

355.40(430)

5-91

2

**NEMAČKA
OBAVEŠTAJNA
SLUŽBA**

Nemačka
obaveštajna
služba

DRŽAVNI SEKRETARIJAT
ZA UNUTRAŠNJE POSLOVE FNRJ
UPRAVA DRŽAVNE BEZBEDNOSTI
III odeljenje

**NEMA KA
OBAVEŠTAJNA SLUŽBA**

|

BEOGRAD

1955

I

OBAVEŠTAJNA SLUŽBA
TRE EG REICH-a

PREDGOVOR

Posle višegodišnjeg rada na otkrivanju i likvidaciji nema ke špijunaže, korišćenja i proučavanja mnogobrojnih dokumenata iz zaplenjenih nemačkih arhiva i izvršene analize obilja prikupljenih podataka, ukazala se potreba da se ova saznanja sistematski i pregledno obrade i pruže našim organima u obliku serije knjiga o nemačkoj obaveštajnoj službi. Opširna studija o ovoj materiji dolazi kao rezultat kolektivnih napora i svrha joj je da zadovolji davnašnju potrebu naše službe.

Studija o nemačkoj obaveštajnoj službi za vreme nacističkog režima (1933—1945) bila je štampana u devet knjiga. Ona u prvoj knjizi pruža opštu sliku nemačke obaveštajne službe, daje i njen istorijat, strukturu i opštu delatnost; zatim pokazuje organizaciju i delatnost nemačke špijunaže u staroj Jugoslaviji (druga knjiga); obaveštajna služba u okupiranoj Jugoslaviji prikazana je u sledeće tri knjige (treća, četvrta i peta); u posebnoj knjizi dati su karakteristični primeri delatnosti nemačke obaveštajne službe (šesta knjiga); poslednje tri knjige predstavljaju zbirku važnih obaveštajnih dokumenata koji služe kao autentici na ilustraciju rada i karakteristika nemačke obaveštajne službe u našoj zemlji (sedma, osma i deveta knjiga).

Knjige e izlaziti iz štampe ovim redom:

I knjiga: Obaveštajna služba Tre eg Reich-a

II knjiga: Nema ka obaveštajna služba u staroj Jugoslaviji

III knjiga: Nema ka obaveštajna služba u okupiranoj Sloveniji

IV knjiga: Nema ka obaveštajna služba u okupiranoj Srbiji

V knjiga: Nema ka obaveštajna služba u ustaškoj NDH

VI knjiga: Primeri rada nema ke obaveštajne službe

VII knjiga: Zbirka dokumenata: Opšti deo. Slovenija

VIII knjiga: Zbirka dokumenata: Srbija

IX knjiga: Zbirka dokumenata: Ustaška NDH

Nastojalo se da se materija tako rasporedi da celinu predstavlja ne samo cela serija, me usobnom povezanoš u navedenih knjiga, nego i da svaka knjiga, po kompleksu koji obra uje, tako e predstavlja celinu.

Serija knjiga treba da pruži opštu sliku i osnovne karakteristike razvoja, organizacije i delatnosti nema ke obaveštajne službe. Detaljnija i iscrpna obrada pojedinih linija i problema, kao i delatnosti pojedinih centara i pripadnika nema ke obaveštajne službe izvršena je u posebnim i opširnim elaboratima, a obrada pojedinih kompleksa još nije potpuno završena. Da bi se izbeglo pretrpavanje nepotrebnim detaljima, namerno je izostavljeno opisivanje mnogih razjašnjenih i otkrivenih agenata, a izvesne pojedinosti su izostavljene zato što predstavljaju aktuelan operativan interes za naše organs.

U V O D

Došavši na vlast 30 januara 1933 godine i u vrstivši se konačno na njoj nekoliko meseci kasnije, uništenjem svih ostalih političkih stranaka i radničkih sindikata, nacistička partija¹⁾ se identifikovala sa državom kojom je vladala. Njeni pojedini ogranici, pripremani za tu svrhu još u vreme dok se NSDAP nalazila u opoziciji, preuzeli su svojim kadrom, u većoj ili manjoj meri, odgovarajuće grane državne uprave. U nekim sektorima je to izvršeno odmah, u drugima je proces išao sporije i postupno.

Nacistička partija je još u godinama pre 1933 izgradila svoj sopstveni obaveštajni aparat, koji je tada imao glavni zadatak da posluži uhoćenju i obaveštajnom posmatranju političkih protivnika. Međutim, došavši na upravu zemlje, nacisti su zatekli obaveštajne organizacije koje su postojale od ranije, kao sastavni deo dotadašnje državne strukture. U procesu uvršćivanja na vlasti izvršeno je, s jedne strane, podređivanje i prilagođavanje dotadašnjeg obaveštajnog aparata nacizmu i njegovim ciljevima, a, s druge, ozvaničavanje nacističkog partiskog obaveštajnog rada i njegove organizacije. U vojnu obaveštajnu službu, koja je predstavljala deo dotadašnjeg Reichswehr-a²⁾, nacistička partija se u prvo vreme nije mešala. U to vreme je Hitler nastojao da održi prijateljstvo i blagonaklonost

¹⁾ Naziv Hitler-ove stranke je bio »Nationalsozialistische Deutsche Arbeiter Partei«, skraćeno NSDAP, tj. Nacionalsocijalistička nemačka radnička partija.

²⁾ Po Versajleskom ugovoru, Nemačka je odobrena vojska od 100.000 ljudi, profesionalnih vojnika. Ona je dobila naziv »Reichswehr«, tj. odbrambena snaga Reich-a.

mo nog nema kog generaliteta, koji je doprineo njegovom usponu na vlast. On još nije bio dovoljno jak da vojno rukovodstvo podvrgne svojoj volji i svome totalitarnome zahvatu onako kako je to u inio nekoliko godina kasnije.

Istoriski gledano, u sklopu nema kog obaveštajnog aparata mogu se razlikovati slede i elementi:

partiski obaveštajni aparat, koji je stvoren pre dolaska na vlast, a posle toga reorganizovan i ozvani en;

zate eni policiski obaveštajni aparat, koji je prilago en potrebama i ciljevima nacizma,

zate eni vojni obaveštajni aparat, koji je postao njenim instrumentom u istoj meri u kojoj je to bila postala i nema ka vojna sila.

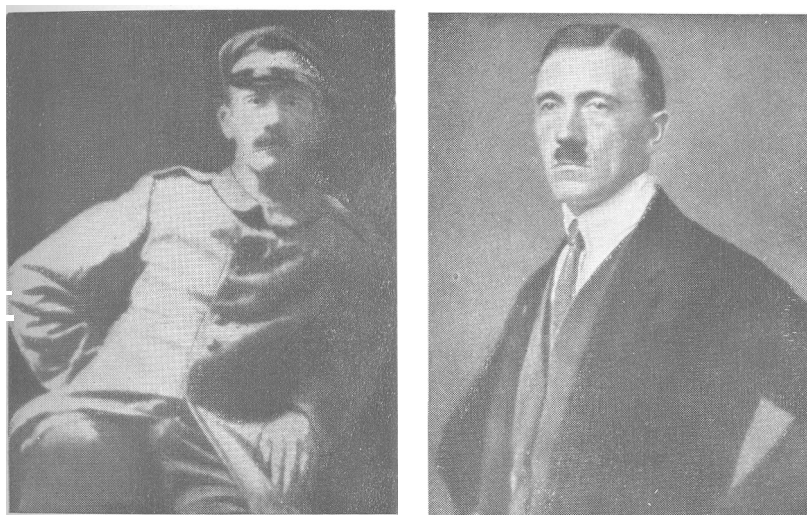
Ove su istoriske razlike važne utoliko što su predstavljale inilac o kome je totalitarizam NSDAP bio prinu en da vodi ra una u daljem izgra ivanju obaveštajnog aparata Tre eg Reich-a.¹⁾ Sve do sloma Hitler-ove Nema ke, iako je došlo do objedinjavanja u vrhu, ove su tri komponente nema ke obaveštajne službe zadržale svoju individualnost. Kada su bili u pitanju interesi Tre eg Reich-a ove tri osnovne grane obaveštajne službe složio su radile na ostvarivanju svojih zadataka. Ali, gledaju i na njihovo unutrašnje odnose, pada u o i da je me u njima postojao, bez obzira na razgrani enje nadležnosti i zadataka, izvestan paralelizam. Postojali su surevnjivost i nesklad uprkos stalnoj saradnji i zajedni kom cilju kome je bila usmerena njihova delatnost.

Objedinjavanje i identifikovanje nacisti ke partije sa nema kom državom izrazili su se, na sektoru obaveštajne službe, postepenim objedinjavanjem policisko-obaveštajnog aparata sa nacisti kom partiskom formacijom SS. Ova je formacija prvobitno bila osnovana kao mala odabrana grupa telohranitelja, koja je imala da štiti Hitler-a i najvažnije rukovodioce NSDAP i da se stara za njihovo li no obezbe enje. Taj zadatak, prevazi en u daljem razvoju, izražen je i samim nazivom te

Hitler je svoju vladavinu nazvao tim imenom, vezuju i je za pojam »Prvog Reich-a« srednjevekovnih nema kih careva i »Drugog Reich-a«, stvorenog ujedinjenjem Nema ke pod Bismarck-om, daju i pojmu »Reich-a« misti nu sadržinu vladavine nema kog naroda nad Evropom.

PO ETAK HITLEROVOG USPONA

Svoju političku karijeru Hitler je otpočeo posle Prvog svetskog rata u Muenchen-u. Levo: Hitler kao vojnik, za vreme rata; desno: Hitler 1921 godine, kao agent Reichswehr-a, pošto je otpočeo svoju političku aktivnost

ZA ECI SA

Od demobilisanih vojnika Hitler je organizovao svoje prvo borbene odrede, kojima su u početku jedino oružje bili štapovi sa gvozdanim šiljcima. Iz tih odreda izrasla je kasnije milionska vojska Hitler-ove SA

formacije: Schutzstaffel, tj. zaštitni odred. Tu je grupu bio organizovao Rudolf Hess, koji je svoju karijeru u NSDAP počeo kao Hitler-ov sekretar. Njen je vođa postao zatim neki Berchtold, koga je nasledio Heid, — dva oveka koja su potonula u mraku anonimnosti. Godine 1929 ovu je formaciju, koja je tada brojala oko 280 pripadnika preuzeo agronom Heinrich Himmler, za koga je ime vezan dalji brzi i džinovski razvoj SS-a, organizacije koja je postala glavnim instrumentom nacističkog terora u Nemačkoj i van njenih granica.

Iz krila SS-a, kao njegov ogranak, nikla je partiska obaveštajna služba SD (Sicherheitsdienst, tj. služba bezbednosti). Sam Himmler je postao, zadržavajući i komandu nad ogromno razgranatim aparatom SS-a, šefom nemačkog policiskog aparata. Kao sastavni deo sektora vlasti kojim je upravljao Himmler, a u kome je vršeno prožimanje i identifikovanje policiskog aparata sa pripadnicima SS-a, objedinjena je i nacistička partiska obaveštajna služba sa državnim policiskim-obaveštajnim aparatom.

Ovo objedinjavanje u potpunosti je sprovedeno u vrhu. Međutim, stub državno-policiske i stub nacističke partiske obaveštajne službe ostali su razdvojeni i razvijali su se paralelno i nezavisno jedan od drugog, mada su u raznim instancijama bili spojeni organima koordinacije. Upravo u opšti SS-ovski-policiski aparat Trećeg Reich-a, državno-policiski stub ostao je državnim ustanovom, kao što je partisko-obaveštajni ostao partiskom, i pored objedinjenog vođstva i pripadnosti zajedničkoj sveobuhvatnoj organizaciji. Pripadnici državno-policiskog aparata dobili su, u toku kasnijeg razvoja, uloge SS-a koji su odgovarali njihovim službenim funkcijama. Mnogi od njih, međutim, nisu nikada postali članovima NSDAP.

Primer kompleksa SS-a i policije, značajan zbog toga što je taj kompleks obuhvatao organizacije i političke i policiske obaveštajne službe, karakterističan je uopšte za znatnu organizacionu nejasnoću, nedovoljnu razgraničenost nadležnosti i paralelizam, koji su tipični za ustrojstvo Hitler-ovog Trećeg Reich-a.

Strukturu Trećeg Reich-a predstavljao je konglomerat raznih partiskih, partisko-državnih i državnih nadležnosti,

nadležnosti i ustanova, uz vrlo este reorganizacije. Nacisti su nasledili državu koja je bila u velikoj meri decentralisana, postojanjem velikog broja zemaljskih vlada u raznim oblastima koje su sa injavale nema ki Reich. Oni su preduzeli niz mera sa ciljem da administrativno objedine pojedine funkcije autonomnih pokrajina i zemalja i da stvore jedinstvenu državnu upravu. Ali uprkos centralizaciji koju su nacisti izvršili, nije se izbegla komplikovanost strukture i mešanje nadležnosti pojedinih ustanova i organizacija. Za tu pojavu ima više uzroka.

Hitler 1933 nije po eo da stvara aparat svoje vlasti iznova, ve se ubacio sa svojom partiskom organizacijom u izgru enu državnu strukturu zemlje. Tako je veliki deo stare državne organizacije ostao sa svojim aparatom, a pored starih stvarani su i novi organizaciski oblici. S druge strane, me u partiskim funkcionerima, a naro ito u samom vrhu nacisti ke stranke, vodila se me usobna borba za uticaj i prevlast. Razni partiski rukovodioci koji su mahom bili u isto vreme i državni funkcioneri, stvarali su svoje organizacije i svoje uticajne sfere, koje su se esto ukrštale i dovodile do me usobnih trvenja i sukoba. Najzad, sam Hitler je nastojao da sa uva i prema svojim najbližim saradnicima apsolutnu vlast, pa je i sam povla ivao nejasno ama u nadležnosti svojih saradnika i stvarao paralelne organizacije, potsti u i time takmi enje ali i me usobna trvenja. To mu je omogu avalo da zadrži ulogu jedinog arbitra u svima stvarima i da aparat svoje vlasti podeli na pojedine grane od kojih je svaka vodila njemu kao apsolutnom gospodaru.

Me utim, sve razne izukrštane linije i organizacije, ma koliko me usobno bile suparni ke, težile su i išle ipak jednome zajedni kome cilju: mobilisanju svih snaga nema kog naroda i njegove zemlje za ostvarenje Hitler-ovih planova. Hitler-ovi glavni saradnici koji su stajali na elu ustanova i organizacija esto me usobno protivre nih ili bar paralelnih, upinjali su se da do u do što boljih rezultata, kako bi potisli u Hitler-ovim o ima svoje konkurente. Zbir njihovih nastojanja, u krajnjoj konzekvenciji ipak u jednom te istom pravcu, izrazio se u uzajamnom potstrekavanju na maksimalne napore.

NEUMORNA HARANGA

Hitler je bio neumoran u harangiranju nema kih masa. Obilazio je gradove i držao govore svuda i na svakome mestu. Na fotografiji: Hitler govori na ulici; drugi zdesna Goebbels

NOVI KURS: ZA MASOVNU NACISTI KU PARTIJU

Posle neuspelog pu a u Muenchen-u, Hitler je izdržao kra u zatvorsku kaznu. On uvi a da put ka vlasti ne vodi preko pu a, i zato 1925 godine pristupa izgradnji svoje stranke na novim na-elima, na elima opštenema ke masovne partije. Svuda traži do-dir sa narodom, nezadovoljnim mnoštvom nerešenih problema u zemlji

To je, i pored njihovog me usobnog intrigiranja donosilo Hitler-u jedinstvenu podršku u ostvarivanju njegovih planova.

U pogledu obaveštajne službe, zbog takvog stanja je došlo do sporova izme u Himmler-a i obaveštajnih aparata koje su sebi izgradili pojedini partiski rukovodioci, a naro ito oblasni šefovi partiskog aparata, Gauleiter-i. Himmler je, me utim, savladao sve otpore i dobio za svoju obaveštajnu organizaciju monopol u okviru NSDAP-a. Izvesne suprotnosti i nesklad izme u državno-policiskog i partiskog obaveštajnog aparata nisu mogli do i do javnog izražaja, zato što je i jedan i drugi podre en istome šefu. Me utim, surevnjivosti, razmimoilaženja i konkurencija izme u policisko-politi ke i partiske obaveštajne službe, s jedne, i vojne obaveštajne službe, s druge strane, uzele su ve eg maha. One se provla e kroz jedanaest od dvanaest godina života Tre eg Reich-a i završile su se potpunom Himmler-ovom pobedom tek 1944 godine.

Uglavnom, kada je re o obaveštajnoj službi Tre eg Reich-a, treba razlikovati dva osnovna kompleksa. Jedan je vezan za aparat SS-a i policije, a drugi za Wehrmacht, kako je pod Hitler-om nazvana pružana snaga Tre eg Reich-a, nekadašnji Reichswehr. Prvi sektor, sa svima svojim razli nim komponentama, predstavljao je politiku obaveštajnu službu u najširem smislu, a drugi — vojnu.

U sklopu mehanizma sile, pomo u kojeg je nacizam obezbedio vlast u Nema koj i nastojao da ostvari Hitler-ove planove o evropskoj i svetskoj dominaciji, važno mesto zauzimala je obaveštajna služba. Mo an sistem obaveštajnih organizacija predstavljao je, u strukturi Tre eg Reich-a, zna ajan stub nacisti ke diktature i važnog poma ga a za ostvarenje Hitler-ovih imperijalističkih planova.

Zadaci razgranatog obaveštajnog aparata Tre eg Reich-a bili su odre eni samim karakterom nacisti ke vladavine. Kontraobaveštajni zadaci su se slivali u zajedni kom krajnjem cilju: obezbe ivanju vlasti nacizma u zemlji i nema ke prevlasti u pokorenim i osvojenim oblastima. Zadaci obaveštajne službe prema inostranstvu bili su odre eni ekspanzionisti kim planovima koji su proistekli iz same biti Hitler-ovog Tre eg Reich-a i iz nacisti kih osnovnih »ideoloških« i političkih postavki.

U samoj Nema koj, obaveštajnom aparatu je bila namenjena slede a uloga:

da otkriva, onemogu ava i likvidira unutrašnje protivnike nacizma;

da kontroliše celokupni život u zemlji, u svima njegovim granama i vidovima, kako bi blagovremeno otkrio pojave koje bi mogle ugroziti ili oslabiti režim;

da spre ava nadiranje strane špijunaže u Nema ku i zaštititi ustanove i objekte Tre eg Reich-a od prodora i prismotre stranih obaveštajnih službi.

U ostvarivanju Hitler-ovih imperijalisti kih planova, obaveštajna služba Tre eg Reich-a imala je zadatak:

da organizuje svoju mrežu u stranim zemljama i prikuplja podatke o njima;

da služi kao pratilac i instrumenat osvaja ke politike i radi na unutrašnjem podrivanju zemalja koje su bile meta nema kog imperijalizma;

da u tim zemljama stvara pozicije za nema ku politiku, a u isto vreme da radi na suzbijanju drugih uticaja u njima;

da otkriva i spre ava delatnost koja bi se u tim zemljama mogla organizovati protiv Tre eg Reich-a i njegovih interesa.

Na osvojenim i pokorenim teritorijama dužnost obaveštajnog aparata je bila:

da u estvuje u u vrš ivanju nema ke vlasti nad pobljenim narodima i kontroliše celokupni život u tim zemljama;

da otkriva i uništava elemente koji bi tu vlast mogli da ugroze;

da presreta i eliminiše strane obaveštajne linije, i otkriva politike uticaje i eventualne vojne akcije.

Od tri navedene grupe svojih zadataka, obaveštajna služba Tre eg Reich-a je prvu izvršavala od Hitler-ovog dolaska na vlast pa do nema kog sloma, 1945 godine. Zadatacima iz druge grupe po ela je da se bavi naporedno sa u vrš ivanjem unutrašnjeg položaja i otpo injanjem spolj-nopoliti ke ekspanzije. Tre u grupu zadataka, koja se delom razvila iz druge, obaveštajna služba je ispunjavala

U BORBI ZA VLAST

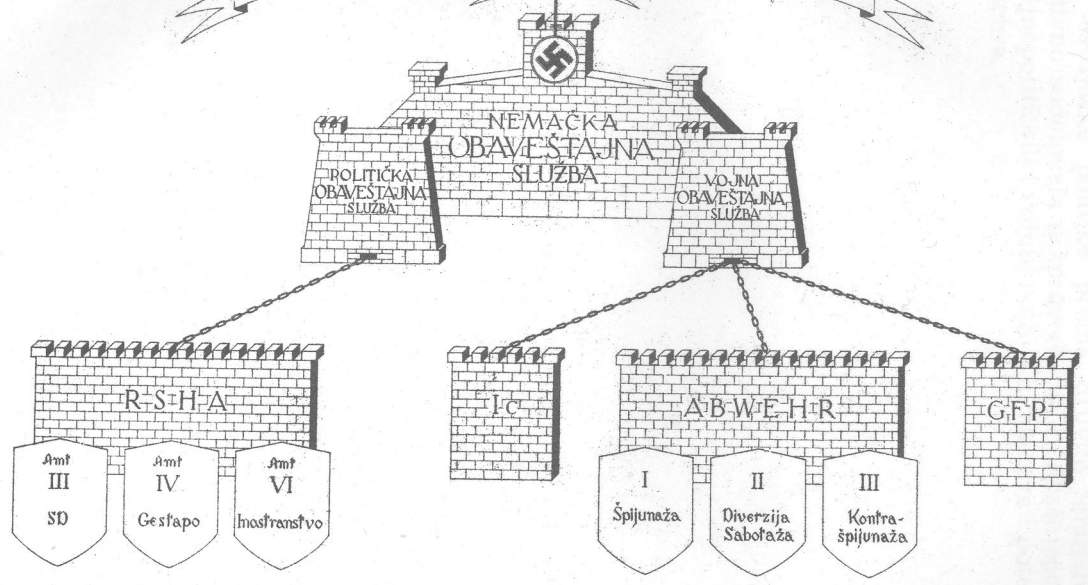
Hitler neumorno obilazi Nema ku, drži uzbudljive, demagoške govore, podjaruje šovinizam i propagira nacisti ki program, okupljaju i stotine hiljada fanati nih pristalica. Fotografija iz tog perioda prikazuje Hitler-a u trenutku kada posle jednog govora izlazi okružen članovima svojih poluvojnih organizacija: SA (desno) i SS-a (levo, sasvim na kraju)

SAVEZ SA KAPITALOM

Dok, s jedne strane, raspaljuje malograđanske mase i koristi se nezadovoljstvom milionske vojske nezaposlenih koje zasipa antikapitalističkim parolama, Hitler, s druge strane, održava veze s krupnim kapitalom, koji ga svesrdno pomaže gledajući i u njemu oruđe za suzbijanje socijalnog nezadovoljstva i radničkog pokreta. U povezivanju Hitler-a sa krupnim kapitalistima naročitu je ulogu odigrao Hermann Goering. Fotografija prikazuje Hitler-a i Goering-a (prvi i drugi sleva) na konferenciji sa predstavnicima kapitala u Industrijskom klubu u Dueseldorf-u, centru Ruhr-a

STRUKTURA NEMAČKE OBAVEŠTAJNE SLUŽBE
1939-1944

u periodu od prvih osvajanja (1938), pa sve dok su se osvojene teritorije nalazile pod nemačkom vlašću.

Obaveštajna služba Trećeg Reich-a bila je prema tome, instrument nacističke diktature u samoj Nemačkoj i njene osvajateljske politike prema drugim zemljama. Ona je aktivno sudelovala u sprovođenju unutrašnje političkih, spoljnopolitičkih i vojnih poduhvata, planova i poteza Trećeg Reich-a.

VOJNA OBAVEŠTAJNA SLUŽBA

1) Obaveštajna služba Reichswehr-a

Nema ka vojna obaveštajna služba izgra ena je, u toku mnogih decenija, na prakti kim iskustvima mnogo-brojnih ratova. Kao što su se menjali tehni ki i politi ki uslovi ratovanja, tako je i vojna obaveštajna služba prolazila kroz razne faze, upotpunjavaju i i usavršavaju i svoj aparat i svoje metode. Ona je u svome razvoju tesno vezana sa razvojem nema ke vojske, iji je bila sastavni deo. U njoj su se dobrim delom izrazile i sve odlike i sve slabosti specifi noga karaktera prusko-nema ke vojne tradicije.

Za eci savremene vojne obaveštajne službe uobli eni su u generalštabnoj organizaciji koju je u francuskoj vojsci sproveo Napoleon Bonaparte, izgra uju i na ela koja su po ela dolaziti do izražaja još u vojsci Konventa. Bonaparte je bio li no zainteresovan za izgradnju široke obaveštajne mreže, ija su se obaveštenja slivala u Drugo odeljenje francuskoga generalštaba, Deuxieme bureau. Francuska vojna organizacija sa uvala je to ustrojstvo do danas. Drugo odeljenje francuskoga generalštaba ostalo je ustanovom koja je nadležna za organizovanje vojne obaveštajne službe i za analizu i iskoriš avanje podataka kloe ona donosi.

Kada je, posle slabljenja Napoleonove mo i, obnovljena pod Gneisenau-om i Scharnhorst-om pruska vojska, formiran je i njen »Veliki generalštab«. On se oslanjao

PREUZIMANJE VLASTI

Hitler je 30. januara 1933. godine uspešno završio borbu za vlast i postao kancelarom Reich-a. U Nemačkoj je poela vladavina nacističkog režima.

na ranije tradicije pruskog aristokratskog oficirskog kora, ali je, s druge strane, vodio računa o tadašnjim savremenim tekovinama vojne nauke i vojne organizacije, koje je bio razvio Napoleon,

Pruski generalštab bio je podeljen na četiri odeljenja. U okviru Trećeg odeljenja vršeno je organizovanje obavestajne službe, prikupljanje podataka i iskorišćenje avangarde prikupljenih obavestjenja u vidu analitičke obrade.

Dobra obavestjenost, na bazi rada obavestajne službe, bila je, između ostalog, jedna od komponenata uspeha Pruske u Prusko-austriskom ratu 1866 godine. Isto tako značajnu ulogu igrala je ona i u Nemačko-francuskom ratu 1870/71 godine, jer je na osnovu njenih izveštaja Bismarck, tadašnji predsednik pruske vlade, a kasniji nemački kancelar, dobrim delom došao do zaključka da francuska vojska može i da bude relativno lako poražena. U oba ova rata, koji su u istoriji Nemačke imali presudni značaj, ispoljila se tesna veza između vojne obavestajne službe i državne politike. Ta je veza ostala tesnom i dalje, sve do Prvog svetskog rata, pri čemu su izveštaji vojne obavestajne službe uveliko uticali na odluke cara Viljema koje su dovele do rata.

Tvorac prusko-nemačkih pobeda iz 1866 i 1870/71 bio je feldmaršal Hellmuth von Moltke. Njegov naslednik, grof Schlieffen, nastavio je Moltke-ov rad, a naročito je dalje razradio sistem vojne obavestajne službe, dakle, Trećeg odeljenja generalštaba, upotpunivši ga odgovarajućim odsecima u štabovima korpusa i divizija. U ovim štabovima postojala su, saobrazno odeljenjima Velikog generalštaba, isto tako po četiri odeljka, nazvana Ia, Ib, Ic i Id, čija je funkcija, u opsegu njihove jedinice, odgovarala funkcijama četiri odeljenja Generalštaba. Tako je odeljak Ic koncentrisao, u okviru divizije i korpusa, obavestajnu delatnost.

Prvi svetski rat ispoljio je, zajedno sa pozitivnim, i sve negativne strane proistekle iz specifičnih uslova u kojima su se razvijali i u kojima su delovali nemački generalštab, nemački oficirski kor uopšte, pa i nemačka obavestajna služba. Temeljito i dobro organizovana, nemačka obavestajna služba patila je od šematizma i biro-

kratizma, potcenjivala je ekonomske i socijalne faktore; njen vrh gledao je na stvari iz isvoje aristokratsko-kastinske perspektive. Tako je ona, naprimer, potcenila reakciju koju je u svetu moralo da izazove brutalno gaženje belgiske neutralnosti. Zbog svog zatvorenog kancelarijskog metoda rada u vrhu, ona se teško prilago avala stvarnosti, koja nije bila sadržana u šematskom vojnikom gledanju na stvari.¹⁾

Posle sloma Drugog Reich-a i njegove vojske, 1918 godine, odredbe Versailles-skog ugovora ostavile su Weimar-skoj republici armiju od 100.000 ljudi. Ta vojska nije smela imati generalštab, pa tako ni svoju posebnu obaveštajnu službu. Me utim, ove odredbe ugovora bile su od samog po etka izigrane.

Prva zna ajna razlika koja pada u o i pri osmatranju organizaciske šeme nema ke vojske pod Weimar-skom Republikom jeste produbljeni pralelizam izme u Ministarstva vojske i rukovodstva vojske. Ministarstvo, koje je dobilo naziv Ministarstva odbrane, odnosno Ministarstva Reichswehr-a, imalo je za ministra civilno lice. Otuda je mnogo godina, sve do Hitler-a, postojala tendencija oficirskoga kora Reichswehr-a da ministrovu vlast i nadležnost što više umanji. Tako je, ustvari, uz ministra postojala samo neka vrsta a utanture, koja je redom nosila nazive Wermachtsabteilung, Ministeramt i Wehrmachtsamt. Ministru, ali ne i tom njegovom odeljenju, bilo je podre eno, s jedne strane, rukovodstvo vojske (Heeresleitung), a, s druge strane, rukovodstvo mornarice (Marineleitung). Kako je mornarica morala da preda sve

*) Tipi an primer negativnih posledica takvog rada obaveštajne službe je doga aj koji je u istoriju Prvog svetskog rata ušao pod nazivom » udo na Marni«. Nema ki operativni plan protiv Francuske bio je u svima svojim pojedinostima izra en mnogo pre izbijanja Prvog svetskog rata. On je ta no predvi ao kretanje pojedinih divizija u pravcu Pariza. Me utim, dok je centar napredovao brže nego što je to bilo planom predvi eno, desno krilo je zaostalo. Jedan generalštabni pukovnik, poslat iz samoga generalštaba na front sa zadatkom da izvidi situaciju, došao je do zaklju ka, oslanjaju i se na prikupljene obaveštajne podatke, da izgubljena bo na veza izme u centra i desnoga krila može biti

GRADITELJI TRADICIJE PRUSKO-NEMA KOG MILITARIZMA

MOLTKE

SCHLIEFFEN

Tradicija prusko-nema kog militarizma, koja potječe iz XVIII veka, od pruskih kraljeva Friedrich-a Wilhelm-a I i Friedrich-a II, i koju je kasnije održavao Veliki generalštab, dostigla je svoju kulminaciju u ličnostima dvojice feldmaršala: Helmuth-a von Moltke-a i Alfred-a grofa Schlieffen-a. Grof Moltke je vodio pruski generalštab od 1857 do 1888 godine i tvorac je poznate pobjede nad Francuskom 1871 godine. Schlieffen je stajao na čelu generalštaba od 1891 do 1906 godine i prema njegovim planovima krenula je 1914 godine njemačka vojska, preko Belgije, u rat protiv Francuske.

svoje ratne jedinice Saveznicima, ona je itav niz godina bila ograničena samo na mali štab. Rukovodstvo vojske, međutim, kome je na čelu, do 1926, stajao dobar organizator von Seeckt, predstavljalo je razgranatu organizaciju, u čijem je sastavu, umesto nekadašnjeg generalštaba, postojalo odeljenje pod nazivom Trupni ured (Truppenamt). Ono je, ustvari, vršilo sve funkcije staroga generalštaba, istina, u obliku koji su nametnuli uslovi i mogućnosti toga vremena. U sastavu toga ureda je i dalje postojao treći odeljenje, koji je rukovodio obavestajnom službom.

Treći odeljenje nije raspolagao nikakvim sopstvenim obavestajnim aparatom, već je jedino obrađivao izveštaje koje je dobijao od nemačkih poslanstava u inostranstvu i drugim putevima. Pukovnik Nicolai, koji je bio šef vojne obavestajne službe u Drugom Reich-u, morao je duže vreme da bude uklonjen iz vojnog rukovodstva. On je bio razvio proširanu mrežu obavestajne službe, koja je uoči i Prvog svetskog rata prekrilila nemačke susede na zapadu i na istoku, pa čak i Severnu Ameriku. Između ostalih, te njegove zadatke obavljao je, u prvoj polovini rata, i tadašnji kapetan Franz von Papen, obavestajni oficir i kasniji kancelar Reich-a. Ime Nicolai-a bilo je kod Saveznika vezano za velike podvige nemačkih špijunaža u ratu, kao što su bili oni sa »gospoicom Doktor« i sa Mata Hari. Međutim, Reichswehr je za svoju obavestajnu službu našao Nicolai-u zamenika i naslednika, koji je kasnije imao da odigra ulogu ne manje važnu od one koju je pre Prvog svetskog rata i za vreme

katastrofalna po nemačko nastupanje. Zato je naredio zaustavljanje napredovanja. Ovaj predah bio je Francuzima dovoljan da svim raspoloživim saobraćajnim sredstvima, rekviriranim na brzinu, prebace na najugroženije mesto svake opasnosti koja su mogli organizovati. Kada je, posle predaha, došlo nemačko napredovanje, naišlo je na položaje i na trupe, koji su sprečili ili dalje prodiranje prema Parizu. Rezultat svega toga bio je da je rat na zapadu u samom svom početku uzeo oblik pozicionog ratovanja, sa obostranim ukopavanjem, i da je taj oblik zadržao sve do kraja, do nemačke kapitulacije 1918. godine.

njega igrao Nicolai. To je bio mornari ki oficir Canaris, kasniji admiral i šef nema ke vojne obaveštajne službe.

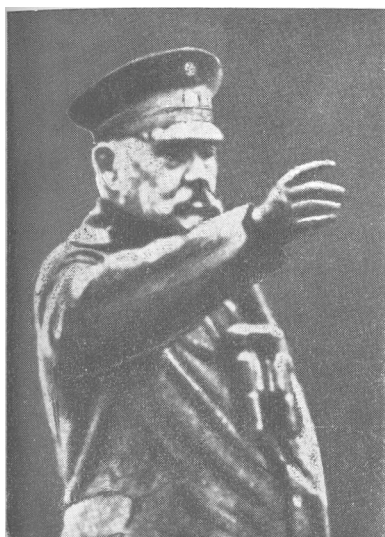
Canaris je u Prvom svetskom ratu bio u aktivnoj mornari koj službi».Nalazio se na jednom od brodova koji su u estvovali u velikoj pomorskoj bici kod Falklandskih Ostrva pred argentiskom obalom. Interniran u Južnoj Americi, Canaris je uspeo da iz ilea preko Anda pobegne u Argentinu, a odatle brodom natrag u Nema ku, nose i sa sobom važna vojna i politi ka obaveštenja. To ga je kvalifikovalo za obaveštajnu službu. P-slat je u Španiju i dodeljen tamošnjem nema kom vojnom atašeu. Glavni zadatak bio mu je da organizuje snabdevanje gorivom i namirnicama onih nema kih podmornica koje su vrebale savezni ke brodove oko Gibraltara i krstarile Sredozemnim Morem. U isto vreme obavljao je i druge obaveštajne funkcije.

Za razliku od svoga prethodnika Nicolai-a, Canaris je bio ovek sa izrazitim politi kim instinktom. On se, kao obaveštajni oficir, a kasnije kao organizator obaveštajne službe, nije zadovoljavao golim prikupljanjem podataka i organizovanjem mreže. Iz svega toga, izvla io je i politi ke zaklju ke, pa je ak po eo da vodi i svoju sopstvenu politiku u skladu sa njima.

Vra en u rukovodstvo vojske u Berlinu, Canaris je ubrzo stupio u vezu sa reakcionarnim politi kim krugovima koji su nastojali da se odupru talasu socijalnoga revolta. Kao protivnik naprednih težnji i radni koga pokreta, on je stavio svoje snage na raspolaganje vojnim grupama koje su, u zajednici sa politi kom reakcijom, ugušivale u krvi revolucionarna stremljenja nema koga radništva. Na ovoj svojoj politi koj liniji ostao je Canaris i kasnije, kada je dobio položaj u službi mornarice Weimarske republike.

U mornarici je Canaris zauzimao razne funkcije, pri emu je naro ito radio na zaobilazanju zabrana odre enih Versailles-s,kim ugovorom, prema kojima Nema ka nije smela da gradi podmornice niti da njima raspolaže. On je aktivno u estvovao u ostvarivanju programa koji je obuhvatao gra enje nema kih podmornica u Španiji i drugim zemljama. U isto vreme bavio se obaveštajnom

SUTON PRUSKE TRADICIJE

HINDENBURG

LUDENDORFF, HITLER, ROEHM

Poslednji veliki pretstavnik carskonema ke vojne tradicije bio ie feldmaršal Paul von Hindenburg, koji je stajao na elu nema ke vojske u Prvom svetskom ratu, a kasnije u dva maha bio izabran za pretседnika Weimarske republike. On je 1933 godine poverio Hitler-u položaj kancelara Reich-a

Erich Ludendorff, Hindenburg-ov prvi saradnik (levo), bio je poslednji preživeli vojskovo a Viljemove vojske i stegonoša prusko-nema ke tradicije. Na fotografiji je u društvu sa političkim agitatorom Adolf-om Hitler-om (u sredini), koji po inje svoj pohod na vlast u naslonu na njega i sa kapetanom Roehm-om (desno), ovekome koji, nasuprot toj tradiciji, ho e da stvori novu, masovnu partisku vojsku — SA. Ludendorff je, posle poraza Nema ke 1918 godine, stupio u vezu sa Hitler-om i u estvovao u njegovim prevratničkim planovima 1923 godine, ali se kasnije odvojio od njega

delatnošću, stižu i sve više kvalifikacije koje su ga kasnije dovele na čelo nemačke vojne obavestajne službe.

U toj svom radu, Canaris je uspostavio veze sa NSDAP, koja je u to vreme bila u opoziciji prema vladi Weimarske Republike. On je poznao i Himmlera, tada zabavljenog izgradnjom SS-a. Prema nekim podacima, njegovom preporukom primio je Himmler otpuštenog mornara kog oficir Reinhard-a Heydrich-a, udaljenog iz mornarice zbog neke aфере sa jednom ženom, što prema kastinskim shvatanjima oficirskog kora nije bilo dopustljivo. Prema ovim izvorima, Canaris je imao nameru da u aparat NSDAP — organizacije koja je predstavljala sve ve u snagu i postajala sve više nadom nemačke reakcije u njenoj borbi protiv radničkog pokreta — smesti lice svoga poverenika koje bi ga obavestavalo i, u isto vreme, omogući mu da na taj aparat vrši uticaj. Himmler je izvesno računao da će prihvatanjem Heydrich-a, koga je postavio na čelo tek osnovane partijske obavestajne službe NSDAP, zadužiti Canaris-a i time steći i u njemu političkog i ličnog saveznika. Obojica su se prevarili u svojim računima.

Heydrich je organizovao nacističku obavestajnu službu, ali je pozicije koje je osvajao uz Himmlera upotrebio da izgradi sebi što veću vršnu i položaj u nacističkoj hijerarhiji, a kasnije u Trećem Reich-u. Umesto da bude Canaris-ov poverenik, Heydrich je posle dolaska NSDAP na vlast postao njegovim protivnikom u oblasti obavestajne službe Trećeg Reich-a. Ma koliko da su oboje imale spoljne forme službenog, pa i privatnog opštenja između njih, u Himmlera i Heydrich-a, s jedne, i Canaris-a, s druge strane, ipak se među njima postepeno razvio uporni podzemni rat. U svom odnosu, prema Himmler-u, Heydrich je pritajeno radio da se lično što više afirmiše. Pomagao je Himmler-ov uspon, ali je nastojao da sam prigrabi onu vlast koju je Himmler sticao za sebe.

Na čelo nemačke vojne obavestajne službe, a na položaj pukovnika Nicolai-a, koji je morao otići u pozadinu, došao je posle Prvog svetskog rata pukovnik Gempp. Njega je nasledio admiral Patzig. Canaris je za to vreme ispunjavao razne specijalne zadatke. Patzig je, ubrzo po

dolasku NSDAP na vlast, došao u sukob sa novim režimom, koji je zahtevao šlepu poslušnost i nije imao razumevanja za samostalnost, koju je Patzig ispoljavao. Zato je Patzig morao da bude smenjen. Došao je as da se Canaris postavi na položaj za koji je bio stekao sve potrebne kvalifikacije. Jedna od njih bila je i njegov tadašnji dobar odnos prema Himmler-u i Heydrich-u.

Delatnost obaveštajne službe Reichswehr-a, kojoj je 1 januara 1935 godine Canaris zvani no došao na elo, bila je ograni ena najve im delom na kontrašpijunažu. Posredi je bilo prvenstveno to da se pred zapadnim silama i njihovom obaveštajnom službom prikriju sve one delatnosti Reichswehr-a i nema ke industrije koje su Versailles-skim ugovorom bile zabranjene. To je veoma zamašan program, jer su zapadni Saveznici raspolagali u Nema koj izvesnim brojem zvani nih pretstavnika, ovlaš enih da kontrolišu izvršenje mirovnog ugovora. Otuda je, na tome poslu, nema ka vojna obaveštajna služba stekla znatna iskustva u pogledu kamuflaže i spre avanja neprijateljske špijunske delatnosti.

Postojala je, mada u ograni enom obimu, i izvesna aktivna obaveštajna delatnost koja se, uglavnom, bavila zapadnim zemljama, ali i Poljskom i ehoslova kom. Koliko je aktivnost nema ke obaveštajne službe bila jaka u Sovjetskom Savezu i da li je optužbe, iznesene u Moskvi na su enju sovjetskom maršalu Tuha evskom, optuženom da je bio u tesnoj vezi sa nema kom obaveštajnom službom, fabrikovala sama nema ka špijunaža nije mogu e sa sigurnoš u proveriti.

Ne raspolazu i velikim aparatom, nema ka vojna obaveštajna služba mnogo se služila uslugama nema koga kapitala, u prvom redu velikih nema kih industriskih trustova i koncerna koji su imali razgranate ekonomske veze sa inostranstvom. Poznato je da je u tom pogledu zna ajnu ulogu igrao gigantski hemiski trust IG Farbenindustrie, koji je raspolagao sa preko etiri stotine preduze a u inostranstvu i organizovao svoju posebnu privrednu obaveštajnu službu. Rezultate njenog rada sta-

vljao je na raspolaganje obaveštajnoj službi Reichswehr-a. IG Farbenindustrie je, uopšte, vodila zamašne političke akcije u raznim pravcima i predstavljala tipičan primer politički zainteresovanog i politički aktivnog kapitalističkog preduzeća.

Već sama veza sa privredom, to jest sa krupnim preduzećima, sa jedne, i iskustva iz politiziranja i taktiziranja u Weimar-skoj republici, sa druge strane, ukazuju na to da je nemačka vojna obaveštajna služba posle Prvog svetskog rata u velikoj meri uspela da se otrese one štetnosti i oficirsko-kastinskoga birokratizma koji su bili karakteristični za obaveštajnu službu vojne sile Viljemovog Drugog Reich-a. Zaista je kasniji razvoj pokazao da je, možda, vrh nemačke vojske ostao dobrim delom ukalupljen u svoje kastinske predrasude i ograničenosti i usmeren samo u jednom pravcu, ali da je oficirski kor raspolagao, naročito među mlađim i višim oficirima, i novim tipom vojnog rukovodioca. To je bio tip oficira koji je imao razumevanja za složena zbivanja savremenog ekonomskog i socijalnog života, u prvom redu za pitanja privrede i kompleksa koji u to pitanje ulaze.

Ovde treba zabeležiti i to da je Canaris, za vreme Španskog građanskog rata, proveo izvesno vreme u Španiji. Proučavao je tamo li ne metode ratovanja i komandovanja u posebnim uslovima građanskog rata, a naročito veze španskih republikanaca sa Sovjetskim Savezom i na in organizacije među narodnih veza Kominterne. Canaris-ov boravak u Španiji je utoliko značajniji što je on, iz svoje ranije delatnosti, bio dobar poznavalac prilika i ljudi. Sem toga, on je bio jedini pripadnik vrhovnog rukovodstva nemačke vojske koji je službeno boravio u Španiji u vreme građanskog rata. To se rukovodstvo, uostalom, protivilo angažovanju u Španskom građanskom ratu, pa je zato Nemačka tamo poslala samo manje formacije koje su stajale pod komandom Goering-a, kao komandanta vazduhoplovstva, nezavisnog od vojske u užem smislu, kojom je još komandovao feldmaršal von Blomberg sa generalom von Fritsch-om.

2) Organizacija vojne obaveštajne službe posle 1935 godine

a) Sema reorganizacije nema ke vojske

U martu 1935 godine Hitler je objavio ukidanje vojnih klauzula Versailles-skog ugovora i uvoenje opšte vojne obaveze. Tom prilikom izvršena je reorganizacija nema ke vojske, naro ito njenog vrhovnog komandnog rukovodstva. Pošto je još od 1933 na elu Ministarstva vojske stajao pripadnik Reichswehr-a, von Blomberg, izgledalo je da je otpala potreba da se i dalje zadrži ono podvajanje izme u ministarstva i rukovodstva vojske, uvedeno zbog toga što je u Weimar-skoj republici ministar odbrane (Reichswehr-a) bio, po pravilu, civilno, politi ko lice. Me utim, podela je zadržana i dalje, pa ak i posle reorganizacije od 1935 godine. Tom reorganizacijom jedino je proširen aparat samog ministarstva, koji je dobio naziv »Wehrmachtsamt«, a na ije je elo došao general Keitel, kao najbliži Blomberg-ov saradnik. Sam Blomberg bio je više reprezentativna nego stvarno uticajna li nost, iako je dobio, kao prvi oficir Tre eg Reich-a, in feldmaršala. On je, u isto vreme u svojstvu ministra rata, bio glavni komandant vojne snage, pod kojim su stajali vrhovni komandanti suvozemne vojske (general von Fritsch), mornarice (admiral Raeder) i vazduhoplovstva (Goering¹).

Vrhovna komanda suvozemne vojske (Oberkommando des Heeres) bila je podeljena na šest glavnih odeljenja, od kojih je najvažnije bilo Generalštab vojske²). Pod naelnikom generalštaba nalazila su se dva odeljenja, koja su se opet granala u otseke. Starešine odeljenja nosile su naziv glavnog kvartirmajštora (Oberquartiermeister). Obaveštajna služba vojske bila je, do 1938, pod drugim glavnim kvartirmajstorom.³)

¹) Goering je, kao ministar vazduhoplovstva, sa uvao stvarnu nezavisnost prema Blomberg-u.

²) Ostala odeljenja bila su: Personalni ured, Vojna sprema, Regrutovanje, Šef motorizovanih trupa i Upravno odeljenje. Prvo

LIKVIDACIJA MO I GENERALITETA

BLOMBERG

FRITSCH

Mada su pomagali Hitler-a u godinama njegove borbe za vlast, pretstavnici tradicije prusko-nema kog generalštaba postali su uskoro žrtvom Hitler-ove težnje za apsolutnom i neograni enom vlaš u. Von Blomberg, generalpukovnik i kasnije feldmaršal, Hitler-ov ministar rata do 1938 godine, uklonjen je sa tog položaja u vezi sa svojom ženidbom. Von Fritsch, vrhovni komandant suvozemne vojske, generalpukovnik, smenjen je pod optužbom da je homoseksualac. Hitler je, posle ovih smenjivanja, izvršio veliki razmeštaj i reorganizaciju i slomio mo i nezavisnost nema kog generaliteta

GENERALI – ORUŽA HITLEROVIH PLANOVA

KEITEL

BRAUCHITSCH

Posle smenjivanja Blomberg-a i Fritsch-a, Hitler ukida ministarstvo rata i umesto njega stvara Vrhovnu komandu oružanih snaga (OKW), koja mu je bila neposredno podređena. Šef OKW bio je feldmaršal Keitel, koji je slepo izvršavao sva Hitler-ova naređenja.

Za vrhovnog komandanta suvozemne vojske postavljen je general von Brauchitsch, kasnije feldmaršal. Posle katastrofalnog sloma nemačkog napada na Moskvu, 1941. godine, koji je bio u skladu sa Hitler-ovim koncepcijama, Brauchitsch je smenjen kako bi se pred vojskom i narodom on prikazao krivcem za neuspeh.

Vrhovni komandant vojske je, sve do 1938, bio general von Fritsch. Na elnik generalštaba bio je general Beck, prvi glavni kvartirmajstor general von Wietersheim, a posle njega general von Manstein. Drugi glavni kvartirmajstor, pod ijom se nadležnoš u nalazila i vojna obaveštajna služba, bio je kratko vreme general Schmidt, a zatim general Haider, kasniji na elnik generalštaba.

Posle ukidanja Ministarstva rata i formiranja Vrhovne komande Wehrmacht-a (OKW-a) neposredno pod Hitler-om (1938), došlo je do promena i u organizaciji vrhovne komande suvozemne vojske (OKH). Na elo OKH došao je general von Brauchitsch, a Beck-a je, na elu generalštaba, ubrzo zamenio Haider. Ovaj je uveliko proširio strukturu generalštaba, dodavši dvojici postoje ih još trojicu glavnih kvartirmajstora, od kojih je svaki imao pod sobom po dva ili više otseka. Obaveštajna služba vojske bila je pod generalom von Tippelskirch-om, koji je nosio službeni naziv glavnog kvartirmajstora IV. Pod njim su se nalazili otseci: 3 (Strane vojske — Zapad), 12 (Strane vojske — Istok) i otsek pod nazivom Grupa vojnih atašea.⁴⁾

Još u staroj, viljemovskoj nema koj vojsci, obaveštajna služba se nalazila, sem u sastavu Generalštaba, još i pod neposrednom nadležnoš u ministra vojske. Tako se, pored otseka III staroga generalštaba, obaveštajnom službom bavio i posebni otsek ministarstva. To dvojstvo ostalo je i dalje, i za vreme Reichswehr-a (od 1920 do 1935). Reorganizacija od 1935 i ona od 1938 nisu dirale u ovo dvojstvo. Kada je ovom drugom reorganizacijom ministarstvo rata ukinuto, dotadašnje obaveštajno odeljenje, tj. Generalštab, bilo je podeljeno na otseke: operativni, saobraćajni, za snabdevanje, itd., koji su se nalazili pod prvim glavnim kvartirmajstorom, i otseke: za obuku, obaveštajnu službu, itd., kojima je rukovodio drugi kvartirmajstor. Oba glavna kvartirmajstora bili su pomoćnici na elnika Generalštaba.

³⁾ Sastojala se iz otseka »Strane vojske« i Grupe vojnih atašea.

⁴⁾ Detalje o tome vidi u narednom odeljku.

ljenje ministarstva prešlo je u nadležnost Vrhovne komande Wehrmacht-a (OKW)²⁾.

Odeljenje obaveštajne službe u OKW-u nosilo je naziv Amt Ausland/Abwehr, — Uprava za inostranstvo/Odbrana.

*b) Obaveštajni rad »Tre eg otseka«
(Fremde Heere — Ic-služba)*

Tre i otsek starog pruskog Velikog generalštaba pretvoren je, posle formiranja Reichswehr-a, u Tre i otsek Trupnoga ureda rukovodstva vojske (Truppenamt der Heeresleitung). On je dobio naziv »Fremde Heere« (Strane vojske). Otsek je bio podeljen u dva podotseka, od kojih se jedan bavio zapadnim, a drugi isto nim zemljama. Prema tome su se ta dva podotseka i nazivala Strane vojske — Zapad (Fremde Heere — West) i Strane vojske — Istok (Fremde Heere — Ost).

Do reorganizacije od 1935 godine, otsek Fremde Heere bio je podređen neposredno na elniku Trupnoga ureda, koji je, kao što je napred ve istaknuto, ustvari bio na elnik generalštaba. Od 1935, ovaj je otsek podređen jednom pomoćniku na elnika generalštaba koji je nosio službeni naziv II glavnog kvartirmajstora. Reorganizacijom od 1938 godine, otsek Fremde Heere podeljen je na tri otseka. Dotadašnji podotseci za Istok i za Zapad postali su samostalnim otsecima, a uz njih je ostao, kao zaseban otsek, ured za rad sa vojnim atašerima, sa nazivom Grupe vojnih atašea (Attachegruppe). Ova tri otseka stavljena su pod nadležnost tada novoformiranog ureda IV pomoćnika na elnika generalštaba (IV glavnog kvartirmajstora).

Reorganizacija od 1938 godine bila je izraz povećanog značaja koji je pridavan obaveštajnoj službi u Nemačkoj. Dok je — u periodu od 1935 do 1938 godine — u nadležnosti drugog glavnog kvartirmajstora bilo nekoliko

²⁾ Ostala odeljenja OKW-a: operativno, saobraćajno, opšte i vrhovni vojni sud.

otseka generalštaba, od kojih je obaveštajna služba bila samo jedan, dotle je IV glavni kvartirmajstor imao pod sobom samo obaveštajnu službu.

Pre prelaska na opis delatnosti oteka Fremde Heere treba pomenuti da je u komandi mornarice (Oberkommando der Kriegsmarine — skraćeno OKM) postojao odgovaraju i otek sa nazivom Strane mornarice (Fremde Marinen). Isto tako je u generalštabu nema kog vazduhoplovstva postojao otek Strana vazduhoplovstva (Fremde Luftwaffen). Međutim, obaveštajni oteci mornarice i vazduhoplovstva nisu igrali ornu značajnu ulogu koju je odigrao otek obaveštajne službe u OKH. Oni su bili više stručno-tehničke prirode i ograničeni, uglavnom, na usku oblast posmatranja inostranih mornarica i vazduhoplovstava, a nisu se bavili onim širokim opštim proučavanjima kojima se posvećivao otek Fremde Heere OKH.

U pogledu svoga rada, otek Fremde Heere bio je u stalnom kontaktu — koji se izražavao u izmeni izveštaja, materijala i iskustava — sa odgovarajućim otecima Komande mornarice i generalštaba vazduhoplovstva. Interno, u samom OKH, otek Fremde Heere radio je u tesnoj saradnji sa grupom vojnih atašea, pod kojima su nadležnost potpadali nemački vojni atašei u inostranstvu, a koja se bavila i stranim vojnim atašeima u Nemačkoj. Dalje, postojao je stalni službeni dodir između oteka i obaveštajne službe pri OKW-u, tj. sa uredom Ausland/Abwehr. Abwehr je predavao oteku Fremde Heere celokupni materijal o inostranim vojskama i sve zanimljive podatke do kojih bi došao. Isto tako ovaj otek je preko Abwehr-a dobijao i vojni materijal koji bi pao u ruke državnoj policiji, a koji je ova bila dužna da predaje Abwehr-u.

U pogledu odnosa između Abwehr-a i oteka Fremde Heere treba naročito istaći činjenicu da je Abwehr bio, preko svoga sektora I prvenstveno ustanova koja je prikupljala obaveštajni materijal. Evaluacija (analiza i korišćenje) toga materijala i izvođenje praktičkih zaključaka u pogledu samog generalštabnog planiranja nisu bili stvar Abwehr-a, već je to obuhvatala dužnost oteka Fremde Heere. Taj je otek, kao sastavni deo generalštaba kopne-

ne vojske, bio dužan da sveukupni obavještajni materijal kojim bi raspolagao — a koji je dobrim delom dobijao od Abwehr-a — upotrebi za stvaranje one slike o stanju i položaju posmatrane protivničke vojske koja se u nemačkoj generalštabnoj terminologiji nazivala »Feindlage« ili »Feindbeurteilung« (situacija kod neprijatelja odnosno ocena neprijatelja). Razume se da je tim terminima obeležena evalvaciona delatnost otkrivanja neprijatelja u ratu, kada je objekt njegove delatnosti bio određeni vojni neprijatelj. U vreme mira ova je delatnost srećno iskorišćavana i razrade podataka vršena za sve zemlje koje su mogle doći u obzir kao eventualni ratni protivnik, pa i za takve kod kojih se to nije moglo očekivati. Da bi dobio sve potrebne podatke, otkrivanja neprijatelja je stavljanje Abwehr-u i konkretne zadatke, zahtevaju i da mu ovaj pribavi informacije potrebne u određenoj trenutku o određenoj zemlji ili vojsci.

Prema tome se zadatak obavještajne službe koju je vršio otkrivanja neprijatelja, odnosno odgovaraju i otkrivanja mornarice i vazduhoplovstva, sastojao u tome da za najviše vojno i politički rukovodstvo Reich-a sprema izveštaje koji treba da pružaju svestranu i vernu sliku stanja i potencijala borbenih snaga svih susednih i ostalih zemalja za koje je nemačko vojno ili politički rukovodstvo bilo zainteresovano. Moderni rat nije više stvar samo vojske, jer svojom totalnošću u obuhvata sve oblasti nacionalnog života i sve snage jednog naroda. Zato su ti izveštaji — a samim tim i materijal koji je otkrivanja neprijatelja obrađivao — predstavljali temeljitu proučavanja ovih zemalja. Pritom se radilo na široko postavljenoj osnovi; vodilo se računa o svim fizičkim i psihološkim elementima koji ulaze u sastav onoga što se naziva ratnim potencijalom, iako je ova grana vojne obavještajne službe zadržala naziv »Fremde Heere«, po kome bi ona imala da bude ograničena jedino na vojna pitanja. Razume se, velika pažnja poklanjana je stanju stranih vojski u miru, pitanjima mobilizacije u stranim zemljama i njihovih vojski u ratnom stanju, fortifikacijama i operativnim planovima. Ali, isto toliko pažnja poklanjana je i podacima o industriji, i to ne samo o industriji naoružanja, o po-

ljoprivredi, o stanju tehni koga razvoja, o društvenom sistemu, političkim strankama i strujama, istaknutim ličnostima političkog i privrednog života, socijalnim odnosima, sindikalnim i drugim organizacijama radništva, o zdravstvenom stanju, o demografskim kretanjima, o psihi i moralu zemlje koja je podvrgnuta proučavanju. U ovom drugom, širem delu zadataka postojala je i razlika između odeljenja Fremde Heere OKH i obaveštajnih službi mornarice i vazduhoplovstva, koje su se ograničavale na sektor njihovog roda oružja i odgovarajuće vojne industrije, a nisu zalazile u ova obimna područja u širokom opsegu.

Da bi mogla izvršavati ove mnogostruke zadatke, obaveštajna služba OKH bila je, u okviru opšte podela na istočnu i zapadnu zemlju, razložena na podgrupe, koje su obuhvatala jednu ili više zemalja. Tako je, na primer, podgrupa »Francuska« obuhvatila rad koji se odnosio na Francusku, Belgiju i Holandiju; podgrupa »Anglo-saksonske zemlje« obuhvatala je Veliku Britaniju sa svim njenim kolonijama i posjedima i SAD; podgrupa »Rimskih zemalja« obuhvatala je Italiju i Španiju; Rusija i Poljska obrađivane su svaka u posebnoj podgrupi.

Od rukovodilaca koji su se naročito istakli u izgradnji obaveštajne službe OKH treba navesti — sem već pominjanog Tippelskirch-a — generala Heinrich-a von Stuelpnagel-a, koji je kasnije, u vezi sa pučom od 20. jula 1944, osuđen na smrt i obešen. U odeljenju Fremde Heere radio je u svoje vreme i nemački vojni ataše u Beogradu, pukovnik (kasnije general) Toussaint, a isto tako u tome odeljenju bio je na radu i kasniji generalmajor Speidel, današnji general zapadnonemačke vojske.

Ne raspoložujući sopstvenim obaveštajnim aparatom ili agenturom, obaveštajna služba OKH bila je upućena na obaveštenja koja je dobijala bilo od oficira pri komandama vojnih oblasti — a za vreme rata pri višim komandama operativnih jedinica — bilo od drugih organizacija, u prvom redu od Abwehr-a. Ali, vrlo mnogo proučavanih podataka nije priticalo u obliku obaveštajnog materijala u užem smislu, već se do njih dolazilo iz legalnog materijala. Obaveštajna služba OKH obrađivala

je i preraivala ogroman materijal, rade i minuciozni posao sastavljanja pojedinih detalja u celinu, izvlae i iz toga potrebne pouke i zakluke i omogu uju i na taj na- in, generalštabno koriš enje svojih rezultata.

Najvažniji izvori obaveštenja iz stranih zemalja koji su otseku Fremde Heere stajali na raspolaganju bili su ovi:

a) Svi podaci o vojsci u stanju mira, o njenoj ja ini, rasporedu i smeštaju garnizona, sastavu korpusa, divizija, pukova itd. — koji su se pre Drugog svetskog rata bez velikih teško a mogli dobiti legalnim putem — zatim propisi o razli itim rodovima oružja vojske, o prakti koj i teoriskoj obuci, itd.;

b) Budžet i raspored finansiskih sredstava za vojsku i naoružanje (ovi su se podaci dobijali iz budžeta koji su države mahom zvanino objavljivale), uklju ivši i tajne fondove za vojsku i naoružanje;

c) Izveštaji sopstvenih službenih pretstavništava u inostranstvu, naro ito vojnih atašea, vojnih i civilnih misija itd.;

d) Pregledi o godišnjim manevrima, terenskim vežbama, naro ito u pograni nim oblastima, mobilizaciskim vežbama i si.; iskoriš avanje rezultata radioprislusne službe, organizovane tim povodom;

e) Prou avanje svih podataka o industriji naoružanja, njenih projekata itd.; prou avanja svih podataka o državnoj i privatnoj privredi, tehnici i pronalascima;

f) Prou avanje štampe, asopisa i svih vrsta publikacije, u prvom redut vojne literature, a zatim privredne i druge koja sadrži relevantne podatke;

g) Podaci koje je dobavljala sopstvena obaveštajna služba (Abwehr i druge);

h) Saopštenja prijateljskih i savezniki h zemalja putem izmene obaveštenja.

Pored ovih opštih izvora, koji su naro ito važni za mirnodopski, pripremni rad obaveštajne službe, u periodu neposrednog pripremanja rata i u ratu, bili su važni izvori obaveštenja i izveštaji trupa, zatim vazduhoplovno izvi anje, a i izjave zarobljenika. Vazduhoplovnim izvi anjem, za ra un nema ke obaveštajne službe, bavila

se još pre rata posebna izviška grupa, kamuflirano smještena u Budimpešti. Njome je komandovao pukovnik Rowehl. Ova je grupa vršila izviška nad Sovjetskim Savezom sa velike visine, i to sve do onih granica koje su bile povučene radiusom letenja izviška aparata.

Ovakom mnogostruki istraživački rad zahtevao je specijalizovane stručnjake, čiji je broj zavisio od veličine zemlje, njene važnosti za nemačku vojno i političko rukovodstvo i od važnosti samih objekata koji su proučavani. Ovaj aparat je, sa svoje strane, tražio od ustanova koje su nabavljale obavještenja, određene podatke ili određeni opšti materijal. Tako su, naprimer, Abwehr-u stalno saopštavane želje i potrebe obavještajne službe OKH, prema stepenu važnosti koje su zatraženi podaci i materijali imali za otkrivanje Heere. Iz ovih zahteva moglo se zaključiti šta je iz te oblasti otkriveno.

Osoblje otkrivanja Heere vaspitavano je za detaljan rad, svojstven nemačkom generalštabu. Na temelju istraživanja čak i najneznatnijih i prividno nevažnih izveštaja i podataka, sastavljan je mozaik koji je konačno davao istu sliku. U doba mira izrada jednog potpunog izveštaja o određenom pitanju mahom je bila samo stvar vremena. Međutim, teško je bilo kada se pristupalo utvrđivanju priprema za mobilizaciju, rokova koji su za mobilizaciju potrebni i sličnih podataka. Još više je bio otežan rad oko utvrđivanja namjera stranih generalštabova, njihovih operativnih planova za slučaj rata, naročito važnih ratnih pronalazaka i tajnih oružja. No i ovde se, po pravilu, radilo sa pojedinim naoko beznačajnim podacima, čiji je skup mogao da pruži dosta istu sliku pitanja o kome je bila reč. Tako je, naprimer, otkrivanje Heere brižljivo pratio pozivanje na vojne vežbe, raspored rezervista prema određenim godištim, smještanje oružja i opreme u stovarišta, mobilizacijske vežbe, itd.

Ovaj radni metod, uobičajen u gotovo svima vojnim obavještajnim službama u svetu, otkrivanje Heere je razvio do najveće mere. Pri tome se služio usavršenim tehničkim sredstvima. Po istom metodu radila su u ratu odeljenja Ic pri štabovima operativne vojske, o kojima će kasnije biti reči.

U mirno vreme otsek Fremde Heere nije davao svoje izveštaje najvišem vojnom i političkom rukovodstvu u redovnim vremenskim razmacima. Izveštaji su sastavljani od slušanja do slušanja, prema obimu i značaju pristiglog i obradnog materijala. Tim su izveštajima, u okviru njihove zainteresovanosti snabdevani i odgovaraju i visoki vojni komandni štabovi. Kada je obrada neke zemlje bila upotpunjena, sastavljan je kompletan elaborat u obliku knjige ili brošure. Elaborat bi obuhvatao i mnogobrojne karte, podatke o mirnodopskoj vojsci, o mobilizaciji i ratnoj vojsci, fortifikacijama, opise faktora ratnog potencijala, zatim karakteristike vojnih rukovodilaca itd. On je neprekidno dopunjavan i povremeno nanovo izdavan u prerenom obliku, prema poslednjem poznatom stanju. Bio je pristupačan samo vrlo ograničenom broju najviših vojnih i političkih rukovodilaca. Za obaveštavanje trupa, rezervnih oficira i ostalih zainteresovanih krugova izdavane su opšte brosure o vojnim snagama susednih zemalja. Te su brosure puštane štaviše i u javnu prodaju.

Veliki stručni aparat obaveštajne službe OKH omogućio je da njegovi izveštaji budu vrlo egzaktni i da pružaju, uglavnom, ta ne podatke. Ti su izveštaji dali sliku ratnog potencijala kasnije Antihitlerovske koalicije, sliku iz koje se jasno videlo da je stvarna vojna snaga Reich-a, u trenutku aneksije Austrije ili prigrablivanja Čehoslovačke, bila suviše slaba da se uspešno suprotstavi eventualnoj oružanoj intervenciji zapadnih sila. Iz te obaveštenosti vojnog karaktera proisticao je i negativni stav prema koga generalštaba prema Hitlerovim potezima, naročito u vezi sa sudetskom krizom. Međutim, Hitler je tada ocenjivao situaciju ta nije od generalštaba, smatraju i da se može i blefirati rukovodiocima zapadnih sila. Pošto je ishod sudetske krize, zbog Chamberlain-ove politike popuštanja, pokazao da je Hitler-ova ocena položaja bila ta na — bar u tadašnjoj perspektivi — njegov nadmeni stav prema generalima, generalštabu i njihovoj obaveštajnoj službi postao je još otvorenijim. Uprkos svom brižljivom radu, vojna obaveštajna služba imala je malo uticaja na kasnije Hitler-ove odluke u toku rata.

Kao što se vidi, obaveštajna služba OKH, koncentrisana u oteku Fremde Heere i u oteku vojnih atašea, služila je prvenstveno obaveštavanju same vojske, tojest vrhovnog vojnog komandnog kadra. Naročito u toku rata u punoj meri razvila se u operativnu obaveštajnu službu, sa relativno ograničenim zadacima pružanja podataka potrebnih za konkretnu taktiku, a manje za veliku strategiju. Na ovu je, uostalom, vojno rukovodstvo vršilo sve manje uticaja ukoliko je više Hitler uzimao u svoje ruke planiranje vojnih operacija, pa i rukovođenje njima. Delatnost ove vojne obaveštajne službe, koja je imala svoj vrh i svoj evaluacioni aparat u oteku Fremde Heere (odnosno u manjem i specijalizovanom opsegu u osecima Fremde Marinen i Fremde Luftwaffen), a koja se razvila iz Trećeg oteka Generalštaba, mogla bi se definisati na ovaj način: obaveštajna služba obuhvata kompleksom Fremde Heere (Marinen, Luftwaffen) i službe Ic, mada namenjena prvenstveno taktičkim potrebama, razvila se zbog istorijskih uslova (Weimarska republika, tendencija za osamostaljenjem rukovodstva vojske prema ministarstvu Reichswehr-a) u široko postavljenu vojnu obaveštajnu službu, koja je vršila kako strategijske, tako i taktičke obaveštajne zadatke.

Od trenutka kada je nemački generalštab počeo da razrađuje Hitlerove planove za vojnu agresiju prema Austriji i Čehoslovačkoj, a pogotovu od reorganizacije nemačkog vojnog rukovodstva izvršene 1938, otek Fremde Heere je sve više počeo da stiče obeležje taktičke obaveštajne službe, prilagođene potrebama koje su izlazile iz određenih operativnih zadataka. Ranija strategiska obaveštajna delatnost, koja se sastojala u detaljnoj analitičkoj obradi pojedinih zemalja i njihovog opšteg potencijala, sve je više potiskivana potrebama koje su konkretizovale delatnost oteka na pojedine probleme u vezi sa predviđenim operacijama, ili na davanje »slike o neprijatelju«, potrebne generalštabu za planerski i operativni rad. Sa izbijanjem rata i u njegovom toku taj je proces produbljen, i Fremde Heere sve više gubi svoj prvobitni karakter; u njegovoj delatnosti ističu se u sve većoj meri praktičistički operativno-taktički obaveštajni zadaci.

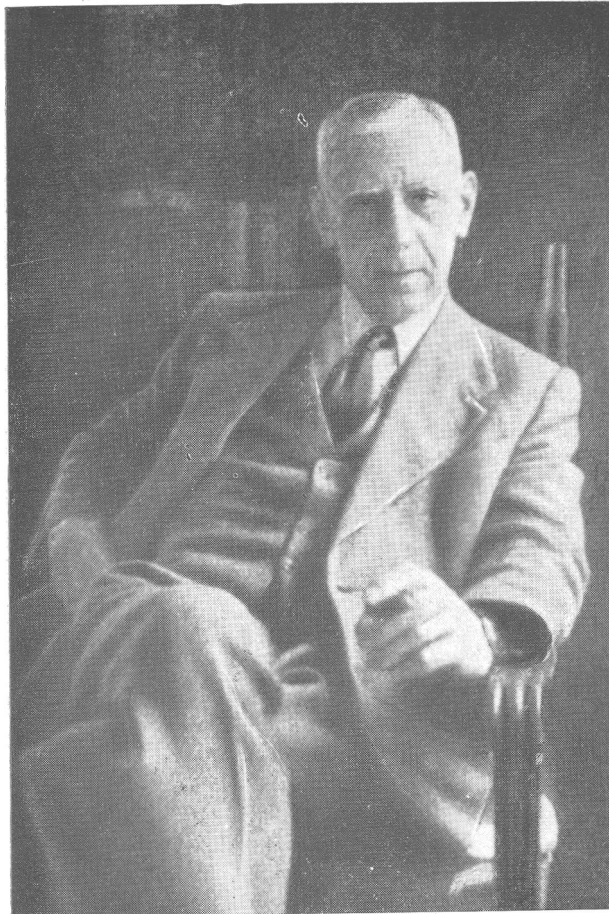
U toku rata osek Fremde Heere pretvorio se dobrim delom u rukovode i organ za otseke, odnosno oficire Ic pri visokim i srednjim vojnim štabovima. On je objedinjavao njihovu delatnost i koristio se njome za obaveštavanje generalštaba. U tome cilju je u okviru otseka Fremde Heere dolazilo i do širih i užih sastanaka sa organima Ic-službe, odnosno Ic-oficirima viših operativnih komandi. Pošto je razvoj službe Ic vezan za po etak rata, 0 njemu e biti re i kasnije.

c) Abwehr

Vojnoobaveštajna organizacija, koja je obuhvatala sve vrste obaveštajne delatnosti, sa široko postavljenim zadacima i veoma razgranatom mrežom agenata, nalazila se do 1938 u sastavu Ministarstva rata, a kao njegovo odeljenje Ausland/Abwehr. Kada je Hitler 1938 uklonio dotadašnje vrhovne vojne rukovodioce, feldmaršala von Blomberg-a i vrhovnog komandanta vojske von Fritsch-a, ukinuvši Ministarstvo rata uz istovremeno obrazovanje Vrhovne komande Wehrmacht-a (Oberkommando der Wehrmacht, skraćeno OKW), Amt Ausland/Abwehr postao je sastavnim delom ove nove vrhovne vojne ustanove.

Sve do 1933 godine, obaveštajno odeljenje u ministarstvu bilo je dosta sku eno, i u personalnom pogledu 1 po svojoj delatnosti. Tendencija generaliteta bila je usmerena na plansko snaženje Heeresleitung-a, dakle, rukovodstva suvozemne vojske, na štetu ministarstva Reichswehr-a. Ali krajem 1933 godine po elo je naglo proširivanje Abwehr-ovoga aparata. Kako se u to vreme ve pripremalo uvo enje opšte vojne obaveze, to je svaki oficir bio potreban za trupnu službu. Pored toga oficiri su, naro ito mla i, više voleli isto generalštabnu ili aktivnu trupnu službu nego službu u Abwehr-u, koja je bila konspirativna i u kojoj se nisu mogla javno sticati priznanja. Zato se u izgradnji Abwehr-ovog aparata Canaris morao osloniti na starije, mahom penzionisane oficire iz Prvog svetskog rata ili rezervne oficire koji su se ve odavno odvikli od vojni koga života. To je Abwehr-u davalo u vreme mira, dakle, do 1939, gotovo civilno obeležje, poja ano time što su njegovi oficiri, po

ŠEF VOJNE OBAVEŠTAJNE SLUŽBE

Admiral Wilhelm Canaris, tvorac mo ne nema ke vojne obaveštajne službe, stajao je na elu Abwehr-a od 1935 do 1944 godine. Pod njim se Abwehr razvio u ogroman aparat koji je obuhvatao sve grane obaveštajne delatnosti

pravilu, nosili civilno odelo. Iz ovakvog personalnog sastava Abwehr-a proistekla je i njegova relativna trezvenost u odnosu na fantastične Hitler-ove planove. Taj stav Abwehr-a došao je do izražaja u nizu njegovih poteza i poduhvata.

Samo ime Abwehr — tj. »odbrana« — predstavljalo je neku vrstu kamuflaže pravih ciljeva ove ustanove, koja je, i pored izvesnog skepticizma nekih njenih funkcionera prema Hitler-ovim preteranostima, igrala veoma agresivnu ulogu u kompleksu Hitler-ovih ratnih poduhvata. Trebalo je da ovaj naziv prividno da toj službi odbrambeni karakter, dakle, karakter defanzivne obavještajne službe, kontrašpijunaže. Ustvari, Abwehr je vršio sve poslove razgranate obavještajne službe, ukljujujući i aktivne diverzije i sabotaže.

Aparat Abwehr-a i njegova struktura, kao što ih je izgradio Canaris, predstavljali su veoma kompleksnu ustanovu sa razgranatim zadacima, sa centralom koja se nalazila u Berlinu, a sa ograncima u svima sedištim vojnih oblasti i u drugim mestima Reich-a. Službeni naziv Canaris-ovog nadleštva, kao odeljenja OKW-a, bio je Amt Ausland/Abwehr. Do takvog je naziva došlo zbog toga što su, pod Canaris-ovom upravom, bila objedinjena, ustvari, dva odeljenja: odeljenje Ausland (inostranstvo) i odeljenje Abwehr. Prvo od njih bilo je nadležno za održavanje veze između Wehrmacht-a i Ministarstva inostranih poslova. U njegov delokrug je spadao i niz drugih zadataka koji nisu imali neposredne veze sa obavještajnom službom, a naročito i održavanje veza sa stranim državama. Drugi sastavni deo Amt-a Ausland/Abwehr bio je sam Abwehr, dakle, vojna obavještajna služba. Ova se, sa svoje strane, granala u tri glavna sektora, to jest u špijunažu, sabotažu i kontrašpijunažu, označena rimskim brojevima od I do III.

Canaris, koji je izgradio ovaj zamašni aparat i koji je njime upravljao, nije imao ni zamenika, niti ve i li ni štab. U njegovom odsustvu, administrativno bi ga zamenjivao najstariji oficir me u rukovodiocima odeljenja obuhvatajući Amt-om Ausland/Abwehr. Sa ovim rukovodiocima Canaris je održavao svakodnevne sastanke, na

kojima bi primao njihov referat i izdavao potrebna uputstva i direktive. Tim putem on je, ustvari, upravljao celim aparatom i bio upu en detaljno u njegovu delatnost.

esto bi obilazio i teritorijalne ogranke Abwehr-a, upoznavaju i se na licu mesta sa pojedinim problemima, izdaju i naloge, daju i uputstva i organizuju i poduhvate.

Organizaciska šema Amt-a Ausland/Abwehr obuhvatala je, pored pominjana dva odeljenja, Ausland i Abwehr, još i tzv. Centralno odeljenje, iji je šef bio pukovnik (kasnije general) Oster, jedan od najbližih Canaris-ovih saradnika. Centralno odeljenje je imalo zadatak da izvršava administrativne dužnosti i poslove za sva cstala odeljenja Canaris-ovog aparata, a u neku ruku igralo je i ulogu koordinatora.

Pukovnik Oster bio je centralna li nost ne samo me u Canaris-ovim sara nicima nego i u grupi opozieionara i nezadovoljnika iz nema kih reakcionarnih i grananskih krugova, me u kojima se izrodila i zavera koja je dovela do atentata na Hitlera 20 jula 1944 godine. Budno je motrio na rad nacisti kih partiskih ustanova, naro ito na kompleks kome je Himmler bio na elu. Iako se držao u pozadini, Oster je bio jedan od najdinami njih li nosti u grupi opozicionara. Neprekidno je nastojao da potsti e na akciju i da grupu nezadovoljnika navede da sa konspirativnih razgovora i planiranja pre e na dela.

Centralno odeljenje imalo je tri oteka, i to:

ZF, finansije i ra unovodstvo;

ZR, centralno pravno odeljenje, nadležno za sva pravna pitanja u kompleksu Abwehr-a i za registrovanje svih agentskih ugovora;

ZKV, koje je vodilo arhivu, centralnu kartoteku i administrativne poslove.

Odeljenje Ausland nalazilo se pod rukovodstvom kapetana bojnog broda (kasnije admirala) Buerkner-a. Ono je bilo podeljeno na referate, prema granama svoje obimne delatnosti.

U pogledu održavanja veze sa Ministarstvom inostranih poslova, odeljenje Ausland je obra ivalo obaveštenja prikupljena preko službe Abwehr-a i dostavljao ih u formi izveštaja ili razrada Ribbentrop-ovom ministar-

stvu, ukoliko su te teme bile od interesa za spojnopolitičko rukovodstvo Trećeg Reich-a. Dalje je nadležnosti toga odeljenja pripadala i veza sa inostranim vojnim atašea akreditovanim u Berlinu. Po toj delatnosti održavana je stalna saradnja između odeljenja Ausland i grupe atašea pri odeljenju Fremde Heere generalštaba kopnene vojske.

Posebnu granu nadležnosti odeljenja Ausland predstavljala je obrada svih međunarodnih pitanja u okviru Vrhovne komande Wehrmacht-a. Tako je to odeljenje bilo pozvano da daje mišljenje u vezi sa donošenjem raznih naredaba OKW-a koje su ulazile u oblast međunarodnog ratnog prava i raznih konvencija koje su tu materiju regulisale.

Deluju i po tome sektoru svoje nadležnosti, odeljenje Ausland je u nekoliko mahova, sa pravnog stanovišta ukazivalo OKW-u da pojedine njegove naredbe predstavljaju prekršaje međunarodnog ratnog prava (naredba o likvidaciji komesara na istočnom frontu, naredba o obeležavanju zarobljenih sovjetskih vojnika usijanim gvožđem, koje je bilo odmah povučeno, nameravano otkazivanje ženevskih konvencija, na šta se Hitler bio gotovo odlučio 1944. godine).

Naposletku, jedna od važnih delatnosti odeljenja Ausland bila je da vrši obradu, analizu i iskorišćenje arhiva i pismenog materijala koje bi Wehrmacht zaplenio u okupiranim zemljama. U tom cilju ono je, prilikom Wehrmacht-ovih operacija i osvajanja, uputovalo u okupirane zemlje svoje ekipe, koje su na licu mesta vršile zaplenu arhiva ili preuzimale zaplenjene arhive od drugih vojnih ustanova. Delom su te ekipe sprovodile i u samim okupiranim zemljama prvo izdvajanje i korišćenje uzaplenog materijala. Glavni deo toga materijala je, međutim, upućivan u Reich, gde je u okviru aparata odeljenja Ausland vršeno njegovo prevođenje, grupisanje i dalje iskorišćenje. Pojedina dokumenta su, posle ovakve obrade, dostavljana zainteresovanim nemačkim ustanovama na dalji postupak.

Najveći deo u sastavu Amt-a Ausland/Abwehr predstavljao je Abwehr u užem smislu. Njegova odeljenja I,

II i III predstavljala su razgranate organizme, čija je delatnost koordinirana u vrhu, pod rukom admirala Canaris-a. Svako od ovih odeljenja granalo se u oteke. Njima je odgovarala identična struktura podređenih Abwehrovih ustanova u Reich-u, u okupiranim zemljama i u inostranstvu.

a) **Abwehr I**. Informacioni cilj Abwehra I bio je usmeren na prikupljanje podataka o inostranim ratnim potencijalima, dakle, o svima materijalnim i psihičkim faktorima značajnim za određivanje ratnog potencijala jedne zemlje. Njegova delatnost je, u prvom redu, bila uperena na pribavljanje podataka o inostranim vojskama i vojnim industrijama. Razgranata agentska mreža Abwehra radila je isključivo u inostranstvu, ali je štab iz koga se njima rukovodilo bio u Nemačkoj, i to u raznim operativnim centrima.

Abwehr I bio je, prema teritorijalnoj nadležnosti, podeljen na 3 oteke, i to: Zemlje Zapada, Zemlje Istoka i Zemlje Juga. U trećem oteku obrađivane su i zemlje evropskog Jugoistoka.

U stvarnom pogledu, u okviru Abwehra I postojali su ovi referati:

I H (Heer — suvozemna vojska). Ovaj referat imao je zadatak da vrši špijunažu u stranim vojskama, sa informacionim ciljevima: jačina, naoružanje, tehnika i operativni planovi, planovi mobilizacije, utvrđenja, snabdevanje, ishrana, sastav, ratna industrija i njen kapacitet, patenti, pronalasci, karakteristike rukovodilaca itd.;

I M (Marine). Zadaci ovog referata bili su istovetni sa zadacima referata I H, s tom razlikom što je on obrađivao inostrane mornarice. Otuda su njegovi informacioni ciljevi bili: ratne luke, brodogradilišta, obalska i lučka utvrđenja, pomorske baze, mogućnosti iskrcavanja, itd.;

I L (Luftwaffe). Zadaci ovog referata odgovarali su zadacima prethodna dva, s tom razlikom što su se odnosili na inostrana vazduhoplovstva. Otuda su predmet obrade toga referata, između ostalog, bili: ratni aerodromi, ratna i civilna avijacija, aeronautička industrija itd.;

I Wi (Wirtschaft — privreda). Ovaj referat bio je nadležan za privrednu špijunažu u vreme mira. Međutim, u vreme rata privredna špijunaža bila je podeljena kod ne-

kih podre enih Abwehr-ovih ustanova na prethodna tri referata. U tim ustanovama ukinut je referat I Wi.

I i. Ovaj se referat bavio tehni kim sredstvima za vezu: telefonom, teleprinterom, radiom itd. On je radio naro ito na obu avanju potrebnog tehni kog osoblja;

I G. Pripremanje i dobavljanje dokumenata, pasoša i legitimacija za obaveštajnu mrežu pripadalo je nadležnosti ovoga referata. Pored toga, on je bio zadužen i fotografisanjem dokumenata;

I N. Ovaj se referat bavio, u saradnji sa referatom I G, pronalaženjem tajnih mastila, odgovaraju ih hartija, dobavljanjem hemikalija za otkrivanje pisama pisanih tajnim mastilima, i svima poslovima u vezi sa tim;

I HT (Heerestechnik). Nadležnost ovog referata prostirala se na prikupljanje obaveštenja o tehni kim sredstvima i uopšte o tehnicima inostranih kopnenih vojski;

I LWT (Luftwaffentechnik). Referat je prikupljao obaveštenja o inostranim ratnim vazduhoplovstvima, i to naro ito tehni ke podatke;

I Kgf (Kgf = Kriegsgefangene, tj. ratni zarobljenici). Referat se bavio obaveštajnom službom me u ratnim zarobljenicima i aktivirao se za vreme rata.

b) A b w e h r II. Odeljenje II Abwehr-a bavilo se sabotажnom akcijom protiv presumptivnoga protivnika.

Pod sabotажom, u obaveštajnom smislu, treba razumeti sva obaveštajna prouavanja i razmatranja o tome gde bi se, u datom sluaju, najosetljivije mogao pogoditi neprijatelj na politi kom, vojnom ili privrednom sektoru. Vojni cilj predstavljaju utvr enja, klju ni položaji, saobraajni vorovi, mostovi, proizvodnja naoružanja i važnih vojnih potreba, itd. Privredne ciljeve predstavljaju sva ostala industrijska postrojenja, zatim izvori elektricne energije (hidrocentrale, termocentrale), rudnici, itd. Dok aktivna špijunaža prouava ovakve objekte radi otkrivanja eventualnih tajni i obaveštavanja sopstvenoga rukovodstva o tim objektima, dotle ih sabotажna delatnost prouava sa gledišta slabih taaka i na ina na koje se ovakvim objektima može naneti najviše štete. Najzad, politika sabotажa deluje u pravcu politika kog mobilisanja manjinskih grupa, opozicionih stranaka i separatistika pokreta, da bi se, u sluaju nekog oružanog sukoba sa tom zem-

ljom, postiglo njeno slabljenje i demoralisanje i potkopala njena odbrambena snaga. U pripremi rata, ovaj zadatak Abwehr-a II bio je naročito važan.

Odeljenje Abwehr-a II OKW-a razvilo se iz manjin-skoga referata Odeljenja I (Minderheitenreferat der Abteilung I — I Min). Ovo poreklo ukazuje da mu je glavni zadatak bio obaveštajno obrađivanje nemačkih manjina u Poljskoj, Finskoj, Mađarskoj, Rumuniji, Maarskoj i Jugoslaviji. Tokom vremena, sa pominjanim proširenjem rada i aparata Abwehr-a, ova je delatnost proširena na obradu tuđih manjina i nacionalnosti u raznim zemljama, pa i na političke, kulturne, crkvene i socijalne grupe. Krajnji cilj ovog obaveštajnog rada bio je, između ostalog, da se u neprijateljskoj zemlji, u slučaju rata, upotrebe za potkopavanje borbene snage neprijatelja ti pridobijeni delovi stanovništva, kako bi se na taj način uštedele sopstvene žrtve.

U ovom okviru, jedan od pravaca aktivnosti Abwehr-a II bio je demoralizatorski rad (Zersetzungsarbeit, skraćeno: Z-Arbeit) pomoću propagandnog materijala, koji je širen usmeno i pismeno radi uznemiravanja protivnika. Drugi pravac bio je sabotažni (S-Sektor), a treći i pobunjenički delatnost, tj. izazivanje pobuna u neprijateljskoj zemlji, tzv. Insurgententätigkeit (skraćeno: I-Tätigkeit), počev od aktivne upotrebe malih grupa pa do vođenja gerilskog rata (Kleinkriegführung — K-Arbeit der Abwehr II).

Odeljenje Abwehr-a II bilo je sastavljeno od grupa, a ove opet od referata. Šefovska grupa obrađivala je personalna pitanja, opštu organizaciju i upravna pitanja. Stvarni rad obavljale su »grupe zemalja« (Laendergruppen), koje su, prema geografskom principu, podeljene na referate, a ovi su, prema gore navedenom, imali svoje sektore »Z«, »S«, »I« i »K«.

I u okviru Abwehr-a II izvršena je podela na odeljenja II H, II M i II L. Prvi od njih, neuporedivo najveći i po osoblju, bavio se delatnošću u iz sektora II na kopnu. Drugi je organizovao diverzije na moru i u obalskim oblastima. Na kraju, treći odeljenje je delatovao po sektoru II na području vazdušnog rata.

ABWEHR STVARA VEZE NA SVE STRANE

U svojoj razgranatoj delatnosti, Abwehr je stvarao veze u celome svetu, a naročito tamo gde je nalazio baze sa kojih je mogao operisati protiv protivnika Trećeg Reich-a. Nastoje i da pridobije arabljanski svet, Abwehr je negovao odnose sa jerusalimskim velikim muftijom Emin-om el Huseini-jem, protagonistom borbe protiv Engleske i liderom antisemitizma. Na fotografiji: Emin el Huseini (u sredini, sa almom) u razgovoru sa pukovnikom Erwin-om Lahousen-om (pored njega, u uniformi), šefom II odeljenja Abwehr-a

Ministarstvo
inostranih
poslova

OKH
Grupa atašea
(Fremde Meere)

Inostrani vojni
atašeji

Odeljenje
Ausland
Referati

OKW
Amt
Ausland/Abwehr
Šef
Canaris

Centralno
odeljenje
(ZM)

ZF
Finansije,
računovodstvo

ZR
pravni osek
Agentiski ugovori

ZKV
Arhiva
Kartoteka
Administracija

Divizija
Brandenburg
(1942/43)

Abwehr I
~ Špijunaža ~
Zapad | Istok | Jug

IH ~ Suvozemna vojska

IM ~ Mornarica

IL ~ Vazduhoplovstvo

IWI ~ Privreda

II ~ Sredstva veze

IG ~ Isprave, pasoši

IN ~ Hemiska sredstva,
masiila, hartija

IHT ~ Vojna tehnika

IJWT ~ Vazduh. tehnika

IKgf ~ Ratni zarobljen.

Abwehr II
~ Sabotaža-diverzija ~
Z | S | I | K

Grupe
Referati

IH ~ Suvozemna vojska

IM ~ Mornarica

IL ~ Vazduhoplovstvo

Laboratorija
Berlin

Institut i vežbaliste
Guenz

Diverzantske
škole

Puk
"Brandenburg"
(do 1942)

Puk
"Kurfürst"
(od 1943)

Abwehr III
~ Kontrašpijunaža ~

IIIW ~ Wehrmacht

IIIH ~ Suvozemna vojska

IIIM ~ Mornarica

IIIL ~ Vazduhoplovstvo

IIWI ~ Privreda

IIIC ~ Civilni sektor

IIIC1 ~ Nadležna i
ustanove

IIIC2 ~ Ostalo

IIIN kontrola pošl. i
telegrafsk. saobraćaja

IIIBP - Cenzura pošte

IIITP - Cenz. telegrama

IIIF - Aktivna
kontrašpijunaža

IIID - Dezinformacije

IIIKgf - Ratni zaroblj.

IIIE - Sudski poslovi

Amt
Ausland/Abwehr
Organizaciona struktura
1939 ~ 1944

Sem toga, odeljenje II je imalo i svoju tehni ku grupu (Gruppe Tecnick), koja se bavila prou avanjem, izgradnjom, nabavkom i izradom pomo nih sredstava potrebnih za prakti an diverzantski rad. Ova grupa je imala svoju laboratoriju u blizini Berlina i institut za eksperimente i obuvanje za rad sa eksplozivima u Quenz-u, na reci Havel-u.

Abwehr-u II bile su podre ene specijalne jedinice za izvršavanje konkretnih zadataka, kao »Lehrregiment Brandenburg« (Nastavni puk Brandenburg).

U pogledu rada na politi koj dezorganizaciji protivnika, režim Tre ega Reich-a je stekao znatnu veštinu i iskustva još u toku svoje borbe za vlast i u periodu u vrš enja te vlasti. Metode primenjivane za razbijanje unutrašnjih protivnika, Tre i Reich je primenjivao i prilikom rada na demoralizaciji i razbijanju jedinstva svojih spoljnjih protivnika ili onih zemalja prema kojima su bile upe rene njegove osvaja ke namere. I Abwehr i politi ka obaveštajna služba radili su u tome pogledu aktivno u itavom nizu evropskih zemalja, pa i na drugim kontinentima.

Prema tome, zadatak Abwehr-a II, ukratko re eno, bio je: objedinjavanje i organizovanje one funkcije obaveštajne službe koja, primenom politiki h i tehni kih sredstava, nastoji da oslabi ili uništi protivnika.

c) A b w e h r III. Tre e odeljenje Abwehr-a bavilo se kontrašpijunažom. Delatnost toga odeljenja prostirala se na sva tri roda oružane snage, a u ratu i na vojske nema kih saveznika. Pored toga, njena oblast bila je industrija naoružanja, kako u Reich-u tako i u savezni kim i okupiranim zemljama. Odeljenje III obuhvatalo je ove referate:

III W, koji se bavio kontraobaveštajnom delatnoš u i odbranom od špijunaže i sabotaze u Wehrmacht-u kao celini. On je koordinirao delatnost naredna tri referata i davao im centralna uputstva;

III H. Ovaj se referat bavio' odbranom od špijunaže, sabotaze i diverzantskih delatnosti u vojsci;

III M. Zadatak ovoga referata bio je istovetan sa prednjim, s tom razlikom što je njegova delatnost bila posve ena odbrani mornarice;

III L. Ovaj se referat bavio svim delatnostima kontrašpijunaže u oblasti vazduhoplovstva;

III Wi. Domen rada ovoga referata bila je kontraobaveštajna delatnost u oblasti ratne industrije. Organizacija ove delatnosti, koja je nosila još i posebni naziv Ruestungsschutz (Zaštita naoružanja), predstavljala je vrlo složenu aparaturu i obuhvatala je svaku iole važniju fabriku;

III C. Ovaj je referat bio nadležan za organizaciju odbrane od špijunaže u domenu državnog aparata i aparata vlasti uopšte. Pod tim referatom stajala je i kontrola svih veza sa inostranstvom. Referat je bio nadležan za pitanje izdavanja pasoša i drugih dokumenata za inostranstvo, za cenzuru telegrama upu enih u strane zemlje, itd. Sa njom je bila u tesnoj vezi ustanova Wehrmacht-a za kontrolu korespondencije sa inostranstvom (Auslandsbriefpruefstellen der Wehrmacht);

Referat III C bio je podeljen u dva dela. Prvi od njih nosio je oznaku III C 1, a bio je nadležan po linijama odbrane od strane špijunaže u krugovima državnog aparata i zvani nih nadleštava. Drugi, ozna en sa III C 2, radio je po istoj liniji u svima ostalim granama civilnoga sektora, sem u industriji i privredi;

III N. Ovaj referat bio je tesno povezan sa referatom III C, u cilju upravljanja cenzurom pisama i obrativanja rezultata cenzure. Referat je stupio u dejstvo naro ito kada je, sa izbijanjem rata, organizovana sistematska cenzura koja je obuhvatala celokupnu nema ku poštu za inostranstvo i poštu koja je dolazila iz inostranstva. Kasnije, posle nema ke okupacije stranih teritorija, ova je cenzura proširena i na njih. Povremenoj cenzuri podvrgnuta je i tranzitna pošta koja je prolazila kroz Nema ku iz jedne zemlje u drugu. ak je, suprotno me unarodnom pravu, delimi no vršena i cenzura diplomatske pošte.

Abwehr je u ovome cenzurnom radu zaposlio oko 15.000 lica koja su poznavala strane jezike. Ta lica bila su raspore ena u 14 cenzurnih ustanova u Nema koj i okupiranim zemljama. Rezultate cenzurisanja te su ustanove saopštavale referatu III N u Amt-u Ausland/Abwehr.

Totalna cenzura celokupne pošte za inostranstvo i iz njega predstavljala je za obaveštajnu službu zna ajan izvor informacija, pošto je mese no cenzurisano prose no do

dvadeset miliona pisama, ne računajući pakete i telegrame. Rezultate cenzure Abwehr je obavestajno iskoristio, a ako nisu bili potrebni Abwehr-u I ili III, predavani su drugim ustanovama u Reich-u radi dalje upotrebe;

III Kgf. Referat se bavio ratnim zarobljenicima. On je, naravno, stupio u dejstvo tek u ratu. Radio je u tesnoj saradnji sa referatom I Kgf;

III F (Feind — neprijatelj). Referat je vršio aktivnu kontrašpijunažu u zemlji i inostranstvu, sa zadatkom da otkrije, ometa i, po mogućnosti, uništi mreže protivničke obavestajne službe;

III D (Dezinformacija). Nadležnost ovoga referata bila je sastavljanje materijala za dezinformaciju koji se poturao protivniku. Samo poturanje vršio je referat F preko svojih pripadnika i svoje agenture. Taj se materijal žargonom Abwehr-a nazivao »Spielmaterial«, tj. »materijal za igru«, kao što se i poturanje agenta stranoj obavestajnoj službi nazivalo »Gegner-V-Spiel« ili, skraćeno GV-Spiel. Na elno je za odobrenje i sastavljanje dezinformacionog materijala bila nadležna Abwehr-ova centrala. Podređene ustanove su u svakom pojedinom slučaju morale da se obraćaju centrali za dozvolu da vrše poturanje i za materijal koji će poturiti protivniku;

III G (Gericht — sud). Ovaj se referat bavio pravnim i sudskim poslovima koji su se nalazili u oblasti Abwehr-ove aktivnosti.

Abwehr III bio je nadležan i za održavanje tajnosti u službenom opštenju, a u nemačkim vojnim i građanskim vlastima. Tome je poklanjana najveća pažnja, i to od samog vrha do najnižih ogranaka vojnih i građanskih ustanova. U početku rata, Hitler je lično izdao naredbu da niko ne sme saznati više nego što je za izvršenje njegovog konkretnog zadatka neophodno potrebno. Abwehr je za rad sa poverljivim predmetima izdao posebno uputstvo, kojim je bilo utvrđeno nekoliko kategorija poverljivosti. Pritom je za svaku kategorizaciju određeno ko i kako može rukovati tim materijalom, kako se on ima obeležavati, prenositi i čuvati. U principu se, međutim, stalo na gladište da se posebna procedura predviđena ovim uputstvima može primeniti samo tamo gde je

to zaista potrebno, kako se preteranom upotrebom poverljive procedure ne bi otupilo ose anje o njenoj važnosti¹).

Sproveden je propis o tajnosti i nadzor nad tim sprovedenjem ulazili su u nadležnost referata III H, M, L i C.

Osoblje Abwehr-a, neprekidno povećavano u predratnom i ratnom periodu, obuhvatalo je, sem vojnih, i priličan broj civilnih lica, koja su privremeno pozvana na vojnu dužnost, ili su čak ostala i u Abwehr-u u svojim civilnim svojstvima.

Rukovodioci tri sektora Abwehr-ovog rada, dakle, odeljenja I, II i III u Amt-u Ausland/Abwehr, bili su ljudi koje je Canaris sam odabrao i koji su bili, uglavnom, nadahnuti njegovim duhom. Šef Abwehr-a I bio je do 1943 pukovnik Pieckenbrock, posle Canaris-a, po rangu najstariji oficir Amt-a Ausland/Abwehr, koji je u slučaju potrebe po administrativnim poslovima zamenjivao svoga starešinu. On je bio ovek naročito itog Canaris-ovog poverenja. Njega je nasledio pukovnik Hansen, koji je uhapšen u vezi sa zaverom protiv Hitler-a 1944 i pogubljen.

Na čelu Abwehr-a II stajao je do 1939 pukovnik Grosscourth, koji je zatim prešao u generalštab kopnene vojske i postao saradnikom generala Halder-a. Od 1939 do 1943 na čelu toga odeljenja bio je potpukovnik, kasnije pukovnik i general, Erwin Lahousen. Kao bivši austrijski oficir, Lahousen je održavao veze sa Abwehr-om još iz vremena kada je radio u vojnoj obaveštajnoj službi Austriske Republike, pre priključenja Austrije Reich-u. Posle Anschlusa preuzet je u Abwehr, gde je izvesno vreme radio u odeljenju II i, po odlasku Grosscourth-a na drugu dužnost, postao njegovim šefom. Kao šef odeljenja II, Lahousen je bio isto tako lično povezan sa Canaris-om i pripadao je užoj grupi poverljivih saradnika koje je oko sebe bio okupio šef Amt-a Ausland/Abwehr. Lahousen-a je nasledio 1943 potpukovnik baron Freytag-Loringhoven.

Šef Abwehr-a III bio je do 1939 pukovnik Bamler, oduševljeni nacista. Njega je na položaju zamenio 1939 potpukovnik Bentivegna. Bamler je, uostalom, u toku rata pao u sovjetsko zarobljeništvo i ubrzo posle toga se pojavio

O stepenima tajnosti u službenoj prepisci vidi prilog.

ORGANIZACIJA
TERITORIJALNOG ABWEHR-A
U NEMAČKOJ
(DO PRIKLJUČENJA AUSTRIJE)

----- DRŽAVNA GRANICA
——— GRANICE VOJNOG OKRUGA
● BROJ VOJNOG OKRUGA
● SEDIŠTE AST-OVA

kao govornik na sovjetskome radiu u propagandnim emisijama za Nema ku.

U svojoj delatnosti za pribavljanje podataka, a i u svojim raznim pripremnim radovima pre rata, Abwehr je razvio akciju na najširoj osnovi. Iz njega su tekle niti prema nema kim manjinskim grupama u stranim zemljama. Ori je održavao veze sa raznim nau nim i kulturnim ustanovama, institutima i organizacijama koji su ostvarivali kontakte u inostranstvu ili se bavili studijama i radovima na teritoriji stranih država. Uveliko se Abwehr koristio i uslugama nema kih industriskih firmi koje su imale svoja predstavništva u inostranstvu i koja su se bavila izvozom u strane zemlje. Tako su postojale prisne veze sa firmom Krupp, sa preduze ima Zeiss u Jeni, sa firmom Eheinmetall i mnogim drugim najve im nema kim preduze ima sa inostranim vezama, afilijacijama u inostranstvu i predstavništvima u zemljama Evrope i drugih kontinenata. Visoki službenici tih firmi koji su odlazili u inostranstvo na razne poslovne obilaske, pregovore, radi sklapanja poslova itd. prijavljivali bi se prethodno Abwehr-u. Tu bi dobijali odre ene obaveštajne zadatke, naro ito iz one oblasti koja je njihovim firmama bila bliska i u kojoj su njihovi predstavnici mogli u inostranstvu dobiti jasnu sliku. U isto vreme su i sama predstavništva ovih firmi u stranim zemljama esto predstavljala pipke nema ke obaveštajne službe. S druge strane, Abwehr je velikim nema kim industriskim firmama stavljaio na raspolaganje tehni ke podatke iz inostranstva koji su mogli da ih interesuju, a do kojih bi on došao svojim drugim kanalima. Najzad, kada bi ove firme primale poslovne posete iz inostranstva, one bi o tome obaveštavale Abwehr, kako bi njegovi organi mogli da sa ovim strancima do u u vezu i da njihov boravak u Nema koj eventualno iskoriste za ciljeve nema ke vojne obaveštajne službe.

Teritorijalno razgranjavanje aparata Abwehr-a odgovaralo je teritorijalnoj vojnoj organizaciji. Pri svakoj komandi vojne oblasti osnovan je ured Abwehr-a, pod nazivom »Abwehrstelle«, skra eno »Ast«. Ovi Ast-ovi bili su, s jedne strane, organi Amt-a Ausland/Abwehr OKW-a, a s druge strane, bili su podre eni i nadležnom komandantu vojne oblasti. Uputstva za svoj rad dobijali su od

centrale Abwehr-a, ali i od šefa odeljenja Ia komande vojne oblasti pri kojoj su se nalazili. Ast je normalno obuhvatao odeljenja I i III, koja su odgovarala istim odeljenjima centrale Abwehr-a. Odeljenje II pri Ast-ovima uspostavljano je samo povremeno, kada bi centrala našla da je to potrebno. U takvom slučaju, centrala je slala Ast-u potrebne referente koji su radili neposredno pod rukovodstvom centrale, a samo su službeno bili priključeni Ast-u.

Ast se, prema potrebi, služio u svome radu podređenim teritorijalnim organima Abwehr-a, koji su nosili naziv »Abwehr-Nebenstelle« (skraćeno »Nest«). Nest-ovi su obrazovani prema potrebi, a primali su zadatke i uputstva od Ast-ova, kojima su bili podređeni. U neka mesta u kojima su postojali povoljni uslovi za obaveštajni rad preko granice Reich-a u susedne zemlje, Ast-ovi bi isturali posebne organe, tzv. »Isturene Abwehr-ove oficire« (Vorgeschobene Abwehroffiziere, skraćeno VAO), čiji je zadatak bio da organizuju agenturu prema određenoj zemlji i da tom agenturom upravljaju; ovakve VAO isturali bi i Nest-ovi. Najmanja jedinica u organizaciji Abwehr-a nosila je naziv »Meldekopf« (obaveštajni punkt); i ovakve punktove isturali su Nest-ovi prema potrebi, esto za konkretne zadatke.

Tako izgrađenom vertikalnom organizacijom Abwehr-a rukovodeno je iz jednog centra, ali ne i apsolutno centralistički. Esto su izvesni poslovi, koji su mogli bolje da se izvrše iz kakvog sporednog centra nego iz centrale, prenošeni na podređene ustanove Abwehr-a. Međutim — ukoliko se ti su bitnih i donekle samostalnih zadataka — u tome prenošenju nije se išlo do ustanova nižih od Ast-ova.

Pri ovakvom prenošenju nadležnosti ili rukovodjenja konkretnim zadatkom ili poslom uzimani su u obzir stvarni, geografski i personalni faktori. Ako je, naprimer, jednom organu Abwehr-a iz Koeln-a stajao na raspolaganju u teritorijalnom području Ast-a Stuttgart neki tajni grani prelaz, onda je ovim kompleksom upravljano neposredno iz Stuttgart-a, a ne iz Berlina ili Koeln-a. Ili, naprimer, ako bi neki od pripadnika Ast-a u Muenchen-u uspeo da angažuje kakvog naročito istaknutog agenta, sa kojim je zbog njegovog položaja ili izvesnih specijalnih obzira tre-

balo postupati naro ito pažljivo i konspirativno, rad sa njim je poveravan organu koji ga je zavrbovao, bez obzira na to što bi po karakteru samoga rada upravljanje tim agentom trebalo da se vrši iz same centrale. Ipak, i pri ovako elastičnoj primeni na elu centralizacije poslova, centrala Abwehr-a držala je itav aparat vrsto pod svojom kontrolom i rukovodila je njime stalnim upuivanjem i nadzorom.

Canaris je, za sprovođenje na elu rukovođenja iz centra imao ' posebnih razloga sem onog da su za uspeh obaveštajne službe naro ito važni jedinstveno rukovodstvo i vrsta organizacija. Izgradnja Wehrmacht-a vršena je vrlo brzim tempom i sprovedena je u roku od svega nekoliko godina. Da bi mogao savladati ogromno povećanje zadataka stavljenih pred vojnu obaveštajnu službu, Canaris je morao da angažuje za rad u aparatu Abwehr-a i lica sa malo iskustva ili znanja u obaveštajnoj službi. Otuda u aparatu nije bilo dovoljno ljudi ija bi sprema omogućavala samostalno vršenje obimnijih i kompleksnijih zadataka. Za to se, sem razloga opšte prirode, nametnula potreba da se odgovorno upravljanje aparatom koncentriše u vrhu, dok su funkcije nižih ustanova Abwehr-a duže vreme bile svedene na rad prema detaljnim uputstvima, pod rukovodstvom i nadzorom centrale.

Tehnički, ovo je rukovođenje ostvarivano na taj način što bi Ast-ovi dobijali konkretna pismena uputstva, a po potrebi bi centrala pojedine služeve, iju je obradu započeo neki Ast, preuzimala sama na dalju obradu. Za Abwehr I to nije predstavljalo naročitu teškoću, mada je i tu bilo osetljivo pitanje ophođenja sa agentima i upravljanje njima. Već e teškoće su se, međutim, pojavljivale u radu Abwehr-a III, dakle, u kontraobaveštajnom radu Abwehr-ovog aparata.

Otseci III pri Ast-ovima imali su zadatak da se, u svojoj teritorijalnoj nadležnosti, bave zaštitom od protivničkih špijunaža u privredi i državnom aparatu. Taj zadatak je trebalo sprovesti u delo vrlo brzo. S obzirom na brzinu porasta Wehrmacht-ovog aparata i gigantski razvoj industrije naoružanja, koji je trebalo prikrivati, Ast-ovi su se našli pred velikim problemima. Nije bilo toliko pogodnih obaveštajnih oficira koji bi mogli, sa dovoljno po-

znavanja stvari, iskustva i autoriteta, da prilaze iskusnim inovnicima državnog aparata i krupnim privrednim rukovodiocima. Sem ovog zadatka direktne zaštite od protivni ke špijunaže — za ije je izvršenje bila potrebna saradnja državnih i privrednih rukovodilaca sa funkcionerima Abwehr-a — Ast-ovi su imali i dužnost da obaveštavaju zvani ne ustanove i privredne rukovodioce o aktuelnom stanju protivni kih metoda špijunaže i sabotaze. Da bi stekli iskustvo, naro ito u pogledu slabih mesta u državnom aparatu i privrednim preduze ima i ustanovama,, funkcioneri Abwehr-a su vršili iznenadne kontrole ili provokacije za utvr ivanje stepena konspirativnosti, koja je sprovo ena u objektima ije je uvanje bilo povereno Abwehr-u. Na osnovu rezultata ovakvih kontrola i pothvata izdavane su direktive.

U vezi sa kontraobaveštajnim zadacima i sa obezbejenjem od inostrane i protivni ke špijunaže i sabotaze, postavljeni su u preduze ima i ustanovama tzv. »Abwehrbeauftragte«, tj. opunomo enici za odbranu. U ve ini sluajeva ta je funkcija dodeljivana bilo samom rukovodiocu ili direktoru preduze a odnosno ustanove, bilo jednom od rukovode ih službenika i funkcionera. Takvo bi lice, mahom, vršilo u preuze u odnosno ustanovi svoju normalnu službu, a uz to bi imalo dužnost da se stara za sprovo enje potrebnih mera zaštite — protiv špijunaže i sabotaze. Opunomo enike za odbranu postavljali su Ast-ovi na svome podru ju. Oni bi sa ovako zaduženim funkcionerima održavali stalnu vezu, sara uju i u tome sa kontraobaveštajnim referatom teritorijalno nadležne •ustanove Gestapo-a. Kasnije, u periodu pred kraj rata, nadležnost za rad sa opunomo enicima za kontraobaveštajno obezbe ivanje preduze a i ustanova prešla je uopšte na policiski sektor.

Opunomo enici za odbranu koji su postavljeni pri velikim preduze ima, naro ito pri važnim preduze ima industrije naoružanja, birani su iz redova funkcionera politi ke policije. U takvim sluajevima opunomo enik bi vršio jedino' svoj kontraobaveštajni posao; on nije bio zadužen nikakvim radom iz same poslovne sfere preduze a za ije se obezbe enje starao. I ovakvi opunomo enici su bili vezani kako za Abwehr, tako i za Gestapo, sara uju i i sa vojnom i sa policisko-politi kom obaveštajnom slu-

žbom, a i sa policiskom egzekutivom. Oni su se prakti ki smatrali poverenicima i Abwehr-a i Gestapo-a za preduze e odnosno ustanovu u kojoj su bili postavljeni.

Uloga sudskog oficira Abwehr-a III pri Ast-ovima bila je u vezi sa uvanjem tajni i održavanjem konspiracije. Njegov zadatak bio je da zastupa »interese odbrane i bezbednosti Reich-a« prilikom sudskih postupaka u sluajevima namerne ili nehatne izdaje. Njegovo mišljenje je služilo državnom tužiocu kao baza za na in obrade odre-enoga slu aja. Ono nije uticalo na samo podizanje optužbe, ali je vršilo uticaj na postupak, na na in postupanja sa tim slu ajem pred javnoš u, na in saslušavanja svedoka, podnošenje dokumenata na su enju, itd. Kao što je odgovaraju i referat centrale Abwehr-a davao pravna mišljenja u stvarima koje su ulazile u krug Abwehr-ovog intervenisanja, tako je sudski oficir Abwehr-a III pri Ast-ovima bio nadležan da daje takva mišljenja u delokrugu Ast-a.

U okviru Abwehr-a III — kao i Abwehr-a I — pri Ast-ovima su postojali isti referati kao u odeljenjima centrale Abwehr-a pri OKW-u. Izme u ostalih, Ast je imao i referat III F, koji je, u saradnji sa Gestapo-om, aktivno radio na otkrivanju i suzbijanju protivni kih obaveštajnih mreža. Za razliku od delatnosti ostalih referata Abwehr-a III, delatnost ovoga referata bila je manje vezana za preduze a ili ustanove; ona je predstavljala izrazito ofanzivnu aktivnost koja je nastojala da prodre direktno u centre i linije protivni ke špijunaže. U ovoj svojoj delatnosti, Abwehr III pri Ast-ovima (odnosno njihov referat III F) držao se, po mogu stvu, na ela da otkrivene agente protivni ke špijunaže-tako dugo prati i posmatra dok ne dobije mogućnost da brzim zahvatom stavi ruku i na njihove više veze i njihove centre. Ovde su upotrebljavani opštepoznati metodi vrbovanja stranih agenata, podmetanja neprijateljskim agentima lažnih informacija ili izdavanja lažnoga materijala (»Spielmaterial«).

Jedan od mnogo pominjanih uspeha službe III F bio je otkrivanje poljskog agenta Sosnovskog, generalštabnog oficira poljske vojske koji je godinama živeo u Nema koj, uglavnom u Berlinu, prikazuju i se bogatim posednikom. Sosnovski je uspeo, služe i se naro ito ženama, da do e

oko 1936 godine do materijala OKW-a koji se odnosio na nema ko planiranje operacija protiv Poljske. Služba III F upotrebila je protiv njega jednu od žena koje su za njega radile, i tim putem ušla je u trag itavoj njegovoj mreži. Isto tako je III F u više mahova kontrolisao i agente Abwehr-a I i otkrivao me u niima uba ene agente stranih obaveštajnih službi. Tako je, izme u ostaloga, III F otkrio da je jedan od istaknutih agenata Abwehr-a I bio još od pre Prvog svetskog rata zna ajan agent francuske obaveštajne službe i da je, za vreme francuske okupacije Rajnske oblasti, izdao francuskim okupacionim vlastima nema ke ilegalne aktiviste, me u kojima i Leo Schlageter-a, koga su kasnije Nemci slavili kao nacionalnog heroja.

Iz prikaza strukture i delatnosti nema ke vojne obaveštajne službe u vreme mira izlazi da izme u dveju njenih grana, Abwehr-a i službe koja je imala svoj vrh u otseku Fremde Heere, niti je postojala konkurencija niti je +u moglo biti govora o sukobu nadležnosti i presecanja sfera delatnosti. Fremde Heere, kao sastavni deo generalštaba kopnene vojske, bio je ustanova koja se koristila prikupljenim obaveštajnim materijalom i vršila njegovu evalvaciju i njegovu upotrebu za generalštabno planiranje i za operativne ciljeve. Abwehr je bio organizacija koja je obuhvatala sve grane prakti ke obaveštajne delatnosti, špijunažu, kontrašpijunažu i sabotazu. Njegov sektor I prikupljao je podatke i davao ih, izme u ostaloga, otseku Fremde Heere na upotrebu. Njegov sektor III vršio je kontraobaveštajnu delatnost u najširem smislu, sara uju i u tome na teritoriji Reich-a sa policiskim aparatom. Sektor II, najzad, organizovao je i sprovodio podriva ku i sabotazu delatnost kao specijalizovani ogranak nema ke ratne mašine.

Pogrešno bi bilo, me utim, iz ovoga zaklju iti da je Abwehr ustanova koja je, u pogledu svoje ofanzivne obaveštajne delatnosti (sektora I), bila samo neka vrsta tehni - kog i izvršnog organa, zaduženog jednostavnim prikupljanjem podataka na osnovu rada sa agenturom. Mada se jedan deo te delatnosti zaista sastojao u pribavljanju obaveštenja koja su bila potrebna otseku Fremde Heere, Abwehr-ov obaveštajni rad je daleko prevazilazio okvire agencije za pribavljanje podataka. On je pretstavljao

razgibanati organizam, sa mnogostrukom delatnoš u, organizam koji je delom bio povezan sa operativnim radom Wehrmacht-ovog rukovodstva, ali koji je imao i mnogo-brojne zadatke šireg i strategiskog značaja.

Ako se na odnose i karakter dveju grana vojne obaveštajne službe primeni kriterijum na elne podele na strategijski i na operativno-taktički obaveštajni rad, dolazi se do zaključka da celokupna struktura nema te vojne obaveštajne službe ne dopušta jasnu podelu, u smislu ovakvog razlikovanja. Fremde Heere je, u periodu pre rata, bez sumnje imao mnoge oznake strategijske obaveštajne službe, a u ratnom razvoju, kao vrh trupne obaveštajne službe Ic, sve više je dobijao karakter operativno-taktičke obaveštajne delatnosti. Abwehr je izvršavao, ukoliko je bio zabavljen konkretnim prikupljanjem pojedinačnih podataka i unutrašnjim kontraobaveštajnim radom, nesumnjivo taktičke obaveštajne zadatke. Međutim, u njegovoj delatnosti ima mnogo elemenata strategijske obaveštajne službe.

Po toj liniji može se ratna delatnost službe Ic, a sledstveno, i funkcija oteka Fremde Heere, kao njenog vrha, ipak označiti prvenstveno operativno-taktičkom granom nema te vojne obaveštajne službe. Strategisko-obaveštajni elementi kod Abwehr-a, međutim, pretežu esto nad taktičko-operativnim, pogotovu u vrhu njegove organizacije. Rad i karakter Abwehr-a prelazili su okvire usko postavljene taktičke vojne obaveštajne službe. Abwehr je bio instrument opšte političke strategije Treuge Reich-a i vršio je svoje zadatke u vezi sa tom strategijom.

Fremde Heere i Ic-služba bili su vezani sa operativnom trupom kao jedna od funkcija oružane snage Treuge Reich-a, kao funkcija Wehrmacht-a, kao pomoćni organ komandnih ustanova. Abwehr je bio samostalna obaveštajna organizacija u sastavu Wehrmacht-a, ali ne i uklopljen u operativnu trupu; on je imao samostalne zadatke koji su, nesumnjivo, u mnogo slučajeva nosili strategisko-obaveštajni karakter.

Javljala se, istina, ponegde i tendencija da se izbrišu izvesne bitne razlike između u Abwehr-a i službe Fremde Heere. Tako je napr. u na elu agenturom raspolagao i sa njom radio jedino Auwehr, a Fremde Heere je imao da

bude prvenstveno evaluacioni aparat koji se koristi primljenim podacima, ali nema sopstveni instrumenat u vidu agenture za njihovo pribavljanje. Me utim, ogranak Fremde Heere koji se bavio SSSR-om i isto nim zemljama (Fremde Heere-Ost), pod svojim rukovodiocem, pukovnikom, kasnije generalom, Gehlen-om, raspolagao je i sopstvenim agentima koji su radili u Sovjetskom Savezu ili u susednim zemljama. Ova je agenturna služba smatrana u nema kom generalštabu veoma pouzdanom, a ona je donosila i vrlo zna ajne podatke. Iz ovog izuzetka od na-elno postavljenog pravila, me utim, ne treba izvu i nikakav opšti zaklju ak. Isto tako, ni pojava agenturnog rada trupne Ic-službe ne pretstavlja do izuzetak od opšteg pravila.

II

POLITI KA OBAVEŠTAJNA SLUŽBA

1) Opšti pregled

a) Nema ka politička policija do 1933 godine

Sve do Prvog svetskog rata, politička obavешtajna služba, koja je potpadala pod nadležnost policiskog aparata u Nemačkoj, bila je slabo razvijena. Vrhovno državno rukovodstvo raspolagalo je svojim informatorima, a isto je tako i policija imala svojih informacionih vrela, prikrivenih od oči javnosti. Ali cela ta služba nije bila ni sistematski izgrađena ni sistematski rukovodena i usmeravana, za razliku od široko razgranate i brižljivo izgrađene mreže nemačke vojne obavешtajne službe toga vremena.

Nemački policiski aparat po sebi je u toku Prvog svetskog rata da se u veštini meri bavi izvesnom obavешtajnom delatnošću. S obzirom na ratno vreme i na zadatke koji su odatle proistekli, on se prvenstveno posvetio radu na suzbijanju neprijateljske špijunaže i sabotaze u Nemačkoj, dakle, prešao je na kontraobavешtajnu delatnost. U tom pogledu je saradivao sa vojnom kontraobavешtajnom službom. Unutrašnji obavешtajni rad, koji se bavio uhoćenjem i suzbijanjem opozicije tadašnjem režimu u Nemačkoj, bio je nerazvijen.

U prvim godinama Weimarske republike, policija je u Nemačkoj bila decentralisana i potpadala je pod nadležnost opština. Politički delikti obrađivani su u okviru krivične policije. Tek oko 1922 godine, posle nemira u Bavarskoj i Thueringen-u, pojedine zemlje u sastavu Nemačke organizovale su sopstvene političke policije, odva-

jaju i u ve im gradovima policiju od opštinskih vlasti i stavljaju i je pod neposrednu nadležnost zemaljske uprave. Po gradovima su obrazovana policiska pretsedništva, to jest policiske direkcije, u iji je sastav ulazio i politiki otsek. Ovi otseci, dakle, politiki ka policija, kao pomo ni organi državnog tužioštva, obra ivali su istražne predmete po politiki kim krivicama. Politiki kom krivicom smatrani su: izdaja, narušavanje mira u zemlji, pobuna, zabranjeno udruživanje, politiki ko klevetanje i dela protiv propisa Zakona o zaštiti republike.

Što se ti e nadležnosti centralnih vlasti Weimar-ske republike nad policijom, nje, takore i, nije ni bilo. Ministar unutrašnjih poslova bio je šef upravnog aparata, ali nije imao veze sa pitanjima bezbednosti. Decentralizacija, koja je jedan od osnovnih karakteristi nih postulata Weimar-skog ustava, dovela je do toga da su, naprimer, u jednoj zemlji u sastavu Nema ke bili na vlasti socijaldemokrati, u drugoj katolici, a u nekima i nacionalsocijalisti (nacisti tek po ev od 1930). U zemlji Braunschweig-Lippe, nacionalsocijalisti ka vlada je po etkom 1932 godine — dakle, godinu dana pre nego što su nacisti došli na vlast u itavoj Nema koj — postavila Hitler-a za »vladinog savetnika«. Time mu je dala inovni ko zvanje, kako bi on, na taj na in, automatski dobio nema ko državljanstvo, pošto je dotada bio austriski državljanin.

Jasno je da pri ovakvom stanju upravne mašinerije u Weimar-skoj Republici nije ni bilo mogu nosti za organizovanje jednoobrazne politiki ke policije. Stranke koje su bile na vlasti u pojedinim zemljama vodile su svoju sopstvenu politiku, koja se esto kosila sa politikom centralnih vlasti u Berlinu ili sa politikom susedne zemlje u okviru republike. Politiki ka policija, kao organ za odbranu vladaju e politike, bila ie odre ena ovakvim politiki kim stanjem, pooštrenim još i time što je svaka od nema kih zemalja ljubomorno uvala autonomiju i sve prerogative ustavom zagarantovane samostalnosti u pogledu svoje unutrašnje politike. Prema tome, politiki ka odeljenja policiskih direkcija, koje su bile podre ene pojedinim zemaljskim vladama, nisu ni organizaciski ni po svojoj delatnosti pretstavljala nikakvu celinu, ve zbir nezavisnih organizacija, me u sobom nepovezanih, rukovo enih raznim i

NAJBLIŽI HITLEROVI SARADNICI

GOERING

HESS

Hermann Goering, najbliži saradnik Hitler-ov, postaje drugim o-vekom nacisti kog Reich-a, predsednikom pruske zemaljske vlade i tvorcem Gestapo-a. Koncentrisao je u svojim rukama, kao šef etvo-rogodišnjeg plana, rukovodstvo nad celokupnom nema kom privredom za ciljeve rata i izgradio ratno vazduhoplovstvo, iji je on bio ministar i vrhovni zapovednik

Rudolf Hess, li ni sekretar Hitler-ov, postaje po preuzimanju vla-sti zamenikom partiskoga vo e i u nacisti koj hijerarhiji važi kao tre i ovek Reich-a

esto suprotnim političkim pravcima. Jedina zajednička crta, koja je bar donekle spajala ovaj decentralisani policijski aparat — odnosno, ove međusobno nezavisne policijske aparate — bila je borba protiv Komunističke partije i radničkog pokreta, ukoliko ovaj nije bio pod okriljem Socijaldemokratske stranke. Po ovom sektoru vršena je izmena obaveštenja između pojedinih policija, i između njih i centralnih ustanova u Berlinu.

Prema ovako nejedinstvenom i rascepanom policijskom aparatu stajale su velike političke snage, organizovane na celovitoj teritoriji Weimarske republike, sa centralnim rukovodstvima, čija je nadležnost u pogledu te organizacije obuhvatala celovitu teritoriju Reicha. Političke policije pojedinih zemalja, decentralisane čak i u okviru zemalja po policijskim direkcijama, stajale su pod nadležnošću u ministarstva unutrašnjih dela svoje zemlje, ali nisu ni u tom okviru predstavljale jedinstven aparat. Zato je pošlo o tome posle obnove NSDAP, 1925. godine, objedinjavanje političke policijske službe u velike jedinice u okviru zemalja. Razlog za ovo objedinjavanje bila je težnja građanskih stranaka, koje su mahom držale vlast, da osposobe politiku policiju za borbu protiv sve snažnije političke opasnosti koju su predstavljale radikalna desnica i levica, tj. NSDAP i Komunistička partija. Tako su, na primer, u Bavarskoj formirana dva centra. Politika policija u Nuernbergu bila je obaveštajno nadležna za celu severnu Bavarsku, a ona u Muenchenu za celu južnu Bavarsku. Ipak, ni ovako grupisane snage političke policije nisu mogle predstavljati dorasloga partnera za velike borbene formacije NSDAP, oličene u njenom SA-u, ili Komunističke partije, oličene u Savezu boraca Crvenog fronta.

Nasuprot ovim slabostima, struktura političke policije imala je i izvesnih prednosti, baš u pogledu unutrašnje obaveštajne službe. Pošto je politika policija bila organizovana u vidu odeljenja policijskih direkcija, ona je stajala, zajedno sa ostalim odeljenjima direkcije, pod rukovodstvom starešine direkcije, koji je nosio naziv policijskog predsednika. Na taj način, a s obzirom na jedinstvo rukovodstva uniformisane i političke policije, bila je obezbeđena koordinacija u slučajevima kada

je policija imala da stupi u dejstvo pri uli nim neredima ili na skupovima. Dalje, policiski kvartovi (Reviere) po gradovima, iji su službenici bili mahom starosedeooci u tome kraju, predstavljali su odli ne obaveštajne centre, koji su mogli dati najdetaljnija obaveštenja o gotovo svakom stanovniku svoga kvarta.

Sva obaveštenja koja bi ma po kojoj policiskoj grani dolazila policiskoj direkciji, pa bilo da su u pitanju izveštaji policije poretka, policije za uvanje javnog morala, krivi ne, saobra ajne ili upravne policije, automatski su stizala u kanale politi kih odeljenja ako su mogla biti i od najmanjeg politi kog zna aja. Isto tako su politi ka odeljenja dobijala sve izveštaje o licima koja su ih interesovala. Na taj na in je politi koj policiji stajao na raspolaganju razgranati aparat, za koji nisu bila potrebna ni posebna sredstva ni njen trud.

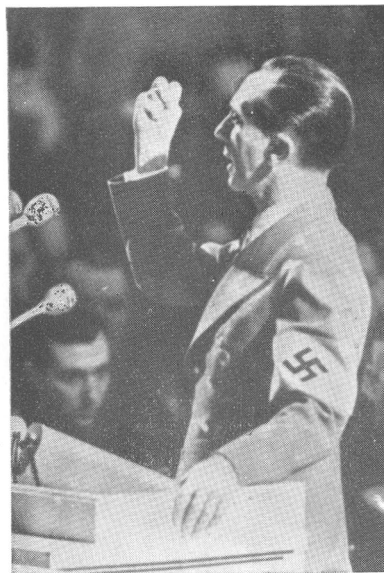
Pitanje sredstava za održavanje policiskog aparata bilo je naro ito važno, s obzirom na to da je Weimar-ska republika bila vrlo štedljiva kada su bila posredi sredstva namenjena bezbednosti i policiji. Ministarstva unutrašnjih poslova pojedinih zemalja nisu bila u stanju da izdržavaju policiski aparat redovnim budžetiranjem. Ali je zato policija imala svoj tajni izvor prihoda: priloge industriskih, trgova kih, bankarskih i ostalih krugova. Ovi krugovi, strahuju i od ja anja komunizma, od opasnosti koju ie za njih predstavljala sve ve a snaga KP Nema ke, naginjali su, po svojim interesima i simpatijama, Hitler-u i njegovoj strani. S druge strane, oni su u policiji, koja je aktivno radila na suzbijanju Komunisti ke partije i radni - koga pokreta, gledali zaštitnika svojih pozicija, pa su zato bili spremni da policiskim predsedništvima stave na raspolaganje posebne, tzv. crne fondove, koji su, u prvome redu, imali da služe finansiranju politi ke policije. Ta su sredstva pomogla politi kim odeljenjima pojedinih policiskih predsedništava, odnosno direkcijama, da izgrade široku obaveštajnu mrežu. Ta mreža je kasnije, kada su nacionalsocijalisti preuzeli vlast u Nema koj, mnogo pomogla razbijanju KP Nema ke, koje je izvršeno ve u prvim mesecima nacisti ke vladavine.

Politi ka odeljenja pri policiskim direkcijama izgradila su, u toku godina, obimne kartoteke i arhive. Tim

IDEOLOG I PROPAGATOR NACIZMA

ROSENBERG

GOEBBELS

Alfred Rosenberg, baltički Nijemac, bio je zvanički ideološki teoretičar i filozof nacionalsocijalizma. On je izgrađivao rasnu teoriju i ostale doktrine nacizma i nalazio se na čelu spoljnopolitičkog ureda nacističke partije. Godine 1941 postavljen je za ministra osvojenih istočnih oblasti.

Dr Joseph Goebbels, koji je važio kao intelektualno najjači i najveći ovek stranke i najbolji propagator nacističke politike, bio je ministar Reicha za propagandu i šef partijskog propagandnog aparata. Razvijao je široku propagandu putem štampe, radija, itd.; prozeo je njome sav kulturni i prosvetni život i fanatizovao milionske mase Reicha.

kartotekama bile su obuhvaćene ne samo ličnosti iz komunista i socijalista, nego i članovi raznih građanskih stranaka. Minucioznom radom stvorena je, tako, ogromna zbirka biografija sa detaljnim podacima o svakoj politički zanimljivoj ličnosti, koje se kasnije obilno poslužilo nacističko rukovodstvo bezbednosti Reich-a.

Mada je u zemljama Nemačke, u kojima su na vlasti bili socijaldemokrati pa i predstavnici nekih građanskih centara, policija je istupala energično protiv nacista, ipak je, u većini zemalja, između policije i NSDAP došlo do ugovorenih ili prećutnih sporazuma.

Za policijski aparat Weimarske Nemačke karakteristično je da je u njemu bilo dosta bivših oficira nemačke vojske, koji su posle stupanja na snagu vojnih odredaba Versajles-skoga ugovora ostali bez službe. Ovi oficiri uneli su u policiju vojni ton i vojnu disciplinu, a i sami su se vojno dalje obrazovali. Posle formiranja Wehrmacht-a, pošto je Hitler pogazio odredbe mirovnoga ugovora koje su se odnosile na Nemačku, priličan broj tih oficira ponovo je primljen u vojsku, a neki od njih stigli su i do general-skih činova.

Političke prilike Weimarske republike bile su takve da je policija svoju funkciju morala vršiti uz najveću opreznost i poštovanje ustavom zagarantovane građanske slobode. U tom pogledu vrlo često su istupale sve stranke, naročito one koje bi se našle u parlamentarnoj opoziciji, mada su se, kada bi u parlamentarnoj igri uspele da dođu na vlast, i same rado služile policijom. Ali, postojalo je i opštegrađansko javno mnjenje. Ono je budno motrilo na svaku pojavu koja bi se mogla nazvati policijskim pritiskom, i odmah na nju reagovalo.

U Nemačkoj, doduše, nije bilo duboko ukorenjene stare demokratske tradicije, ali je postojala tradicija pravne države, sa kojom se nije slagalo nepoštovanje granica nadležnosti policije. Zato su postupci policije mogli biti podvrgnuti eventualnoj javnoj kritici, a policijski službenici, koji bi prekršili ustavne i zakonske garantije, pozivani su na odgovornost i kažnjavani. Ovo je nagnalo nemački policijski aparat na čvrstoću u radu i on je nastojao da bude naročito spretn u ophođenju sa publikom i naro-

dom uopšte. U ovu spretnost je ulazilo i prilagođavanje policiskog aparata svakoj stranci koja bi, u smenjivanjima građanske politike, došla na vlast, kao i reangažovanje u borbama i natezanjima dnevne politike igre građanskih stranaka. Zajedno sa ostalim navedenim karakteristikama aparata političke policije, i to je bio razlog što su je hitlerovci, po dolasku na vlast, sa malo izuzetaka preuzeli u službu Trećeg Reich-a.

Totalitarni program sa kojim je NSDAP krenula u osvajanje vlasti u Nemačkoj prirodno je izrazito zahtevao da ona obrati veliku pažnju obaveštajnoj službi. Trebalo je da država kakvu je Hitler-ova stranka htela da organizuje pošto prigrabi vlast, bude i sama organizovana po totalitarnim načelima, a to je iziskivalo i veliku i snažnu izgradnju policije i obaveštajne službe kao aparata vlasti. Za borbu protiv svojih političkih protivnika, NSDAP je izgradila sopstvenu, partijsku, obaveštajnu službu. No ona je u isto vreme radila na tome da svoj obaveštajni kadar infiltrira u redove vojne obaveštajne službe i u političku policiju. Prvo od ta dva nastojanja nije donelo željene rezultate; međutim, što se tiče političke policije, postignut je potpuni uspeh.

Preuzevši vlast u Nemačkoj, nacistička stranka je otuda u pogledu obaveštajne službe već raspolagala prikladno u vršenim pozicijama. Njen politički program uimnio je da joj se velikim delom stave na raspolaganje politička policija i obaveštajni policijski kadar Weimarske republike, koji su i inače bili pretežno desni orijentisani, a delom sastavljeni od stručnjaka koji su politički bili nezainteresovani. U tom aparatu bilo je i dosta simpatizera nacionalsocijalizma.

*b) Obaveštajni rad partijskih i drugih ustanova
Trećeg Reich-a*

Dolazak NSDAP na vlast pretstavljao je burni proces, u kome su toku pojedine ličnosti i ustanove NSDAP nastojale da prigrabe što više uticaja na državni aparat i državnu politiku i da u svojim rukama koncentrišu što više nadležnosti. Tako su se i razne strankine ustanove počele baviti obaveštajnom službom — ne više partijskom,

ve državnom — i nastojale da izgrade svoje sopstvene mreže. Ovaj rad bio je prvenstveno svima simptomima suparničke borbe između rukovodilaca, grupa i struja u rukovodstvu stranke i Reich-a.

Dinamizam NSDAP — upravljeno, prvo, na osvajanje države, zatim na njeno proširenje uključujući sve oblasti susednih zemalja u kojima je bilo nemačko stanovništvo ili nemačke manjinske grupe, i, naposljetku, na uspostavljanje nemačke hegemonije u Evropi i svetu, na imperijalistička osvajanja i podjarmljivanja — izrazio se već u prvim godinama nacističke vladavine u težnji za penetracijom u strane zemlje po svim linijama, pa i po obavještajnoj.

Razni ogranci NSDAP i državnog aparata, u koje su nacisti preuzeli rukovodne položaje, počinjali su da se bave stvaranjem veza prema inostranstvu i izgrađivanjem pozicija u stranim zemljama. Mnogi istaknutiji nacistički rukovodioci trudili su se da predu svoje niti prema inostranstvu i da se što jače afirmišu u sprovođenju programa penetracije i ekspanzije. Mahom su razne organizacije i ustanove kojima su oni bili na čelu radile i na ispunjavanju obavještajnih zadataka, bilo po sopstvenoj inicijativi, bilo po nalogu vrhovnog rukovodstva Reich-a. Mešanje u spoljnu politiku, stvaranje linija prema inostranstvu i bavljenje obavještajnom delatnošću u ulazili su, takoreći, u neophodno potrebne atribute visokih nacističkih funkcionera koji bi sedeli na nekom uglednom položaju ili na čelu neke organizacije koja je u svome delokugu imala makar kakvih veza sa inostranstvom. Tu je bilo i želje za uzdizanjem sopstvene važnosti, i težnje za sticanjem ugleda u Hitler-ovim okruženjima i težnje za zauzimanjem važnijih položaja u nacističkoj državno-partijskoj mašini. Tih je ustanova bilo mnogo, a neke su se od njih dugo vreme bavile opštom ili specijalizovanom obavještajnom službom.

U red ovih ustanova ulazi tzv. »Büro Ribbentrop«, osnovano 1935 godine. Pripremaju i se da kasnije preuzme resor spoljni poslova, Ribbentrop je preko tog svog ureda radio i na prikupljanju političkih informacija iz zapadnih zemalja. Ured je izrađivao političke izveštaje i podnosio ih, preko Ribbentrop-a, neposredno Hitler-u. Želeći i da se dodvori Hitler-u, Ribbentrop je nastojao da izveštaje svoga

ureda prilagodi što više Hitler-ovim li nim pogledima i koncepcijama. U »Bueru-u Ribbentrop« i kasnije u Ministarstvu spoljnih poslova Tre eg Reich-a — od trenutka kada je Ribbentrop zamenio Neurath-a — jasno se ogledao sistem koji je dominirao vrhom Tre eg Reich-a. Ugled, položaj i vlast zavisili su od milosti jednoga oveka, diktatora. Otuda svi oni koji teže za istaknutom ulogom i udelom u vlasti nastoje da se dodvore onome ko tu vlast drži. Zato su Hitler-ovi doglavnici nastojali da pogode njegove želje i intencije, njegova shvatanja i mišljenja. Svoje držanje i mišljenje prilago avali bi njegovom. Tako su i izveštaji koje je »Buer o Ribbentrop« davao Hitler-u o položaju i zbivanjima u zapadnim zemljama bili obojeni onako kako je to odgovaralo Hitler-ovom uverenju: da su te zemlje dekadentne, razrivene i nesposobne za odlučne akcije.

Štab saradnika, koji je Ribbentrop okupio u svome uredu, bio je i sam do srži nadahnut nacisti kim shvatanjima i pogledima na stvari. Saradnici toga štaba, kao naprimer, kasniji ambasador Rahn, gledali su na događaje i zbivanja, koje su opisivali u svojim izveštajima Ribbentrop-ovim, odnosno Hitler-ovim o njima. Prema tome je sam izveštaj, sama informacija koja bi došla u Ribbentrop-ov ured u Berlinu, bila ve obojena u odre enom smislu. Ovde je njenu preradu preuzimao referent, koji je stvari gledao pod istim neobjektivnim uglom. Najzad je izveštaj dostavljan Ribbentrop-u, koji je iz njega eliminisao i poslednji detalj koji bi mogao da se kosi sa Hitler-ovim pogledima na Zapad.

Otuda su se i pojavile bitne razlike izme u izveštaja koje je Hitler iz raznih izvora primao o položaju u zapadnim zemljama. Vojna obaveštajna služba — u vrhovima sastavljena od stru njaka, a u ograncima od lica koja nisu stajala pod neposrednim uticajem hitlerovskog fanatizma i Hitler-ove jednostranosti — davala je izveštaje realne i oprezne, naro ito u pogledu rešenosti Zapada da se oružjem suprostavi Hitler-ovim osvajanjima. Obaveštajna služba Ribbentrop-ovog ureda — kao i ostali obaveštajni kanali partiskih organizacija — davala je informacije i mišljenja propuštene kroz prizmu nacisti kog samosvesnog i prepotentnog gledanja na zapadne zemlje i njihovu mo-

DIPLOMATA I ŠEF PARTISKOG APARATA

RIBBENTROP

BORMANN

Joachim von Ribbentrop, šef „Biroa Ribbentrop“, najbliži Hitler-ov savetnik u spoljopoliti kim pitanjima, postaje 1938 godine ministrom inostranih poslova Reich-a. Tvorac je pakta sa SSSR-om; potstrekavao je Hitler-a da napadne Poljsku podržavaju i ga u uverenju u nemo nema kih protivnika

Martin Bormann, naslednik je Hess-ov na položaju šefa partiske kancelarije 1941 godine, iako li nost iza kulisa, umeo je vešto, pod vidom ja anja pozicija partije, da koncentriše vlast u svojim rukama i da pred kraj rata postane jednim od najmo njih ljudi nacisti kog Reich-a

ralnu materijalnu spremnost za rat. Po tome je izveštavanje »Ureda Ribbentrop« bilo u neskladu i sa izveštajima i mišljenjima Ministarstva spoljnih poslova dok je na elu tog ministarstva stajao baron Konstantin von Neurath.

injenica, da je u slu aju sudetske krize ispalo da su izveštaji Abwehr-a bili isuviše pesimisti ki, znatno je ojala Ribbentrop-ov poladžaj i Hitler-ovo poverenje u njega. I u vezi sa po etkom Drugog svetskog rata, sa napadom Hitler-a na Poljsku, Ribbentrop — ija je informaciona mreža samo delimi no bila ušla (od po etka 1938) u Ministarstvo spoljnih poslova, dok je delom i dalje radila za njega nezavisno od diplomatskog aparata — imao je kobnog uticaja na zbivanja. Ne zato što je on Hitler-a potsticao na akciju protiv Poljske, ve zato što je podržavao Hitler-ovo uverenje o nemo i Zapada. A to je bio jedan od uslova za Hitler-ovu odluku da otpo ne rat. Ovakvo Ribbentrop-ovo držanje potpuno je na liniji njegove politike prema Hitler-u, politike ije je dogmatsko na elo bilo da se nikad ne u ini ili ne predloži nešto za što se unapred nije sigurno znalo da se potajno slaže sa idejama i intencijama »Fuehrer-ovim«.

Drugi, isto tako zna ajan obaveštajni aparat bio je organizovao Goering, kada je posle likvidacije Schacht-ovog uticaja postao šefom tzv. etvorogodišnjeg plana, vrhovnog privrednog nadleštva Tre eg Reich-a. Dok je primarni cilj Schacht-ov bio, u osnovi, razvoj nema ke industrije i nema ke privrede uopšte u interesu krupnog kapitala, Goering je sva svoja nastojanja upravio na izgradnju privrednog aparata kao instrumenta vo enja rata. U pogledu spoljne trgovine, spoljne privredne politike, ovo nastojanje je bilo obeleženo privrednom penetracijom u evropske kontinentalne zemlje, prvenstveno u pravcu evropskog Jugoistoka. Goering je polazio od gledišta da Nema ka ako želi da vodi uspešan rat, mora sebi obezbediti sirovinsku bazu koja e biti na samom evropskom kontinentu, a ne e biti pod dejstvom zapadnih sila. Zato je težio da Nema koj obezbedi dominaciju nad privredama agrarnih i sirovinskih zemalja jugoisto ne Evrope. No otuda je bilo i potrebno da nema ko privredno i državno rukovodstvo bude detaljno obavešteno o svima problemima u vezi sa privredom tih zemalja. Pritom se, naravno, obaveštajna

služba, izgrađena u tu svrhu, nije zadržala samo na isto privrednim pitanjima. Politika, socijalni odnosi, psihološki faktori ovih zemalja ulazili su isto tako u delokrug posmatranja ove obaveštajne službe, jer je sve to imalo veze sa problemima ili je vršilo uticaj na probleme za koje je nemačka privreda bila zainteresovana.

Za organizovanje ove privredne obaveštajne službe obrazovano je u samom centralnom uredu četvorogodišnjeg plana posebno informaciono odeljenje. Tu su se sivali izveštaji obaveštajnih organa Goering-ove službe, ali i izveštaji zvanih obaveštajnih službi Treuge Reich-a, koji bi mogli imati veze sa zadacima četvorogodišnjeg plana. Usput se može napomenuti da je poverenik četvorogodišnjeg plana za Jugoslaviju bio Franz Neuhausen. Najzad, ovde treba ponovo ukazati na činjenicu da su velike nemačke eksportne firme imale svoju sopstvenu informativnu službu koja je stajala na raspolaganju četvorogodišnjem planu.

Dok je Goering-ova informaciona služba četvorogodišnjeg plana bila koncentrisana, uglavnom, na privredni kompleks, dotle je obaveštajni rad Spoljnopolitičkog ureda NSDAP, na čijem je čelu stajao nacista koji ideolog Alfred Rosenberg, bio izrazito političke prirode. Ovaj je ured nastojao da uspostavi veze sa desničarskim i fašističkim strankama, organizacijama i pokretima u Evropi i van nje, kako bi tim putem mogao širiti politički uticaj Treuge Reich-a i kako bi te veze mogao iskoristiti u obaveštajne svrhe. Tako je pridobijanje norveškog političara Vidkun-a Quisling-a, čije je ime postalo simbolom izdajstva prema sopstvenom narodu, predstavljalo jedan od uspeha kojim se Rosenberg-ov Spoljnopolitički ured NSDAP naročito dičilo. Posle nekoliko neuspeha u jugoistočnoj Evropi, ured je svoju aktivnost orijentisao naročito na skandinavske zemlje i na Bliski Istok. U pogledu rada na Bliskom Istoku treba navesti značajnu delatnost nemačke u Arapljanima i u Iranu.

Organizuju i nemačke državljane u inostranstvu, inostrana organizacija NSDAP (AO, tj. Auslandsorganisation), pod rukovodstvom Gauleiter-a Bohle-a, ispunjavala je isto tako značajne obaveštajne zadatke. Njena delatnost

se naročito oselila u prekomorskim zemljama, delom i na evropskom Zapadu, a donekle i u jugoistočnim zemljama Evrope. U svakoj zemlji, u kojoj su postojale kolonije nemačkih državljana (Reichsdeutscher-a), stvorene su zemaljske grupe AO NSDAP (Landesgruppen der NSDAP). Na čelu takve grupe stajao je zemaljski rukovodilac (Landesgruppenleiter), koga je postavljala centrala. U Jugoslaviji je to bio Franz Neuhausen. U smislu totalitarnih nastojanja NSDAP u Nemačkoj Reich-u, delatnost ovih nacističkih grupa nemačkih državljana u stranim zemljama sastojala se, u prvom redu, u tome da u njima sve nemačke državljanke koji su živeli na teritoriji te zemlje. Okupljaju ih u vrstu organizaciju, zemaljske grupe iskorišćavale su njihovu saradnju i za obaveštajne ciljeve svoje centrale i Trećeg Reich-a. Kako je tu bilo posredništvo koje je pripadalo gotovo svim društvenim slojevima, a mahom bilo zaposleno u privredi, obaveštenja prikupljana tim putem bila su, zahvaljujući i razgranatim vezama članova »zemaljske grupe«, od znatne vrednosti. Služe i se kanalima Inostrane organizacije NSDAP, zvanim obaveštajne službe Trećeg Reich-a regrutovale su veliki broj agenata u stranim zemljama među pripadnicima te organizacije.

U vezi sa poslednje dve pominjane organizacije NSDAP, treba istaći i da je Rudolf Hess, kao Hitler-ov zamjenik u rukovodjenju partiskim aparatom, imao ne samo uvida u njihov rad, nego je na taj rad i merodavno uticao instrukcijama i generalnim direktivama. I Spoljnopolitički ured NSDAP i Inostrana organizacija NSDAP, kao sastavni delovi partiskoga aparata, sprovodili su u delo Hess-ovu koncepciju špijunaže na masovnoj bazi — tzv. »totalne špijunaže«.

Značajan izvor za nemačku obaveštajnu službu predstavljale su i nemačke narodnosne grupe u raznim evropskim, ali i vanevropskim zemljama. Poznata je aktivnost »Bund-a«, organizacije američkih državljana nemačkog porekla, koja je Trećem Reich-u dala mnoge obaveštajce i predstavljala prihvatnu stanicu za nemačke diverzante i agente ubačene na teritoriju SAD. U Evropi, u kojoj je nacionalistički dinamizam Trećeg Reich-a, poduprt snagom Hitler-ove državno-političke i vojne tvorevine, delovao

mного neposrednije, pitanje ovih narodnosnih grupa, tzv. »Volksdeutscher-a«, bilo je još akutnije.

Hitler-ova Nemačka je nastojala da u grupama Volksdeutscher-a, raštrkanim u nizu evropskih zemalja, stekne što više pozicije. Dok su starije generacije tih narodnosnih grupa, koje su se dobrim delom već aklimatizovale u nacionalnoj sredini u kojoj su živele, bile dosta uzdržljive prema Trećem Reich-u i njegovim političkim koncepcijama, dotle su mlađi i naraštaji podlegli nacionalsocijalizmu. Smišljena aktivnost, stipendije, dovođenje u velikim grupama u Nemačku na indoktrinaciju, stvorili su od narodnosnih grupa snažna uporišta nacizma. U istom pravcu delovali su i mnogobrojni Nemci iz Reich-a koji su obilazili narodnosne grupe. Specijalne grupice mladih fanatičnih pripadnika NSDAP, studenata i drugih, provodile su pod vidom letovanja ponekad po dva i više meseci u naseobinama nemačkih narodnosnih grupa u stranim zemljama.

Nastojalo se svim sredstvima da se narodnosne grupe mobilizuju za ciljeve Trećeg Reich-a. Obasipane su propagandnim materijalom. Uživano im je samopouzdanje i uverenje da pripadaju »višoj rasi«, narodu koji je određen da vlada Evropom i svetom. Konkretno, u njima je sistematski stvarano uverenje kako oni treba u zemljama u kojima žive da igraju vodeću ulogu. Tako su stvorene tzv. »pete kolone«, koje su odigrale značajnu ulogu u osvajanju Čehoslovačke i u prodiranju nemačkog uticaja u zemlje jugoistočne Evrope. Uloga te pete kolone u Jugoslaviji je dobro poznata.

Za rad sa narodnosnim grupama, u Berlinu je stvorena posebna centralna ustanova, pod nazivom »Volksdeutsche Mittelstelle«, skraćeno: VOMI. Njen je zadatak bio da objedini čeli propagandni rad među pripadnicima nemačkih narodnosnih grupa u inostranstvu, da rukovodi tim radom i da vrši mobilizaciju ovih narodnosnih grupa za Hitler-ove političke ciljeve. Zvanično, njen delokrug je bio ograničen na brigu o Volksdeutscher-ima i na nastojanja da se među njima održi nemačka kultura. U osnovi je, međutim, VOMI, sem propagandne i mobilizatorske, igrala i izrazito obavешtajnu ulogu, razvijaju i široku obavешtajnu delatnost među Volksdeutscher-ima i koriste i se njihovom pomoći u toj svojoj delatnosti.

Ukoliko se režim NSDAP više u vršivao u Nemačkoj i ukoliko je više konsolidovao lik i strukturu svoje države, utoliko su se obaveštajni zadaci sve više usredsređivali u rukama političke policijske vlasti, kojoj je Himmler stajao na čelu, a koja je sve više prelazila u ruke SS-a. Ipak, i anje uloge SS-a u oblasti obaveštajne službe nije prekinulo obaveštajni rad drugih nacističkih ustanova. One su radile i dalje, ali moćni obaveštajni aparat koji se formirao u okviru SS-a osvojio je glavne pozicije u politici obaveštajnoj službi Reich-a. Ostale ustanove su svoju delatnost koordinirale sa njegovom, ili su se ograničavale i specijalizovale za posebne zadatke i za posebne oblasti rada.

2) Izgradnja političkog obaveštajnog aparata

a) Stvaranje Gestapo-a

Osvajanje vlasti u Nemačkoj bio je signal za istaknute vođe nacističke partije da grabe pozicije i osvajaju položaje u aparatu države kojom su zavladaali. Surevnjivosti, koje su već od ranije postojale među njima, buknule su novom snagom. Ustremili su se na bogati, zajednički oboreni plen. Jedna od meta koja je predstavljala naročito primamljiv objekt u tom otimanju o vlast bila je nemačka policija. U redovima nacističkog vrha se znalo da će ona u budućoj izgradnji Reich-a igrati ogromnu i veoma uticajnu ulogu. Onaj koji bi se dokopao tog instrumenta vlasti mogao se smatrati sigurnim da će u budućem razvoju imati vrlo krupnoga udela i da će njegov položaj biti obezbeđen. Uz to je policija predstavljala i osnovno sredstvo pomoću koga su nacisti nameravali da se razranaju sa svojim najgorim protivnikom, sa nemačkom Komunističkom partijom. Prvi koji je od nacističkih rukovodilaca imao u tom pogledu najviše uspeha bio je šef poluvojnih organizacija nacističke stranke, načelnik štaba SA¹) Ernst Roehm.

Sturmabteilungen, tj. jurišni odredi, masovna poluvojnik formacija NSDAP.

U borbi za ostvarenje što većeg ličnog uticaja i udela u vlasti, Roehm je, odmah po dolasku Hitler-a na položaj državnog kancelara, a naročito u vezi sa događajima čiji je spoljni signal bila paljevina Reichstag-a, nastojao da nema ku policiju prigrabi u svoje ruke. Kako je ova bila organizovana po zemljama, ili čak opštinama, on je lokalne vođe SA doveo, na ovaj ili onaj način, na položaje policiskih predsednika i policiskih direktora. To se u isto vreme sprovodilo u celavoj Nemačkoj, ali na različite načine, prema mesnim prilikama. Krajnji rezultat bio je da se celav Nemačka policiski aparat ubrzo našao pod rukovodstvom funkcionera SA. Samim tim je i politička policija, koja je predstavljala sastavni deo policiskog aparata po zemljama, pala pod uticaj SA.

Ovom Roehm-ovom nastojanju da u svojim rukama koncentriše svu snagu aparata policije, i time, pored SA, dobije još jedan snažan instrumenat koji bi mu mogao biti od koristi u njegovom usponu na vrhove vlasti, prvi se suprotstavio Goering. On je bio ušao, kao ministar bez portfelja, u vladu Reich-a, a pored toga je bio postavljen najpre za ministra unutrašnjih dela pruske vlade, a ubrzo i za njenog predsednika. U tome svojstvu bio je pretpostavljeni rukovodilac i naredbodavac za sve državne ustanove na teritoriji pruskih zemalja u okviru Reich-a. Pošto je Pruska sa svojim provincijama obuhvatala gotovo dve trećine teritorije i stanovništva tadašnje Nemačke, ova Goering-ova funkcija bila je od izvanredno velike važnosti. Ona mu je i omogućila da se efikasno suprotstavi Roehm-u.

Roehm-ova SA bila je i u Pruskoj osvojila položaje policiskih rukovodilaca. Goering to nije sprečavao. SA je, sa svojim milionskim masama fanatika, bila jedina zaista efikasna organizacija koja je bila u stanju da se suprotstavi eventualnom ustanku masa pod rukovodstvom KP, ustanku koga su se nacisti ki rukovodioci u tim mesecima pribojavali. Međutim, ako je Goering ostavio Roehm-u da drži preko svojih SA-ovaca uniformisanu policiju, i time »kontrolu nad ulicom«, on je svojom uredbom od 26 aprila 1933 oduzeo opštem policiskom aparatu političku policiju, dotada dodeljenu u vidu političkih odeljenja opštim policiskim ustanovama. Uredbom je obrazovan u

Berlinu centar pod nazivom »Geheimes Staatspolizeiamt«, skraćeno: Gestapa (Uprava tajne državne policije). Ovome centru podređeni su svi politički odelci policije u Pruskoj, a čeli ovaj politički ko-policijski aparat podredio je Goering neposredno sebi.

U svakom okrugu obrazovana je ustanova političke policije. Ako je to bilo u sedištu oblasnog državnog funkcionera, koji je u Pruskoj nosio naziv »Regierungspräsident« (vladin predsednik), ustanova političke policije stajala bi pod rukovodstvom političkog policiskog referenta tog oblasnog upravnog rukovodioca. U Berlinu je zadatke političke policije prirodo vodio sam Gestapo.

Osoblje nove državne političke policije preuzeto je u celini iz ranije pruske političke policije. Na njegovo mesto došao je sam Goering, određivši za svoga zamenika dotadašnjeg višeg vladinog savetnika Rudolfa Diels-a, svoga zeta. Diels je bio stvarni rukovodilac Gestapo-a, pošto se Goering, zauzet mnogim svojim drugim funkcijama, nije mnogo bavio policiskim pitanjima i ograničio se na to da svome policiskom aparatu daje samo generalne direktive. Diels, međutim, predstavljao je za radikalne nacističke krugove, naročito za Roehm-a lično, »crvenu krpu«. On je bio dugo godina najbliži saradnik socijaldemokratskog državnog sekretara, koji je u vreme pre Hitler-ovog dolaska na vlast rukovodio pruskim ministarstvom unutrašnjih dela. Na taj način on je bio jedna od ličnosti koje su, u periodu borbe NSDAP za osvajanje vlasti, preduzimale i sprovodile policijske mere protiv nacista, a posebno protiv SA kao njihovog udarnog oružja. Štaviše, izgleda da je Diels za vreme Weimar-ske Republike doturio socijaldemokratskom narodnom poslaniku Klotz-u izvesna Roehm-ova pisma, koja su ovoga teško kompromitovala u vezi sa njegovim homoseksualnim sklonostima i izgredima. Klotz je ta pisma izneo, u svoje doba, u Reichstag-u, a time teško poljuljao Roehm-ov položaj i ugled čak i u samim redovima NSDAP.

U polemici koja je oko ove mere nastala između Goering-a i Roehm-a u okviru partiskoga rukovodstva, Goering je isticao da se ne može odrediti oba i sposobne političke policije Weimar-ske republike, pošto je ona je-

dina u stanju da spre i eventualni komunisti ki protiv-udar. To je, svakako, predstavljalo ozbiljan argumenat, jer je nacisti ko vo stvo u to vreme dosta strahovalo od protiv-akcije KP Nema ke. Me utim, u suštini, Goering je ovaj potez u inio zato što je želeo da sebi stvori vlastiti aparat u svojoj borbi protiv Roehm-a, za položaj prvog oveka u Nema koj posle Hitler-a.

Položaj Goering-ove Tajne državne policije regulisan je 30 novembra 1933 pruskim zakonom. Dotle je Gestapo bio, iako posebna policiska ustanova, ipak u resoru ministarstva unutrašnjih poslova Pruske. Novim zakonom je pretvoren u samostalnu granu unutrašnje uprave, podre enu neposredno predsedniku pruske vlade. U isto vreme je Gestapo-u dato pravo da izdaje naloge svim ostalim policiskim vlastima u vezi s predmetima koji ulaze u delokrug politike policije. Predsednik pruske vlade je odredio kakvi predmeti odnosno kompleksi ulaze u taj delokrug. Na Goering-ovu inicijativu, doneta je značajna zakonodavna odluka koja je Gestapo-u dala mnogo ve u vlast nego što su je ranije imali ogranci aparata politike policije u Nema koj. Nastoje i da monopoliše svu vlast i sveukupni nemački javni život, rukovodstvo NSDAP je odlučilo da raspusti i zabrani sve stranke Weimarske republike. Što se tiče građanskih stranaka, ova mera je smatrana dovoljnom da se faktički ukinu i svaka delatnost rukovodilaca tih stranaka i da se uini kraj njihovoj aktivnosti. U pogledu Komunističke partije, me utim, pretpostavljalo se da će ona nesumnjivo nastaviti svoj rad u ilegalnosti, i da bi takav rad mogao biti za naciste ko rukovodstvo još opasniji nego javni i legalni rad. Zato se u pogledu KP Nema ke otišlo jedan korak dalje. Pošto dotadašnji krivi nopravni i krivi noprocesualni propisi nisu bili dovoljni za mere koje su nacisti nameravali da preduzmu protiv Komunističke partije, Goering je izdejtstvovao donošenje zakona koji su propisi davali Gestapo-u ovlašćenje da vrši hapšenje »u cilju zaštite nekoga lica ili države«. Ovakvo hapšenje nazivalo se zaštitnim zatvorom (Schutzhaft). Taj je zakon predstavljao instrument terora u rukama nacista kog državnog rukovodstva. U isto vreme on je naknadno sankcionisao samovlasna

hapšenja koja je, od početka preuzimanja vlasti, vršila SA pod vidom »pomoć policije«.

U početku primene zakona o zaštitnom zatvoru bilo je pokušaja da se sudskim putem napadaju odluke koje je donosila politička policija u pogledu stavljanja pojedinih lica u koncentracijske logore; Međutim, vrhovni pruski upravni sud odlučio je da se rešenja koja donosi Tajna državna policija ne mogu pobijati redovnim sudskim postupkom prema propisima o upravnom sudstvu. Samim tim se sudska vlast izuzela od svakog mešanja u poslove Gestapo-a, protiv kojih odluka nije postojala nikakvo pravno sredstvo.

Dok je Goering na teritoriji pruskih zemalja utvrđivao i obezbeđivao svoj položaj protiv Roehm-a, Himmler i Heydrich su u ostalim nemačkim oblastima nastojali da raznim smišljenim potezima i veštini manevarisanjem prigrabe političku policiju u svoje ruke. Ne istupaju frontalno protiv Roehm-a, kome je bio podređen u partijskoj hijerarhiji, Himmler je gledao da neupadljivo umanjiti značaj pozicije koju je Roehm sebi stvorio postavljanjem pripadnika SA na čelo policijskih direkcija i predsedništava.

Pošto je SS predstavljao u to vreme disciplinski sastavni deo SA, Roehm se nije protivio da Himmler preuzme poslove političke policije i nije sprečavao da se ovaj uvrsti u političko-policijski aparat. Himmler je po svojoj akciji u Bavarskoj, koja se vlada suprostavljala Hitler-u sve do marta 1933, posle čega je rasturena. On je 2. aprila 1933 formalno postavljen za »političkog komandanta policije u Bavarskoj«, osnovavši posebni Ured šefa bavarske policije, koji dotle nije postojao. Rukovođen tim uredom preuzeo je on lično, a Heydrich-a je postavio za šefa političkog odeljenja policijskog predsedništva u Muenchen-u. Uskoro je, međutim, ovo odeljenje izdvojeno iz nadležnosti policijskog predsedništva i pretvoreno u »Bavarsku političku policiju« pod Heydrichovim rukovodstvom. Heydrich-ovo nadležstvo postalo je automatski naredbodavcem i centralom za sva politička odeljenja policijskih predsedništava i direkcija u Bavarskoj.

Kao Goering u Pruskoj, tako su Himmler i Heydrich u Bavarskoj preuzeli u svoju političku policiju gotovo

celokupno inovništvo političkog odeljenja u Muenchen-u, koje je bilo sastavljeno mahom od pristalica bivše Bavarске narodne partije (Bayerische Volkspartei). Među ovim inovnicima nalazio se i policijski inspektor Heinrich Mueller, dotada izraziti pristalica katoličke stranke. On je smatran najboljim poznavaoцем komunizma u Bavarskoj, pa je zbog toga u novom policijskom aparatu uskoro zauzeo veoma istaknuto mesto. Uprkos traženju Himmler-a i Heydrich-a, politička organizacija NSDAP odbila je da Mueller-a primi u stranku. Tek 1937. godine, kada je Mueller već bio jedan od najvažnijih policijskih funkcionera Treuge Reich-a i SS-pukovnik, Himmler, koji je uticaj ogromno porastao, uspeo je da svoga saradnika uvede u redove NSDAP. Usput se ovde može napomenuti da je Mueller 1939. postao šefom Gestapo-a Treuge Reich-a i da je time faktički postao jedan od najmoćnijih ljudi u Nemačkoj.

Pošto je, tako, uvrstio svoje pozicije u Bavarskoj, Himmler je prešao u ofanzivu na policijske aparate ostalih nemačkih zemalja. Putem niza sporazuma sa ministarstvima unutrašnjih poslova pojedinih zemalja i sa Gauleiterima uspeo je da, sa Heydrich-om kao svojim zamenikom, svugde preuzme organizaciju samostalne političke policije. Završivši ovaj pothvat, uzeo je za sebe službeno zvanje »političko-policijskog komandanta zemalja« (Politischer Polizeikommandeur der Länder).

Na taj je način politička policija u Nemačkoj bila objedinjena u dva velika kompleksa. Jedan, u Pruskoj, stajao je neposredno pod Goering-om, a njime je upravljao Rudolf Diels. Drugome je stajao na čelu Himmler, a praktički je poslovima rukovodio Reinhard Heydrich. Goering-ovom odlukom od 20. aprila 1934. ova su dva kompleksa objedinjena. To nije usledilo njihovim formalnim spajanjem i stvaranjem jedinstvene političko-policijske organizacije za celu Nemačku, već je Himmler postavljen Goering-ovom naredbom za zamenika šefa pruske Tajne državne policije. Time je on praktički postao jedinim rukovodiocem nemačkog političko-policijskog aparata, iako je formalno Goering i dalje zadržao vrhovnu komandu nad političkom policijom u Pruskoj.

SS MARŠUJE

Pored SA, Hitler je obrazovao specijalnu elitnu gardu, svoj SS, kome je prvobitno bio zadatak da obezbe uje vrhovne rukovodioce nacisti ke stranke. Kada je 1929 godine došao na elo SS-a Heinrich Himmler, ova organizacija je po ela brzo da se razvija u sve snažniji borbeni aparat. Na fotografiji: formacija SS-a maršuje kroz grad. Napred, sa nao arima, Heinrich Himmler

Razlozi kojima se Goering rukovodio pri donošenju ove odluke bili su dvojaki. S jedne strane, time je uklonjen Diels, koji je bio meta mnogih napada iz nacističkih partiskih krugova. Postavljenjem Diels-a za vladinog predsjednika u Köln-u, Goering je obezbedio svoju policiju tvorevinu od napada s te strane. Međutim, ne manje važna je bila činjenica da se borba o uticaj između Goehma i Goering-a sve više zaoštravala. Stvaraju i sebi što širu strategijsku bazu za tu borbu, Goering je video u Himmler-u saveznika koga je trebalo privući i koji je mogao u razrušavanju — a ono je, nesumnjivo, pretstojalo — da odigra važnu ulogu. Najzad, svakako je tu bilo i želje da se stvori osnova za formiranje jedinstvenog političko-policijskog aparata za čiji nemački Reich. Himmler je, sa svoje strane, vrlo rado preuzeo Gestapo, pošto je time uveliko proširio sferu svoga uticaja. I on je očekivao da će odnosi u NSDAP morati dovesti do razrušavanja Goehma, koji je predstavljao prepreku na putu njegovog daljnjeg uspona.

Kao što je to činio dok je rukovodio samo političkom policijom ostalih nemačkih zemalja van Pruske, Himmler je nastojao da i pruski Gestapo što više prođe SS-om. Pritom se, međutim, nije mnogo osvrtao na političku prošlost službenika pruske policije, koja je sada došla pod njegovu komandu. Njemu je bilo važno da u svoj policijski aparat ugradi što veći broj izveštanih i sposobnih stručnjaka. Ovakve bi ljude preuzimao u SS sa visokim činovima, ne osvrćući se na to što bi eventualno NSDAP odbijala da neke od tih ljudi primi u partijsko članstvo.

Tako je došlo do paradoksa da je u Gestapo-u, aparatu koji je predstavljao stub nacističke vladavine, bilo dosta funkcionera, koji nisu bili članovi nacističke partije, jer ih NSDAP nije smatrala politički dovoljno prikladnim da ih primi u svoje redove. Drugi paradoks je bio da je Himmler ovakve funkcionere, ako je želio da ih naročito veže za sebe, već tada primao u SS — pa i sa visokim činovima — bez obzira na to što oni nisu bili članovi NSDAP. Time je data i spoljna manifestacija Himmlerovoj koncepciji — tada još u začetku — prema kojoj SS

nije bio identičan sa NSDAP, iako je formalno predstavljao njen sastavni deo. Na kraju te evolucije došlo je, kasnije, izme u partiske organizacije NSDAP i SS-a do gotovo otvorenog sukoba, koji bi doveo do teškog unutrašnjeg obra una da nije izbio rat.

Krupnu prelomnu ta ku u Himmler-ovom pohodu ka dominantnom uticaju predstavljali su doga aji od 30 juna 1934, kada je latentna kriza u NSDAP dovela do eksplozije i do likvidacije Ernst-a Roehm-a i vrhovnih rukovodilaca SA. Uzroci i razvoj koji su doveli do krvoproli a od 30 juna dovoljno su poznati. injenica je da je Hitler naredio istrebljenje rukovodstva SA, da je u toj operaciji i sam u estvovao, a da je izvršenje akcije kojom je slomljena ki ma SA-u povereno Goering-u i Himmler-u, koji su taj posao svršili brzo, radikalno i nemilosrdno.

Likvidacijom Roehm-a otvoren je Himmler-u put. Njegov SS prigrabio je egzekutivu partije i države, a podvrgao sebi celokupni policiski aparat Tre eg Reich-a, iz koga je eliminisan dobar deo lica koja je Roehm bio postavio na rukovodne položaje. U rukama Himmler-a i Heydrich-a koncentrisala se policiska vlast i politi ka obaveštajna služba u granicama Reich-a.

U daljem razvoju Gestapo-a, važnu etapu predstavlja zakon od 10 februara 1936 koji je Goering doneo za Prusku, ali koji je fakti ki primenjivan za Gestapo na celoj teritoriji Reich-a, pošto je politi ko-policiski aparat pod Himmler-om sve više izjedna avan i objedinjavan u svojim organizaciskim oblicima. Tim je zakonom zadatak Gestapo-a odre en na ovaj na in: Gestapo ima da istražuje i suzbija sva nastojanja opasna po državu, da prikuplja rezultate svojih izvi anja i da ih iskoriš ava, da obaveštava vladu i ostale vlasti o saznanjima koja su od važnosti i da im daje potrebne sugestije. I ovim je zakonom potvr eno da je šef Tajne državne policije (u Pruskoj) predsednik pruske vlade, ali da za njega vodi poslove zamenik šefa — Himmler. Ovaj je, pošto je 17 juna postavljen za šefa celokupne nema ke policije, naredio svojom okružnicom od 28 avgusta iste godine da politi ke policije na celoj teritoriji Reich-a imaju da nose oznaku »Tajna državna policija«. Time je, dakle, ime

Gestapo-a postalo u celome Reich-u identično sa političko-policajskim aparatom.

Da bi i formalno bilo utvrđeno jedinstvo toga aparata, koje je postojalo još od trenutka kada je Himmler preuzeo vođstvo nad Goering-ove Tajne državne policije, donesena je 20 septembra iste godine odluka da Uprava Tajne državne policije u Berlinu (Gestapa) rukovodi poslovima političke policije i van teritorija Pruske, to jest u celome Reich-u. Tako je, 1936 godine, konačno završen razvoj kojim je formiran Gestapo kao jedinstveni političko-policajski aparat Hitler-ove Nemačke.

Iz iste godine potiče članak, objavljen u glavnom organu nacističke partije, »Voelkischer Beobachter-u«, koji se bavi pitanjem organizacije i zadataka Gestapo-a. U članku se ističe da je u Nemačkoj zabranjena svaka otvorena opozicija i svaka otvorena borba protiv države i državnog rukovodstva, pa da je zbog toga Gestapo nerazrešljivo povezan sa nacionalsocijalističkom autoritarnom državom, kao preventivni borbeni instrument protiv opasnosti koje mogu pretiti državi. Pošto protivnici nacionalsocijalizma nisu potpuno uklonjeni, već su se povukli u »druge oblike borbe«, država mora da traga za njima, pa i u samim partijskim organizacijama NSDAP, i da ih »u inoć bezopasnim« pre nego što bi mogli sprovesti u delo kakvu radnju koja je upravljena protiv državnih interesa. Preventivna delatnost Gestapo-a sastoji se, prema definiciji iz toga članka, u opsežnom posmatranju svih »državnih neprijatelja« na teritoriji Reich-a. Na osnovu rezultata ovog posmatranja, Gestapo donosi potrebne policijske mere zaštite, od kojih članak najuspešijom naziva »oduzimanje slobode u obliku zaštitnoga zatvora«.

Jasno je, dakle, da je Gestapo bio aparat koji je svoje političko-policajske funkcije vršio sprovođenjem egzekutivnih mera, pri čemu je njegova obavешtajna delatnost služila kao pomoćno sredstvo i neophodni preduslov za egzekutivni zahvat — krajnji cilj njegove sveukupne aktivnosti.

b) Himmler i SS

Posle uklanjanja Roehm-a i uništenja moći SA, počinje brzi uspon Heinrich-a Himmler-a, koji je postao

sinonimom nacisti kog terora i, najzad, fakti ki najmo nijom li noš u Tre eg Reich-a posle Hitler-a. U isto vreme nastaje brzo snaženje i porast zna aja SS-a, koji sve više postaje država u državi, sa tendencijom da reformiše i državu i NSDAP po svojim linijama. Tada se pojavljuje i ideja o SS-ovskoj državi, »SS-Staat-u«, kao cilju kome teži SS i koji treba da bude krajnja faza i završna forma nacionalisti ke koncepcije o državi i društvu.

Posle junskih doga aja 1934 godine, u kojima je ispoljio svu svoju brutalnost i bezuslovnu odanost Hitler-u, Himmler je nagra en time što je njegova SS izdvojena iz SA i postala samostalnim sastavnim delom NSDAP. Himmler, kao »Reichsfuehrer SS« (vo a SS-a Nema kog Reich-a), neposredno je vezan za Hitler-a, koji je u njega imao neograni eno poverenje.

Heinrich Himmler je bio jedna od najmra njih figura Hitler-ove partije i Hitler-ove vladavine. U njemu su bile utelovljene, dobrim delom, sve one osobine i karakteristike koje su za ostali svet pretstavljale najnegativnije crte nacizma. Sa njim je povezan unutrašnji i spoljni teror nacisti koga režima. U njemu je rasisti ka teutonska mistika nacisti koga pokreta našla svog najizrazitijeg i najdoslednijeg tuma a. Li no povu en, dosta nezainteresovan za materijalna dobra i li no boga enje — u emu se razlikovao od svih ostalih istaknutih nacista — nepodmitljiv i neosetljiv za laskanja, Himmler se u svojoj politici, koja je težila za koncentrisanjem što ve e mo i u njegovim rukama, koristio prema drugima svim sredstvima, od novca do kriminala.

Himmler-ov put bio je pokriven milionima mrtvih, na ijim je kostima, u svome mra nome fanatizmu, Himmler hteo da podigne zgradu germanske SS-ovske države, države posebnoga tipa, ije bi stanovništvo bilo selekcionisano prema na elima odgajiva ke rasne biologije. Ovaj svoj put on je, u odre enijem i odlu nijem pravcu, zapo eo još 1929 godine, kada je preuzeo vo stvo SS-a. Zadatak ovih, tada malobrojnih odreda, koji se sastojao u obezbe enju Hitler-a i ostalih najviših rukovodilaca NSDAP, Himmler je ubrzo proširio na ideologiju partije. Izgradio je, na temelju specifi nih misti nih ideo-

NAJPOUZDANIJI STUB HITLEROVE VLASTI

HIMMLER

Šef SS-a, Hitler-ove elitne političke, a kasnije i vojne organizacije koja je bila nosilac nacističkog terora, bio je Heinrich Himmler. Pošto je uspeo da likvidira Röhm-a i njegovu SA, Himmler postaje sve krupnijom figurom nacističkog Reich-a. Jedan za drugim, on dobija položaje šefa nemačke policije, zatim ministra unutrašnjih poslova i, najzad, komandanta rezervne vojske. Pred kraj rata postaje najmoćnijim ovekom Reich-a posle Hitler-a

loških postulata germansko-nordiskoga rasizma, itavu filozofiju. Simbolom SS-a postala je mrtva ka glava koja je imala da izrazi vernost Hitler-u do smrti, požrtvovanje i onaj samopregor, i onu apsolutnu bezobzirnost koju je Himmler tražio od članova svoje SS.

Dok je, u početku, kriterijum za prijem u članstvo SS-a bila vernost Hitler-u i spremnost za tu u, borbu, pa i smrt za Hitler-a i njegovu partiju, ubrzo — već početkom od 1930 — Himmler je uslove za prijem u SS postavio na temelje rasističke teorije. Pre toga imao je lebdelo stari teutonski viteški red, ona mešavina kalu erstva, riterstva i avanturizma koja je u Srednjem veku preduzela osvajanje i podjarmljivanje Poljske, Litvanije, Letonije i ruskih zemalja. Vezuju i mističnu rasističku ideologiju za ovaj srednjevekovni viteško-kaluerski red, Himmler je htio da svoju SS pretvori u instrument regeneracije ne samo NSDAP već i itavog nemačkog naroda. Zato je podvrgao članstvo SS-a selekciji prema načelima rasističke eugenike.

Tako je članom SS mogao da postane samo onaj koji je ličio i po svojim precima odgovarao određenim naučnim biološkim uslovima. Posebnim internim naređenjem bilo je svako sklapanje braka članova SS-a podvrgnuto prethodnom Himmler-ovom odobrenju. One primerke »nordijske rase« koje je okupio u svome SS-u, Himmler je terao na osnivanje porodice, s tim da imaju što više dece. Nijedan rukovodilac SS-a, ni činovnik državnog aparata koji je stajao pod Himmler-ovom nadležnošću, nije mogao da bude unapređen ako nije bio oženjen. Kod oženjenih, uslov za unapređenje bila su deca. Jedino fizička impotencija mogla je opravdavati SS-ovca koji nije imao poroda. Oženjeni SS-ovac koji više od dve godine porođenju najmlađeg deteta ne bi imao prinove u porodici morao je da iznese razloge za to. Koliko se u tome išlo daleko, vidi se iz činjenice da je naposljetku došlo i do obaveze za SS-ovce da začinju decu mimo i van braka. Vanbrana deca SS-ovaca prikupljana su u posebne domove, u kojima su bila negovana po svima načelima rasno-biološke eugenike. Prema Himmler-ovim planovima, trebalo je da sav porod SS-ovaca pretstavlja jezgro za obnovu itave nemačke nacije.

Da bi postigao ovaj svoj rasistički cilj, Himmler je u okviru SS-a stvorio niz organizacija. Tako je, naprimjer, organizacija »Lebensborn« (Izvor života) imala da se stara o nizu izvanredno uređenih domova za vanbraću decu SS-ovaca. Specijalne škole koje su imale da vaspitaju buduće rukovode i kadrovanje nemačke nacije, nazvane »National-politische Lehranstalt«, skraćeno: Napola (Nacionalno-političko učilište), bile su potpuno pod uticajem SS-a. One su odgovarale srednjim školama, a najbolji njihovi učenici dobijali su više partijsko i ideološko vaspitanje u SS-ovskim visokim školama, nazvanim romantično »Ordensburg« (Redovnički zamak). Na teritoriji Reicha postojale su tri ovakve visoke škole SS-a: Croessinsee u severoistočnoj Nemačkoj, Vogelsang u zapadnoj Nemačkoj i Sonthofen u Alpima.

Pored ovog školovanja odabranih mladića, kojima su bili namenjeni vodeći položaji u Nemačkoj, Himmler je sprovodio u okviru SS-a obimnu ideološku nastavu. Pritom se polazilo od dogme o primatu nemačke nacije, a posebno nordijske rase, nad svima ostalim rasama i nacijama sveta. Tragalo se za tobožnjim nordijskim rasnim elementima i u sastavu drugih nacija, pa se isticalo da su to najdragoceniji sastojci tih nacija, koji, ustvari, predstavljaju proizvode nemačko-nordijske krvi. Kao vrhunac toga može se pomenuti da je neki fanatični nacista, teže i da nekako pomiri hrišćanstvo sa nacizmom, otkrio da je Hristos bio nordijskog porekla i nazvao ga »plavim Arijevcem iz Galileje«. Ali, ovo predstavlja izuzetak, jer je SS kao takav bio nastrojen oštro antihrišćanski, smatrajući hrišćansku ideologiju praštanja i smirenosti negermanskom, pa čak i jevrejskom izmišljotinom za slabljenje snaga Arijevaca. Otuda je Himmler tražio od SS-ovaca da zvuče kao istupajući iz crkve. Taj je zahtev uskoro proširen na celitav nemački policijski aparat, kada je ovaj došao pod nadležnost Himmler-a. Umesto hrišćanske religije, SS je izgradio svoju posebnu germansko-nordijsku mistiku, uspostavljajući i praznike iz prehrišćanskog germanskog folklora i mitologije. Tako je, naprimjer, umesto Božića uveden praznik zimskog solsticija, kada se skakalo preko upaljenih vatri i igralo oko njih i kada se vršio celitav niz drugih, gotovo staropaganskih, obreda.

U itavoj ovoj indoktrinaciji istaknuto je na elo: »Ti nisi ništa, tvoj narod je sve«. Na taj na in težilo se stvaranju jedne fanatizovane organizacije, u kojoj bi pojedinac bio potpuno podre en biološkim ciljevima nacije, oplemenjivanju te nacije po na elima eugeni ke selekcije i njenom ja anju svima sredstvima: podjarmljivanjem drugih naroda, njihovim uništavanjem i uspostavljanjem nema kog gospodstva nad Evropom i — u krajnjoj liniji — nad svetom.

Ovakvo vaspitanje trebalo je da stvori od SS-a, pre svega, elitu i udarnu snagu same NSDAP, a preko toga elitu nema kog naroda. U isto vreme trebalo je da SS bude izrazita antikomunisti ka borbena organizacija, ali i organizacija koja je imala da se bori protiv svih sila, koje su se ispre ile na hitlerovsko-nema kom putu ka totalitetu u Nema koj i gospodstvu u Evropi i u svetu. Me u protivnike, prema kojima je SS istupao s beskompromisnom brutalnoš u, ubrajano je pre svega Jevrejstvo, shva eno rasno-nacionalno, zatim i hriš anstvo, a posebno katoli anstvo, kao njegova najorganizovanija grupa.

U po etku svoga postojanja, SS je predstavljao samo malu grupu naro ito probranih lanova nacisti ke partije, sposobnih za specijalne zadatke obezbe ivanja rukovodilaca NSDAP. Kada je Himmler, 6 januara 1929, preuzeo rukovo enje tom grupom, sa zadatkom da u isto vreme od nje stvori snažnu militantnu organizaciju, po eo je proces koji je doveo, s jedne strane, do znatnog diferenciranja u samom SS-u, a, s druge strane, do postepenog izdvajanja te organizacije iz opšte strukture NSDAP. U roku od svega etiri godine, brojno stanje SS-a popelo se od 280 pripadnika na 52.000 lanova, — porast koji, isto tako, pokazuje sve ve i zna aj koji je, sa novim zadacima, ova grupa stekla u krilu nacizma. U isto vreme su se znatno izmenili i zadaci koji su prvobitno bili postavljeni Himmler-ovoj organizaciji. Od dolaska nacizma na vlast, SS je, u partiskom smislu, preuzeo dužnost da se stara za unutrašnje obezbe enje Hitler-ovog Reich-a, dakle, za uništenje svih protivnika, za u vrš enje vlasti i za onemogu avanje svakog pokušaja ma kakvog unutrašnjeg otpora.

SS se pretvorio u mnogostranu organizaciju, koja je obuhvatala razne sektore i ustanove, različite elemente, a koja je sve više izrastala u samostalni organizam. Ona se sve više pretvarala u zajednicu koju je spajao Himmler kao njen šef, ali koja je bila podeljena na razne ustanove sa različitim zadacima. Ona je obuhvatala grupe i elemente koji su bili međusobno dosta raznorodni i izdiferencirani. Himmler je nastojao, s uspehom, da njegova organizacija, ma koliko vezana zakletvom apsolutne vernosti Hitler-u, postane zajednicom koja, iako formalno još sastavni deo NSDAP, ipak predstavlja potrebiti organizam, gotovo paralelan sa političkom organizacijom nacističke stranke. Ovaj razvoj doveo je do sve dubljeg razmimoilaženja između strankinog političkog aparata i SS-a, do konkurencije i borbe za prevlast.

SS je prestao da bude strogo homogenom organizacijom jedinstveno obuhvaćajući članove, podvrgnutih jedinstvenim vaspitnim organizacijskim merama, naročito posle dolaska NSDAP na vlast i posle novog poleta koji je dobio uklanjanjem Röhm-a i dominacije SA. U SS je uključeno osoblje policijskog aparata.

Drugo, Himmler se trudio da u SS privuče lica koja su se naročito istakla u javnom životu, pa čak i ako su bila u izvesnoj meri indiferentna u pogledu svoga stava prema ortodoksnoj nacističkoj ideološkoj koncepciji. Najposle, on je visoke SS-ovske činove davao i izvesnim licima iz najvišega rukovodstva NSDAP. Ovi nacisti bili su neka vrsta poasni članova. I pored svojih visokih, obično generalskih činova u SS-u, ta lica nisu u samoj organizaciji SS-a igrala nikakvu ulogu, niti su vršila funkcije u raznim granama i ustanovama u kojima je SS imao presudan uticaj.

Ova Himmler-ova personalna politika, koja nije nailazila na veliko razumevanje kod mnogih starijih SS-ovaca, dokaz je njegove veštine u taktiziranju, stavljene u službu njegove strategije koja je išla ka ostvarenju SS-ovske države. Posle dolaska NSDAP na vlast, Himmler-u, koji je na stvari gledao realno, bilo je potpuno jasno da sa grupom neustrašivih razbijača, od kojih se dotle sastojala cela SS, ne može sprovesti svoju političku liniju.

Zato je nastojao da SS kvalitativno podigne time što e u njega uvesti i inteligenciju, ljude iz javnog života, stvaraoce na polju kulture i tehnike itd. Razume se da tom elementu ne bi mogao pri i ako bi ga izjedna io sa masom SS-ovaca, od kojih su mnogi bili ljudi bez odre enog zanimanja, regrutovani isklju ivo radi stvaranja udarnih borbenih partiskih formacija. Lica iz redova nema ke gra anske elite dobijala su, otuda, odmah više inove (pa ak i generalske) i nisu vršila nikakvu SS-ovsku službu. Pošto su ti ljudi, me utim, kao SS-ovci uživali izvesne privilegije, mogli su da istupaju prema državnim vlastima sa više autoriteta, a bili su u isto vreme obezbe eni od eventualnih progona koje je vršio partisko-politi ki aparat NSDAP. Mnogi su zato sa zadovoljstvom prihvatili ovakvu Himmler-ovu inicijativu.

Prema tome, celokupno lanstvo SS-a može se podeliti na više kategorija, koje su sve, u osnovi, na posebne na ine služile Himmler-ovim planovima i koncepcijama, ali koje su bile me usobno esto veoma razli ne po sastavu i shvatanjima. Jednu su predstavljali obi ni lanovi SS-a, partiski borci, instrumenti grube sile, indoktrinirani fanati kim misticizmom. Drugi su sa injavali funkcioneri i službenici državnih ustanova koje su bile podre ene Himmler-u, u prvome redu službenici policiskog aparata koji su svoje SS- inove dobili, takore i, po službenoj dužnosti i obavljali svoj posao kao stru njaci.

Tre u kategoriju predstavljali su visoki funkcioneri države i stranke koji su smatrali da je korisno i potrebno sa Himmler-om održavati dobre odnose i koji su usled toga nastojali da dobiju SS-ovske inove, ili su prihvatili odgovaraju e Himmler-ove ponude iz istih pobuda. Tako su, naprimer, mnogi visoki funkcioneri državnoga aparata dobili generalske SS-ovske inove iako nisu bili aktivni ak ni u osnovnoj organizaciji stranke, iako nisu vršili nikakvu SS-ovsku službu, niti bili u tome smislu obuvani. Primer za to je von Ribbentrop, koji je nosio in SS generala mada nije ranije nikada bio lan SS-a, pa ak ni lan partije do pre samog dolaska Hitler-a na vlast.

etvrtom grupom mogu se smatrati lica koja nisu bila, sve do ulaska u SS, lanovi partije, a koja su pri-

padala nema koj intelektualnoj i finansiskoj eliti. Ovoj kategoriji pripadaju kako razni književnici, tako i tzv. Himmler-ov »krug prijatelja iz privrede« (Wirtschaftlicher Freudeskreis), među kojima se nalazio i generalni direktor hemiskog koncerna »Bravag-Braunkohle-Benzin«, Krane-fuss, koji je isto tako imao i SS generala.

Po dolasku NSDAP na vlast, struktura SS-a je i u formalnom smislu postala složenijom. U periodu između 1933 i 1939 došlo je do formiranja i sve većeg, ali postupnog, brojnog jačanja izvesnih oružanih formacija SS-a sa posebnim zadacima. Tako je 1933 formirana naročita jedinica SS-a kao Hitler-ova lična garda, njegova »Leibstandarte«, sa zadatkom da predstavlja stražarsku i reprezentativnu formaciju Kancelarije Reich-a. Kasnije je došlo do formiranja drugih oružanih jedinica vojnoga karaktera, za koje je Hitler-ovom naredbom bilo utvrđeno da ne predstavljaju ni sastavni deo vojske ni policijsku formaciju, već formaciju koja će njemu lično stajati na raspolaganju za posebne zadatke. To su jedinice, koje su nosile naziv »SS-Verfügungstruppe« i koje su se nalazile u kasarnama, vršile potpunu vojnu obuku i brojale, na dan izbijanja Drugog svetskog rata, 18.000 pripadnika.

Isto su tako specijalnu jedinicu predstavljale formacije SS-a koje su vršile stražarsku službu u koncentracionim logorima, a koje su nosile naziv »Totenkopfverbände« (jedinice mrtvačkih glava). Taj naziv su dobile po mrtvačkoj glavi koju su nosile na reveru uniforme, kao specijalnu oznaku. Na dan 1. septembra 1939, brojno stanje im je dostiglo 8.000 pripadnika.

Bilo je prirodno što je pojava naoružanih i potpuno vojnički disciplinovanih i obučenih SS-ovskih jedinica izazvala pažnju i nezadovoljstvo rukovodstva Wehrmacht-a, kome je Hitler bio izričito obaveštavao da će Wehrmacht ostati »jedinim nosiocem oružja nemačke nacije«. Ovo je specijalno važno za »SS-Verfügungstruppe«, za koju se nije moglo reći i da vrši policijsko-stražarsku dužnost kao formacije »mrtvačkih glava«.

Sve do februara 1938, dakle, do uklanjanja vrhova Wehrmacht-a i formiranja OKW-a, ove su trupe stoga bile ograničene na tri puka i nekoliko bataljona. Ali

kasnije, naročito od 1940. godine, njihovo dalje izgrađivanje išlo je vrlo brzim tempom. Pukovi su pretvoreni u divizije, a pridobile su još i nove divizije. Naoružani, vojnički SS predstavljao je ubrzo poseban rod vojske, kompletno opremljen svima modernim oružjima, naročito oklopnim vozilima i motorizacijom. Ove su divizije smatrane elitnim trupama i ubacivane su za vreme rata u borbu na naročito ključnim i važnim tačkama.

Godine 1939, od početka rata, počelo je novo regrutovanje u »SS-Verfügungstruppe«. Pod nazivom »policijski pojačanje« (Polizeiverstärkung) mobilisani su u te jedinice dalji pripadnici, u ukupnoj jačini od 36.000 ljudi. Na taj je način »SS-Verfügungstruppe« dostigla ukupno 54.000 pripadnika. Ovaj je broj pojačanje jedinicama »mrtvačke glave«, a svim tim naoružanim formacijama dodati su i pripadnici opšteg SS-a. Tako je dobijena grupa od 100.000 pripadnika koja je nazvana »Waffen SS« (Oružani SS) i koja je postala nekom vrstom četvrtog roda oružja, pored kopnene vojske, vazduhoplovstva i mornarice. Brojno stanje oružanog SS-a pojačanje avalo se u toku rata, dok nije dostiglo preko trideset i šest divizija sa ukupno blizu 600.000 ljudi.

U početku su, prilikom regrutovanja, regruti određivani u »Waffen-SS« po sopstvenoj želji ako su odgovarali SS-ovskim rasnim i biološkim kriterijima. Kasnije je, međutim to regrutovanje vršeno prosto po odluci regrutnih komisija, u kojima je sastavu bio i po jedan predstavnik SS-a. U Waffen-SS-u su, pre završetka rata, većinu činili elementi koji nisu bili naročito politički odabrani, već prinudno regrutovani u SS.

Uporedo sa naoružanim SS-om (Waffen-SS) postojala je i opšta organizacija SS-a (Allgemeine SS), sve do kraja Hitlerovog Reich-a. Allgemeine SS, prvenstveno politička organizacija, nije isključivala da njeni članovi budu mobilisani, mada je Himmler nastojao da oni služe vojsku u Waffen-SS-u, a ne u Wehrmacht-u. Pripadništvo Waffen-SS-u, sa svoje strane, nije povlačilo za sobom i pripadanje opštem SS-u, niti je član opšte SS bezuslovno morao, ako bi bio mobilisan, da služi u oružanom SS-u. Prema tome, »Allgemeine SS« (Opšti SS) obuhvatao je ne samo partiske

SS-ovske aktiviste ve i ostale kategorije SS-ovaca, sem onih koji su se nalazili u sastavu oružanog SS-a.

Prakti ki je, za vreme rata, opšti SS kao posebna organizacija potpuno zamro. Iz jednog službenog brojnog stanja SS-a od 30 juna 1944, vidi se da je tada SS ukupno obuhvatao 795.000 pripadnika. Od ovih je preko 594.000 pripadalo oružanom SS-u, što zna i da su tri etvrtine SS-a bili SS-vojnici, od kojih ve ina nije imala nikakve veze sa politi kom organizacijom opšteg SS-a niti je pripadala nacisti koj stranci. Od preostalih 200.000 pripadnika SS-a služilo je u Wehrmacht-u 116.000, a u raznim drugim vojnim i sli nim službama oko 20.000. U celoj Nema koj je svega nešto preko 64.000 lanova SS-a bilo van vojne službe. Ve inu tih lica ine, me utim, policiski službenici raznih policiskih organizacija i grana koje su stajale pod Himmler-ovom komandom.

Zamiranje Opšteg SS-a nije, me utim, niukoliko uticalo na injenicu da je celi ovaj kompleks ostao u okviru SS-ovske organizacije i pod disciplinskim rukovodstvom i komandom Himmler-a, mada su divizije oružanog SS-a u pogledu svoje operativne delatnosti bile podre ene rukovodstvu Wehrmacht-a.

Potpunosti radi — mada je i to stvar koja se pojavila tek sa kasnijim razvojem, u drugoj polovini Drugog svet-skog rata, — treba pomenuti da je Himmler formirao SS-ovske brigade i divizije i od stranaca, od pripadnika naroda okupiranih zemalja. Tako je formirana, od Belgijanaca, SS-brigada (kasnije divizija) »Wallonie«, iji je šef bio vo a belgiskih Rexista, Leon Degrelle; zatim, SS-divizija »Nordland«, sastavljena od pripadnika skandinavskih naroda; SS-divizija »Charlemagne«, sastavljena od Francuza, itd. Jedinica takve vrste bila je i poznata »Handžar-divizija«. S jedne strane ove su divizije bile rezultat želje da se u ratu iskoriste i snage drugih nacija stavljene pod nema ku komandu. Me utim, s druge strane, iza ovoga stvaranja inostranih SS-ovskih formacija skrivala se zamisao da se udarne kolaboracionisti ke snage organizuju, kako bi mogle odigrati ulogu neke vrste »uro- eni ke policije«, ako bi Nema ka izašla iz rata kao pobednik i zadržala svoju hegemoniju nad ovim evropskim

zemljama. Treba dodati da je ovde rečeno jedino o »Waffen-SS-U«, a da pripadnici ovih inostranih SS-ovskih divizija nisu bili u isto vreme i članovi Opšteg SS-a.

Posebnu kategoriju su predstavljali tzv. »pomažu i članovi SS-a« (Foergernde Mitglieder der SS). Poreklo ove ustanove leži u nastojanju Himmler-a da svoj SS i finansijski i ekonomski osamostali. »Pomažu im članom SS-a« mogao je postati svako ko se obavezao da će mesečno davati SS-u određeni prilog. On bi o tome dobio posebnu potvrdu i značku. Ova vrsta članstva SS-a regrutovala se prvenstveno od elemenata koji su, zbog svojih političkih shvatanja ili iz drugih razloga, bili izvan NSDAP-a, a želeli su tim putem da steknu izvesnu ličnu zaštitu ili da stvore sebi veze prema vlastima.

Sa ovim strahovitim aparatom u rukama, Himmler se smišljeno borio za mesto drugog čoveka u Reich-u i za to da, kada bude u svojim rukama imao dovoljno moći, postavi svoje SS-ovce na sve rukovodeće položaje, a državu preuredi prema svojim koncepcijama. Međutim, on je sve do uoči sloma Trećeg Reich-a bio apsolutno veran Hitler-u. Pred sam kraj rata, on je, kao što je poznato, ponudio kapitulaciju zapadnim Saveznicima, s tim da ga oni priznaju za šefa Nemačke.

U ovoj svojoj borbi za vlast, Himmler je pokazivao mnogo savitljivosti i spretnosti, ali i neobuzdanu, kriminalnu brutalnost. Mada je njegov SS bio sastavni deo NSDAP, uskoro su se pojavila trvenja između u SS-ovskih i opštih političkih organizacija nacističke stranke. Opšte političke organizacije smatrale su da su one kojima Trećeg Reich-a, njegov najvažniji oslonac i, u isto vreme, njegova rukovodeća elita. Te organizacije i njihovi rukovodioci, naročito Gauleiter-i, smatrali su se pozvanim da rukovode Nemačkom i da pored i mimo njih ne sme u Nemačkoj biti nikakve vlasti. Himmler i njegov SS su, naprotiv, gledali vrlo kritički na političko-partijske rukovodioce, nazivaju ih, zbog zlatnih širita i ukrasa na partiskim mrko-žutim uniformama, »zlatnim fazanima« (»Goldfasane«). Prebacivali su im korupciju i malograđanštinu, smatraju i se sami pravom nacionalnom i partiskom elitom, predodređenom da jednoga dana preuzme rukovo-

enje partijom i državom, uz isključenje ne-SS-ovskih partiskih elemenata.

Himmler-ova organizacija je raspolagala velikim sopstvenim preduzećima, snažnim izvorima prihoda i otuda je bila finansijski prilično samostalna. SS je preko koncentracijskih logora, koji su bili pod njegovom upravom, iskorišćavao milionsku robovsku radnu snagu. On je vršio masovne, milionske egzekucije i bio brutalan i nemilosrdan do razmera koje su se, pre ovoga veka, smatrale nemogućim.

Kakvi su bili Hitler-ovi poslednji ciljevi prilikom izgradnje SS-ovskog aparata, pokazuje akt OKW-a od 21. marta 1941. u kome se iznose autorizovane »Fuehrer-ove« misli o načinima prema kojima se ima ubuduće razvijati SS. Ovaj poverljivi raspis konstatuje da Hitler smatra da nema ni Reich u svojoj definitivnoj formi obuhvatiti i narodnosti koje mu nisu prijateljski naklonjene. Zbog toga je bitno potrebno da postoji »Državna trupna policija« koja je bitno sposobna da u svakoj situaciji obezbedi i sprovede »autoritet Reich-a«. Takav je zadatak, po Hitler-u, moćno i da ispuni samo državna policija koja se bezuslovno rukovodi ideologijom nacizma. »Takva jedinica se nikada ne može, ponosna na svoju istotu, bratimiti sa proletarijatom i sa podzemljem koje potkopava ideju vodilju«, isti je se u iznošenju Hitler-ovih misli. Pošto po završetku rata (u vreme kada je ovaj raspis sa Hitler-ovim zamislima sastavljen još se u OKW verovalo u potpunu i bezuslovnu nemačku pobjedu) Wehrmacht bude vraćena u zemlju, jedinice oružanog SS-a će, proverene na frontu, imati autoritet da, kao specijalna policijska formacija, sprovedu svoje zadatke prema svima i svakome.

Trebalo je, dakle, da SS postane onim instrumentom kojim bi Treći Reich vladao nad pokorenim narodima. U ovu misao uklapa se i Himmler-ova inicijativa za formiranje SS-ovskih jedinica od pripadnika ne-nemačkih naroda. Te su jedinice, nesumnjivo, bile predviđene da jednog dana, kao neka vrsta »urođeničke trupe« u službi Trećeg Reich-a, sprovedu pritisak i teror nad svojim podjarmljenim zemljacima.

*c) Heydrich-ova uloga u izgradnji policijskog
i obavještajnog aparata*

Himmler-ov uspon bio je itav niz godina neodvojivo povezan sa li noš u Reinhard-a Heydrich-a. Ro en u se' vernoj Nema koj, Heydrich je bio mornari ki oficir, ali je, po isklju enju iz ratne mornarice, prešao u SS sa specijalnim zadatkom da u njegovom okviru organizuje posebnu službu unutrašnje bezbednosti, dakle, obavještajnu partisku službu, koja je dobila naziv »Sicherheitsdienst« — Služba bezbednosti, skra eno: SD. Mla i od Himmler-a za svega nekoliko godina, ro en 1904, Heydrich je, za razliku od njega, bio pravi tip visokog, plavog nordisko-germanskog oveka, koji je u SS-u predstavljao rasni ideal. Široke kulture, muzikalan, obrazovan, bio je znatno gipkiji i okretniji u opštenju sa ljudima od pomalo krutog i neprivla nog Himmler-a. Bio je isto toliko bezose ajan i brutalan kao i Himmler, ali ga je premašivao u cinizmu. Pritom je imao dar da pridobije svoju okolinu za sebe, da stekne li ne prijatelje, što je Himmler-u retko polazilo za rukom. Raspolagao je velikim talentom za organizaciju, a specijalno za policijsku i obavještajnu službu. Neiskren i podmukao, u postizanju svojih ciljeva nije znao ni za pravo prijateljstvo, niti za kakve obzire. Bistrog uma i ogromne radne energije, on je, ubrzo, postao neophodnim saradnikom Himmler-a, ovekom koji je predstavljao motornu snagu i fakti ki se koristio svom onom vlaš u i svim ovlaš enjima koje bi Himmler u svojoj borbi i svome usponu redom osvajao. Tek što bi Himmler uspeo da stekne kakvu novu poziciju, Heydrich bi ga upu ivao dalje, na novo osvajanje, a sam bi tu osvojenu poziciju vrsto uzeo u ruke.

U pogledu metoda rada u okviru politi ke obavještajne službe Gestapo-a, Heydrich je smatrao da protivnika treba tu i usavršavanjem njegovog sopstvenog oružja i poboljšanjem njegovih sopstvenih metoda. Ideje koje je Himmler sprovodio u sektoru policije i obavještajne službe, bile su, u suštini, Heydrich-ove. Izme u ova dva oveka postojala je prisna saradnja, u kojoj je Himmler bio udarni vrh snažne prodornosti i neumorne upornosti, a Heydrich njegova osnova i pokreta ka snaga. Regulator koji ga je

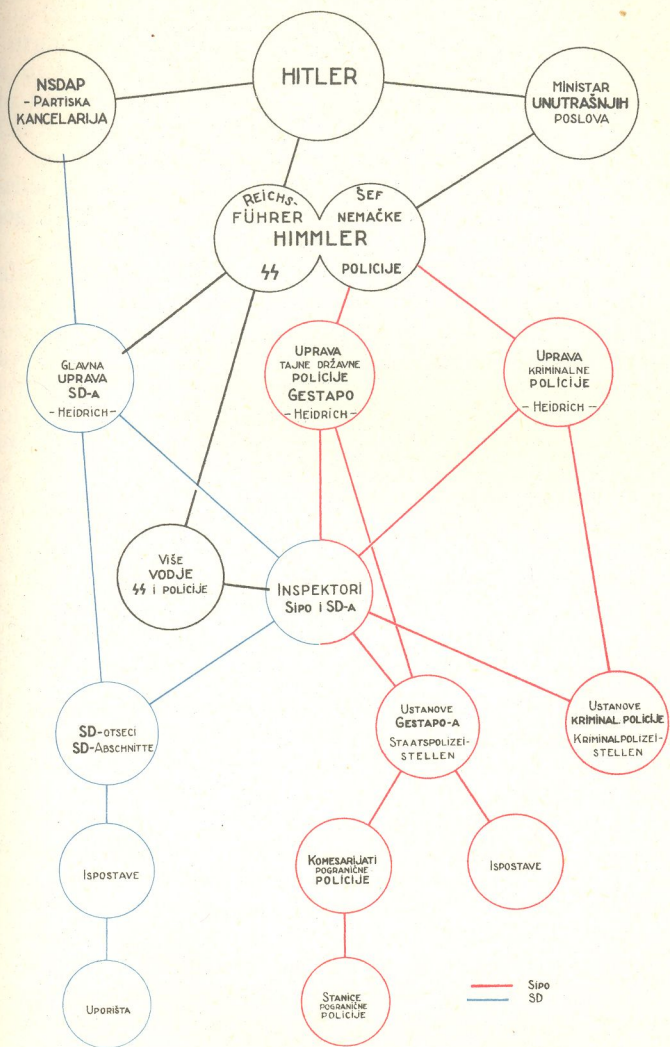

upu ivao u odre enom pravcu, podržavao ga svom snagom, a zatim prihvatao i izgra ivao osvojeni teren. Himmler je postao komandantom političkih policija nemačkih zemalja; no tu funkciju je, ustvari, vršio Heydrich. Himmler-a je Goering postavio za šefa Gestapo-a; ulogu šefa je, međutim, vršio Heydrich. Sa te pozicije je Heydrich upu ivao Himmler-a dalje. Njegov je plan bio da državnu policiju potpuno odvoji od unutrašnje uprave, i to mu je i pošlo za rukom. Heydrich-ova ideja bila je da se obrazuje posebno ministarstvo bezbednosti, kome bi on sam stajao na čelu. Kada se Himmler bio upleo u borbu protiv oficirskoga kora i rukovodstva Wehrmacht-a, Heydrich ga je po eo upu ivati na osvajanje položaja ministra rata. No plan nije mogao da se ostvari jer je Hitler ukinuo ministarstvo rata i formirao OKW, koji je bio neposredno podre en njemu.

Heydrich je karijeru po eo 1930 godine, kada je, sa minimalnim budžetom, po eo da izgra uje SD. Od tog aparata, koji se ubrzo proširio, on je postepeno stvorio moćno oruđe, jer je, između ostaloga brižljivo prikupljao podatke i o samim najvišim partijskim i državnim rukovodiocima i time bio u mogućnosti da na ove vrši izvestan pritisak. Pratio je zatim Himmler-a, kao njegov prvi saradnik, na putu ka osvajanju rukovodstva nemačkih policijskim aparatom. Posle kraće etape, u kojoj je Himmler sa Heydrich-om vršio dužnost šefa političkih policija pojedinih zemalja, uključujući i pruski Gestapo, pošlo im je za rukom da stvore opštepolitičku policiju Reich-a.

Dotle je samo vrh političko-policijskog aparata bio u rukama Himmler-a i Heydrich-a, dok su po zemljama postojali pojedinačni aparati političke policije, na koju su mesni partijski organi, u prvome redu Gauleiter-i, i dalje mogli da vrše, u lokalnim razmerama, izvestan uticaj. Konačno uoblićavanje jedinstvene političke policije, Gestapo-a, za celu teritoriju Reich-a značilo je, u organizacijskom pogledu, njeno prerastanje u novu, centralizovanu formu. Godinu dana kasnije svi su službenici političke policije postali službenicima Reich-a. Time su, naposljetku i formalno, bili izuzeti ma od kakve nadležnosti zemaljskih vlada ili oblasnih rukovodilaca državne uprave.

ORGANIZACIJA
Sipo i SD-a
- 1936 -

Potvr eno je i pravnim aktom fakti no stanje koje je ve od ranije postojalo. Rukovodioci teritorijalnih ogranaka politike policije postali su, u isto vreme, politiki referentima rukovodilaca državnog upravnog aparata u oblasti svoje teritorijalne nadležnosti.

Uporedo sa aparatom Gestapo-a, Heydrich je sproveo i organizaciju svoga SD-a. Za razliku od Gestapo-a, koji je uvek bio i ostao državno-policiskom ustanovom, SD je do kraja Tre eg Reich-a predstavljao partisku ustanovu. Kao takav, on je bio finansiran iz budžeta NSDAP, kojim je upravljao glavni blagajnik stranke, Franz Xaver Schwarz, a koji po obimu nije bio mnogo manji od državnog budžeta.

Organizacija SD-a sprovedena je po istim teritorijalnim na elima kao i organizacija državne policije. U mestima u kojima su se nalazile direkcije i druge niže ustanove politike policije, Heydrich je organizovao odgovaraju e sektore ili oteke SD-a. Gestapo je izvesnim svojim teritorijalnim direkcijama, koje su nosile naziv »Staatspolizeistelle« (ustanova državne policije), dao obeležje starešinstva u odnosu na druge direkcije, time što su ovlaš ene da o akcijama širih teritorijalnih srazmera izdaju naloge tim ostalim direkcijama. Heydrich je izvesnim sektorima SD-a dao isto ovlaš enje u pogledu drugih teritorijalnih sektora. Ustvari, u onim mestima u kojima su postojale ovakve starešinske ustanove Gestapo-a, pojavile su se i iste ustanove SD-a. Ovo ovlaš enje, izdato izvesnim teritorijalnim ustanovama da u slu aju potrebe i u konkretnim akcijama širih razmera mogu istupiti kao viša rukovodstva prema drugim ustanovama istoga ranga, nazivalo se nema ki »Leitbefugnis«, što zna i »rukovodno ovlaš enje«. Prema tome te su ustanove (Stellen) Gestapo-a, koje su raspolagale takvim ovlaš enjem, nazvane »Staatspolizeistelle«, tojest rukovodnom ustanovom, a sektori SD-a, koji su raspolagali istim ovlaš enjem prema drugim teritorijalnim sektorima, ina e istoga ranga, nazvani su rukovodnim SD-sektorima ili osecima (SD-Leitabschnitt).

SD je podražavao Gestapo-u i u pogledu daljeg teritorijalnog razgranjavanja. Kao što su pod »ustanovama« (tj. teritorijalnim direkcijama) Gestapo-a stajali odeljci, nazvani Aussenstelle, a pod ovima stanice, nazvane Aus-

senposten, tako je i SD svojim teritorijalnim sektorima dodao, kao dalju, nižu formu teritorijalnog razgranjavanja, ustanove istoga naziva.

Kada je Himmler 1936 postavljen za šefa nemačke policije ova je time postala ustanovom Reich-a. U tome svojstvu, Himmler je bio formalno podređen ministru unutrašnjih dela Frick-u, ali je, ustvari, bio potpuno samostalan. Kao vođa SS-a nemačkog Reich-a bio je podređen šefu NSDAP, dakle Hitler-u. On je, prema tome, vršio i partijsku i državnu funkciju. Ovaj položaj, koji je zadržao u tom obliku sve do kraja, omogućio mu je da sprovede najrazličitije taktike mere, oslanjajući se i na svoju državno-administrativnu, a i na svoju partijsku funkciju. Imao je tako pod sobom, kao dva stuba, kako državne, tako i partijske policijske — pa, prema tome i obavешtajne — snage i organizacije. Oko ova dva stuba, Himmler je postepeno okupio i grupisao sve obavешtajne i policijske funkcije.

Lavovski udeo u rukovodstvu vrhovne državne i partijske policijske vlasti pripao je Heydrich-u, pod kojim je neposredno stajala, s jedne strane, partijska političko-policijska organizacija SD, a, s druge strane, državna političko-policijska organizacija Gestapo-a i državna kriminalna (kriminalna) policija, koja je, kao i partijska, izdvojena u posebnu, centralizovanu granu opšte policijske službe. Ove dve grane državne policije, dakle, Gestapo i kriminalna ili kriminalna policija (koja je nosila naziv »Kriminalpolizei«, skraćeno Kripo), imale su zajednički naziv »Policija bezbednosti« (Sicherheitspolizei, skraćeno: Sipo). Na osnovu ovakve strukture, Heydrich-ova funkcija nosila je službeni naziv »Chef der Sicherheitspolizei und des SD«, — Šef policije bezbednosti i SD-a. Skraćeno je taj službeni naziv obeležavan oznakom CDS. Na ovaj je položaj postavljen Heydrich 26 juna 1936, pošto je devet dana ranije, 17 juna, Himmler bio postavljen na položaj Šefa nemačke policije.

Posebnu granu policije predstavljala je tzv. policija poretka (Ordnungspolizei, skraćeno: Orpo), to jest uniformisana policija koja je na teritoriji Reich-a vršila redovnu policijsku službu. Na njeno mesto došao je raniji

ŠEF SIPO i SD-a

HEYDRICH

Bivši mornari ki oficir Reinhard Heydrich postaje prvim Himmler-ovim saradnikom. On prihvata sve pozicije koje Himmler, jednu za drugom, osvaja. Kao šef policije bezbednosti (Sipo) i partiske obaveštajne službe (SD), on koncentriše u svojim rukama sav bezbednosno-policiski i obaveštajni aparat Tre eg Reich-a. Kada je obrazovana Glavna uprava bezbednosti Reich-a (RSHA), Heydrich dolazi na njeno elo

na elnik pruskog ministarstva unutrašnjih poslova Kurt Daluege, koji je dobio in generala policije i generala SS-a i ija je funkcija nosila službeni naziv »Chef der Ordnungspolizei« (Šef policije poretka), skra eno: CDO.

Teritorijalno razgranjavanje politiki h policiskih službi koje su stajale pod Himmler-om i Heydrich-om izvršeno je uporedo sa teritorijalnim razgranjavanjem Wehrmacht-a. Tako su, u svakom sedištu vojne oblasti, uz teritorijalnu nadležnost koja se poklapala sa granicama te oblasti, formirani viši sektori SS-a, na ije su elo postavljeni funkcioneri koji su se zvali »Više vo e SS i policije« (Hoehere SS und Polizeifuehrer). U njima je bilo isto tako oli eno objedinjavanje državno-policiskog aparata sa partisko-policiskim, odnosno SS-ovskim. Svi ovi funkcioneri imali su službeni SS-ovski generalski in. Za policiski sektor njihovog rada podre eni su im, kao glavni neposredni saradnici, po jedan inspektor policije bezbednosti i SD-a (sa nadležnoš u koja se prostirala na Gestapo, Kripo i SD) i policije poretka. Ovima su neposredno bile podre ene odgovaraju e policiske i obaveštajne ustanove na teritoriji koju je obuhvatala nadležnost tog višeg oteka. Inspektor Sipo i SD-a imao je pod sobom direkcije Gestapo-a, sektore SD-a i direkcije kriminalne policije.

Karakteristi na crta ove organizacije, o kojoj bi se na prvi pogled, po njenoj strukturi, moglo re i da pretstavlja decentralizaciju policiskog aparata, bila je potpuna centralizacija rukovo enja pojedinim policiskim granama, bez obzira na stvaranje ovih teritorijalnih opšte-policiskih ustanova. Vertikalno razgranjavanje i rukovo enje ostali su i dalje osnovnom organizaciskom šemom, a horizontalno objedinjavanje raznih grana policije, na liniji koja je odgovarala voinoi oblasti, pretstavljalo je samo tehni ko koncentrisanje. Teritorijalne direkcije, dakle »ustanove« Gestapo-a, bile su, kao i ranije, disciplinski i stvarno podre ene neposredno Upravi Tajne državne policije (Geheimes Staatspolizeiamt), a sektori SD-a Glavnoj upravi SD-a (SD-Hauptamt). Sve ove ustanove opštile su neposredno sa svojim centralnim uredima i od njih neposredno primale direktive i naloge.

Viši vođa SS-a i policije, koji je bio, prema toj šemi, najviši policijski i SS-ovski funkcionar u oblasti, predstavljao je, s jedne strane, državnu policijsku egzekutivu, a, s druge, bio vrhovni rukovodilac SS-a u toj oblasti. Kada je uspostavljena i oružana SS (Waffen-SS), on je vršio nadzor i nad njom. Za sve ove tri grane bio je u isto vreme i vrhovni nosilac SS-ovske sudske vlasti. On je, dakle, na teritoriji koju je obuhvatala njegova nadležnost bio predstavnik celokupnog Himmler-ovog aparata, dakle, karika i vorna tačka SS-ovsko-policijske mreže, kojom je Himmler prekrilio Nemačku, bez obzira na partijsko-teritorijalnu podelu NSDAP na župe (Gau-ove) i njihove Gauleiter-e. činjenica da je teritorijalno razgraničenje nadležnosti ovih viših vođa SS-a i policije tačno odgovaralo podeli na vojne oblasti ukazuje na Himmler-ovu tendenciju da aparat svoga SS-a i policije, koju je ovaj apsorbovao u inih nezavisnim od političkog teritorijalnog ustrojstva NSDAP, a da ga postavi paralelno sa organizacijom Wehrmacht-a.

Kao što je viši vođa SS-a i policije bio, na teritoriji svoje oblasti, predstavnik Himmler-a, tako je inspektor policije bezbednosti i SD-a na toj istoj teritoriji predstavljao Heydrich-a. Formalno, on je bio podređen višem vođi SS-a i policije. Prati to, ovaj nije ni disciplinski ni stvarno mogao da daje inspektorima uputstva ili naredjenja koja bi bila u suprotnosti sa uputstvima Heydrich-a i njemu podređenih centralnih upravnih ustanova pojedinih grana. Postojalo je službeno naredjenje da se viši vođa SS-a i policije uopšte ne može mešati u tekuće službeno poslovanje inspektora Sipo i SD-a koji mu je tobože bio podređen.

Inspektor je, sa svoje strane, imao zadatak da koordinira delatnost ustanova Gestapo-a, kriminalne policije i SD-a na teritoriji svoga okruga. Zato je raspolagao samo malim rukovodnim i upravnim štabom. Egzekutiva i sprovođenje obaveštajne službe nisu ulazili u njegove zadatke, pošto je svako pojedino nadležstvo triju grana u sedištu oblasti predstavljalo samo produženu ruku, samo ogranak, samo izvršni organ centralnoga rukovodstva te grane u Heydrich-ovoj centralnoj upravi u Berlinu.

Položaj inspektora regulisan je uredbom kojom je ovim funkcionerima stavljeno u dužnost da prisno saraju sa ustanovama unutrašnje uprave, sa oblasnim partiskim rukovodiocima i sa nadleštivima Wehrmacht-a na svom teritorijalnom području. Uredbom od 20 septembra 1936 naređeno je inspektorima da naročito vrše nadzor nad sprovođenjem odluka šefa Sipo i SD-a.

Stvarna funkcija inspektora Sipo i SD-a sastojala se u vršenju nadzora nad službenim ustanovama koje su mu bile podređene, ali njihova samostalnost prema njemu i njihova neposredna liniska zavisnost prema centralnim upravama nisu time bile povređene. Prilikom krupnijih događaja, naprimjer, ako bi u tu oblast došao lično Hitler, inspektor Sipo i SD-a dobijao bi ad hoc zadatak da rukovodi bezbedno-policiskim i obaveštajnim merama u oblasti. Sem toga je njegovom delokrugu rada pripadala i briga o ideološkom obrazovanju službenika njegovih ustanova, a, zatim, priprema disciplinskih odluka i vođenje istrage u kaznenim predmetima pripadnika ovih raznih ustanova i nadleštava.

Na taj način je, organizaciona šema Sipo i SD-a bila izgrađena tako, da je neposredni put službenog izveštavanja i službenog rukovođenja između centrale i ogranaka pojedinih grana policiske službe bio apsolutno obezbeđen. Inspektor je obaveštavan o neposrednoj prepisci između ogranaka i centrale kopijom određenog akta, a mogao je zatražiti, u konkretnom slučaju, posebno obaveštavanje, — ako centrala u tome slučaju ne bi to zabranila ili naredila nešto drugo. O svojoj delatnosti inspektor je imao da šalje Heydrich-u redovni mesečni izveštaj.

Kako ovaj aparat policije poretka (Orpo) nije igrao politički gotovo nikakvu ulogu — kao što je nije imao ni njegov šef Daluge — Heydrich je ovakvom organizacionom šemom uspeo da kontroliše ovaj SS i bio je u mogućnosti da u svako doba ima jasan pregled stanja u zemlji, a naročito i razvoja Wehrmacht-a u vojnim oblastima. Ta šema mu je omogućila da uz višegovinu u SS-a i policije postavi svoga ličnog posmatrača u vidu inspektora, a da pritom ne smanji svoj neposredni uticaj

na sve podređene organe. Inspektor, koji je, prema službenom uputstvu, polovinu svoga vremena obavezno morao da provede na inspekcionim putovanjima, igrao je značajnu ulogu u razvoju odnosa između u SD-a i Gestapo-a. Taj je odnos bio specifične prirode, potpuno u skladu sa bezbrojnim paralelizmima u aparaturi Trećeg Reich-a, pa zato i zahteva da bude ukratko razmotren, pogotovu što su se i SD i Gestapo bavili obavještajnom službom.

Kao i između u drugih ustanova Trećeg Reich-a, između u SD-a i Gestapo-a postojala je surevnjivost, koja je bila rezultat isto vrlo ogorčenog suparništva. To što je Heydrich stajao na čelu i jedne i druge grane — i državne i partiske — samo je malo moglo da ublaži surevnjivost između u njih. Ili na Heydrich-ova tvorevina bio je SD, dok je Gestapo preuzet kao, dobrim delom, veformirana organizacija, u kojoj su se nalazili mahom i novnici stare weimar-ske političke policije. Heydrich-ova namjera je bila da u pogodnom trenutku, kada u okviru SD-a stvori potreban kvalifikovani aparat, potpuno apsorbuje Gestapo i na njegovo mesto stavi SD. U SD-u je gledao ne samo svoju tvorevinu, već i politički apsolutno pouzdan aparat, sastavljen od članova one SS-ovske elite koja je, po zajedničkoj uverenju Himmler-a i Heydrich-a, imala jednoga dana da preuzme rukovođenje nemačke nacijom i državom. Tome odabranom i apsolutno indoktriniranom podmlatku nedostajala je, međutim, ona temeljita struktura prema kojoj je raspolagao stari kadar pripadnika državne političke policije.

Iz ovakve situacije proisteklo je suparništvo koje je ponekad uzimalo i veoma drastične oblike. Heydrich je, naročito u prvim godinama, dao svome SD-u apsolutno političko prvenstvo pred Gestapo-om. On je na SD preneo posebno obavještajnu službu protiv svih ideoloških neprijatelja, a Gestapo je ograničio na suzbijanje aktivnog neprijatelja — tada, uglavnom, komunizma — i na obavještajnu službu protiv tog neprijatelja. Na terenu je to došlo do izražaja i u činjenici da su inspektori Sipo i SD-a regrutovani gotovo jedino iz redova SD-a. U tome periodu, dakle, u prvim godinama funkcionisanja ovoga

aparata, dolazi do najtežih sukoba izme u Gestapo-a i SD-a. SD je nastojao da Gestapo pretvori u svoj izvršni organ. Pritom su se mesni funkcioneri SD-a — s obzirom i na to da je mesni rukovodilac SD-sektora vršio i dužnost političkog obavješajnog referenta nadležnog Gauleiter-a — služili i uticajem partije.

Ne dosta brzo je došlo do promene u ovim međusobnim odnosima Gestapo-a i SD-a, ali ne i do stišavanja međusobne surevnjivosti. Uz političku egzekutivnu službu, Gestapo je sve više preuzimao i ulogu obavješajne organizacije, pri čemu je ova obavješajna delatnost bila vezana za njegove egzekutivne ciljeve. Delatnost SD-a je upravljena isključivo na obavješajni sektor; to je bila obavješajna služba posebnoga tipa, koja je imala da predstavlja korelativ nedostajanju javne unutrašnje opozicije u Nemačkoj. SD je postepeno bio potpuno ograničen na obradu velikih društvenih kompleksa, tzv. životnih područja (Lebensgebiete). Itava unutrašnjopolitička obavješajna služba prešla je u ruke Gestapo-a.

Razlog za ovu promenu, koja je izraz promene u gledištu samog Heydricha-a, leži u tome što je aparat Gestapo-a bio mnogo sposobniji od SD-a. Obavješajni i policijski uspjesi, koji su podigli Heydricha-a u oči Hitler-a i vrhovnog rukovodstva Trećeg Reich-a, bili su u najvećoj mjeri rezultat rada Gestapo-a. Glavni tvorac tih uspeha, koji su se sastojali u dobrim obavješajnim razradama, ali i u brutalnom ugušivanju svake opozicije sleva i sdesna, bio je već pominjani Heinrich Mueller, koji je za sobom vukao itav aparat svoga Gestapo-a i velikom energijom uspeo da stekne nezamenljivo mesto u vrhu policijskog aparata Hitler-ove Nemačke.

Pored toga, pojavila se i produbljavala u sve većoj mjeri surevnjivost izme u općih političkih partiskih organizacija NSDAP i SS-a, mada je ovaj bio sastavni deo partije. Gestapo, koji nije imao tolikih neposrednih veza sa NSDAP, a delom je bio sastavljen i od bivših strančinskih protivnika, zavisio je potpuno od Heydricha-a i Himmler-a, pa je, prema tome, po sebi u njihovim oči imao da izgleda pouzdanijim od aparata koji su pojedini istaknuti

rukovodioci imali sa opštim političkim rukovodstvom NSDAP bliže veze.

Surevnjivosti između u Gestapo-a i SD-a nisu nikada bile uklonjene. One nisu prestale ni s kapitulacijom Nemačke, što se ispoljilo u međusobnom optuživanju pripadnika ovih dveju donekle konkurentnih organizacija pred istražnim vlastima, prilikom likvidacije stečajne mase Trećeg Reich-a. Kao na jedan od mnogobrojnih paradoksa, na koje se nailazi pri posmatranju toga procesa, treba ukazati na činjenicu da su inženjerski Gestapo-a, koji su bili ogorčeni protivnici SD-a, nosili na rukavu svoje uniforme oznaku SD-a. Ovo je došlo kao posledica preuzimanja tih inženjera u SS, kojom su prilikom dobili to obeležje mada sa SD-om nisu imali nikakve veze, već su ostali i dalje pripadnici Gestapo-a.

Veoma nepregledna organizaciona struktura celog SS-ovskog-policiskog aparata Trećeg Reich-a, a posebno činjenica da je Gestapo bio snabdeven uniformama sa oznakama SD-a, ne menjaju i time, međutim, niukoliko svoj karakter, zbunjivale su, naprimera, one koji su se posle pobeđe nad nacizmom bavili raspravljanjem zaostavštine Hitler-ove Nemačke i utvrđivanjem grupnih i pojedinačnih odgovornosti za učinjena nedela. Ali i ne samo njih. I među samim pripadnicima nemačkog državnog i partijskog aparata, pa i među u najvišim rukovodiocima i generalima Wehrmacht-a, nije u tom pogledu bilo jasnih pojmova. Brkanje između u Gestapo-a i SD-a dovela su, s jedne strane, do toga da se u Nemačkoj isto smatrao celim političko-policiskim i obavestajnim aparat SD-om, isto kao što su, s druge strane, u inostranstvu nazivali Gestapo-om sve oblike nemačke policije i nemačke obavestajne službe. Potrebno je veoma pažljivo uočiti razlike između međusobne odnose, koji su dosada ovde često isticali, da bi se stekla dovoljno jasna slika o strukturi i ulozima i jedne i druge policisko-obavestajne grane koje su, sa ostalima, bile objedinjene pod Heydrich-ovim vodstvom.

Prilikom izgradnje SD-a, kao službe bezbednosti SS-a, poklanjana je naročita pažnja obavestajnom radu. Personalni sastav SD-a, u kome je Heydrich davao prvenstvo politički pouzdanom, ali stručno neizgrađenom

omladinskom elementu, doveo je ubrzo do znatnih teškoća. Osetljivim obaveštajnim radom pokazalo se da se bave kadrovi koji su bili mahom partiski fanatici, ali koji o temeljitom i minucioznom radu obaveštajne službe nisu imali pojma. Rezultat toga bio je niz neuspeha, jer su ovakvi kadrovi u obaveštajnoj službi izivljavali svoju diletantsku romantiku. Princip SD-a bio je da agente vrbuje jedino iz redova ljudi koji su politički bili potpuno pouzdani i koji su pristajali da rade bez ikakve materijalne nagrade. Zato je rad agentske mreže SD bio slab i u stručnom pogledu je zaostajao iza mreže Gestapo-a i Abwehr-a, jer su članovi nagradivani i od kojih se nije zahtevala vrstina nacista kojim se nije.

Glavna uprava SD-a, a, analogno njoj, i rukovodnici i ostali sektori SD-a (SD-Leitabschnitte i SD-a Abschnitte), bili su sastavljeni od tri (centralna) odeljenja. Centralno odeljenje I bilo je nadležno za personalna i upravna pitanja, odeljenje II za izučavanje tzv. životnih područja, a odeljenje III za izučavanje inostranih životnih područja, kontrašpijunažu, itd.

Centralno odeljenje I vodilo je centralnu kartoteku i centralnu arhivu. Trebalo je da kartoteka ima podatke o svim licima zanimljivim za SD. Po SD-sektorima kartoteke su obuhvatale teritorijalne oblasti, za koje su bili nadležni oseci, a u Glavnoj upravi u Berlinu bila je kartoteka za celu zemlju. Ova je, delom, obrazovana na taj način što su podređeni sektori slali centrali po jednu kopiju svakoga kartona koji bi uneli u svoju kartoteku. Na čelu centralnog odeljenja I u Glavnoj upravi SD-a nalazio se SS-brigadni general (SS-Brigadefuehrer) Streckenbach.

Centralno odeljenje II predstavljalo je specijalitet SD-a i postepeno se identifikovalo sa celokupnim radom te organizacije na obaveštajnom polju.

Sredinom tridesetih godina je, pod rukovodstvom tadašnjeg SS-pukovnika Ohlendorf-a, prestala toga odeljenja, ukinuta obaveštajna delatnost prema pojedincima. Rad SD-a je usredsređen i, naposljetku, ograničen na posmatranje i istraživanje velikih kompleksa društvenog, državnog i narodnog života, »životnih područja«, kako je to

nazivano službenim jezikom SD-a. Ohlendorf je svoje odeljenje zamišljao kao mešavinu obaveštajne službe i instituta za ispitivanje javnoga mnjenja. Ova »životna podruja« bila su, naprimer, država sa svojim aparatom, partija i partiski aparat, Wehrmacht, privreda, finansije, saobraćaj, kulturni život, crkve, pitanja narodnosti, emigracija, protivničke ideologije (slobodno zidarstvo, Jevrejstvo, marksizam, liberalizam, itd.). SD je posmatrao razvoj i zbivanja u tim oblastima društvenoga života, obrađujući i pritom, naravno, pažnju i na ličnosti, i o svemu tome brižljivo prikupljao podatke i formulisao izveštaje.

Ovakav rad izazvao je kod rukovodstva političkog aparata NSDAP, naročito kod Gauleiter-a, podozrenje prema SD-u, koji je pratio i beležio sve što se ticalo života istaknutih partijskih funkcionera. Iako su mesni rukovodioci SD-a bili politički referenti Gauleiter-a NSDAP, oni su odbijali da dozvole Gauleiterima pregled ovih izveštaja, koji su, isto bili po njima veoma nepovoljni. Oko toga je izbio ozbiljan sukob, te je Heydrich, najposle zabranio službeno izveštavanje o partijskim funkcionerima. Neslužbeno se ono nastavilo i dalje.

Centralno odeljenje III delilo se na više glavnih odeljenja. Odeljenje I bavilo se ispitivanjem inostranih životnih podruja, po istim principima kao i u Nemačkoj. Odeljenje 2 bavilo se nadzorom nad strancima u Nemačkoj. Odeljenje 3 je, po evanđelju od 1938, radio na uspostavljanju političke obaveštajne službe u inostranstvu. Treba, objašnjenja radi, dodati da se odeljenje 1 u svojoj proučavanju inostranih životnih podruja nije služilo obaveštajnim aparatom. On se koristio legalnim materijalom — naučnim, literarnim, političkim i privrednim — za stvaranje opšte slike o zemljama koje su podvrgnute ovakvom posmatranju.

Tokom daljeg razvoja, odeljenje 2, koji se u svojoj radu sukobljavao i sa Abwehr-om III i sa odgovarajućom delatnošću u Gestapo-a, naposljetku je, 1939 godine, ukinut.

Nasuprot tome, iz delatnosti nadzora nad strancima razvila se i razvila inostrana politička obaveštajna služba

prema Austriji i ehoslova koj. Posle ubistva austriskog kancelara dr Engelbert-a Dollfuss-a, tojest po ev od 1934 godine, u Nema ku su pristizali mnogi nacisti ki emigranti iz Austrije. SD je me u njima vrbovao agente, naro ito iz redova prebeglog rukovodstva austriske NSDAP. Kasnije je to isto ura eno i sa licima koja su iz ehoslova ke prebegla u Nema ku. Ovi agenti SD-a ubacivani su u grupe i organizacije emigranata, koji su donosili zna ajna politi ka obaveštenja iz Austrije i ehoslova ke. Referati »Austrja« i » ehoslova ka« u okviru Glavnog otseka 3 prošireni su i postali centralom intenzivne obaveštajne službe u ovfm zemljama. Iz nje se upravljalo ilegalnom organizacijom i vršilo prikupljanje podataka. Izveštaji privrednoga karaktera dostavljani su Goering-ovom uredu za etverogodišnji plan. Posle prisajedinjenja Austrije i okupacije Sudeta, ova dva referata su ukinuta.

U okviru Glavnog otseka 3 po ela je izgradnja obaveštajne službe prema Jugoistoku. U tu svrhu je u Be u formirana posebna ustanova SD-a, koja je nosila ime »blok« (Blockstelle). Ona je radila kao neposredni organ Glavne uprave SD-a — kao i druge ovakve ustanove na drugim grani nim punktovima — i nije bila podre ena mesnom otseku SD-a. Prilikom velike reorganizacije celokupne nema ke policijske i obaveštajne službe, kao i nema ke policije uopšte, koja je izvršena septembra 1939 godine, Glavni otsek 3 sa svima svojim ograncima prestao je da funkcioniše. Rukovodilac toga otseka bio je SS-brigadni general Jost, kasniji prvi rukovodilac novoformirane SS-ovske inostrane obaveštajne službe.

3) Struktura i delatnost Gestapo-a

a) Organizaciska šema i glavni pravci delatnosti

P.rigrabivši u svoje ruke upravu nad pojedinim zemaljskim policijama, Himmler i Heydrich su pristupili izgradnji jedinstvenog državnog policiskog aparata.

Celokupna služba u okviru državne policije, Gestapo-a, razvijala se preko tri glavna odeljenja. Kako u centrali, u Upravi Tajne državne policije u Berlinu, tako i u podre-

enim teritorijalnim ustanovama Gestapo-a, sprovedena je organizacija na ovaj na in. Glavna odeljenja su nosila oznake rimskim brojevima, tojest glavno odeljenje I, II i III. U okviru odeljenja postojali su referati, obeleženi velikim slovima, a ovi su opet bili podeljeni na stru ne linije rada, ozna ene arapskim brojevima. U službenoj prepisci upotrebljavane su samo ove oznake, a ne puni naziv odeljenja, referata ili linije rada.

Glavno odeljenje I obra ivalo je personalna pitanja, organizaciju i administraciju i same centralne uprave i podre enih ustanova Gestapo-a. Glavno odeljenje II predstavljalo je politiku policiju u užem smislu, sa zadatkom obaveštajnog i aktivnog suzbijanja unutrašnjih političkih protivnika. Glavno odeljenje III bilo je nadležno, oslanjaju i se na Abwehr III, za pitanja kontrašpijunaže, odnosno odbrane od špijunaže i sabotaze. Ovom je odeljenju bio, sem toga, podre en i inspektor pograni ne policije. Na isti je na in rad raspore en i po teritorijalnim ustanovama (Gestapostellen) i odeljcima Gestapo-a.

Glavno odeljenje II podeljeno je na deset referata. Od ovih su obra ivali: referat II A kompleks marksizma, II B ostale ideološke protivnike, II C desnu opoziciju, II D pitanja zaštitnoga zatvora, II E finansiska pitanja iskrsla sa delatnoš u Gestapo-a, II F je bio glavna registratura, II G je nadzirao lica i poštu, II N je vršio unutrašnju obaveštajnu službu, II P se bavio štamptom, II H/S je obra ivaio pitanja NSDAP, homoseksualizam i pobaje.

U pojedinostima se rad ovih referata granao na ovaj na in:

Prvo mesto u delatnosti Gestapo-a zauzimao je komunizam, odnosno borba protiv njega. Taj zadatak je vršio sektor II A 1, koji se smatrao jednim od najznačajnijih i za vreme rata, kada su iskrslili mnogi drugi važni problemi bezbednosti. Radikalne mere protiv komunizma i komunista dobile su svoju politiku pravnu osnovu, kada je paljevina u zgradi Reichstag-a iskoriš ena kao izgovor za suzbijanje tobože nameravanog komunističkog ustanka. Mada je kasnije, u toku procesa pred nadležnim nemačkim sudom (decembra 1933), jasno utvrđeno

no da sa paljevinom nisu imale nikakve veze ni nema ka Komunisti ka partija, ni Kominternu, ipak je u martu te godine, kada je Komunisti ka partija svima sredstvima propagande okrivljena za paljevinu, nema ka javnost jednim delom bila obmanuta ovom optužbom. Time su nacisti stvorili izgovor za najoštrije mere koje je Gestapo preduzimao protiv komunista. Celokupno vo stvo KP sem lanova koji su izbegli u inostranstvo, pohapšeno je i ba eno u koncentracione logore, koji su tada i bili organizovani u mestima Dachau, Buchenwald, Sachsenhausen i Neuengamme. Ubrzo posle toga likvidirane su i omladinske organizacije kojima je rukovodila KP, a koje su se ilegalno bavile propagandom, naro ito širenjem letaka.

Posle ovog udara, koji su zajedni ki izveli borbeni partiski aparat NSDAP i stru njaci politi ke policije Weimar-ske Republike, izvestan broj KP aktivista nastavio je rad u najdubljoj ilegalnosti, a prema direktivama Kominterne. Nema ka politi ka policija je odmah zapo ela da me u ovim aktivistima izgra uje svoju obaveštajnu mrežu, sa ciljem da taj rad prati i suzbija. Ovaj joj je posao bio olakšan time, što je me u aktivistima koji su ostali na slobodi bilo dosta policiskih agenata, a ovi su isto tako prešli u ilegalnost i uzeli u eš a u novom konspirativnom radu. Pomo u ovih lica izgra en je sistem posmatranja delatnosti »komunisti ke ilegale«, koji se zasnivao na agentskim izveštajima i koji je težio da obuhvati komunisti ki krug protivnika NSDAP i da dobavi o njima potreban dokazni materijal. Prilikom zahvata sprovo enih na osnovu ovako ste enih informacija, agenti su na pogodan na in pošte eni, odnosno nisu kompromitovani, kako bi mogli da nastave rad. Do po etka 1934 je, na taj na in, tri puta uzastopno razbijan pokušaj sistematskog organizovanja ilegalnog rada KP Nema ke.

Pri ovoj delatnosti, Gestapo je postupao veoma oprežno i strpljivo. Kada bi, naprimer, agenti javili za dolazak nekog kurira iz inostranstva, organi Gestapo-a bi ga neupadljivo pratili od granice, nastoje i da tako utvrde mesta njegovog prihvatanja i njegovih sastanaka, a tim putem i stanove i skloništa lica kojima je kurir donosio uputstva i naloge. Dešavalo se da takav kurir ne bude

hapšen, ve je puštan ponovo nesmetano preko granice. Gestapo je ovako postupao kada je smatrao da e za toga kurira i dalje biti vezani agenti koji su radili u inostranstvu, pa e tim putem mo i da se do e do daljih obaveštenja. Ina e bi kurir mahom bivao hapšen tek na granici pri izlasku iz Reich-a.

U vezi sa ovim svojim radom, Gestapo je sticao nove agente me u preostalim aktivistima KP. Tako je, naprimer, otkriven, prilikom posmatranja sastanaka jednog kurira, sekretar uhapšenog rukovodioca KP Nema ke, Taehlmann-a. Ovaj je zavrbovan i odmah pušten, im je Gestapo-u otkrio tajna skrovišta u zgradi Karl-Liebknecht-Haus, gde se nalazilo centralno sedište nema ke Komunisti ke partije. U tim skloništima Gestapo je pronašao tajnu arhivu sa opširnim upitnicima koji su se odnosili na sve funkcionere KP Nema ke, zajedno sa fotografijama tih funkcionera. Iz biografija uz ove upitnike, Gestapo je saznao i za lanove KP koji su poha ali Leninovu školu u SSSR-u. Ovi su otada obra ivani u posebnom referatu.

Kao što su ilegalni kadrovi KP Nema ke stalno menjali metode svoga rada i svog organizovanja, tako je i Gestapo vršio neprekidno izmene svoje organizacije u odnosu na antikomunisti ki rad, prilago avaju i ga specijalnim aparatima KP, stvaranim u Nema koj. U tome radu je po etnu ta ku predstavljala Tehnika KP. Preko nje agenti su uspevali da otkriju i ostale kadrove, pošto su funkcioneri Tehnike, koja je predstavljala deo agitprop aparata, sara ivali sa politiki m i organizacionim rukovodiocima. Ako bi, naprimer, preko svoje agenture Gestapo saznao za nekog rastura a letaka, posmatrao bi ga dotle dok ne bi tim putem došao i do organizacije.

Uprkos udaraca koje mu je nanosio Gestapo, rukovode i aparat KP u emigraciji nastavljao je da radi na izgradnji ilegalnih organizacija. U tome cilju je rukovodstvo KP Nema ke osnovalo u susednim zemljama otseke, iz kojih su vodili kanali u onaj deo nema kog Reich-a, koji se grani io sa tom zemljom. Sam sekretarijat CK KP Nema ke prešao je u Pariz, a otseci su se nalazili u Svajcarskoj, Belgiji, Holandiji, Danskoj i Švedskoj. Gestapo

je o toj organizaciji CK KP Nema ke u inostranstvu bio detaljno informisan, pa je stvorio i poseban referat koji se bavio isključivo kontrolom i praćenjem linija koje su od funkcionera KP Nema ke u inostranstvu i Kominterne išle prema ilegalnim aktivistima u Nema koj. U tom referatu radili su najbolji agenti, pretežno raniji visoki funkcioneri KP Nema ke. Među ovima bio je na primer, i raniji član politbiroa Torgler, koji je vodio administraciju KP Nema ke i bio sekretar njene poslaničke grupe u parlamentu. Isto tako je kao agent Gestapo-a radio raniji predsednik parlamentarne grupe KP u pruskom parlamentu, Kasper. Ova dvojica koristili su se u svom radu naročito pisanim i štampanim materijalom (na primer, publikacije Kominterne), značajnim podacima specijalnih agenata i materijalom saslušanja. Dalje, oni su pratili radioemisije da bi utvrdili linije kojima se kreće delatnost Kominterne. Cilj celog ovog rada bio je da se Gestapo stalno upozna sa svim obrtima i potezima Kominterne i da odmah reaguje na njih odgovarajućim prilagođavanjem svoje strukture, svojih metoda i svojih praktičkih mera.

Tipičan primer takvog brzog prilagođavanja predstavlja reagovanje Gestapo-a na teze VII Kongresa Kominterne, koje su se odnosile na formiranje narodnih frontova. Parola o stvaranju narodnih frontova našla je u Reich-u izrazu u pokušaju da se obrazuju grupe raznih protivnika NSDAP, koje bi prodrle u nacističke partijske organizacije sa zadatkom da ih iznutra podriju. Blagovremeno obavešten o ovim planovima, Gestapo je preduzeo preventivne mere. On je organizacije NSDAP, a naročito nemačkog Fronta rada, uputio u ove namere Kominterne i preduzeo mere koje su onemogućile ostvarenje planiranih pokušaja. Prateći brižljivo proglašene i uputstva Kominterne i rukovodstva KP Nema ke u emigraciji, specijalisti u Gestapo-u su, uz pomoć svojih elitnih agenata iz redova visokih funkcionera KP, mogli blagovremeno da reaguju, i u mnogim slučajevima da unapred spreče planove svojih protivnika. U pominjanom primeru sa narodnim frontom, Gestapo je iz direktivnih zaključaka i uputstava Kominterne odmah utvrdio da će, nasuprot do-

tadašnjoj užoj organizaciskoj formi KP, po eti stvaranje širih i elasti nih organizacija u obliku zajednica protivnika NSDAP, pa se odmah, ve unapred, prilagodio ovom novom na inu rada.

Svoje agente iz redova KP Gestapo je slao i u inostranstvo, pod vidom emigranata. Tako je bio informisan i o zaklju cima komunisti kih foruma u emigraciji. Kada je znatno kasnije, pre izbivanja rata, CK KP Nema ke zaklju io da se težište rada prebaci ponovo u unutrašnjost Nema ke, jer e rat onemogu iti cirkulaciju preko granica, i Gestapo je svoju agenturu ponovo orijentisao na unutrašnjost Reich-a. Ukratko, celokupna njegova delatnost bila je veoma elasti na, celishodna i prilago ena taktici i strategiji protivnika.

KP Nema ke je, sa svoje srane, nastojala da parira akciju Gestapo-a na taj na in što je u okviru svoje organizacije izgradila posebni kadrovski aparat, nazvan »AM-aparatom« (Antimilitaristi ki aparat). U ovaj aparat Gestapo-u je bilo veoma teško da prodi re, pa je u prvo vreme agenski rad uvezi s njim bio, uglavnom, defanzivan i orijentisan samo na upoznavanje njegove strukture i njegovih metoda. Tek 1935 uspeo je Gestapo da prodre u AM-aparat i to putem tzv. »BB-aparat-a« (Betriebsberichtsapparat), koji je imao zadaak da iz celokupne industrije Nema ke prima izveštaje o raspoloženju radnika, o proizvodnji naoružanja, tajnim planovima itd. i da ih predaje bazama AM-aparata u inostranstvu, koje su operisale u zajednici sa obaveštajnom službom SSSR-a.

Uspeh u otkrivanju linija BB-aparata, koji je doveo do otkrivanja AM-aparata za oblast Rhein-Ruhr, rezultat je pridobijanja bivšeg kurira i sekretara srednjeevropskog komiteta Kominterne, Franz-a Grybovsky-a, alias Stehl-a. Grybovsky, koji je služio i kao Dimitrov-ljev kurir, bio je centralni tehni ar KP Nema ke. Posle hapšenja, koje je izvršio Gestapo, osu en je na smrt. Odmah po izricanju presude zavrbovala ga je centrala Gestapo-a. Pušten je na slobodu, i u Berlinu mu je ure en ilegalni biro, kao tobožnja centralna ustanova BB-aparata. Koriste i se svojim mnogostrukim vezama, Grybovsky je mogao lako da privu e sve glavne linije BB-apa-

rata, da sa njima radi i dalje, da kontroliše inostrane veze, izveštavaju i o svemu Gestapo. Preko njega je Gestapo otkrio BB-aparate u fabrikama Krup A. G., u elianama u Hannover-u, u nizu značajnih objekata industrije naoružanja, u probnim objektima artiljerije i morarice, kao i na raznim ključnim položajima državne administracije. Gestapo je sproveo likvidaciju otkrivenih BB-centara vrlo oprezno, tako da njime nije otkrio svoju centralnu agenturu.

U pogledu ve pominjanog prodiranja gestapovske agenture u inostrane centre KP Nemačke, važnu ulogu je igrala i činjenica da je veliki deo emigranata živio u vrlo teškim materijalnim uslovima. Putem rođaka i poznanika u Reich-u, zajamčeno im je povratak u Nemačku bez kazne, ako pre toga u inostranstvu obavljaju usluge obaveštajnoj službi. S druge strane, meštaci, na emigrante je vršen pritisak i pretnjom represalija protiv njihovih porodica. Taj pritisak je pojačan još i pomoću inostranih policija koje su, na pitanju suzbijanja komunističkog otpora, bile uvek spremne da saraduju sa Gestapo-om. Uostalom, meštaci u organima ovih policija Gestapo je isto tako imao svoje agente. Na taj način Gestapo je uspeo da stekne meštacke emigrantima nove agente. Ovi agenti radili su u aparatu KP Nemačke i bili u mogućnosti da Gestapo unapred obaveste o planovima KP, a ovaj je nastojao da ih u samom začetku onemogući ili omete.

Takve su se agenture nalazile meštackim komunistima emigrantima u Pragu, Amsterdamu, Kopenhagenu i Parizu, odakle su, uglavnom, ilegalne grupe u unutrašnjosti Nemačke bile snabdevane materijalom i uputstvima. Sa ovim agenturama Gestapo je opštio delom putem kurira, a delom putem posebnih centara za održavanje veza u dotičnoj zemlji. Vrlo su se retko za to upotrebljavala diplomatska predstavništva. Organi Gestapo-a su se sa takvim agentima često sastajali na ugovorenim mestima, na samoj granici.

Kao primer za ovakav rad može da posluži slučaj bivšeg rukovodioca KP u Karlsruhe-u, koga je Gestapo zavrbovao u Amsterdamu. Ovaj je postao jednim od glavnih agenata, za koga je bilo vezano nekoliko podagencata

u Bruxelles-u i Anvers-u. Pri vrbovanju toga i drugih komunista-emigranata igralo je ulogu nezadovoljstvo jednog dela partiske emigracije koji je smatrao da se vrhovno rukovodstvo suviše odvojilo od pripadnika KP, da samo živi u bezbednosti i da je prepustilo glavni teret borbe u Nema koj nižim funkcionerima. Dešavalo se da komunisti-emigranti rade, preko nekog agenta, za Gestapo a da o tome nemaju pojma.

Prilikom puštanja zavrbovanih komunisti kih funkcionera u inostranstvo, Gestapo je računao da će komunisti u inostranstvu biti prema njima nepoverljivi. Zato su agenti dobili naređenje da se, u prvo vreme, drže po strani od svake aktivnosti. Tako se dešavalo da je, usled nedostajanja funkcionera u inostranstvu, rukovodstvo KP Nema koje samo pristupalo takvim emigrantima nastoje i da ih pokrene na aktivnu saradnju. Te emigrante Gestapo je ubrajao u svoje najbolje agente.

Uporedo s tim Gestapo je primenjivao i metod kompromitovanja protivnika. Preko svojih agenata u rukovodstvu KP Nema koje u inostranstvu, on je pokušavao da dokaznog materijala optuživao važne funkcionere KP kao naciste koje agente. Time je stvarao pometnju i nesigurnost u organizaciji KP Nema koje u inostranstvu. Nema koje komunisti koje emigracija je, zbog svega toga, u raznim zemljama bila kompromitovana kao agentura Gestapo-a, pa su se tamošnje komunisti koje partije držale rezervisano prema Nema kim komunistima ili im uskravale podršku.

U vezi sa ovim radom Gestapo-a u inostranstvu, treba pomenuti i ustanovu »Antikominterne«, koja predstavlja zajednicu tvorevinu Gestapo-a i Ministarstva propagande, mada je formalno bila vezana samo za ovo ministarstvo. Antikominternu, čije je sedište bilo u Berlinu, imala je svoje ogranke u inostranstvu i snabdevala ih je opsežnim antikomunističkim propagandnim materijalom. Među saradnicima Antikominterne nalazilo se nekoliko bivših visokih komunističkih funkcionera, kao, naprimera, pomenuti Torgier i Kasper, kojima se umnogome može zahvaliti što su za rad u službi Gestapo-a mogli da budu zavrbovani i inostrani funkcioneri KP. Više bivših ruko-

vodilaca KP radilo je na pripremanju antikomunisti kog propagandnog materijala. Me u ovima je naro ito poznat bivši nema ki komuinista Loew, poznat pod pseudonimom »Albrecht«, koji je neko vreme u SSSR-u bio komesar u šumskoj privredi. Loew je napisao knjigu pod nazivom »Izdani socijalizam«, koju je Antikominterna izdala u velikom tiražu na svim važnijim evropskim jezicima.

U isto vreme, tojest od 1935, Gestapo je, po Himmler-ovom nalogu, preduzeo veliku akciju za politi ko pridobijanje nekadašnjih lanova Komunisti ke partije. Kako je, u me uvremenu, nezaposlenost bila prakti ki likvidirana, a organizacije KP uglavnom nisu više postojale, po elo je otpuštanje komunisti kih rukovodilaca iz koncentracionih logora. Gestapo je ve pre toga po eo da priprema politi ku obradu zatvorenih komunisti, stara ju i se, u saradnji sa Nema kim frontom rada, za izdržavanje njihovih porodica. Otpušteni iz logora komunisti su zaticali svoju porodicu zbrinutom, njene odrasle lanove zaposlenim, a i njima samim pružana je mogu nost da odmah do u do odgovaraju eg zaposlenja. Na taj nain pridobijani su i vrbovani za obaveštajni rad. Torgler je, naprimer, bio li no tesno povezan sa Heydrich-om, pa ga je ak pratio u Prag kada je ovaj, kasnije, postao vršiocem dužnosti protektora Reich-a u eško-Moravskom Protektoratu.

Ova politika Gestapo-a imala je zna ajnih rezultata. Ukoliko nije uspela da pridobije bivše komuniste, ona ih je neutralisala. Gestapo je time pokazao da se ne služi samo brutalnoš u i terorom ve i veštim politi kim taktiziranjem. Metodima terora uništen je jedan deo rukovodstva Komunisti ke partije Nema ke, a metodima taktiziranja pridobljen je ili — uz odgovaraju u kontrolu — u njen za nacizam bezopasnim drugi, neuporedivo ve i deo njenog milionskog lanstva.

Svojim razornim radom i ovakvim pridobijanjem, Gestapo je uspeo da prakti ki onemogu i stvaranje povezanih i zna ajnih komunisti kih organizacija u granicama Tre eg Reich-a. Posle niza pokušaja, koji su se završavali neuspehom, rukovodstvo KP Nema ke u inostranstvu i Kominterna bili su, po ev od 1936 godine, prinu eni da

se odreknu nastojanja za stvaranje ilegalnih povezanih organizacija u Nemačkoj i da se preorijentišu na održavanje veza sa pojedinim licima ili nepovezanim manjim grupama. Svakako je ilegalno delovanje KP Nemačke na teritoriji Reich-a, posmatrano u celini, bilo beznačajno posle 1936 godine.

Sektor II A 2 obrađivao je socijaldemokratsku stranku i socijalističke sindikate. U početku su rukovodioci socijaldemokrata i sindikalnog pokreta hapšeni, mada ne u onim masovnim razmerama kao što je to bio slučaj sa komunistima. Ali, u isto vreme, Gestapo je pokušavao da radi na likvidaciji socijaldemokratije i političkim sredstvima, u čemu je imao znatnog uspeha. Veliki deo predstavnika sindikata stupio je u Nemački front rada, pa je, štaviše, dao toj organizaciji i niz rukovodilaca. Socijaldemokrati u državnoj i opštinskoj službi penzionisani su uz potpuno priznanje svih njihovih stečenih prava, a ukoliko su zauzeli pozitivan stav prema režimu ili bar prestali da se bave svakom političkom delatnošću, čak su i reaktivirani. Jedan od najaktivnijih protivnika nacizma, član vođa Socijaldemokratske stranke Severing — koji je pre Hitlerovog dolaska na vlast niz godina, u svojstvu pruskog ministra unutrašnjih poslova, preduzimao najoštrije mere protiv NSDAP — penzionisan je sa punom ministarskom platom, što je uveliko iskorišćeno u propagandne svrhe. Više godina kasnije, posle atentata na Hitler-a u julu 1944, Himmler je naredio da se uhapse svi bivši socijaldemokratski poslanici Reichstag-a i mnogi drugi. Međutim, pokazalo se da je jedan deo njih, u međuvremenu, bio stupio u članstvo NSDAP, a mnogi su, kao politički pozvani ljudi, vršili razne funkcije u privredi ili ustanovama državne vlasti.

Posmatranjem delatnosti Gestapo-a u odnosu na Socijaldemokratsku stranku Nemačke i na Internacionalu, pada u oči da, bez obzira na razvoj o kome je bilo reči, on u tom svom poslu nije imao onih teških i kakve je morao da savlađuje u svom radu u vezi sa delatnošću Komunističke partije i Kominterne. Socijaldemokrati nisu razvili nikakvu ilegalnu aktivnost značajnijih razmera — zadovoljavali su se pojedinačnim propagandnim došaptima-

vanjem i labavim održavanjem me usobnih veza — a većina funkcionera stranke nije bila emigrirala. Izvestan broj tih funkcionera Gestapo je zavrbovao, bilo u svojstvu agenata, bilo kao informatore. Gestapo je imao mogućnost da vrši nadzor nad licima koja su bila u vezi sa II Internacionalom. Štaviše, od agenata u krugovima bliskim II Internacionali, Gestapo je dobijao značajnu pomoć u svojoj borbi protiv komunizma, i to kako u samoj Nemačkoj, tako i u inostranstvu. Posebno je za Gestapo bio koristan rad socijaldemokrata u koncentracionim logorima, u kojima su bivši funkcioneri Socijaldemokratske partije predstavljali glavni kontingent saradnika Gestapo-a i logorskih uprava. Za ovo su dobijali u logorima izvesne beneficije i omogućeno im je da kontrolišu rad ostalih zatvorenika po logorima.

Sektor II A 3 obrađivao je političke emigrante — povratnike iz Rusije i borce republikanske Španije. Od ovih emigranata, najveći u ulogu je u Berlinu igrala ruska beloemigracija. Preko nje je Heydrich stupio u vezu sa beloemigrantskim generalom Nikolajem Skoblinom, koji je živio u Parizu i radio za sovjetsku obaveštajnu službu. Tim putem je, prema izvesnim izvorima, Heydrich saznao za tobožnje nezadovoljstvo Tuha evskog zbog politike SSSR-a i za njegove težnje da pojača vlast vojske u Sovjetskom Savezu. Na osnovu toga stvorio je kombinaciju da nanese težak potres sovjetskoj vojnoj snazi. U zgradi Gestapo-a, u Berlinu, falsifikovani su, pod rukovodstvom budućeg višeg vođe SS i policije u Srbiji, tadašnjeg pukovnika SS-a Behrends-a, dokumenti koji su imali da dokažu izdajničke veze Tuha evskog sa Wehrmacht-om. Od jednog podmetnutog agenta otkupilo je sovjetsko poslanstvo ove dokumente za tri miliona rubalja (koji su, uostalom, isto tako, falsifikovani). Međutim, ne može se sa sigurnošću utvrditi od koga je stvarno potekla inicijativa i kakva je bila uloga sovjetske obaveštajne službe u ovim zbivanjima koja su dovela, na kraju, do poznatog procesa i likvidacije Tuha evskog i drugih.

Gestapo je obrađivao i radnike i inženjere koji su se vraćali iz SSSR-a, saslušavajući ih prema jedinstvenom planu. Oni su po dolasku u Nemačku prvo smeštani

u logore i tamo obrađivani i proveravani. Na osnovu njihovih veza, kvalifikacija i školske spreme, kasnije su upućivani — pošto su prethodno zavrbovani — tamo gde se o ekivalo da se pojaviti akcija ilegalne Komunističke partije ili sovjetske obaveštajne službe. Ako bi Gestapo utvrdio da su se neki od ovih povratnika vratili u Nemačku kao agenti NKVD-a, oni su isto upotrebljavani u kontra-igri, a prema planu koji je precizno razrađen za svaki konkretni slučaj.

Na slici an na in odvijao se i rad sa inostranim emigrantima, za koje su stvorene posebne, tzv. »povereničke ustanove« (Vertrauensstellen). Ove ustanove, centralne emigranata iz inostranstva, kamuflirane su kao samostalne organizacije, ali su u suštini bile pod kontrolom i upravom Gestapo-a. Tu dolaze, naprimer, organizacije ruske beloemigracije, kao »Rond«, ukrajinske beloemigracije, kao »Uno«, i hrvatske ustaške emigracije. Pored ofanzivne, Gestapo je putem ovih organizacija vršio i defanzivnu službu, nastoje i da spre i obaveštajnu delatnost njihovih pripadnika za druge obaveštajne službe. Prirodno je da se Gestapo, u zajednici sa Ministarstvom propagande, obilato koristio i izjavama povratnika i emigranata, ukoliko bi one mogle poslužiti antikomunističkoj propagandi.

Gestapo je još u po etku Španskog građanskog rata uputio svoga pretstavnika generalu Franku. Pretstavnik je imao svojstvo policiskog atašea. Za tu funkciju određen je SS-major Winzer. Sa razvojem građanskog rata Winzer je povećao svoj aparat, a na teritoriji koju su držale snage generala Franca obrazovao je i neke ispostave.

Kada se u Španiji pojavila nemačka »Legija Kondor«, i nju su pratili izvesni organi Gestapo-a. U štabu generala von Richthofen-a, komandanta »Legije«, nalazio se SS-major i direktor kriminalne policije d-r Schmitz. On je tamo rukovodio kontrašpijunažom. Schmitz je bio najbliži saradnik Schellenberg-a, koji se u to vreme nalazio na delu referata kontrašpijunaže u centrali Gestapo-a.

Dok je Winzer sa svojim aparatom radio na unutrašnjepolitičkom sektoru i bio, u tom pogledu, organ Gestapo-a, dotle je Schmitz-ov zadatak bio širi kontraoba-

veštajni rad. Njemu i njegovom aparatu privo eni su zarobljeni pripadnici internacionalnih brigada. Glavni cilj ovog rada bio je, s jedne strane, obaveštavanje Gestapo-a o vezama me unarodnih brigada sa komunisti kim partijama i sa Kominternom. Ali je za Schmitz-a još važnija od toga bila mogućnost da me u ovim zarobljenicima vrbuje agente. Značajniji zarobljenici iz me unarodnih brigada, prvenstveno nemački državljani, prebacivani su u Nemačku ako bi to Gestapo naredio.

Usput treba napomenuti da su u Španiju, u vreme građanskog rata, u nekoliko mahova dolazili i drugi visoki funkcioneri nemačkog policiskog i obaveštajnog aparata. Između ostalih, u kraće posete su dolazili i Himmler i Heydrich, kao i tadašnji rukovodilac centralnog odeljenja III Glavne uprave SD-a, SS-pukovnik Jost.

U referatu II A 3, u centrali Gestapo-a, koncentrisan je tada celokupni rad sa španskim dobrovoljcima. Ovi su smeštani u naročite logore, od njih su traženi podaci o njihovom boravku u Rusiji, opisi njihovih funkcija, imena i podaci o svima licima sa kojima su bili ma u kakvoj vezi. Naročito je od njih zahtevano da kažu razloge koji su ih u svoje vreme potstakli da odu u SSSR.

U meuvremenu je Heydrich-ova saradnja sa politikom policijama u Evropi na pitanju suzbijanja komunizma dovela do takvih rezultata da je Gestapo praktički dobio imena španskih dobrovoljaca iz svih evropskih zemalja, — sem naravno, SSSR-a, a i ehoslovačke. Obratna je naročita pažnja, već tada a i kasnije, na svakog od ovih dobrovoljaca pojedinačno. Za naročitog referenta u centrali Gestapo-a bili su po toj liniji vezani posebni referenti i u svakoj pojedinoj ustanovi Gestapo-a (Stapostelle), oni su, pored pitanja povratnika iz SSSR-a, imali osobito da vode računa o španskim dobrovoljcima. O ovima su vođene posebne kartoteke, kako u svakoj Stapostelle, tako i u centrali Gestapo-a u Berlinu. Svaki od njih podvrgavan je posebnoj individualnoj istrazi, a u slučaju hapšenja, obradu njihovog predmeta vršio je posebni stručni referent.

Sve mere prema španskim dobrovoljcima preduzimate su samo sa znanjem i odobrenjem centrale Gesta-

po-a, koja je i odlučivala o njihovom puštanju na slobodu ili o njihovom korišćenju u svojstvu agenata. Ako bi se uhapšeni dobrovoljac pokazao spremnim da stupi u službu Gestapo-a, on bi se u prvom redu upotrebio, u toku samog građanskog rata, kao agent protiv meunarodnih brigada. Ako je odbijao saradnju ili priznanje, vraćen je frankisti kim vlastima, koje bi ga zatvarale u neki koncentracijski logor ili likvidirale.

Po završetku građanskog rata, veći deo pripadnika meunarodnih brigada prešao je u Francusku, pošto je u Portugaliji postojala opasnost da budu uhapšeni i predati frankisti kim vlastima ili Gestapo-u. U Francuskoj, međutim, oni su smešteni u logor kod Tours-a, a ovaj je, kada je Francuska kapitulirala, predat nemačkoj Wehrmacht-u, koji je zatvorenike uručio Gestapo-u. Dobrovoljci su prebačeni nadležnim nemačkim policijskim ustanovama u Reich-u ili okupiranim oblastima. Istaknute ličnosti dovedene su u Berlin, neposredno u centralu Gestapo-a. Tu su bila u pitanju, većiinom, lica koja su, na osnovu zaključaka ranije vođene istrage, mogla da budu, zbog svoga znanja ili nekadašnjih funkcija, iskorišćena za naročite ciljeve. Pripadnici meunarodnih brigada koji su bili prebačeni iz Francuske u Nemačku držani su, do konačne odluke o njihovoj sudbini, odvojeno od ostalih zatvorenika. Nemci su, zatim, predavani sudu, a strani državljani, ako se nisu mogli pridobiti kao agenti, upućivani su u koncentracijske logore.

Gestapo je uspeo da veći broj bivših španskih dobrovoljaca raznih narodnosti pridobije za agenturni rad. U većiini takvih slučajeva Gestapo je sprovodio dobro smišljeni postupak i spretne metode političkog demoralisanja ovih boraca. Obilno je koristio takve inženjere kao što je bio stav nemešanja zapadnih demokratija po pitanju španskog građanskog rata i si., isticao da su ostali sami i napušteni, nastojao da im uništi poverenje u meunarodnu solidarnost i veru u ciljeve radi kojih su se u Španiji bili latili oružja. Znatno je u tom pogledu uticao i nemačko-sovjetski pakt iz 1939. godine. Pridobijanje većiine broja bivših španskih boraca, mahom dugogodišnjih članova komunističkih partija, uveliko je pojačalo

obaveštajnu službu Gestapo-a u redovima komunista. Gestapo ih je smestao po velikim industriskim preduzeima u kojima su se pojavljivali za eci komunisti ke delatnosti. Jedan od ovih španskih boraca bio je, naprimer, kasniji glavni nema ki agent u Hrvatskoj, Kurt Koppel (alias Konrad Klaser).

Na ovaj na in je, u raznim stru nim sektorima referata II A, tretiran celokupni kompleks marksizma, u svima organizaciskim i politiki kim oblicima u kojima bi se on sretao sa Gestapo-om. Svi ostali ideološki protivnici nacizma bili su obuhva eni raznim linijama rada referata II B.

Sektor II B 1 obra ivao je katoli ku crkvu. Heydrich je uspeo da za Gestapo pridobije izvestan broj katoli kih sveštenika, od kojih su neki sedeli i u samome SD-u, kao SS-ovski oficiri. Iako je još 1934 godine, posredovanjem tadašnjeg potkancelara Reich-a, von Papen-a, bio sklopljen konkordat izme u Berlina i Vatikana, ipak je uskoro došlo do sukoba. Nacisti ki zahtev za totalitetom nije se mogao pomiriti sa vrlo razgranatim ineresima i aktivnostima katoli ke crkve. Istina, Gestapo-u je Hitlerovim nare enjem bilo zabranjeno da ulazi u crkve prilikom vršenja službene dužnosti. Mnogi sveštenici su, me utim, izvo eni pred sud, osu ivani na kazne zatvora ili administrativnim postupkom Gestapo-a slati u koncentracione logore zbog svoje antinacisti ke delatnosti.

Gestapo je poveo i veliku kampanju u cilju kompromitovanja katoli kog sveštenstva. Svojim obaveštajnim radom otkrivao je moralne prestupe katoli kih sveštenika i kalu era, pa su državni tužioc i pokretali krivi ne postupke, kojima je putem štampe davan vrlo široki publicitet. Time se, me utim, postiglo skoro suprotno dejstvo, jer su u o ima svojih vernika ovako proganjani sveštenici postali mu enicima. Zbog toga je ova javna kampanja prestala i ustupila mesto tajnoj. Pri svemu tome, Tre i Reich nije nikada potpuno prekinuo kontakt sa katoli kim episkopatom, dopuštao je održavanje biskupskih konferencija, ali je izvesne, najodlu nije biskupe povremeno držao konfiniranim u mestima njihovog službenog sedišta.

Prvobitno je pitanje crkava, kao političkih inilaca, obrađivao SD uz učešće Gestapo-a. Međutim, Heydrich-ovom odlukom od 12. maja 1941, celokupna nadležnost za obaveštajnu i policijsku obradu crkava prebačena je na Gestapo. Nacistima nije htelo da trpi da iko drugi osim njega vrši uticaj na stanovništvo, pa je i crkvu smatrao opasnom u tom pogledu.

U sprovođenju ove reorganizacije prebačeni su u Gestapo dotadašnji referenti za obradu problematike crkava koji su se nalazili pri ustanovama SD-a. Njihov je zadatak bio da preuzmu svoje obaveštajne delatnosti protiv crkava i crkvenih organizacija.

Septembra 1941 sazvani su svi referenti za obaveštajnu obradu crkava u Berlin, radi primanja instrukcija o budućem radu. Savetovanje, koje je održano pod predsedništvom šefa Gestapo-a, SS-generalu Mueller-a, bilo je obeleženo studioznim predavanjima o ulozi i delovanju crkava, koja su održali funkcioneri zaduženi u centrali Gestapo-a tim sektorima rada. Na kraju su date direktive za dalji rad Gestapo-a po liniji crkava.

Na savetovanju je izneseno da katolička crkva ima svoj posebni međunarodni obaveštajni biro, koji je obaveštajni rad proširen u Nemačkoj, od 1933, na celokupni privredni i kulturni život, a koji obuhvata preko 800 agenata iz svih društvenih redova i profesija. Biro se u prvome redu bavi političkim zbivanjem i vojnim merama u celome svetu. Njegovi izveštaji nesumnjivo su gotovo stoprocentno tačni, što dokazuje kvalitetno veoma visoku obaveštajnu delatnost biroa i njegovih veza.

Posle ovih konstatacija naloženo je učesnicima savetovanja da naročito prošire svoju obaveštajnu mrežu u crkvenim krugovima, pri čemu su agenti podeljeni na tri kategorije: prvu, koja sarađuje iz idealizma; drugu, koja radi uz novu nagradu; treću, koju predstavljaju uvereni nacionalsocijalisti u crkvenim krugovima, oni koji svoje uverenje javno pokazuju. Od ove tri kategorije prva je smatrana najboljom, kod druge je postojala opasnost

rada na dve strane, a tre a je smatrana bezvrednom. Referentima pojedinih teritorijalnih ustanova Gestapo-a naloženo je da stvore što širu mrežu, ije pripadnike treba da vezuju za sebe staranjem za njihovu li nost i održavanjem najprijateljskijih odnosa.

Isto tako nare eno je da se izradi i vodi kartoteka istaknutih sveštenika i drugih lica iz crkvenih krugova. Trebalo je da ta kartoteka sadrži podatke o privatnom životu lica koja su u nju unesena, posebno njihovu karakteristiku u pogledu pijanstva ili drugih slabosti koje bi mogle poslužiti kao napadna ta ka. Naro ito je zatraženo da se prikupljaju podaci o privatnom životu biskupa i drugih najviših crkvenih rukovodilaca. U biskupske ordinarijate trebalo bi ubaciti agente, a isto tako i u razne stalne ili povremene skupove crkvenih rukovodilaca.

Ove opšte instrukcije su razra ivane i dopunjavane i u samome vrhu Gestapo-a i u njegovim teritorijalnim ograncima. Iz brižljivo prikupljenih podataka o crkvenim funkcionerima trebalo je ste i sliku o mogu nostima da se neki od njih neposredno ili posredno zadobiju za saradnju sa Gestapo-om, eventualno uz u enu. Obaveštajnu službu u crkvenim stvarima bilo je potrebno personalno strogo odvojiti od egzekutivne službe. Službenici Gestapo-a koji su radili na obaveštajnoj obradi crkve morali su biti oslobo eni svih drugih dužnosti.

Raspisima i upuststvima je referentima koji su u teritorijalnim ustanovama Gestapo-a obaveštajno obra ivali crkvu neprekidno ukazivano na važnost njihovoga posla. Ne teritoriji inspektora Sipo i SD-a u Duesseldorf-u, na kojoj je katoli ka crkva imala vrlo jake pozicije, održana je napr. maja 1942 konferencija na kojoj je istaknuto da agenturna mreža u crkvi ne zadovoljava. Agenti su, kako je navedeno, gotovo isklju ivo niži sveštenici koji nemaju mogu nosti da se približe višim crkvenim ustanovama. Zato se treba potruditi da se do e do samog episkopata. Pri znato je da se pribavljanje podataka iz najviših crkvenih

krugova postiže sve teže, pošto su biskupi postali sve opreznijim. »Nijedna tvrava nije toliko obezbeđena da se tajnim putevima ne bi moglo prodreti u nju«, reeno je na toj konferenciji referentima. Rukovodioci teritorijalnih ustanova Gestapo-a bili su li no odgovorni za to da potreban broj svojih saradnika odrede isključivo za obaveštajni rad po crkvenom sektoru. Nijma je reeno da organi žandarmerije ili niži službenici nisu dorasli da se nose sa crkvenim predstavnicima. Zato je saslušavanje crkvenih predstavnika, ukoliko je vršeno, imao da sprovodi viši službenik Gestapo-a.

Nadležnosti sektora II B 2 pripadala je evangelika crkva. Ona je, u svom otporu prema totalitetu NSDAP, naročito prema pokušaju da se izvrši organizacijsko objedinjenje svih evangeličkih grupa i denominacija pod jednim postavljenim »biskupom Reich-a«, bila veoma odlučna. Hitler je li no pokušao, u kontaktu sa istaknutim evangeličkim sveštenicima, da utiče na ovo držanje, ali bez uspeha. Prilikom broja protestantskih sveštenika, kao naprimer poznati pastor Niemoeller, ba en je u koncentracione logore.

Ostale verske sekte, sem »Istraživača biblije« (»Jehovini svedoci«), Gestapo je favorizovao nadajući se da će tim putem oslabiti velike crkvene zajednice. »Istraživači biblije« su, međutim, proganjani i zatvarani pošto su propagirali odricanje od upotrebe sile, pa, prema tome, vršili i aktivnu propagandu protiv služenja vojske. Sa njima je Himmler imao posebne planove, računajući da ih jednoga dana naseli u Rusiji. Nadao se da će ruske mase, za koje je smatrao da naginju misticizmu, moći da se pridobiju u enjem ove sekte i da će tako, uz njenu pomoć, u Rusiji biti stvoren miroljubivi centar ili pojas.

Sektor II B 3 obrađivao je kompleks slobodnog zidarstva. Zanimljivo je da je Gestapo vrlo retko proganjao slobodne zidare. Zvanično se stalo na gladište da problem masonerije u Tre em Reich-u ne treba precenjivati. Zaista u Nemačkoj slobodno zidarstvo nije nikada uspelo da postigne onu ulogu, koju je imalo u Francuskoj i u zemljama evropskog Jugoistoka, u kojima je postalo jednom od važnijih snaga u građanskoj politici. Međutim,

tim, za ovakvo držanje Tre eg Reich-a prema slobodnim zidarima postoje i dublji razlozi. Hitler-ova Nema ka se koristila slobodnim zidarima u svojim odnosima sa inostranstvom. Kao uzvrat što se protiv njih ne preduzimaju nikakvi progoni, slobodni zidari su se — ne menjaju i suštinski svoj negativni stav prema nacizmu — stavili u službu politike Tre ega Reich-a. Ovo je iskoriš eno naročito u pogledu zemalja u kojima su slobodni zidari predstavljali političku snagu. Često je, u ekonomskom, kulturnom, pa čak i političkom kontaktu sa tim zemljama, Tre i Reich isturao nemačke slobodne zidare.

Pitanje Jevreja je obrađivano u sektoru II B 4. U tom pogledu, delatnost Gestapo-a predstavljala je džekata radikalnog antisemitizma NSDAP. Jevreji, zastrašeni i podvrgnuti strahovitom pritisku i teroru, jedva da su predstavljali ma kakvu aktivnu protivničku grupu. Naprotiv, oni su se trudili da budu što povučeniji i da ni im ne izazovu još gore mere protiv sebe. Gestapo je Jevreje stavljao u veoma pominjani »zaštitni zatvor« i u velikom broju slao ih u koncentracione logore.

Ipak je, sve do uo i rata, u Nema koj funkcionisalo zvanično priznato jevrejsko predstavništvo, pod imenom »Nemačke jevrejske zajednice«, pa su Jevreji imali čak i svoje škole, pozorišta, bolnice, listove itd. Kada je, međutim, Jevrejin Grynszpan u Parizu ubio savetnika nemačkog poslanstva vom Rath-a, iskoriš eno je to za likvidaciju jevrejskih organizacija, za hapšenje svih jevrejskih rukovodilaca i mnogih istaknutijih Jevreja i za uvođenje itavog niza oštrih antijevrejskih mera. Uzgred treba napomenuti da pobude Grynszpan-ovog dela nisu potpuno razjašnjene. Postoji velika verovatnoća da je ono delo u inio iz ljubomore, na bazi svojih homoseksualnih odnosa sa ubijenim vom Rath-om. Pored ovih brutalnih mera protiv Jevreja, Gestapo je do pred sam rat dozvoljavao njihovo iseljavanje, no stimo da veći deo svoje imovine ostave u Nemačkoj.

Referat II C obrađivao je desnu opoziciju, zatim dela koja su svrstavana pod pojavu tzv. »podmukle delatnosti« i, najzad, grupe desnog otpora. Ova tri polja rada obuhvataju su sektorima 1, 2 i 3 referata II C. Desni arsko-

monarhisti kao opozicija, koja je živela u malim kružocima u Potsdam-u, Hannover-u i Muenchen-u, bila je vrlo povoljna. Na nju je uticalo i to što je jedan od sinova cara Viljema II, princ August Wilhelm-Auwi, bio aktivni rukovodilac u SA. Izvesnu aktivnost je, ipak, ispoljavao katolički monarhistički krug oko bavarske dinastije Wittelsbach, u Muenchen-u. Kada je bavarski prestolonaslednik Rupprecht sa svojim sinom Albrecht-om otputovao u inostranstvo, Gestapo im je zabranio povratak u Nemačku. Albrecht se kasnije zaposlio kod kneza Pavla Karaorovića u Beogradu.

Sem ovih monarhističkih kružoka postojao je i desno-radikalni »krug otpora«, koji je, okupljen oko Ernst-a Nikisch-a, bio izvesno vreme aktivan i raspolagao jakim vezama u inostranstvu. Gestapo je obaveštajno prodro u taj krug i naposljetku ga razbio. Nikisch je izveden pred sud za politička dela (Volksgerichtshof — Narodni sud) i osuđen. Time je ova grupa bila potpuno uništena.

Najopasnijom se pokazala desna marksistička opoziciona grupa oko Otto-a Strasser-a, brata Gregor-a Strasser-a, koji je ubijen u junskim događajima 1934 godine. I Otto je, kao i njegov brat Gregor, bio istaknuti funkcioner NSDAP. Za razliku od Gregor-a, koji se s Hitler-om razdao tek krajem 1932, Otto je napustio partiju još 1930, nezadovoljan Hitler-ovim vezama sa industrijsko-finansijskim krugovima. Posle 1933, Otto Strasser je u Pragu osnovao konspirativnu organizaciju pod imenom »Crni front«. Ta je organizacija bila veoma aktivna i stvarala je NSDAP-u i Trećem Reich-u dosta neprilika.

Referat II D obrađivao je pitanje tzv. »zaštitnoga zatvora«. Sektor II D 1 vodio je kartoteku lica u zaštitnom zatvoru — to jest u koncentracionim logorima — za celu teritoriju Reich-a. Sektor II D 2, koji je kasnije ukinut, vodio je dosijea zatvorenika. Najzad, sektor II D 3 vodio je celokupnu prepisku o pitanjima zaštitnoga zatvora.

Sudovi su stali na gladište da se u pitanje zaštitnoga zatvora ne mogu mešati. Do ove odluke došlo je zbog Heydrich-ovog odlučnog odbijanja da pred sud izvede, kao svedoke, agente Gestapo-a koji su prikupljali materijal na osnovu koga je određen zaštitni zatvor i da ih time dekonspiriraju. Radi spremanja samovolje nižih

organa, Heydrich je odluku o stavljanju u zaštitni zatvor na elno vezao za svoje li no odobrenje. Svaka teritorijalna ustanova Gestapo-a¹⁾ imala je pravo da odlu i o stavljanju nekog lica u zaštitni zatvor u trajanju od deset dana. U tome roku imala je da zatraži od Uprave Gestapo-a u Berlinu donošenje odluke u toj stvari. U Upravi je referat II D proveravao razloge za zaštitni zatvor na osnovu direktiva koje je u tom pogledu dao Heydrich. Posle takvog proveravanja, Heydrich bi li no potpisao kona nu odluku. Zaštitni zatvor u trajanju do tri meseca izdržavao se u policijskim zatvorima, a u dužem trajanju u koncentracionim logorima koji su bili podre eni Glavnom privrednom i upravnom uredu SS-a (SS-Wirtschafts- und Verwaltungshauptamt). Svaka tri meseca imala se nadležna ustanova državne policije izjasniti da li dalje trajanje zaštitnoga zatvora smatra potrebnim. O istom pitanju i u istim rokovima imala je da daje mišljenje i uprava koncentracionog logora. Kona nu odluku u svakom pojedinom slu aju potpisivao je Heydrich.

Referat II E bavio se nizom privrednih pitanja, u vezi sa konfiskacijom imovine. Sa raspuštanjem stranaka i raznih politiki h organizacija, naro ito komunisti kih i socijaldemokratskih, pojavilo se i pitanje uprave nad dobrima ovih organizacija, koja su državi pripala kao »neprijateljska imovina«. Isto tako pojavile su se konfiskovane imovine i u vezi sa tzv. »arizacijom«, tj. sa oduzimanjem radnji i privatnih preduze a od Jevreja i njihovim predavanjem u nema ke ruke. Zbog politiki kog zna aja, Heydrich je itav kompleks pitanja vezanih za upravljanje ovim imovinskim' vrednostima i za njihovo raspravljanje preneo na Gestapo, s tim da nov ano poslovanje u tim stvarima bude podvrgnuto obra unu i kontroli finansijskih vlasti. Oko 1938 godine ovaj je referat ukinut.

U vezi sa referatom II E stajao je i posebni ured za progon deviznih prekršaja. Ured je osnovao Goering, kao

^{*)} Teritorijalne ustanove Gestapo-a nosile su zvani an naziv »Staatspolizeistelle«, a ako su imale rukovodno ovlaš enje prema drugim istorodnim ustanovama, naziv im je bio »Staatspolizeileitstelle«. U obi noj govornoj upotrebi pojavljivao se izraz »Stapostelle« a ponekad i »Gestapostelle«.

šef etvorogodišnjeg plana, a obrazovali su ga inovnici službe za progon carinskih prekršaja. Goering je taj ured podredio Heydrich-u. Prvobitni zadatak ureda bilo je tražanje za prikrivenim deviznim vrednostima. Me utim, Heydrich je ovu ustanovu razvio u svoju privrednu policiju, koja je na posletku dobila zadatak zaštite i obezbeenja industrije naoružanja i proizvodnje tajnih oružja.

Referat II F vršio je isto administrativne funkcije.. Njime je bila obuhva ena glavna registratura, glavna kartoteka i arhiva.

Nadzor nad pojedinim licima, kontrola pošte, izvršavanje posebnih zadataka i vršenje službe obezbe ivanja potpadali su pod nadležnost referata II G. U okviru ovog referata obrazovani su posebni odredi koji su imali da vrše nadzor nad licima ili da obavljaju specijalne zadatke druge vrste za potrebe pojedinih referata. Ako bi neki referat naprimer, tražio sprovo enje izvesne kontrole prepiske, dostavljao bi takav zahtev referatu II G, koji je mogao da zatraži još i prethodnu odluku rukovodioca odeljenja II. U teritorijalnim ustanovama Gestapo-a morao je takvo traženje da potpiše sam rukovodilac ustanove. Odluka.o kontroli odre ene prepiske upu ivana je posebnom referatu mesne poštanske direkcije. Ovaj je prepisku stavljenu pod nadzor slao po kuriru Gestapo-u, gde je pošta otvarana vodenom parom. Pisma su ili fotokopirana ili samo itana. Morala su, prema izri itom nare enju, biti dostavljena adresantu sa zadocnjenjem od najviše jednog redovnog roka dostave.

Služba obezbe ivanja, koja je isto tako pripadala nadležnosti ovog referata, odnosila se na li no obezbe enje Hitler-a, ministara Reich-a i inostranih državnika koji bi dolazili u posetu Nema koj.

Referat II N koordinirao je razne obaveštajne delatnosti. Težište obaveštajne delatnosti Gestapo-a nalazilo se pri pojedinim referatima, od kojih je svaki raspolagao sopstvenim agentima. Referat II N je, me utim, upravljao sredstvima za obaveštajnu službu, stavljaju i ih na raspolaganje pojedinim ustanovama i drugim referatima. Ako u obaveštajnom poduhvatu za koji su sredstva stavljena na raspolaganje, ne bi bio postignut uspeh, referat je imao pravo da traži objašnjenje.

Referat II P (Pressereferat), koji je teoriski imao da kontroliše štampu, vršio je tu kontrolu samo u pogledu mera policiskog obezbeivanja. Opšti nadzor nad štampom bio je preuzeo Goebbels, preko Ministarstva propagande i njegovih podrukih teritorijalnih ustanova.

U godinama pre 1939, važnu ulogu igrao je referat II H/S. On je obrađivao predmete NSDAP o homoseksualizmu i pobajima. Posle Roehm-ovog slučaja, koji je otkrio koncentraciju homoseksualaca u politički važnim centrima vlasti, obrada pitanja homoseksualizma prebačena je sa kriminalne policije na Gestapo. Kada je trebalo ukloniti vrhovnog zapovednika vojske, generala von Fritsch-a, početkom 1938, ovaj je referat isfabrikovao optužbe prema kojima je von Fritsch uinio tobože homoseksualne prekršaje.

Gledaju i u pobaju opasnost za biološki razvoj nemačkog naroda. Himmler je i taj kompleks preneo na politiku policiju, tojest na Gestapo. Istupaju i vrlo oštro protiv homoseksualaca, referat je preduzimao energije ne mere i u slučajevima pobajaja, naročito protiv lekara koji su vršili abortiranje.

Posle likvidacije Roehm-a, Heydrich i Himmler su smatrali da mogu istupiti i protiv Gauleiter-a koji su stajali na putu njihovoj tendenciji za proširenjem svoje vlasti. Pritom su se isto služili optužbom zbog homoseksualnosti. Na osnovu materijala koji su podneli Hitler-u, uklonjeni su sa položaja, kao homoseksualci, Gauleiteri Šleske i Pomeranije, Brueckner i Karpenstein. Gestapo je poveo postupak, zbog privrednih krivih dela, i protiv Gauleiter-a Istočne Pruske, veoma uglednog čлана stare Hitler-ove garde (inače ranijeg čelika) Erich-a Koch-a. Sa Koch-om, međutim, Himmler nije imao uspeha. Partiska hijerarhija NSDAP, koja i se daljeg jačanja Himmler-ove vlasti, odlučno mu se suprotstavila. Himmler je morao da ustukne, i otada je referat II H/S radio samo na tajnom prikupljanju materijala protiv istaknutih rukovodilaca političke organizacije NSDAP. Za samu politiku likvidaciju istaknutih pojedinaca, Himmler bi veštima manevrisanjem angažovao druge vodeće rukovodioce, doturivši im na pogodan način svoj materijal. Za politiku likvidaciju nürnbergskog Gauleiter-a Julius-a Streicher-a,

koji je zbog korupcije i afera postao opterećenjem za partiju, Himmler i Heydrich su se oslonili na Goering-a, a potrebne korake protiv Streicher-a preduzeo je Gestapo.

Odeljenje III, koje je obrađivalo pitanja odbrane od sabotaze i špijunaže, izgrađeno je uporedo sa organizacijom Abwehr-a III. U početku je Heydrich-u bilo stalo do dobrih odnosa sa Wehrmacht-om, pa se tada i saradnja između odeljenja III Gestapo-a i Abwehr-a III odvijala harmonično. Abwehr je bio upućen na Gestapo pošto nije raspolagao egzekutivom. Heydrich je Gestapo stavio na raspolaganje Abwehr-u da Hitler ne bi Wehrmacht-u dozvolio izgradnju sopstvene tajne policije.

Odeljenja III u centrali i svim ograncima Gestapo-a bila su, prema uputstvima Abwehr-a, hermetički zatvorena za ostalo službeno poslovanje. Ona su i prostorno bila odvojena od ostalih kancelarija Gestapo-a naročito rešetkom. Prolaz kroz nju bio je vezan za posebno odobrenje i naročitu kontrolu. Odeljenje III vodilo je svoje kartoteke, i to kako glavnu tako i specijalne, po zemljama i radnim područjima. Ono je bilo podeljeno na referate prema radnim linijama i prema geografskim delovima.

Tako je referat III A obrađivao opšta pitanja odbrane, veleizdaje i izdaje zemlje, zaštite rada i industrije naoružanja. Referat III B obrađivao je opšta privredna pitanja i odbranu od industrijske špijunaže. Teritorijalni referati obrađivali su: III C odbranu od špijunaže — Zapad; III D odbranu od špijunaže — Sever; III E odbranu od špijunaže — Istok; III F odbranu od špijunaže — Jug; a III G je bio nadležan za pograničnu policiju.

U referatima koji su vršili stvarnu obradu obavешtajnog materijala, stvarana je slika protivničke špijunske i sabotažne delatnosti, pa su na osnovu toga izrađivani uputstva i obavешtenja za teritorijalne ustanove Gestapo-a. U okviru geografskih referata su naročito temeljito bili izgrađeni sektori: »Rusija«, »Poljska«, »Ehoslovačka«, »Francuska« i »Engleska«. Po teritorijalnim ustanovama ustrojstvo ovih sektora vršeno je elastično i prema mesnim prilikama. Tako je u ustanovama (Stapostelle) na zapadu Nemačke, u Stuttgart-u, Frankfurt-u, Koeln-u, Duesseldorf-u, itd., prvo mesto pripalo kontrašpijunaži protiv Francuske, u Nuernberg-u protiv Ehoslovačke, a u

Breslau protiv Poljske. Kod ovih Gestapostelle nije postojao posebni radni sektor za kontrašpijunažu protiv Rusije. Obrnuto, kod ustanova Gestapo-a u isto nim oblastima Nemačke, gde je prvenstvo dato izgradnji sektora koji se bavio SSSR-om, nisu postojali posebni sektori za Francusku i druge zapadne zemlje. Naročiti referat u okviru III odeljenja rukovodio je terenskim odredima koji su vršili nadzor nad pojedinim licima i ostale kontrolne delatnosti u okviru kontrašpijunaže, kako za Austriju, tako i za geografske referate odeljenja III.

Odeljenju III bila je priključena i pograni na policija, koja je pitanja Gestapo obrađivala nezavisno od geografskih referata ovog odeljenja, ali u tesnoj koordinaciji sa njima. Ova policija imala je da ispunjava i izvesne zadatke Odeljenja II. Rukovodilac pograni na policije u upravi Gestapo-a nosio je službeni naziv »generalnog inspektora pograni na policije«. Njemu su bili podređeni inspektori pograni na policije za Istok, Zapad, Sever i Jug. Njihovo sedište bilo je pri inspektorima Sipo i SD-a, a zadatak im je bio da vrše koordinaciju delatnosti pograni na policije sa delatnošću u Gestapo-a. Referati pograni na policije formirani su jedino u onim direkcijama Gestapo-a koja je nadležnost obuhvatala pograni na teritoriju.

Prema uredbi od 8 maja 1937, kojom je pograni na policija podvedena pod Gestapo, komesarijati pograni na policije smatrali su se ispostavama teritorijalno nadležnih ustanova Gestapo-a. U tim ustanovama, ako im je teritorija izlazila na granicu Reich-a, postojali su posebni referenti za pograni na-policijske poslove. Pod komesarijatima pograni na policije stajale su pograni na-policijske stanice. Celi aparat pograni na policije je, kao sastavni deo Gestapo-a, primao uputstva i naređenja od rukovodioca odeljenja III.

Sa u vršenjem Heydrich-ovog položaja i sa jačanjem aparata koji mu je bio podređen, menjao se postepeno i odnos između u III Odeljenja Gestapo-a i Abwehra III. Mesto ranije saradnje pojavile su se surevnjivosti. Obaveštajne mreže ovih dveju ustanova radile su nezavisno jedna od druge i poele su da idu u raskorak. Abwehr-u je bilo zabranjeno da samostalno sprovodi

nadzor nad licima; on je morao da najpre uputi u tok svoje delatnosti nadležnog inovnika Gestapo-a. Gestapo je vršio i hapšenja po nalogu Abwehr-a, ali ih je vršio na in koji je on smatrao pogodnim, ne osvr u i se uvek na eventualne Abwehr-ove želje. Postepeno je Gestapo sve više potiskivao Abwehr. Najzad su jedino isto vojni objekti, kao kasarne, utvr enja, egzercirišta i manevarski tereni, ostali van domašaja Gestapo-a.

Konflikti su se ra ali i iz drugih razloga. Ako je Abwehr, radi svojih obaveštajnih potreba, radi zavaranja protivni ke špijunaže ili kakvog obaveštajnog podmetanja, zahtevao puštanje nekog lica iz zatvora, morao je detaljno obrazložiti Gestapo-u to svoje traženje. Abwehr III je to inio vrlo nerado, jer nije voleo da Gestapo saznaje njegove planove i poteze. Dalje, poverenici za odbranu u preduze ima za naoružanje postavljeni su uz odobrenje Gestapo-a. U svome radu u preduze u, oni su bili upu eni na Gestapo, pa su tako, razumljivo, potpadali pod njegov uticaj. Mueller, šef Gestapo-a, sistematski je radio na ja anju uticaja svoga aparata i pripremao teren da Gestapo preuzme funkcije Abwehr-a III u zemlji.

Me utim, uprkos sve ve em neprijateljstvu izme u Abwehr-a III i Gestapo-a došlo je, baš uo i rata, da poveanja njihove formalne saradnje. Zbog koordinacije delatnosti za slu aj rata, rukovode i funkcioneri Gestapo-a postavljeni su za tzv. »referente za zaštitu Reich-a« u svakoj vojnoj oblasti.

Zadatak ovih referenata, koje je Gestapo postavio na zahtev Wehrmacht-a, bio je da u posebnom mobilizacijskom planu Sipo-a razrade mere policije bezbednosti koje je trebalo sprovesti u slu aju delimi ne ili potpune mobilizacije. Ve inom su na te položaje postavljeni rukovodioci Odeljenja III — kasnije IV E —• ustanova Gestapo-a u sedištu vojne oblasti, koji su i dalje zadržavali svoje funkcije.

Mobilizacijske mere koje su zajedni ki izradili Gestapo i Abwehr III stupile su u dejstvo u leto 1939. Te su mere, izme u ostalog, obuhvatale:

- 1) Poja anje uvanja granice putem pove anja broja inovnika obu enih u kontrašpijunaži i poja anje patrolne službe železnih kontrola;

2) Delimično izvršenje naređenja po »A—kartoteci«. Ta je kartoteka obuhvatala lica koja je Gestapo smatrao nepouzdanim i koja su, u godinama 1936—1939, bila otpuštena iz koncentracijskih logora. Kartoteka je bila sastavljena u saradnji sa referentima Odeljenja II Gestapo-a. Ova lica bila su, većinom, ponovo pohapšena;

3) Ustupanje Gestapo-u materijala poštanske cenzure koji se ticao njegovog radnog područja;

4) Pojačani nadzor nad telefonom i korespondencijom, pri čemu su pod nadzor stavljeni i lica o kojima se znalo jedino to da raspolažu daljim vezama u inostranstvu;

5) Stvaranje centralne ustanove za vize u Upravi Gestapo-a, kojoj je trebalo podneti, preko konzularnih predstavništava, sve molbe za putovanja iz inostranstva;

6) Raspisivanje odgajiva i golubova-pismonoša, koji su još pre rata organizovani u udruženja, mogu da drže takve golubove samo pod policijskom kontrolom. Svaki odgajiva morao je dati obavezu da će odmah izvestiti ako se pojave tu i golubovi-pismonoše;

7) Zabranu amaterskog izradi i upotrebe radioaparata i raspuštanje svih odgovarajućih udruženja;

8) Stalnu kontrolu poštanskih pošiljaka »poste restante« i prijem pošte preko poštanskih faksova;

9) Zabrana časopisa i novinama da primaju oglase pod šiframa. Svaki je oglasni biro morao od lica koje je davalo oglas da zatraži adresu. Dnevni listovi kontrolisani su s obzirom na sumnjive oglase, jer je protivnička obavješajna služba mogla upotrebljavati kamuflirane oglase za davanje direktiva i obavještenja. Zabranjeni su oglasi kojima je tražena radna snaga za industriju naoružanja.

10) Pojačana je zaštita pošta i železnica i podređena nadzoru Gestapo-a.

11) U Glavnoj upravi policije poretka izgrađena je snažna radio-goniometrijska stanica za utvrđivanje ilegalnih radioemisionih stanica. Sa njom su bile u vezi pokretne goniometrijske stanice, čiji je zadatak bio da ta ne lokalizuju i otkriju ilegalnu stanicu koju bi centralna radio-goniometrijska stanica otkrila, posle čega bi Gestapo preduzimao odgovarajuće mere.

12) U cilju pronalaženja i otkrivanja agenata — padobranaca pozvana je na saradnju javnost, a naročito NSDAP sa svim svojim organizacijama.

13) Radi uspešnog sprovođenja mera odbrane od špijunaže, javnost je upozoravana i pozivana — štampom, filmovima i plakatima — da sarađuje. Pooštrene su kaznene odredbe koje su se odnosile na nehatnu izdaju. Izdato je saopštenje da lica koja se dobrovoljno jave i priznaju saradnju sa neprijateljskom obaveštajnom službom neće biti kažnjena ako time omoguće uspešnu odbranu od neprijateljske špijunaže.

Mada je itava struktura Gestapo-a bila, u osnovi, izgrađena na temelju centralizma, ipak se u tom pogledu nije preteralo. Ukoliko bi to, iz stvarnih ili personalnih razloga, bilo umereno, pojedine Gestapostelle dobijale su izvesne konkretne zadatke koji su se sticali Reich-a kao celine. Izbegavalo se premeštanje inženjera koji su se na terenu pokazali naročito revnosnim ili imali uspeha u svom radu u centralnu upravu u Berlinu. Isto tako, svakoj ustanovi su ostavljene njene agentske mreže, i njihovi vešti agenti nisu stavljeni pod neposredno rukovodstvo centrale, sem ako to nije bilo iz nekih naročitih razloga neophodno potrebno. Na ovaj način težilo se da se u nižim instancama Gestapo-a održava visok nivo inženjstva, a samim odgovornošću u podređenim ustanovama da se razvija kod njih i samosvest i inicijativa za rad.

Službenici Gestapo-a bili su bolje plaćeni od službenika ostalog policijskog aparata. Sem toga, oni su posebno nagrađivani za prekovremeni rad ili za naročite uspehe, a za vreme rata dobijali su, u takvom slučaju, dodatne karte za životne namirnice, kafu, cigarete i alkohol.

b) Zahvat u inostranstvo

Glavni zadatak Gestapo-a bio je, kao što proizilazi iz opšteg pregleda njegove delatnosti, odbrana režima od unutrašnjeg političkog protivnika i uništenje toga protivnika. Međutim, aktivnost Gestapo-a prerasla je postepeno okvir koji joj je prvobitno bio određen. Pošto je razbio političke protivnike nacizma u zemlji i primenom

svih sredstava, pa i najbrutalnijih, ugušio svaku opozicijonu delatnost, Gestapo je počeo da posmatra političku emigraciju. Kao KP Nemačke, tako su i druge političke grupe, iji su rukovodioci ili istaknutiji članovi uspeali da emigriraju, stvorile u inostranstvu svoje centre. Ti centri nisu bavili samo opštom političkom propagandom protiv Trećeg Reich-a, već su postali, u isto vreme, i centri za aktivnu obaveštajnu službu. Odatle je vršeno ubacivanje agenata na teritoriju Reich-a, a isto tako i vrbovanje agenata za inostrane obaveštajne organizacije.

Socijaldemokratske grupe u inostranstvu nisu pokazivale naročitu aktivnost u tome pogledu, ali je zato Otto Strasser obrazovao organizaciju, pod nazivom »Crni front«, koja je razvila veoma živu delatnost. Zbog toga je Gestapo, u borbi protiv ovih centara, proširio svoju delatnost i na inostranstvo. On je uspeo da proдре u »Crni front«, i da ga dezinformacijama i drugim obaveštajno-političkim sredstvima teško pogodi, a delom i potpuno likvidira. Isto tako su likvidirani i socijaldemokratski centri, odnosno onemogućena im je svaka aktivnost. Pritom se Gestapo nije ustručavao od nasilnih akcija i kršenja međunarodnog prava. Tako je, naprimer, u Ehoslovačkoj, u blizini nemačke granice, postojala emisiona radiostanica koja je vršila snažnu propagandu protiv nacizma. Njome je rukovodio neki Heinz Formis. Radi likvidacije te radiostanice formiran je posebni komandos Gestapo-a i SD-a, koji je ilegalno prešao Ehoslovačku granicu, upao u radiostanicu, razorio je i ubio Formis-a. Kad su, pri povratku komandosa za Nemačku, češki pogranični organi blokirali granični prelaz, komandos je "automobilima probio branu i probio se preko granice upotrebom oružja. Jednom slučajnom akcijom nasilno je odveden iz Čehoslovačke preko češkokobavarske granice, na teritoriju Reich-a socijaldemokratski poslanik Lampersberger.

Ovakvi događaji, kojih je bilo i na drugim granicama Reich-a, izazvali su energične proteste susednih zemalja. Tako je, naprimer, Lampersberger morao da bude vraćen. Najzad je Hitler lično zabranio Gestapo-u da vrši ovakve nasilne akcije, koje su štetile izvođenju njegovih planova.

S druge strane, nadzor nad emigrantima, koji su iz političkih razloga zatražili i našli utočišta u Nemačkoj,

služio je isto tako posredno spoljnopoliti kim obaveštajnim ciljevima. I odatle su proistekle pojedine akcije spoljnopoliti kog karaktera, kao što je, naprimer, bio ve opisani slu aj sa Skoblin-om i Tuha evskim. Za Jugoslaviju je od zna aja da se iz ovakvog nadzora nad emigracijom stvorila i veza izme u Gestapo-a i ustaške emigracije u Nema koj, što je kasnije, 1941 godine, predstavljalo važan politiki momenat.

Gestapo je raspolagao mnogim vezama u inostranstvu, koje je nasledio od policije Weimar-ske republike. On je, sa svoje strane, raznim putevima stvarao nove veze raznolikoga karaktera i raznolike važnosti. Cilj svih tih veza bilo je proširenje rada Gestapo-a preko granica Reich-a, da bi se u inostranstvu protivnik držao pod prismotrom i da bi se, na taj na in, moglo spre iti njegovo delovanje u Nema koj ili protiv nema kih interesa.

U ovom kompleksu, od velikog zna aja bile su veze sa izvesnim inostranim državljanima, a naro ito sa velikim industriskim preduze ima koja su upošljavala nema ke emigrante. Dešavalo se da pretstavnici takvih firmi uspostave dodir sa Gestapo-om da bi proverili politiki pouzdanost nema kih radnika i specijalista koji su kod njih bili zaposleni. Gestapo je davao te informacije uz uslov da preduze e i samo snabdeva Gestapo obaveštenjima koja su ovome bila potrebna ili korisna.

Kao primer za ovakav rad može poslužiti saradnja Gestapo-a sa holandskim koncernom Philips. Ovo je jedna od veza koja poti e iz ranijih godina i koju je Gestapo nasledio. Putem me unarodne saradnje na suzbijanju kriminala upoznao se 1929 godine jedan pretstavnik nema ke kriminalne policije sa vode im kriminalistima holandske policije u Rotterdam-u. Kasnije je taj službenik ušao u sastav Gestapo-a. Kada je koncern Philips smatrao potrebnim da proveri politiki pouzdanost svojih radnika, iskoriš en je pomenuti nema ki kriminalista, na osnovu njegovih dugogodišnjih veza sa holandskom policijom, kao lice koje može pretstavnici koncerna pružiti proverene informacije o radnicima iz Nema ke. Tako je stvoren kontakt izme u koncerna Philips-a i Gestapo-a. Philips je dobijao informacije ne samo o nema kim radnicima nego

i sva personalna i predmetna obaveštenja kojima je Gestapo raspolagao o raznim evropskim preduzeima koncerna. Kao protivuslugu, Gestapo je dobijao od Philips-a obaveštenja iz Cehoslovačke, republikanske Španije i drugih zemalja. Na taj način je Philips bio uvučen u obaveštajnu službu Gestapo-a u inostranstvu. Njegovi su predstavnici mogli da rešavaju neupadljivo najsloženije zadatke, a isto preko lica koja nisu ni znala zašto centrala koncerna traži od njih određene informacije. Gestapo je održavao vezu jedino sa šefom pravne službe koncerna i njegovim zamenikom, koji je bio rukovodilac industrijske zaštite. Predstavnici koncerna u raznim zemljama, koji bi od ovih lica dobijali određene zadatke, nisu ni slutili da se iza toga krije Gestapo. Ova obimna agentura bila je utoliko važnija, što su lica na terenu, dakle informatori, bili mahom neprijateljski raspoloženi prema Nemačkoj, a jednim delom čak i Jevreji, zbog čega su u međunarodnim trgovskim krugovima van Nemačke — a naročito u anti-nemačkim krugovima — uživali veliko poverenje.

Razne privatne veze Gestapo-a nisu mogle da zadovolje Himmler-a i Heydrich-a, jer je bezbednost Trećeg Reich-a, naročito u pogledu borbe protiv komunizma, zahtevala mnogo obuhvatniji i temeljitiji rad. Zato su Himmler i Heydrich nastojali da uspostave dodire i veze sa inostranim policijama. U prvom redu stvorena je saradnja između Gestapo-a i političke policije Italije i Španije. Posle toga proširena je ona na Japan i Kinu, a najzad na Rumuniju, Bugarsku, Slovačku, Jugoslaviju i Dansku.

U ovim zemljama su u prvo vreme, dodeljivani poslanstvima tzv. policijski oficiri za vezu, koji nisu imali diplomatski status. Uskoro su, međutim, ovi mahom postali policijskim atašeeima, sa svima diplomatskim pravima. Opuномоеници Gestapo-a delegirani su, u prikrivenoj formi, i u Tursku, Finsku, Švedsku i Portugaliju. Ovi opunomoеници imali su zadatak da uspostave veze sa policijom dotične zemlje, bilo u zvaničnoj, bilo u nezvaničnoj formi, a prema političkom držanju vladine vlasti u toj zemlji i prema spoljnopolitičkim obzirima o kojima je ona vodila računa. Na slici nađanoj u Berlinu su postavljani

ataše, odnosno opunomoćnici, zemalja sa kojima su ostvarene ove veze.

Zvanično obrazloženje ovih policijskih veza bila je borba protiv meunarodnog kriminala. U stvari je posredi bila borba protiv Kominterne. Ovu su borbu, nezavisno od spoljnopolitičkih odnosa sa Sovjetskim Savezom, vodile policije svih kapitalističkih zemalja. Otuda su one sve bile zainteresovane za organizovanje izmene iskustava i efikasne saradnje. Ovakvo stvaranje meunarodnih veza pomognuto je time, što su, počev od 1936. godine, vršene mnoge sabotaze na brodovima fašističkih i neutralnih zemalja, koji su tovari bili namenjeni Nemačkoj, Italiji ili Španiji. Putem svoje meunarodne policijske saradnje, Gestapo je dokazivao da su ova akta sabotaze vršena pod rukovodstvom nemačkog emigranta, komunista Poetsch-a, a od strane Meunarodnog saveza pomorskih i lučkih radnika. Polazne tačke ove sabotажne aktivnosti nalazile su se u Anvers-u, Rotterdam-u, Kopenhagen-u i Marseille-u. U ovim lukama su, prilikom utovara robe, u brod stavljane paklene mašine, koje su kasnije eksplodirale i dovodile do oštećenja ili potapanja brodova. U ispitivanju ovih slučajeva u estvovala su sve evropske policije, izuzev sovjetske i ehoslovačke. Prilikom vršenja istraga o ovim sabotажama, Gestapo je došao u vezu i sa onim policijama sa kojima dotada nije imao dodira.

Veze rukovode ih kriminalista konačno su sve više dobijale karakter zajedničke borbe protiv komunizma, zadržavaju i pritom sva obeležja službenih dodira. U tom pogledu za Gestapo su bile naročito važne Poljska, Belgija i Holandija, koji su nadležni policijski funkcioneri sa znanjem svojih vlada održavali veze sa nemačkom policijom. Pošto su ovi u isto vreme raspolagali i vezama sa policijama Francuske i Engleske, to su se, posrednim putem, sve evropske policije — sem sovjetske i ehoslovačke — nalazile u dodiru sa Gestapo-om. Do saradnje je došlo na najširoj osnovi, a pre svega u pogledu sticanja obaveštenja potrebnih za borbu protiv komunizma.

Ova saradnja je dostigla kulminaciju na meunarodnoj policijskoj konferenciji, koju je 1937. godine organizovao Gestapo u Berlinu, pod Heydrich-ovim predsed-

ništvom. Na konferenciji su u estvovali, pored inostranih policiskih atašea u Berlinu i nema kih policiskih atašea u inostranstvu, još i funkcioneri za vezu policiskih aparata evropskih zemalja. U toku konferencije, koja je trajala nedelju dana, održali su referate, izme u ostalih, Heydrich, Mueller i drugi najviši funkcioneri Gestapo-a, a glavna tema diskusije bila je borba protiv komunizma. U esnicima konferencije podelio je Gestapo materijal o radu Kominterne, njenih sekcija i sporednih organizacija, podatke o kadrovskim aparatima, spiskove rukovodnih funkcionera Kominterne i komunisti kih partija, naro ito nema ke, itd. Kao gosti Gestapo-a, u esnici konferencije napravili su veliku ekskurziju kroz Nema ku, koja se završila na partiskom kongresu NSDAP u Nuernberg-u. Konferencija je iskoris ena da se neki pretstavnici inostranih policija vrbuju ili pridobiju za tesnu saradnju sa Gestapo-om, delom putem odlikovanja i idejnoga pridobijanja, a delom i na materijalnoj bazi.

Saradnja, koja je proistekla iz ovako stvorenih veza, bila je neobi no važna za obaveštajnu službu Gestapo-a u inostranstvu. Svim ovim vezama rukovodio je li no šef Gestapo-a, Heinrich Mueller, koji je primao i sve izveštaje i vodio, odnosno kontrolisao, celokupnu korespondenciju. Pismeni saobra aj sa licima za vezu, u onim zemljama u kojima nije bilo policiskih atašea, vršen je preko kamufliраниh adresa. Tamo gde su postojali policiski atašei tekao je putem diplomatske kurirske pošte.

Pošto je holandski funkcioner za vezu u isto vreme bio i agent Intelligence Service-a, stvorena je preko njega i veza sa britanskom obaveštajnom službom. Isto je to bilo i sa danskim funkcionerom za vezu. Preko belgiskih veza stvorio se kontakt sa francuskom obaveštajnom službom. Koliko je pre Drugog svetskog rata bila tesna veza izme u evropskih policija i Gestapo-a dokazuje injenica da je francuska policija bezbednosti, Surete generale, pozvala Gestapo, u leto 1939, preko francuske ambasade u Berlinu, da u estvuje u merama bezbednosti prilikom zvani ne posete britanskog kraljevskog para Parizu. Nekoliko organa Gestapo-a otputovalo je u Pariz sa posebnom kartotekom, koja je sadržavala imena lica na

koje je mogla pasti sumnja kao na potencijalne atentatore, i u Parizu je sara ivalo u organizovanju bezbednosti sa Surete-om.

Službene veze sa inostranim policijama iskoris avane su i za pridobijanja pojedinih njihovih pripadnika za obaveštajnu delatnost. Sa ovim inostranim agentima održavali su Mueller i rukovode i inovnici Gestapo-a sastanke u Berlinu, nema kim pograni nim gradovima i glavnim gradovima drugih zemalja. Gestapo se služio i mrežom inostranih policija, a isto tako je, u odgovaraju o meri, svojim partnerima stavio na raspolaganje svoju obaveštajnu službu. Preko saradnika koje je stekao u aparatu inostranih policija, Gestapo se trudio da prodre i u njihove poverljive archive.

Pored ove izrazito obaveštajne delatnosti, Gestapo je organizovao i seminare sa visokim funkcionerima inostranih policija. Ti su seminari održavani u sedištu Gestapo-a ili u oficirskoj školi Sipo-a, u Berlinu, a bili su posve ivani naro ito pitanjima komunizma, ali i podru jima drugih politi kih protivnika Tre eg Reich-a. U pogledu rada na komunisti kom problemu, funkcioneri Gestapo-a su na seminarima istupali prema svojim inostranim gostima — me u kojima su se nalazili visoki policiski funkcioneri svih zemalja — sasvim otvoreno, jer su na tom sektoru interesi bili identni. U pogledu borbe protiv ostalih politi kih protivnika Tre eg Reich-a, me utim, postupalo se mnogo opreznije, pošto je tu Gestapo morao da vodi ra una o mentalitetu stranaca i o politici njegove zemlje. Ovi seminari ili kursevi su, logi no, tako e koriš eni za vrbovanje saradnika.

Me u vezama Gestapo-a sa inostranim policijama, posebnu ulogu igrale su veze sa Poljskom i Finskom, ije su policije radile neposredno prema SSSR-u. Policiski direktor Althonen iz Helsinki-a bio je li ni prijatelj šefa Gestapo-a, Mueller-a, a u Balti kim zemljama imao je svoje agente, koji su radili protiv SSSR-a i me u kojima je naro ito aktivan bio lu ki komesar u Tallin-u (Estonija), koji je donosio obaveštenja iz Lenjingrada.

Mada je li no i neposredno upravljao vezama sa inostranim policijama, Mueller je, iz razloga celishodnosti,

izvesne od tih veza preneo na podređene centre, naravno, pod svojim nadzorom. Tako je, naprimer, veze sa maarskom policijom obrađivao rukovodilac Stapostelle u Beču, kasniji inspektor Sipo i SD-a, SS general Huber. Ova je veza bila veoma prisna, a išla je preko zamenika šefa maarske državne policije, Petra Hain-a, koji je istovremeno bio i rukovodilac lične straže maarskog regenta.

Veze sa Švajcarskom obrađivala je Stapostelle u Stuttgart-u. Mada je švajcarska policija prividno strogo uvala svoju neutralnost, ona je dopuštala na svojoj teritoriji rad i Gestapo-u i Intelligence Service-u. U pogledu ovakve saradnje čak je postignut i naročiti sporazum sa njom. Nastoje i da se taj korisni sporazum ne pokvari, Gestapo je odustao od makakvog postupka protiv švajcarskog konzula u Beču, iako je imao dokaze da ovaj radi za Intelligence Service.

U Portugaliji Gestapo je raspolagao naročito snažnim obaveštajnim pozicijama koje su bile vanredno značajne u toku rata. Portugalska policija stavljala je Gestapo-u na raspolaganje spiskove putnika koji su ulazili u zemlju i iz nje odlazili. To je za Gestapo bilo neobično važno, jer je preko Portugalije radila i britanska obaveštajna služba. Sem toga, Portugalija je bila verna tačka vazdušnog i pomorskog saobraćaja iz Engleske prema Bliskom i Dalekom Istoku.

Nemački policiski oficir za veze u Švedskoj takođe je dobijao, preko svojih saradnika u švedskoj policiji, spiskove putnika na linijama vazdušnog saobraćaja između Londona i Lenjingrada.

Aparat policiskog atašea u Španiji imao je odlične veze sa Francovim Ministarstvom unutrašnjih poslova. Taj aparat brojao je više stotina saradnika, a glavna njegova delatnost bila je borba protiv komunizma na Iberском poluostrvu, a isto tako i održavanje veza sa zemljama Južne Amerike. Sa ovim zemljama je, pred sam rat, Gestapo bio započeo pregovore o upućivanju policiskih atašea.

Policiski atašei pretstavljaju važnu etapu u Heydrichovom nastojanju da stvori, mimo službenog Abwehr-a i slabo organizovanih, ponekad poludiletantskih organizacija političke špijunaže, posebnu obaveštajnu službu u ino-

stranstvu, koja bi bila izgrađena u okviru SS-a i nalazila se pod njegovom upravom.

Dugo vremena je Heydrich-ov zamenik i rukovodilac odeljenja I i III bio SS general dr Werner Best. Best je sarađivao sa Heydrich-om još u doba Weimarske republike, kada se pojavio zbog svojih detaljnih pismenih uputstava za likvidiranje političkih neprijatelja u slučaju da NSDAP preuzme vlast u Nemačkoj. On je bio jedan od glavnih Heydrich-ovih pomagača u nastojanju da politička policija proširi svoju nadležnost i na inostranu obavestajnu službu. Sa Heydrich-om je došao u teški konflikt kada je ovaj, ne pitajući Best-a za mišljenje, uveo tzv. »poostreno saslušanje«, pod kojim se podrazumevalo batiranje saslušavanog uhapšenika po prethodnom odobrenju Heydrich-a, a u prisustvu lekara. Najzad je, 1940, Best napustio svoj položaj u SS-ovosko-policiskom aparatu, naročito zbog toga što se nije slagao sa linijom potpunog odvajanja Gestapo-a od opšteg državnog aparata.

Drugi Heydrich-ov saradnik, ne manje važan od Best-a, a pri tom odličan Best-ov protivnik, bio je Heinrich Mueller. Obdaren džinovskom radnom snagom, on je, kao šef Gestapo-a, bio poslušni i neumorni izvršilac svih Heydrich-ovih naloga i zamisli. Ubrzo je postao Heydrich-u neophodan. Zbog svoje političke prošlosti, Mueller je bio potpuno zavisan od Heydrich-a i zato mu je bio apsolutno veran. Heydrich je to znao, te je imao u Mueller-a potpuno poverenje.

*c) Nadzor nad telefonskim saobraćajem
— »Forschungsamt«*

Još od 1933 godine vlada Treći Reich-a poela je da gasi niz osnovnih prava koja je građanima garantovao Weimarski ustav. Između ostalog, praktičnim merama ukinuta je i tajna poštanskog i telefonskog saobraćaja.

Nadzor nad poštom vršio je od samog početka Gestapo. U vezi sa nadzorom nad telefonskim saobraćajem pojavile su se, međutim, znatne tehničke prirode. Teško je bilo održati taj nadzor u tajnosti, jer je, pri tehničkim sredstvima koja su stajala na raspolaganju,

personal telefonskih centrala morao biti upućen u poslovanje nadzornih organa.

Goering je svakako htio da zadrži za sebe kontrolu nad telefonskim saobraćajem, pa ga zato nije, zajedno sa ostalim policijskim funkcijama, bio preneo u Himmler-ovu nadležnost, nego ga je poverio svom Ministarstvu vazduhoplovstva. Ovu neobičnu nadležnost pravdao je time da, tobože, želi svojim autoritetom da spreči »zloupotrebu telefonskog nadziranja«. Tako je došlo do formiranja specijalne ustanove u Ministarstvu vazduhoplovstva koja je dobila ime »Forschungsamt« (»Uprava za istraživanja«).

Forschungsamt je, bez veze sa poštanskim vlastima i ustanovama, u sopstvenoj organizaciji prisluškivao razgovore inostranih diplomatskih predstavništava i razgovore koji su išli preko međunarodnih evropskih glavnih kablova. On je vršio prisluškivanja i za potrebe i na zahtev Ministarstva spoljnih poslova, Abwehr-a, Gestapo-a i, kasnije, Ureda VI. Da bi bila obezbeđena saradnja sa Gestapo-om, stvoren je posebni ured za vezu u centrali Gestapo-a. Mada se ovako preuzimanje ove značajne policijske funkcije nije svi alu Himmler-u i Heydrich-u, jer je bilo u opreci sa njihovom tendencijom da sve grane policijske delatnosti koncentrišu u svojim rukama, oni, sve do pred kraj rata, nisu uspeli da »Forschungsamt« preuzmu iz Goering-ovih ruku.

Forschungsamt je svoje poslove obavljao decentralizovano, stvaraju i svoje ustanove, sa retkim izuzecima, u sedištim ustanova Gestapo-a, a naročito na mestima gde su se ukrštali međunarodni kablovi. Ukoliko je ustanova Gestapo-a smatrala da treba koju telefonsku liniju podvrgnuti kontroli, ona je imala da se obrati preko centrale Gestapo-a u Berlinu »Forschungsamt«-u koji bi, u slučaju odobrenja ovakvog zahteva, naložio svojoj mesnoj ustanovi da sprovede potrebne radnje za prisluškivanje. Materijali do kojih se dolazilo prisluškivanjem umnožavani su na smeđoj hartiji, zbog čega su dobili naziv »Braunmeldungen«. Razgovori, koji su kontrolisani po zahtevu neke od ustanova Gestapo-a, saopštavani su joj putem ovih smeđih listova, preko naročitog kurira. Forschungsamt je, po pravilu, ova »smeđa saopštenja«

slao i svima zainteresovanim vrhovnim ustanovama državnog aparata.

Najpoznatija intervencija ove službe za nadzor nad telefonskim razgovorima bila je 1938 godine, — kada je Neville Chamberlain održao sastanak sa Hitlerom u Godesberg-u na Rajni, u vezi sa sudetskom krizom. Da bi dokazao, kako je Nema ki Reich tobože ugrožen od ehoslova ke koja se sprema za rat i u tome cilju tajno pregovara sa francuskom i ameri kom vladom, Hitler je predložio Chamberlain-u da mu pro ita telefonske razgovore izme u Ministarstva inostranih poslova ehoslova ke i ehoslova kog poslanika u Parizu, Osuskog. Ti neoprezni razgovori imali su snažan uticaj na Chamberlain-ovo držanje, ali su u isto vreme diskreditovali vladu i upravu Nema ke, koja se ovakvim sredstvima služila u mirno doba.

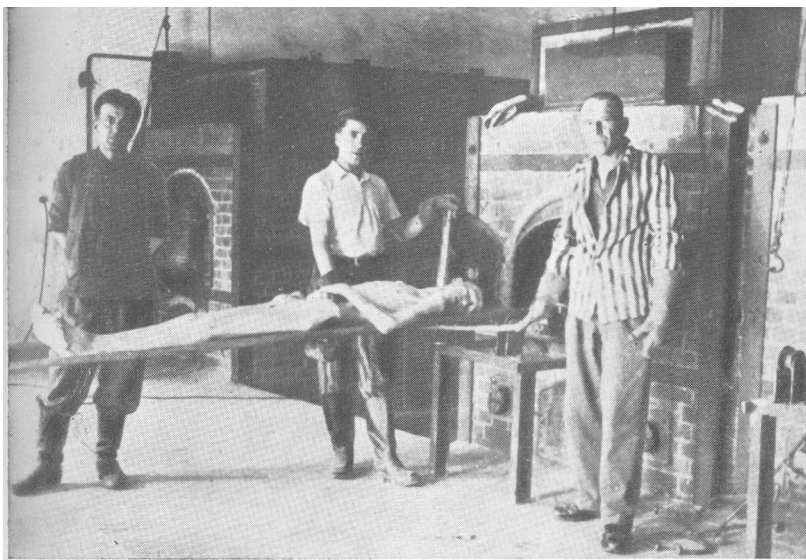
Isto tako Forschungsamt je vršio i sistematsku razradu inostrane štampe. Paralelno sa sli nim ustanovama u drugim centralnim biroima nema kih obaveštajnih službi, kao i Ministarstva propagande, Forschungsamt je prou avao ovu štampu s obzirom na politički, privredni i kulturni razvoj u posmatranim državama. Svoje analize on je slao Goering-u, koji bi povremeno ovakve izveštaje upu ivao i drugim vrhovnim ustanovama Tre eg Reich-a.

Uprkos svim nastojanjima da se i ova služba ukop a u aparat Gestapo-a, stanje je do 1944 godine ostalo neizmenjeno. Tek tada, kada je Goering-ov ugled i uticaj opao, a Himmler postao najvažnijim faktorom me u Hitlerovim saradnicima, Gestapo je uspeo da Forschungsamt priklju i neposredno svom aparatu.

d) Koncentracioni logori

Od prvih dana nacisti ke vladavine u Nema koj pojavili su se i koncentracioni logori, u koje su zatvarani protivnici NSDAP, ali i kriminalni prestupnici i lica raznih kategorija koja je Tre i Reich želeo da ukloni. Prva dva logora formirana su u mestu Dachau, blizu Muenchen-a, i u Sachsenhausen - Oranienburg-u, kraj Berlina. Do izbijanja Drugog svetskog rata obrazovana su još etiri logora, i to u Buchenwald-u, Mauthausen-u,

FABRIKE SMRTI

Sa istorijom Hitler-ovog Tre eg Reich-a nerazrešljivo su povezani koncentracioni logori, u koje su zatvarani najpre protivnici nacizma u Nema koj, a zatim mase rodoljuba iz pokorenih evropskih zemalja. Milioni zatvorenika su ubijani ili su umirali od iscrpenosti ili boleština. Njihovi leševi su spaljivani u krematorijumima logora. Na fotografiji: krematorijum logora Dachau

Folssenburg-u i Ravensbrueck-u, — ovaj poslednji samo za žene. U godinama 1940—1942 formirano je devet daljih logora, i to u Auschwitz-u (Oswienczin-u) i Lublinu u Poljskoj, kao i u mestima Neuengamme, Gusen, Natzweiler, Gross-Rossen, Niederhagen, Stutthof i Arbeitsdorf u Nema koj. Svaki od ovih logora imao je manje filijale, tojest manje logore podre ene mati nom koncentracionom logoru. Obrazovano je, usto, još nekoliko koncentracionih logora za omladinu, a postojao je i posebni logor za kažnjene pripadnike SS-a. U planu je bilo formiranje velikih logora u Rigi, Kijevu i Bobrujsku.

U po etku odluku o upu ivanju u logore donosio je sam SA, bez ikakvog pravnog osnova, po naho enju pojedinih lokalnih rukovodilaca. Tu se radilo o komunisti kim i socijaldemokratskim funkcionerima, Jevrejima i istaknutim aktivistima ostalih protivni kih stranaka. Kada je doneta ve pomenuta uredba o zaštitnom zatvoru, logori u Pruskoj su podre eni Goering-u, kao vrhovnom šefu politi ke policije u Pruskoj, a u ostalim zemljama Reich-a Himmler-u. Pošto je Himmler preuzeo i Gorengov Gestapo, koncentracioni logori u itavoj Nema koj prišli su pod Himmler-ovu nadležnost. Gestapo je bio nadležan za upu ivanje u logore, ali sami logori su, sve do 1936, ostali podre eni posebnom komandantu, SS generalu Eicke-u, ije je sedište bilo u mestu Dachau.

Predloge za upu ivanje u koncentracioni logor davale su Stapostelle, i to u roku od deset dana (za vreme rata od 21 dana) od dana hapšenja. Po tim predlozima odlu ivala je centrala Gestapo-a, a odluku je potpisivao li no Heydrich. Tom prilikom je odre ivano i u koji koncentracioni logor uhapšeno lice treba da bude otpremljeno. U ve ini slu ajeva vreme držanja u logoru određivano je »do daljeg«. Tromese no je vršeno proveravanje da li postoji razlog za dalje držanje u logoru. Tom prilikom dolazilo je esto do razmimoilaženja: uprava logora i nadležna Stapostelle nisu se slagale da li zotvrenika treba još zadržati u logoru ili ga pustiti. Uprava logora polazila je od držanja zatvorenika u logoru a Gestapo je slu aj posmatrao sa gledišta politi kih momenata. Naravno, da je u takvom slu aju zatvorenik uvek ostajao u logoru.

Heydrich je planski nastojao da sistem koncentracijskih logora izgradi tako, da zadrži potpuno slobodne ruke u pogledu odredbe i vremena zadržavanja u logoru. Izmeću ostalog, na elno je spreio svako mešanje sudskih vlasti u pitanje zaštitnog zatvora i koncentracijskih logora, isti u i da ne može dopustiti da se agenti pojavljuju na sudu kao svedoci, jer bi ih to dekonspirisalo. Me utim, on je fakti ki nastojao, sve do izbivanja rata, da zadržavanje u koncentracijskom logoru ne bude duže no što mu je to u svakom pojedinom slučaju izgledalo neophodnim, a prema merilima bezbednosti koja je on odredio.

Heydrich-ovom naredbom od 2 januara 1941 godine uveden je posebni raspored i, u isto vreme, klasifikacija lica upu ivanih u koncentracijske logore. Prema toj naredbi stvorene su tri kategorije logoraša, od koji je prva bila podeljena na dve grupe. Kriterijum je pritom bio: li nost hapšenika i stepen njegove opasnosti. Kategorije su bile:

kategorija I: svi hapšenici koji se nesumnjivo mogu »popraviti«, specijalni slu ajevi i usamljenje (samica). Ovi su hapšenici upu ivani u logore Dachau, Sachsenhausen i Auschwitz I;

kategorija Ia: svi stari i donekle za rad sposobni zatvorenici koji se mogu upotrebiti za poslove na plantaži lekovitih biljaka upu ivani su u Dachau i delom u Auschwitz I;

kategorija II: teže tere eni hapšenici koji se još mogu »prevaspitati i popraviti« smeštani su u logore Buchenwald, Flossenburg, Neuengamme i Auschwitz II;

kategorija III: teško tere eni hapšenici, naro ito oni koji su ve bili osu ivani za kriminalna dela ili su »asocijalni«, tojest jedva ima izgleda da se mogu »prevaspitati«, upu ivani su u Mauthausen.

Kasnije, kada se broj logora umnožio, a kada je, isto tako, i broj logoraša porastao u ogromnoj srazmeri, ostale su tri kategorije hapšenika kao oznaka za postupak koji prema njima treba primeniti s obzirom na njihovu opasnost po Tre i Reich. Me utim, naro ito u drugoj polovini rata i uo i njegovog završetka, više nije bilo mogu e

sprovoditi raspoređivanje osuđenika u razne logore prema kategorijama. Sem toga se pojavila i posebna kategorija, kojoj su pripadali hapšenici upućivani u koncentracijske logore radi likvidacije.

Do rata, postupak sa zatvorenicima u logorima bio je relativno snošljiv. Disciplina u logoru je, istina, održavana vrlo strogim merama. Postojala je, međutim, mogućnost da se, pod izvesnim uslovima, zatvorenik sastaje sa porodicom, da se sa njom dopisuje, da kupuje predmete ishrane u logorskoj kantini, itd. Administrativno osoblje u logoru regrutovalo se iz redova samih zatvorenika. No, u logorima su postojale i odvojene jedinice, zatvoreni manji delovi logora, u koje su smeštani oni zatvorenici koji su, prema posebnim naređenjima Heydricha ili Himmlera, podvrgavani posebnom pooštrenom tretmanu. Ovi su zatvorenici tu eni, prebijani, prisiljavani na najteži rad. Povremeno bi se u štampi pojavljivala kakva kratka vest da je neki zatvorenik koncentracijskog logora ubijen u bekstvu. Sudske vlasti i državno tužništvo pokušavali su ponekad da u ovakvim slučajevima koriste svoje zakonsko pravo i pokrenu istragu. Međutim, Himmler je uspeo da sukob sa tim vlastima likvidira na taj način, što je na elnu odluku, po kojoj su u takvim slučajevima morali uzroke smrti da konstatuju dva lekara, mimoišao određivanjem SS-ovskih lekara za posmrtni pregled. Poznate surovosti i masovna uništenja nastala su za vreme rata.

U vezi sa taktikom Gestapo-a u pridobijanju komunisti i ostalih ideoloških protivnika, otpuštan je, na insistiranje rukovodilaca Gestapo-a, po ev od 1935 godine, sve veći broj zatvorenika iz koncentracijskih logora. Gestapovske vlasti su smatrale da je unutrašnja bezbednost nacističkog režima u vezi sa ekonomskim razvojem, takvo vrsta da su ovakve mere ne samo moguće nego i korisne. Tako je, u periodu od 1935 do 1938 godine, broj zatvorenika u koncentracijskim logorima u velikoj meri reduciran. Neki su logori, kao naprimer onaj u Dachau-u, korišćeni za druge potrebe: za vežbalište SS-ovskih jedinica itd. Logor u Dachau-u je tako postao vežbalištem SS-ovskih jedinica »mrtva ke glave« (SS-Totenkopfverbände), koje su davale stražarsko osoblje za koncentracijske logore.

cione logore. Eicke je postao njihovim komandantom, i na tom položaju ostao i onda kada je od ovih jedinica kasnije, u toku rata, formirana posebna SS divizija.

U daljem razvoju, koncentracioni su logori podvedeni pod Inspekciju koncentracionih logora, podređeno Himmler-u. Kako je celi sistem koncentracionih logora sve više pretvaran u iskorišćavanje radne snage zatvorenika za razne, esto džinovske privredne pogone, po etkom 1942 godine, Inspekcija koncentracionih logora uklju ena je u Glavnu upravu SS-a za privredu i administraciju (SS-Wirtschafts-Verwaltungshauptamt). Na elu te uprave stajao je SS-general Pohl. Organizaciski razvoj išao je naporedo sa razvojem opšte politike i, kasnije, ratne situacije.

Unutrašnja situacija u koncentracionim logorima potpuno se izmenila kada su po ele pripreme za rat. Pre svega, koncentracioni logori su — u okviru Himmler-ovih mobilizaciskih zadataka — ponovo pripremljeni za prihvatanje ve eg broja zatvorenika. Na osnovu kartoteke »A«, u kojoj su bili registrovani raniji aktivni protivnici nacizma, po eli su ovi logori da se postepeno pune. Ipak, još nisu nastupile one pojave groze i ubila kog ludila koje su ostale vezane za sistem logora. Još je bilo zatvorenika za koje je koncentracioni logor predstavljao praktiki samo internaciju u okviru nekog logorskog kompleksa. Zatvorenici ove kategorije mogli su ak i da stanuju, zajedno sa svojom ženom, u maloj zasebnoj ku i u logorskom kompleksu.

Uzevši u celini, procenat nema kih državljana u logorima bio je, za vreme rata, neznatan prema mnogim stotinama hiljada zatvorenika iz stranih zemalja, iz okupirane Evrope. etiri pojave karakterisale su tada režim u logorima i stvorile od njih onaj instrumenat užasa i terora o kome je pravu pretstavu svet dobio tek posle nema kog sloma. To su bili: prinudni rad, samovoljne likvidacije, eksperimenti vršeni na telima zatvorenika i masovno uništavanje, u prvome redu Jevreja.

Zahtevi za radnom snagom, koje je stavljala ratna proizvodnja, podmirivani su i zatvorenicima koncentracionih logora. Po Himmler-ovom nare enju organizevao

je Pohl, kao rukovodilac nadležne SS-ovske glavne uprave, niz radilišta i preduzeća u kojima su radili zatvorenici koncentracijskih logora. O tome govori izveštaj koji je Pohl podneo Himmler-u 30 aprila 1942, a u kome se konstatuje da je rat doveo do vidljive promene strukture koncentracijskih logora i bitno izmenio njihove zadatke u pogledu upotrebe zatvorenika. Umesto zatvaranja iz razloga bezbednosti, prevaspitanja ili prevencije, težište koncentracijskih logora prešlo je na privredni sektor. Pohl ističe da je na prvom mestu reč o mobilizaciji svih zatvorenih radnih snaga za ratnu privredu, a kasnije za mirnodopsku izgradnju.

Svojim naređenjem od 30 aprila 1942, upućeni su svima organima koji su imali posla sa upravljanjem koncentracijskih logora, Pohl je istakao da upotreba logoraša za radne zadatke mora biti takva da ih ona »iscrpljuje u pravom smislu reči«. Radno vreme nije vezano ni za kakva ograničenja i zavisi jedino od privredne strukture logora i od vrste radova kojima se zatvorenici bave.

Na taj su se na in osnovni koncentracijski logori pretvorili u centre za veći i broj manjih logora organizovanih pri takvim radilištima, odnosno preduzećima. Nemilosrdna i bezobzirna eksploatacija radne snage iz koncentracijskih logora dala je veoma visoke radne rezultate. Hitler je bio tim uspesima toliko zadovoljan da je naredio da i lica osuđena presudama redovnih sudova izdržavaju svoje kazne u koncentracijskim logorima i da se tamo upotrebljavaju za rad. Kakav je bio postupak sa tako formiranom milionskom vojskom, koja je upotrebljena za radove svih kategorija, pokazuje činjenica da su hiljadama porodica pristizala kratka obaveštenja na štampanom formularu da je njihov zatvorenik u logoru umro od »slabosti srca«, »opšte sepe«, »smetnji u krvotoku« itd.

Pošto je 1941 Thierack preuzeo dužnost ministra pravosuđa Reich-a, Himmler je sa njim ugovorio da radnici sa Istoka, dakle u prvom redu Rusi i Ukrajinci, a i Poljaci, mogu biti kažnjavani smrtnom kaznom bez sudskog postupka, na osnovu administrativne odluke Gestapo-a ili Kripo-a, potvrđene od Glavne uprave bezbednosti Reich-a. Ovakvo se likvidiranje ljudi zvalo »posebnim postupkom«

{Sonderbehandlung). Lice koje je na ovaj način osuđeno, upućivano je u jedan od koncentracijskih logora i tamo ubijano. I u samim logorima razvilo se, u toku rata, posebno »logorsko pravosuđe«, po kome su logorske uprave samovoljno izricale smrtne presude. »Posebni postupak« Himmler je naredio i prema uhapšenim padobranskim agentima saveznika i pripadnicima britanskih komandosa.

U pogledu pogubljenja u koncentracijskim logorima, Himmler je 6. januara 1943. izdao posebne propise kojima je bliže regulisano pitanje »posebnog postupka«. Ovim propisima je za naredivanje pogubljenja ovlašćen starešina uprave Gestapo-a ili specijalno određeni funkcioner. Lica određena na taj način za pogubljenje, upućivana su sa odgovarajućim nalogom u koncentracijske logore. Pogubljenje je moglo biti izvršeno streljanjem ili vešanjem. Dok su streljanja imala da izvode odeljenja pripadnika SS-a, za vešanje je trebalo upotrebiti nekog od zatvorenika logora. Za ovo bi zatvorenik dobijao tri cigarete.

Bilo je predviđeno, istim uputstvima, da se pogubljenja mogu vršiti i izvan logora, eventualno na mestu u njegovom delu, ako su bili posredi pripadnici stranih naroda. Inače je, po pravilu, pogubljenje trebalo izvesti na nekom mestu koje nije bilo pristupačno pogledima nepozvanih, kao u kamenolomima, šumi i slično. Organ kome je naloženo da sprovede egzekuciju imao je da odluči da li će leš biti predat najbližoj krematoriji ili kakvom univerzitetskom anatomskom institutu. Ako bi to, međutim, zbog udaljenosti ovih institucija, iziskivalo suviše veliki utrošak benzina, mogli su leševi biti sahranjeni i na kakvom jevrejskom groblju.

Lekarski eksperimenti vršeni su masovno nad logorskim zatvorenicima, radi proučavanja dejstva izvesnih gasova ili bakterija na ljudski organizam. Poznati su, na primer, i eksperimenti koji su imali da utvrde otpornost ljudskog organizma prema hladnoći. U posebnim komorama zatvorenici su izlagani hladnoći, sve do smrti, uz lekarsko posmatranje dejstva hladnoće na njihov organizam. Ovi eksperimenti su sprovedeni za razliku od vazduhoplovstva, da bi se utvrdila otpornost ljudskog organizma i najpogodniji načini predohrane od smrzavanja.

Sto se ti e Jevreja, poznato je na kakav su na in oni u gasnim komorama, posebnim logorima itd. uništavani. Interesantno je, u vezi s tim, pomenuti kamuflažu koju je Heydrich stvorio u Češko-Moravskom protektoratu, formiranjem zasebne jevrejske opštine u staroj tvr ave Terizinovo (Theresienstadt). Tu je smešteno oko 25.000 Jevreja, koji su uživali samoupravu, imali svoj upravni aparat, svoje školstvo itd. i slobodno se kretali u okviru tvr ave i gradi a uz nju. Terezinovo je prikazivano strancima, ali i nema koj publici, kao uzor po kome e se po završetku rata urediti jevrejske oblasti negde u isto noj Evropi, kuda e biti preba eni svi Jevreji.

Da bi se slika o koncentracionim logorima upotpunila, treba na ovom mestu, bez obzira što e o ratnom periodu biti kasnije govora, pomenuti da je ljudska beda u logorima dostigla vrhunac pred kraj rata. Tada su zatvorenici ostavljeni i bez hrane, terani u masama iz logora u logor, prema tome kako su se nema ke trupe povla ile, i umirali u mnogim desetinama hiljada od zaraza, hladno e, gladi i iscrpljenosti. U poslednjim nedeljama bezbrojni leševi nisu više ni sahranjivani, niti paljeni u logorskim krematorijumima, ve ostavljeni na gomilama me u logorskim barakama.

Sa koncentracionim logorima ne treba brkati tzv. radno-vaspitne logore (Arbeitserziehungslager). Ovi logori su bili vezani neposredno za Gestapo koji je imao pravo da radnike, pod izvesnim uslovima, uputi u takav logor. Ovde se radilo o radnicima koji bi, prema izveštaju rukovodioca preduze a, kršili radnu disciplinu. Mahom su to bili inostrani radnici, koji su sa svojim preduze em stajali u ugovornoj radnoj obavezi, pa pokušavali da napuste svoje radno mesto ili nisu pokazivali dovoljno zalaganja na radu. Zatvaranje u logore ove vrste moglo je trajati do 59 dana. U njima je trebalo ove radnike prinuditi na rad i radnu disciplinu.

RAT I REORGANIZACIJA OBAVEŠTAJNIH SLUŽBI

1) Razvoj od prisajedinjenja Austrije do izbijanja rata

a) Obaveštajna služba i prigrabljivanje čehoslovačke

Prilikom prisajedinjenja Austrije, u martu 1938 godine, obaveštajna služba je odigrala vrlo značajnu ulogu. Karakteristično je da je to bio poslednji veliki Hitler-ov politički poduhvat, u kome je, pored učešća vojno-obaveštajnog aparata Abwehr-a i novog političko-obaveštajnog sektora u okviru nadležnosti Himmler-a i Heydrich-a, odlučujuća uloga pripala ljudima koji nisu pripadali nijednoj grani oficijelne obaveštajne službe.

SD je sa emigrantima iz Austrije uzimao aktivnog učešća u pripremama aneksije. Abwehr je imao snažnog udela u vojno-obaveštajnoj pripremi ulaska nemačkih trupa, u Austriju.

Prema nalogu OKW-a, Canaris-ov aparat je preduzeo niz mera kojima je me u Austrijancima trebalo izazvati utisak o obimnim mobilizacijskim pripremama na nemačko-austrijskoj granici. U tom cilju Canaris je lično došao u Salzburg i iz tamošnjega Ast-a dirigovao ovom aktivnošću. Putem agenata, u Austriji su proturani i šireni glasovi o velikim vojnim pripremama, o pokretima jedinica Wehrmacht-a, o naređenjima za bezobzirno slamanje svakog pokušaja otpora s austrijske strane itd.

Ipak je odlučujuća uloga u političko-obaveštajnu ulogu odigrao kanal koji je išao preko Wilhelm-a Keppler-a i nje-

govog najbližeg saradnika dr Edmund-a Veessenmayer-a. peppier je bio jedan od starih članova i nosio je po sebi naziv »privrednog opunomoćenika Fuehrer-a«, — naziv kome nije odgovarala nikakva ozbiljna funkcija. On je ranije bio industrijalac, a od dolaska nacista na vlast važio je kao ekspert za »arizaciju« jevrejskih preduzeća. Ova dvojica ukopali su se u austrisko pitanje, zahvaljujući i specifičnim uslovima i okolnostima.

Posle ubistva Dollfuss-a, u Austriji se kompromitovalo nekoliko garnitura rukovodstva NSDAP. Naročito su se bila kompromitovala lica koja su stajala u vezi sa SS-om i SS-ovsko-policiskim aparatom. Treći Reich je morao da izabere nove puteve. To je u prvom redu, koristio i Keppler-ove usluge. Ovaj je održavao lične veze sa izvesnim disidentima katoličke, hrišćansko-socijalne stranke koja je u Austriji držala vlast i kojoj je pripadao i austriski savezni kancelar Schuschnigg. Od tih disidenata najznajniji je bio advokat Seyss-Inquart. Preko njega je pripremljen, uz posredovanje Keppler-a i Veessenmayer-a, politički udar u Austriji, koji je ostvaren paralelno sa vojnom okupacijom.

Kako Abwehr, tako i SS, proširili su posle »Anschluss-a« svoje aparate i na Austriju. Dobili su, sem toga, iz Austrije nekoliko važnih saradnika, od kojih su najznajniji bili Kaltenbrunner, kasniji Heydrich-ov naslednik u njegovim policiskim i obaveštajnim funkcijama, i pukovnik Lahousen, koji je iz austriske obaveštajne službe prešao u Abwehr i postao tamo na čelu odeljenja.

SD, a isto tako i Gestapo, odmah su osnovali na teritoriji Austrije niz svojih ogranaka. Tako su nastali Leitstelle (rukovodna ustanova) Gestapo-a i Leitabschnitt (rukovodni sektor) SD-a u Beču, zatim Stapoestelle u Linzu, Grazu, Salzburgu, Celovcu (Klagenfurt) i Innsbrucku kao i SD-Abschnitt-i (sektori) u istim mestima. Inspektorati Sipo i SD-a uspostavljeni su u sedištimu dve nove vojne oblasti, XVII i XVIII, koje su se nalazile u Beču i Salzburgu. U ovim mestima ubrzo je osnovan i po jedan Ast.

U toku godine dana, Austrija po sebi obeležava ulazak nemačkih trupa u Austriju, a kraj okupacija preostale

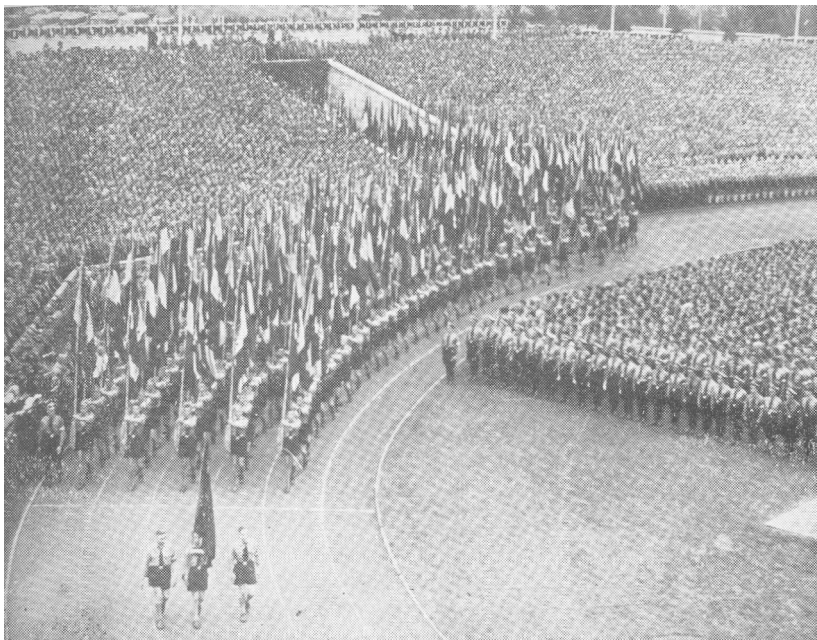
ehoslova ke teritorije, stvaranje eško-Moravskog protectorata i formiranje slova ke države, sve grane nema ke obaveštajne službe razvile su snažnu aktivnost.

U samom razvoju i rasplamsavanju sudetske krize, obaveštajna i policajska služba Himmler-a i Heydrich-a igrala je vanredno značajnu ulogu. Posle zabrane sudetsko-nema ke NSDAP u ehoslova koj, iji je rukovodilac bio Gauleiter Krebs, formirana je sredinom tridesetih godina nova stranka Sudetskih Nemaca pod nazivom »Sudetsko-nema ki otadžbinski front«. Njenim rukovodiocem postao je nastavnik gimnastike Konrad Henlein. Me u sudetskim Nemcima, kojih je u ehoslova koj bilo oko tri i po miliona, stranka je razvila snažnu delatnost. Mada izrazito nema ko-nacisti ka, ona po svojoj ideologiji, nije bila identična sa NSDAP. Svoje ideje je crpla u prvome redu iz staleških koncepcija ke koga sociologa dr Othmara Spann-a. Od Henlein-ovih bliskih saradnika, najizrazitije je naginjao nacional - socijalizmu knjižar Hermann Frank. »Sudetsko-nema ki otadžbinski front« predstavljao je prilično heterogen skup raznih grupa i interesa. Kada po pitanju široke autonomije nije došlo do sporazuma izme u ehoslova kih državnih rukovodilaca i sudetskih Nemaca, naglo je po elala da ja a radikalna linija u okviru pokreta sudetskih Nemaca, a u isto vreme, sve su više prodirale nacional-socijalisti ke ideje u redove njegovih pripadnika.

Himmler i Heydrich, sa svojim aparatom, intenzivno su radili na rasplamsavanju separatisti kih težnji. Meutim, oni nisu bili skloni Henlein-u i njegovom saradniku kom štabu — izuzev Frank-a i, štaviše, optuživali su Henlein-a da su mu najbliži saradnici ljudi sa homoseksualnim sklonostima.

Rad SD-a i Gestapo-a u vezi sa sudetskim pitanjem odvijao se u dva pravca. S jedne strane prihvatani su prebegli sudetski Nemci, i iz njihovih redova regrutovani agenti koji su ponovo ubacivani u ehoslova ku sa zadatkom da rade na radikaliziranju sudetskih masa u smislu otcepljenja od ehoslova ke. Drugo, Gestapo i SD podnosili su vrhovnim rukovodiocima Tre eg Reich-a izveštaje iz sudetskih oblasti i iz grani nih reona, u kojima je

OMLADINA POD KUKASTIM KRSTOM

Nacistička ideologija i propaganda prodrle su u sve pore života u Reich-u, a naročito su bile srušene na to da osvoje omladinu. Milionska masa nemačke omladine, vaspitane u nacionalsocijalističkom duhu, bila je fanatizovana i predstavljala je siguran oslonac nacističkog režima. Iz nje su nikle Hitler-ove divizije. Fotografija prikazuje defile nacističke omladinske organizacije „Hitlerjugend“ na svečanosti prilikom partijskog kongresa u Nürnberg-u.

podvla eno sve ve e nezadovoljstvo sudetskih Nemaca, antinema ko raspoloženje i rad ehoslova kih vlasti i tome sli no.

Kao što je poznato, Hitler je krenuo u izazivanje i zaoštavanje sudetske krize u uverenju da ni Francuska ni Velika Britanija ne e zaratiti zbog ehoslova ke. Slabosti u tehni koj opremi i obuci Vehr-macht-a, koje su se ispoljile prilikom aneksije Austrije, o igledno su pokazale kako njemu, tako i rukovodiocima Wehr-macht-a, da nema ka vojska nije spremna za rat sa zapadnim silama. Na zapadu, prema Francuskoj, moglo je biti izvedeno na odbrambene položaje svega nekoliko drugorazrednih divizija, koje niukom slu aju nisu bile kadre da zadrže eventualnu francusku oružanu akciju u korist ehoslova ke. Sem toga, ehoslovaci su bili podigli baš u sudetskim oblastima, na vrlo pogodnim strategiskim položajima, liniju snažnih utvr enja, a mogli su da mobilišu vojsku koja bi bila dovoljno brojna i snažna da zadrži nema ko napredovanje za duže vreme — svakako za toliko, koliko bi zapadnim silama bilo potrebno da, u smislu postoje eg francusko- ehoslova kog ugovora o pomo i, nadmo nim snagama krenu u akciju protiv Nema ke.

Nema ki generalštab, na ijem je elu tada stajao general Beck, posmatrao je stvari sa vojni kog gledišta. Znaju i za slabosti Wehr-macht-a, koji je još bio u fazi organizacije i izgradnje, i za vojne i strategiske mogućnosti zapadnih sila, Beck je bio odlučan protivnik avanture sa sudetskim Nemcima. U tome uverenju podržavali su ga rukovodioci Abwehr-a, Canaris i Oster, koji su se bojali da bi forsiranje sudetskog problema i eventualno izazivanje rata protiv ehoslova ke, moglo da zna i samoubila ku avanturu.

Tipi no je za dvosmisleni stav koji je zauzeo Canaris što je on sam, i pored uverenja da e napad na ehoslova ku izazvati novi svetski rat, za koji Nema ka nije bila spremna, svesrdno sara ivao u svima pripremama za izvršenje toga napada. Izme u ostaloga Canaris je li no došao u vezu sa sudetsko-nema kim vo om Konradom Henlein-om, a Abwehr-ovi oficiri su obu avali i

vežbali sudetskonema ke prebeglice u prihvatnim logorima u Nema koj za obaveštajne i diverzantske zadatke. Bez obzira na skepticizam izvesnih svojih rukovodilaca u pogledu planova koje je Hitler želeo da ostvari prema ehoslova koj, celokupni aparat Abwehr-a svesrdno je i sa punim zalaganjem sara ivao u sprovo enju svih priprema koje su imale da omogu e ostvarenje zamisli o prigrabljivanju sudetskog dela ehoslova ke Republike.

Iz bojazni da e Nema ka, nespremna za rat, upasti u pogibeljnu avanturu, pukovnik Oster je razvio živu zakulisnu aktivnost u stvaranju otpora protiv Hitler-a i njegovih planova, a Abwehr je nastojao da u svojim izveštajima što više naglasi verovatno u da e zapadne sile, u prvome redu Francuska, preduzeti oružanu intervenciju u slu aju da se napadne Cehoslova ka. Strah da su Hitler-ovi planovi nerealni i protivljenje koje se zbog toga pojavilo u krugovima Wehrmacht-ovog generaliteta, me u visokim generalštabnim oficirima, pa delom i u Abwehr-u, nije niukoliko spre avalo te iste ljude da vrlo savesno sprovode sva nare enja koja su primali za pripremanje akcije za napad na ehoslova ku i da, u svome delokrugu, najsavesnije izvrše sve planerske i operativne poslove koji su im u tome okviru dodeljeni. Jer, ovo protivljenje nije bilo na elno nego je bilo izraz uverenja da je nema ka vojska nespremna za rat i da bi, pri tadašnjem tempu njenoga razvoja, bila u stanju da tek posle 1941, ili još kasnije, dostigne dovoljnu ja inu da bi mogla prihvatiti na sebe rizik opšteg ratnog zapleta.

Abwehr, koji je prilike i mentalitet na Zapadu poznavao nesumnjivo mnogo bolje nego Hitler i razni vatreni funkcioneri NSDAP, prihvatao je, naravno, osnovnu tendenciju Hitler-ove politike, tojest proširenje Nema ke, sticanjem »životnog prostora« itd. Ali, njegovi rukovodioci smatrali su da se akcije *za* proširenje Nema ke i ja anje njenog me unarodnog položaja politiki moraju dobro pripremiti a da se na svaki na in mora spre iti stvaranje svetske koalicije protiv Nema ke, koja je ve jednom, 1918 godine, Nema ku naterala na kapitulaciju. Prema tome, ova Abwehr-ova uzdržanost odnosila se samo na metode a ne i na Hitler-ove ciljeve.

Na isti na in treba razumeti i otpor izvesnih generala protiv Hiti' r-ovih planova. Da su smatrali vojsku spremnom, poduhvat diplomatski dobro pripremljenim, eventualni rat na dva fronta ili ak protiv svetske koalicije isklju enim, oni bi sa punim uverenjem pošli da izvrše primljena nare enja. A naro ito ako bi ta nare enja izdao neki nema ki car ili bar ovek iz njihove kaste, a ne » eški kaplar«. Ovako su ta nare enja izvršavali, istina, sem nekolicine izuzetaka, svi generali, ali mnogi od njih po profesionalnoj i kastinskoj dužnosti, a ne sa uverenjem u mudrost onog koji ta nare enja izdaje. Tu je tradicija apsolutne poslušnosti prema vrhovnom komandantu, vernost zakletvi itd. igrala vrlo važnu, presudnu ulogu. Vrhovi generaliteta su tada sumnjali u celishodnost i mudrost Hitler-ovih naredaba. Oni su ih kritikovali, neki ak i otvoreno, ali su se, na kraju, ipak pokorili naredbi. Malo ih je bilo koji su, kao Beck, ostali dosledni i povukli konsekvence.

Mišljenje generala Beck-a, koje ie potkrepljivao i Abwehr svojim izveštajima, a sa kojim se slagala ve ina starijih nema kih generala, nije nimalo uticalo na Hitler-a. On je bio vrsto uveren da e dobiti sudetske oblasti ehoslova ke bez rata, tojest, da Francuska i Velika Britanija ne e prite i esima u pomo . Vide i Hitler-ovu upornost, i sve histeri nije rasplamsavanje zaoštrenosti i zategnutosti u nema ko- ehoslova kim odnosima, Beck je jula 1938 predložio Brauchitsch-u, tadašnjem vrhovnom komandantu nema ke vojske, organizovanje udara protiv Hitler-ovih ratnih planova. Hitler bi, prema ovako formulisanom Beck-ovom plahu, ostao na elu države, ali bi bili uklonjeni njegovi najratoborniji savetnici i saradnici, u prvom redu Himmler i Ribbentrop. Karakteristi no je da Beck nije Goering-a smatrao ratnim huška em, ve se, štaviše, nadao u njegovu pomo . Za sprovo enje ovog plana trebalo je da stupe u akciju general von Witzleben, tadašnji komandant berlinske vojne oblasti i grof Helldorf, pretsednik berlinske policije.

Me utim, do ostvarenja ovoga plana nije došlo, pošto su ostali generali — a u prvome redu sam Brauchitsch — bili kolebljivi i neodlu ni. To je bio razlog što je Beck, u avgustu, podneo ostavku na svoj položaj. Nasledio ga

je dotadašnji glavni kvartirmajstor I u generalštabu, general Franz Halder.

Sama injenica da je Haider došao na Beck-ovo mesto pretstavlja još jednu karakterističnu ilustraciju stanja u nemačkoj generalitetu. Halder je bio poverljiv Beck-ov saradnik. On se, u razgovorima, isto tako kritički izražavao u pogledu Hitler-ovih planova kao i Beck. Ipak, kada baš zbog tog stava prema Hitler-u, Beck napušta svoj položaj, Haider ne ide s njim, već prihvata Beck-ov položaj iz ruku kritikovanog » eškog kaplana«. No ni Haider taj položaj ne drži zato, što se sa Hitler-om slaže. Naprotiv, on nastavlja Beck-ovu liniju. Ali, s druge strane, on poslušno sprovodi Hitler-ove naredbe, a u svom ličnom istupanju pred Hitler-om mnogo je oprezniji od principijelnog Beck-a.

U ovom vremenu, raznim kanalima, dolaze Britancima iz Nemačke nagoveštaji da ne treba da popuste pred Hitler-ovim pretnjama, da britanska avijacija treba da izvrši vazдушnu demonstraciju nad Ruhrskim područjem, koja bi trebalo da posluži kao opomena, da je komandant Berlina, general von Witzleben, u sporazumu sa nemačkim generalštabom, uhapsiti Hitler-a i da Ali ovi nagoveštaji i poruke ostali su bez rezultata.

Hitler je, sa svoje strane, radio na obavestajno-političkoj pripremanju udara protiv ešoslovačke za koji se bio definitivno odlučio. Nije se služio ni diplomatijom Trećeg Reich-a, niti kanalima zvanično obavestajne službe, već sopstvenim putevima. Posredovanjem princa Hohenlohe organizovao je putovanje Hitler-ovog ućanta Fritz-a Wiedemann-a — koji je u Prvom svetskom ratu bio njegov komandir — u London, Chamberlain-u. Rezultat te posete bila je misija lorda Runciman-a, ličnog Chamberlain-ovog posmatrača, koji je obišao sudetske krajeve. Tamo je organizovan niz demonstracija sudetskih Nemaca za prisajedinjenje Nemačkoj.

U daljem toku događaja došlo je septembra meseca do Chamberlain-ove posete Hitler-u u Berchtesgaden-u. Tom prilikom Hitler je uverio Chamberlain-a da pogranične ešoslovačke oblasti sa isto-nemačkim stanovništvom — ili pretežno naseljene Nemcima — treba da budu priključene Nemačkoj, dok bi se oblasti sa mešovitim

stanovništvom organizovale po nekakvom kantonalnom samoupravnom sistemu, a ehoslova ka bi bila neutralisana po švajcarskom uzoru. Po tome je trebalo da se postigne kona an sporazum na ponovnom sastanku Hitler-a sa Chamberlain-om u Godesberg-u na Rajni, nedelju dana kasnije. Me utim, na tom drugom sastanku nije došlo do sporazuma. Hitler je promenio mišljenje i zatražio mnogo više. O kantonalnom ure enju više nije bilo govora, ve je Chamberlain-u podneta mapa na kojoj su bile ozna ene linije na ehoslova koj teritoriji, do kojih je Hitler tražio da proširi granice Tre eg Reich-a. Istovremeno je sve to bilo ultimativno vezano za rok od svega nedelju dana.

Izgledalo je da je rat neizbežan. ehoslovaei su izvršili opštu mobilizaciju, Francuzi su pozvali pod oružje oko pola miliona vojnika, britanska flota napustila ie svoje luke, a u Londonu su po eli sa kopanjem rovova i hitnim gra enjem skloništa od vazdušnog bombardovanja. U krugovima rukovodilaca Wehrmacht-a, kojima su se pridružili i raniji Hitler-ov ministar Schacht, raniji ambasador von Hassell, vladin savetnik Gisevius i druga civilna lica, posle mnogobrojnih zavereni kih razgovora i dogovora, zaklju ili su da je došao as kada treba izvršiti pu protiv Hitler-a. Na mesto Beck-a udar bi imao da provede njegov naslednik Halder. U Abwehr-u je u pripremama za udar vrlo aktivan bio pukovnik Oster.

Me utim, ni ovoga puta zavereni ki planovi nisu ostvareni. Zavereni ki krugovi su se žalili na kapitulantsku politiku Zapada, koji im nije pružao nikakvu podršku. Na Zapadu se pak govorilo o neodlu nosti i nesposobnosti Hitler-ovih protivnika da organizuju ma kakav ozbiljan otpor ili udar protiv Hi'tler-a. I jedno i drugo je bilo ta no.

Zaverenici su se gubili u besplodnim naga anjima, konspirativnim šaputanjima i nedoglednim razgovorima i kao da su ekali da neko drugi.— umesto njih — stupi u akciju. Za svoje neuspehe su nalazili mnoga opravdanja, od kojih su neka i bila na mestu, ali nisu menjala suštinu stvari.

Tako su tvrdili da je uo i samog dana kada je trebalo, po Halder-ovom planu, izvršiti hapšenje Hitler-a, došla vest da je Zapad kapitulirao pred Hitler-ovim blefom. Došlo je do sastanka u Meunchen-u sa svim poznatim posledicama.

Vojni ki ta na rezonovanja Halder-a i ostalih istaknutih članova zavere pokazala su se politički pogrešnim. Popuštanjem pred Hitler-om u poslednjem trenutku, London i Pariz su ne samo spre ili njegovo uklanjanje, već su, štaviše, Hitler-u u ogromnoj meri digli ugled, baš i u oči samih generala koji su se spremali da ga uklone. U svakom slučaju, neuspeh zavere — pa bio on pretežno rezultat nesposobnosti zaverenika ili politike popuštanja zapadnih sila — imao je teške posledice. Halder je stekao — svakako za duže vreme — uverenje da Hitler bolje ume da procenjuje položaj od svoga generalštaba, a ostali protivnici Hitler-ove politike, skrili su svoje neslaganje sa Hitler-om i sveli ga na oblik pojedinih tajnih akcija.

Hitler se spremao da prigrabi i onaj deo ehoslova koje koji je preostao posle okupacije sudetskih oblasti. On je nastavio svoju političku liniju, a u tome mu je mnogo pomogla novoorganizovana spoljno-politička obavешtajna služba glavnog odeljenja III SD-a. Ova služba, dirigovana iz Beča, izvršila je niz političkih provokacija, podupirući i Hitler-ovu spoljno-političku igru.

Muenchenska konferencija predviđala je autonomiju Slovačke u okviru preostale ehoslovačke. Politička grupacija, koja je tada u Slovačkoj bila najaktivnija, isticala je sve otvorenije separatističke zahteve. Ona je iz Bratislave uspostavila vezu sa predstavnicima NSDAP u Beču, pri čemu je značajnu ulogu odigrao Seyss-Inquart. Isto tako su slovački separatisti uspostavili tesan kontakt sa sektorom SD-a u Beču. Po Hitler-ovom planu, slovačko rukovodstvo trebalo je da objavi nezavisnost Slovačke, i da time da signal za likvidaciju i one ehoslovačke, koja je preostala posle muenchenskih odluka. U ovaj plan ukopani su, s jedne strane, Keppler i Veessenmayer, a isto tako i Himmler i Heydrich. Pod njihovim uticajem, slovački političari su izvršili pripreme za otcepljenje Slovačke od ehoslovačke.

SD je, međutim, išao u tom pogledu još i dalje. Među slovačkim političarima pojavila su se izvesna neslaganja. Bila je dovoljna jedna provokacija većih razmera, pa da dođaju uzmu onaj tok, koji je Hitler predvideo u svojim planovima. U sporazumu sa kasnijim predsednikom slovačke republike Tisom, Heydrich je ilegalno prebacio u Slovačku

nekoliko komandosa sa zadatkom da teroristi kim aktima dovedu do pobune i do nereda ve ih razmera u Slova koj. Komandosima je rukovodio SS-major Goetsch. Po etkom marta 1939, u Slova ku je preko Dunava preba eno oko dvadeset rukovodilaca be kog SD-a sa oko stopedeset SS-ovaca. Ovom grupom je rukovodio kasniji SS-general Kammerhofer, koji je za vreme rata igrao važnu ulogu u NDH. Komandosi su bili naoružani ru nim oružjem, granatama i eksplozivom. Koncentrisali su se u Bratislavi, gde ih je u domu nema ke narodnosne grupe e kao Goetsch.

Provokacije su odmah po ele, i to eksplozijom bombi u domu i u drugim zgradama, koje su pripadale nema koj narodnosnoj grupi, kao i na više drugih mesta. One su poslužile Hitler-u kao povod da u Pragu postavi odlu ne zahteve. Istovremeno, one su bile potstrek za slova ke separatiste da krenu u akciju. Ovo je dovelo do uspostavljanja »nezavisne« Slova ke i do pretvaranja eške i Moravske u nema ki protektorat.

Kao i u Austriji posle njenog pripajanja Reich-u, SD i Gestapo su organizovali svoje ogranke u okupiranim sudetskim krajevima, odnosno u eško-Moravskom protektoratu. Centri su oformljeni širom sudetske teritorije i stavljeni pod nadzor inspektora Sipo i SD-a u najbližim centrima starog Reich-a, odnosno Austrije. Posle okupacije Praga, tamo je stvoren centar, na elu sa jednim komandantom Sipo i SD-a, kome su bili podre eni svi SD-otseci na teritoriji bivše ehoslova ke. Isto tako je i mreža Gestapo-a proširena na ehoslova ku teritoriju, sa centrima (Staposte'lle) u Pragu i Brnu.

U rukovo enju tzv. Protektoratom, SS je odigrao veoma važnu ulogu. Mada je za protektora Reich-a u eškoj i Moravskoj formalno postavljen bivši ministar spoljnih poslova, baron von Neurath, fakti ki vlast je bila koncentrisana u rukama Hermann-a Frank-a. Ovaj je nosio službeni naziv državnog ministra i bio zamenik protektora. Himmler ga je primio u SS sa inom generala, a istovremeno mu je poverio položaj višeg vo e SS-a i policije za Protektorat. Time je na teritoriji protektorata ostvaren uticaj Himmler-a i Heydrich-a, ne samo u poli-

ciskim i obaveštajnim, nego i u svima upravnim i upravno-političkim pitanjima.

b) Priprema rata protiv Poljske

Meseci izme u likvidacije okrnjene ehoslovačke i pohoda na Poljsku, koji je izazvao Drugi svetski rat, bili su ispunjeni velikom aktivnošću nemačke obaveštajne službe. Političkim događajima toga perioda — od februara do kraja avgusta 1939. godine — ponovo su jasno pokazali raskorak u delatnosti političke i vojne obaveštajne službe. U to vreme izvršena je i velika reorganizacija Himmlerovog i Heydrich-ovog aparata, o kojoj će kasnije biti reči.

Hitler je svoju političku igru protiv Poljske razvio na sledeći način, kao što je to u prethodnoj godini s uspehom učinio sa ehoslovačkom. Ovog puta, istina, nije bio potpuno siguran da se zapadne sile neće umešati, ali je ipak verovao da će se stvar završiti sa nekoliko protestnih nota. Pojačanje ugovornih obaveza izme u Poljske i Velike Britanije ukazivalo je na mogućnost izvesne intervencije sa Zapada. Međutim, Hitler je smatrao da će posle brze likvidacije poljske države Veliku Britaniju proći želja da se upušta u duga ratovanja. Za svaki slučaj je ipak, još 1938. godine, po njegovom naređenju bila započeta izgradnja sistema fortifikacija na zapadnim granicama Nemačke, poznatog pod imenom »Siegfried-ove linije« (Westwall). Sem toga, kao glavnu tačku svojih političkih priprema za rat, on je započeo diplomatsku akciju prema Sovjetskom Savezu, i to na inicijativu Moskve, sa ciljem da sebi obezbedi zaleđe, ukoliko bi zaista došlo do pravog i velikog rata na Zapadu.

Držanje nemačkog generalštaba i najviših nemačkih vojnih rukovodilaca bilo je neodređeno. S jedne strane, oni su delili mišljenje Canaris-a, zasnovano na rezultatima rada njegove obaveštajne službe, da ovoga puta neće biti moguće mimoći rat sa zapadnim silama, koji je bio, protivno očekivanjima nemačkih generala, izbegnut prethodne godine. S druge strane, međutim, dotadašnji Hitler-ovi nesumnjivi politički uspesi, koji su demantovali sva strahovanja generala, pokolebali su sigurnost vođstva Wehrmacht-a u Srbiji i svoja predviđanja. Vaspitani kao vojnici,

odgajeni u duhu poslušnosti prema svom vrhovnom komandantu, pa ma ko on bio, a i vezani zakletvom Hitler-u li no, oni, dobrim delom, nisu sebe smatrali pozvanim za velika politička razmatranja, niti za kakvo odlučno suprostavljanje Hitler-u. Najzad, rat protiv Poljske spadao je u jednu od onih hipoteza koje je nemački generalštab razrađivao još u doba von Seeckt-a. Pre toga ima generala bio je rat, koji je mogao relativno lako dovesti do lovorika, unapređenja, odlikovanja. Abwehr je svesrdno sarađivao u pripremanju za rat, mada su neki njegovi rukovodioci, a naročito pukovnik Oster, smatrali da će rat protiv Poljske dovesti Nemačku do katastrofe.

Dok su generali bili, s jedne strane, kolebljivi, a s druge su savesno i energično vršili sve pripreme za agresiju na Poljsku, dotle su se, u krugu nezadovoljnika, poborila sve više da isti u dva civilna lica; Hjalmar Schacht i bivši gradonačelnik Leipziga-a i komesar Reich-a za cene, Goerdeler. Obojica su, zajedno sa Beck-om, a oslanjaju i se na mišljenje Oster-a koje je potkrepljivalo njihova gledišta, nastojali da deluju na Brauchitsch-a i Halder-a. Rezultat svega toga bio je Halder-ovo nejasno obećanje da će preduzeti akciju protiv Hitler-a, ukoliko izmeću objavljivanja mobilizacije i naredjenja za pokret trupa, to jest za potpuno neprijateljstvo, bude vremena i mogućnosti.

Za to vreme politička obavestajna služba radila je energično već isprobanim putevima. Kao što je svojim provokacijama na evroslovačkoj teritoriji 1938 godine sistematski zaoštravala odnose između Nemačke i Poljske, tako je u pripremanju za akciju protiv Poljske radila u istom smislu na poljskoj teritoriji. Agenti iz Nemačke razvili su veliku aktivnost među Volksdeutscherima u Poljskoj, koji su i sami bili već poneseni Hitler-ovim akcijama i uspesima njegove politike.

Vrlo značajnu ulogu, u vezi sa ovim provokacijama, opet je odigrao Edmund Veessenmayer. On je upućen u Danzig da iskoristi zategnutu situaciju, nastalu u vezi sa diplomatskim sukobom oko poljskih carinika na teritoriji Danziga-a. Veessenmayer je izradio plan svoje akcije, koji je podneo Berlinu na saglasnost. Prema tom planu trebalo je

pregovore oko povlačenja poljskih carinika sa teritorije Danzig-a, koje je tražila nemačko-danciška strana, dovesti u or-sokak. Dalje, trebalo je ukinuti carinsku granicu između slobodne teritorije Danzig-a i nemačke Istočne Pruske; a na reakciju Poljaka protiv ovog kršenja međunarodnog statusa Danzig-a trebalo je pristupiti represivnim merama protiv Poljaka na danciškoj teritoriji. Predviđeno je hapšenje mnogobrojnih Poljaka, zatim tobožnje otkrivanje poljskih skladišta oružja u Danzig-u i najzad, ukoliko Poljaci dotle ne bi već na to reagovali oružanom akcijom protiv Danzig-a, napad na poljska vojna postrojenja u danciškoj luci.

Posle serije provokacija, Gauleiter NSDAP u Danzig-u, Forster, proglašen je državnim poglavarem slobodne danciške teritorije. Cilj svih ovih provokacija bio je da se izazove reagovanje Poljske, kako bi se svetom, a naročito Zapadu i zapadnim kabinetima, moglo prikazati kako je Poljska inicijator oružanog sukoba i kako ju zbog toga ne treba pomagati.

Abwehr je i ovoga puta razvio intenzivnu delatnost u pripremi operacija. Ne samo što je u najvećoj meri pojačao obavestajnu delatnost prema Poljskoj nego je, u isto vreme, njegov sektor II organizovao na nemačkoj i na slovačkoj teritoriji diverzantske grupe namenjene akciji u poljskoj pozadini. Obe su se grupe sastojale pretežno delom od Volksdeutscher-a. One su imale zadatak da uoči i samog napada zauzmu izvesne strategijske tačke ili izvesne važne objekte s one strane poljske granice, da ih brane od svakog protivnapada poljskih snaga i da ih drže dotle dok ne stigne do njih Wehrmacht sa svojim jedinicama.

Sporazum o nenapadanju između međusobnoj saradnji, sklopljen 23. avgusta 1939. godine između Staljina i Hitler-a, predstavljao je težak udar za celokupnu dotadašnju politiku zapadnih sila, koja je računala sa sovjetsko-nemačkim neprijateljstvom kao sa konstantom u evropskom političkom računaru i nastojala da nahuška Hitler-a protiv Moskve. S druge strane, ovaj sporazum je predstavljao snažno unutrašnje-političko oružje za Hitler-ove planove. Generalitet, koji se dotle plašio rata na dva fronta, koji je već jednom bio zdrobio nemačku vojnu silu, video je u paktu Berlin-Moskva garanciju da

do takvog rata ne e do i. Samim tim je i rat protiv Poljske dobio potpuno druk iju fizionomiju. On je postao gotovo bezopasnom kratkom avanturom, po ijem e okon anju sve vojne snage mo i da se prebace prema Zapadu, da bi se tako predupredila eventualna intervencija sa te strane. Ne treba zaboraviti da je me u generalima još iz Seeckt-ovog (ili ak Moltke-ovog) vremena bila jaka struja prista-lica saradnje sa Rusijom, kao garancije u eventualnom ratu protiv Zapada. Otuda je — po mišljenju onih koji su se kolebali — moskovski ugovor potpuno onemogu io svaku akciju koja bi išla za ometanjem Hitler-ovih planova. Tako je plan za napad na Poljsku, koji je trebalo da usledi 26 avgusta, gotovo jednodušno pozdravljen u vrhovima Wehrmacht-a, iji su mnogi lanovi vodili poreklo ili ak bili ro eni na teritorijama Viljemovog Reich-a koje su 1918 pripale Poljskoj.

Jedino su Oster i neki civilni nezadovoljnici smatrali da treba ostati pri odluci o brznoj unutrašnjoj akciji protiv Hitler-a. Oster je, sa ovim svojim politi kim prijateljima, pokušao da potseti glavnog komandanta nema ke suvozemne vojske von Brauchitsch-a kao i na elnika generalštaba Halder-a, na ranije donete zaklju ke. Obojica su, me utim, odbili da preduzmu ma šta, što bi omelo sprovo enje Hitler-ovih nare enja.

Ipak je nekoliko dana izgledalo da se od rata odu-
stalo, kada je Hitler, uo i samog napada, naredio da se povu e ve izdato nare enje za pokret trupa. Ali oni koji su mislili da ovo odlaganje pokazuje slabost Hitler-a, pogrešno su ocenili situaciju.

Hitler je nare enje za pokret povukao zato što je smatrao da treba u initi još jedan politi ki potez koji bi spre io britansku intervenciju. Uveren da je moskovski pakt ostavio dubok utisak na britansku vladu — u emu se nije prevario — Hitler je ra unao da e prividnim pristankom na razgovore sa Poljacima, za koje je inicijativa potekla od Britanije, navesti britansku vladu da ponovi svoje držanje iz 1938 godine. Sem toga, u NSDAP su se pojavili znatni prigovori ugovoru sa Sovjetskim Savezom. Za razliku od generala, koji su ovaj ugovor pozdravili, polaze i sa svog isto vojni kog gledišta, partiski glavari, me u kojima su se nalazili i Himmler i Heydrich, bili su

vrlo malo oduševljeni temeljnom izmenom situacije. Hitler je, 27. avgusta, pozvao najviše funkcionere NSDAP na sastanak, i objasnio im svoje razloge za pakt sa Staljinom i perspektive koje se odatle mogu izvući i za položaj Nemačke u pretstojećem ratu. Već iduće jutro, Halder je imao izveštaj o tome sastanku, koji mu je poslao Oster. U ovom izveštaju naglašavalo se da je znatan deo partiskih glava ostao rezervisan, a da se Hitler potpuno okružio SS-ovcima. Sutradan, Hitler je naredio da se vojna mašina 1. septembra stavi u pokret protiv Poljske. Razgovori, koji su vođeni između Berlina i Londona, preko britanskog poslanika Hendersona, i švedskog inženjera Dahlerusa, predstavljali su samo kamuflažu.

Niko od »zaverenika« nije preduzeo ništa. Događaji su išli tokom koji je Hitler bio odredio. A na kraju svojih priprema za otpor injanje neprijateljstava, Hitler je upotrebio aparat SS-ovske obaveštajne službe da sprovede još jednu završnu provokaciju, koja je imala da posluži u prvom momentu, kao neka vrsta opravdanja za naredenje napada. U ovoj provokaciji učestvovao je i Canaris sa svojim Abwehr-om, — karakteristična činjenica, koja pokazuje da izvesne njegove zamerke Hitler-ovim planovima nisu išle dalje od izražavanja bojazni iza zatvorenih vrata.

Provokacija, o kojoj je reč, izvršena je na poljsko-nemačkoj granici kod grada Gleiwitz. Trebalo je prikazati, kako poljske regularne trupe vrše napad na nemačku teritoriju. Canaris-u je naredjeno da pribavi potreban broj poljskih uniformi. Sprovedenje pojedinih delova plana povereno je Himmler-u i Heydrich-u, a ovi su time zadužili Heinricha Mullera, kao i jednog SS-ovskog oficira, SS-majora Naujocks-a. Oko 8.30 uveče, 31. avgusta, pojavili su se SS-ovci u poljskim uniformama na granici, koja prolazi pored samog Gleiwitz-a. Na tome mestu streljano je nekoliko zatvorenika Gestapo-a, koje je Mueller odredio i koji su obučeni u nemačke uniforme.¹⁾ Grupa sa Naujocks-om na čelu upala je u radiostanicu u Gleiwitz-u i jedan SS-ovac održao je kratak govor na poljskom, objavivši poljski napad na Nemačku. U ovom delu poduhvatu

*) Šifra za njih bila je »konzervirana hrana«.

sara ivala je i ustanova Gestapo-a koja je bila teritorijalno nadležna za Gleiwitz, a na njem je elu stajao tada dr Emanuel Schaefer, kasniji zapovednik Sipo i SD-a u Beogradu pod okupacijom.

Abwehr-ovi diverzanti su isto tako stupili u akciju. U toku no i, još pre nego što je dat znak za opšti pokret. Verhmacht-a preko poljske granice, zauzeli su u Sleskoj razne važne objekte, spre ivši Poljake da ih pre povlaenja poruše. Diverzanti su, uglavnom, s uspehom ispunili svoj zadatak. U ozna enim objektima oni su se utvrdili i spre ili nastojanja poljskih organa da ih odatle izbace.

Iste no i, pred zoru, krenuo je nema ki Wehrmacht protiv Poljske. Sutradan, 1 septembra, Hitler je u Reichstag-u objavio da je rat otpo eo. Tom prilikom se poslužio i »incidentom« u Gleiwitz-u, kao dokazom za poljske postupke koji su, tobož, izazvali rat.

2) Stvaranje Glavne uprave bezbednosti Reich-a

a) Koncentracija svih policiskih funkcija pod rukovodstvom SS-a

U leto 1939 godine sprovedena je opšta reorganizacija u vrhu sveukupnog policiskog aparata Tre eg Reich-a. Mada je ona bila logi ki nastavak linije objedinjavanja policiskih funkcija i SS-a pod Himmler-ovom komandom, ipak je po svoj prilici rat, koji je stajao pred vratima, ubrzao ovaj razvoj. Cilj reorganizacije bio je stvaranje vrstog organizma, kao instrumenta u Himmler-ovoj ruci, koji bi objedinio sve policiske funkcije i politi ku obaveštajnu službu u jednu organizacisku celinu. Sem toga je, u isto vreme, imala da se sprovede novim merama još ja a identifikacija policije sa SS-om, uz još ja e uklapanje policiskog aparata u opšti SS-ovski kompleks.

Prvobitno je nameravano da se stvori ministarstvo bezbednosti koje bi bilo potpuno u rukama SS-a. Pošto ta zamisao nije mogla biti ostvarena (iz razloga u koji ovde ne emo ulaziti), odlučeno je da celokupni policiski aparat Tre eg Reich-a, kako politi ki tako i kriminalni i opšti, u e u sklop organizacije SS-a. Posle ove reorganizacije, iako ideja o ministarstvu bezbednosti nije sprove-

dena u delo, sve policijske snage bile su organizacijski koncentrisane i u sklopu SS-a podređene njegovom rukovodstvu.

Reorganizacija je izvršena Himmler-ovom naredbom od 27. septembra 1939. godine. Naredba je sadržavala samo opšta načela, dok je za bliže propise o objedinjavanju i za izgradnju ustrojstva nove jedinstvene organizacije bio nadležan, prema istoj naredbi, Reinhard Heydrich, kao šef policije bezbednosti i SD-a.

Gestapo, Kriminalna policija i SD objedinjeni su u jednu od dvanaest glavnih uprava vrhovnog rukovodstva SS-a (Reichsfuehrung SS).¹⁾ Ova uprava dobila je naziv Glavne uprave bezbednosti Reich-a (Reichssicherheits-hauptamt — skraćeno RSHA). Na taj način u RSHA su se slili partijski i državni obavestajni i policijski aparat, jer su Gestapo i Kripo bili državne ustanove, dok je SD predstavljao obavestajnu službu NSDAP. Otuda su činovnici prvih dveju policijskih organizacija bili na državnom budžetu, a službenici SD-a na partijskom. Istovremeno su svi službenici Gestapo-a, Kripo-a, kao i oni Orpo-a koji, međutim, nije ušao u sastav RSHA, već je formirao zasebnu glavnu upravu — dobili SS-ovske činove. Da bi se organizacijske teškoće, koje su proistekle iz fuzije partijske i državne policije, mogle prebroditi, Heydrich je pribegao vrlo koniplikovanoj organizacionoj strukturi.

RSHA, kao Glavna uprava bezbednosti Reich-a, podeljena je na niz uprava, označenih rimskim brojevima. Od ovih, Uprava I bavila se personalnim i organizacionim pitanjima; Uprava II obrađivala je sva upravna pitanja; Uprava III imala je pod sobom SD; Uprava IV bila je Gestapo; Uprava V obuhvatala je kriminalnu policiju; domeni Uprave VI bio je obavestajna služba u inostranstvu, a Uprava VII radila je na naučnim istraživanjima.¹⁾

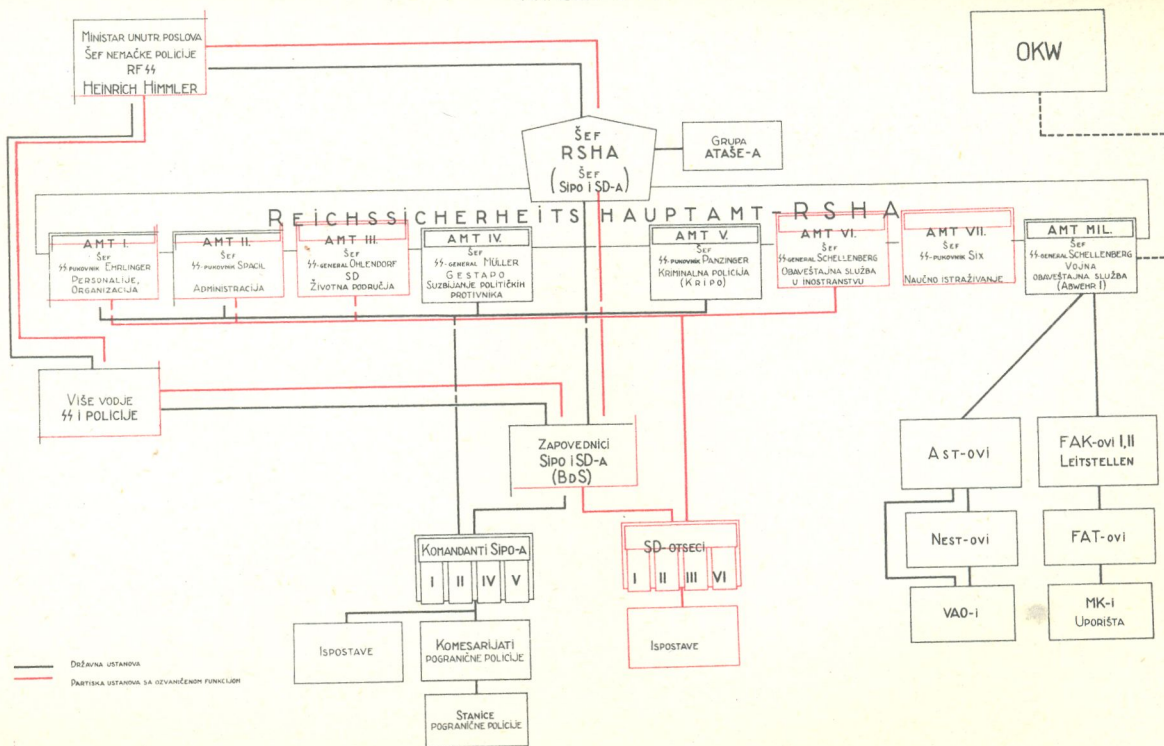
U Upravi I, na čijem je čelu stajao SS-brigadni general Streckenbach, koncentrisani su službenici perso-

O ustrojstvu vrhovnog rukovodstva SS-a (Reichsfuehrung SS) vidi pojedinosti u prilogu I.

¹⁾ S obzirom na osnovnu temu knjige — to jest obavestajnu službu, — ovde su u pojedinostima prikazane samo uprave koje su ispunjavale obavestajne zadatke. Za ostale uprave vidi prilog II.

RSHA

- KRAJEM 1944 -

nalnih odeljenja bivših Uprava triju osnovnih policisko-obaveštajnih grana. Prema tome, ovde se radilo delom o državnim inovnicima (koji su došli iz Gestapo-a i Kripo-a), a delom o partiskim službenicima (koji su došli iz SD-a).

Upravom II najpre je rukovodio SS-pukovnik Nockman, zatim SS-pukovnik dr Siebert i, najzad, SS-pukovnik Spacil. Osoblje uprave bilo je sastavljeno od državnih inovnika i partiskih službenika, isto kao što je to bilo kod Uprave I.

Uprava III proizišla je iz dotadašnje glavne uprave SD-a. Na njeno elo došao je SS-pukovnik Ohlendorf. Osoblje uprave sastojalo se isključivo od pripadnika SD-a, dakle, od službenika nacističke partije.

Uprava IV obrazovana je od ranijih odeljenja II i III dotadašnje Glavne uprave Gestapo-a. Za rukovodioca Uprave IV postavljen je Heinrich Mueller, tada SS-pukovnik. Osoblje se sastojalo isključivo od državnih inovnika.

Uprava V je bila dotadašnja Uprava kriminalne policije Reich-a, pod rukovodstvom Arthur-a Nebe-a, SS-pukovnika.

Uprava VI, čiji je zadatak bila obaveštajna služba u inostranstvu, formirana je od ranijih odeljenja III Glavne uprave SD-a. Na njeno elo postavljen je u prvo vreme SS-general Jost. U početku osoblje ove uprave sastojalo se isključivo od pripadnika SD-a, to jest od službenika partije. Kasnije, znatan broj službenika uprave IV, dakle Gestapo-a, prešao je u upravu VI, pa se tako i tu pojavilo mešovito, partisko i državno, inovništvo.

Uprava VII, pod rukovodstvom SS-pukovnika dr Six-a, proveravala je naučnim metodama, sa nacional-socijalističkim ideološkim gledišta, rezultate rada ostalih uprava i bavila se sastavljanjem uputstava o pojedinim problemima, koja su služila za informaciju ostalom aparatu RSHA. Osoblje uprave sačinjavali su pripadnici SD-a, to jest službenici nacističke partije, bar u svojoj većini.

Prema tome, RSHA je bio mešovita državno-partiska ustanova. Da bi stvar bila još zamršenijom za spoljne posmatrače, Uprava IV i Uprava V RSHA sačinjavale su, pod zajedničkim nazivom »Glavne uprave policije bezbednosti« (Hauptamt Sicherheitspolizei), u isto vreme i odeljenje

Ministarstva unutrašnjih poslova Reich-a. Heydrich, koji je stajao na čelu RSHA, istupao je kao u funkciji »šefa Sipo i SD«, kao kao starešina RSHA, a kao kao rukovodilac Glavne uprave policije bezbednosti. To mu je omogućilo da se kod državnog aparata poziva na partisku liniju, a kod partiskog rukovodstva da isti je akutne državne potrebe. Ovu mogućnost manevrisanja Heydrich je obilno koristio za u vršenje sopstvenih pozicija u rukovodstvu Reich-a. Iako i onda kada je, u toku rata, u Pragu vršio dužnost protektora Reich-a, on je odatle i dalje rukovodio RSHA-om.

Za proučavanje nemačke obavestajne službe nije potrebno detaljno upoznavati problematiku uprava I, II, V i VII. Policijska i politička obavestajna služba bila je koncentrisana u Upravama III, IV i VI. Te su uprave bile: raniji SD, raniji Gestapo i nova obavestajna služba prema inostranstvu.

Što se tiče Uprave III (SD), njome je njen starešina Ohlendorf konačno ograničio isključivo na »životni područje«. Osim toga, on je odustao od zahteva da se u službu SD-a mogu primati samo obavestajni organi koji su u pogledu partiske linije apsolutno ispravni. Naprotiv, od formiranja RSHA u obavestajnu mrežu SD-a primana su i lica indiferentna prema nacizmu, pa i takva koja su izražavala kritička zapažanja i primedbe. Postepeno je i sam SD, koji se intenzivno bavio proučavanjem javnog mnjenja, našao za shodno i za partiju korisno da donekle zauzima stav neke vrste »lojalne opozicije« prema političkom rukovodstvu NSDAP, odnosno prema mnogim pojavama u upravljanju Reich-om i javnim životom. Na taj način, njegovi izveštaji, koji su ranije bili isto preterano neobjektivni, previše partiski obojeni, znatno su poboljšali svoj kvalitet.

Ohlendorf je poklonio naročitu pažnju »životnom području« koje se bavilo privredom, pa je, štaviše, postepeno na taj sektor preneo težiste svoga rada. Ovo njegovo skretanje, koje se delimično prenelo i na upravu koja mu je bila podređena, došlo je do izražaja i u tome što je preuzeo položaj na čelu u Ministarstvu privrede, a 1944 ušao u štab ministra za naoružanje, Speer-a.

Celokupna materija »životnih područja« koja je bila podvrgnuta posmatranju SD-a podeljena je na četiri velike grupe. Prva od njih bavila se pitanjima pravnoga poretka i strukture Reich-a, druga narodnosnim pitanjima, treća sektorom kulture i kulturnoga života a četvrta privredom. Prva je grupa obeležena velikim slovom A, druga slovom B, treća slovom C, a četvrta slovom D.

U samim pojedinim grupama postojali su ovi referati:

Grupa III A:

- III A 1 — opšta pitanja obrade životnih područja;
- III A 2 — pravni život;
- III A 3 — ustav, uprava, zakonodavstvo;
- III A 4 — opšti narodni život;

Grupa III B:

- III B 1 — narodnosni rad;
  - III B 2 — nacionalne manjine;
  - III B 3 — rasa i narodno zdravlje;
  - III B 4 — useljavanje i preseljavanje;
  - III B 5 — okupirana područja;
- neposredno podređeni rukovodiocu grupe bili su lektorat i referat za specijalna pitanja i inspekciju;

Grupa III C:

- III C 1 — nauka;
  - III C 2 — vaspitanje i verski život;
  - III C 3 — narodna kultura i umetnost;
  - III C 4 — štampa, književnost, radio;
- neposredno podređeni rukovodiocu grupe bio je referat za specijalna pitanja, uključivo inspekcije;

Grupa III D:

- III D 1 — prehrambena privreda;
  - III D 2 — trgovina, zanatstvo, saobraćaj,
  - III D 3 — finansije, novinarstvo, banke i berze, osiguranja;
  - III D 4 — industrija i energetika;
  - III D 5 — radna i socijalna pitanja;
- neposredno rukovodiocu grupe podređeni su pomoćni referati, i to: lektorat i referat za specijalna pitanja i inspekciju.

Za sva ova područja, teritorijalni otseci SD-a i sama centrala u RSHA dobijali su obaveštenja putem niza saradnika. Uprava III je razmatrala pozitivne i negativne strane i pojave na ovim sektorima života, vršila ispitivanja o pojedinim organizacionim oblicima i merama, o dejstvu pojedinih mera na raspoloženje i moral stanovništva, itd. Sva ta pitanja Uprava je tretirala u svojim izveštajima i predlagala, na osnovu zaključaka svog proučavanja, eventualne reforme i mere. Za punu objektivnost i stručnost ovakvih izveštaja bilo bi nesumnjivo potrebno da SD raspolaže iskusnim saradnicima, stručnim za pojedina pitanja. Međutim, većina službenika SD-a nije imala potrebno stručno znanje. Zato je naročito pažnja posvećena izboru, informatorima, agenata i poverenika. Njihovom kvalitetom je donekle nadoknadan nedostatak stručnog znanja i iskustva članova SD-a, koji su bili mahom mladi ljudi.

Na isti način je i Uprava IV bila podeljena na grupe i referate. Izvan grupe stajao je inspektor pogranične policije, koji je bio neposredno vezan za šefa Uprave IV, Mueller-a.

Uprava je bila podeljena na pet grupa, obeleženih velikim slovima od A do E. Njen je službeni naziv bio »Islečenje i suzbijanje protivnika«. Neposredno pod šefom uprave IV bila je centralna ustanova za prikupljanje podataka, označena oznakom IV N, i osek za održavanje veza sa inostranim policijama, koji je nosio oznaku IV P. Referati su, u samim grupama, obuhvatali određene sektore rada, obeleženi arapskim slovima.

Grupa IV A:

IV A 1 — komunizam, marksizam i sporedne organizacije, ratni delikti, ilegalna i neprijateljska propaganda;

IV A 2 — odbrana od sabotaže, suzbijanje sabotaže, političko-policijski opunomoćnici za odbranu, politički falsifikati;

IV A 3 — reakcija, opozicija, legitimizam, liberalizam, emigranti, neprijateljski podrivački rad;

IV A 4 — služba obezbeđenja, izveštaji o atentatima, vršenje nadzora, specijalni zadaci, poterni odredi.

Grupa IV B:

- IV B 1 —• politiki katolicizam;
- IV B 2 — politiki protestantizam, sekte;
- IV B 3 —• ostale crkve, slobodno zidarstvo;
- IV B 4 — jevrejska pitanja, pitanja raseljavanja;

Grupa IV C:

- IV C 1 — analiza, glavna kartoteka, rukovanje li nim dosijeima, obaveštenja, A-kartoteka, nadzor nad inostrancima, centrala za izdavanje viza;
- IV C 2 — predmeti zaštitnoga zatvora;
- IV C 3 —• pitanje štampe i književnost;
- IV C 4 — pitanja NSDAP i njenih ogranaka, specijalni slu ajevi;

Grupa IV D:

- IV D 1 — predmeti Protektorata, esi na podru ju Reich-a;
- IV D 2 — predmeti Generalnog guvernermana, Poljaci na podru ju Reich-a;
- IV D 3 — povereni ke ustanove emigracije u Reich-u, neprijateljski raspoloženi inostranci;
- IV D 4 — okupirane teritorije: Francuska, Luksemburg, Alzas i Lorena, Belgija, Holandija, Norveška, Danska;¹⁾

Grupa IV E:

- IV E 1 — opšti predmeti kontrašpijunaže, davanje mišljenja u stvarima veleizdaje i si., industriska milicija i sli ne, ustanove;

¹⁾ Reorganizacijom sprovedenom 1943 godine, ova je grupa dobila referate:

- IV D — (indust. rad.) inostrani radnici;
  - IV D 1 — predmeti Protektorata, esi u Reich-u, Slova ka, Srbija, Hrvatska i ostale oblasti bivše Jugoslavije, Gr ka;
  - IV D 2 — predmeti Generalnog guvernermana, Poljaci u Reich-u;
  - IV D 3 — povereni ke ustanove, neprijateljski raspoloženi inostranci, emigranti;
  - IV D 4 — okupirane oblasti: Francuska, Belgija, Holandija, Norveška, Danska;
  - IV D 5 — okupirane isto ne teritorije.
- Tom prilikom je grupa dobila skupni naziv: Velikonema ka uticajna podru ja.

IV E 2 — opšti predmeti privrede, odbrana od privredne špijunaže;

IV E 3 — odbrana od špijunaže Zapad;

IV E 4 — odbrana od špijunaže Sever;

IV E 5 — odbrana od špijunaže Istok;

IV E 6 — odbrana od špijunaže Jug.¹⁾

U toku rata, s obzirom na sve prostranije okupirane teritorije i na same ratne prilike, grupa IV D nije više mogla da savlada zadatke koji su se pred nju postavljali. Zbog toga je izvršena nova organizacija Uprave IV. Ona je podeljena u dve tzv. glavne grupe, a ove u nekoliko velikih referata. Glavne grupe dobile su sada oznake A i B, a grupe su obeležene arapskim brojevima, dok su raniji referati bili obeleženi malim slovima. Glavna grupa A obrađivala je materiju prema liniskim, stranim područijama, kakva su izložena u ranijim grupama A, B, C i E. Pojedini referati u okviru te glavne grupe dobili su, prema tome, ove oznake: IV A 1 a — obrađivao je komunizam, marksizam, itd. (dakle raniji referat IV A 1); referat IV A 1 b obrađivao je reakciju, legitimizam, itd. (dakle raniji referat IV A 2). Ovi su referati obrađivali u svom delokrugu i na elna pitanja svog domena koja su se ticala okupiranih zemalja. Glavna grupa B predstavljala je grupu obrađivanih ustanova po zemljama i koordinirala je delatnost Ureda IV u odnosu na konkretne teritorije. I ona je bila podeljena na referate, pri čemu su ovi obuhvatili ili pojedine zemlje, kao naprimer, Rusiju ili Poljsku, ili grupe zemalja, kao naprimer Francusku, Belgiju i Holandiju, ili balkanske zemlje. U ustanovama Gestapo-a na terenu, podela je izvršena prema podeli Glavne grupe A u Upravi IV.

¹⁾ Reorganizacijom od 1943 stvorena je, uz grupe A do E, i grupa IV F sa nazivom »Pasoški predmeti i policija za nadzor nad inostrancima«. Ova se grupa delila na referate:

IV F 1 — pograni na policija;

IV F 2 — pasoški predmeti;

IV F 3 — legitimacije i karte identiteta;

IV F 4 — policija za nadzor nad inostrancima i na elna pitanja;

IV F 5 — centralna ustanova za vize.

Posle napuštanja okupiranih područja, u kasno leto 1944, nestao je razlog za postojanje Grupe B i ona je rasformirana. Time je otpala potreba posebnog označavanja Grupe A, jer je ova grupa sada praktično predstavljala celu upravu IV. Zato je u obeležavanju referata izostavljena oznaka A, pa se referati nisu više obeležavali, naprimer, sa IV A 1 a, IV A 1 b, itd. već sa IV 1 a, IV 1 b, IV 2, itd.

Naročito značajan zadatak za upravu IV predstavljali su strani radnici u Nemačkoj, kojih je bilo oko šest i po miliona, i ratni zarobljenici, kojih je bilo do 7 miliona i koji su mahom bili uključeni u nemačku industriju naoružanja. Pored političkog nadzora nad ovim elementima, uprava IV je pojava i obezbeđenja industrije naoružanja, a naročito se specijalizovala na kamufliranje produkcije tajnih oružja. Isto tako složen zadatak predstavljalo je i suzbijanje pokreta otpora u okupiranim zemljama.

U toku rata pojavio se i delokrug kojim se bavio referat IV N. Taj referat, koji je stajao izvan ostalih grupa, sve je više preuzimao upravljanje obavestajnom službom i dirigovanje obavestajnom delatnošću, mada su pojedini referenti u ustanovama Gestapo-a, u kojima je isto tako obrazovan takav referat, ipak zadržavali svoje veze sa agenturom. Proces usredsređivanja obavestajne službe Gestapo-a u referatima IV N centrale i teritorijalnih ustanova nije ni do kraja rata bio završen.

Stoga činjenica da je, sa obrazovanjem Glavne uprave bezbednosti Reich-a, stvorena specijalna centralna ustanova za političku obavestajnu službu u inostranstvu, zaslužuje da bude bliže razmotrena.

b) Organizovanje SS-ovske obavestajne službe u inostranstvu

Himmler i Heydrich su se u prvih godinama borili da organizovanje i sprovođenje političke obavestajne službe u inostranstvu pređe u njihovu nadležnost, jer bi time dobili u ruke još jedan snažan instrument, umanjili značaj Abwehr-a i podvrgli svojoj kontroli sve mnogobrojne raštrkane grane civilne političke obavestajne službe. To im je pošlo za rukom tek 1939 godine, prilikom formiranja RSHA, kome je dodat, kao uprava VI, posebni SS-ovski

aparatus obaveštajne službe prema inostranstvu sastavljen prvenstveno od službenika SD-a.

Odnos ove novostvorene organizacije, Uprave VI, prema NSDAP i prema državi, fiksiran je odlukom RSHA od maja 1940 godine, u kojoj se Uprava VI naziva »ustanovom koja za sve službene ustanove NSDAP, državu i privredu izvršava u inostranstvu one naloge i zadatke koji se mogu izvršiti i rešiti isključivo politički i privrednom obaveštajnom službom«. Drugim rečima, Uprava VI bila je jedina nadležna za obaveštajnu službu u inostranstvu, što je povloilo likvidaciju svih obaveštajnih delatnosti raznih drugih službenih, poluslužbenih i amaterskih obaveštajnih centara. Mada je Uprava VI — ako se izuzme Abwehr — dobrim delom i obezbedila sebi ovaj monopol, ipak su mimo nje i dalje funkcionisale izvesne obaveštajne linije. Međutim, tu se mahom radilo o manje značajnim vezama ili o pojedinim konkretnim obaveštajnim zadacima.

Uprava VI, koja je proistekla iz SD-a, prošla je kroz niz organizacionih eksperimenata, dok nije dobila svoj konačni oblik. Aparatus Uprave VI raspolagao je samo neznatnim obaveštajnim iskustvima, uglavnom onima koja su stečena u pohodu na Austriju i Čehoslovačku. Prvi starešina Uprave VI bio je SS-general Jost, raniji rukovodilac Centralnog odeljenja III SD-a. On nije imao znanje, potrebno za obaveštajnu službu u inostranstvu, a nije se odlikovao ni naročito sposobnošću pa se zato držao onih metoda koje je SD nekada koristio i koje su napuštene još u vreme Ohlendorf-a čak i za rad u samoj Nemačkoj. To znači i da se Uprava VI trudila da u inostranstvu uspostavi veze sa pojedincima i grupama, koji su prema nacional-socijalističkom kriterijumu smatrani politički pouzdanim, zbog svog fašističkog ili nacističkog ideološkog stava.

Organizacija i delatnost Uprave VI mogu se podeliti u dva perioda, vezana za ličnosti njenih rukovodilaca. Prvi period traje od osnivanja Uprave do proleća 1941 godine, kada je na položaju njenog šefa bio SS-general Jost. Drugi period počinje od proleća 1941 godine i traje, sa izvesnim modifikacijama, do kraja rata odnosno do sloma Trećeg Reich-a. U tome periodu je Upravom VI rukovodio Walter

Schellenberg, koji je u tom istom periodu postupno ali brzo unapređen od SS-majora u SS-generalala.

Na elno je unutrašnja struktura Uprave VI, s obzirom na njene zadatke, bila potpuno specifična, odstupaju i od organizacijske strukture već prikazanih uprava RSHA. Bitnu razliku izme u prvog i drugog perioda u njenom organizacijskom razvoju čine ostaci nasleđenog SD-ovskog ustrojstva rada, u periodu dok je Upravom VI rukovodio Jost, a potpuno napuštanje tih načela i usmeravanje cele organizacije prema zahtevima i iskustvima obavljajne službe prema inostranstvu, od trenutka kada je Upravu preuzeo Schellenberg.

Pod Jost-om je Uprava bila podeljena na šest grupa, koje su nosile, kao oznaku, velika slova od A do F. Pojedine grupe su bile podeljene na referate. Pored ovih šest grupa postojala je, kao i kod ostalih uprava RSHA, poslovica koja se bavila personalnim pitanjima, stvarima unutrašnje uprave grupe, aktima, registraturom itd.

Grupe u okviru Uprave VI bile su ove:

VI A — opšti zadaci obavljajne službe prema inostranstvu, sa SS-potpukovnikom Filbert-om na elu. Toj grupi je bio dodeljen opunomoćnik Uprave VI za proveravanje svih obavljajnih veza, uključivo obezbećenja kurirskih puteva i upotrebe obavljajnih sredstava Uprave VI u zemlji i u inostranstvu. U sastavu grupe nalazilo se pet referata, tzv. opunomoćnika za nadziranje i obezbećenje zadataka prema inostranstvu, poverenih pojedinim SD-otsecima i SD-rukovodnim otsecima. Svaki od opunomoćnika bio je nadležan za jednu grupu ovih podređenih teritorijalnih ustanova SD-a;

VI B — nema ko-italijansko uticajno područje u Evropi, Africi i Bliskom Istoku, sa deset regionalnih referata;

VI C (Istok) — rusko-japansko uticajno područje, sa jedanaest regionalnih referata;

VI D (Zapad) — britansko-američko uticajno područje, sa devet regionalnih referata;

VI E — izviđanje ideoloških protivnika u inostranstvu, sa šest referata;

VI F — tehnička pomoćna sredstva za obavljajnu službu u inostranstvu.

Reorganizacija Uprave VI, izvršena pod Schellenberg-om, izmenila je raspored grupa. Grupe su bile ove:

VI A — organizacija obaveštajne službe u inostranstvu, sa pet referata;

VI B — zapadna Evropa, sa četiri referata;

VI C — rusko-japansko uticajno područje, sa trinaest referata i specijalnim referatom VI C Z;

VI D — britansko-američko uticajno područje, sa tri referata;

VI E — Srednja Evropa, sa šest referata (kasnije sedam);

VI F — tehnička pomoćna sredstva za obaveštajnu službu u inostranstvu, sa šest referata;

VI G — naučne metode istraživačke službe;

VI S — sabotaza i diverzija i školovanje agenata za tu delatnost, sa tri referata;

VI Wi (samostalni referat) — ugrađivanje privrede u obaveštajnu službu prema inostranstvu;

VI Kult (samostalni referat) — korišćenje kulturne delatnosti za obaveštajnu službu prema inostranstvu.

Ova dva poslednja samostalna referata, podređena, isto kao i grupe, neposredno rukovodiocu Uprave VI, imala su specijalne zadatke. Referat VI Kult imao je da se koristi obaveštajnim mogućnostima koje su proizilazile iz međunarodnih kulturnih veza i delatnosti kulturnih ustanova. Njegov zadatak nije bio da održava sopstvene obaveštajne kanale, već da stvori obaveštajne veze i da ih predaje teritorijalno nadležnom referatu. Referat VI Wi (Wi = Wirtschaft, to jest privreda) imao je da obrađuje sve privredne izveštaje koje bi primao od drugih regionalnih referata. Ukoliko su ti izveštaji mogli interesovati Ministarstvo privrede, on bi ih predavao niemu preko posebnog oficira za vezu.

Uz ova dva samostalna referata obrazovan je kasnije i treći, koji je nosio naziv VI Wi/T. Njegov je zadatak bio da prikuplja podatke o privrednoj tehnici u inostranstvu i da ih obrađuje.

Grupe VI B do VI E obrađivale su određeno geografsko područje. Njihovi referati bavili su se pojedinim zemljama ili manjim grupama zemalja. Tako je grupa VI E, nadležna za Jugoistok, u svojim pojedinim referatima

obradila Slovačku, Maarsku, Jugoslaviju (od 1941. godine — NDH), Albaniju (od 1941. godine u Crnu Goru), Grčku, Rumuniju i Bugarsku. Jugoslavijom odnosno NDH-om bavio se referat VI E 3.

Dok je sjedište Uprave VI bilo u Berlinu, u centrali RSHA, dotle je grupa VI E prešla 1943. godine u Beč. Razlog za tu selidbu bio je želja da se centrala približi području delatnosti na kome su djelovali njeni organi i njene mreže. Selidba je zahtevala da se pri grupi obrazuje sopstvena poslovnica za svršavanje administrativnih poslova, identična sa onom koja se nalazila pri samom rukovodstvu grupe u Berlinu. Radi održavanja stalnoga kontakta sa berlinskom centralom, grupa VI E je imala tamo svoga oficira za vezu.

Delatnost grupe VI F, koja se bavila tehničkim pomoćnim sredstvima, bila je veoma razgranata. Njen je zadatak bio koliko nabavljanje tehnike za obavestajnu službu, toliko i usavršavanje pojedinih sredstava, njihovo konstruisanje i izrada. U tu su sredstva ubrajani: razne vrste oružja i municije, eksplozivi, predmeti opreme agenta, tajna mastila, falsifikovani dokumenti i fototehnički radovi. Ovoj grupi pošlo je za rukom da izvrši vrlo uspele falsifikate dolarskih novčanica i engleskih funti. Falsifikovane novčanice upotrebljavane su za rad u inostranstvu i proturane preko neutralnih zemalja u velikim količinama, služe i u isto vreme za to da se razmenom dođe do pravih stranih valuta. Falsifikati engleskih funti prošli su se naročito u vezi sa poznatom aferom Cicero.

U sastavu grupe VI F nalazila se samostalna radio-tehnička ustanova, koja je nosila nevin naziv »Wannsee-institut«, — to jest institut na jezeru Wannsee koje se nalazi kod Berlina. Ustanova je bila smeštena u prostranoj izolovanoj vili na obali tog jezera. Ona je organizovala celokupni radio-telefonski saobraćaj Uprave VI i upravljala njime. Pre svega, u ovaj delokrug su spadale veze sa glavnim opunomoćnicima Uprave VI u raznim zemljama, kao i s tajnim radio-telegrafskim saobraćajnim agentima. Institut je nabavljao i usavršavao potrebne aparate, sastavljao šifre i vršio nastavu rukovanja vezama i šifrom.

Wannseeinstitut imao je u svome sastavu i stalnu radio-prislušnu službu za sve politički interesantne emisije

u svetu. Emisije su snimane magnetofonski, prevođene na magnetofonske trake i u skraćenoj formi svakoga dana dostavljane referatima Uprave VI u obliku brošure. Ova je brošura pružala kompletan pregled vojnih i političkih zbivanja u svetu sa gledišta i saveznika i neutralnih zemalja. Njoj su isto bili dodavani i radio-telegrami različitih svjetskih firmi, a etnaestodnevno je izdavana naročita sveska sa emisijama Vatikana. Po etkom 1945. godine institut je formirao svoj ogranak kod Beča, sa zadatkom da održava radio veze prema Jugoistoku. Međutim, pre nego što je ogranak uspeo da otpočne sa radom, grupa VI E je, zajedno sa ovim ogrankom Wannseeinstituta, morala, pred nadiranjem sovjetskih trupa, da napusti Beč.

Grupa VI C, koja se bavila naučnoistraživačkom službom i metodološkim proučavanjem, naslanjala se naročito i na »Jugoistočni institut« u Beču i sliče na narodne naučne institute. Ona je posebno obrađivala oblast narodnosnih, etnografskih i sličnih pitanja koja su, u svojim implikacijama, mogla biti od važnosti za obavешtajnu službu. Karakteristično je da je na čelo te grupe postavljen rukovodilac »Jugoistočni institut«, dr Krallert.

Pri obrazovanju grupe VI S ugledali su se rukovodioci na nemačke obavешtajne službe donekle na organizaciju i delatnost britanskih komandosa koji su ubacivani na okupirane teritorije. Ova delatnost Grupe VI S odvijala se paralelno i suparnički sa sličnom ustanovom Abwehr-a, poznatom pod imenom »Nastavni puk Brandenburg« (Lehrregiment Brandenburg). Grupa se nije bavila prikupljanjem obavешtenja, već se u svom konkretnom delovanju oslanjala na obavешtajni aparat odgovarajućeg referata Uprave VI. Njen prvi veliki poduhvat bilo je oslobođenje Mussolini-a sa Gran Sasso-a, koje je izveo rukovodilac grupe, tadašnji SS-kapetan, kasniji pukovnik Otto Skorzeny.

Grupa VI S imala je i svoje agentske škole i rukovodila je školovanjem i obukom agenata. Ovakve škole nalazile su se u Haag-u (Holandija), u Fruškoj Gori iznad Iriga i u Muerzzuschlag-u (Štajerska). Program obuke obuhvatao je rukovanje oružjem, eksplozivima i paklenim mašinama, bavljenje karata, pružanje prve pomoći i pri povredama, itd. Vežbalo se i u skakanju padobranom, vožnji

raznim tipovima automobila, vršena su posebna ispitivanja hrabrosti u enika. Za vreme boravka u školi agenti su bili podvrgnuti neprimetnom posmatranju i proveravanju, naročito u pogledu njihove sposobnosti za akciju, hladnokrvnosti, odlučnosti i kolebljivosti. U enici škole imali su pseudonime i nisu znali prava imena svojih kolega.

Godine 1944 obrazovana je grupa ili samostalni referat VI Z. Zadatak je bio da se organizuje sprovođenje odbrane od špijunaže i sabotaze u neutralnom inostranstvu. Ovde je bila posredni kontraobaveštajna zaštita onih preduzeća u neutralnim zemljama koja su radila na isporukama za nemačku industriju naoružanja, kao i obezbećenju proizvodnje i transporta predmeta obuhvaćenih tim isporukama. Gestapo, inače nadležan za ovu vrstu rada, u inostranstvu nije mogao sa svojim aparatom da vrši obezbeđenje, pa je zbog toga taj zadatak preuzela Uprava VI.

Od značaja je pomenuti da su referati, koji su obrađivali obaveštajno pojedine zemlje ili grupe zemalja, bili podeljeni na tri sektora, označena malim slovima a, b i c. Prvi od njih je obuhvatio delatnost na organizovanju i upravljanju obaveštajnom službom prema određenoj zemlji. Taj je sektor vodio sam referent. Drugi sektor je bio zaposlen sastavljanjem i podnošenjem izveštaja višim ustanovama na osnovu primljenih obaveštenja. Naposljetku, sektor c je obrađivao primljeni materijal u svrhu njegovog internog korišćenja.

Stvaranje Uprave VI dalo je dotadašnjim policiskim atašeeima nov položaj u aparatu RSHA. Njihove izveštaje iz inostranstva, ukoliko su bili političkog karaktera, primala je tada Uprava VI, u jednoj kopiji, bilo neposredno, bilo preko Uprave IV, čiji je glavni zadatak i dalje bio primanje izveštaja za policisko-obaveštajni sektor rada. Pri takvom stanju stvari, međutim, nije više odgovarala dotadašnja organizaciona šema, po kojoj su policiski atašei bili podređeni centrali Gestapo-a. Aparat policiskih atašea je, kao celina, vezan neposredno za šefa RSHA, koji je za kontakt sa atašeeima i za rukovođenje njihovom delatnošću u formirao posebnu malu ustanovu, koja je nosila naziv »Grupa atašea« (Attachegruppe).

Teritorijalne i ostale podru ne ustanove svih grana policije, obuhva enih u RSHA-u, organizovane su prema šemi samog RSHA, ali nisu bile spojene u jedinstvene teritorijalne organizme. Stapostelle su i dalje ostale odvojene od oteka SD-a, a kriminalna policija se zadržala u okviru policijskih predsedništava, odnosno direkcija. Me- utim, u svom unutrašnjem administrativnom grananju, ove teritorijalne ustanove, otseci, itd. poklapali su se sa šemom RSHA. Tako je svaka ustanova Gestapo-a imala odeljenja I, II i IV. Otseci SD-a imali su odeljenja I, II, III i VI. Ali ustanova inspektora Sipo i SD-a, o kojoj je ve ranije bilo re i, imala je sva odeljenja kao i RSHA, od I do VI. Na taj na in je u ovoj ustanovi izvršeno, po teritorijalnim jedinicama, objedinjavanje raznih grana policijskog i obaveštajnog aparata RSHA. Treba napomenuti da inspektor Sipo i SD-a nije imao u svojoj nadležnosti i ogranak Uprave VII, pošto je ona postojala samo u centru i nije imala nikakvih teritorijalnih organa.

U pogledu dodeljivanja zadataka rukovodiocima odeljenja VI u ustanovama inspektora Sipo i SD-a i u SD-otsecima, važno je pravilo elasti ne upotrebe njihovog aparata i njihovih veza. Njihova delatnost nije bila ograni ena samo na teritorijalnu jedinicu, u kojoj se nalazilo njihovo sedište. Naprotiv, oni su imali da rade obaveštajno prema itavom inostranstvu, ukoliko je za to bilo konkretnih mogućnosti. Tako, naprimer, SD-otsek u Graz-u nije bio u pogledu svoje obaveštajne delatnosti ograni en samo na Jugoslaviju i Ma arsku, tj. na susedne zemlje. On je mogao da održava veze u itavom svetu, ukoliko mu se za to pružala prilika. Li nim vezama pridavan je ve i zna aj nego šematskom razgrani enju nadležnosti. Rukovodioci odeljka VI u sastavu nižih ustanova i oteka morali su, me utim, da o ovakvim svojim vezama obaveste upravu VI u centrali RSHA, kako bi ova mogla najcelishodnije koristiti itav svoj aparat po pojedinim konkretnim zadacima.

c) Odnos RSHA prema Abwehr-u i državnom aparatu

U sastavu RSHA, a izvan ostalih uprava, nalazile su se razne ustanove koje su bile neposredno podre ene nje- nome šefu. To su bile ustanove iz šireg sektora bezbed-

nosno-policiske i obaveštajne delatnosti, obuhvaene Glavnom upravom bezbednosti Reich-a, po na elu da svi oblici i ogranci te delatnosti budu koncentrisani pod jednim rukovodiocem i u jednoj centralnoj organizaciji. Tako su se, naprimer, u okviru RSHA nalazili rukovodilac istražne delatnosti SS-ovskog i policiskog suda, inspektor za telesno vaspitanje, vanredni opunomo enik pretседnika Me unarodnog ureda kriminalne policije, kao i inspektor škole Sipo i SD-a, u iju su nadležnost spadale specijalne škole za aparat i za oficire policije bezbednosti, za radio-telegrafiste, za sportske nastavnike, za ga anje, itd.

Postavljen na ovako široku osnovu, RSHA je ljubomorno uvao svoju nezavisnost i nastojao da spre i svako mešanje kako državnog, tako i partiskog aparata u svoj rad. Himmler i Heydrich, su se trudili da isklju e, u svome opštenju sa Hitler-om, sve ostale partiske i državne ustanove, koje bi mogle da se ispere e izme u njih i vrha Reich-a. Tako su, naprimer, izveštaji Uprave VI dostavljeni samo Heydrich-u, Himmler-u i Hitler-ovom »glavnom stanu«. Izvesno vreme je Uprava VI davala svoje izveštaje — ili bar neke od njih — i Ministarstvu inostranih poslova. Me utim, od 1941 sa tim se bilo prestalo, tako da je itava SS-ovska obaveštajna služba radila bez ikakvog kontakta sa ministarstvom koje je nesumnjivo bilo najviše zainteresovano za rezultate njene delatnosti. Neophodno službeno opštenje Heydrich je zadržao li no za sebe.

Odnosi izme u Ministarstva inostranih poslova i RSHA bili su uopšte zategnuti. Mada su postojali referenti za vezu izme u RSHA i toga ministarstva, Himmler i Heydrich i celokupni njihov aparat istupali su prema Ribbentrop-u sa neprikrivenim potcenjivanjem i omalovažavanjem. Dešavalo se da je Gestapo za vreme rata zatvarao inovnike Ministarstva spoljnih poslova zbog prekršaja zakona o defetizmu ili zbog povrede konspirativnosti. Bilo je ak i slu ajeva da državnom sekretaru toga ministarstva nije bilo dozvoljeno pose ivanje i razgovor sa uhapšenim službenicima. Štaviše, odbijeno je da se da makakvo obaveštenje o tome gde se oni nalaze i kakav se postupak protiv njih vodi. Kasnije se, istina, taj odnos unekoliko popravio, ukoliko se to ticalo obaveštajne službe RSHA u inostranstvu.

Reklo bi se, da bi bar Ministarstvo unutrašnjih poslova Reich-a trebalo da ima pravo uvida u aktivnost RSHA. Ovo pogotovu zato, što su uprave IV i V, pod nazivom »Glavne uprave policije bezbednosti« pretstavljale deo Ministarstva unutrašnjih poslova. Me utim, to je bilo samo fiktivno. Državni sekretar Ministarstva unutrašnjih poslova nije imao pravo da traži uvid u akta Gestapo-a. Isto tako ni ostale ustanove unutrašnje uprave nisu imale uticaj na delovanje Gestapo-a i SD-a.

Ministarstvo pravosu a imalo je posebnog inovnika za održavanje veze sa Upravom IV. Me utim, to se ministarstvo, zajedno sa sudskim aparatom, oprezno uvalo svakog mešanja u poslove Gestapo-a. Kada je za vreme rata umro ministar pravosu a Guertner, i kada je na njegovo mesto došao dotadašnji pretsednik vrhovnog političkog suda (tzv. »Narodnog suda«) Thierack, Himmler je sa njim postigao sporazum da slu ajeve prekršaja zakona o razaranju vojne snage i zakona o defetizmu predaje državnom tužioštu, umesto da prestupnike šalje u koncentracione logore. Novi pretsednik tog suda, Roland Breissler, izricao je redovno smrtne kazne i za najsitniji prekršaj.

RSHA je imao organ za vezu i sa Ministarstvom privrede, koji je ve pomenut. Ovde su odnosi bili nešto bolji, s obzirom na li no raspoloženje rukovodioca Uprave III, Ohlendorf-a, ali su i tu obaveštenja za ministarstvo privrede bila ograni ena.

Mada je i Ministarstvo propagande imalo svog inovnika za vezu sa SS-om, odnosi izme u Goebbels-a i RSHA bili su veoma hladni. Goebbels je u Himmler-u gledao konkurenta, a u SS-u aparat koji može jednoga dana postati opasan za političku organizaciju NSDAP. On je nesumnjivo razumeo namere Himmler-a i Heydrich-a, pa je od njih zbog toga zazirao, a istovremeno nastojao da umanj njihov uticaj i da pred Hitler-om omalovaži zna aj njihovog rada. Konflikt se izražavao i u odnosima izme u podre enih ustanova Ministarstva propagande i RSHA. RSHA je, istina, davao Goebbels-u izvesne izveštaje, ali samo naročito odabrane i cenzurisane.

Pri ovakvom stanju stvari i ovakvim tendencijama u vrhu RSHA, bilo je o igledno da se i dalje moraju pogoršavati odnosi izme u njega i Abwehr-a. Za zategnutost

izme u ove dve ustanove postojao je itav niz uzroka, od li nih i prestižnih, pa do političkih i ideoloških. Tako je, naprimer, čia bi postao što neophodnijim Hitler-u, Himmler-ov i Heydrich-ov aparat prihvatao svaku njegovu ideju i koncepciju pre nego bi je ovaj do kraja izrekao. Abwehr je u tom pogledu bio uzdržljiviji. Posle osnivanja Uprave VI, što je predstavljalo prodiranje sprege Himmler—Heydrich i u domen koji je dotle bio rezervisan, uglavnom, za Abwehr, odnosi izme u suparničkih organizacija su se još više zaoštrili.

Heydrich je, dotada, uvek dobijao sve unutrašnje-političke izveštaje Abwehr-a i koristio ih za potrebe Gestapo-a. Međutim, stvaranjem Uprave VI pojavilo se dvojstvo u spoljnoj obaveštajnoj službi, koje je, posle mnogih trvenja, samo privremeno i ne u potpunosti uklonjeno izvesnim razgraničenjem nadležnosti. Na sastanku rukovodilaca obe obaveštajne organizacije u Pragu, a u prisustvu Heydrich-a i Canaris-a, ugovorena je izmena obaveštenja, s tim da Abwehr radi na izveštajima vojne prirode, a Uprava VI političke. U svojoj delatnosti u inostranstvu Abwehr je trebalo, prema tom dogovoru, da se koncentriše na vojna a Uprava VI na politička pitanja. Ustvari ovog sporazuma se nijedna strana nije striktno pridržavala. Obaveštenja su, istina, izmenjivana, ali do potpuno iskrene saradnje izme u Uprave VI i Abwehr-a nije došlo.

Abwehr je i dalje prikupljao unutrašnje-politička obaveštenja. Njegovi najviši rukovodioci koristili su ta obaveštenja za sebe i za vojno rukovodstvo, a pukovnik Oster i za grupu otpora koja se okupila oko generala Beck-a i dr Goerdeler-a. Od ovih lica najistaknutija su bila: bivši li ni referent ministra pravde, von Dohnany, advokat dr Josef Mueller i vladin savetnik Hans Bernd Gisevius.

Trvenja izme u Abwehr-a i Himmler-a izazvao je i rad sa pripadnicima nernačkih manjina u stranim zemljama. Abwehr II je, prilikom pripremanja sabotažnih i sličnih delatnosti, uveliko računao na pomoć Volksdeutscher-a. Himmler je, da bi u tome omeo konkurentski Abwehr, a i da bi sprečio potpuno kompromitovanje nernačkih manjinskih organizacija u inostranstvu, zauzeo

naposljetku zvani no stanovište da nema ke narodnosne grupe kao celine, ili njihove organizacije, ne treba koristiti u obaveštajne svrhe. Na osnovu ovakvog stava, Volksdeutscher-i su po pravilu angažovani za obaveštajni rad samo kao pojedinci. Prakti ki, me utim, to nije ni jedna ni druga strana poštovala.

Treba napomenuti, da je Himmler veoma mnogo po-lagao na nema ke narodnosne grupe u inostranstvu i da je sa uspehom radio na tome da one prihvate i da se fanatizuju za ideje nacional-socijalizma i ciljeve Tre eg Reich-a. Stvaranje pete kolone, koja je oformljena u svim zemljama gde je bilo Volksdeutscher-a, uglavnom je rezultat političke mobilizatorske aktivnosti Himmler-a i SS-a.

3) Izgradnja vojne obaveštajne službe

a) Zna aj službe Ic u ratu

U ranijem izlaganju ukratko je objašnjena funkcija odeljenja, odnosno oficira Ic pri višim vojnim štabovima. Ovi organi vojne obaveštajne službe, koji su bili u vezi sa odeljenjem Fremde Heere generalštaba vojske, predstavljali su, uglavnom, ogranke taktičke obaveštajne službe. Podelu na strategisku i taktičku obaveštajnu službu ne treba smatrati krutom šemom. Organi službe Ic vršili su, prema potrebi, i zadatke strategijske obaveštajne službe.

Za vreme mira je služba Ic u trupi imala dosta ograničenu, više studiozno-analitičku, kabinetsku ulogu. Tada je njena praktična delatnost bila usredsređena, uglavnom, na obučavanje trupa u vezi njihovog držanja prema neprijatelju u slučaju zarobljavanja, na odbranu od neprijateljske špijunaže u samoj trupi, u kasarnama, vojnim zgradama i postrojenjima, kao i nadzor nad delatnošću u Ast-ova — ovo poslednje važi samo za Ic—rukovodioca pri štabovima armijskih korpusa. Putem službe Ic, vršeno je, pod rukovodstvom odeljenja Fremde Heere, stalno teorijsko izgrađivanje i obaveštavanje o stanju i obuci inostranih vojski u doba mira, o njihovom naoružanju, taktici, itd.

Već prilikom prisajedinjenja Austrije, a i kasnije, kod prigrabljivanja Sudeta, oformljene su vojne grupe (Heeresgruppen). Time je napuštena mirnodopska vojna

organizacija Wehrmacht-a, koja nije imala ovako velikih formacija. U Poljsku su prodrle vojne grupe kojima su bile podređene armije, koje tako i nisu postojale u mirnodopskoj organizaciji Wehrmacht-a. Prema vojnim zakonima, naredbodavnu vlast u operativnom području imao je samo glavni zapovednik tog područja. Ovo se, naravno, odrazilo i na Ic službi.

Pred početak operacija, to jest u trenutku kada su izvršene posljednje pripreme za napad, oficiri Ic pri štabovima Wehrmacht-a primali su od odeljenja Fremde Heere materijal o protivničkoj vojsci koji je u mirno doba bio prikupljen. Ove informacije knjige obuhvatale su podatke o mirnodopskoj i ratnoj snazi protivničke vojske, o njenom naoružanju, o opremi, dislokaciji, itd. Knjizi su priložene i fotografije rukovodećih protivničkih oficira. Na taj način je Ic mogao da oceni brojnu snagu i borbeni kvalitet protivničkih trupa, a u borbama i značaj protivničkih gubitaka. Ovi podaci popunjavani su neprekidno obaveštenjima koja bi oficir Ic pribavljao u toku samih operacija.

Treba ukazati na jednu inženjersku, koja predstavlja specifičan izraz mentaliteta nemačko-pruske vojske i koja je imala uticaja na razvoj i značaj službe Ic u sastavu Wehrmacht-a. Nije slučajno, što je u štabu nemačkih komandnih štabova obavestajna služba stavljena na treće mesto, dok je, naprimer, u francuskoj vojsci bila na drugom. Po doktrini, koju je izgradio Napoleon Bonaparte, smatralo se da obavestajna služba dolazi odmah iza generalštabne operativne službe, koja predstavlja prvo odeljenje visokih štabova. Međutim, nemačka organizacija predviđala je drugo mesto za tzv. Quartiermeister-a, oficira koji je zadatka zbrinjavanje, snabdevanje i naoružavanje trupa. Obavestajna služba je stavljena na treće mesto. U ovome se izražava izvesno potcenjivanje te službe, koje je, svesno ili nesvesno, ostalo u nemačkoj vojsci sve do prošloga rata. Služba Ic predstavljala je u Wehrmacht-u pomagača službe Ia (operativno štabno rukovodjenje i obuka), pa su i oficiri, koji su je u štabovima vršili, bili znatno mlađi i po rangu. Kada je, u toku priprema za rat, došlo do popunjavanja generalštabnih položaja pri korpusima i divizionima generalštabnim oficirima, na Ic-položaje su po-

stavljeni mahom rezervni oficiri—intelektualci, koji nisu imali dovoljno stručnog znanja za ovu službu.

Tek je rat svojim iskustvima podigao ugled službe Ic u Wehrmacht-u. U leto 1943 godine, kada je po elopovla enje nema kih trupa sa krajnjih osvojenih teritorija, a i rukovodioci operativnih jedinica naročito jasno uvideli važnost sopstvene taktičke obavestajne službe, ugled Ic službe je porastao i ona je stekla odgovarajući i uticaj u rukovodstvu nemačke vojske. Tada je, međutim, nastala takva situacija, da korist od nje praktički nije mogla da dođe do nje naročito izražaja. Hitler je lično bio preuzeo rukovođenje operacijama, istaknuvši parolu da se svaki položaj i svaka linija imaju braniti do poslednjeg opeka i po svaku cenu. Ovo je imalo svog uticaja i na zaključke službe Ic, jer je svaki predlog, koji se ne bi slagao sa ovom opštom Hitler-ovom direktivom, mogao biti protumačen kao defetizam i plaćen glavom.

b) Delatnost i zadaci službe Ic

Delatnost službe Ic obuhvatala je tri velika sektora:

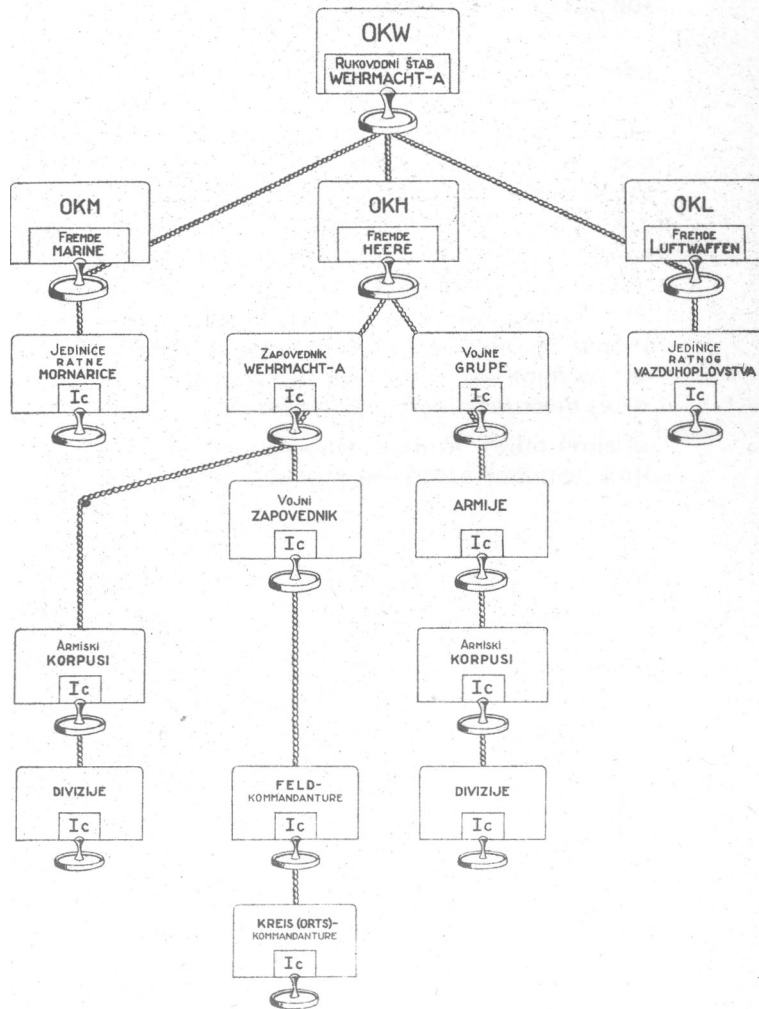
- 1) Utvrđivanje neprijateljeve situacije i ocena te situacije.
- 2) Obezbeđenje trupa protiv neprijateljske špijunaže i obezbeđenje vojnih tajni.
- 3) Staranje o moralu trupa.

Prvi zadatak službe Ic, koji se na nemačkom zvao Feindlagebeurteilung (ocenjivanje neprijateljeve situacije) obavljan je pomoću obrade niza obavještenja iz raznih izvora i pomoću sopstvene aktivne delatnosti Ic-a. Izvori iz kojih je Ic crpeo svoja obavještenja bili su ovi:

a) Obavještenja iz same trupe o držanju i kretanju neprijatelja. Nemačke jedinice morale su dvaput dnevno da podnose izveštaje o svojim zapažanjima. Ovo su mogla biti, naprimera, i akustička zapažanja o pokretima na neprijateljskim položajima i iza njih.

b) Izjave ratnih zarobljenika. Ratni zarobljenici saslušavani su, prvo, kod same jedinice koja je izvršila zarobljavanje, dok su još oni bili u stanju uzbuđenosti. Zatim su zarobljenici stavljeni na raspolaganje divizionu Ic-u. Za saslušanje zarobljenika izrađeni su posebni formulari koji su istovremeno predstavljali uputstvo za islednika.

SLUŽBA Ic

Pred velike borbe, unapred su formirane grupe za saslušavanje o ekivanih zarobljenika. Izjave zarobljenika, koje bi bile važne za oenu neprijateljeve situacije, saopštavane su najhitnijim putem višim jedinicama. Pripadnike neprijateljskog vazduhoplovstva saslušavali su organi nema kog vazduhoplovstva.

c) Zaplenjena dokumenta. Ovde se radilo prvenstveno o vojni kim bukvicama zarobljenika ili poginulih protivni kih vojnika, o kartama i komandnom materijalu iznenih protivni kih štabova. Materijal šireg zna aja, kao naprimer arhive, dostavljao se Odeljenju Fremde Heere ili centrali Abwehr-a.

d) Vazduhoplovno izvi anje. Za ova izvi anja, Ic se služio izvi a kim eskadrilama vazduhoplovstva, stavljenim na raspolaganje rukovodiocima mesnih operacija. Sem toga i samo vojno vazduhoplovstvo vršilo je mnoga vazdušna izvi anja. Fotografski materijal, do koga se došlo ovim izvi anjem, dostavljan je odgovaraju em Ic-u.

e) Prisluškivanje protivni kih vojnih radio-emisija. Ove zadatke obavljale su posebne prislušne jedinice, koje su vršile i dešifrovanje.

f) Izveštaji Abwehr-a. Organi Abwehr-a, koji su radili u operativnom podru ju jednoga Ic-a, bili su obavezni da mu stavljaju na raspolaganje izveštaje korisne za njegov delokrug rada.

g) Izveštaji Tajne vojne policije. Sve ustanove Tajne vojne policije (GFP), koje su deystvovala u operativnom podru ju, bile su dužne da dostavljaju najbližem divizijskom Ic-u sva obaveštenja koja bi za njega mogla imati zna aja.

h) Obaveštenja od strane viših ustanova. Više ustanove Ic obaveštavale su svoje podre ene Ic-ove o pitanjima koja su se ticala podru ja njihove nadležnosti. Isto tako je vršeno me usobno obaveštavanje susednih jedinica.

i) Grupe za prisluškivanje. Ic je imao posebno obučene grupe, iji je zadatak bio prisluškivanje protivničkih telefonskih razgovora. Izbegavaju i svaki sukob, gru-

pe su se provla ile kroz neprijateljske linije i posebnim aparatima ukop avale u telefonske vodove.

j) Izjave stanovništva. Ic je nastojao da sti e informacije i saslušavanjem stanovništva, naro ito u periodima napredovanja i zauzimanja novog terena.

k) Slušanje opštih emisija neprijateljskog radia. Iz ovih emisija Ic nije mogao da dobije neposredno vojno-relevantna obaveštenja, naro ito takva koja bi bila interesantna za mesno obaveštavanje. Me utim, iz njih se moglo videti opšte raspoloženje u taboru protivnika, kao i njegova propagandna linija. To je pomagalo ocenjivanju situacije, a i delatnosti Ic-a na održavanju morala sopstvenih trupa.

1) Izmena mišljenja sa službenim ustanovama Sipo i SD-a, koje su bile upu ene na saradnju sa Ic.

Važan zadatak službe Ic predstavljalo je ažurno voenje posebnih karata, od kojih je bila najvažnija karta 0 opštoj situaciji neprijatelja (Feindlagekarte). U nju su uno eni svi prispeli izveštaji, tako da je karta u svakom trenutku odgovarala informisanosti o situaciji borbe. Uz ovu su, kao specijalne, vo ene karte o konkretnim položajima neprijateljskih trupa, a naro ito o artiljeriskim i vazduhoplovnim, i karta o stanju drumova. Viši štabovi obi no su vodili kartu koja je obuhvatala itavu situaciju na doti nome frontu, a ne samo posebnu o sopstvenom operativnom sektoru.

Ukoliko je raspolagao odgovaraju im podacima, Ic je stvarao kartoteku o rasporedu protivni kih komandnih ustanova i oficira.

Izveštajna delatnost Ic-a išla je od vojne grupe preko armije i korpusa do divizije. U svima ovim jedinicama, služba Ic sastavljala je povremene izveštaje o situaciji kod neprijatelja i davala svoj komentar. Ako bi, preko neprijateljskih radio-emisija, novina ili kojim drugim putem došla do obaveštajnog materjala politike prirode, Ic-služba je izrazivala i politike izveštaje za opštu orijentaciju viših ustanova.

Osnovni zadatak Ic-oficira bio je svakodnevni izveštaj o neprijateljevoj situaciji, uz ocenu te situacije. Sve

• to on podnosio Ia-oficiru, to jest na elniku štaba svoje komande, zatim na elniku štaba višeg komandanta, a eventualno i samom višem komandantu. U osnovi, delatnost službe Ic sastojala se, u pogledu operativnog planiranja, u obaveštavanju operativnoga štaba o namerama neprijatelja, zasnovanom na poznavanju njegove situacije.

Ic služba je bila dvostruko povezana sa ostalim aparatom vojnih štabova. S jedne strane, ona je bila organ štaba, odnosno komande same jedinice u kojoj je dejstvovala, a s druge strane, bila je organizovana vertikalno, od generalštaba vojske naniže, preko vojnih grupa, armija i korpusa do divizije. Preko tog vertikalnog stuba obaveštavanja, primao je Generalštab vojske veliki deo materijala, na osnovu koga je vršio ocenu situacije neprijatelja i namera protivni kog vojnog rukovodstva. Vrh službe Ic predstavljao je generalštab vojske. Tamo je svaki pojedini izveštaj ponovo proveravan i ocenjivan, upore ivan i dovo en u sklad sa drugim izveštajima i podacima.

Karakteristi no je za Hitler-a li no , kao i ,za na in na koji je on vodio rat, da se nije mnogo osvrtao na ocenu situacije, koju je, na osnovu ovih izveštaja i ostalog obaveštajnog materijala, davao generalštab vojske. On je na obaveštajni rad generalštaba gledao samo sa gledišta informacija, sa gledišta pružanja obaveštenja, dok je zaključke izvodio on sam, esto u punoj suprotnosti sa zaključcima generalštaba. Lako a, kojom je razbio kastin-sku celinu i solidarnost nema kog generaliteta, izazvala je kod njega nipošta vanje profesionalnog političara prema profesionalnom vojniku i njegovom generalštabnom radu.

Hitler je gledao na generale samo kao na stru ne izvršioce. Generalima je ostavljao samo ulogu realizatora njegovih strategiskih planova, a vo enje rata zadržavao je za sebe. Sam se mešao i u sprovo enje pojedinih operacija. Posle uklanjanja Brauchitsch-a, li no se stavio na elo OKH. Njegova su nare enja esto išla naniže sve do nivoa pojedinih pukova kojima je on postavljao operativne zadatke. Ukoliko se išlo dalje u rat, ukoliko se

nema ka ratna mašina sve više zaglibijavala u bezizglednu borbu protiv ogromne nadmo i antihitlerovske koalicije, utoliko je više Hitler ostavljao po strani stru no generalštabno vo stvo Wehrmacht-a i sam preduzimao sve obimnije i sve detaljnije zadatke.

Naro ito je karakteristi no za Hitler-ov na in rada, a to je bila i jedna od sudbonosnih posledica, formiranje posebnog Rukovodnog štaba Wehrmacht-a (Wehrmachtsfuehrungsstab) u okviru OKW-a. Time je kao u tolikim drugim oblastima, stvoren paralelizam i u pitanju generalštabnog upravljanja vojnom silom. Pored starog generalštaba, koji se nalazio u sastavu OKH, tojest Vrhovne komande kopnene vojske, stvoren je još jedan generalštab, utoliko važniji što se prostorno nalazio u samom Hitler-ovom »Glavnom stanu«. Time je unesena nejedinstvenost i nejasno a u najviše rukovodstvo Wehrmacht-a i u samo operativno vo enje rata. Da bi se stvari još više komplikovale, Hitler je ograni io nadležnost generalštaba na isto no bojište, tojest na rat protiv SSSR-a, dok su ostala bojišta bila podre ena Rukovodnom šabu Wehrmacht-a, na ijem je elu stajao general Jodl. Me utim, Rukovodni štab je u isto vreme imao i izvesne nejasno razgrani ene funkcije u pogledu Isto noga fronta. On je postao nekom vrstom Hitler-ovog li nog generalštaba i sprovodioca njegovih ideja.

Nekontrolisano od generalštaba, tome Hitler-ovom štabu pristizala su razna obaveštenja, od kojih su mnoga bila unapred skrojena specijalno za Hitlera. Njegova okolina je dobro poznavala njegovu shvatanja, pa je njima prilago avala svoja mišljenja. Tipi no je nare enje koje je Hitler izdao u vreme kada je »ratna sre a okrenula le a« nema koj vojsci. Prema tome nare enju, na situacionim kartama trebalo je da plave oznake, koje su kod ubeležavanja ozna avale nema ke jedinice, budu tri puta ve e od crvenih znakova kojima su obeležene protivni ke jedinice. Ovo svoje detinjasto nare enje Hitler je obrazložio time, što je, po njegovom uverenju, nema ki vojnih kvalitetno bio tri puta bolji od protivni kog.

Bez obzira na minuciozni rad službe Ic, Hitler se neprekidno uplitaio u ocenjivanje situacije i esto davao na-

HITLER VOJSKOVOĐA

Uništenje otpora starog generaliteta, po etne velike pobe-
de u ratu, pokornost generalštaba i uverenje u sopstvenu geni-
jalnost stvorili su kod Hitler-a vrstu veru u svoj izvanredni
talenat za upravljanje ratnom mašinom i njenim operacijama.
Me utim, dalji tok rata pokazao je da je Hitler u inio niz fatal-
nih grešaka u oblasti ratne strategije i da je sam razvio mit o
sebi kao genijalnom vojskovo i. Na fotografiji: Hitler i njegovi
saradnici, na elnik OKW-a Keitel i šef Rukovodnog štaba Wehr-
macht-a Jodl, planiraju ratne operacije

re enja koja je generalštab, protiv svoje volje sprovodio u delo i koja su ponekad zna ila katastrofalne pogreške sa vojno-strategiskog gledišta.¹⁾

Posledice ovog neprekidnog Hitler-ovog uplitanja u odlu uju e operacije najbolje su mogli da ocene oficiri nema kog generalštaba, a naro ito vo stvo nema ke vojne obaveštajne službe. Otuda je i razumljivo da je baš iz

i) Kada je uspelo munjevito nema ko nadiranje od Sedana do Abbeville-a, koje je 1940 godine slomilo Francusku, (a za koje je plan bio izradio i Hitler-u predložio von Manstein), Hitler je kona no stekao nepokolebljivo uverenje u svoju genijalnost kao vojskovo e. On je zaboravio da se njegova uloga u sprovo enju toga plana sastojala u tome, što je odobrio i naredio sprovo enje zamisli Manstein-a (koga je premestio, da bi spre io njegovu li no u estvovanje u tom pothvatu) i pripisivao je i samu koncepciju, smelu i dalekovidu, sebi samom.

Me u najve e strategiske greške Hitler-a, koje su izazvale strah od posledica u vrhu aparata Ic, nema kom generalštabu i kod glavnog komandanta vojske von Brauchitsch-a, spada njegovo nare enje, u leto 1941 godine, da se izvrši prebacivanje udarnih tenkovskih i oklopnih jedinica sa pravca prema Moskvi na pravac prema Rostovu. Time je Hitler zaustavio napredovanje vojne grupe, koja je nadirala prema sovjetskom glavnom gradu, u želji da što pre osvoji industriske oblasti Donjeckog i Donskog basena. Tek ujesen su te divizije, pod komandom generala Guderian-a, ponovo vra ene u sastav vojne grupe koja je nadirala prema Moskvi, pošto je puna dva meseca napredovanje u pravcu Moskve bilo gotovo uko eno.

U to vreme je vrhovni komandant kopnene vojske, feldmaršal Brauchitsch, ukazao Hitler-u na injenicu da ovo usporavanje prodora prema Moskvi uslovljava izmenu svih ranijih strategiskih pretpostavki. On je tražio da se pre nailaska zime stvore vrste linije sa kojih bi se narednoga prole a mogle nastaviti operacije. Hitler se sa ovim shvatanjem nije složio i odgurnuo je Brauchitsch-a, a ovaj je podneo ostavku, koju mu Hitler tada nije odmah formalno uvažio.

Pošto je, posle dvomese nog usporavanja, po povratku tenkovskih trupa na front pred Moskvom, po Hitler-ovom nare enju ofanziva nastavljena, došlo je do njene poznate katastrofe. U me uvremenu je bila pristigla sovjetska armija sa Dalekog Istoka, a zima je te godine došla vrlo rano. Nemci su odba eni od Moskve, uz velike gubitke. U tome trenutku Hitler je objavio smenjivanje Brauchitsch-a, žele i time da pred nema kom jav-

tih redova potekla zavera, iji su u esnici, posle nekoliko neuspelih pokušaja, najzad 20 jula 1944, pokušali — tako e bezuspešno — da Hitler-a ubiju.

Drugi veliki sektor službe Ic, koji se sastojao u obezbe enju trupa protiv neprijateljske špijunaže i u obezbe enju vojnih tajni, obuhvatao je niz delatnosti. U višim štabovima postojao je posebni oficir Ic-a, koji se zvao »Abwehr-Offizier«, skra eno AO (što ne treba brkati sa službom Abwehr-a, i pored upotrebe iste re i). Zadatak AO-a bila je kontrola obezbe ivanja štabova. Tu je kontrolu on vršio sam ili preko svojih pomo nika, a sa njim je sara ivala i tajna vojna policija. AO je postojao samo kod vojnih grupa. U nižim štabovima, njegovu dužnost je vršio sam Ic oficir sa svojim pomo nicima.

Posebni zadatak pretstavljalo je obezbe ivanje tajnih dokumenata svih stepena poverljivosti. Ic je kontrolisao sprovo enje nare enja o postupanju sa poverljivim predmetima, koje je ranije pomenuto.

Ic je imao pravo da se uklju uje u telefonske razgovore u štabu i svome podru ju i da te razgovore prekida, ako bi se u njima spomenulo nešto što ima veze sa kakvom vojnom tajnom. Pod njegovim nadzorom, Tajna vojna policija radila je na kontroli telefonskih vodova, da bi se utvrdila mesta eventualnog ukop avanja neprijateljske obaveštajne službe.

noš u odgovornost za operacije, koje su se završile teškim porazom, prebaci sa sebe na njega.

Slede u veliku grešku u inio je Hitler 1942 godine, kada je uklonjen, sli no Brauchitsch-u, na elnik generalštaba vojske, Halder. Suprotno mišljenju generalštaba, zasnovanom na podacima vojne oabveštajne službe, a naro ito službe Ic, Hitler je naredio prodiranje prema Kavkazu, a nije prethodno obezbedio bok ovih trupa zauzimanjem Staljingrada. Da bi greška bila još ve a, on je, u kriti nom periodu, prebacio 22 prvoklasne borbene divizije iz operativne rezerve na Istoku u Francusku. Protivno mišljenju i uveravanju generalštaba, on je smatrao da e do iskrcavanja anglo-ameri kih trupa na francusku obalu do i još te godine. Rezultat toga — pored ostalih posledica — bila je izgubljena bitka kod Staljingrada, koja je Wehrmacht stajala stotine hiljada ljudi, i, ustvari, pretstavljala po etak serije nema kih poraza na svima frontovima.

Dalji zadaci službe Ic u oblasti odbrane od špijunaže bili su nadzor nad civilnom poštom i kontrola nad strancima. Ove zadatke Ic je vršio u saradnji sa nadležnim Ast-ovima. Samostalno je obrađivao pitanja veza vojske sa mesnim stanovništvom, izdavanja legitimacija za civilna i vojna lica, kao i pitanje dezertiranja.

U trećem sektoru svoga rada, koji se odnosio na održavanje morala u trupi, Ic je saradivao sa tzv. propagandnim odeljenjima koja su, preko posebnog propagandnog oseka OKW-a, bila u vezi sa Ministarstvom propagande, i koja su snabdevala vojsku propagandnom i drugom literaturom. Nadalje je Ic stajao u vezi i sa raznim organizacijama koje su organizovale vojničke pozorišta i tome slično.

U odnosu na brojnost i složenost ovih zadataka, služba Ic je bila personalno dosta ograničena. Kod vojnih grupa i armija, odeljenje Ic nosilo je službenu oznaku Ic/AO. Kod tih štabova je Ic imao dva ordonans-officira, koji su nosili oznaku O 3 i O 7. Dalje je pod njim bio posebni oficir za tehničku vezu, koji je obrađivao pitanje neprijateljske radio službe, a nosio je službenu oznaku Ic NO (Nachrichten-Offizier — obaveštajni oficir). Njemu je bio dodeljen i vazduhoplovni oficir za vezu sa izviđačkim eskadrilama, koji je nosio službeni naziv Ic/Flivo (Flieger-Verbindungs-Offizier — vazduhoplovni oficir za vezu). Dalje je odeljenju Ic pripadao ve pomenuti AO, zatim tzv. oficir za naročitu upotrebu, čiji je zadatak bio staranje o moralu trupa i pomoćni oficir O 6, kome su bili podređeni tumači, pisari, crtači, šoferi i ordonansi odeljenja Ic.

U štabu armije sastav je bio sličan, ali tu odeljak Ic nije raspolagao oficirima za tehničku vezu. U korpusu i diviziji Ic imao je samo jednog ordonans-officira, i to O 3 (a kod korpusa eventualno i O 4) i potrebno niže osoblje. Pukovi i bataljoni nisu imali Ic-officira, već je njegovu dužnost vršio sam utant.

Služba Ic postojala je i kod mornarice i vazduhoplovstva, a i kod naoružane SS, kada je ova formirala divizije. Njeni zadaci odgovarali su, u opsegu službe i rodu vojske, zadacima Ic u sastavu vojske.

Karakteristično je za ocenu zadataka službe oficira Ic, da on nije imao sredstva da stvori neku obaveštajnu mrežu sa agentima. Međutim, Ic-služba u štabovima koji su bili stalno u istom mestu, ili u komandanturama na okupiranim teritorijama, stvorila je sebi izvore obaveštenja, vrbuju i informatore na taj način što im je davala povlastice u pogledu nabavke izvesne robe, obavljanja izvesnih poslovnih transakcija, pribavljanja dozvola i t. si.

Dešavalo se da Ic-oficiri u štabovima koji su dugo vreme bili na jednome području stvore i ispostave svoje službe u raznim mestima teritorije koju je takav štab pokrивao svojim jedinicama. Na tim mestima postavljani su mladi i oficiri ili podoficiri. Delatnost ispostava bila je isto obaveštajna i one su organizovale svoje agenturne mreže.

Ic-služba je organizovala posebne kurseve, koji su trajali četiri nedelje i na kojima su se oficiri te službe upoznavali sa osnovnom problematikom. Na svakom kursu bilo je od 100 do 110 oficira. Rukovodilac kursa bio je viši generalštabni oficir. Najviše se radilo na problematici sa kojom se Ic služba srestala na Istočnom frontu. Kao potsetnik, izdata je brošura, koja je nosila karakterističan naslov »Ic, pomoćnik Ia«.

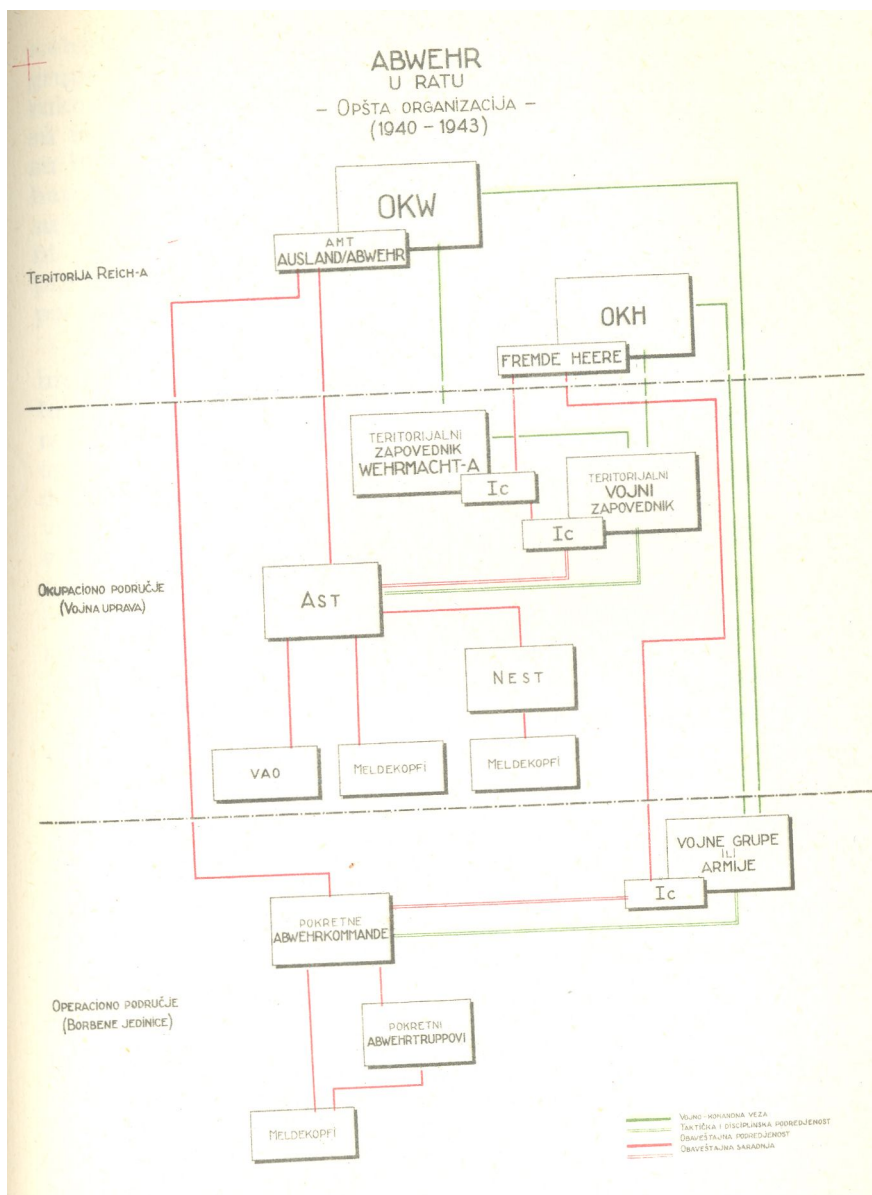
Polaznici kursa vežbali su se u praktičnom sastavljanju izveštaja, korišćenju i sastavljanju karte o situaciji neprijatelja, u sastavljanju izveštaja o položaju neprijatelja i ocenjivanju toga položaja, na osnovu materijala koji im je predavan, u sastavljanju letaka za civilno stanovništvo okupiranih oblasti i za neprijateljske trupe.

c) *Abwehr u ratu*

Rat je stavio pred Abwehr nove zadatke a unekoliko modifikovao i zadatke koje je on dotle obavljao. Bilo je potrebno stvoriti posebnu organizaciju Abwehr-a, koja bi odgovarala vojnoj organizaciji u ratu i koja bi dopunjavala njegovu mirnodopsku strukturu. Delimično je, međutim, i ta mirnodopska struktura izmenjena.

Karakteristične ustanove Abwehr-a u operativnom području bile su tzv. Pokretne Abwehr-komande (Ab-

ABWEHR
U RATU
- OPŠTA ORGANIZACIJA -
(1940 - 1943)

wehr-kommandos). One su priklju ene armijama i vojnim grupama i bile su vezane, s jedne strane, za nare enja rukovode ih Ic-a, a s druge, za centralu Abwehr-a. One su imale zadatak da obezbe uju arhive i materijale koji su bili od interesa za Abwehr. Pored toga, one su vršile hapšenja i saslušavanja, itd. Komande Abwehr-a kretale su se sa armijama kojima su bile dodeljene. Pri promeni mesta, one su sve predmete koje nisu stigli da reše, predavale Ast-ovima koji su formirani u okupacionom podru ju.¹⁾

Važno je uo iti razliku izme u ovih komandi i istomenih ustanova Abwehr-a, koje su osnovane kasnije u toku rata, i koje su imale druge zadatke. Prvobitna aktivnost Pokretnih Abwehrkomandi nije se odvijala, prema opštoj podeli rada u Abwehr-u, u tri pravca. Njihov zadatak bilo je samo opšte obezbe ivanje. Njima su rukovodili oficiri Abwehr-a koji su se ve u mirno doba bavili zemljom, protiv koje je bila usmerena konkretna ofanziva.

Nezavisno od Pokretnih Abwehrkomandi pojavile su se u sedištu armiskih štabova na okupiranim teritorijama, istovremeno sa operativnim trupama, i prethodne komande budu ih Ast-ova. One su u glavnim centrima okupacionog podru ja kamuflirane kakvom neodre enom oznakom, kao naprimer, »Ured Wehrmacht-a za vezu« (Wehrfachtsverbindungssteile). Ove su ustanove radile pod neposrednim rukovodstvom centrale Abwehr-a OKW-a, prema sistemu Ast-ova na teritoriji Reich-a. Disciplinski su bile podre ene teritorijalnom vojnom zapovedniku.

Ovi kamuflirani Ast-ovi formirali su svoje podru ne organizacije, tako e prema opštem sistemu Abwehr-a.

i) Po nema koj vojnoj terminologiji treba razlikovati operaciono podru je, tj. podru je na kome se vrše ratne operacije, od podru ja na kome su operacije okon ane, ali koje stoji pod vojnom okupacijom i pod vlaš u vojnih ustanova, i koje su nema kom terminologijom nazvali »Kriegsgebiet«, tj. ratnim podrujem. Stvarnom stanju, me utim, bolje odgovara za te teritorije naziv okupacionog podru ja.

Prema tome, Ast je i na okupiranoj teritoriji imao svoje Nest-ove, koji su tako e nosili kamuflirane nazive. Isto tako su organizovani i obaveštajni punktovi. Cela ova aparatura sara ivala je sa Ic-službom i imala zadatak da ovu obaveštava, ali joj ipak, nije bila podre ena i pretstavljala je samostalnu organiazciju.

Godine 1943, kada je nastalo nema ko povla enje, koje ie trajalo sve do kraja rata, okupaciona podru ja su ponovo postala operativnim podru jima. Ovo je imalo odre enog uticaja i na strukturu Abwehr-a. Sem toga, generalštab je tada zatražio da ustanove Abwehr-a budu tesnije povezane sa rukovodstvom trupa i da njihova aktivnost bude bliža frontu. Tom prilikom je došlo do kritike rukovodstva operativnih trupa, u pogledu samostalnosti Ast-ova. Istaknuo je da su Ast-ovi i njihov aparat, usled višegodišnjeg boravka na okupiranim teritorijama, prestali da budu skriveni kod tamošnjeg stanovništva i da je, usled toga, dovedena u pitanje i efikasnost Abwehr-ovog rada. Tako je došlo do reorganizacije, koja se ograni ila na Abwehr u okupiranim zemljama, a nije tangirala organizaciju Abwehr-a u neutralim zemljama, koja je nosila naziv KO (Kriegsorganisation — Ratna organizacija).

Posle ove reorganizacije rasformirana su u ustanovama Abwehr-a odeljenja I i III, — a ukoliko ih je bilo, i odeljenja II, — i od njih su obrazovane Abwehrkommande (Abwehrkommandos), koje su radile nezavisno jedna od druge. Drugim recima, umesto Ast-a, koji bi u svojim odeljenjima obuhvatao sve tri delatnosti Abwehr-a, formirane su posebne komande, od kojih je svaka vršila samo jednu od tih delatnosti. Nove komande bile su obeležene trocifrenim brojem. Prva cifra je obeležavala podru je rada doti ne komande, druge dve predstavljale su broj komandi u opštoj organizacionoj šemi. Tako je, naprimer, Abwehrkommando 113 (skra eno AK 113) radio samo na podru ju zadataka Abwehr-a I, to jest špijunaže; Abwehrkommando 213 vršio je zadatke Abwehr-a II, tj. sabotaže, diverzije i razorni rad; Abwehrkommando 313 vršio je zadatke Abwehr-a III, dakle kontrašpijunažu.

Niže ustanove, podre ene AK, bili su tzv. Abwehrtrupp-ovi (skraćeno AT), koji su odgovarali odre enoj grani delatnosti ranijih Nest-ova, AT-ovi su bili obeleženi brojevima, na isti način kao i AK-ovi.

Sektor III rasformiranih Ast-ova, koji su se nalazili u sedištima teritorijalnih vojnih zapovednika na okupiranim područjima, ostali su pridruženi zapovedniku, dobivši naziv »Gruppe AO«, ili »Leitgruppe AO«. Njihov je zadatak bio organizovanje i sprovođenje kontraobaveštajne delatnosti na teritoriji vojnog zapovednika kojemu su takmički bili dodeljeni.

AK-ovi su i dalje bili neposredni organi Abwehr-ove centrale u OKW-u i podnosili su joj izveštaje. Međutim, mesno su bili podređeni Ic-ovima vojnih grupa ili operativnih armija. Ovi Ic-ovi su regulisali i upotrebu AT-ova. AT-ovi, koji su operisali na terenu, bili su neposredno podređeni AK-u, ali ne i divizionima, odnosno korpusima u kojima su operativnom području dejstvovali. Međutim, oni su svoje zadatke obavljali u saradnji sa Ic-officirima tih jedinica.

Upotreba AT-ova regulisana je prema stvarnim mešnim potrebama. Gde je to bilo celishodno, AT-ovi su stvarali svoje obaveštajne punktove (Meldkopf).

AK-ovi i AT-ovi su kasnije iz razloga kamufliranja prekršteni prvo u Meldekommande i Meldetruppe (melden — javiti), a zatim u Frontaufklarungskommande, skraćeno FAK, i Frontaufklarungstruppe, skraćeno FAT, dakle u frontne izviđačke komande i trupe.

Na vrhu ove organizacione strukture nalazile su se rukovodeće ustanove Abwehr-a, koje su dobile naziv Leitstelle fuer Frontaufklarung. I one su bile specijalizovane za jednu od tri grane delatnosti Abwehr-a. Ove su ustanove označavane, prema delokrugu svoga rada, rimskim brojevima I, II, i III. Formirane prema geografskim i saobraćajnim uslovima, one nisu, u načelu, bile vezane za područje neke vojne grupe, a predstavljale su ustanovu za vezu između centrale Abwehr-a i AK-ova, odnosno FAK-ova. Jedan od razloga za formiranje ovih ustanova bila je i ratna situacija, jer su neprekidni teški

vazdušni napadi imperativno nalagali decentralizaciju aparata.

Aparat ovako reorganizovanih ustanova Abwehr-a disciplinski je bio podređen rukovodiocima Wehrmacht-a. Disciplinski šef za podoficire i vojnike (F)AK-ova i (F)AT-ova bio je Ic-oficir vojne grupe, za oficire šef generalštaba Armiske grupe, a za komandanta glavni komandant vojne grupe.

Materijalna sredstva za rukovanje obaveštajnom službom (F)AK-ovi su primali od centrale Abwehr-a, preko rukovode ih ustanova. Novac je u tome, u daljem toku rata, igrao sve manju ulogu. Agentska mreža održavana je u manjoj meri zlatom i devizama, a u većoj izvesnom robom koja se na tržištu nije mogla dobiti, kao kafom, cigaretama, alkoholom, itd.

d) Obezbe enje industrije naoružanja

U Abwehr-ove zadatke spadalo je i obezbe enje nemačke industrije naoružanja. Sa izbijanjem rata, ovaj se zadatak u velikoj meri proširio. Zato je potrebno — u okviru razmatranja delatnosti Abwehr-a u ratnom periodu — detaljnije prikazati i sistem obezbe enja industrije. Taj sistem je neprekidno upotpunjavan i dobijao je sve veći značaj u sklopu Abwehr-ove aktivnosti.

Još od pre Prvog svetskog rata, velika industriska preduzeća u Nemačkoj formirala su sama, bez ikakvog naređenja od strane vlasti, svoje organizacije obezbe enja, nazvane «Industriskom policijom» (Werkpolizei) ili »Industriskom zaštitom« (Werkschutz). Zadatak ovih formacija bile su zaštitne i preventivne mere protiv požara, krađa i sabotaza. Stvaranje ovakve privatne službe bezbednosti uslovljavala je u prvom redu nesigurna politička situacija u samoj Nemačkoj. Sem toga, zadatak industriske zaštite bilo je i obezbe enje industriske tajne od konkurencije.

Po dolasku NSDAP na vlast, kada je ponovo naoružavanje i ostvarivanje ranije pripremljenih planova za ratnu produkciju velikih preduzeća, kao naprima Krupp-ovih i drugih, porasli su i zadaci industriske za-

štite. Ministarstvo rata bilo je tada uvelo klasifikaciju važnih industriskih preduzeća koja su radila, neposredno ili posredno za naoružanje. Prema toj klasifikaciji, postojala su preduzeća industrije naoružanja. (Ruestungsbetriebe, skraćeno R-Betriebe), dokle preduzeća koja su isključivo izradila neposredni ratni materijal, i preduzeća vojne industrije u širem smislu, dakle ona koja su proizvođači posredno služili naoružanju ili ratnim pripremama. Ova druga kategorija preduzeća nazvana je preduzeća obrambene privrede (Wehrwirtschaftliche Betriebe, skraćeno W-Betriebe). U nju su ubrajane i izvesne državne ustanove koje su bile od značaja za naoružanje i rat, kao naprimer državne železnice, rudnici itd.

Kada je započeo rat, podela na dve kategorije pokazala se nedovoljnom. Klasifikacija je tada izmenjena i izvršena je podela na tri kategorije, i to označene velikim slovima A, B i C.

U grupu A nalazila su se naročito važna i, prema tome, naročito obezbeđena industrijska postrojenja. To su bila preduzeća kojima je produkciju trebalo održavati u tajnosti i za koja protivnik uopšte nije smeo da sazna. Ova su spadala, naprimer, preduzeća za proizvodnju novih vrsta oružja. Iz grupe A izdvojena je, u daljem toku rata, posebna grupa koja je obuhvatala proizvodnju V-oružja, atomskih i ostalih tajnih oružja.

B-preduzeća proizvodila su materijal za naoružanje koje se veoma upotrebljavalo u vojsci. Ovde se radilo o tome da se ne sazna kapacitet ovih preduzeća i mere koje su preduzete za poboljšanje proizvodnje.

Najzad, grupa C-preduzeća obuhvatila je one industrije koje su, mada u ograničenom opsegu, radile za naoružanje. Do 1941. godine obratila je naročito pažnju da u takvim preduzećima ne dođe do sabotaza od strane radništva ili od strane samih rukovodilaca, kao naprimer, upotreba sirovina namenjenih predmetima naoružanja za izradu predmeta civilne potrošnje.

Zaoštrena situacija na sektoru obezbeđenja industrije, zahtevala je da se ovo obezbeđenje prenese na druge organe i ne ostavi samo pojedinim preduzećima i njihovom Werkschutz-u.

Sve dok nije, u toku rata, stvoreno Ministarstvo naoružanja i municije (Ruestungs-und Munitionsministerium) — kojim je prvo rukovodio ing Todt, a po njegovoj smrti ing. Albert Speer — i industrija naoružanja spadala je u kompetenciju Hermann-a Goering-a, kao šefa etvoro-godišnjeg plana. Me utim, upravljanje privredom naoružanja za potrebe Wehrmacht-a, u plansko-privrednom smislu, ulazilo je u nadležnost Ureda Privreda/Naoružanje (Amt Wirtschaft/Ruestung, skraćeno Amt Wi'Ruej OKW-a, na čijem je čelu stajao general Thomas. U pogledu industrije koja je produkcija bila značajna za vazduhoplovstvo, specijalnu ulogu imao je šef vazduhoplovnog naoružanja (General-Luftzeugmeister), poznati pilot Udet. Kako OKW/Wi/Rue, tako i General-Luftzeugmeister, imali su u svakoj vojnoj oblasti jednu inspekciju industrije naoružanja (Ruestungsinspektion), koja je predstavljala obe vrhovne ustanove u privredi naoružanja svog teritorijalnog područja.

Kako je vojska bila u prvom redu zainteresovana za industriju naoružanja, a samim tim i za njeno obezbeđenje, prvenstvo u odnosu na tu industriju imao je Abwehr. Me utim, i Gestapo je tu bio zainteresovan zbog svojih funkcija kontraobaveštajne i bezbednosne prirode. Stvaranje funkcija opunomoćenika za odbranu (Abwehrbeauftragter) po preduzećima, o kojima je već bilo reči, trebalo je da pomogne obezbeđenju preduzeća. Ovaj opunomoćenik postavljan je odlukom Abwehr-a, ali uz saglasnost Gestapo-a.

Ovakva kombinacija — a s obzirom na opšte odnose između u Abwehr-a i političke policije — uskoro je, sasvim prirodno, dovela do trvenja između u ove dve ustanove. Abwehr je u mnogim slučajevima za opunomoćenika određivao nekog od direktora preduzeća. Pri tome je smatrao da samo ona ličnost, koja je srasla sa preduzećem i ima opšti uvid u situaciju u njemu, može u punoj meri da zajamči i obezbeđenje preduzeća od neprijateljske špijunaže i sabotaze. Gestapo je, me utim, isticao da rukovodilac preduzeća u prvome redu vodi računa o privrednim ciljevima preduzeća, pa je otuda sklon da zanemari one mere bezbednosti, koje bi štetno uticale na proizvod-

ORUŽJE ZA RATNU MAŠINU

Sve snage nema kog naroda i zemalja koje je Tre i Reich podjarmio bile su upregnute u gigantsku ratnu mašinu koju su nacisti stvorili. Milionske evropske mase terorom su bile prinu- ene da proizvode oružje. Ministar i tvorac modernog naoruža- nja Hitler-ove Nema ke bio je Albert Speer (levo); staranje o naoružanju u vazduhoplovstvu bilo je u rukama feldmaršala Milch-a (desno)

nju. Obezbe enje je povla ilo za sobom prostorno ograni enje kontrole, a samim tim i gubitak vremena i ometanje slobodnog, punog toka proizvodnje.

Gestapo je sä svojim shvatanjima sve više prodirao. Tako su, tokom rata, u industriskim preduze ima za opunomo enike za odbranu u sve ve oj meri postavljana lica koja nisu imala nikakve veze sa samim preduze em, (na primer, penzionisani oficiri Wehrmacht-a ili policije, policiski inovnici itd.). Ali i ova lica bila su zavisna od rukovodstva preduze a, jer su postala njegovim nameštenicima. Jedino su u preduze ima koja su proizvodila tajna oružja, opunomo enici za odbranu bili potpuno nezavisni od rukovodstva preduze a. Tamo oni nisu imali nikakvih drugih funkcija sem funkcije bezbednosti, a regrutovani su ili iz same Glavne uprave bezbednosti Reich-a ili su preuzeti iz Wehrmacht-a, Waffen-SS-a ili Opšteg SS-a.

Zadatak celokupnog ovog aparata obezbe enja bio je da se onemogu i špijunska ili sabotažna delatnost ili pak štetno delovanje unutrašnjeg ili spoljnjeg neprijatelja na proizvodnju. Izme u ostaloga, služba bezbednosti morala je obezbediti da proizvodnji ili proizvodu imaju pristupa samo ona lica kojima je to neposredni zadatak. Neposrednu, javnu funkciju obezbe enja vršio je i dalje Werkschutz koji je bio sastavljen od nameštenika preduze a. Me utim, disciplinski Werkschutz je bio podre en nadležnoj Stapostelle, koja je mogla njegove pripadnike kažnjavati manjim nov anim kaznama i zatvorom.

U samom preduze u, Werkschutz je bio podre en opunomo eniku za odbranu. Šef Werkschutz-a je obi no bio opunomo enikov zamenik. Werkschutz je, izme u ostalog, kontrolisao ulaze u preduze e i dopuštao pristup samo na osnovu posebne dozvole i kontrole. Ovakva kontrola vršena je i nad licima, zaposlenim u preduze u, koja su, tokom vremena, dobila numerisane legitimacije upresovane u celofanske korice. Va enje ovakve legitimacije iz korica nije bilo mogu e bez njihovog ošte enja. I u samom preduze u nije radnicima uvek bilo dozvoljeno da se slobodno kre u po svima odeljenjima. Oni, ija je radna funkcija bila vezana za takva naro ita odeljenja,

dobijali su posebne plakete. Posetioci su mogli u preduze e u i samo posle sistematske kontrole i popunjavanja formulara, na kome je trebalo jasno zabeležiti kod koga su se i kako dugo zadržavali u preduze u. Posetioci su pra eni do mesta sastanka i odatle ponovo do izlaza iz preduze a.

Uz ove opšte mere obezbe eja vršeno je i neprekidno proveravanje lica koja su bila zaposlena u preduze u. U tom pogledu opunomo enik za odbranu, u saradnji sa Gestapo-om, vodio je posebnu kartoteku o politici - koj pouzdanosti nameštenika i radnika. Gestapo je ovde imao široko merilo, prema svojoj poznatoj tendenciji da pridobije ranije politike protivnike. Tako, naprimer, nekadašnja pripadnost socijal-demokratskoj ili komunističkoj partiji nije predstavljala razlog da se zatraži otpuštanje nekog radnika, ako se taj radnik pokazao dobar na poslu, ukoliko za to nisu postojali neki konkretni razlozi. Retko se ak dešavalo da su takvi radnici premeštani na mesta gde ne bi mogli da nanesu kakvu štetu. Ali, uvek je osigurana dovoljna kontrola.

Drugi važan zadatak opunomo enika za odbranu bio je da sebi, nezavisno od Gestapo-a, stvori me u radništvom agentsku mrežu. On je bio dužan da bude obavešten o svim zbivanjima u preduze u i da o njima, ukoliko su iole zna ajna, odmah podnese izveštaje. Ako bi naprimer, usled tehni ke smetnje stala neka mašina, nadzornom majstoru ili rukovodiocu doti nog postrojenja bilo je, po pravilu, u interesu da to opravda istrošenoš u ili objektivnim uslovima. Dužnost opunomo enika za odbranu bila je da, preko nezainteresovanih stru njaka, utvrdi mogućnost sumnje u kakvu sabotažu. Posle ovakvog proveravanja, on je najhitnijim putem izveštavao Gestapo i nadležni Ast, kao i inspekciju naoružanja. Ukoliko bi Gestapo poveo istražni postupak, on nije bio vezan za mišljenje Wehrmacht-a, ve je radio po svom naho enju. Werkschutz nije, u ovakvim slu ajevima, imao ovlaš e nje da sprovede makakav postupak ili saslušavanje.

Opunomo enik za odbranu morao je voditi ra una da preduze e ispunjava sve svoje dužnosti prema nameštenicima i radnicima, kako se ne bi stvorilo pogodno tie za

nezadovoljstvo i za uspešan rad neprijateljskih agenata. Ovo je zahtevalo ta no poznavanje političkog raspoloženja svih zaposlenih u preduzeću, a zatim i poznavanje uticaja dnevnih događaja i dejstva mera uprave preduzeća. Opunomoćenik za odbranu je, prema tome, morao da proverava, da li je kakva mera uprave povredila socijalne odnose u preduzeću, ustanove socijalnog zbrinjavanja i t.s. Dužnost mu je bila da vodi brigu o postupanju sa ljudima zaposlenim u preduzeću, da proverava kvalitet hrane koju su spremale fabrike kuhinje itd.

Sa opunomoćenikom za odbranu održavali su kako Ast-ovi, tako i referat IV E 3 Stapostelle tesan kontakt. Najmanje dva puta godišnje sazivani su svi opunomoćenici za odbranu određenog područja u cilju razmene iskustava. Sem toga, oni su isto izveštavani okružnicama o raznim iskustvima, ste enim u ovakvom radu, i o utvrdjenim metodima protivničke špijunaže i sabotaze. Rukovodilac referata IV E 3 Gestapo-a i njegov zamenik imali su, uostalom, za ulaz u najvažnije industrijske objekte obične, normalne propusnice, kakve su izdavane i drugim licima, tako da su oni mogli neprimetno ulaziti u preduzeća i vršiti u njima kontrolu.

Bitno je, u vezi sa funkcijama opunomoćenika za odbranu, da je on vršio stalni nadzor nad svim što se događalo u preduzeću. On je kontrolisao raspored materijala i iskorišćenje punog kapaciteta postrojenja. Ali, pri svem tom, kako Abwehr tako i Gestapo nisu dopuštali da se to razvije u kontrolu samog privrednog poslovanja.

Posebni propisi -važili su za obezbeđenje proizvodnje tajnih oružja. To obezbeđenje nije bilo povereno teritorijalnim ustanovama Abwehr-a i Gestapo-a, nego je njime rukovodio neposredno Amt Ausland/Abwehr zajedno sa RSHA. Rukovodilac Gestapo-a jedne određene teritorije je, istina, znao da se na njegovom području vrši proizvodnja koja je naročito obezbeđena, ali je njegov zadatak bio jedino da se na njemu usluži specijalnoj komandi, nadležnoj za obezbeđenje ovakvog industrijskog preduzeća ili postrojenja. On je imao da, u administrativnom i ekonomskom smislu, pomogne ovoj komandi i da joj, u slučaju potrebe (naprimer kod traganja

ili proveravanja), stavi na raspolaganje svoj aparat. Od 1 aprila 1944 godine, dužnost obezbe enja proizvodnje tajnih oružja prešla je u isključivu nadležnost RSHA, i to Uprave IV.

Na okupiranim teritorijama, obezbe enje industrije naoružanja organizovano je na istim naelima kao i u Reich-u. Ulogu inspekcije industrije naoružanja su, na tim teritorijama, vršili nema ki vojno-privredni štabovi (Wehrwirtschaftsstäbe).

e) Nastavni puk Brandenburg

Zadaci koje je rat postavio pred Abwehr II zahtevali su formiranje posebno obu enih i izvežbanih jedinica za praktično izvršavanje diverzija, sabotaža i drugih aktivnosti iz delokruga ove grane Abwehr-a. Kako je rat, u godinama 1939 do 1941, zahvatao sve nove i nove teritorije, ovi su se zadaci množili i postajali raznovrsniji. Samim tim je i potreba za posebno kvalifikovanim obu enim jedinicama bivala sve ve om. Rezultat ovoga bilo je formiranje i razgranavanje tzv. »Nastavnog puka Brandenburg«, ije ime susre emo u mnogim važnim poduhvatima nema ke vojne obaveštajne službe.

Formiranje posebnih komandosa, koji su imali za zadatak sabotaže i posebne poduhvate, po elo je još u leto 1939, u vezi sa pripremama za rat protiv Poljske. Izme u ostalog, na teritoriji nema kog manjinskog ostrva u Slova koj, u oblasti Spiša (Zips) Abwehr II je formirao svoj »Arbeitsstab Zips« (Radni štab Spiš), koji je isturio u Poljsku jednu formaciju u ja ini od oko 250 ljudi. Ta formacija bila je sastavljena od karpato-ukrajinskih i isto no-galiciskih Rusina i obrazovana je pre prebacivanja u Slova ku — a odatle u Poljsku — u isto nim austriskim Alpima pod vidom »pomo i planinskim seljacima«. Na elu te formacije stajao je kapetan Strojil koji je kasnije, kao potpukovnik, bio komandant Abwehrkommande 201 u Beogradu.

Pored ove formacije, Abwehr II je u Spišu raspola gao i jedinicom, sastavljenom od oko 800 Nemaca iz Slova ke i 400 sudetskih Nemaca, koji su gotovo svi ranije služili u ehoslova koj armiji. Ova je jedinica nosila na-

ziv »Grenzwachtregiment Zips« (Pograni ni stražarski puk Spiš). Od sudetskih Nemaca bila je obrazovana posebna eta za specijalnu upotrebu, koja je bila podre ena Abwehr-u II u Be u.

U isto vreme je na nema koj teritoriji obrazovana i grupa diverzanata sa ciljem da zauzme, uo i napada na Poljsku, izvesna strategiska mesta i neke važne objekte u pozadini poljskih jedinica. Ova je grupa ispunila svoj zadatak, pri emu je imala prili nih gubitaka, ali kasnije nije raspore ena u Wehrmacht, ve je održana na okupu i, zajedno sa etom sudetskih Nemaca podre enom be kome Abwehr-u II, postala jezgrom specijalne formacije. Nova formacija, kojoj je Abwehr namenio izvršenje specijalnih zadataka diverzantskog i sabotažnog tipa, nosila je najpre kamuflažnu oznaku »Prva nastavna gr e-vinska eta«. Iz nje se kasnije razvio specijalni Abwehr-ov puk »Brandenburg«. Svoje ime je ovaj puk — a tako isto i divizija koja je iz njega proizašla — dobio po tome što mu je sedište bilo u mestu Brandenburg, u blizini Berlina, gde je i izvo ena obuka pripadnika te formacije.

Sa formacijom puka »Brandenburg« povezano je ime kapetana, kasnije majora von Hippel-a, bivšeg oficira kolonijalne uprave u Nema koj jugozapadnoj Africi, — koloniji koju je Nema ka izgubila posle Prvog svetskog rata. Von Hippel je bio izradio i plan da se za zadatke Abwehr-a II upotrebe u prvome redu Nemci iz bivših nema kih afri kih kolnija, iz Palestine, iz Balti kih zemalja itd. On je rukovodio posebnim Abwehr-ovim jedinicama sve do završetka, kampanje u Francuskoj, posle ega je postao lan nema ko-francuske komisije za primirje i otišao u Severnu Afriku. U me uvremenu puk »Brandenburg« (iji je puni naziv glasio »Lehrregiment Brandenburg z. b. V. 800« — Nastavni puk Brandenburg za posebnu upotrebu 800), pove an je novim jedinicama, tako da je krajem 1940 godine imao tri bataljona, od kojih se jedan nalazio u Brandenburg-u, drugi u Baden-u kraj Be a, a tre i u Aachen-Dueren-u u Rajnskoj oblasti. Štab puka bio je u Berlinu.

U borbama na Zapadu, 1940 godine, ete ovoga puka postigle su znatne uspehe. Izme u ostalog, one su odigrale

važnu ulogu u zauzimanju ključnih utvrđenja Eben Emael u Belgiji. Karakteristično je da su za ovaj poduhvat upotrebjeni naročito holandski i flamansko-belgijski »dobrovoljci«, a da je sama akcija zauzimanja utvrđenja prethodno manevarski vežbana na preciznom izgrađenom modelu.

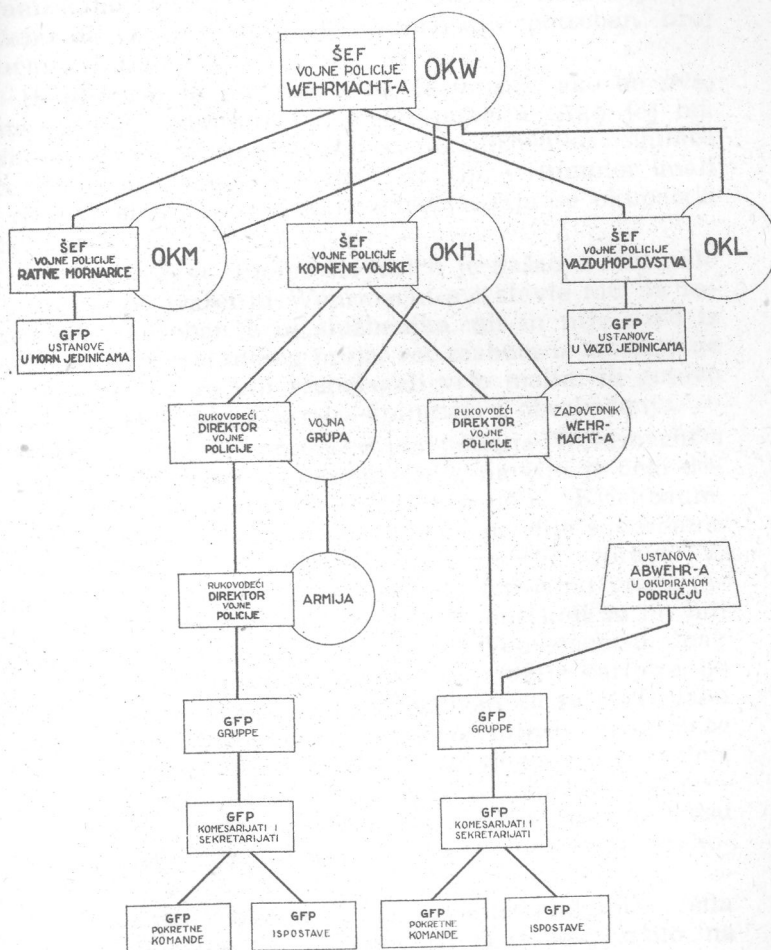
Od 1941. godine nastaje, na osnovu dotadašnje iskustava, novo preformiranje i povećanje puka »Brandenburg«, na čelo po Hippel-ovom odlasku došao potpukovnik Haehling von Lanzenauer. U puku je formirano ukupno devet eta, koje su bile podjeljene na A-ete i B-ete. A-ete su stavljene na raspolaganje pojedinim ustanovama Abwehra za takozvane aktivne poduhvate. B-ete su predstavljale vrstu formirane borbene jedinice koje su, po potrebi, vršile za pojedine armijske grupe ili armije specijalne zadatke, kao naprimjer naročito izvišnja, naročito obezbjeđivanja, gerilske borbe itd.

Krajem 1942. nastavni puk »Brandenburg« dobio je rang divizije i vezan je neposredno za šefa Amt-a Auslan/Abwehr, admirala Canaris-a. Obrazovan je četvrti nastavni puk nove divizije »Brandenburg«, sastavljen od pripadnika raznih nacija, a naročito od »dobrovoljaca« istoimnog naroda, sa kojima rukovode i okvirnim kadrom i sa posebnom komandom teškog naoružanja. U peti puk uklopljena je novoosnovana škola Abwehra. Pošto je na čelo divizije došao general-major von Pfuhlstein, divizija je postepeno odvojena od Abwehra i, najzad, neposredno podređena OKW-u. Iz nje je, u leto 1943, izdvojen njen peti puk, koji je pod nazivom »Nastavni puk Kurfuerst« (Lehrregiment Kurfuerst) ostao podređen Abwehru II. Iako tada pod neposrednom komandom OKW-a, divizija nije upotrebljavana kao celina, već su u akcije slati samo njeni pojedini bataljoni ili najviše pukovi, i to na naročitim žarištima.

1) Tajna vojna policija

U toku priprema za operacije protiv Poljske pokrenuto je pitanje stvaranja posebne vojne policije. Okupljeni i da se pod nemačkom okupacijom nasti velike teritorije, OKH je postavio pitanje formiranja policiskih organa ko-

TAJNA VOJNA POLICIJA
GFP

jima bi mogli raspolagati kako komande Abwehr-a, tako i Ic-ovi na okupiranoj i operativnoj teritoriji.

Mada su Himmler i Heydrich pokušavali da tu policisko-izvršnu službu prigrabe za svoj aparat i svoju nadležnost, von Brauchitsch je odlučno zahtevao da ovi vojno-policiski organi moraju biti formirani od pripadnika nemačke vojske, kako bi potpali pod vojnu disciplinu i organizaciju i pod vojno sudstvo. Od Heydrich-a je traženo da OKH-u stavi na raspolaganje potreban broj stružbenika.

Heydrich-u je bilo jasno da je vojska, ako on ovaj zahtev odbije, izgraditi sopstvenu policiju. Ako joj on, me utim, stavi na raspolaganje svoje službenike, izgubi e naredbodavnu vlast nad njima. Usto, on i Himmler imali su svojih namera u pogledu područja, koja se okupacija o ekivala.

Izlaz iz ovakve dileme Heydrich je našao u tome, što je postupio po traženju Wehrmacht-a i stavio mu na raspolaganje potreban broj službenika, ali ih nije uzeo iz Gestapo-a sem vrlo malog broja, već mahom iz kriminalne policije, tako da su oni raspolagali vrlo malim ili gotovo nikakvim iskustvom u kontra-špijunaži i obezbe enju.

Tako je stvorena tajna vojna policija Wehrmacht-a (Geheime Feldpolizei, skraćeno GFP), na ije je elo došao generalni inspektor pograni ne policije, Krichbaum, koji je dobio rang pukovnika. Za šefa policije suvozemne vojske postavljen je viši vladin savetnik Uprave V, Schmidt. Mada Heydrich nije mogao formalno vršiti nikakav uticaj na ove inovnike, niti na one koji su im bili podre eni, u toku njihove službe u Wehrmacht-u, ipak su oni zavisili od njega u pogledu svoje dalje karijere, po izlasku iz vojske. Otuda je on o ekivao da se GFP, iako van domašaja njegovog neposrednog uticaja, ipak ne e protiviti njegovoj politici niti e se njegovi rukovodioci usu ivati da do u sa njim u sukob. U tome se nije prevario. Uostalom, što se službenika GFP-a ti e, oni nisu tu dolazili po svojoj želji, već su jednostavno prekomandovani.

Tajna vojna policija u okupiranim zemljama vršila je one zadatke koje je odeljenje III Gestapo-a vršilo na

podruja Reich-a, s tom razlikom što je mogla hapsiti i pripadnike Wehrmacht-a. U pogledu aktivne delatnosti na odbrani od špijunaže, GFP je postupao prema naređenjima Ic-ova, Ast-ova, odnosno AK-ova. Ova podređenost GFP-a ustanovama Abwehr-a nije, međutim, isključivala i sopstvenu inicijativu i odgovornost GFP-a. GFP je imao pravo da uhapšena lica pusti na slobodu, ako se nije moglo utvrditi postojanje razloga za držanje u pritvoru.

U leto 1939 godine izvršena je obuka pojedinih grupa GFP-a, koje su, nekoliko nedelja pred izbijanje rata, priključene jedinicama Wehrmacht-a. Cilj ove obuke bio je da budu i službenici Tajne vojne policije i njima dodeljeno vojno osoblje, koje je vršilo ulogu pomoćne policije, upoznaju svoje buduće zadatke, dakle organizaciju Tajne vojne policije i njena prava i dužnosti. Kasnije je u Nemačkoj organizovan i jedan nastavni i rezervni bataljon GFP.

Od dana stupanja u GFP, službenik je postajao pripadnikom Wehrmacht-a, i to u svojstvu vojnog inženjera. Službeni nazivi uzeti su iz civilne službe. Tako je sekretar Kripo-a postao sekretarom GFP-a, komesar policije komesarom GFP-a, itd. Organizaciona struktura tajne vojne policije bila je sledeća:

- 1) Šef Tajne policije Wehrmacht-a (Wehrmachtspolizeichief);
- 2) Šef Tajne vojne policije suvozemne vojske (Heerespolizeichief);
- 3) Šef Tajne vojne policije vazduhoplovstva i šef Tajne vojne policije ratne mornarice; do 1941 te je funkcije vršio sam šef vojne policije Wehrmacht-a;
- 4) Rukovode i direktori vojne policije (Leitende Feldpolizeidirektoren), kojima su bile podređene grupe GFP-a određenog područja;
- 5) Grupe GFP-a, pod rukovodstvom direktora vojne policije ili komesara vojne policije;
- 6) Komesarijati vojne policije, kao podređeni organi grupa GFP-a; njima su rukovodili komesari ili sekretari vojne policije;
- 7) Sekretarijati vojne policije, kojima su rukovodili sekretari vojne policije;

8) Ispostave — Aussenstelle GFP-a kao najniži ogranci organizacione šeme GFP-a, kojima su rukovodili podoficiri.

GFP je, istina, imao zadatak da izgradi agentsku mrežu, ali su mu za to stavljena na raspolaganje vrlo mala sredstva, kojima je rukovao šef vojne policije Wehrmacht-a. Jedan deo tih sredstava GFP je dobijao od ustanova Abwehr-a. Zato je agentska mreža GFP-a mahom bila plaćena raznim povlasticama, a ne novcem.

Grupa tajne vojne policije (GFP-Gruppe), kao operativna jedinica, bila je sastavljena od starešine grupe, njegovog zamenika, nekoliko komesara i izvesnog broja sekretara vojne policije, (taj broj je zavisio od obimnosti zadataka koje je trebalo savladati). Grupi su bili dodeljeni, u svojstvu pomoćnih policiskih činovnika, pripadnici Wehrmacht-a koji su po profesiji bili u inženjeri, trgovci koji su trgovali sa inostranstvom, itd. Mahom su bili rezervni podoficiri koji su vladali stranim jezicima. Naročito kvalifikovani tumači i dodeljivani su GFP-u u svojstvu »Sonderfuehrer-a«. Ovaj čin stvoren je da bi se oficirski rang mogao dati izvesnom broju stručnjaka, koji nisu imali vajnog obrazovanja, potrebnog oficiru, a koji su u svom stručnom radu vršili oficirske funkcije. Sonderfuehrer-a je bilo u raznim granama službe u Wehrmacht-u. I GFP se poslužio ovim činom, da bi za svoj aparat iskoristio viši kvalifikovani personal, koji nije mogao da nosi oficirske činove.

Pored stalne strukture GFP-a, koja je napred prikazana, obrazovane su, u okviru borbenih jedinica aktivne komande GFP-a, pod rukovodstvom oficira; njima su bila podređena odeljenja GFP-a, u kojima su do 12 ljudi. Komande su, sa svojim odeljenjima, dodeljivane divizionima, u kojima su sastavu delovale prema naredjenjima IČ-a. Njihova delatnost mogla je da bude usmeravana prema konkretnim ciljevima, u kojima su službu napredovale sa samim borbenim jedinicama. Na osvojenim teritorijama imale su da izvrše hapšenja lica za koja je već ranije utvrđeno da su protivnički agenti. Uhapšeni su privremeno štabu rukovodioca komande. U dužnost komande spadalo je i obezbeđenje pismenog materijala neprijateljskih komandnih

ustanova. Po završetku konkretnog poduhvata, tojest ofanzivnog pokreta divizije, odeljenja su raspuštena, a inovnici tajne vojne policije vra eni su u grupu iz koje su bili prekomandovani.

GFP u nema kom vojnom vazduhoplovstvu i ratnoj mornarici sastavljen je prema komandnim ustanovama ovog roda oružja. Njegov je zadatak bio isklju ivo obaveštajni rad za oba ova dela Wehrmacht-a.

Kada su pripremane pojedine operacije, Abwehr i Gestapo su zajedni ki sastavljali spiskove posebnih poternica (Sonderfahndungslisten). Ovi spiskovi sadržavali su imena lica, za koja su postojala obaveštenja da su sumnjiva kao protivni ki informatori ili kao aktivni protivnici Nema ke. Spiskovi su dostavljani i komandama Sipo i SD-a, ali i GFP-u. Posle okupacije tih oblasti, itav ovaj aparat tragao je za licima obuhva enim ovim spisovima, hapsio ih, saslušavao, pa zatim ili nare ivo njihovo puštanje na slobodu, ili ih prebacivao u odre ena mesta u Nema koj, gde je vršeno njihovo dalje saslušavanje.

Na teritorijama okupacionih podru ja, na kojima su de jstvovali zapovednici Sipo i SD-a sa svojim aparatom, dolazilo je do rasformiranja grupa Tajne vojne policije, iji su pripadnici prevedeni u službu policije bezbednosti. Tako je, u periodu od 1942 do 1945 godine, preba ena u Gestapo pedeset i jedna grupa GFP-a sa svima svojim pripadnicima. Rasformirane grupe prestale su da postoje kao zasebne jedinice, a njihovo ljudstvo dobilo je inove i dužnosti u okviru aparata Gestapo-a.

4) Agenturni rad nema kih obaveštajnih službi

a) Agenturna mreža

U dosadašnjem izlaganju prikazan je razvoj raznih grana nema ke obaveštajne službe, njihova organizacija i njihove veze sa strukturom Tre eg Reich-a i politi kim zbivanjima. Ostaje da se razmotri unutrašnja strana njihovog rada. Osnovni cilj delatnosti svake obaveštajne službe je da do e do obaveštenja. Za ostvarenje tog zadatka potrebni su agenti, a rad sa njima pretstavlja centralnu sferu unutrašnje delatnosti obaveštajne službe.

Usavršivši kroz razne reorganizacije svoju strukturu, nema ke obaveštajne službe su, u isto vreme, usavršavale i svoje metode rada sa agenturom. Pred izbijanje Drugog svetskog rata, kada su, uglavnom, dobile svoj kona ni oblik, te službe su raspolagale i izvesnim ustaljenim metodama za rad sa agenturom.

Abwehr je, u pogledu agenturnog rada, nesumnjivo raspolagao velikim iskustvom. Otuda je on i u pogledu kamufliranja svoje agentske mreže i održavanja konspirativnosti bio razradio i primenjivao najegzaktnija na elu. Ova se na elu, me utim, u toku rata, u okupiranim zemljama nisu mogla primenjivati u potpunosti, zbog specifi njih okolnosti. Smanjenju preciznosti Abwehrovog rada doprinelo je i to, što je u njegove redove za vreme rata morao biti priman i nestru an kadar.

Oficir Abwehr-a opštio je sa agentom samo pod pseudonimom. Lažnom imenu Abwehr-ovog oficira dodavana je akademska titula. Dakle, ako je agent opštio sa licem koje se predstavljalo, naprimer, kao »dr Delius« ili »ing Lutz«, onda je to zna ilo da ima posla sa oficirom ili vojnim službenikom u rangju oficira. Ako je njegova viša veza imala neko obi no prezime, bez akademske titule, onda se radilo o podoficiru ili vojniku. I u pismenom saobra aju upotrebljavane su ove šifre. Dalje, veza sa svojim agentima oficiri i službenici Abwehr-a održavali su po mogu nosti u tzv. »Stadtbuero-ima«. Pod neupadljivim nazivom »gradske kancelarije« podrazumevale su se, u žargonu Abwehr-a, ustanove iji je zadatak bio da omogu e isto tako neupadljivo opštenje sa agentima. One su bile kamuflirane kao trg'ova ka preduze a, razni biro i si., dakle, kao ustanove koje po prirodi svoga posla imaju mnogo veza sa publikom.

U na elu, Abwehr je od svojih agenata tražio pismenu obavezu, koja je pored prezimena i imena agentovog sadržavala i njegovo obe anje da e raditi za nema ku obaveštajnu službu. Osim toga, agent se obavezivao da e sve podatke, do kojih u svom radu bude došao, uvati kao najve u tajnu. Prekršaj ove obaveze povla io je kaznu. Ako bi agent odbio da potpiše ovakvu obavezu bila je dovoljna i potvrda nadležnog obaveštajnog oficira da je agent upu en u sadržinu obaveze, a da ne želi da je potpiše.

Potpisana obaveza imala je značaj ugovora, a centralno pravno odeljenje Amt-a Ausland/Abwehr bilo je nadležno da po svim takvim ugovorima daje mišljenje i da za svakog pojedinog agenta utvrdi nagradu koju će on ili njegova porodica primiti od Abwehr-a za ovu njegovu delatnost.

Svoje agente Abwehr je — kao i sve ostale — nemačke obavestajne službe — obeležavao opštim nazivom »V-Mann«. Ovo je bila skraćenica za izraz »Vertrauensmann«, što znači lice od poverenja, pouzdanik, poverenik. Agent-ska mreža je, na osnovu ovakvog obeležavanja agenta, nazivana »V-Netz«.

U opštem okviru »V-Mann«-a, dakle svojih agenata, Abwehr je razlikovao nekoliko podvrsta, nekoliko kategorija. Jedna od ovih nosila je isto tako naziv V-Mann, što može da dovede do izvesne zabune, ukoliko se ne obrati pažnja na kategoriju kojoj to lice pripada.

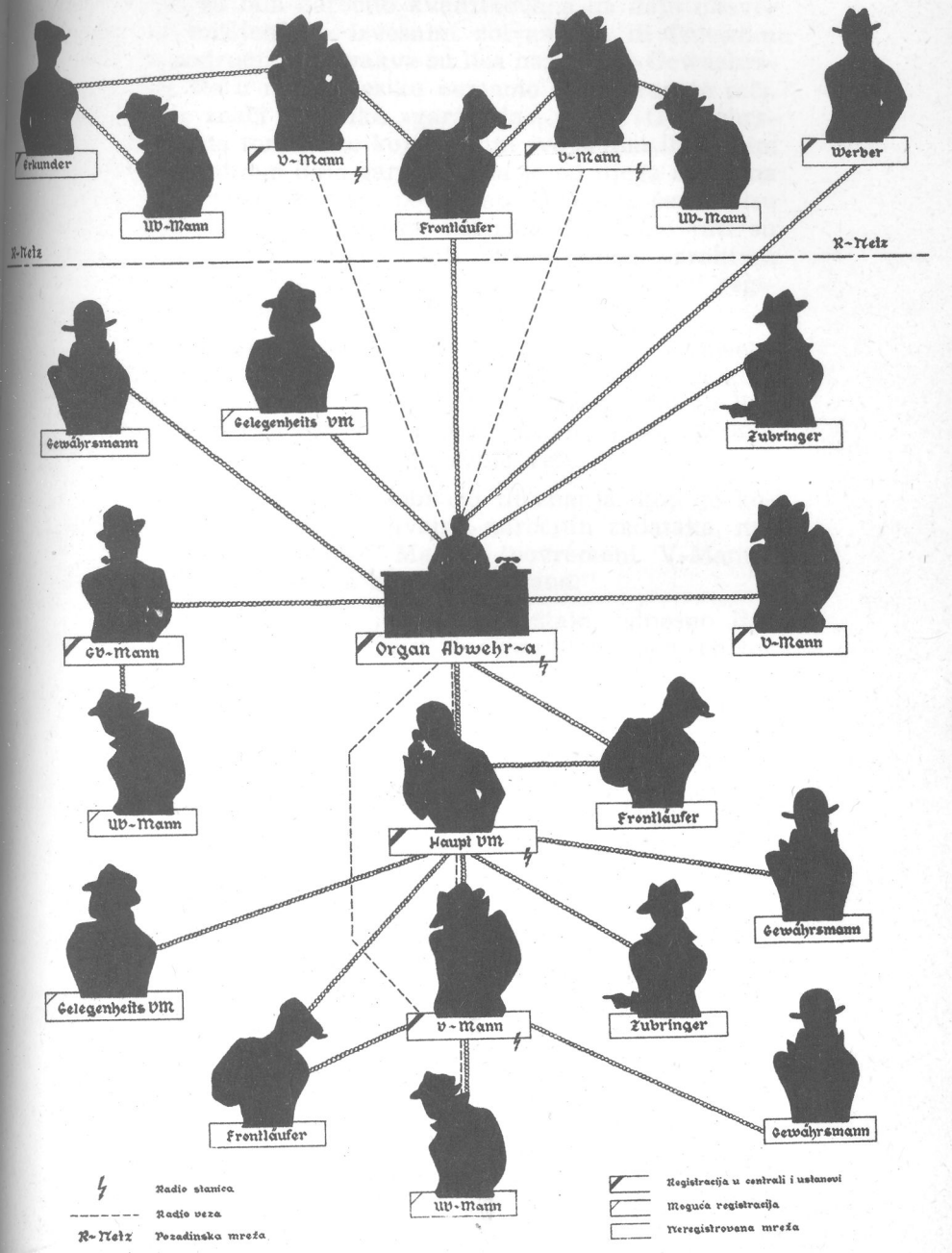
Najvišu kategoriju predstavljali su agenti koji su nosili naziv Haupt-Vertrauensmann, skraćeno HV-Mann. Ovaj izraz znači »Glavni agent«, a to odgovara oznaci »rezident«. HV-Mann je bio registrovan kod Abwehr-a i neposredno vezan za jedan Abwehr-ov organ.

Sledeći stepen bio je V-Mann, skraćeno VM. To je bio V-Mann u užem smislu, ranije pomenut. Drugim rečima, to je bio redovni agent Abwehr-a. V-Mann je bio registrovan kod Abwehr-a, a mogao je biti neposredno vezan ili za organ Abwehr-a ili za HV-Mann-a. Dok je Haupt-V-Mann u svome obavestajnom radu imao pod sobom nekoliko agenata, dakle V-Mann-a, dotle V-Mann obično nije predstavljao centar jedne mreže, mada je mogao imati i svoje podagente.

Naredna niža kategorija agenata Abwehr-a nosila je naziv Unter-V-Mann, skraćeno UVM, što znači »podagent«. Ovakav Unter-V-Mann bio je priključen nekom V-Mann-u. Ponekad se izrazom Unter-V-Mann obeležavao i agent vezan za Haupt-V-Mann-a, što takođe omogućava zabunu u utvrđivanju kategorije pojedinih agenata. Za razliku od prve dve kategorije, Unter-V-Mann nije morao da bude registrovan kod Abwehr-a.

Pored ovih kategorija obavezanih agenata, Abwehr je crpeo informacije i od lica koja nisu bila u agentskom

Agenturna mreža Abwehr-a (V-Netz)

Haupt V-Mann (HVM-Hauptvertrauensmann): glavni agent, tj. rezident.

V-Mann (VM-Vertrauensmann): opšti tip agenta.

Unter V-Mann (UVM-Untervertrauensmann): podagent, pomoćni agent.

Gegnerverbindungsman (GVM): agent podmetnut aktivnom neprijatelju.

Gelegenheits V-Mann: povremeni agent, koji se angažuje od slučaja do slučaja.

Zubringer: informator, lice koje donosi obaveštenja koja smatra interesantnim.

Gewährsmann: lice koje se, s obzirom na stručnu spremu i lični karakter, smatra pouzdanim, a koje služi kao izvor informacija na bazi društvenog kontakta; obično ne zna da se informacije koriste obavestajno.

Werber: agent Rucknetz-a (pozadinske mreže), koji pronalazi obavestajnom organu lica pogodna za vrbovanje, ne radi i obavestajno.

Erkunder: agent-izviđač Rucknetz-a, partner radiotelegrafiste koji šalje njegova obaveštenja.

Frontläufer: kurir kroz liniju fronta za vezu sa pozadinskom mrežom.

odnosu, ali su bila naro ito kvalifikovana da daju obaveštenja ili mišljenja o izvesnim zbivanjima ili izvesnim stru nim podru jima. Ovakva su lica nazivana »Gewaehrs-mann«, za šta u našem jeziku nemamo odgovaraju e re i. »Gewaehr« zna i otprilike »garantija«, te je »Gewaehrs-mann«, prema tome, lice koje svojim svojstvom ili svojim naro itim znanjem daje garantiju da je od njega dobijena informacija zaista ta na i pouzdana. Ova lica esto nisu znala kome i emu njihove informacije služe, niti su ovakve informacije morale biti obaveštajnog karaktera u užem smislu. Gewaehrs-mann-i, naravno, nisu bili registrovani kod Abwehr-a.

Pod nazivom »Informator« ili »Zubringer«, Abwehr je podrazumevao lice koje dostavlja obaveštenja za koja ono smatra da su od obaveštajnog interesa. Takvo lice nije bilo registrovano kao agent Abwehr-a, ali je bilo svesno obaveštajnog karaktera svoje veze.

V-Mann posebnih sposobnosti ili znanja, koji je koriš en samo prilikom izvršavanja naro itih zadataka, nazivan je »Gelegenheits-V-Mann« (povremeni V-Mann). Ovakva lica nisu morala biti registrovana.

Abwehr je kvalitet jednoga izveštaja, odnosno lica koje je taj izveštaj dalo, ozna avao nazivom »Bewaehrter VM«. Ovo nije predstavljalo specijalnu podvrstu ili kategoriju Abwehr-ovih agenata, ve je samo ukazivalo na to da se izveštaju može pokloniti naro ito poverenje, jer je lice koje ga je dalo oprobano na agenturnoj delatnosti. Nazivom »Bewaehrter-V-Mann« obeležavan je svaki oprobani agent Abwehr-a, bez obzira kojoj je od triju napred pomenutih kategorija V-Mann-a pripadao. Oznaka »V-Mann« imala je, u ovome izrazu, svoje napred pomenuto opšte, šire zna enje.

Isto tako je i »Zuverlaessiger V-Mann« bilo obeležje, kojim je istican naro iti kvalitet davaoca izveštaja, pa prema tome i samoga izveštaja. Izraz »zuverlaessig« zna i »pouzdan«. Prema tome, izme u »Bewaehrter V-Mann« i »Zuverlaessiger V-Mann« ima prakti no vrlo malo razlike, pa su ova dva izraza i upotrebljavana otprilike u istom zna enju.

Pored ovih glavnih kategorija svoje registrovane i neregistrovane mreže, Abwehr je u toku rata i dalje razvio tipove agenata, koji su imali posebne zadatke, pa prema tome i posebne oznake. Tako je, naprimer, prilikom izgradnje »pozadinske mreže« (Ruecknetz)¹⁾ stvoren naroiti tip registrovanog saradnika pod nazivom »Werber« (vrbovnik). On je kod Abwehr-a bio registrovan kao V-Mann, ali nije radio obaveštajno, ve mu je zadatak bio da obaveštajnom organu neupadljivo privodi lica koja je trebalo zavrbovati. Takav agent je, dakle, obaveštajnom oficiru imao da omogu i neupadljivo donošenje odluke u pogledu eventualnog vrbovanja nekog lica, a i da olakša samo vrbovanje, stvaranjem pogodne prilike za to.

U pozadinskoj mreži, agenti Abwehr-a su, ako je to bilo moguće, upotrebljavani u parovima. Pritom je jedan od dvojice imao dužnost da održava radiotelegrafsku vezu, a drugi da izgrađuje mrežu. Ovaj drugi agent nazvan je »Erkunder« (izvičnik). On, kao i radiotelegrafista, registrovani su kao agenti (V-Mann-i).

»Werber« i »Erkunder« pojavili su se tek u drugoj polovini rata, kada je Abwehr počeo da uspostavlja, u vezi sa povlačenjem nemačkih trupa iz okupiranih oblasti, svoje pozadinske mreže na napuštanju teritoriji. Tada se pojavila i kategorija »Frontlaeufer«-a (doslovce, »frontni trkač«), lica koja su kao kuriri prelazila liniju neprijateljskog fronta i održavala vezu sa agentima pozadinske mreže.

Za rad sa svojom agenturom, Abwehr je vodio određena dosijea, određena akta koja su sva nosila zajedničku oznaku »V«. Sa tim se aktima postupalo kao sa predmetima naroito poverljivim ili poverljivim (dakle, kao sa predmetima »Geheime Kommandosache« ili »Geheim«)¹⁾ »V«-akata bilo je više vrsta, koje su tačno utvrđene, a obeležavane su arapskim brojevima (dakle: V-1, V-2, V-3 i tako dalje).

¹⁾ Tj. mreže koja je posle povlačenja imala da funkcioniše u protivnikovoj pozadini.

O stepenima tajnosti i rukovanju poverljivim aktima vidi prilog VII.

U aktu »V-1« bila su na elna uputstva Amt-a Ausland/Abwehr o formalnom saobraćaju sa agentima. Ta su uputstva sadržavala niz propisa u pogledu rada sa »V-Mann«-ima i »V-mrežom«. Od ovih su najvižnji:

a) Propisi o sadržaju pismene obaveze V-Mann-a i o postupku potpisivanja;

b) Propisi o registrovanju. Prema njima je svaki V-Mann imao da ispuni li ni formular u dva primerka. Prvi primerak ostajao je u li ni dosijeu agenta, a drugi je otpreman centralnoj arhivi Amt-a Ausland./Abwehr, gde su podaci evidentirani u centralnoj kartoteci. Li ni formular trebalo je da sadrži i fotografiju V-Mann-a, njegov potpis, broj, nadimak i veze kojima raspolaže. Sem broja, svaki je agent dobijao i odre eno slovo. Brojeve i slova određivao je sam Amt Ausland/Abwehr, za pojedine Ast-ove, koji su u ovom okviru davali onda brojeve i slova svojim agentima. Agent nije znao za broj i slovo, ali je znao za svoj nadimak pod kojim je imao da izveštava i da se javlja.

c) Pored primerka li nog formulara, Amt-u Ausland/Abwehr dostavljan je i karton za kartoteku, koji je sadržavao, uglavnom, iste podatke kao i formular. Amt Ausland/Abwehr je, primivši taj materijal, utvrđivao, proveravanjem na osnovu sopstvenih podataka i podataka Gestapo-a, može li se lice obavezati na saradnju. Ako bi ova proveravanja dala pozitivan rezultat, Amt Ausland/Abwehr je davao saglasnost za uspostavljanje saradnje sa agentom.

Ako bi se konstatovalo da je lice o kome se radilo ve bilo obavezano na saradnju od strane koje druge ustanove, vrbovanje je moralo biti odmah obustavljeno. Dešavalo se da, sa saglasnoš u Amt-a Ausland/Abwehr, stigne uputstvo Abwehr-ovoj ustanovi da vrbovanje može uslediti na odgovornost doti nog obaveštajnog oficira. Amt Ausland/Abwehr je vodio ra una da sa istim V-Mann-om ne radi više službenih ustanova i da se ne stvaraju veze sa V-Mann-om sa kojim je bilo loših iskustava.

d) Ako je sa nekim V-Mann-om prekidana veza, celokupni materijal, koji se odnosio na njega i njegov rad, slat je u Berlin. Kod Ast-a nije smeo ostati nikakav trag

O tom agentu. Centralu Abwehr-a trebalo je izvestiti i o razlogu prekidanja veze ili njenog gašenja. Ukoliko je agentski odnos raskidan obostranim sporazumom, trebalo je nastojati da se od agenta dobije potvrda da on nema više nikakvih želja niti materijalnih zahteva.

Akt »V-1« morao je svaki obavestajni oficir itati svaka tri meseca. To je bio akt koji je stalno nadopunjavao novim uputstvima i objašnjenjima. U miru to nije bio slu aj, ali u ratnim prilikama, pri poznatoj dinamici rata i stalnim izmenama i preokretima, razumljivo je da se to odražavalo i u obavestajnoj službi Abwehr-a u potrebi donošenja novih uputstava i objašnjenja.

Akta »V-2« i »V-3« vo ena su u Amt-u Ausland/Abwehr za naro ite svrhe. Podru ni Abwehr-ovi organi nisu imali veze sa ovim aktima.

Akt »V-4« sadržavao je spisak V-Mann-a u širem smislu, sa prezimenima, imenima, nadimcima, brojevima i kratkim personalnim podacima.

Akt »V-5« bio je li ni dosije agenta. U njega su ulazili li ni formular, zabeleška o na inu na koji je ostvarena veza sa njim, radne i pojedina ne obaveze, itd. Akta »V-5« vo ena su odvojeno od ostalih akata, zaključavaju u eli nu kasu i bila pristupa na samo onim oficirima koji su rukovali agentima.

Pojedini izveštaji agenta vo eni su u aktu »V-6«. U ovom aktu nije se smela nalaziti nijedna zabeleška niti ma šta što bi moglo otkriti pravo ime »V-Mann«-a. Akt »V-6« vo en je posebno za svakog »V-Mann«-a, a pored toga postojao je i opšti akt »V-6«, u koji su uvo eni svi predmeti u vezi sa ponudama ili preporukama za obavestajni rad.

Akta »V-7«, »V-8« i »V-9« služila su samo za potrebe centrale i vo ena su u Amt-u Ausland/Abwehr.

Akt »V-10« sadržavao je podatke o navodnim nema kim V-Mann-ima, uhapšenim u inostranstvu. A akt »V-11« obuhvatao je podatke o takvim V-Mann-ima, koji su u inostranstvu bili uhapšeni, a za koje je utvr eno da su zaista bili nema ki obavestajni agenti.

Materijal, koji je priman preko izveštaja agenata, klasificiran je i unošen u posebna, zbirna dosijea, nazvana

»M-aktima«. »M-akata« bilo je 48, a nosili su arapske brojeve (M-1, M-2, M-3 itd.). Svaki ovakav akt sadržavao je određenu kategoriju materijala, naprimer, podatke o oružjima, o generalštabu, o vojnoj obuci omladine, o naružanju artiljerije, o utvrđenjima itd. Za svaku zemlju, Abwehr je upotrebljavao naročiti rimski broj. Tako je Jugoslavija naprimer nosila broj XXVIII. Znači, podaci o Jugoslaviji nalazili su se u aktima koji su nosili oznaku »XXVIII-M«. Pošto je akt M-1 obeležavao, odnosno sadržavao organizaciju i sastav najvišeg vojnog rukovodstva, to su naprimer, podaci o najvišem jugoslovenskom vojnom rukovodstvu, izvađeni iz raznih agentskih izveštaja, bili sadržani u aktu »XXVIII-M-1«. Na svakom predmetu, koji se nalazio u »M-aktima«, bilo je zabeleženo iz koga je izveštaja koga agenta materijal izvađen i da li je o njemu obavešten Amt Ausland/Abwehr.

Abwehr se držao na tome da stvar treba smatrati proverenom tek ako je triput potvrđeno izveštajnim putem, tim da to bude sprovedeno nezavisno, to jest da svaka od ovih triju linija bude bez veze sa ostale dve. Sami izveštaji kvalifikovani su raznim stepenima svoje verovatnoće, odnosno proverenosti. Stepene su bili »neverovatno«, »verovatno«, »sigurno«, »provereno«. Ove su se ocene odnosile, s jedne strane, na lica koja su davala izveštaj, a s druge na upoređivanje sa materijalom koji je već bio u Abwehr-ovim rukama. Kvalifikacija je prilagana izveštajima koji su upućivani višim službenim ustanovama.

Izveštajni materijal procenjivali su, odnosno koristili, pripadnici Abwehr-a koji nisu imali nikakvog dodira sa agentima, a znali su samo za njihov nadimak i broj. Pošto je izvršena njihova evaluacija, izveštaji su vraćeni operativnom odeljenju. Tom prilikom je ovom saopštavano i mišljenje lica odnosno grupe koja je izveštaj koristila, da li je izveštaj, prema materijalu koji se već nalazi kod Abwehr-a i koji je već ranije iskorišćen, dostojan poverenja i tačan, ili je netačan, ili je nepotpun, itd. Na osnovu svih primedaba, oficir za koga je bio vezan agent određivao je svoju dalju taktiku i davao nove zadatke.

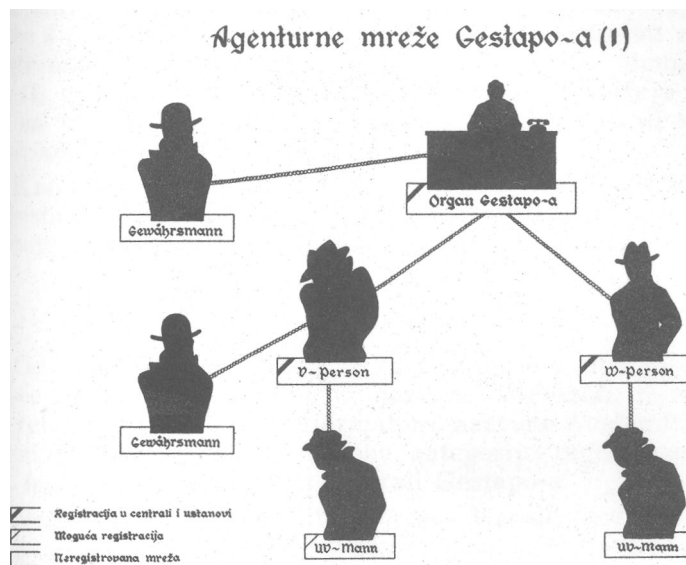
Sem u »M-aktima« podaci iz agentskih izveštaja sređivani su i u posebnim kartotekama. Tako su, naprimer,

u materijalne kartoteke bili ubeleženi podaci o oružju i materijalu vojske koju je Abwehr obaveštajno obrađivao; u li nim kartotekama nalazili su se podaci li ne prirode o inostranim oficirima, od ina majora pa navise, a u formacijskim kartotekama podaci o vojnim jedinicama.

Sve do rata Abwehr je upravljao agentskom mrežom sa teritorije Reich-a. Za razliku od kasnije prakse Uprave VI RSHA, Abwehr nije imao instituciju glavnog poverenika ili opunomoćenika koji bi u nekoj stranoj zemlji neposredno dirigovao mrežom agenata. Sa početkom rata, međutim, ovo na njega pretrpelo je izvesne izmene. U neutralnim ili nezanimljivim zemljama, kamuflirano su pridodati nemački vojni atašei oficiri Abwehr-a. Oni su služili kao mesto za prihvatanje (Anlaufstelle) agenata i njihovih izveštaja, upravljali su agenturnim radom, snabdevali agente i izdavali im naloge. Iz ovih uporišta Abwehr-a u inostranstvu razvila se uskoro forma agenturnog rada nazvana »Ratnom organizacijom« (Kriegsorganisation, skraćeno KO). Ovakvi posebni poverenici Abwehr-a postavljani su, u prvome redu, tamo gde su se sukobljavali nemački i britanski interesi, odnosno delatnost nemačke i delatnost britanske obaveštajne službe. Tako je, naprimera, ovakva organizacija stvorena i u Jugoslaviji. U Španiji, Abwehr je postavio naročito poverenika sa zadatkom da sprečava diverzije IS-a na transporte volframa za Nemačku.

U oblasti političke obaveštajne službe, Gestapo je otpočeo sa formiranjem svoje mreže u zemlji, a i u inostranstvu, mnogo pre Uprave VI koja je organizovana tek pred rat. Otuda, u početku, njihove nadležnosti nisu bile dovoljno razgraničene. Tek maja 1940. godine donesena je, u okviru RSHA, veštomena odluka, kojom je obaveštajna služba u inostranstvu data u isključivu nadležnost Upravi VI. Međutim, ukoliko je Gestapo-u, u vezi sa obaveštajnim radom u samoj Nemačkoj, bilo potrebno da radi i u inostranstvu, on je imao pravo da takav rad obavlja, pa i da ima za to svoje agente. O tome je morao da obaveštava Upravu VI, odnosno njene organe, u onim slučajevima kada bi došao do podataka i materijala interesantnih za političku obaveštajnu službu prema inostranstvu.

V — Person (Vertrauensperson) ili V-Mann: agent.

W — Person (ili W-Mann): informator.

UV — Person (Untervertrauensperson): pomoćni agent V — ili W — Person-e.

Gewährsperson (ili Gewährsmann): lice koje se, s obzirom na svoju spremu i lični karakter, smatra pouzdanim, a koje služi kao izvor informacija na bazi društvenog kontakta; obično ne zna da se informacije koriste u obavješajne svrhe.

Ova delatnost Gestapo-a u inostranstvu ulazila je u okvir njegovih aktivnosti koja se terminologijom RSHA, nazivala egzekutivnom odnosno poternom obavestajnom službom u inostranstvu. Ovakva služba dobila je, u okviru unutrašnje podele rada u RSHA, pravo da ima svoje agente i održava veze i odnose koji se mogu upotrebiti za utvrđivanje delatnosti neprijateljski nastrojenih elemenata ili grupa, a ako se ovakvo utvrđivanje pojavljuje u vezi sa ve sprovedenim egzekutivnim postupkom, ili sa postupkom koji treba povesti.

Kao i Abwehr, celokupna politička obavestajna služba, tj. Gestapo, SD i Uprava VI nazivala je agenturnu mrežu »V-Netz«, a agenta V-Mann ili V-Person.

Gestapo je svoje agente, delio prvobitno u dve kategorije: agente u užem smislu, nazvane V-Person, to jest poverenik ili pouzdanik, i informatore, nazvane Auskunfts-person ili W-Person. Agenti obe kategorije registrovani su u nadležnoj ustanovi i u centrali Gestapo-a.

V-Person bili su agenti koji su donosili podatke i koji su, na osnovu navedenih veza sa neprijateljskim krugovima ili licima, bili u mogućnosti da dostave dragocena obavještenja. Ovakvi agenti uspostavljali su veze sa sumnjivim licima, uvlačili se u protivničke krugove i grupe, u razne organizacije, saveze, udruženja, preduzeća, radionice, svugde gde je postojala kakva veća aglomeracija raznih lica i gde bi mogao da se ugnezdi kakav protivnik režima. U principu nijedno veće preduzeće, postrojenje ili pogon, nije smelo da ostane bez nadzora. Agent (V-Person) je mogao imati svoje podagente (Unter-V-Person), koji su mogli, ali nisu morali, da budu registrovani.

W-Person su bila takva lica, koja su na osnovu svoga znanja ili poznavanja prilika ili problema bila u mogućnosti da daju razna obavještenja, naprimer: lekari, inženjeri, rukovodioci preduzeća, gostioničari, hotelijeri, portiri hotela i zgrada, kelneri, trgovci, trgovci putnici, inoćnici osiguravaju ih društava, šoferi, inkasanti, itd. To su, dakle, bila lica koja su, po prirodi svoga posla, do-

lazila u dodir sa ve im brojem ljudi, bilo odre ene kate-
gorije, bilo uopšte. Gestapo se, kao i Abwehr, služio u
istom smislu Gewaehrsman-ima.

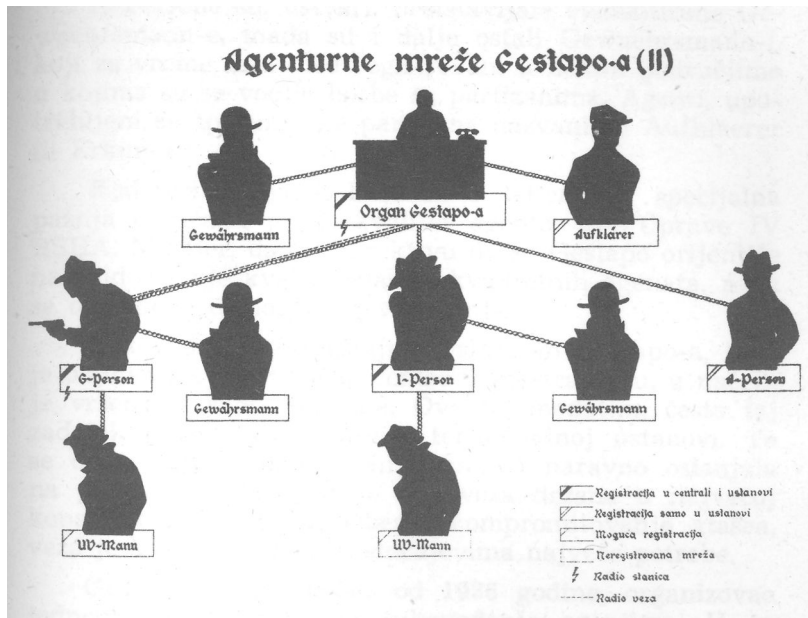
Za vreme rata ova klasifikacija je izmenjena i uve-
dena je nova. Gestapo je tada zaveo tri vrste agenata, i to:
G-Person (Gegnerperson), I-Person (Informationsperson)
i A-Person (Auskunftsperson).

Pod G-Person, što zna i protivni ko lice, podrazu-
meva se agent koji je ubacivan u redove aktivnih ne-
prijatelja, stim da tamo istupa kao aktivni protivnik
Tre eg Reich-a. Tako je, naprimer, zavrbovani funkcioner
KP igrao, u svome krugu, ulogu neprijatelja nacizma.
G-Person je mogla imati svoje Unter-V-Mann-e.

I-Person, što zna i lice koje daje obaveštenja, informa-
tor, bio je obi an agent, koji se pismeno obavezao, da
radi za Gestapo i koji je postavljen tamo gde je to bilo
potrebno ili gde se smatralo korisnim.

I-Person je, kao i G-Person, vodila svaka ustanova
državne policije, a sem toga i Uprava Gestapo-a, tj.
Uprava IV RSHA. I I-Person je mogla imati Unter-
V-Manne.

Lica, obeležena kao A-Person, što zna i lice koje daje
obaveštenja, esto nisu ni znala za svoju vezu sa Gestapo-
om. To su bila lica raznih zanimanja, iz raznih sektora
narodnog i društvenog života, koja su poznavala dobro
probleme i ljude iz odre enih oblasti ili izvesnog odre-
enog kruga. Njima se Gestapo obra ao, bilo putem li ne
veze pojedinih svojih inovnika, bilo putem kakvog po-
srednika, radi pribavljanja potrebnih obaveštenja. RSHA
je naložio svima ustanovama Gestapo-a da za svaki
kompleks, koji bi mogao biti od interesa, izgrade mrežu
lica, na koja se mogu obratiti u slu aju potrebe. Sprovo-
enje ovoga uputstva povuklo je za sobom sastavljanje
spiskova stotine hiljada »pouzdanih informatora«, dakle
lica ijim je izjavama i mišljenjima Gestapo poklanjao
poverenje i od kojih je mogao dobiti kakvo obaveštenje.
Ove mreže A-Persona nisu u potpunosti ostvarene sve do
kraja rata. Ta lica, uostalom, nisu ni prijavljivana RSHA-u,
nego je o njima vo ena evidencija jedino kod ustanova
Gestapo-a.

- G — Person (Gegnerperson): agent, ugra en kod aktivnog protivnika, koji istupa kao tobožnji neprijatelj Nemaca.
- I — Person (Informationsperson): opšti tip agenta.
- UV — Person (Untervertrauensperson) ili UV-Mann: pomoćni agent G — i I — Person-e.
- Gewährsperson (ili Gewährsmann): lice koje se, s obzirom na svoju spremu i lični karakter, smatra pouzdanim, a koje služi kao izvor informacija na bazi društvenog kontakta, obično ne zna da se informacije koriste za obaveštajne svrhe.
- A — Person (Auskunftsperson): registrovana Gewährsperson-a.
- Aufklärer: agent — izviđa u partizanskom području.

A-Persone su, ustvari, pretstavljale evidentirane Gewaehrsmann-e, mada su i dalje ostali Gewaehrsmann-i, koji za vreme rata nisu registrovani u nekim podrujima u kojima su se vodile borbe sa partizanima. Agenti, upotrebljeni za špijuniranje partizana nazvani su Aufklaerer ili Erkunder.

Kod vrbovanja G-Persona i I-Persona, specijalna pažnja obratna je na kvalitet agenta. Šef Uprave IV RSHA, Mueller, dao je direktivu da se Gestapo orijentiše na pridobijanje kvalifikovanih, kvalitetnih agenata, a da se odustane od masovnog vrbovanja.

Rukovo enje obaveštajnom službom Gestapo-a, koja je obuhvatala protivnike centre u inostranstvu, u na elu je vršeno iz same centrale. Ova je, me utim, esto taj zadatak poveravala podesnoj teritorijalnoj ustanovi. Ta se obaveštajna služba u inostranstvu naravno oslanjala na policijske atašee, ali je ova veza držana u najvejoj konspiraciji. Da bi se izbeglo kompromitovanje atašea, veza je korišćena samo u sluajevima najveje potrebe.

Gestapo je, još po ev od 1936 godine, organizovao jednoobrazno i centralno rukovo enje agentima. U tu svrhu je Uprava tajne državne policije formirala poseban obaveštajni referat, II N, koji je postojao i kod podrujnih teritorijalnih ustanova Gestapo-a. Posle formiranja RSHA, taj referat je nastavio rad pod oznakom IV N. N-referati ustanova Gestapo-a morali su da prijavljuju N-referatu centrale sve agente propisanim formularom sa fotografijom. Ovaj formular je obuhvatao detaljne i ta ne li ne podatke i ta ni li ni opis. Pored toga, on je sadržavao informacije o ranijem političkom životu agenata i sledeće podatke:

na koji je na in radio, i kakvim se pokazao kao agent;

na koji je na in zavrbovan;

na kome je podruju vršio agentske zadatke;

gde je ubacivan, odnosno upotrebljavan kao agent;

sa kojim je licima još sarađivao;

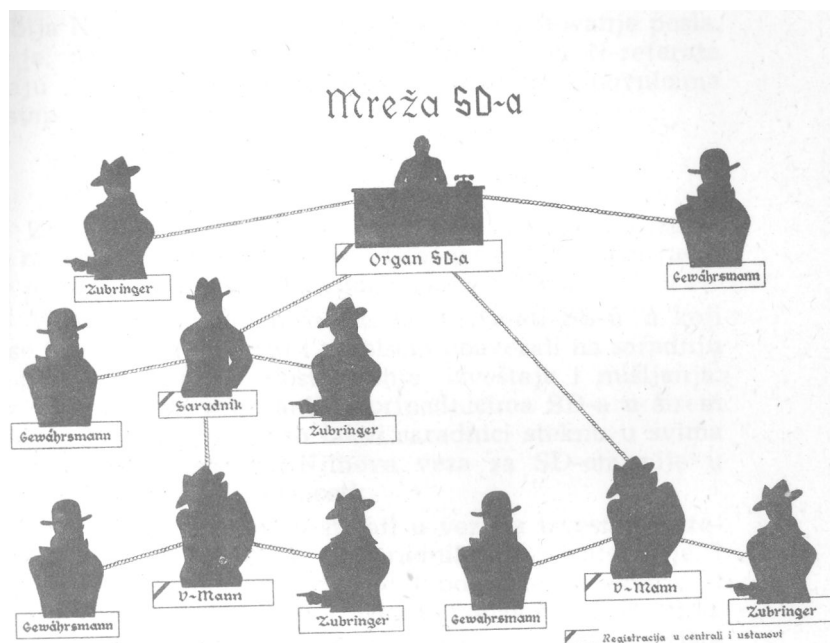
ko od pripadnika ustanove Gestapo-a još poznaje ovog agenta;

pseudonim i kamuflirana adresa;
nagrada;
radi li agent još i na kakvom drugom mestu.

O delatnosti svakoga agenta trebalo je stalno izveštavati RSHA. Pripadnik Stapostelle, koji je predstavljao agentovu višu vezu i koji je rukovodio njegovim radom, morao je referatu IV N, obično jednom nedeljno, podnositi izveštaj o tome radu. U izveštaju su, naravno, navođeni samo pseudonimi agenata. N-referat je vodio rauna da izveštaji pristižu redovno i kontrolisao je koliko agent u svom radu zadovoljava. Ukoliko on, posle pokušaja sa manjim zadacima, nebi zadovoljio, mogao je biti brisan iz spiskova agenata.

Formular sa fotografijom upućivan je, zajedno sa dopunskim izveštajem, referatu IV N centrale Gestapo-a. Povremeno je isto tako slat centrali i izveštaj o delatnosti svakog pojedinog agenta. Gestapo je, prema tome, imao stalan pregled celokupne delatnosti agenata u Nemačkoj i okupiranim zemljama. Tim putem, on je istovremeno vršio i kontrolu nad radom svojih nižih ustanova. Svaka tri meseca održavane su u RSHA konferencije rukovodilaca referata IV N. Tu je kritički razmatran dotadašnji rad i diskutovano o naročito važnim problemima. Događalo se da su agenti tom prilikom menjani ili prebacivani na druga područja. Na taj način se svaki agent nalazio pod stalnom kontrolom, pa čak i ako bi povremeno bio van upotrebe ili uopšte brisan. Stvaranjem N-referata postignut je bolji uvid u obaveštajnu delatnost.

Međutim, pojedini referati koji su obrađivali razne domene, liniski referati, nisu bili isključivo iz obaveštajnog rada. Tako je mogao i referent nekog liniskog referata da, po nalogu ili sa znanjem N-referata, rukovodi agentima. U organizacionoj strukturi rada sa agenturom veoma značajno je bilo i to, što je N-referat bio vezan neposredno za rukovodioca Stapostelle, odnosno, u toku rata za odgovarajuće rukovodioce terenskih ustanova policije bezbednosti, koje su tada bile stvorene. N-referat je, na taj način, izdvojen iz uobičajenog toka poslovanja, a time je sprečeno birokratizovanje agenturnog rada.

SD — Mitarbeiter: javni saradnik, koji rad za SD smatra- poeáš u.
 V — Mann (Vertrauensmann): opšti tip agenta, pismeno obave-
 zan; krije rad za SD.

Zubringer: informator, koji daje obaveštenja od slu aja do slu aja.
 Gewaehrsman: lice koje se, s obzirom na stru nu spremu i li ni
 karakter, smatra pouzdanim, a koje služi kao izvor
 informacija na bazi društvenog kontakta; obi no
 ne zna da se informacije koje daje koriste oba-
 veštajno.

Prakti ki je, dakle, šef Stapostelle imao neposredno, preko N-referata, kontrolu nad agenturom. Isto tako je i sam šef Uprave IV RSHA neposredno rukovodio agenturom preko N-referata centrale, i imao stalni uvid u rukovo enje obaveštajnom službom i u njene rezultate. Poslovi agenture obavljani su neposredno izme u šefa ustanove i osoblja N-referata, ime je izbegnuto šematizovanje posla. To je, naravno, zahtevalo da se rukovodioci N-referata biraju me u najsposobnijim i oprobanim inovnicima Gestapo-a.

Za razliku od Gestapo-a, SD je svoju mrežu bio izgradio na bazi besplatne saradnje. U svom agenturnom radu, SD je razlikovao etiri kategorije saradnika:

1) Saradnici, koji nisu morali pripadati SS-u, a koji su se formalnom izjavom i potpisom obavezali na saradnju sa SD-om u obliku dostavljanja izveštaja i mišljenja. Ovakvi saradnici smatrani su pripadnicima SD-a u širem smislu. Nastojalo se da se takvi saradnici steknu u svima slojevima stanovništva. Njihova veza sa SD-om nije u principu održavana u tajnosti.

2) Poverenici, koji su stajali u vezi sa izvesnim referentom SD-a ili sa nekim od saradnika prve kategorije, i koji su uživali puno saradni ko i politi ko poverenje. I ova kategorija davala je pismene obaveze. Šef SD-a (Uprave III RSHA), tokom vremena, preneo je težište pitanja na karakterne osobine, a ne isklju ivo na politi ke. To je imalo za posledicu da je izveštavanje agenturne mreže SD-a, koje je dotle bilo potpuno jednostavno, postalo znatno bolje. Delatnost agenata ove kategorije držana je u strogoj tajnosti.

3) Dostavlja i, koji su od slu aja do slu aja davali izveštaje neposredno SD-xi ili njegovim saradnicima i agentima, i koji su znali da rade za SD.

4) Pouzdani informatori, od kojih su, na osnovu li nih veza, pripadnici SD-a i njihovi agenti dobijali obaveštenja, pri emu ti informatori, po pravilu, nisu znali da iza toga stoji SD.

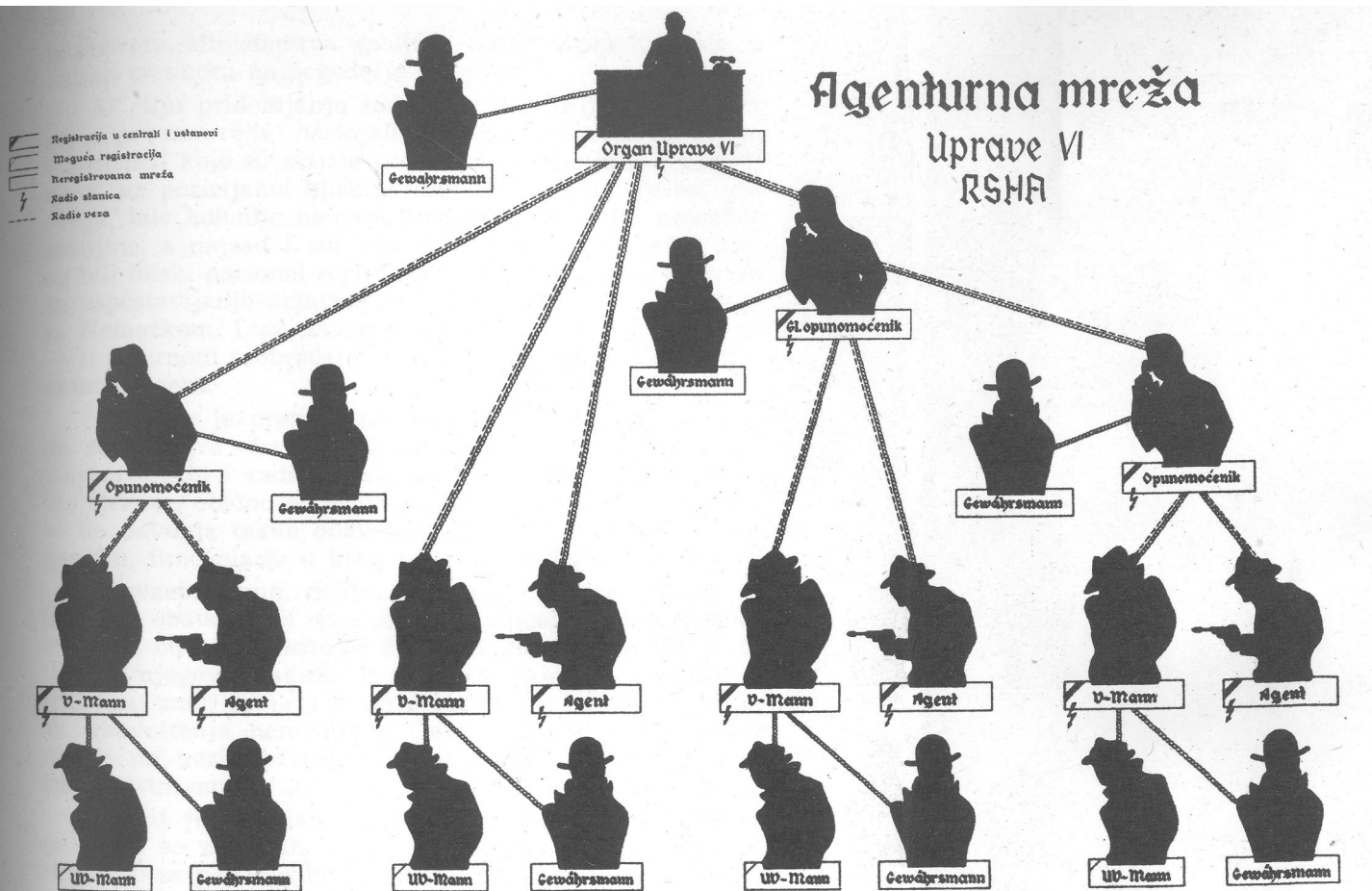

Me usobno održavanje veze i funkcionisanje mreže SD-a vidi se iz priloženog šematskog prikaza.

Stvaranjem Uprave VI, dakle politike obaveštajne službe i organizma koji je imao, u neku ruku, monopol na takvu službu, stvorena je i nova šema rada koja se odrazilila i na sistematsku izgradnju agenture. Celokupni obaveštajni rad uprave VI imao je tri pravca ili sektora: a) dobavljanje obaveštenja, b) korišćenje (evalvacija) obaveštenja— podnošenje izveštaja, i c) interno iskorišćenje obaveštenja.

Sektor a) radio je neposredno sa agentskom mrežom. Dobavljanje obaveštenja vršeno je, veoma delom, preko velikog tajnog agenturnog aparata, ije su vorne ta ke predstavljali tzv. Hauptbeauftragte, tj. glavni opunomo-enici. Mahom se tu radilo o starim pripadnicima SD-a. Prilikom izgradnje obaveštajne mreže Uprave VI, za glavne opunomo-enike su postavljani novinari, trgovci i ljudi sli nih zanimanja. Oni su, zajedno sa svojim neposrednim saradnicima, bili kamuflirani u konzularnim ili diplomatskim predstavništvima Tre eg Reich-a, u nema kim firmama koje su radile u inostranstvu, ili kakvim drugim pogodnim nema kim ustanovama. Tako su, naprimer, korišćenim Dunavsko parobrodarsko društvo (Donaudampfschiffahrtsgesellschaft — D.D.S.G.), Nema ki saobra ajni biro i tsl. Naravno da su obaveštajni organi u ovim svojim privrednim zvanjima morali u izvesnoj meri da vrše i odre ene funkcije, kako bi obezbedili kamuflažu.

Sto se ti e korišćenja ustanova Ministarstva spoljnih poslova u inostranstvu, to rešenje nisu smatrali idealnim ni Ministarstvo ni Uprava VI. Ministarstvo zbog opasnosti kompromitovanja usled rada obaveštajnih organa, a Uprava VI zato što nije volela da joj aparat Ministarstva spoljnih poslova gleda u karte. Ipak, kako je, u doba izgradnje agenturne mreže Uprave VI rat bio na pragu, odnosno ve izbilo, nije bilo mogu nosti za postepeno i sistematsko stvaranje pogodnih kamuflaža, pa je kamufliranje agenata

Glavni opunomoćenik (Hauptbeauftragter): zakamuflirani glavni rezident, odgovorni organ Uprave VI u stranoj zemlji.
 Opunomoćenik (Beauftragter): zakamuflirani rezident, organ Uprave VI sa specijalnim zadatkom, ograničenim teritorijalno i liniski.

V-Mann (Vertrauensmann): opšti tip agenta Uprave VI.

UV-Mann (Untervertrauensmann): podagent, pomoćni agent.

Agent: specijalizovani agent za poduhvate sabotaže, diverzije, atentate i si.

Gewaehrsmann: lice koje se, s obzirom na strunu spremu i lični karakter, smatra pouzdanim, a koje služi kao izvor informacija na bazi društvenog kontakta; obično ne zna da se informacije koriste u obaveštajne svrhe,

u aparatu Ministarstva spoljnih poslova predstavljalo u datom trenutku najpogodnije rešenje.

U cilju pridobijanja saradnika glavni opunomo enici su, u prvome redu, nastojali da uspostave veze sa licima i grupama koje su stajale po svojim uverenjima i interesima, na pozicijama bliskim Tre em Reich-u. To su, pre svega, bile kolonije nema kih državljana, zatim nema ke manjine, a najzad i oni politi ki krugovi i stranke, koji su bili bliski nacional-socijalizmu ili koji su imali interesa za uspostavljanje državno-politi ke ili privredne saradnje sa Nema kom. Lica, zavrbovana za Upravu VI, nosila su — u internom saobra aju — nazive: V-Mann, Gewaehrs-mann i agent.

V-Mann je predstavljao najtešnju vezu. On je znao da su njegova obaveštenja namenjena nema koj obaveštajnoj službi i radio je svesno za nju. Ako bi V-Mann bio stranac, obi no ne bi davao pismene obaveze. Ukoliko bi do davanja takve obaveze ipak došlo, V-Mann je, po pravilu, time ulazio u krug užih saradnika.

Gewaehrs-mann, dakle pouzdani informator, bio je izvor za obaveštenja od slu aja do slu aja. Takva obaveštenja je od njega nastojao da dobije glavni opunomo enik ili koji njegov saradnik. U ve ini slu ajeva ovi informatori nisu znali da je u pitanju obaveštajni rad, niti kome su obaveštenja namenjena. Gewaehrs-mann-a je mogao držati na vezi obaveštajni organ ili V-Mann. On nije bio registrovan.

Agent je vrbovan za odre ene poduhvate. Njegova saradnja se zasnivala ili na politi kom uverenju, ili na sklonosti za pustolovine, ili na materijalnoj osnovi. Agent je redovno bio registrovan i obi no povezan sa obaveštajnim organom.

Prema iskustvu Uprave VI, dalje specijaliziranje obaveštajne mreže bilo bi necelishodno i dovodilo bi do zbrke u odnosima. Njeno iskustvo je, dalje, pokazalo da je rad V-Mann-a i informatora uglavnom, zavisio od li nog odnosa glavnog opunomo enika ili koga od njegovih neposrednih saradnika.

Uprava VI nije za izgradnju svoje obaveštajne mreže propisala nikakva vrsta pravila. Pored glavnog opunomo-

enika mogao se pojaviti još koji opunomoćnik za kakvo specijalno geografsko ili radno, linisko područje ili za kakav određeni problem (naprimjer, za rad sa nekom separatistom ili sličnom političkom grupom).

Sektor a) je, kao što je već rečeno, u svakom geografskom referatu imao zadatak da izgradi mrežu, upravlja njome i vodi brigu o glavnom opunomoćniku i agentima. Obično bi veliki dio toga posla obavljao sam glavni opunomoćnik, dok bi se sektor a) umešao intenzivnije tek ako glavni opunomoćnik ne bi odgovarao zadatku. Naprotiv, na samoj teritoriji Reich-a spadao je celokupni rad u nadležnost rukovodioca sektora a). Njegov zadatak je bio da za glavne opunomoćnike odredi kamufilirane položaje, da im dobavlja tehnička pomoćna sredstva, da organizuje službu veze sa njima i da se bavi finansijskim pitanjima. Glavni opunomoćnik je samostalno raspolagao svojim obaveštajnim budžetom ali je morao da polaže račune sektoru a). Sektor je takođe raspolagao i sopstvenim novanim sredstvima, da u slučaju kakve vanredne ili hitne potrebe ne bi morao tražiti sredstva službenim putem od blagajne Uprave VI.

Rukovodilac sektora a) i njegov aparat morali su, i van okvira svoje obaveštajne delatnosti, sticati informacije o zemlji koju su obrađivali (naprimjer, prema njenom opisu i druge literature) i upoznati se sa problemima nezavisno od izveštaja koje su primali od mreže. Načelnik, glavni opunomoćnik je morao u svojim izveštajima navoditi izvore informacija, kako bi Uprava VI mogla oceniti verodostojnost izveštaja.

Sektor a) vodio je dosijea o agentima, o glavnom opunomoćniku i o svim pripadnicima Uprave VI koji su radili u inostranstvu, a bili podređeni odgovarajućem liniskom referatu. Svaki dosije imao je tri dela: personalni, sa svima podacima o ličnosti, obavezama, nagradama, materijalnim pitanjima itd.; direktivni, sa dokumentima o zadacima koji su izdati agentu; i, najzad, izveštajni, sa obaveštajnim materijalom koji je dostavio agent. Dosije agenta nosio je njegov šifarski broj. Takav broj imao je svaki agent Uprave VI i on je bio sastavljen od broja kojim je obeležena zemlja njegove delatnosti i ličnog

teku eg broja. Svaka zemlja je, dakle, bila obeležena odre enim brojem. Naprimer, NDH je nosila broj 82. Glavni opunomo enik u Zagrebu je, prema tome, nosio broj 8201. Drugi organi i agenti na tome podru ju nosili su brojeve 8202, 8203 itd. Ako bi kome od agenata bio dodat još neki podagent, onda bi ovaj nosio šifarski broj svoje više veze, spojen sa svojim, naprimer, 8203/1. Pored šifre, u pismenom saobra aju, agenti su u ve ini slu ajeva obeležavani i pseudonimima. Pseudonimima su obeležavane i važne ustanove, zatim pojmovi i lica koji su u prepisci esto pominjani.

Sektor a) imao je i kartoteku svojih agenata koja je služila za brži pregled i obaveštavanje. Kartoteke su bile sastavljene naj eš e od tri dela, i to 1) kartona sa pravim imenom agenta i podacima o pseudonimu i šifarskom broju, 2) kartoni sa pseudonimom i sa ukazivanjem na pravo ime i šifarski broj i 3) kartoni sa šifarskom brojem i ukazivanjem na pravo ime i pseudonim.

Geografski referati Uprave VI dobijali su svoje izveštaje, pored izveštaja od glavnog opunomo enika, još i od referata VI pri SD-otsecima. Ovo je naro ito bio slu aj sa SD-otsecima u pograni nom podru ju, koji su razvijali obaveštajnu delatnost preko granice Reich-a. Isto tako su kasnije, na okupiranim teritorijama, postojali pri ustanovama Sipo i SD-a referati VI iji je zadatak bio da rade prema protivni kom ili neutralnom inostranstvu, a da o tome izveštavaju Upravu VI.

Dalji izvor obaveštenja pretstavljali su izveštaji policiskih atašea, a isto tako i sve ustanove Gestapo-a, koje su imale obavezu da izveštavaju Upravu VI o stvarima koje su za nju bile od interesa i da joj, po potrebi, stvore i mogu nosti za obaveštajni rad u inostranstvu.

Važan izvor obaveštenja za Upravu VI pretstavljali su izveštaji tzv. Ureda za istraživanje (Forschungsamt), koji je bio ukop an u me unarodne kablove i slušao telefonske razgovore diplomatskih pretstavnika i odre enih lica.

Sektor b) koristio je sva obaveštenja koja su se slivala u Upravu VI, u svakom geografskom referatu, u cilju sastavljanja izveštaja višim ustanovama, ukoliko takvo

podnošenje izveštaja nije zadržao za sebe sam rukovodilac tog referata, šef grupe ili šef uprave. Podnošenje izveštaja preko šefa RSHA bilo je obavezno samo u pogledu obaveštavanja Heinrich-a Himmler-a. U prvo vreme, izveštaji koje je sektor b) podnosio predstavljali su vrlo malo prerađene kopije izveštaja koje je on primao, što su ovi srevani u određene komplekse. Međutim, pošto su se pojavila neslaganja sa Ministarstvom spoljnih poslova, Uprava VI je svoje izveštaje usmeravala i doterivala u određenom pravcu, nastojeći i da tako utiče na spoljnu politiku Reich-a.

U početku su u Upravi VI radili dnevni kratki izveštaji i dva puta nedeljno opšti tzv. situacioni izveštaji. Kasnije su radili samo etnaestodnevni situacioni izveštaji, koji su davali pregled celokupne evropske situacije.

Interno iskorišćavanje izveštaja, koje je vršio sektor c) svakog geografskog referata, predstavljalo je raspoređivanje materijala po specijalnim dosijeima, stvarnim i fiktivnim, i unošenje podataka u kartoteku. Ovo raspoređivanje vršeno je prema planu koji je bio propisan za sve referate Uprave VI. Taj plan je predviđao deset glavnih grupa (naprimer, vladu, unutrašnju politiku, spoljnu politiku, kulturu, privredu, vojsku itd.). Svaka glavna grupa obuhvatala je svoje podgrupe, kao, naprimer, pojedina ministarstva, vladine ustanove itd. u glavnoj grupi vlada; industriju, spoljnu trgovinu, unutrašnju trgovinu itd. u glavnoj grupi privreda, i slično. Ove su se podgrupe, po potrebi, mogle deliti i dalje.

Praktično su agenturni izveštaji prelazili sledeći put: prvo ih je dobijao i operativno koristio sektor a), zatim su predati sektoru b) koji ih je koristio za podnošenje izveštaja referata i najzad su dospeli u sektor c) koji ih je koristio za studiozno izučavanje, srevanje i evidenciju.

Lični dosijei stvoreni su samo u izuzetnim slučajevima, ako bi se obaveštajni materijal o određenom interesantnom licu toliko nagomilao da se ukazivala potreba za njegovim posebnim grupisanjem.

Kartoteka se, u prvom redu, sastojala od kartoteke pomoćne u kojoj se pronalazio obaveštajni materijal o određenoj ličnosti. Uz ovu postojala je i predmetna kartoteka,

izgrađena prema pomenutom liniskom planu. Ova je opet mogla da obuhvata posebne kartoteke za određene grupe lica, naprimer, pripadnike određene stranke, funkcionere određene ministarstva, diplomatskog kora i sl.

U pogledu korišćenja raznih ustanova za ubacivanje agenata i obaveštajnih linija, neobično je interesantan spisak ovakvih ustanova koji je Uprava VI, 1940 godine, poslala svima SD-otsecima. Ovaj spisak je neobično koristan, jer se iz njega vidi koliko je široko nemačka obavешtajna služba bila razgranata u inostranstvu, koje je sve mogući koristi la za izgradnju svoje mreže i svojih kanala. Spisak predviđa tri kategorije takvih ustanova: zvanično i poluzvanično ustanove, privatne ustanove, i inostrane ustanove zvanično ili privatnog karaktera u Nemačkoj.

Kao zvanično i poluzvanično ustanove navedene su sledeće:

1) Novinske agencije (DNB, Europa-Press, Transocean-Press, Graf-Reischach itd.);

2) Veze sa docentima na visokim školama, naprimer, Haushofer, Hoesch i dr., koji sa svoje strane raspolazu sa inostranim vezama i uredima na univerzitetima u inostranstvu;

3) Veze sa naučnim i specijalnim institutima u inostranstvu (naprimer univerzitetski instituti za inostranstvo u Breslau, Koenigsberg-u, Greifswald-u, Kiel-u itd., Petrarcova ustanova u Bonn-u, Institut za svetsku privredu u Hamburg-u itd.).

4) Uključenje u međunarodne i kulturne veze;

5) Uključenje u ured doma za inostrane studente Nemačke, akademske razmene (Deutscher Akademischer Austauschdienst);

6) Uključenje u radna udruženja nemačkih i inostranih studenata (naprimer, radna udruženja Humboldt-kluba, Akademski ured za inostranstvo univerziteta »Friedrich Schiller« u Jeni);

7) Prikupljanje izveštaja Volksdeutscher-a, naprimer, Volksdeutsche Mittelstelle (VOMI), VDA;

8) Saradnja sa mesnim grupama Nemačkog kluba za inostranstvo (Deutscher Auslandsclub);

9) Saradnja sa referentima za inostranstvo Gauleitung-a NSDAP;

10) Uklju enje u institute i ustanove koje održavaju veze sa inostranstvom (naprimer, Institut za inostranstvo Stuttgart; uredi leipziškog sajma; uredi sajмова u Koenigsberg-u, Frankfurt-u na Majni, Breslau, Be u, Reichenberg-u itd.) radi vrbovanja stranaca;

11) Saradnja sa antijevrejskim institutima i asopisima (naprimer, Institut za prou avanje jevrejskog pitanja, Državni institut za istoriju nove Nema ke, odeljenje za prou avanje Jevreja — »Weltkampf«);

12) Uklju enje u urede Kolonijalnog saveza Reich-a. Uspostavljanje veza li nog karaktera sa Nema kim klubom u Berlinu (Der Deutsche Klub, bivši Herrenklub), u kome se okupljaju nema ki diplomati, industrijalci i finansijeri. Saradnja sa NS-Savezom ratnika (NS-Reichskriegerbund), s obzirom na njegovu službu u inostranstvu i na njegove mesne grupe u inostranstvu. Veza sa ustanovama Nema kog autokluba;

13) Veza sa nema kim pretstavnicima Me unarodnog Crvenog Krsta;

14) Stvaranje veza li nog karaktera sa nameštenicima vazduhoplovnog društva »Lufthansa«;

15) Stvaranje li nih veza sa nameštenicima Nema kog me unarodnog društva spava ih kola »Mitropa« i sa personalom nema kih državnih železnica, koji uglavnom putuje me unarodnim prugama itd.;

16) Veza sa industriskim i trgova kim komorama.

Od privatnih ustanova nalaze se na pomenutom spisku slede e:

1) Nema ke firme koje imaju svoja zastupništva u inostranstvu (banke, izvozni ke i uvozni ke firme, špediterske firme, nema ke turisti ke agencije, itd.). Ove ustanove dobijaju brojne izveštaje i obaveštenja iz inostranstva, koji mogu biti od velike vrednosti. Mada, posmatrano pojedina no, ova obaveštenja ponekad nisu imala nekog naro itog zna aja, u celini su davala dobru sliku politike i ekonomske situacije. Stalni dodiri sa licima koja za ovo dolaze u obzir pokazali su se korisnim.

2) Veze sa brodarskim krugovima (brodarstva, agencije, posade itd.);

3) Veze sa hotelima i lokalima u koje svra a mnogo inostranih gostiju;

4) Iskorišćavanje poznanstva sa licima koja imaju rođake u inostranstvu. Na temelju dobrih odnosa sa srećkim i mesnim rukovodiocima NSDAP može se, naprimer, utvrditi koji članovi partije imaju rođake ili druge veze u inostranstvu;

5) Veze sa nemačkim državljanima koji putuju u inostranstvo privatnim ili službenim poslom;

6) Uključivanje u tečajevе jezika, koji u cilju izučavanja stranog jezika vrše prepisku sa strancima;

7) Veze sa religioznim redovima Johana koji imaju brojne naseobine u inostranstvu. Lična veza sa pojedincima i ustanovama nemačkog plemstva zbog njihovih jakih veza sa inostranstvom;

8) Veza sa Union-Klubom, sa Društvom Casino i sličnim organizacijama u kojima se okupljaju inostrani diplomati i oficiri;

9) Veze sa nemačkim novinarima i piscima (naprimer, Colin Ross, Anton Zischka, Ivar Lissner, Rolf Brandt, Gieselher Wirsing i drugi novinari većeg formata);

10) Veze sa uredništvima najvažnijih dnevnih i nedeljnih listova, kako bi se saznale neobjavljene, dakle cenzurisane inostrane vesti, koje bezuslovno treba slati referatu VI A 4.

Od ustanova zvanih no-privatnog karaktera u Reich-u, koje su inostranog porekla, spisak navodi:

1) Veze sa inostranim političkim organizacijama u Reich-u (naprimer, italijanski Fascio, španska Falanga itd.);

2) Veze sa inostranim grupama koje postoje u Nemačkoj i delom su organizovane (naprimer, Italijani, Danci, Jugosloveni, Holanđani, ruski, ukrajinski i kavkaski emigranti i tuđe narodnosne manjine);

3) Veza sa centralama inostranog crkvenog rada: nuncijature, pogranični ordinarijati, crkveni uredi za inostranstvo, škole za inostrane sveštenike (naprimer, u Bamberg-u i Paderborn-u), centrale za misionarsku delatnost, domovi kaluđerskih redova i provincijalati, centrale za konfesionalni rad u inostranstvu (državno udruženje katolika Nemaca u inostranstvu, Goerres-ovo društvo,

Papsko društvo za širenje vere, itd. — detalji se imaju uzeti iz crkvenog adresara i si.);

- 4) Uklju ivanje u inostrane klubove i društva;
- 5) Veze sa inostranim trgovinskim zastupstvima i privrednim delegacijama;
- 6) Veze sa inostranim putni kim agencijama u Reich-u;
- 7) Veze sa društvenim putovanjima;
- 8) Veze sa zastupništvima inostranih firmi u Reich-u;
- 9) Veze sa strancima — docentima nema kih nau nih instituta;
- 10) Veze sa inostranim novinarima;
- 11) Uklju ivanje u me unarodne kongrese u Reich-u;
- 12) Veze sa strancima u banjama i le ilištima i onima koji prolaze kroz zemlju.
- 13) Veze sa posetiocima sajmova itd.

U uputstvima uz ovaj spisak, Uprava VI naglašava da on ima da služi samo kao pomo ili potsetnik a da lica, koja se bave obaveštajnom službom, treba da stvaraju i druge veze i mogu nosti za obaveštavanje. U pogledu veza sa industrijom, ostalom privredom, politi kim i državnim ustanovama, Uprava VI je tražila da se pre uspostavljanja bliže veze utvrdi kakve mogu nosti postoje za konkretni obaveštajni rad. Zato su se prethodono morali prikupiti podaci o sastavu svakog pojedinog preduze a, na osnovu kojih bi se moglo zaklju iti, postoje li u inostranstvu sli ne firme, ima li preduze e sopstvene filijale ili zastupništva, šalje li putnike u inostranstvo itd. Sem toga, trebalo je prona i rukovode e li nosti, proveriti uslove u kojima žive i utvrditi na koji je na in najzgodnije sa njima održavati vezu.

Na osnovu ovakvih podataka je Uprava VI, savetuju i se usto sa svojim nadležnim organima, donosila odluku da li e vezu sa takvom ustanovom ili preduze em održavati sama, tojest preko svoje centrale, ili e je predati nekom SD-otseku. Ali, i u slu aju da je Uprava VI zadržavala vezu za sebe, kontakt referenata SD-sektora sa doti nim preduze em ili ustanovom nije bio isklju en.

Prema uputstvima Uprave VI, naro itu pažnju trebalo je posvetiti mogu nosti ubacivanja pogodnih sarad-

nika u privredne i političke organizacije u inostranstvu. Organ obavještajne službe, koji bi saznao za takve mogućnosti, imao je da to odmah stavi do znanja Upravi VI, kako bi se ova mogla obratiti toj firmi ili organizaciji sa odgovarajućim predlozima. Naravno da je saradnik obavještajne mreže, koga je trebalo ubaciti u to preduzeće ili organizaciju, morao raspolagati i stručnim znanjem, potrebnim za to mesto. Za sve ovakve veze postojali su naročiti formulari sa opširno razrađenim pitanjima, na koja je trebalo odgovoriti, a ovi su uključeni u dosijeima nadležnog geografskog referata Uprave VI.

Kako Uprava VI, tako i druge nemaju obavještajne službe, a u prvome redu Abwehr, vrlo mnogo su za svoje ciljeve koristili nemačke kulturne i privredne ustanove. Veza sa njima održavana je u samoj centrali takve institucije, gdje bi obično sedeo neki poverenik obavještajne službe. On bi nastojao da se privredni, kulturni i naukoistraživački rad te ustanove vodi tako, da to može biti od koristi i za ciljeve obavještajne službe. Pritom su takvi instituti stvarno vršili naučni, kulturni ili kakav drugi istraživački rad, a organi koji su taj rad obavljali bili su stvarno naučnici i njihovi pomoćnici.

Kao ilustracija za ovo može se uzeti delatnost nekakvog geološkog naučnog instituta. Takav institut, naravno, ima naučni interes da svoja istraživanja vrši u svim mogućim oblastima zemljine kugle. Međutim, delatnost instituta je ograničena materijalnim sredstvima koja mu stoje na raspolaganju. Ako obavještajna služba ima posebnog interesa za određeno područje, ona može finansirati ekspediciju ovog geološkog instituta na taj teren. Ekspediciju vodi naučnik svetskoga glasa, sa asistentima i studentima, tako da zemlja u kojoj se takva istraživanja vrše ne može imati nikakvih rezervi prema ovom naučnom poduhvatu.

Članovi ekspedicije ne mogu imati ni pojma o tome, za šta im je stvar i smatra se da vrše samo svoj naučni posao. Među njima se ubacuje i neki pripadnik obavještajne službe. I sama nauka na obavještenja koja ovakva ekspedicija donese, mogu obavještajnoj službi dati dovoljno informacija o onim problemima koji nju interesuju. Sem toga, članovi ovakve naučne ekspedicije mogu, po povratku u svoju zemlju, biti oprezno i neupadljivo ispitivani i o za-

pažanjima koja nemaju neposredne veze sa njihovim naučnim zadatkom.

Obaveštajna služba, a naročito Abwehr, vodili su brižljivo računa o svakom pojedinom naučnom radniku koji je za njih bio interesantan. Ako je trebalo da bude pozvan u vojsku, on je prebacivan u Abwehr. Tako se, na primer, jedna naučnica na ekspediciju u rumunsku oblast Sarmara, koju je vodio profesor univerziteta u Marburg-u na Lahn-u, dr Herbert Kniesche, našla, kada je otpočeo rat, gotovo u punom sastavu u Abwehr-u. Njeni članovi su mobilisani i dodeljeni tom Abwehr-u na rad, kako bi svoja znanja, stečena naučno-istraživačkim radom u Rumuniji, stavili na raspolaganje obaveštajnoj službi.

b) Rad sa agentima

Pri izboru agenata, sve grane obaveštajne službe Trećeg Reich-a pridavale su naročitu važnost pitanju, ko vrši njihovo vrbovanje. Sa agentima, najvažnijim aktivnim delom obaveštajne službe, po pravilu je mogao dolaziti u dodir samo onaj pripadnik aparata obaveštajne službe koji je dokazao svoju umešnost u ophođenju sa ljudima. Za pridobijanje pojedinih lica za obaveštajni rad nisu postojale po pravilu krute forme. Težilo se, da se za svaki konkretni slučaj traže najpogodniji metodi i oblici.

Već je pomenut slučaj članova KP Nemačke, koji su 1933 godine stavljeni u koncentracione logore, a kasnije pušteni i politički pridobijeni za NSDAP. Tu se nije radilo samo o propagandističkom potezu, već i o smišljenoj delatnosti vrbovanja agenata za obaveštajnu službu. Pošto je 1933 godine pohapšeno ili onemogućeno rukovodstvo KP Nemačke, zajedno sa jednim delom ilegalnog AM-aparata, razbijen je i jedan deo ranije obaveštajne mreže koju je nemačka policija bila izgradila u KP Nemačke. Da bi se sprečilo stvaranje novog ilegalnog kadra, Gestapo je nastojao da što pre izgradi novu mrežu u redovima komunističkih članova. Za vreme istrage protiv pohapšenih članova KP Nemačke, naročito računalo se. Tako je, u izvesnim slučajevima, okrivljeni bio izveden iz sudskog postupka. U dogovoru sa državnim tužioštvima postignuto je da izvesna uhapšena lica dobiju vrlo male kazne, pri čemu im je stavljeno u izgled da budu uslovno puštena na slobodu. U

samom istražnom postupku, organi Gestapo-a stupali su u vezu sa predvi enim licima i obra ivali ih u odgovaraju-em pravcu.

S druge strane, Gestapo se istovremeno starao za porodicu takvog zatvorenika, što je na ovoga nesumnjivo delovalo, pogotovu posle puštanja iz zatvora. Pri odabiranju ovakvih agenata, Gestapo nije bio optere en ideološkim predrasudama. Jer, nije se radilo o tome da se neko lice pridobije za nacizam, ve za obaveštajni rad. Pritom se Gestapo trudio da izbor agenata me u lanovima KP ne ograni i samo na ona lica, za koja se jasno videlo da su, kao zatvorenici, imala makakav dodir sa Gestapo-am. Bilo je prirodno da se u redovima komunista gaji nepoverenje prema licu koje je prerano bilo otpušteno iz zatvora, ili koje je u zatvoru uživalo kakve povoljnije uslove. Zbog toga su agenti bili vrbovani i me u onim aktivistima koji nisu bili hapšeni. Takvim licima prilazio bi ili neki pripadnik Gestapo-a — ako su postojale apsolutno prikrivene li ne veze — ili kakav ranije uhapšeni i ve pridobijeni lan KP Nema ke. Uspešnost ovog svog metoda Gestapo je video u injenici da, za sve vreme postojanja Tre eg Reich-a, KP Nema ke nije uspela da izgradi efikasnu ilegalnu organizaciju, niti je mogla da sprovede makakvu ve u akciju u granicama Nema ke.

Dok se na sektoru borbe protiv KP vrbovanje agenata vršilo na širokoj liniji, stanje u pogledu crkava, koje su se negativno odnosile prema nacizmu, nalagalo je druk iji metod rada. Retko su vršeni otvoreni pokušaji pridobijanja pojedinih sveštenika za agenturni rad. Rad sa njima imao je druge forme. Nastojalo se da se sa višim katoli kim i protestanskim klerom održavaju i u vrš uju li ne veze. Po pravilu, ovaj kontakt su održavali naro ito sposobni i probrani inovnici obaveštajne službe. Taj je kontakt služio i radi upotpunjavanja podataka koji. su prikupljani drugim putem. Obaveštajna delatnost u odnosu na crkve vršila se naj eš e preko lica koja su bila bliska sveštenstvu, a ija se veza sa Gestapo-om brižljivo držala u tajnosti. Prema tome, tu se radilo o licima koja su, zbog kakvog li nog razloga, mogla da uspostave bliske odnose sa sveštenstvom, pa bilo to na društvenoj osnovi, bilo putem odnosa prema njima kao duhovnicima.

Iako je nemačka obaveštajna služba praktički imala masovnu agenturu, njeni organi su pokušavali da ne smeju da dozvole da se pretrpaju, da je potrebno da se broj agenata ograniči i da se naročito vodi računa o njihovom kvalitetu. Ako se, naprimer, radilo o vršenju obaveštajnog nadzora nad nekim hotelom, nije se orijentisalo na vrbovanje kelnera ili kakvog nižeg nameštenika, koji je vidokrug bio ograničen, a moć zapažanja relativno mala usled nedovoljnog kulturnog i opšteg obrazovanja. Težilo se da se za agenta pridobije kakav direktor ili vlasnik hotela, pri čemu se moralo voditi računa o njihovoj bojazni da se ovom saradnjom ne kompromituju pred gostima, ili se nastojalo da se zavrbuje bar službenik koji je u hijerarhiji hotelskih nameštenika imao što viši rang. Nezavisno od toga bilo je održavanje veze sa hotelskim portirima, koje se odnosilo na opšte vršenje nadzora nad hotelskim gostima.

Nastojalo se da se za svršavanje obaveštajnih zadataka u inostranstvu angažuju naročito oni obaveštajci koji su u stanju da se kreću u svakom društvu. Pre nego što bi bio poslan u inostranstvo, izabrani organ obaveštajne službe morao je da se detaljno upozna sa problematikom te zemlje, sa njenom politikom i privrednom strukturom, sa nacionalnim pitanjima i društvenim strojem. Agenti su u inostranstvu izbegavali svako nacističko za injevanje u svome ponašanju. Otuda je od ovakvih agenata naročito i traženo da nemaju predrasuda u ideološkom pogledu. Od ovog opšteg načela dopuštano je odstupanje u onim konkretnim slučajevima, kada je to predstavljalo neophodan uslov za uspeh, — tj. onda kada je obaveštajac trebalo da se približi pronacističkim ili fašističkim grupama i manjinama u toj zemlji.

Razume se da je obaveštajni organ morao biti odlično verziran u društvenom ophoćenju. Morao je da zna kako treba odmeriti napojnicu posluži u privatnoj kući i u koju je pozvat na ručak ili čaj, a koliko platiti kakvom portiru ili kelneru da bi od njih dobio konkretno obaveštenje. Od naročite važnosti bilo je da nastup obaveštajca bude neupadljiv. Bilo je važno da on stekne sigurnost. Iako je bilo potrebno da se uvek oseća predmetom posmatranja protivničke kontrašpijunaže, to nije niukoliko smelo da utiče

na njegovo držanje. On se morao ponašati ta no onako, kako to odgovara njegovom tobožnjem položaju i imovnom stanju.

Od bitne je važnosti bilo da agent, odnosno obaveštajac, li no prona e izvore obaveštenja, uspostavi što više veza i ume da ih iskoristi. Najvažniju ulogu pri ovom igranju obi ne društvene veze, preko kojih obaveštajna služba može da do e i do izvanredno važnih i poverljivih obaveštenja.

Abwehr je nastojao da za obaveštajnu službu u inostranstvu upotrebljava pre svega građane te strane zemlje, jer su se ovi mogli tu kretati potpuno neupadljivo. I Abwehr i Gestapo su agenti, namenjenog radu u inostranstvu — ukoliko bi to bio Nemač — isprobavali u samoj Nemačkoj. Ispitivali su njegov karakter. Obračali su pažnju na to, može li da pije a da se pritom ne opije, da se zabavlja sa ženama a da im se ne predaje itd. Ovakvi agenti morali su raspolagati izvesnim stručnim znanjem, naprimer o radiotelegrafiji, tajnim mastilima, šifriranju itd. Ako je bio upućivan u zemlju u kojoj je razvijen sportski život, poželjno je bilo da vlada sportovima koji su u toj zemlji važan sastavni deo društvenog života. Morao je poznavati najvažnije igre karata itd. U toku ovog pret hodnog školovanja, obaveštajna služba je mogla da upozna sposobnosti agenta i da utvrdi za kakve se zadatke može koristiti. Ali, nemačka obaveštajna služba, zbog dinamike događaja, praktički nije imala mogućnosti da svojim obaveštajcima pruži ono svestrano i temeljito pripremanje za određene zadatke, kakvo bi bilo potrebno za njen puni uspeh.

U inostranstvu, obaveštajac je morao sam da prona e načine za vrbovanje agenata. Zato je morao biti upućen u sve metode rada kontrašpijunaže zemlje u kojoj se razviti svoju delatnost, — ukoliko su, naravno, ti metodi bili poznati nemačkoj obaveštajnoj službi. Morao je da razuna i stim, da lice, koje on namerava da zavrbuje, može biti agent koga je podmetnula kontrašpijunaža. Kako Abwehr, tako i Gestapo — a kasnije i Uprava VI pod Schellenberg-om — smatrali su da tzv. »mali agent« sa gledišta trajnog obaveštajnog rada predstavlja teret, čak i ako postigne po etne uspehe. Uzeto je, kao primer, da se obave-

štajac ima odre i takvih uspeha i nastojati da uspostavi veze sa značajnim osobama. Naravno da je takvo uspostavljanje veze, makoliko bilo kamuflirano ili posredno, predstavljalo rizik. Rizik, međutim, mogao je doći i u obzir samo ako je postojao izvestan stepen verovatnoće da će se postići i veliki uspeh, to jest da će se tim putem doći do saznanja koja su bila potrebna.

U Upravi VI agenti su obeležavani, prema reči ima njenog šefa Schellenberg-a, kao »šarani« i »štuke«. »Šaranom« je nazivan agent koji, ne birajući, guta sve. To je, dakle, agent koji ima da donese svako, pa i neznatno obaveštenje. »Štukom« je nazivan agent koji ide samo za određeni plenom, dakle agent kome je postavljen posebni konkretni i važni zadatak.

Pre nego što bi konačno zavrbovao agenta, obaveštajac je morao imati o njemu jasnu predstavu. Poželjno je bilo da upozna sve njegove slabosti, pa i skrivene. To je, međutim, zahtevalo strpljiv i dugotrajan sitan rad, za koji se nije moglo uvek naći vreme.

Uspostavljanje veza na bazi političkog prijateljstva krije u sebi, po shvatanju nemačke obaveštajne službe, razne opasnosti. Sa političkim motivima, po pravilu, povezana je i politička ambicija. Ovo može biti naročito nezgodno kad se radi o licima koja vole da istu u svoj značaj i da se hvale.

Kod vrbovanja agenata na bazi materijalnih motiva, obaveštajac je morao utvrditi uslove života toga lica i videti kakvim je izdancima ono sklono. Iz toga je trebalo izvući zaključak, da li se izdanci rentiraju s obzirom na korist koja se od agenta može imati. U Nemačkoj, nemačka obaveštajna služba je smatrala da novopostavljena pitanja ne treba da predstavljaju prepreku u radu sa agentima, ali je utrošak ipak dovođen u srazmeru sa uspehom, a isto se pojavljivalo i izrazita štednja. Obaveštajac je morao biti sposoban da sam raspolaže budžetom koji mu je stavljen na raspolaganje. Pored nagrade, agentu su nadoknađivani i njegovi troškovi. Tu, po pravilu, nije tražen obračun, već je utvrđivan paušalni iznos.

Nemačka obaveštajna služba smatrala je meću najsigurnijim one agente koje je rad za nju materijalno obezbeđivao. Ali, pored toga, bilo je staranja i o drugim inte-

resima agenata, koji nisu bili neposredno materijalne prirode.

Pažnja je posvećivana i porodici agenta. Iako se uticajem na ženu i decu sticao uticaj i nad licem od koga se tražila agentska usluga. Zatim, neka lica su pridobijana putem zadovoljenja kakve njihove slabosti ili strasti. Tako, naprimer, da bi se pridobila osoba koja se bavi skupljanjem maraka, doturala bi joj se kakva retka marka. Sve ovakve prividno sitne slabosti i strasti registrovane su i, u datom sluaju, iskorišćavane.

Vodilo se rauna o takvim ljudima koji su spremni da izvrše razne zadatke, samo da se to ne ocenjuje pravim imenom, da se tome da neka pogodna forma. U ovakvim sluajevima od obaveštajaca je tražena elastičnost, jer nije odlučujuća za uspeh formulacija zadatka ili sama forma veze i odnosa sa agentom, nego izvršenje zadatka na najpogodniji način.

Obaveštajna služba raspolagala je i izvesnim licima koja je koristila u konkretnim sluajevima kao svoje pomagače, a koja nisu bila upućena u to, kakvim ciljevima služe (naprimer, za dovođenje u vezu sa određenim licima i sl.). Ovakvi pomagači i stupali su u akciju prema potrebi. Naprimer, za stupanje u vezu sa nekim službenikom, čija je slabost prema ženama bila poznata, obaveštajac bi koristio kakvu mladu devojku. Ona bi se, naprimer, svakoga dana vozila određenim autobusom — koje bi i to lice upotrebljavalo — u istom pravcu i nastojala da se sa njim upozna. Kasnije je prirodno i neupadljivo dolazilo da poznavanje između tog lica i obaveštajca. Na tome bi se uloga pomagača završila.

Nema kakva obaveštajna služba se, kao što se iz svega ovog vidi, trudila da bez krutih šema stvori kod lica, koje je nameravala da zavrbuje, povoljne psihološke predušlove i da se o njemu do pojedinosti obavesti pre nego što bi pristupila samom vrbovanju. Od obaveštajca se tražilo da svoju mrežu izgradi na bazi zadataka koji su mu postavljeni, dakle da prethodno oceni gde i kada treba pristupiti vrbovanju agenata. Po mogućnosti, trebalo je izbegavati svaku žurbu u vrbovanju, jer je brzina mogla prouzrokovati loš izbor agenta. Da bi se otklonile nezgode od eventualne žurbe, nema kakva obaveštajna služba je, za

služaj hitne potrebe, raspolagala izvesnim kontingentom rezervnih agenata koji su angažovani samo u takvim izuzetnim slučajevima, a dotle duže vremena nisu upotrebljavani.

Kada je opšti zadatak bio utvrđen, kada je ličnost koju je trebalo zavrbovati bila proučena i kada je određena linija kojom se pristupiti izvršenju zadatka, prelazilo se na samo vrbovanje. Za to nije bilo utvrđenih pravila, već se radilo prema konkretnoj situaciji i prema ličnosti koja je bila u pitanju. Obaveštajac je imao da odredi, treba li presumptivnom agentu ponuditi materijalnu nagradu, uticati na njegovo osećanje patriotizma itd. Zato je bilo potrebno da duže vremena održava kontakt sa licem o kojem se vrbovanju radilo, da bi mogao oceniti kako ono reaguje na pojedine situacije. Nastojalo se da takvo lice samo ponudi saradnju.

Kod vrbovanja obrađena je pažnja i na mesto, gde se ono izvršiti. Ako se radilo o vrbovanju zatvorenika, pravilo je bilo da to bude u kancelariji u kojoj se on saslušava. Inače je, u principu, izbegavano vrbovanje u službenim kancelarijama. Prema potrebi za to su uzimani hoteli, pansioni, ili privatni stanovi, ali svakako takva mesta na kojima je vrbovanje moglo biti izvršeno neopaženo. U mnogim slučajevima korišćena je i vožnja automobilom.

O pismenom obvezivanju agenata bilo je veoma teško. Ovde treba dodati da su dobre i loše strane potpisivanja pismenih obaveza predstavljale predmet mnogih diskusija u nemačkoj obaveštajnoj službi. Mnogi ljudi, koji bi mogli biti dragoceni agenti, odbijali su potpisivanje obaveza iz straha da se potpisom ne kompromituju, mada bi inače pristali na obaveštajnu delatnost. Insistiranje na pismenoj obavezi, u takvom slučaju, smatralo se grubom greškom. Ako su agenti radili bez posebnog nagrađivanja, od njih se na ulaz, nije tražila pismena obaveza. Naprotiv, od lica koja su radila iz patriotskih pobuda, pismena obaveza je uzimana u vrlo svežim formi, kako bi se podigao značaj njihove delatnosti i kako bi im se dao impuls za rad. Isto tako se, po pravilu, uzimala pismena obaveza od lica koje je zavrbovano pod pretnjom da će se protiv njega upotrebiti kompromitujući materijal. U takvim prilikama utvrđivani su do u pojedinosti njegovi zadaci i njegov način rada. Pi-

smeno utana enje upotrebljavano je i u slu ajevima kada su odnosi sa kakvim agentom dobijali oblik ugovora. Pismena obaveza je naro ito uzimana i u slu ajevima kada agent nije imao nikakvih drugih prihoda, sem od obaveštajne službe, i kada nije imao nikakvu drugu službu.

Prema tome, nema ka obaveštajna služba je, dakle, po pravilu zahtevala pismenu obavezu, ali to nije postavljala kao apsolutni uslov. Uzimanje pismene obaveze ili odustajanje od nje zavisilo je od konkretnog slu aja, a odluka o tome spadala je u okvir opšteg psihološkog postupka sa agentima.

Ukoliko je to bilo mogu e, zavrbovani agent nije odmah upotrebljavan tamo gde je u krajnjoj liniji imao da deluje. Nastojalo se da se agenti prvo posmatraju pri vršenju kakvih manjih zadataka, na nekakvom konkretnom poslu, a i da se priviknu na saradnju sa obaveštajcem. Tu se agentu pružala i prilika da se uveri u korist koju e imati od svoga rada, jer se ta no izvršavanje datih obe anja smatralo neophodnim pravilom. Pritom se moralo voditi ra una da se agent ne sme ose ati sredstvom za postizanje nekog cilja, nego saradnikom u zajedni kom poslu.

Pre nego što po ne da radi, agent ie imao da bude upu en u stvar koja je bila u pitanju. Pritom je važno kao princip da on mora znati samo onoliko, koliko mu ie potrebno za izvršavanje zadatka. Dešavalo se da on bude vezan za odre enu maršrutu. U takvim mu je slu ajevima zabranjivano da stvara neke veze i preduzima neke postupke na svoju ruku, ak iako bi mu ovi izgledali korisnim. Ali, u izvesnim slu ajevima, naro ito ako je agent radio u inostranstvu, ostavljane su mu određene ruke u sprovo enju zadataka. Ovo je zavisilo od stepena poverenja koje je agent uživao. Me utim, radio agent obaveštajno ili kontraobaveštajno, on je upu ivan u metode protivnika, kako bi se smanjila mogu nost da postane žrtvom njegove provokacije.

Nema ka obaveštajna služba posve ivala je naro itu pažnju proveravanju agentskih izveštaja. U na elu se ni najprimamljiviji izveštaj nije smeo smatrati sigurnim, ako se nije mogao proveriti i drugim putem. Zbog toga je po-

stojala kontrola putem drugih agenata, pri čemu se oni naravno, međusobno kao agenti nisu smeli poznavati.

Ako je agentu zadatak bila dezinformacija protivnika, on je morao toliko da bude upućen u legendu koju je imao da lansira — ili da njeno lansiranje pomogne — da se sa njom potpuno srodi. Nastojalo se, da mu se u dezinformisanju pruža podrška izazivanjem stvarnih činjenica, događaja i okolnosti, koje su njegovu legendu potvrđivale, bar u izvesnoj meri.

Nema kakva obavешtajna služba praktikovala je da pruža agentu mogućnosti da privuče sebi lica, za koja je ona imala interesa, a sa kojima je on stajao u vezi. Za takve zadatke upotrebljavane su naročito žene, pri čemu im je obavешtajna služba stvarala materijalne uslove za takav rad. Takva lica su ili potpuno bila u službi obavешtajne službe, ili je korišćena njihova ambicija da igraju izvesnu ulogu u društvu, pa im se omogućavalo da oko sebe okupe krug prijatelja ili poznanika. Poznat je slučaj Edith von Collard, koja je živela na velikoj nozi u Bukureštu i oko sebe okupljala ugledno društvo, a služila je ulogu u Beogradu igrala grofica Benigni.

Od naročite važnosti bilo je određivanje trenutka, u kome će se izvršiti prelaženje u ilegalnost nekog agenta, u skladu sa njegovom aktivnom protivničkom grupom, — dakle kada će taj agent od »I-persone« postati »G-personom«. Nastojalo se da inicijativa za ovako prelaženje u ilegalu dođe od same protivničke grupe.

U cilju kontrole izveštaja nekog agenta, koji se drukčije nisu mogli proveriti a čija je tačnost bila od velike važnosti za dalje dispozicije, Gestapo je, prema prilikama, vršio tzv. kontrolna hapšenja. Takva hapšenja nisu, međutim, vršena pod firmom Gestapo-a, nego naprotiv, u ime njeno je sve da se prikrije kakva njihova veza sa njim. Uhapšena lica nisu saslušavana o stvari koja je bila predmet izveštaja, već ih je saslušavala, naprimer, kriminalna policija, zbog nekog tobožnjeg krivog dela, ili policija za čuvanje javnog morala. U tim saslušavanjima, međutim, proveravana su agentova tvrdjenja u izveštaju o spoljnim okolnostima (o opisanim prostorijama, o licima koja su eventualno učestvovala na nekom sastanku, njihovim legitimacijama itd.). Takva policijska akcija obično nije,

iz razloga kamuflaže, bila ograničena samo na lica ili prostorije za koje je postojao interes, već je bila proširivana i van toga okvira. Pored toga što bi Gestapo tim putem dobio potrebne podatke, protivnička grupa je, kada bi videla o čemu se na saslušanjima radi, sticala ponovo sigurnost, smatrajući i da je policija promašila.

Nema kakva obavешtajna služba je podjednako postupala sa stalno uposlenim agentom, kao i sa onim koga je držala u rezervi. Postojali su i slučajevi da se neko lice obvezivalo na izvršenje samo određenog zadatka, stičući da posle toga obustavi dalju delatnost. Iz razloga bezbednosti, a posle obavljenog posla, održavana je labava veza sa takvim agentom.

Ako bi neki agent bio nesposoban, sklon indiskrecijama ili kompromitovan, nastojalo se da se sa njim mirno raskrsti, ukoliko se nije radilo o kakvom izdajstvu. Ako bi kakav raniji agent koji bi živio u inostranstvu pokušavao, pod pretnjom dekonspirisanja, da vrši iznuđivanja, po pravilu se takvim pokušajima nije izlazilo u susret. RSHA je stajao na stanovištu da obavешtajna služba mora raspolagati podacima o agentu da može, ako ovaj pokuša sa ucenama, da ga u tome onemogući i kompromitujući materijalom.

U mirno doba su agenti, koji bi iz bilo kakvih razloga bili dekonspirisani, konfinirani u određena mesta gde se nad njima mogao lako vršiti nadzor. Ukoliko bi oni bili upućeni u naročite tajne, ili bili u mogućnosti da ometaju rad obavешtajne službe, njih su privremeno i hapsili. Ako se radilo o izdajničkim postupcima, otpremali su ih u koncentracione logore.

Za vreme rata Abwehr je za takve agente organizovao posebne logore, od kojih se jedan nalazio u blizini Beča. Za vreme internacije u tim logorima smeli su da opšte sa svojim porodicama samo pismeno. U koncentracionim logorima agenti su, prema težini onoga što se smatralo njihovim prekršajem, svrstavani u jednu od tri zatvoreničke kategorije. U slučajevima izdaje sudio im je SS-ovski sud. Pred kraj rata, Himmler je za teže slučajeve određivao tzv. »naročiti postupak«, to jest ubijanje. Uprava VI je izbegavala da agente, koji su pogrešili iz nehata ili lakomislenosti, upućuje u koncentracione logore. Ona je

nare ivala da se oni zaposle u kakvom industriskom preduze u, gde bi bili pod strogim nadzorom.

U pogledu odnosa prema agentima, posebno je razraena i tehnika održavanja veze. Razlikovale su se dve vrste dostavljanja obaveštenja: neposredno i posredno. Naro ito je obaveštajac u inostranstvu morao biti oprezan, jer je morao ra unati da ga nadzire policija zemlje u kojoj je dejstvovao. Cesto je praktikovan na in nazvan »mrtvim sastankom« (Toter Treff). On se sastojao u tome što bi agent, naprimer, u nekoj šumi, na odre enom mestu zakopao u limenoj kutiji svoj izveštaj. Obaveštajac bi izveštaj iskopavao, a na njegovo mesto ostavljao kutiju sa novcem i novim materijalom, tojest zadacima. Posrednik je upotrebljavan samo u krajnjem slu aju. Ovaj na in veze koristi en je kad je sastanak izme u agenta i obaveštajca mogao biti sumnjiv (naprimer, zbog razli itog društvenog položaja ili kakvog sli nog razloga). U na elu se, me utim, nije primenjivao sistem lan ane veze, tojest veze koja bi se održavala preko više agenata.

Sastanci agenata sa obaveštajcem obi no nisu održavani u mestu njihovog delovanja. Oni su se sastajali, prividno slu ajno, na železnici ili bi stanovali u istom hotelu itd. U tom pogledu bilo je i drugih mogu nosti. Ako bi agent, naprimer, bio nastavnik jezika, obaveštajac se upisivao kod njega kao u enik. Ako bi agent radio u nekom industriskom ili trgova kom preduze u, njegovi su izveštaji mogli biti napisani izme u redova tajnim mastilom ili kamuflirani kao poslovna korespondencija. Me usobna obaveštenja vršena su i spretno sastavljenim oglasima u listovima, a ako je agent bio direktor hotela, mogao je koristiti, prema ugovorenoj šifri, me unarodni hotelski kod. Agentima su davane i radio-stanice, ili im je, eventualno, kao mesto za predaju izveštaja odre ivano nema ko diplomatsko pretstavništvo.

Ulagano ie dosta truda da se izbegne šabloniziranje rada i pridavan je najve i zna aj prakti nom iskustvu. Kod agenata je trebalo razvijati okretnost, sposobnost prilago avanja i dar za pronalaženje novih puteva.

U pogledu saobra aja sa agentima treba pomenuti i karakteristi no na elno uputstvo Abwehr-a, da nema ki obaveštajni oficir u svom službenom svojstvu ne treba da

putuje u inostranstvo. Ako bi takvo putovanje iz kakvih posebnih službenih razloga bilo neophodno, moralo se pribaviti odobrenje Amt-a Ausland/Abwehr. Obaveštajni oficir u inostranstvu nije smeo preduzimati obaveštajne postupke, kao vrbovanje agenata, rukovanje njima itd. Odobreno putovanje imalo je da služi samo u li ne informativne svrhe. Razgovore sa agentima trebalo je, na elno, održavati na teritoriji Reich-a. Za vreme rata se, me utim, Abwehr nije mogao držati ovog principa.

Pošto su veze sa agentima održavane i putem pošte, upotreba hemiskih mastila je naro ito usavršavana. Hemiska mastila kojima se služio Abwehr klasificirana su u tri grupe. Grupa I upotrebljavana ie u zemljama koje nisu raspölagale modernom poštanskom cenzurom, grupa II ako se radilo o zemljama sa donekle izgra enom cenzurom, a grupa III tamo gde je cenzura vršena najmodernijim sredstvima. Za vreme rata grupa I je eliminisana. Obaveštajnim oficirima nisu bile poznate hemiske formule ovih mastila. Ona su im davana u gotovom stanju i njima se služio samo odre eni broj oficira u saobra aju sa svojim agentima. Mastila su držana u dobro kamufliranim sudovima, naprimer, u parfemskim bocama. Agentima je obi no davana neka dogovorena adresa. Lice na koje je dolazila pošta, obi no nije znalo o emu se radi. Obaveštajni oficir bi, naprimer, zamolio nekog poznanika za dozvolu da svojoj poznanici, sa kojom se dopisuje, da njegovu adresu. Sa cenzurom prepiske sa inostranstvom je ure eno da se sva pisma, upu ena na odre ene adrese, predaju Abwehr-u.

Ako se radilo o kakvoj brznoj predaji rezultata odre enog izvi anja, Abwehr se esto služio posebnom šifrom, koju je nazivao »Klartext«, a po kojoj je svaka re imala odre eno zna enje. Šifre su utvr ene u okviru odre ene struke, obi no one u kojoj je agent radio. Tako je, naprimer, koriš ena upotreba izraza iz gvož arske struke, iz trgovine drvetom itd. (u ovom drugom slu aju je recimo bukovo drvo moglo ozna avati diviziju, jelovina puk itsl.). Ovakva pisma su upu ivana na kamuflirane adrese u Reich-u. Uzimala bi se adresa kakvog odgovaraju eg nema kog preduze a, da bi koriš ena šifra bila što neupadljivija. Eventualno je fingiran i pošiljalac, tako da protiv-

ni ka kontrašpijunaža nije znala šta da zapo ne sa sadržajem izveštaja, ako bi joj dopis pao u ruke kao sumnjiv.

c) Agentura u industrijskim preduze ima, među inostranim radnicima i zarobljenicima

Gestapo je imao svoju unutrašnju službu u industrijskim preduze ima, nezavisno od obaveštajne mreže koju je u njima izgradio opunomo enik Abwehr-a. Da bi ubacivanje tih agenata u inio što neupadljivijim, on je održavao tesnu vezu sa ustanovama za posredovanje rada,¹⁾ preko kojih su preduze a tražila radnike i nameštenike. Poverenik Gestapo-a u toj ustanovi izveštavao bi o takvom traženju obaveštajni referat Gestapo-a, a ovaj bi odredio poverljivo lice koje e da popuni upražnjeno mesto u preduze u.

Kako su u toku rata ustanove za posredovanje rada imale pravo da bez otkaza premeštaju zaposlene, pod izgovorom neke reorganizacije ili sli no, bilo je prebacivanja kakvog Gestapo-ovog pouzdanika iz jedne službe u drugu potpuno neupadljivo. Uprava rada bi jednostavno dodelila preduze u, koje je tražilo nameštenika ili radnika, Gestapo-ovog agenta, bez obzira u kakvom se radnom odnosu on dotada nalazio. Na taj na in u preduze u, koje je takvog agenta primalo, niko nije znao za njegove agentske dužnosti. Time je bila obezbe ena konspirativnost i zaštita agenata.

Sa dolaskom sve ve ih masa inostranih radnika u Reich, Gestapo-u se nametnula potreba da me u njima organizuje posebnu agentsku mrežu. U tom pogledu izdata je u RSHA-u i posebna odluka sa uputstvima za ovaj rad. Pri vrbovanju i prikupljanju radnika u inostranstvu nisu u estvovale ustanove Gestapo-a iz samog Reich-a. Ali, me u ovim radnicima bilo je i takvih koji su još u svojoj zemlji došli u kontakt sa nema kom obaveštajnom službom i koji su se, po dolasku u Nema ku, javljali ustanovi Gestapo-a u svome mestu zaposlenja i stavljali joj se na raspolaganje. Za dolazak ovakvih lica javljale su gestapov-

¹⁾ Tzv. Uprava rada (Arbeitsamt).

ske ustanove okupiranih teritorija nadležnim vlastima Gestapo-a u Nemačkoj. Isto tako, ustanove Gestapo-a u okupiranim zemljama bile su uobičajile da agente, koje iz kakvih bilo razloga nisu htjele više da upotrebljavaju, upu uju na rad u Nemačku.

Vrbovanje agenata među inostranim radnicima i njihova upotreba vršeni su prema izvesnoj šemi, utvrđenoj uputstvima i praksom. Kada su inostrani radnici stizali u Nemačku, upućivani su u sabirne logore Uprave rada (Arbeitsamt). Tu su fotografisani i daktiloskopirani, posle čega su dodeljivani pojedinim preduzećima koja su tražila radnu snagu. Rukovodioci ovih sabirnih logora, koji su bili poverljivi saradnici Gestapo-a, imali su u logorima svoje agente. Njihovi izveštaji predavani su Gestapo-u koji ih je proveravao. Ako bi se, tim putem, našlo lice koje bi, po mišljenju Gestapo-a, moglo doći u obzir za vrbovanje, stupalo se sa njim u vezu preko rukovodioca logora. Vrbovanje bi izvršio sam organ Gestapo-a. Tako su se, praktično, skoro u svakoj grupi inostranih radnika koja je bila dodeljena jednom preduzeću, našli agenti Gestapo-a, zavrbovani i upućeni u svoje zadatke još pre nego što bi ta grupa stigla u preduzeće gde je trebalo da radi.

Gestapo je ovom kompleksu pridavao veliki značaj, verujući i da će protivnici pokušavati da sa inostranim radnicima ubace u Reich sabotere i špijune. Međutim, pokazalo se da su — po oceni Gestapo-a — slučajevi sabotaže, izvršene od strane inostranih radnika, bili neznatni u poređenju sa milionskim masama tih radnika. Isto tako, Gestapo nije mogao da utvrdi da se među milionima inostranih radnika nalazi znatniji broj lica koja su služila kao informatori ili agenti kakve protivničke obavestajne službe.

Drugi, donekle srodni kompleks pretstavlja rad nemačke obavestajne službe i stvaranje agenture među ratnim zarobljenicima. Interesantno je napomenuti da su već u samom početku rata postojali detaljni razni propisi po svim pitanjima u vezi sa ratnim zarobljenicima, iz čega proizilazi da je nemačko rukovodstvo tome kompleksu pridavalo još pre izbivanja neprijateljstva veliki značaj.

Mada su sva pitanja u vezi sa ratnim zarobljenicima spadala u nadležnost Wehrmacht-a, Gestapo je sebi obezbedio u njima izvesno pravo uticaja i istrage. Kada je

Himmler, posle atentata od 20 jula 1944 godine, došao na čelo pozadinske vojske, podredio je zarobljenike logore višim rukovodiocima SS-a i policije, koji su istovremeno postali i generali Waffen-SS-a.

Već je pomenuto da su — sve do polovine 1944 —• Amt-u Ausland/Abwehr pripadale naročite funkcije u vezi sa ratnim zarobljenicima i da je pri Abwehr-u I postojao za njih posebni referat, kao što je to bilo i u Abwehr-u III. Drugim rečima, Abwehr je u pogledu ratnih zarobljenika bio zainteresovan kako u smislu dobijanja obavешtajnih informacija, tako i u vezi sa svojom delatnošću u oblasti kontrašpijunaže. Oba ova zadatka vršio je, u svakom zarobljenikom logoru, posebni organ Abwehr-a, koji je nosio službeni naziv »Abwehroffizier«, skraćeno AO.

Mada je logorom upravljao posebni komandant logora, koji je bio i disciplinski pretpostavljen AO-u, ipak je AO njemu bio koordiniran, a ne subordiniran. AO je proveravao naređenja komandanta logora i imao pravo da traži njihovu izmenu, ako nisu odgovarala propisima Abwehr-a ili konkretnoj potrebi. AO je svoju prepisku vodio sam, bez obaveze da u nju upućuje komandanta logora. On je bio šef cenzure i raspolagao je potrebnim štabom saradnika i tumača. U njegove mnogobrojne zadatke spadalo je i vrbovanje agenata i izgradnja obavешtajne mreže među zarobljenicima.

Praktikovalo se da se u britanski zarobljenikom logoru smesti neki zarobljenik druge zapadne narodnosti kao zanatlija, bolničar, ili slikar. Vršeno je i osluškivanje putem mikrofona, koji su bili ugrađeni u zarobljenike barake. Britanski zarobljenici osećali su znatnu podršku, jer je zaštitna sila, koja je prema međunarodnim pravnim propisima za vreme rata zastupala britanske interese u Nemačkoj, tj. Švajcarska, neprekidno, preko svojih diplomatskih organa, održavala kontakt sa logorima zarobljenih Britanaca i intervenisala je diplomatskim putem, čim bi se pojavio kakav prekršaj Ženevske konvencije.

Pošto je Hitler stao na gladište, da za rat protiv SSSR-a ne važe propisi međunarodnih konvencija o postupanju sa okupiranim teritorijama i ratnim zaroblje-

nicima, zarobljeni pripadnici Crvene Armije bili su u svojim logorima potpuno bespravni. Prema njima su primenjivani i posebni metodi. Oni su grupisani, pre svega, prema svom poreklu, zatim prema društvenom sloju kome su pripadali i prema svojim zvanjima. Abwehr se naročito interesovao za izjave radnika sovjetske industrije naoružanja i nastojao je da dobije što više podataka o sovjetskoj ratnoj tehnici. Gestapo je nesmetano radio u logorima sovjetskih zarobljenika i posvećivao je veliku pažnju pronalazaženju komesara i partiskih funkcionera, koji su odmah izdvajani i esto likvidirani. On je u sovjetskim zarobljenim logorima vrbovao agente koje je upotrebljavao za rad u SSSR-u ili me u zarobljenicima i radnicima iz SSSR-a u Nema koj.

U Reich-u se nalazilo oko šest i po miliona ratnih zarobljenika, a zajedno sa inostranim radnicima bilo je 12 do 13 miliona stranaca, i svi su bili uključeni u radni proces. Nemački aparat bezbednosti, uglavnom Gestapo, imao je komplikovani zadatak da celu tu ogromnu masu drži pod kontrolom političkim, policijskim i obaveštajnim sredstvima. Injenica da sve do samog sloma Nemačke ove mase nisu izazvale kakvu ozbiljniju krizu, dokazivala je — po oceni RSHA — koliko je ovaj zadatak uspešno savladan. U tome je naročito pomogla izgradnja široke agentske mreže me u samim radnicima i zarobljenicima.

Tim putem je, naprimer, otkriveno u jednom logoru francuskih zarobljenika formiranje ilegalne grupe koja je nastojala da, u vezi sa francuskim civilnim radnicima i nemačkim komunistima, pribavi oružje za ustanak. Isto tako je otkriven i niz organizacija me u sovjetskim zarobljenicima i civilnim radnicima, koje su sve prethodno formiranje grupa otpora i dizanje ustanka u Nemačkoj, a uz pomoć i u vezi sa nemačkim komunistima. NKVD je, kako je Gestapo tvrdio, čak školovao naročite oficire koji su imali zadatak da budu zarobljeni ili da prebegnu Nemačcima, stičući da u Nemačkoj preuzmu organizaciju. Oni su nastojali da Ruse, koji su stvarno bili prijateljski raspoloženi prema Nemačkoj prikažu kod nemačkih vlasti kao »komunističke agente«. Sve ovo je činilo da Gestapo prema sovjetskim zarobljenicima bude naročito oprezan i da

svoju* agenturu me u njima neprekidno proverava i nadzire.

U Gestapo-u su bili zadovoljni funkcionisanjem službe kontrole nad zarobljenicima i inostranim radnicima, kao i nad nezadovoljnicima u Nema koj (kojih je, sa nema kim porazima bivalo sve više), i isticali injenicu da se nigde u Nema koj, sve do sloma, nisu pojavljivale nikakve pobune ili ustani ke akcije. Kada je invaziona anglo-ameri ka vojska ve prešla Rajnu, apelovano je na milionske mase stranaca u Nema koj da jednim opštim ustankom ubrzaju kraj rata. To je bilo u vreme, kada je svakodnevno bombardovanje pretvaralo nema ke gradove, industriska postrojenja i saobra ajne vorove u ruševine i pepeo. Celokupni aparat unutrašnje bezbednosti bio je u najve oj priprivosti. Me utim, do ustanka nije došlo. Gestapo je zadržao kontrolu nad nema kim masama i milionima zarobljenika i inostranih radnika sve do kona nog sloma Tre eg Reich-a.

5) Školovanje organa i agenata obaveštajne službe

a) Školovanje u okviru RSHA

Velika reorganizacija celokupne nema ke službe bezbednosti, izvršena 1939 godine, trebalo je da pretstavlja po etak novoga razvoja i u pogledu školovanja i obuke organa i agenata raznih grana nema ke obaveštajne službe. Me utim, kako je odmah zatim — još i pre nego što je ova reorganizacija bila potpuno završena — došlo do napada na Poljsku, i time do izbivanja Drugog svetskog rata, to ni planovi u pogledu temeljite reorganizacije na sektoru obuke i školovanja nisu ostvareni. Novi zahtevi, koje je rat postavio nema koj obaveštajnoj službi, povla ili su potrebu za izvesnom improvizacijom prakti noga školovanja, i je je težište bilo u oblasti savla ivanja obaveštajne tehnike ili sredstava (radio veze i si.), i upotrebe diverzantskog materijala, (oružja, eksploziva itd.). Sve do kraja rata, problem sistematskog školovanja i vaspitanja nosilaca obaveštajne službe nije mogao biti rešen u smislu planiranog sistema temeljitog obu avanja.

Pre 1933 godine, dakle pre nego što je NSDAP preuzela vlast u Nemačkoj, a Himmler otpočeo osvajanje pozicija u policiskom aparatu i njegovu izgradnju, obuka i školovanje policiskih inženjera vršeni su prema planu koji je odgovarao onom vremenu. Otada pa nadalje, postepeno je stvaran nov naobuka i školovanja koji, međutim, nije bio dobio ustaljene forme.

U aparatu kriminalne policije vršeno je utvrđivanje sposobnosti i pogodnosti osoblja u lokalnom, mesno nadležnom sedištu kriminalne policije, a zatim i u policiskom institutu u Berlinu-Charlottenburg-u. Tu je kandidat imao da reši pet kratkih praktičnih zadataka i da se podvrgne psihotehničkom ispitivanju. Posle toga je u svojoj lokalnoj ustanovi kriminalne policije dobijao redovnu obuku u svima referatima. Obuka se sastojala iz teoretskog i praktičnog dela, a bila je zajednička za pripravnike Gestapo-a i Kripo-a. Policiski institut u Charlottenburg-u održavao je sedmomesecne kurseve, sa predmetima koji su se, uglavnom, odnosili na kriminalistiku, krivično pravo, kriminologiju itd.

Gestapo je, uglavnom, preuzeo sistem školovanja kriminalne policije, ali je težište preneo više na politički i ideološki plan. Nije, ipak, stvoren nikakav posebni sistem za obuku pripravnika za Gestapo, niti kakvo posebno učilište.

Za personal SD-a, koji je regrutovan iz SS-a i političkih organizacija NSDAP, sve do rata nije bilo posebnog sistema školovanja, a sve do nemačkog sloma školovanje nije bilo jedinstveno organizovano. Najveća pažnja posvećivana je ideološkom vaspitanju, dok su stručno obrazovanje pripadnici SD-a dobijali na kursovima Gestapo-a i Kripo-a. Sredinom 1939 godine pojavila se tendencija da se za pripadnike SD-a organizuje posebno obrazovanje. Ostalo se, međutim, samo na pojedinačnim predavanjima i kursovima, koji su imali zadatak da osposobe organe SD-a za obradu »životnog područja«.

Po etkom rata pitanje regrutovanja osoblja, njegovog obrazovanja i daljeg školovanja, kao i pitanje ispita, objedinjeno je u RSHA-u, i to u grupi F Uprave I. Međutim, rad ove ustanove ostao je više formalan i nije doveo

do ostvarenja ambicioznih planova kojima su se, u tom pogledu, bavili Heydrich i njegov bliski saradnik dr. Best. Oni su imali u vidu formiranje posebnog tipa rukovodioca, koji bi bio pogodan za rukovode e zadatke u okviru Sipo i SD-a, ali i u unutrašnjoj upravi Reich-a. U osnovi ovakvih zamisli skrivala se namera da se policiji u okviru državne uprave eventualno odredi širi zadatak, stim da ona apsorbuje celokupnu unutrašnju upravu. Me utim, ovakvom shvatanju suprotstavljali su se izvesni vode i organi samoga Sipo i SD-a, koji su bili za dotadašnji sistem odvajanja službe bezbednosti od upravnih funkcija.

U vezi sa Heydrich-ovim planovima još 1937 godine, izmenjen je naziv policiskog instituta u Charlottenburg-u, koji je dobio ime »Rukovodila ke škole policije bezbednosti«. Istovremeno je tu organizovana i SS-ovska komanda. Program nastave proširen je ideološkim obrazovanjem i predmetima opšteg obrazovanja. Slušaoci su uniformisani i kasarnirani. Me utim, Heydrich-ova o ekivanja u pogledu rada te škole nisu se ispunila. On je smatrao da sistemom ovog obrazovanja treba naro ito izgraditi posebni tip SS-ovskog rukovodioca sa vojni kim karakterom i širokim teoretskim i stru no-prakti nim obrazovanjem. Dr. Best je, naprotiv, bio za produbljava nje inovni kog tipa i insistirao je na akademskom obrazovanju.

Kona no je, da bi se našla sinteza izme u ova dva gledišta, obrazovana 1939/40 u okviru Uprave I RSHA pomenuta grupa »školovanje i vaspitanje«, kojoj je postavljen zadatak da se bavi reorganizacijom celokupnog sistema obrazovanja, a naro ito stvaranjem novog šematizma tzv. rukovodne službe u Sipo i SD-u. Na elo grupe postavljen je SS-pukovnik Willich, a za njegovog zamenika SS-major dr Sandberger.

Grupa I F postepeno je pove avana i izgra ivana. Njoj je dodeljen ve i broj SS-ovskih rukovodioca, koji su raspolagali iskustvima u oblasti obrazovanja i obuke. Sama grupa podeljena je na etiri otseka i to:

I F 1-Opšte školovanje i obuka, vrbovanje podmlatka;

I F 2-Eliminacioni kursevi;

I F 3-Stru no školovanje Sipo i SD-a;

I F 4-Sport.

Prva delatnost grupe sastojala se u organizovanju takozvanih eliminacionih kurseva, na kojima je trebalo celokupni personal Sipo i SD-a, koji je došao u obzir za rukovode e položaje, postepeno ispitati u pogledu njegove sposobnosti. Ovo odabiranje vršeno je na dva posebna naina. S jedne strane,, kandidati su dobijali teme koje je trebalo pismeno obraditi, a s druge oni su u estvovali u tzv. »kružnim razgovorima« koji su, ustvari, predstavljali neformirani kolokvium, iji je cilj bio da utvrdi opšte znanje i stav kandidata prema savremenim problemima.

lanovi grupe I F su postepeno preuzeli sve funkcije školovanja i obuke, koje su dotle vršile razne grupe i ustanove RSHA. Grupa je, po potrebi, menjala postoje e ustanove, organizovala kurseve i odre ivala svoje pripadnike Ka nastavnike na njima.

Grupa je uzela pod svoju nadležnost sve dotadašnje stru ne škole i kurseve Sipo i SD-a za nižu srednju službu. To su bile slede e škole: škola Sipo-a u Fuerstenberg-u; škola u Bernau-u kod Berlina; Sportska škola u Pretschi-u (koja je izvesno vreme služila pograni noj policiji); škola za radio veze Sipo i SD-a u Gruenberg-u kod Nepomuka, u eško-Moravskom protektoratu; Škola ga anja u Zella-Mehlis-u. Najzad je pod grupu potpalo i sve što je bilo u vezi sa ispitima u okviru Sipo i SD-a, dakle ne samo ispiti u pogledu politike i li ne sopsobnosti, ve i stru ni ispiti za sve kategorije novnika državne i kriminalne policije.

Pored toga, grupa je izradila jedinstveni plan za biblioteke i literaturu za sve upave i ustanove RSHA. U me uvremenu su, zbog neslaganja sa Heydrich-ovim koncepcijama, smenjeni i rukovodioci grupe. Na Sandberger-ovo mesto došao je SS-major Hotzel, koji je plan školovanja više prilagodio prakti nim a manje teoriskim i opšte-obrazovnim gledištima.

Iz svega što je re eno, jasno se vidi da je u neizgraenom sistemu školovanja u RSHA nedostajao posebni

sistem za obrazovanje na sektoru obaveštajne službe. Tu se RSHA zadovoljavao predavanjima referenata pojedinih uprava. Gestapo je za vreme rata, sve do nema kog sloma, ostavio obrazovanje obaveštajnog karaktera samoj praksi.

Kada je Heydrich postao vršiocem dužnosti protektora Reich-a u Pragu, on je tamo formirao naročito »Školu Sipo i SD-a«. Ova škola održavala je improvizovane tečajeve sa programima ideološkog karaktera, koje su imali da posećuju svi pripadnici Sipo i SD-a, sem šefova nadležnosti. Jedan deo ovih kurseva imao je skraćeni program, tako da su trajali samo oko pet dana. Službenici Sipo-a koji su pripadali kriminalnoj policiji, a preuzeti su u SS, morali su da polože u toj školi kratak ideološki i istorijski ispit, pre nego što budu unapredeni. Kursevi u ovoj školi nosili su oznake: »SS-Fuehrerlager« (Logor SS-oficira), »Fuehrerlager der Sipo« (Oficirski logor Sipo-a), »Kurz-lager fuer ehrenamtliche Mitglieder des SD« (Kratkotrajni logor za poasne — tj. dobrovoljne i neplaćene — članove SD-a), itd.

Kao šef Uprave VI RSHA, Schellenberg se trudio da stvori posebnu školu za pripadnike obaveštajne službe kojoj je stajao na čelu. Međutim, prvi kurs ove škole, sa sedištem u jednom kamufliranom mestu kraj Berlina, trebalo je da počne tek 1.XI.1944 i da traje šest nedelja. Mada je Schellenberg insistirao na važnosti ovoga kursa, uopšte, škole za personal svoje obaveštajne službe, samim dogama i potreba intenzivnog praktičnog rada omeli su da se njegove želje i ostvare.

b) Školovanje u Abwehr-u

Za razliku od Uprave VI, Abwehr je u pogledu školovanja svojih pripadnika pokazivao više sistema i izgradio je posebne kurseve i škole. Još od 1936 godine otvoreni su pri velikim gradovima, kao u Berlinu, Muenster-u, Muenchen-u, Hamburg-u, Stettin-u, Breslau-u i — kasnije — Beogradu, rad kursevi Abwehr-a I i III. Ovi kursevi su u toku rata prošireni i prilagođeni ratnim potrebama. Pored toga, u gradovima je postojao običaj da se jednom

mese no sazovu oficiri svih radnih sektora, da na posebnoj konferenciji, na osnovu konkretnih slu ajeva, izmenjaju iskustva u radu i time se uzajamno školuju na praksi.

Što se ti e Abwehr-a II, njegova delatnost se u vreme mira ograni ila na mali krug specijalista. Tek za vreme rata njegov delokrug je uveliko proširen, pa je tada i zapo eo sa sitematskim školovanjem svojih pripadnika. Ipak je tek po etkom 1943 godine došlo do stvaranja škole Abwehr-a za sektor II.

Interesantno je razmotriti tematiku, koju je obuhvatao školski i vaspitni rad pojedinih sektora Abwehr-a, jer se odatle vidi u kakvom je pravcu Abwehr nastojao da obrazuje svoje oficire, tojest kakav je bio njihov praktini rad.

Prema nastavnome planu Abwehr-a I, kursevi za oficire Abwehr-a obuhvatali su slede e komplekse:

- 1) Organizacija i izgradnja Abwehr-a;
- 2) Zadaci obaveštajne službe;
- 3) Kriti ko razmatranje i prou avanje okon anih ti pi nih slu ajeva, na bazi raspoloživih materijala;
- 4) Upoznavanje sa tehni kim pomo nim sredstvima koja stoje na raspolaganju obaveštajcu, kao što su, na primer, radio veza, ure aji za prisluškivanje, tajna mastila, mikrofotografija itd.;
- 5) Delatnost i organizacija protivni kih obaveštajnih službi;
- 6) Delatnost u inostranstvu, koja obuhvata:
  - a) ubacivanje i kamufliranje;
  - b) društvenu špijunažu;
  - c) agente;
  - d) izveštavanje;
  - e) kontrašpijunažu.

U pogledu zadataka i ciljeva obaveštajne službe isticali su se slede i momenti: ispitivanje i utvr ivanje nao ružanja inostranih zemalja, njihova nova oružja, formacije, obuka, vojna vežbališta i aerodromi, dislokacija trupa i njihovo mirnodopsko brojno stanje, mobilizacioni planovi, ratne i trgova ke luke i njihov kapacitet, brodo-

gradnja i obalska odbrana, planirana minska polja, manevarska iskustva itd., industriski potencijal u vezi sa sirovinskim izvorima u miru i u slu aju rata; premeštanje industriskih postrojenja; neuralgi ne ta ke privrede, energetski izvori, snabdevanje hranom, smeštaj zaliha; utvr ivanje politi kih struja, manjina i emigracija.

Dalje se nastojalo da se obaveštajni oficir uputi u na ine, na koje može pribavljati potrebni obaveštajni materijal. Pritom mu je, naro ito primerima, ukazivano na mogu nosti za obaveštajnu službu, koje proizlaze iz koriš enja i nau ne analize:

- 1) privrednih izveštaja trgovinskih i radni kih komo-
ra, stru nih privrednih organizacija, banaka itd.;
- 2) berzanskih izveštaja;
- 3) godišnjih izveštaja saveza industrijalaca, akcio-
narskih društava, itd.;
- 4) državnog budžeta;
- 5) dnevne i stru ne štampe.

Posebna pažnja posve ena je i obuci u koriš enju raznih vrsta agenata, od V-Mann-a pa do proverenog informatora i veštaka. U vezi stim naro ita važnost je pridavana pitanju vrbovanja. Pritom je oficirima Abwehr-a skretana pažnja da treba voditi ra una o slede im momentima:

- 1) društvena sredina i pripadnost odre enom pozivu
obi no je bila opredeljena samim postavljenim zadatkom;
- 2) uo avanje užeg kruga lica koja dolaze u obzir, na
bazi sopstvenog posmatranja obaveštajnog organa, a s
obzirom na njihove sposobnosti i veze ili na eventualne
preporuke odre enih lica;
- 3) kontrola karakternih svojstava lica koje dolazi u
obzir ,za vrbovanje, putem li nog kontakta ili primljenih
obaveštenja. Utvr ivanje osnovnog motiva zbog koga se
lice pokazuje spremnim da prihvati saradnju (politi ki
stav prema postoje em režimu, stalno nezadovoljstvo,
avanturizam ili hazarderstvo, iskrene simpatije prema ze-
mlji onog lica koje vrši vrbovanje, ekonomski momenti,
itd.), prema emu se onda ima ravnati prilikom samog
vrbovanja V-Mann-a u svakom posebnom slu aju.

U pogledu opštenja sa V-Mann-om i rukovo enja njime obra ena je — po pravilu — pažnja na slede e momente:

- 1) li ni, a naro ito ljudski kontakt sa V-Mann-om;
- 2) potreba strpljenja i izbegavanja preterane žurbe, kao i izbegavanja prividne žurbe u odnosu na V-Mann-a;
- 3) brižljivo izbegavanje svega što bi moglo ugroziti bezbednost V-Mann-a ili izazvati u njemu ose anje nesigurnosti;
- 4) zapo eti sa malim zadacima, a tek postepeno pri i ve im;
- 5) ne pretpostavljati da je V-Mann-u nešto unapred poznato, ve ga neprekidno školovati na osnovu primera i slu ajeva koji su se pojavili. Stalna kontrola njegovih izveštaja putem izveštaja iz drugih izvora. Potsticanje putem premija i neo ekivanih pažnji. Nadzor nad njegovim na inom života;
- 6) put izveštavanja i na in predaje izveštaja;
- 7) postupak prilikom:
  - a) izvršenja zadataka i razrešenja agentskog odnosa;
  - b) podbacivanja V-Mann-a, zbog njegove nesposobnosti;
  - c) dekonspiracije, izazvane njegovom krivicom ili ne,, i eventualne ugroženosti itave mreže;
  - d) odmetanja V-Mann-a, povezano sa eventualnim pokušajem ucenjivanja;
  - e) utvr enog vrbovanja V-Mann-a od strane protivnika.

Za rad u inostranstvu potrebno je i individualno školovanje za izvršenje posebnog zadatka, pri emu se i slede i momenti moraju uzeti u obzir:

- 1) sticanje preciznog poznavanja zemlje, a naro ito nacionalnih posebnosti i obi aja. Poznavanje politike i privredne strukture;
- 2) sticanje potrebnog znanja jezika, a ako je potrebno i znanja posebnih dijalekata;
- 3) sticanje onog stru nog i posebnog znanja koje je potrebno za kamuflirano ubacivanje u odre eno preduze e ili ustanovu;

- 4) neophodni minimum opšteg obrazovanja;
- 5) upoznavanje sa materijalom kojim se ve raspolaze, a koji ulazi u opseg budućeg zadatka.

Na posebnim kursevima su, u toku rata, obučavani obavешtajni oficiri pomoću novih metoda i iskustava koja su proizišla iz posebnih ratnih uslova. Ovo spada napr. dobijanje obavешtenja putem ratnih zarobljenika, ubacivanje agenata putem padobrana ili aviona iza fronta ili tajnim prolaženjem kroz front, rad iz neutralnog inostranstva prema protivniku u zemlji, upoznavanje novih protivničkih metoda i njihova primena, itd.

Cilj školovanja u sektoru Abwehr-a III bio je, u prvome redu, upoznavanje sa protivnikom obavешtajnom službom u Nemačkoj, pri čemu su detaljno obrađivani sledeći kompleksi:

- 1) poznavanje metoda rada i primenjenih sredstava;
- 2) težišta interesovanja protivničke obavешtajne službe;
- 3) utvrđivanje krugova koji su za protivničku obavешtajnu službu najinteresantniji i najpristupačniji;
- 4) ubacivanje agenata;
- 5) upotreba podmetnutih V-Mann-ova i rad sa njima;
- 6) na to da se ne preduzima nikakva prenapregnuta radnja, već da se konci prate po mogućnosti do centralne protivničke službe, pa da se tek tada pristupi zahvatu.

Dok se praćenje protivnika vrši u sopstvenoj zemlji može se oficijom, kome je poveren u vezi s tim određeni zadatak, u svako vreme rukovoditi sa centralnog mesta. Tek kada se protivnik morao pratiti u inostranstvu, zbog otkrivanja cele mreže, pojavila se potreba za posebnim obrazovanjem obavешtajnog oficira, sličnim onome koji je praktikovao Abwehr I.

Pored ovoga, vršeno je u okviru Abwehr-a III školovanje pripadnika i u svima ostalim sektorima, koji su bili pod nadležnošću u Abwehr-a III.

Shodno svom posebnom karakteru Abwehr II je otpočeo sa sistematskom izgradnjom školovanja i obuke tek u toku rata. Tada je, međutim, školovanje uređeno veoma sistematski i temeljito. Škola Abwehr-a II pripojena je Nastavnom pukovniku Brandenburg, a na njeno čelo postavljen je kapetan Verbeek. Ova škola, čije je sedište bilo

u samom Brandenburg-u, bila je podeljena na stru ne grupe za: opšti kontraobaveštajni rad, obaveštajne službe inostranstva, poznavanje stranih zemalja, etnografiju, geografiju i kartografiju, fotografiju i sredstva za tajno pisanje, tehni ka obaveštajna sredstva, strane jezike i sanitet. Plan nastave je naro ito podešen za rad u isto noj Evropi i obuhvatao je sve teoriske i prakti ne predmete koji ulaze u navedeni raš lanjeni program škole.

Ova je škola 1944 godine premeštena u mesto Kamenz u Saksoniji, gde je smešten i preostali deo Abwehr-ovog nastavnog puka »Kurfuerst«, u ijem se sastavu ona tada nalazila.

c) Školovanje agenata

U pogledu školovanja agenata, koji su radili za pojedine grane nema ke obaveštajne službe, važi, u poja-anjoj meri, ono što je re eno za školovanje samih obaveštajnih organa i funkcionera obaveštajne službe. Ni agentsko školovanje nije bilo sistematizovano u potrebnoj meri. Tek u toku rata stvoreni su izvesni kursevi kojima je bio zadatak da zavrbovanog agenta osposobe za vršenje svojih poslova.

U na elu je, sve do rata, obaveštajac koji je zavrbovao nekoga agenta imao i zadatak da ga uputi u posao i da ga, u granicama potrebe, školuje na odgovaraju i na in.

Ovakvo školovanje moglo je biti obavljeno bez savla ivanja naro itih problema, jer se pretpostavljalo da je agent u dovoljnoj -meri upoznat sa materijom na koju se njegov zadatak odnosio. isto tehni ku stranu takvog školovanja, kao naprimer upoznavanje radiotelegrafije i drugih sredstava veze, obavljao je posebni stru njak.

U toku rata se prišlo pitanju školovanja agenata sa više sistema, ali je i tada ono moralo da bude u izvesnoj meri improvizovano. Nije bilo vremena za duže obrazovanje i obuku, ve su organizovani kratki sumarni kursevi na kojima su agenti imali da steknu osnovna znanja iz radiotelegrafije, upotrebe oružja i eksploziva, rukovanja diverzantskim materijalom, kao i ostala znanja potrebna za vršenje obaveštajnih zadataka.

U prvome redu je osnovan ve i broj radiotelegrafskih škola, a nadležnost za njih, u pogledu organizovanja kurseva i davanja stručnog nastavnog personala, poverena je Ast-ovima. U isturenim područjima i na okupacionim teritorijama, radiotelegrafske i obaveštajne kurseve osnivali su i održavali FAK-ovi i FAT-ovi. Treba istaći činjenicu da po ovim raznim Abwehr-ovim školama za obuku agenata, kursisti mahom nisu bili odvajani po sektoru Abwehr-a, za koji su radili. Ove škole i kurseve posećivali su agenti Abwehr-a I, II i III.

U okviru RSHA, dakle pri upravi VI, školovanje agenata obavljano je u nadležnosti grupe VI F, dakle one koja je bila istovremeno nadležna i za nabavljanje tehničkog materijala za diverzantsku delatnost i sabotaze. Težište školovanja na kursevima za agente bilo je na njihovo tehničko obrazovanje, tojest, oni su u prvome redu upućivani u upotrebu oružja, eksploziva i ostalog sabotažno-diverzantskog materijala. Nadležnost za ovu vrstu školovanja od 1943 godine prešla je na grupu VI/S, čiji je rukovodilac bio ing. Otto Skorzeny. Tada su uređene i tri centralne škole koje su se nalazile u Haag-u (Holandija), Muerzzuschlag-u (Austrija) i na Iriškom Vencu u Fruškoj Gori. Dalje, održavani su posebni kursevi za agente diverzantskih jedinica, tzv. Jagdverband-a, u Neustrelitz-u kraj Berlina, u Friedenthal-u kod Oranienburg-a, u Wullersdorf-u blizu Beča, i u Jaidhof-u, Apleto-u i Neusiedl-u u Austriji.

OBAVEŠTAJNE SLUŽBE U PERIODU 1939—1944**1) Zaoštravanje sukoba***a) Prodiranje RSHA u vojni sektor*

Dok se Wehrmacht spremao za napad na Poljsku, i u okviru RSHA vršene su značajne pripreme. Oslanjajući se na Hitler-ovu saglasnost, Himmler je saopštio vrhovnom komandantu suvozemne vojske, von Brauchitsch-u, da u Poljskoj treba posvršavati stvari za koje borbena trupa nije ni nadležna ni pogodna. Radilo se o političko-policajskim merama, u sprovođenju SS-ovskog shvatanja o totalnom porobljavanju okupiranih teritorija. Usled toga Himmler je tražio da se posebne formacije Sipso i SD-a puste u operaciono i okupaciono područje. Brauchitsch je pristao na ovaj zahtev, no pod uslovom da ove formacije budu u vojnom pogledu — ali ne i u disciplinskom i stručnom — podređene komandantima armija. Himmler je primio ovaj uslov, a Heydrich je nametnuo da stvaraju takve formacije, koje su nosile naziv — Einsatzgruppe, skraćeno EG¹⁾. Ove su formacije bile podeljene na Einsatzkommande, skraćeno EK.

i) Reč »Einsatz«, koja je upotrebljena za označavanje ovih formacija, a koja se inače često upotrebljava u nemačkoj vojnoj terminologiji, ne može se adekvatno prevesti. Ona znači otprilike isto što i akcija, operacija (u vojnom smislu), angažovanje. Prema tome bi se naziv ovih formacija RSHA mogao prevesti sa »akciona grupa« ili »operativna grupa«. Pošto, međutim, ni takav prevod ne odgovara potpuno originalnom nazivu, a pošto su Einsatzgruppe i njihove Einsatzkommande bile specifične ustanove nemačkog bezbednosno-policajskog aparata na okupiranim teritorijama, zadržaćemo u daljem tekstu njihov originalni naziv.

Einsatzgruppe koje su odmah za Wehrmacht-om ušle u Poljsku, predstavljale su komandne štabove, sastavljene prema istom ključu kao RSHA, odn. kao inspektorati Sipo i SD-a. Drugim rečima, ove su grupe obuhvatale sva odeljenja RSHA od I do VI, osim odeljenja VII. Aktivnu obavestajnu i izvršnu delatnost obavljale su ovim grupama podređene Einsatzkommande. Njihova formacija odgovarala je takođe formaciji akcionih grupa, odnosno opštoj strukturi RSHA. Einsatzkommande su brojale po 100 do 250 ljudi. Sem stručnih činovnika Gestapo-a, SD-a i Kripo-a bilo im je priključeno ljudstvo koje je vršilo dužnost stražarske i druge. Već u ovoj prvoj akciji van teritorija Reich-a, koju je organizovao i sproveo Heydrich, upotrebljena je ona organizaciona forma, koju u samom Reich-u Heydrich nije mogao da primeni zbog otpora partiskih krugova. On je stvorio jedinstvene operativne ustanove, koje su obuhvatale kako SD, tako i Sipo.

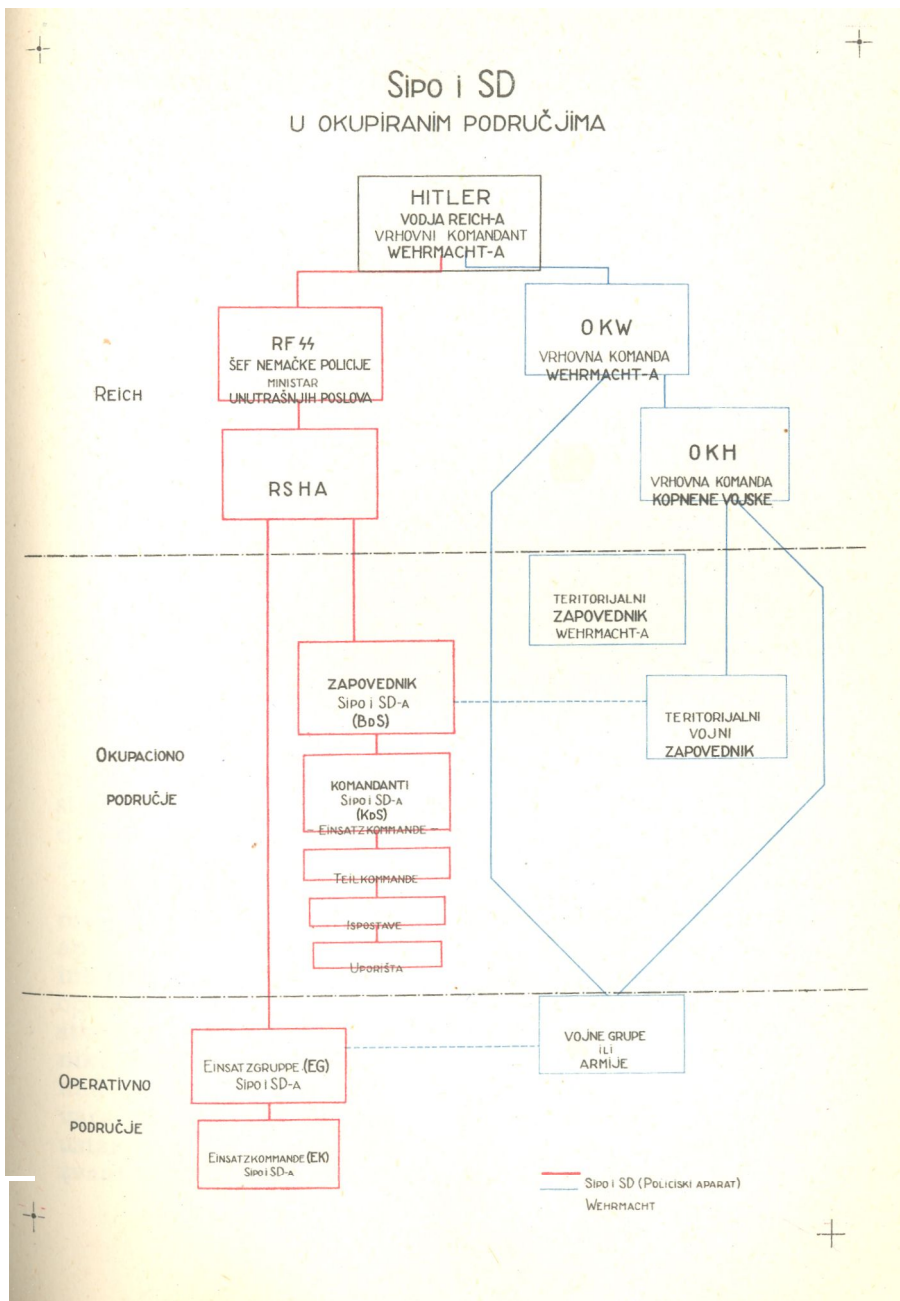
Einsatzgruppe i Einsatzkommande Sipo i SD-a srušile su se u Poljskoj ne samo na jevrejski element, nego i na poljsku inteligenciju. Došlo je do teških terorističkih akcija, do masovnih streljanja, itd. Došlo je i do sukoba između Brauchitsch-a i njemu podređenih vojnih komandanata, s jedne, i Himmler-a i Heydrich-a, s druge strane. Vojska je smatrala da je Poljska bitna, kao okupaciono područje, stavljena pod vojnu upravu. Usled toga generalitet nije hteo da mu se u poslove te uprave meša RSHA, primenjujući i na njemu i metode sa kojima se rukovodstvo Wehrmacht-a nije slagalo.

Pošto je Poljska okupirana i podeljena između Nemaka i SSSR-a, nekadašnje zapadnopruske provincije, koje su 1918 godine postale sastavnim delom Poljske Republike, uključene su u Reich kao oblasti njegove teritorije. Isto to važi i za poljsku Šlesku. Preostali deo Poljske koji je okupirala Nemaka dobio je specijalni status pod nazivom »Generalnog guvernerstva«, iza koga se krije nastojanje da se te oblasti pretvore u nemačku koloniju.

Politika koja je sprovedena u odnosu na Poljsku i postupak prema poljskom stanovništvu daleko su pre-

Sipo i SD U OKUPIRANIM PODRUČJIMA

vazišli i najgori teror koji je dotle primenjivan. Naravno, to je sistematski uništavana poljska inteligencija, a na poljskome tlu vršena je u velikim pothvatima sistematska kolonizacija nema kog življa. Protagonista takve politike bio je naravno Himmler, koji je u svom germansko-rasisti kom fanatizmu, želeo da potpuno uništi poljski nacionalni elemenat. U iskorenjivanju poljskog naroda primenjivane su svirepe mere, tako da je za sistem ne uvenog terora skovan kasnije izraz »polonizirati«.

Stvaranjem generalnog guvernemana otpalo je rešenje sa vojnom upravom u Poljskoj. Vojska je davala samo okupacione snage, dok je uprava prešla u ruke aparata u kome je uticaj RSHA bio dominantan. Pobe ena zemlja postala je poprištem terora, koji je išao na uništavanje biološke egzistencije poljskog naroda. Stvoreni su logori uništavanja u Lublinu i Oszwienzzimu (Auschwitz). Jevreji su potrpani u Geta, u kojima je njihova radna snaga, — kao i u koncentracionim logorima, — iskorišavana do krajnosti, dok su lica nesposobna za fizički rad nemilosrdno likvidirana. Ova su uništavanja vršili posebni komandosi SS-a, a službene ustanove Sipo i SD-a imale su zadatak da im pruže pomoć i da same vrše uklanjanje »nepoželjnih elemenata«, ili da takvo uklanjanje nadziru.

Rukovodstvo Wehrmacht-a se, međutim, pri ofanzivama prema Danskoj, Norveškoj i zapadno-evropskim zemljama izborilo da okupiranim teritorijama upravljaju po svim linijama okupacione vojne uprave pa i po policijsko-egzekutivnoj. Mada su Himmler i Heydrich nastojali da na ovim teritorijama obezbede samostalno delovanje aparata Sipo i SD-a, ipak im to nije uspelo.

Pri okupaciji Danske zagarantovana je toj zemlji formalna nezavisnost. Do velikog štrajka vlade i državnog aparata u Danskoj, 1943 godine, RSHA je u Kopenhagenu imao samo svoga policijskoga atašea i jednog kamufliranog opunomoćenika Uprave VI. Posle tih događaja, međutim, stvorena je u Kopenhagen-u ustanova nazvana »Zapovednikom Sipo i SD-a (Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des SD).« Po svome sastavu i delokrugu, ona je odgovarala Einsatzgruppi Sipo i SD-a u Poljskoj. Pod tom ustanovom nalazilo se nekoliko podređenih ogranaka, nazvanih »komandantima Sipo i SD-a« (Kommandeure der

Sicherheitspolizei und des SD), koji su odgovarali Einsatzkommandama Sipo i SD-a¹). Uobičajena je bila kratica BdS za ustanovu zapovednika, a KdS za ustanovu komandanta Sipo i SD-a.

Einsatzgruppe bi se pretvarale u ustanovu nazvanu BdS, kadgod bi koje operativno područje je postalo okupacionim područjem, dakle, kadgod bi komande aparata RSHA na kojoj od zauzetih teritorija prestale da budu pokretne i postale ustanove sa stalnim sedištem i stalnim teritorijalnim delokrugom.

Mada je u Norveškoj obrazovana kolaboracionistička vlada, sa Vidkun-om Quisling-om na čelu, ipak je i tamo ustrojena nemačka civilna uprava. Za komesara Reich-a u Norveškoj postavljen je Gauleiter Terboven iz Essen-a. Automatski su se tamo pojavili i BdS i njemu podređeni komandanti Sipo i SD-a.

U pratnji nemačkih trupa ušle su u Holandiju i Belgiju po jedna, a u Francusku dve komande Sipo i SD-a. Na ovim teritorijama bio im je zabranjen svaki egzekutivni postupak. Međutim, one su imale ovlašćenja da pregledaju zaplenjeni materijal i arhive. U slučaju hapšenja, ove su komande imale da se obrate GFP-u. Zbog posrednog uticaja, koji je rukovodstvo RSHA vršilo na GFP, ovaj je uvek udovoljavao zahtevima koje bi mu upućivale komande Sipo i SD-a.

Mada inače u Francuskoj — kao i u Belgiji i Holandiji — organi RSHA nisu stekli ona ovlašćenja, koja su imali u Danskoj i Norveškoj — ne govore i uopšte o situaciji u Poljskoj u tom pogledu — ipak je rukovodilac jedne od komandi Sipo i SD-a uspeo da svojim aparatom zauzme prostorije Drugog biroa francuskog Generalštaba. Na čelu

Prema nemačkoj administrativnoj terminologiji, nadležstva su u službenom saobraćaju nosila službeni naziv svoga šefa. Tako se, naprimer, pod izrazom »Šef Sipo i SD-a« ima razumeti i sam funkcioner koji je zauzimao taj položaj, i nadležstvo kome je on bio na čelu. To isto važi i za BdS-ove, KdS-ove i sve ostale ustanove obrazovane u resoru nemačkog bezbednosno-policiskog aparata. Kada se pod izvesnim nazivom ima razumeti sam rukovodilac odnosno funkcioner koji zauzima izvestan položaj, a kada nadležstvo kome on stoji na čelu, vidi se iz samoga konteksta u kome se službeni naziv upotrebljava.

SAVEZ ZA PODJARMLJIVANJE SVETA

Između Nemačke, Italije i Japana stvoren je savez kome je bio cilj da se zajedničkim snagama i agresijom podjarmljive kontinenti. Potpisana je posebna vojna konvencija (18. januara 1942) o usklađivanju zajedničkih ratnih napora. Na fotografiji: feldmaršal Keitel govori prilikom potpisivanja konvencije. Levo, predstavnik italijanskog generalštaba, general Marras, desno, predstavnik japanskog generalštaba, admiral Nomura

te komande stajao je SS-potpukovnik Beumelburg, koji je u RSHA bio specijalista za borbe republikanske Španije. Beumelburg je, u tome svojstvu, još od pre rata radio u Francuskoj, gde je i uspostavio tesne veze sa francuskom policijom bezbednosti.

Odnos izme u vojnih i SS-ovskih ustanova u svakoj pojedinoj okupiranoj zemlji, zavisio je dobrim delom i od konkretnih prilika i energije i umešnosti, kojom bi nadležni vojni zapovednik uspeo da suzbije agresivno mešanje ustanova RSHA u život teritorije koja je bila pod njegovom komandom. Gde su generali odlu nije nastupali protiv nasrtaja SS-ovskog aparata, tamo je taj aparat imao manja ovlaš enja, pa su, prema tome, i opšte okupacione prilike bile relativno snošljivije. Gde generali nisu bili dovoljno energični u uvanju svojih pozicija i svojih prerogativa, tamo je RSHA uzimao maha, a doti na teritorija je podvrgnuta poja anom teroru. Za sve vreme okupacije pojedinih zemalja trajala je u njima ova podmukla borba izme u rukovodstva vojske i organa RSHA, iji je kraj obeležen pobedom Himmler-a i RSHA, posle atentata na Hitler-a 1944 godine.

Karakteristi no je za ekspanzione tendencije RSHA, da je Himmler upornim insistiranjem uspeo da prvobitne dve komande Sipo i SD-a u Francuskoj zameni jednim BdS-om sa izvesnim brojem komandi Sipo i SD-a, a kasnije i da postavi višeg vo u SS-a i policije. Ovo je u njeno, tobož, zato što je vojska bila zauzeta pripremama za iskrcavanje u Englesku, pa joj je trebalo olakšati rad. Uprkos toga, u Francuskoj nije došlo do pune oštine onih teroristi kih metoda koje su primenjivane na Istoku i Ju-goistoku. Na Zapadu je vojska sa uvala ve i uticaj na razvitak doga aja. Štaviše, na dan atentata na Hitler-a, rukovodioci Wehrmacht-a su uhapsili komandante ustanova RSHA u Parizu, — istina, svega za nekoliko sati, dok se nije saznalo za neuspeh zavere.

Što se ti e aktivnosti ustanova RSHA, one u nordiskim i zapadnim zemljama nisu u po etku zatekle svog glavnog ideološkog protivnika, Komunisti ku partiju, spremnog za ilegalni ili borbeni otpor. Aktivnog protivnika je tu predstavljala britanska obaveštajna služba, koja je, putem uba enih agenata, u Norveškoj i Danskoj organizovala

grupe otpora, koje su izme u ostalog, napadale kolaboracioniste. Po narednji Himmler-a, teroristi te grupe Sipo-a odgovorile su ubijanjem anglofila, koji su se nalazili na posebnom spisku nadležnog BdS-a.

Od okupiranih zapadnih zemalja u jednoj je došlo do masovnije i aktivnije organizacije otpora protiv okupacije. Bila je to Francuska. U njoj se razvio široki pokret otpora. Tu je radio »maquis«, koji je priznavao kao šefa francuskog otpora generala de Gaulle-a. I ovu je razgranatu organizaciju velikim sredstvima pomagala britanska obavestajna služba.

Ukoliko su paralelizam i suparništvo raznih ustanova u samom Reich-u nanosili znatnih šteta, utoliko su oni, sa nema kog gledišta, dejstvovali fatalnije u okupiranim oblastima. Međutim, to suparništvo je u krajnjoj liniji mogao da reši jedino Hitler. Kao što u samom Reich-u on nije rešavao ovakve probleme, ve ih je štaviše, i sam sve nanovo stvarao, tako je i u okupiranim zemljama ostavljao da se suparni te snage sna u kako same znaju i stvore izme u sebe modus vivendi prema svojoj fakti koj snazi. U konkretnom slučaju, borba za uticaj na okupiranim teritorijama izme u rukovodstva Wehrmacht-a i rukovodstva RSHA prolazila je kroz razne faze, prema lokalnoj i vremenskoj situaciji. Himmler je znao da je Hitler-u potreban generalitet, pa se radi toga klonio otvorene borbe i ultimativnog istupanja. Generali su, sa svoje strane, s pravom bili uvereni da je Hitler smatrao SS pouzdanim od rukovodstva Wehrmacht-a. Tako je došlo do situacije, da je svaka od dveju strana budno posmatrala aktivnost one druge, nastojala da zado-bije što više uticaja uz istovremeno potiskivanje uticaja druge strane, služe i se iskorišćavanjem protivničkih grešaka i slabosti, kao i podmetanijima. Ipak je u toj borbi SS bio onaj, koji se služio podmuklim i neskrupuloznijim metodama.

U me usobnoj borbi, generalitet se nadao da će, posle dobijenog rata, uspeti da ukloni ili uopšte uništi snagu SS-a, pa i uticaj NSDAP kao celine. S druge strane, SS je smatrao da će kad-tad do i njegovo vreme i da će on moći, posle rata, konačno da likvidira profesionalne

RUKOVODIOCI HITLEROVIH ARMIIJA

RUNDSTEDT

ROMMEL

Hitler-ovim armijama rukovodili su generali koji su, kao visoko specijalizovani profesionalci, hladnokrvno vodili milione u smrt. Naročito su izašli na glas, izme u ostalih, feldmaršali von Rundstedt, najstariji oficir Wehrmacht-a i Rommel, poznat iz bitaka u Africi

vojnike na elu Wehrmacht-a i da i samu vojsku pretvori u deo sveobuhvatnog SS-a u SS-ovskoj državi. Podzemna borba izme u vojske i SS-a tražila je svoje žrtve, donosila pobe i poraze. U toj borbi agresivniju stranu je pretstavljao SS, a rukovodstvo Wehrmacht-a je sve više potiskivano u defanzivu.

b) Abwehr-ov dodir sa inostranstvom

U sukobu i trvenju izme u generaliteta i SS-a vodio se, kao sastavni deo te borbe, i podzemni mali rat izme u Abwehr-a i RSHA. I tu je, na obaveštajnom sektoru, Wehrmacht — tojest Abwehr — bio u defanzivi, usredsrejuju i svoja nastojanja na održavanje osvojenih pozicija i na to da se ne dozvoli Himmler-ovoj obaveštajnoj službi zahvat u sektor vojnoobaveštajne delatnosti.

Iz uverenja da se Hitler-ovi ratni potezi moraju završiti katastrofom po Nema ku, iz antipatije prema pretenzijama partiskog elementa, a u isto vreme iz želje za o uvanjem pozicija, iz nastojanja da dokažu vrednost svoga aparata, ali i iz uro ene i priu ene poslušnosti, jedan uži krug u rukovodstvu Abwehr-a igrao je igru koja je bivala sve udnijom. S jedne strane ovi ljudi su svojim nastojanjima pomagali sve agresivnosti Hitler-ovog ratnog planiranja, u estvuju i revnosno u svakome pothvatu koji je išao na porobljavanje pojedinih zemalja, a s druge strane su pleli niti prema inostranstvu koje su, sa gledišta državnog i vojnog rukovodstva Tre eg Reich-a, morale da se kvalifikuju kao veleizdaja. Me u njima, posebno oko pukovnika Oster-a — koji je uskoro postao i generalom — nije prestajalo podzemno dogovaranje o zaveri, prikupljanje optužnoga materijala protiv režima i stalno nastojanje da se obrazuje neka grupa koja bi se zaista odlučila da od opozicionih prepri avanja i kritike pre e na delo.

Prilikom priprema napada na Francusku, Belgiju i Holandiju, koje su zapo ele ujesen 1939, pojavila se u grupi nezadovoljnika oko nema kog Generalštaba i rukovodstva Abwehr-a, ponovo ideja o nasilnom uklanjanju Hitler-a. Rat sa Poljskom bio je, istina, dobijen. Ali pome-

nuta grupa u rukovodstvu Abwehr-a, a i sam Canaris, zazirala je od ozbiljnog i dugotrajnog rata protiv zapadnih sila, smatraju i da on mora da vodi u neminovni nema ki poraz. Ovakvo gledište imao je i Haider. On je ak, u jedan mah, poslao poruku Canaris-u, u vezi izrade plana o uklanjanju Hitler-a. Ali po tome nije ništa dalje preduzeto.

Mada je grupa u vo stvu Abwehr-a — a naro ito Oster — stalno oživljavala ideju o uklanjanju Hitler-a, ipak je isto to vo stvo u celini verno ispunjavalo njegova uputstva i naloge, kao što su to inili generali. Ova pojava je karakteristi na za celo držanje one grupe koja je kasnije dovela do zavere od 20 jula 1944, a ona je bila i jedan od glavnih razloga za neuspeh te zavere.

Svi ovi generali i visoki oficiri nisu bili odlu ni, niti su imali ostale osobine pravih zaverenika. Gubili su se u beskrajnim konspirativnim razgovorima i ogovaranjima, a nisu imali smelosti da pre u u akciju. Iako su bili u opoziciji prema Hitler-u, iako su se neki od njih izražavali o » eškom kaplaru«, ipak su stalno bili razdirani izme u svojih ose anja, s jedne, i svoje tradicionalne ukorenjene, nasle ene oficirske vernosti prema vrhovnom komandantu s druge strane. Sem toga je, neosporno, sama Hitler-ova li nost delovala sugestivno na mnoge od njih, koji bi došli u li ni dodir sa Hitler-om i koji su usled svog mentaliteta mahom bili podložni toj sugestivnosti »Fuehrer-a«.

Baš u vreme kada je Haider nagoveštavao Canaris-u dogovaranje o uklanjanju Hitler-a, Canaris je imao sa Hitler-om li nih dogovora, u vezi sa pripremom akcije protiv Belgije i Holandije, — jedne akcije koje se Canaris u sebi pribojavao, smatraju i da nastavljanje rata na Zapadu, a pogotovu napad na dve neutralne zemlje, mora uveliko da pove a ogor enost sveta, a time i snagu anti-hitlerovske koalicije.

To intimno shvatanje, me utim, nije Canaris-a nimalo omelo da revnosno prikuplja podatke i izveštaje koji su Hitler-u i nema kom politi kom rukovodstvu bili potrebni da pred svetom dokažu kako su, tobože, Belgija i Holandija napustile neutralnost i time stvorile takvo stanje u kome

se Tre i Reich s pravom ose a ugroženim. Mada je, nesumnjivo, raspoloženje u ovim dvema zemljama bilo naklonjeno zapadnim Saveznicima, njihove vlade su se trudile da izbegnu sve što bi li ilo na napuštanje neutralnoga stava me u zara enim stranama i na opreaeljivanje za jednoga od dva protivnika u ratu. Hitler-u su, me utim, bili potrebni baš dokazi da su Holandija i Belgija pošle putem kršenja svoje neutralnosti. Canaris mu je te »dokaze« dao.

Me utim, Abwehr-ova uloga u pripremi napada na dve male zapadnoevropske neutralne zemlje nije se na tome završila. Canaris je dobio nalog da pribavi ve i broj uniformi holandskih policiskih organa i vojnika raznih rodova oružja, a isto tako i uniforme belgiske policije i vojske. To je bilo radi pripremanja specijalnog diverzantskog pothvata, a Abwehr je svoj zadatak u tom pogledu besprekorno izvršio. Hitler je izdao Canaris-u nalog da organizuje jedinice Abwehr-a u belgiskim i holandskim uniformama, koje su imale da budu uba ene na teritoriju tih dveju zemalja, sa zadatkom da tamo zaposednu strategiske komunikacione ta ke, a naro ito mostove, kako bi spre ili njihovo rušenje. Canaris je zaista takve trupe i organizovao, i one su u napadu na Holandiju i Belgiju s uspehom upotrebijene.

Dok je Abwehr-ov aparat, na taj na in, inio sve što je bilo u njegovoj mo i da pomogne nema ku agresiju prema Belgiji i Holandiji, da joj utre put i olakša njeno sprovo enje, neki njegovi rukovodioci su uspostavili veze sa inostranstvom, kao što sü to tada u inili i neki gra-anski politi ari iz redova reakcionarne opozicije. Kao ovek koji je najviše radio na tome pojavljuje se, pre svega, general Oster. Canaris je znao da Oster sprovodi ovaj rad. On ga nije u tome omeo ali mu nije ni aktivno pomagao.

Dodiri koji su uspostavljeni raznim kanalima prema zapadnim Saveznicima bili su, u prvome redu, informativni. Trebalo je, pre svega, utvrditi da li je mogu sporazum po kome bi armije zapadnih Saveznika praktiki mirovale dok opozicija ne bi u Nema koj — eventualno uz kra i gra anski rat — dovela do promene režima.

Drugo, trebalo je saznati na kojim se osnovama može postići i mir. Tipično je da su nezadovoljnici iz kruga oko generala Ostera i građanske opozicije želeli da započnu mirovne pregovore sa onih pozicija koje je Hitler bio stvorio svojim dotadašnjim osvajanjem. Njihov je zahtev, između ostalog, bio da Zapad bezuslovno prizna pravovaljanost priključenja Austrije Reich-u, u najmanju ruku uključujući enj sudetskih oblasti Čehoslovačke u granice Nemačke, a na istoku stare granice od pre 1918. godine, koje su obuhvatale znatan deo poljske teritorije.

Jedan od najvažnijih puteva vodio je preko Vatikana. Bivši istaknuti član bavarske katoličke stranke, advokat dr Josef Mueller — posle Drugog svetskog rata predsednik bavarske vlade, odnosno rukovodilac hrišćansko-demokratske stranke u Bavarskoj — stajao je u bliskim vezama sa papom Pijem XII, još iz doba kada je ovaj kao kardinal Pacelli bio nuncije pri bavarskoj vladi za vreme Weimarske republike. Mueller, koga je Canaris primio u Abwehr kao obaveštajnog oficira, dobio je zadatak da uspostavi kontakt sa Vatikanom, s ciljem da preko njega dođe u dodir sa zapadnim kabinetima i ispita mogućnosti postizanja separatnog mira, i to sa Hitler-om ili bez njega.

Veza Abwehr-a sa Vatikanom ostala je i za sve vreme rata neraskinuta. Tom linijom se održavao dodir sa zapadnim kabinetima. Posle izvršenog napada na Belgiju i Holandiju, preko Vatikana je došao nezadovoljnicima zahtev da se prvo Hitler ukloni, i da se tek posle toga može očekivati bliži kontakt Zapada sa eventualnim za-verenicima.

Mueller-ove veze su otkrivene 1943. godine. Tada je on uspeo da ih prikaže kao veze koje su služile samo za obaveštenje Abwehr-a i, prema tome, nema kog državnog rukovodstva. Ipak ga je, kasnije, Gestapo uhapsio i do kraja rata držao u zatvoru.

Drugi pokušaj stvaranja vršene veze sa inostranstvom išao je, u to isto vreme preko Schacht-a. Ovaj je nastojao da predsednik Roosevelt javno istupi protiv Hitler-a i da izjavi o tome, da nema kojefanzivi prema Zapadu slediti stupanje Amerike u rat. Ova Schacht-ova inicijativa išla je preko njegovog poznanika Fraser-a predsednika

Banke za me unarodna pla anja u Basel-u. Schacht je, uopšte, u svojim vezama sa inostranstvom i naro ito sa anglosaksonskim svetom, koristio svoja mnogobrojna poznanstva u me unarodnim finansiskim krugovima, a i masoneriju iji je bio lan.

Da bi se Halder potstakao na odlu niju akciju protiv Hitler-ove ratne politike, grupa u Abwehr-u mu je — na nastojanje Oster-a — podnela pismeni izveštaj o papinim izjavama u odnosu na Nema ku, po kojima su postojale mogu nosti kompromisnog mira. U isto vreme Halder-u su podneti podaci o teškoj situaciji u koju nema ka privreda mora da zapadne ako rat duže traje. Ova dva dokumenta delovala su na Halder-a, tako da je on ak odredio jednu tenkovsku dviziju koja je imala da obezbedi Hetler-ovo hapšenje, ako bi ovaj ustrajao na nastavljanju rata, ili izdao nalog za ofanzivu protiv Zapada.

Me utim, Halder je ponovo ustuknuo u kriti nom momentu. U dramati nom razgovoru sa Hitler-om, Brauchitsch i Halder, da bi ga nagovorili na odustajanje od nameravane ofanzive prema Francuskoj, Belgiji i Holandiji, postavili su tezu o slabom moralu nema kih trupa. Hitler je na to dobio jedan od svojih — kasnije sve eš ih — histeri nih napada. Cela se stvar svršila time da je Haider, u panici, po kuriru poslao Canaris-u nalog da spali sva kompromituju a dokumenta, a Brauchitsch je kona no odlu io da e vršiti samo svoju stru nu dužnost kao general i rukovodilac vojske, a da se ne e mešati niukakve politi ke poduhvate.

Grupa nezadovoljnika oko Oster-a uvidela je da na generale ne može da ra una, — bar ne u tome trenutku. Me utim, da bi ipak na neki na in nastavila rad protiv Hitler-ovih planova u granicama svojih mogu nosti, ona je odlu ila da i dalje stupa u kontakte sa protivni kim inostranstvom i da na pogodan na in, nagovesti protivni koj strani nameravane Hitler-ove poduhvate. Tako je, naprimer, preko Oster-a, pogodnim kanalom doturen Zapadu nagovestaj o preduzimanju akcije protiv Belgije, Holandije i Francuske. Kada je po elo britansko pripremanje za koriš enje norveške teritorije u vojnim akcijama protiv Nema ke i kada je Hitler doneo odluku o

sprovedenu u delo okupacije Danske i Norveške, nago-
vešteno je i ovim dvema zemljama o tome šta se sprema.¹⁾
Bilo da ovi razni nagoveštaji nisu bili dovoljno jasni, ili
da ih vlade kojima su bili upu eni nisu razumele, ili su
prema njima bile nepoverljive i smatrale ih provokaci-
jama ili dezinformacijama, — tek, uglavnom, francuska,
belgiska, holandska, danska i norveška vojska, nisu pre-
duzimale ništa, što bi pokazivalo da je opomenama, koje
su dobile, poklonjena pažnja.

Ipak je saznanje o postojanju aktivne grupe otpora
u životnim centrima Tre eg Reich-a, a naro ito u ge-
neralštabu i vojnoj obaveštajnoj službi — pa makoliko ti
centri bili oprezni u pogledu kakve neposredne nasilne
akcije — pomoglo da London, naro ito posle sloma
Francuske, zadrži svoj odlu ni stav prema Nema koj i
Hitler-u.

2) RSHA u dejstvu

a) Doga aji u »Gra anskoj pivnici«

U isto vreme, tj. po okon anju pohoda na Poljsku, a
pre ofanzive protiv Francuske, Belgije i Holandije (jesen
1939 — prole e 1940), RSHA je bio vrlo aktivan u radu
koji je bio od krupnog politi kog dejstva na kasniji razvoj
doga aja. On je inio sve što je bilo u njegovoj mo i da bi
pružio svoj doprinos ostvarenju Hitler-ovih planova.

U nema kim masama, u toku leta 1939 godine, bu -
nim i koncentri nim propagandnim pripremama bilo je
izazvano potrebno psihološko razdraženje protiv Poljske.
O ekuju i da e po završetku rata sa Poljskom sestiti za
zeleni sto zajedno sa Britancima i Francuzima, Hitler nije

i) Nema ki admiralitet je, u nizu alternativnih planova pred-
vi ao još 1939 eventualnost okupacije ovih zemalja radi sticanja
baza. Hitler je, me utim, smatrao da proširenje rata na ove dve
zemlje bez strategiske potrebe može da pretstavlja cepkanje sop-
stvenih snaga. Ovakva se potreba, me utim, niemu ukazala kada
mu je nema ka obaveštajna služba donela podatke o britanskim
namerama za akciju u Škandinaviji. Tada je teoriska eventual-
nost okupacije Norveške i Danske uzela oblik konkretnog plana
i nare ene su operacije.

naredio pokretanje propagandne kampanje u cilju razjarivanja Nemaca protiv Francuske i Velike Britanije. Kada se otvorila perspektiva dugog rata protiv ovih zemalja trebalo je uiniti nešto, da se nema ke mase i nema ko javno mnjenje pokrenu protiv zapadnih sila.

Treba dodati da je u to vreme rat protiv Poljske, onako kako ga je nacisti ka propaganda pretstavljala, izgledao poduhvatom koji je, možda, vezan sa prili nim rizikom, ali koji pretstavlja korisno proširenje granica Reich-a, uklanjanje »teritorijalnog apsurd« koji je pretstavljao tzv. »Poljski koridor« izme u Reich-a i Isto ne Pruske, pa i vra anje nekadašnjih nema kih teritorija u sastav Nema ke. Iako, izuzev u radikalnijim partiskim i fanatizovanim omladinskim krugovima, nije bilo mnogo pravog oduševljenja za rat protiv Poljske, ipak je naro ito posle sporazuma sa SSSR-om — taj rat mogao biti nametan javnom mnjenju, kao nešto što je, u krajnjoj liniji korisno za Nema ku.

Me utim, sasvim se druk ije prikazivala slika rata protiv Zapada. Hitler je u svome »Mein Kampf«-u, a i u mnogobrojnim svojim javnim govorima, stalno isticao želju za sporazumom i saradnjom sa Velikom Britanijom. On je, pripremaju i okupaciju ehoslova ke i rat protiv Poljske, davao niz kategori kih izjava o tome, kako od Zapada ništa ne traži, kako se odrekao Alzasa i Lorene, kako želi sa Zapadom da živi u miru. Kada se, posle napada na Poljsku, Nema ka našla u ratnom stanju sa Britanijom i Francuskom i kada su se nade u sporazum sa njima za zelenim stolom pokopale kao iluzije, situacija je postala ozbiljna. Trebalo je-obezbediti podršku za rat u narodu koji je više želeo mir, koji je strahovao od rata, naro ito generacije koje su doživele teške ekonomske i socijalne neda e posle Prvog svetskog rata. Perspektiva dugotrajnog rata sa neizvesnim ishodom nije bila niukoliko privla na. Nema ki propagandni aparat stajao je pred zadatkom da pokrene mase i da ih razjari protiv Zapada.

Od dolaska Hitler-a na vlast, svake godine je održavana u Muenchen-u, 8 i 9 novembra, velika proslava u znak se anja na njegov neuspeli pu iz 1923 godine. Za tu je proslavu utvr en ceremonijal, koji je svake godine ponavljan. Proslava je po injala sastankom svih preživelih la-

nova NSDAP, koji su bili u stranci u doba muenchenskog puča, u velikoj Građanskoj pivnici u Muenchen-u, u kojoj je 1923 godine proglasio početak svoje »revolucije«.

Kao svake godine, tako je i 1939, radi ustranjenja na proslavi, Hitler otputovao u Muenchen i tamo stigao 8. novembra. To isto veče, u svojim noćnim emisijama, nemački radio je javio senzacionalnu vest, da je u Građanskoj pivnici eksplodirala podmetnuta paklena mašina, koja je izazvala rušenje jednog dela dvorane i smrt ili povredu izvesnog broja učesnika na proslavi. Međutim, nastavila je emisija, Hitler je zbog neodložnih državnih poslova, protivno utvrđenom ceremonijalu, napustio Muenchen na nekoliko minuta pre nego što je bomba eksplodirala.

U toku narednih dana objavljeni su mnogobrojni izveštaji o samom događaju, o rezultatima istrage, itd. Tako je istraga tvrdila, prema zvaničnim saopštenjima, da je paklena mašina bila ugrađena u stub iza Hitler-ove govornice, a neposredno pored Hitler-ovog stola. Dalje, da je ona eksplodirala svega petnaestak minuta po Hitler-ovom odlasku iz sale, da je Hitler u tom trenutku vešedeo u vozu za Berlin, itd. Zatim je sledilo saopštenje da se iz delova paklene mašine, otkrivenih u ruševinama dvorane, može zaključiti da je ona britanskog porekla. Ali velika propagandna bomba je tek imala da eksplodira.

Po službenoj verziji, atentator Eisner, ovek bez zanimanja i umno neuravnotežen, uspeo je sam da se uvuče u dvoranu »Građanske pivnice« i da tamo namesti paklenu mašinu u stubu, pred kojim je stajala govornica za Hitler-a. Prema istrazi koju su službeno vodili Gestapo i Kripo, mere bezbednosti, koje je navodno izvodilo muenchensko partisko rukovodstvo, bile su nedovoljne. Eisner je pokušao da pobjegne ilegalno preko švajcarsko-nemačke granice kod Konstanz na Bodenskom jezeru, pa je tom prilikom uhvaćen. Nije priznao da je imao kakvih sudesnika. Gestapo je sumnjao da se tu radi o prstima »Crnog Fronta«, organizacije koju je stvorio u inostranstvu Otto Strasser, ali to nije mogao da potkrepi konkretnim dokazima. Eisner je smešten u koncentracioni logor u Dachau. Streljan je na kratko vreme pred ulazak američkih trupa u Bavarsku, aprila 1945. godine.

Još za vreme rata pojavilo se dosta glasova koji su, zbog niza okolnosti dovodili u sumnju, ta nost službene verzije, pa i one koja je službeno saopštena poverljivom krugu samog aparata SS i policije. Posle nema kog sloma gomilali su se podaci da je atentat u Gra anskoj pivnici bio, vrlo verovatno, podmetnuta provokacija. U tome su se smislu izjasnili u svojim saslušanjima pred ameri kim vojnim vlastima u Nema koj viši vo a SS-a i policije u Muenchen-u i predsednik muenchenske policije, SS-general von Eberstein, a isto tako i pomo nik šefa Uprave VI, SS-pukovnik Steimle. Njihovi iskazi potpuno se slažu sa verzijom koju je u logoru Dachau sam Eisner pri ao britanskom pukovniku Payne-u Best-u i nekim drugim licima, sa kojima je uspeo da do e u dodir. Po ovim podacima izgleda da je Eisner, koga je Gestapo hapsio po nekoj drugoj liniji, bio pušten na slobodu pod uslovom da izvede tobožnji atentat. Stavljeno mu je u izgled da e biti nagra en, a ima i tvr enja da mu je obe ano da e mo i da pre e u inostranstvo.

Službena verzija pokušavala je da objasni kako je obezbe enje dvorane »provela muenchenska partiska organizacija NSDAP. Me utim, to obezbe enje je preuzela stalna Hitler-ova li na straža, koja bi uvek odaslala jedno odeljenje pre nego što bi Hitler prisustvovao kakvoj priredbi. Dok su Eberstein i Steimle naveli da je u stubu bila zaista montirana paklena mašina, dotle je Eisner pri ao da je uz bombu bila montirana mašinerija jednog budilnika, ali da je bomba bila elektri nom žicom spojena sa napravom za paljenje koja se nalazila van sale, tako da je mašinerija asovnika služila samo kao kamuflaža.

Karakteristi no je i to da je Eisner u logoru Dachau, u kome je proveo pet i po godina, bio tretiran sa puno obzira i uživao povlaš eni položaj, a da je likvidiran tek uo i dolaska ameri kih trupa, na osnovu specijalnog nare enja.

U svakom slu aju, važno je bilo to da je time Goebels-ova propaganda dobila nužni adut za pripremanu kampanju protiv zapadnih saveznika. Taj adut je poja an i dopunjen drugim poduhvatom, koji je izveo RSHA.

Ovaj je poduhvat po eo time, što je kontrašpijunaža RSHA otkrila jednog britanskog agenta koji je iz Nema ke održavao radio-vezu sa britanskim obaveštajnim centrom

u Haag-u. Agent je uklonjen, pošto je od njega dobijena šifra, zajedno sa svima podacima, potrebnim da nema ka kontraobaveštajna služba nastavi radio-vezu. Ovaj je zadatak bio poveren SS-majoru i vladinom savetniku Walter-u Schellenberg-u, tadašnjem rukovodiocu kontrašpijunaže u Upravi IV RSHA, stim da ga sprovede u zajednici sa personalom Uprave VI.

Radio-veza je održavana sa uspehom. Pošto je izvesnim informacijama izazvano puno poverenje britanske obaveštajne službe u autentičnost i dobar rad tobožnjeg agenta, poela je ova tajna stanica da šalje izveštaje o tome, kako je agent uspeo da uspostavi vezu sa izvesnim nema kim oficirskim krugovima, koji bi bili spremni za zavereni ku akciju protiv režima u Nema koj. Posle ovakvog prikazivanja stvari, Intelligence Service je poverovao — valjda na osnovu postojanja i drugih informacija o takvoj grupi u nema koj vojsci u ta nost obaveštenja koja su mu uru ena. Lažni agent je javio da jedan visoki nema ki oficir želi da se sastane sa nekom merodavnom britanskom li noš u, kako bi se postigao sporazum o tehničkim detaljima i o političkim uslovima predviđene akcije oficirske grupe.

Pukovnik Payne Best, koji je vodio organizaciju britanske obaveštajne službe u Holandiji, dobio je iz Londona uputstvo da se li no stavi u vezu sa tim nema kim oficirima. Uputen mu je jedan od rukovodilaca iz centra IS-a i ugovoren je sastanak preko »agenta u Nema koj«. Sa Best-om je na sastanak došao britanski major Stevens i nekoliko drugih članova IS-a, a u njihovoj pratnji se nalazio holandski poručnik Klopp. Sa nemačke strane na sastanak je otišao sam Schellenberg, u njegovoj pratnji nalazili funkcioneri Uprave VI: Knochen, von Salisch, Paeffgen, kao i šef psihijatriskog odeljenja berlinske bolnice Chartie, profesor de Crinis. Grupu je sastavio Schellenberg, na osnovu Heydrich-ovog ovlašćenja.

Na sastanku, koji je održan u mestu Venloo, na holandskoj teritoriji u blizini nemačke granice, Nemci su, u jednome trenutku, skočili na Britance, ubacili ih u automobile i pojurili prema granici. Holandski poručnik koji je pokušao da se suprotstavi, ubijen je, a njegov leš je ponosen u Nemačku i kasnije balsamovan da bi poslužio

DVA DIKTATORA

Povremeno bi se, u toku rata, Hitler i Mussolini sastajali radi dogovora o daljim akcijama. U sprezi dva diktatora, Hitler je sve više pot injavao svojoj volji svog italijanskog partnera. Na fotografiji: sastanak Hitler—Mussolini; iza Mussolini-ja je njegov zet i ministar spoljnih poslova Italije, grof Ciano

kao dokaz za slu aj da se holandska vlada pojavi s kakvim protestom zbog povrede teritorije. Me utim, Holan ani su utali da ne bi izazvali polemiku zbog saradnje holandskih vojnih i pograni nih vlasti sa britanskom obaveštajnom službom.

Uspeh kod Venloo-a probio je Schellenberg-u put u vrhove nema ke obaveštajne službe. Godinu i po dana kasnije našao se na elu Uprave VI RSHA. Njegov saradnik Paeffgen postavljen je tada za rukovodioca grupe nadležne za zapadnu Evropu.

Goebbels, traže i pogodan po etni akord za kampanju podjarivanja kojom je nameravao da nahuška nema ki narod protiv zapadnih sila, iskoristio je jednovremenost doga aja u Muenchen-u i akcije na holandskoj granici. Na iznena enje RSHA, on je dva ili tri dana kasnije objavio u celoj nema koj štampi pod ogromnim naslovima i sa svima potrebnim obeležjima velike senzacije, da je pukovnik Payne Best sa Stevens-om bio glavni inicijator i organizator atentata na Hitler-a.

Svima sredstvima ogromnog Goebbels-ovog aparata objavljeno je da su agenti Intelligence Service-a koji su uhva eni na teritoriji Reich-a, dirigovali atentatom, a da je sam atentat izvršio »odro eni Nema«, Eisner, »britanski pla enik«. Ovo je bio signal za besomu nu propagandnu akciju koja je imala da dovede temperaturu nema kog javnog mnjenja, u odnosu na zapadne sile, do potrebne visine. Trebalo je razjariti nema ki narod prikazuju i kako Velika Britanija na Hitler-ove »ponude za mir« (naravno pod cenu priznanja uništenja poljske države i osvajanja njene teritorije) odgovara pokušajem da ga ubije.

Ovaj je primer karakteristi an za metode nema ke obaveštajne službe, a isto toliko i za metode Goebbels-ove propagande. Ugrabljivanje pukovnika Best-a i majora Stevens-a nije organizovano sa ciljem da posluži potkrepljivanju legende o britanskom atentatu na Hitler-a, ve je to pretstavljalo samostalni poduhvat, veoma zna ajan za nema ku obaveštajnu službu uopšte. Iskoriš avanje toga doga aja i njegovo dovo enje u vezu sa »atentatom« u Muenchen-u dokazuju beskrupuloznost i rafiniranost nacisti kog propagandnog aparata.

b) Poduhvati u Rumuniji

Dok je akcija RSHA, koja je ve opisana, podigla u Hitler-ovim o ima vrednost ovog Himmler-ovog i Heydrich-ovog aparata, dotle je delovanje RSHA u Rumuniji, u po etku 1941 godine, predstavljalo težak politi ki pro-mašaj. Uprava VI uplela se tada u Rumuniji u politi ku delatnost koja je zamalo dovela u pitanje njeno dalje po-stojanje. Ta je akcija svakako kona no upraznila mesto za Schellenberg-a koji je tada nasledio dotadašnjeg ruko-vodioca Uprave VI, Jost-a.

Kada je maršal Jon Antonescu preuzeo vlast u Ru-muniji, tesno je sara ivao sa fašisti kom organizacijom »Gvozdene garde«. Horia Sima, šef »Gvozdene garde«, ušao je u vladu kao njen potpretsednik, a ve i broj portfelja poveren je legionarima, lanovima njegove organizacije. Me utim, ubrzo je došlo izme u Antonescu-a i »Gvozdene garde« do nesuglasica. Antonescu je stajao u vezi sa krupno-buržoaskim, aristokratskim i visokim vojnim kru-govima i zastupao konzervativnu liniju. »Gvozdna garda« je, naprotiv, težila korenitim politi kim promenama, koje bi odgovalale njenom fašisti kom korporativnom progra-mu. Do otvorenog prekida izme u Antonescu-a i »Gvozde-ne garde« došlo je januara 1941. Antonescu je smenio sve legionarske prefekte sa položaja i izdao nare enje da se spre e sva samovlasna nasilja pripadnika ove fašisti ke organizacije. »Gvozdna garda« je na to digla ustanak protiv Antonescu-a, kako u Bukureštu tako i u svima dru-gim ve im gradovima Rumunije. U prestonici su se poja-vile barikade i razvila se borba izme u regularne vojske i pripadnika »Gvozdene garde«, koji su predstavljali neku vrstu naoružane milicije.

U ovom sukobu, predstavnici Uprave VI u Rumuniji, u kojoj su tada ve bile nema ke trupe, stali su na stranu »Gvozdene garde«. Štaviše, njihovo držanje uveliko je hrabrilo i potsticalo Horiu Simu na odlu nost. Smatraju i da predstavnici Uprave VI predstavljaju i sam Nema ki Reich i da njihovo držanje zna i da je i zvani ni Berlin na strani »Gvozdene garde«, Horia Sima je u inio sve da konflikt sa Antonescu-om zaoštri, uveren da Nema ka stoji uz njega.

Me utim, u to vreme Hitler je bio ve uveliko zauzet planiranjem napada na SSSR. Njegovi politiki i vojni interesi i interesi njegove okoline bili su potpuno usmereni u tome pravcu. Događaji koji su se odigrali ujesen i zimu 1940 pokazali su da bi iskrcavanje na engleskim ostrvima predstavljalo vrlo rizičan poduhvat, s obzirom na slabost nemačke mornarice i na neadekvatnu žilavost britanske vazdušne odbrane. Pojavila se i nova brigada za Hitler-a — Grčka. U Berlinu se smatralo da Mussolini-eva avantura, koja se u samom početku zaglibila u Epiru i dovela do poraza italijanskih trupa, iziskuje nemačku intervenciju, a istovremeno je ona pružila i mogućnost Velikoj Britaniji da u Grčkoj stvori baze, a eventualno i novi front. Za Hitler-a je Rumunija bila, u prvome redu, važna kao baza za snabdevanje petrolejem. Kao liferant pogonskog goriva, a i drugih važnih materijala za vojsku, ona je predstavljala bitnu postavku u materijalnoj osnovi daljih Hitler-ovih ratnih planova. Sem toga je i geografski i geopolitički, kao i strategijski, bila veoma važna u vezi sa planiranim napadom na SSSR, u kojem je trebalo da učestvuju i rumunske trupe.

Zbog svih ovih razloga Nemačka je bila zainteresovana da u Rumuniji vlada mir. Nemačke trupe su već vršile pripreme da preko te zemlje produže za Bugarsku, u sprovođenju predviđenog plana »Marita«. Prema dotadašnjim iskustvima sa Horia Simom i njegovim legionarima bilo je jasno, da ta formacija ne može da obezbedi potrebni mir u zemlji, niti da uspostavi sigurnu i vrstu vladu, iza koje bi stajala već ina javnog mnjenja i koja bi sprovodila sigurnu i vrstu politiku. Najzad, bilo je isključeno, da bi »Gvozdena garda« mogla da pridobije za sebe rukovodstvo rumunske vojske. Otuda je Hitler smatrao da je ličnost, koja treba da drži vlast u Rumuniji, svakako Antonescu, a ne Horia Sima, bez obzira na ideološke momente. To je ona ista politika, koja je ukinula da se Nemačka uzdržava svakog aktivnog pomaganja »Strelastih krstova« u Mađarskoj, sve dok je izgledalo da može dobiti šta joj treba od Kallay-ove vlade i drugih desno-gradanskih i dobrim delom anglofilskih režima u toj zemlji.

Dok su drumovima Rumunije, gde su se odigravale borbe između vojske i legionara, maršovale nemačke trupe,

dobile su nemačke ustanove u Rumuniji nalog da stanu na Antonescu-ovu stranu. Izme u ostalih, ovaj zadatak je dobio i tadašnji nemački opunomoćnik za rumunsku petrolejsku privredu, ing. Hermann Neubacher. Opunomoćnicima Uprave VI ostalo je jedino još da spasu nekoliko najistaknutijih članova »Gvozdene garde«, na čelu sa Horiom Simom. Oni su, uz pomoć nemačkog vazduhoplovnog atašea, prebacili ove članove garde u Nemačku i tamo ih internirali. Tek 1944. godine, posle smenjivanja Antonescu-a i rumunske kapitulacije, nemačko rukovodstvo se ponovo vratilo na Horiu Simu. Tada je formirana nekakva »rumunska vlada u emigraciji«, slična vladi koju je, za Bugarsku, gotovo u isto vreme u Nemačkoj obrazovao Aleksandar Cankov. Međutim, taj eksperiment je ostao bez ikakvog dejstva.

U vezi sa ovim zbivanjima u Rumuniji smenjen je i dotadašnji poslanik Nemačke u Bukureštu. Na njegovo mesto postavljen je von Killinger, bivši visoki rukovodilac SA. Izgleda da je to postavljanje usledilo baš zbog toga, da se u Rumuniji onemogući dotadašnja linija SS-a. Killinger je 1934. godine prilikom likvidacije Roehm-a i ostalih rukovodilaca SA, jedva bio izvukao glavu. Otuda je bio protivnik Himmler-a i SS-a. On je uspeo kod Hitler-a, da ovaj izda naređenje da se iz Rumunije povuku svi eksponenti RSHA. Štaviše, Killinger-ov izveštaj je toliko razjarilo Hitler-a protiv pretstavnika Uprave VI RSHA u Rumuniji, da je zapretio Heydrich-u njihovim hapšenjem, ako odmah ne obustave svaku delatnost u toj zemlji.

Udar, koji je tim povodom nanesen RSHA-u, paralisao je dejstvo Uprave VI u Rumuniji za duže vreme i potresao je, uopšte, ugled te ustanove kod Hitler-a. Tek kasnije je Heydrich uspeo da ponovo tajno uputi svog opunomoćnika u Rumuniju, koji se u svojoj delatnosti držao vrlo uskih granica.

Neuspeh RSHA u Rumuniji olakšao je akciju Abwehr-a u toj zemlji. Pošto je, uopšte, odnos između Nemačke i Rumunije, naročito posle otpočinjanja rata protiv SSSR-a, bio determinisan vojnim savezništvom i išao po vojnoj liniji, to je i Abwehr, kao vojno-obaveštajna ustanova, odigrao u toj zemlji važnu ulogu.

3) Obaveštajna služba i nema ko-sovjetski rat

a) Delatnost Abwehr-a

Svoje veze sa Crvenom armijom u weimarskom periodu Reichswehr je iskoristiš avao i za obaveštajni rad, bar u okviru prikupljanja informacija o sovjetskom ratnom potencijalu. Me utim, ova je obaveštajna delatnost bila ograni ena izvesnim prakti nim momentima. Reichswehr-u je veza sa SSSR-om, kao egzercirištem i snabdeva em, bila isuviše dragocena da bi je kompromitovao obimnijom delatnoš u na obaveštajnom polju.

Još od 1922/23 godine, ekonomske veze izme u Nema ke'i SSSR-a predstavljale su zna ajan domen nema ke spoljne trgovine. Reich je sam finansirao razvoj i proširenje obima tih veza, daju i Sovjetskom Savezu robne kredite, odnosno garantuju i nema ki izvoz u SSSR. Sovjeti su, sa svoje strane, forsirali tako e ove veze, jer su im one služile za ubrzano sprovo enje industrijalizacije sovjetske privrede. Nema ka je isporu ivala Sovjetskom Savezu mašine, kompletne fabri ke ure aje, itd.; nema ki inženjeri su planirali velika industriska i energetska postrojenja, nema ki stru njaci su u velikom broju pozivani u SSSR. Pored toga su u Moskvu odlazili i nema ki službeni pregovora i za sklapanje trgovinskih poslova.

Sve Nemce, koji bi se poslovno bavili kra e ili duže vreme u SSSR-u, pozivalo je, po njihovom povratku, Ministarstvo privrede da podnesu detaljan izveštaj o svojim zapažanjima i utiscima. Ustvari tu se radilo o izveštajima koji su bili namenjeni obaveštajnoj službi vojske. Ministarstvo privrede služilo je samo kao kamuflaža, da se ne bi odala ustanova zainteresovana za te informacije.

Sa stupanjem u dejstvo Amt-a Ausland/Abwehr obaveštajna služba protiv SSSR-a postala je jednom od najvažnijih delatnosti toga aparata. Tom se službom upravljalo neposredno iz centrale. Me utim, kanali su vodili iz centrale u SSSR preko triju Ast-ova, orijentisanih, pre svega na sovjetski prostor i na zemlje koje se grani e sa Sovjetskim Savezom. U tom pogledu je naro ito važna

bila delatnost Ast-a u Stettin-u, u ije je radno podru je spadala Skandinavija sa Finskom. Ast u Sttetin-u je, preko severnih zemalja, obaveštajno radio prema SSSR-u. Isto tako je u tome pravcu bio aktivan i Ast u Koenigsberg-u, kasnije u Danzig-u, i Ast u Breslavi. Ovi Ast-ovi su imali svoje agente na sovjetskoj teritoriji ili su preko agenata u susednim zemljama pribavljali podatke o Sovjetskom Savezu, ali je u njihovom radu bilo važnije da svojom mrežom olakšaju rad agenata, povezanih neposredno sa Abwehr-ovom centralom. U tome je najvažnije bilo pružanje pomo i pri ubacivanju na sovjetsku teritoriju i prihvatanje agenata pri izlasku iz nje.

U vezi sa Abwehr-om stajali su i veliki nema ki industriski koncerni koji su obavljali krupne poslove prilikom izgradnje sovjetske industrije. Me u ove treba ubrojiti naro ito elektrotehni ke grupe Siemens i AEG. Pretstavnici i službenici tih firmi, koji su radili na montaži velikih industriskih postrojenja u raznim mestima Sovjetskog Saveza, davali su Abwehr-u zna ajne podatke. Na isti na in se Abwehr koristio i preduze ima koja su nabavljala duvan iz Turske i koja su tamo imala kontakta i sa sovjetskim interesentima. Transportna preduze a, kao firma Schenker i Co., predstavljala su i izvor podataka za Abwehr i dobru kamu-flažu za njegove agente. Sli no su delovale i parobrodske linije sa svojim filijalama u Persiskom Zalivu i u Jegejskom Moru.

Posebno poglavlje ine veze, koje su postojale izme u nema ke obaveštajne službe i ruske beloemigracije. U sedištima te emigracije, u Berlinu, Parizu i u prestonicama država evropskog jugoistoka, radilo je me u emigrantima mnogo zavrbovanih agenata Abwehr-a.

Rusko-finski rat iz 1939 godine odigrao je vanredno važnu ulogu u formiranju mišljenja nema kih vojnih krugova o snazi Crvene Armije i o sovjetskom ratnom potencijalu. Ono, što su tom prilikom saznali, navelo je rukovodioce nema ke obaveštajne službe na potcenjivanje Sovjetskog Saveza. Kada su se, na demarkacionoj liniji u Poljskoj, srele nema ke trupe sa sovjetskim trupama, taj utisak je poja an. Po opremi, mehanizaciji i držanju sovjetskih trupa, vojni krugovi su stekli uverenje,

da Crvena Armija ne može predstavljati ozbiljnog protivnika dobro opremljenoj i obu enoj nema koj vojsci.

Tek je razvoj rata, koji je otpočeo nema kim napadom na SSSR 22 juna 1941, pokazao Abwehr-u da je i on pogrešno ocenio snagu Sovjetske Armije. Mada vojska, koja je 1943 godine pobedila kod Staljingrada i otada poela nezadrživo da potiskuje Nemce natrag prema granicama Reich-a, nije bila ni sli na onoj, koja se, u letnjim mesecima 1941, predavala nema kim jedinicama, ipak ni ova vojska iz 1941 nije li ila na ono što su nema ki obaveštajni organi bili videli u Finskoj i Poljskoj. Istina, rat u Finskoj i podela Poljske bili su pots'ticaj za ozbiljnu veliku izgradnju Crvene Armije po modernim na elima. Nastala je masovna produkcija vojne motorizacije, i sprovoenje reformi unutrašnjeg ustrojstva vojske i komandnog kadra, koje su Crvenoj Armiji u ratu 1941 do 1945 dale punu udarnu snagu, a koje u doba rusko-finskog rata i sovjetske okupacije Poljske nisu bile došle do izražaja.

Prilikom pripremanja napada na SSSR, Abwehr je dobio još i zadatke, koji su se odnosili na u eš e u kamufliranju gomilanja nema kih trupa na polaznim položajima protiv Rusije. Abwehr je bio pozvan da preko svoje mreže na pogodan na in širi verzije o tome, da gomilanje nema kih divizija predstavlja pripreme za akciju iskrcaavanja na Britanskim ostrvima, ili akciju prodora na Bliiski Istok. I najzad, ve postoje i zadaci Arwehr-a u pogledu obezbe ivanja vojnih tajni i dalje su pooštreni i prošireni u vezi sa pripremama za napad.

Kada je, 22 juna 1941, nema ka vojska krenula preko sovjetske granice, krenuo je sa njom i Abwehr u ve opisanoj organizacionoj formi. Me utim, ogromni ruski prostor, sa svojim specifi nim uslovima i problemima, postavio je Abwehr-u druk ije zadatke nego Zapad ili balkanske države, gde je on dotada skupljao svoja okupaciona iskustva. Abwehr je imao da se sukobi sa brojnim teško ama prilikom prodiranja u pozadinu sovjetskih trupa. Nedostajao mu je oslonac u sovjetskim zemljama, odnosno nije bilo ranije izgra enog mehanizma pete kolone, kao što je to bio slu aj u drugim zemljama. Zato se u velikoj meri

morao da osloni na izvlačenje zaključaka iz izveštaja koje bi dobijao od saslušanih zarobljenika, od civilnoga stanovništva, itd.

Pripremaju i se za akciju Wehrmacht-a protiv SSSR-a, Abwehr je u okupiranoj Poljskoj obrazovao posebni štab pod kamuflažnim nazivom »Walli«. Prvo je Abwehr-ov sektor I, nadležan za pribavljanje obavještajnih podataka, stvorio na poljskom okupacionom području štab »Walli I«, pod rukovodstvom majora Baum-a, koji je smatran najboljim Abwehr-ovim stručnjakom za SSSR. Kasnije su i sektori II i III Abwehr-a obrazovali svoje specijalne štabove za rad prema SSSR-u, služe i se istim kamuflažnim nazivom, to jest »Walli II« i »Walli III«. Na posletku su sva tri štaba objedinjena u »Stab Walli«. Za šefa ovog specijalnog ogranka Abwehr-a bio je postavljen potpukovnik Schmalschlaeger, poznat i po tome što je, na čelu jedne pokretne Abwehr-ove komande, djelovao u Jugoslaviji za vreme operacija 1941 godine.

U okviru »Stab-a Walli« obučavani su agenti, regrutovani među zarobljenim sovjetskim vojnicima. Oni su osposobljavani za izvršavanje Abwehr-ovih zadataka u sovjetskoj pozadini, u koju su prebacivani preko linije fronta. Tim agentima su upravljale posebne Abwehr-ove frontne ustanove.

Za veće zadatke postojali su posebni logori za obuku kraj Berlina i blizu Stettin-a. Tu je vršen izbor naročito kvalifikovanih zarobljenika i beloemigranata. Po završenoj obuci, ova su lica, kao rukovodioci manjih grupa Abwehr-a I i II, slati »Frontnim Ast-ovima«, gdje su vršili, sa svoje strane, obuku novih agenata. Radi sprovođenja akcija, ovi probrani agenti su u trojkama ili četvorkama spuštani padobranom iza sovjetskog fronta. Svaka takva grupa nosila je emisionu radio-stanicu radi održavanja veze sa svojim »Frontnim Ast-om«. Povratak ovih grupica na teritoriju pod nemačkom vlašću u organizovan je, po obavljenom zadatku, bilo ponovo kroz front, bilo preko Persije i Turske. Za prihvatanje ovih agenata kao i za održavanje veze sa njima korišćene su ratne organizacije Abwehr-a (Kriegsorganisationen, skraćeno KO) u Sofiji, Bukureštu i Istanbulu, o kojima je već bilo reči.

U Jugoslaviji se nalazila jedna od centrala za vrbovanje agenata za Abwehr me u ruskim beloemigrantima. Njome je rukovodio beloemigrantski pukovnik Semenski, a nadzor nad njom vršio je potpukovnik Abwehr-a, Lasser. Agenti, koji su tu vrbovani, običavali su u ve spomenutim centrima za špijunske i diverzantske delatnosti.

U Sofiji je, u tamošnjoj KO, kojom je rukovodio Abwehr-ov pukovnik Wagner (alias dr. Delius), vršio vrbovanje beloemigrant Abramov. Zavrbovana lica delom su upotrebljena za agentsku službu Abwehr-a, a delom za nema ku industrijsku miliciju i za razne pomoćne policijske formacije.

Prvih dana oktobra 1941 godine nema ka propaganda je sprovedla ogromnu dezinformaciju u odnosu na stanje na sovjetsko-nema kom frontu. U cilju uticanja na javno mnjenje SAD i Japana, ali i iz drugih razloga, proglašeno je svima sredstvima, kojima se mogla poslužiti nema ka propaganda, da je rat na Istoku praktično završen, da je Sovjetski Savez savladan i da je preostalo svega još nekoliko »policiskih operacija i slično«. U okviru te dezinformacije održao je i Hitler lično govor, u kome je istakao da »neprijatelj leži smrskan na zemlji«.

Nema ki generalštab niukoliko nije delio mišljenje, o kome je trubio Goebbels-ov propagandni aparat. Prema svima obaveštenjima, kojima je raspolagao, bilo je očigledno da je SSSR, istina, znatno oslabljen, ali da ni izdaleka nije savladan. U krugovima Abwehr-a se, pogotovu, znalo da se ovde jada o političkom potezu, o dezinformaciji sa određenim političkim ciljem. Ipak je nekoliko važnijih funkcionera Abwehr-a tražilo zbog te dezinformacije upućivanje na front, u strahu da ne e biti unapređeni i odlikovani, ako bi se ipak pokazalo da je i ovog puta Hitler bio u pravu.

Ova je činjenica vrlo karakteristična jer pokazuje neverovatni uticaj koji su Hitler-ove reči — čak i kad je sve ukazivalo na to da su one neosnovane — vršile na pripadnike nemačkog oficirskog kadra, pa i na one koji su, u osnovi, bili skeptični no nastrojeni prema njemu i njegovoj politici.

b) Akcija RSHA u SSSR-u i akcija protiv komunističkih partija

RSHA je relativno kasno razvio svoju aktivnost u oblasti koja je postala, od 1941 godine, poprištem nemačko-sovjetskog rata. Razne grane političko-policijske i obavешtajne službe, koje su obuhvaćene tom centralnom ustanovom, bile su po svome radu usmerene, uglavnom, na dejstvo u samoj Nemačkoj. Kada je formirana uprava VI, ona nije odmah raspolagala ni dovoljnim personalom niti dovoljnim iskustvima, da bi mogla sa uspehom da se posveti obavешtajnom radu u SSSR-u ili prema SSSR-u. Međutim Gestapo, kao važna grana RSHA, raspolagao je kako ljudstvom tako i velikim iskustvom za borbu protiv akcije Kominterne na nemačkoj teritoriji, za suzbijanje komunističke partije i sovjetskog obavешtajnog aparata.

Nesumnjivo najvažniji uspeh Gestapo-a je u tome pogledu, bilo već pomenuto otkrivanje AM-aparata KP Nemačke. Obaveštajni materijal, koji je tom prilikom pao Gestapo-u u ruke, poslužio je RSHA-u kao osnova za dirigovanje akcijama propagande i kontraobavешtajne službe protiv sovjetske špijunaže i političkih akcija Kominterne. Znanje, stečeno na taj način, dalo je povoda šefu Uprave IV, Mueller-u, da skrene pažnju svojim pretpostavljenim na pogrešno potcenjivanje ruskog potencijala. Međutim, njegovo opominjanje je ostalo bez dejstva. SS, kao najradikalniji deo NSDAP, bio je uveren u ogromnu suprematiju nemačko-germanskog »nordiskog ovek« nad slovensko-ruskim elementom, pa je već zbog toga naginjao apsolutnom potcenjivanju svega što je u vezi sa Rusijom i Sovjetskim Savezom.

Isto kao i Abwehr, i RSHA se za obavешtajni rad protiv SSSR-a služio i ruskom beloemigracijom. Gestapo je predao svoje agente, koji su po toj liniji radili za njega, novoformiranoj Upravi VI. Zbog kratkog vremena, Uprava VI nije ni uz njihovu pomoć mogla da uspostavi značajnije obavешtajne linije prema Sovjetskom Savezu.

Pripremajući se i sam za akciju RSHA je, maja 1941 godine, negde u srednjoj Nemačkoj obrazovao četiri Einsatzgruppe, koje su nosile naziv A, B, C i D. Od ovih

grupa prva je imala da dejstvuje u baltičkim zemljama, druga u oblasti prema Moskvi, treća na teritoriji oko Kijeva, a četvrta u južnoj Rusiji. Ustanova za rad sa Volksdeutscherima (VOMI), koja je stajala pod SS-ovskim vodstvom, igrala je važnu ulogu u pripremanju potrebnog broja tuma.

Na osnovu ugovora, sklopljenog sa SSSR-om u vezi sa sovjetskom okupacijom baltičkih zemalja, sa kojom se Berlin saglasio, iseljeni su iz tih zemalja tamošnji baltički Nemci i naseljeni u poljskim oblastima koje su pripale Nemačkoj Reich-u. Od tih Nemaca, izvestan broj je naredbom stavljen na raspolaganje VOMI-u, za vojnu službu. Ta su lica raspoređena u tumačke ete.

U blizini Leipziga, oko škole Sipo-a u Pretsch-u, obrazovane su vojne jedinice Gestapo-a, Kripo-a, SD-a i Waffen-SS-a. Tu su one opremljene i podvrgnute posebnoj obuci. Od ovih jedinica formiran je niži personal Einsatzgruppe i njihovih Einsatzkommandi. Jedan komando, koji je obuhvatao 120 do 140 ljudi, sastojao se sa 35 do 40 odsto od pripadnika Gestapo-a, sa 20 do 25 odsto od članova SD-a, sa 15 odsto od službenika Kripo-a, dok su ostalo bili tuma i pripadnici oružanog SS-a. Einsatzkommando je imao 10 do 12 oficira. Pripadnicima celog ovog aparata, koji se pripremao u punoj tajnosti, do poslednjeg trenutka nije saopštavano u koju svrhu se ove pripreme vrše.

U isto vreme kada je pošlo stvaranje Einsatzgruppe za sovjetsku teritoriju, sa njom se okupacijom razvijalo, pošli su i pregovori između u RSHA i Wehrmacht-a o pitanju upotrebe ovih organa bezbednosno-policiskog aparata. Sredinom maja je SS-general Mueller, šef Gestapo-a, u Heydrich-ovo ime poveo pregovore sa nadležnim rukovodiocem u Vrhovnoj komandi kopnene vojske, generalom Wagner-om. Pošto se njih dvojica nisu mogli sporazumeti, to je umesto Mueller-a određen Schellenberg da učestvuje u pregovorima. Krajem maja 1941 godine utvrđen je na osnovu uspešno završenih pregovora pismeni sporazum između generala Wagner-a i Heydrich-a. Po tom sporazumu su Einsatzgruppe Sipo i SD-a sa svojim

organima imale da prate Wehrmacht, sa zadatkom da u osvojenim oblastima svima sredstvima suzbiju svaki otpor. Takti ki su, na frontnim teritorijama, Einsatzgruppe i njihove Einsatzkommande bile podre ene nadležnom Wehrmacht-ovom komandantu. U pozadinskim okupiranim oblastima ta se podre enost odnosila samo na trupnu službu i na snabdevanje.

Pošto je ovaj sporazum postignut, general Wagner, Heydrich i Canaris sazvali su sve Ic-oficire vojnih grupa, armija, armiskih korpusa i izvesnoga broja divizija, ije su jedinice bile predvi ene da u estvuju u napadu na SSSR. Na tome sastanku bili su prisutni i rukovodioci Einsatzgruppaa i Einsatzkommandi koje su tada formirane. U esnici konferencije su upoznati sa pismenim sporazumom Wagner — Heydrich, a zatim su, u toku nekoliko dana, upu ivani u pitanja iz svoga delokruga u vezi sa pripremanim napadom.

Einsatzgruppe Sipo i SD-a, koje su tako formirane, dobile su, — pored redovnih zadataka, — još i dva posebna: uništenje jevrejstva i uništenje kadra funkcionera KP. Šef Einsatzgruppe D, SS-general Ohlendorf, ina e rukovodilac uprave III RSHA, koji je svega nekoliko meseci stajao na elu te grupe, izjavio je, kao svedok na nirnberškom procesu glavnim ratnim zloincima, da je po njegovom nare enju, a prema odluci Heydrich-a, u ovom kratkom vremenu njegova grupa likvidirala 90.000 Jevreja.

U obaveštajnom pogledu, težište rada je bilo vezano za Gestapo, sa glavnim ciljem suzbijanja komunizma. Zarobljeni funkcioneri KP na teritoriji SSSR-a izru eni su centralama RSHA, ili upu eni za Berlin u cilju saslušanja. Sa malo izuzetaka oni su, zatim, bez ikakvog daljeg postupka likvidirani.

Obaveštajne mogu nosti za prodiranje Einsatzgruppaa i Einsatzkommandi u centre sovjetske pozadine, bile su prakti ki male, pa je zbog toga ovaj aparat bio aktivniji u masovnom uništavanju stanovništva u okupiranoj Rusiji i Ukrajini, a naro ito u uništavanju sovjetskih državnih i partiskih funkcionera.

U vezi ove delatnosti RSHA, usmerene na uništenje partiskog aparata i funkcionera KP u SSSR-u, treba ukratko razmotriti aktivnost koju je Glavna uprava bezbednosti Reich-a — naročito preko Gestapo-a — razvila u odnosu na komunističke partije u Nemačkoj i okupiranim zemljama Evrope. U ratnom periodu delatnost komunističke partije protiv nacizma u Evropi predstavljala je za RSHA naročiti stalni problem kome je bila posvećena najveća pažnja njegovih organa.

Već je i ranije prikazano na kakav je način uspeo Gestapo da razbije Komunističku partiju Nemačke i da onemogući njen sistematski rad i obnavljanje njenih organizacija na teritoriji Reich-a. Prilikom okupacije Danske i Holandije, Gestapo je tamo pohapsio niz funkcionera koji su radili na stvaranju veza u Reich-u i na obnavljanju delatnosti KP Nemačke. Slično je bilo i u Francuskoj. Međutim, s obzirom na činjenicu da je veliki njen deo ostao neokupiran, mogli su funkcioneri KP Nemačke i KP Austrije odatle nastaviti svoj rad. U samoj Nemačkoj su se, u toku ratnog perioda, formirale nezavisne pojedinačne organizacije KP, bez veze sa funkcionerima u emigraciji. Te grupe nisu, po shvatanju Gestapo-a, predstavljale — zbog svoje razbijenosti i zbog nedostatka centralnog vođstva — veliku opasnost. Ipak su davale povoda nemačkom aparatu bezbednosti da prema njima upotrebi posebnu budnost, s obzirom na mogućnost sabotaže, a naročito u vezi sa velikim prilivom inostranih radnika i zarobljenika.

Gestapo je naročito budno pratio delatnost akcije, poznate pod nazivom »Nacionalni komitet Slobodna Nemačka« i »Savez nemačkih oficira«. Glavne ličnosti u ovoj akciji bile su: funkcioner nemačke KP Erich Weinert i nemački konjiki general von Seydlitz koji je zarobljen kod Staljingrada. Radilo se o organizovanju nemačkih ratnih zarobljenika u SSSR-u, a Gestapo je uskoro utvrdio da je Nacionalni komitet rukovodio i neposrednim radom KP u Nemačkoj. Nacionalni komitet se starao da okupi protivnike nacional-socijalističkog režima iz svih krugova i slojeva stanovništva, a istovremeno i da izgradi ilegalni

partijski aparat KP u Reich-u. U vršenju ovakvog svog zadatka, Nacionalni komitet je vršio u SSSR-u specijalno školovanje nemačkih ratnih zarobljenika, koje je zatim ubacivao na teritoriju Reich-a.

Suzbijaju i ovu akciju, Gestapo se trudio da sovjetske agente, ubacivao na teritoriju Reich-a, ne samo otkrije već i prevrnuje. Ovaj je posao olakšan time, što je izvestan broj ubačenih agenata Nacionalnog komiteta bio ostao veran nacizmu i odmah se, po dolasku u Nemačku, javio vlastima. Tim putem je Gestapo sebi stvorio obaveštajne linije u SSSR-u, ubacuju i sa svoje strane ovako prevrbove agente natrag iza sovjetskog fronta. Sem toga je, u veštama srazmerama, vršeno i preuzimanje radio veza otkrivenih agenata sa ruskim obaveštajnim centrima. Najzad, na mesto uhapšenih pravih agenata, RSHA je podmetao lažne i slao ih u Sovjetski Savez. Svi ovim merama je RSHA praktički paralisao jedan deo akcije Nacionalnog komiteta. Štaviše, baš usled delatnosti komiteta stekao je mogućnost za obaveštajni rad u pozadini sovjetskog fronta.

U pogledu rada KP Austrije, Gestapo je utvrdio da su 1943 godine ubačeni na teritoriju Reich-a (a prvenstveno u Austriju) u veštama broju funkcioneri austrijske KP iz Francuske. Oni su se javljali pod vidom francuskih civilnih radnika za rad u Austriji. Gestapo je nailazio na njih po preduzeima industrije naoružanja, gde su nastojali da organizuju ćelije KP. Prema iskustvima Gestapo-a, ovaj ilegalni rad u Austriji bio je znatno jači i od svih drugih rada u samoj užoj Nemačkoj.

Na teritoriji Čehoslovačke, Gestapo je naišao na ilegalni »Centralni nacionalno-revolucionarni odbor Čehoslovačke« koji se tamo formirao posle 1942 godine, pod svojom KP Čehoslovačke. U toku ratnog perioda Gestapo je imao prilično posla sa ćeljskim komunistima, jer su na mesto uhapšenih odbora i funkcionera nikli novi, a sama KP Čehoslovačke uspevala je, opet iz SSSR-a, da obnavlja manje ili više organizacije i grupe, i bila je tehnički dobro opremljena.

Prema mišljenju Gestapo-a, u Poljskoj nije bio pogodan teren za razvijanje ilegalnih komunističkih grupa,

mada ih je i tamo bilo. Mnogo posla zadavale su tamo nema kom aparatu bezbednosti grupe desni arske orijentacije. Naro ito pažnju trebalo je, po shvatanju Gestapo-a, obratiti na politički razvoj u Francuskoj, gde se Komunisti kao najaktivniji inilac u organizovanju otpora protiv nemačke okupacije. Gestapo je neprekidno i veoma radikalno vršio razne akcije protiv Komunističke partije Francuske i ostalih ilegalnih organizacija koje su stajale pod njenim vodstvom. Smatralo se da je u toj delatnosti imao uspeha i da je uklonio mnoge vođe i ljude iz rukovodstva.

Slična je bila situacija i u Belgiji, u kojoj je juna 1941. godine izvršeno hapšenje funkcionera KP. I tu je osnovana, posle toga, obuhvatna organizacija snaga otpora protiv nemačke okupacije, u kojoj je vođa u ulogu igrala Komunistička partija. U suzbijanju sabotažnih i sličnih akcija, koje je vršila ova organizacija, učestvovali su tako Sipo, tako i tajna vojna policija. U celom toku rata imao je Gestapo posla oko suzbijanja aktivnosti KP. Međutim, nemački aparat bezbednosti smatrao je da je uspeo da svede ilegalnu aktivnost u ovoj zemlji na malu meru.

Dok u ostalim zemljama zapadne Evrope, koje su bile pod nemačkom okupacijom, po mišljenju Gestapo-a, nije bilo snažne i kompaktne organizacije, te je mogao sa otporom, koji su organizovale komunističke partije tih zemalja, da iziđe na kraj i da drži situaciju pod kontrolom, dotle je u Italiji, a naročito na Balkanu, imao pred sobom mnogo teže zadatke. Što se tiče Balkana, a posebno Jugoslavije, biće o tome govora na drugom mestu. U pogledu Italije pojavila se ozbiljna akcija Komunističke partije posle kapitulacije te zemlje, naročito u severnim industrijskim krajevima.

Kako bi ulaznje u pojedinosti antinacistički pokret u okupiranoj i neokupiranoj Evropi, u periodu 1939. do 1945. godine, znatno premašilo okvir ovih razmatranja, dovoljno je da se na ovom mestu utvrde po tome pitanju, s obzirom na delatnost RSHA koja se nosila sa ovim organizovanim otporom, ukratko neke karakteristike. Tako, naprimera, nemačka služba bezbednosti nije smatrala da

nailazi na nerešive probleme koji bi proistekli iz organizovane i smišljene vođene partizanske i oslobodilačke akcije, izuzev u Jugoslaviji i SSSR-u. Po oceni Gestapo-a, on je u zajednici sa drugim nacijama nema kog aparata bezbednosti, uspevao da drži u drugim zemljama situaciju pod kontrolom. Ponegde, kao naprimer u Francuskoj i nekim drugim zemljama, bilo je savladavanje situacije skopano sa povremenim krupnim egzekutivnim akcijama. Sve do pred kraj rata, u okupiranoj Evropi — sa izuzetkom pomenute dve zemlje — akcija nema kojih policijskih vlasti spremljena je, kako je smatrao Gestapo, da dođe do neke pobuna ili ustanaka koji bi u ozbiljnijoj meri ugrožavali poredak koji je uvela okupacija.

Ovo je tumačenje time, što je aparat RSHA svojom široko postavljenom delatnošću u najvećem broju slučajeva imao obaveštajni uvid u aktivnost protivničkih snaga, pa i komunističkih partija. To mu je omogućilo da bezobzirnim i brutalnim zahvatima, po potrebi, esto u samom začetku, zatire i onemogućuje i svaki ozbiljniji poduhvat protiv nemačke okupacione vlasti.

To ne znači, naravno, da je u svakom pojedinom konkretnom slučaju RSHA nadmudrio ili pobedio protivničke snage, niti da je uspeo da u okupiranoj Evropi svugde stvori ono stanje gotovo pune bezbednosti, koje je stvorio i održao do kraja na teritoriji Reich-a. Ipak, posmatrajući i ovo pitanje kao celinu, pada u oči činjenica da je do pred sam kraj rata uspeo, bar što se tiče velikih linija, da održi situaciju u svojim rukama, sa izuzetkom jugoslovenskih i sovjetskih teritorija.

Sa prilikom masovnog zarobljavanja formiran je veliki ljudski rezervoar iz koga su se mogli vrbovati agenti protiv SSSR-a. Gestapo i uprava VI dobili su odobrenje da rade u ovim zarobljeničkim logorima, kao i u logorima jedinica generala Vlasova.

Već 17. jula 1941. godine, ni nepun mesec posle otpočinjanja napada na SSSR, izdata su specijalna uputstva o radu komandi šefa Sipo i SD-a koje su imale da dejstvuje u zarobljeničkim logorima. Prethodno je o tome bio postignut sporazum između OKW-a, kao nadležnog za ratne zarobljenike, i Heydricha, kao šefa RSHA. Prema

tim uputstvima, ovim je komandama Sipo i SD-a stavljeno u zadatak da izvrše politiku proveru svih zarobljenika, i da izluče i odrede dalji postupak prema onima koji su u »politikom, kriminalnom i drugom pogledu« nepoželjni i opasni, a isto tako prema onima koji se mogu upotrebiti za »obnovu okupiranih teritorija«.

Značajna je pojedinačnost iz uputstva ona prema kojoj se pominjanim komandama ne mogu staviti na raspolaganje nikakva pomoćna sredstva, pošto »knjige poternica« i »vanredni spisak poternica za SSSR« sadrže vrlo mali broj lica.

Komandama je posebno stavljeno u zadatak da se od samog početka koriste za svoju obaveštajnu delatnost u logorima, agentima zavrbovanim među zarobljenicima, bez obzira na to da li su tu posrednici komunisti ili ne. Ti agenti su imali kasnije da se upotrebe na okupiranim teritorijama. Njihovom pomoću trebalo je u logoru, pre svega, otkriti sve važnije državne i partijske funkcionere SSSR-a, naročito profesionalne revolucionare, funkcionere Kominterne, sve značajne funkcionere SKP(b) i njenih sporednih organizacija, zatim narodne komesare i njihove zamenike, važnije ličnosti centralnih i srednjih instancijskih državnog aparata, bivše politkomesare Crvene Armije, istaknute ličnosti iz privrednog života, sovjetske intelektualce, Jevreje, i sva lica koja su poznata kao »huška i ili fanatički komunisti«.

Lica koja su mogla biti iskorišćena za agenturu ili za zadatke u okupiranim oblastima SSSR-a, trebalo je odmah privesti tim poslovično. Od viših funkcionera trebalo je zahtevati da kažu sve što znaju o merama i metodima sovjetske države, KP ili Kominterne. Sva lica koja su pripadala jednoj od unapred utvrđenih »negativnih kategorija« imala su biti pogubljena. U tome cilju logorske su uprave bile dužne da ih otpuste iz logora, a time i iz nadležnosti vojnih vlasti, i da ih predaju Einsatzkomandama. Pogubljenja se nisu smela vršiti u samom logoru ni u njegovoj neposrednoj okolini. Kod logora sovjetskih zarobljenika u Poljskoj, u blizini sovjetske granice, trebalo je izdvojene zarobljenike pogubiti, po mogućnosti, na sovjetskoj teritoriji.

Karakterističan primer za odnos između RSHA i Wehrmacht-a u pogledu organizacije generala Vlasova, je događaj koji se odigrao 1944 u proleće oko Vlasovljevog saradnika, zarobljenog sovjetskog oficira Žikova. To je bio mladi čovek, nekadašnji urednik lista »Izvestija« i pomoćnik komesara prosvete RSFSR. On je, posle zarobljavanja, vršio uz Vlasova neku vrstu uloge političkog savetodavca ili komesara. Njegovo je nastojanje — kao i Vlasovljevo — išlo za tim da Nemačka odobri formiranje posebnih jedinica pod komandom Vlasova, koje bi se obučile i organizovale odvojeno od Wehrmacht-a i predstavljale koordiniranu armiju od nekoliko divizija. Preduslov za ovo je, sa strane Vlasov-Žikov, bio da se sa Nemačkom dogovori mesto da obavezna izjava, po kojoj Nemačka ne namerava da odvoji, u slučaju sloma staljinističkog režima, Ukrajinu od Rusije.

Wehrmacht je, u načelu, bio sklon da odobri formiranje velikih Vlasovljevih jedinica, eventualno i da tretira Vlasovljevu vojsku kao neku vrstu saveznika, a ne kao pomoćni trup. Međutim, radikalni partijski krugovi u Nemačkoj, a naročito SS, bili su odlučni protivnici te koncepcije. Njima je, bez obzira na bezizglednu ratnu situaciju, lebdelo pred očima utamanjivanje slovenskih elemenata, odvajanje Ukrajine od ostale Rusije, stvaranje velikih prostora za nemačku kolonizaciju na Istoku, itd. Sam Hitler naginjao je ovim radikalnim idejama. Tako do izjave, koju je Vlasov tražio u pogledu Ukrajine, nije došlo, niti je odobreno formiranje velikih Vlasovljevih jedinica. Ovo poslednje bi, eventualno, Wehrmacht u svom realističkom gledanju na vojni položaj, još i mogao da sprovede. No, da do toga ne bi došlo, u RSHA je odlučeno izvođenje udara protiv Vlasova. Sumnja se, da se u Vlasovljevom štabu kriju sovjetski agenti, pokazala su se nedokazivim. Međutim, jedne noći, Žikov je pod izgovorom nekog telefonskog poziva izmamljen iz svoga stana, brzo uhapšen u jedan automobil i nekud odveden. Otada mu se gubi svaki trag.

Posle Žikovljevog nestanka, Wehrmacht je ukinuo sve, što je bilo u njegovoj moći, da toga važnoga saradnika opet pronađe. Međutim, berlinska policija je nestanak Ži-

HIMMLEROV SARADNIK U PRAGU

Heydrich, šef RSHA, postavljen je septembra 1941 godine i za vršioca dužnosti „protektora Reich-a“ u eškoj. Pošto je on ubijen, juna 1942 godine došao je na njegov položaj u Pragu drugi važniji Himmler-ov saradnik, SS-general Daluege, komandant Policije poretka Tre eg Reich-a. Na fotografiji: Daluege sa „pretsednikom eško-moravskog protektorata“, dr Hächom

kova i njegovo ugrabljivanje primila gotovo nezainteresovano. Vo ena je neka površna istraga i najzad je celo pitanje zataškano. Vlasovljevom štabu je stavljeno do znanja izvesnim kanalima da je bolje da se za Zikova ne interesuje mnogo.

RSHA je u pogledu ve e upotrebe ruske beloemigracije bio uzdržljiv. On je koristio beloemigrante na teritoriji Reich-a kao informatore i agente, ali ih nije pripuštao na rusku teritoriju, niti im je poveravao važnije uloge. Ako bi ovaj elemenat dobio snažniji uticaj bilo bi, prema shvatanju RSHA, otežano ono komadanje SSSR-a, odnosno Rusije, koje je u krugovima RSHA lebdelo pred o ima kao nema ki nacionalni cilj.

U vezi stim se može pomenuti još i poduhvat grupe C Uprave VI RSHA, koji je poznat pod oznakom »Zeppelin«. Ovaj je poduhvat izgra en na upotrebi zavrbovanih sovjetskih zarobljenika. Posle odgovaraju e pripreme, oni su uba eni u velikom broju iza ruskoga fronta, sa zadatkom da pribave obaveštenja o položaju u SSSR-u. Za razliku od ranije pomenutog ubacivanja agenata na teritoriju iza sovjetskoga fronta, poduhvat »Zeppelin« imao je za cilj jedino pribavljanje informacija, s obzirom da je nema ka obaveštajna služba bila vrlo slabo obavještena o pravom položaju iza sovjetskih linija.

4) Personalne promene u RSHA

U toku leta 1941 godine došlo je do izvesnih nemira u tzv. eško-Moravskom protektoratu. Ti nemiri su se izražavali u manjim demonstracijama, popuštanjem radne discipline, i si. S obzirom na važnost eških teritorija za nema ku ratnu privredu (protektorat je smatran bezbednim od bombardovanja, pa je tamo u sve ve oj meri izgra ivana ratna industrija), Hitler ie tražio oveka jake ruke, koji bi pomalo uzdrmanu situaciju opet doveo u potpun red. Dotadašnji »protektor« Reich-a za ešku i Moravsku, raniji ministar inostranih poslova baron von Neurath, poslan je na diplomatsko bolovanje. Po predlogu svog najbližeg savetodavca, šefa partiske kancelarije NSDAP, Martina Bormann-a, Hitler je odlučio da Heydrich-u poveri položaj »vršioca dužnosti protektora«, sa zadatkom da ešku opet primiri.

Himmler nije bio uopšte upućen u ovo Heydrich-ovo naimenovanje, niti mašta upitan u vezi s tim. Na njega je to ostavilo utisak da, s jedne strane, njegov najbliži saradnik vodi svoju sopstvenu politiku, a s druge, da Hitler radi direktno, mimo njega, sa njegovim podređenim.

Za Heydrich-ovu ličnu spremnost je značajna politika koju je on zaveo u Češkoj. Očekivalo se da će otpočeti odlučnim merama, svojom poznatom brutalnošću i bezobzirnošću. Međutim, umesto toga Heydrich je, po sprovođenju malobrojnih, ograničenih oštrih mera obezbeđivanja, pokrenuo jednu veštu i lukavu politiku. Neprestano je isticao kako Heydrich vodi politiku umerenosti i pomirivosti. Iako su sprovedene i neke male socijalne pomoći, iako je Heydrich-ova politika išla je na popularisanje njegove ličnosti, sa jasnim ciljem da ovako povećaju njegovu popularnost upotrebi protiv češkog stanovništva. Na taj način je, s jedne strane, želeo da pocepa češki narod, da oduzme onim češkim krugovima — koji su bili izrazito antinemački nastrojeni — uticaj na češku masu; s druge strane, međutim, radilo se o iglama i o sticanju lične pozicije kod Hitler-a, kako bi se stekavši glas mudrog političara preporučio za više funkcije u vrhu rukovodstva Reich-a.

Atentat na njega, izvršen krajem maja 1942 godine, nije bio skovan u Češkoj, niti su ga izvršili stanovnici »protektorata«. Atentatori su došli iz inostranstva, a poslala ih je češka emigracija uz britansku pomoć. Razlog za njegovo uklanjanje bila je pre svega, sama njegova ličnost, a i opasnost koju je predstavljala njegova politička veština. Heydrich je nastojao da kod njega stekne glas razumnog i pristupačnog čoveka, i da naročito istakne da je obuzdavao radikalne metode ministra Frank-a. U Heydrich-ove poteze spadalo je i njegovo slobodno kretanje, bez ikakvih naročitih mera bezbednosti, što je olakšalo i izvršenje atentata.

Posle Heydrich-ove smrti sledilo je poznato razaranje sela Lidice, u koje su se bili atentatori spustili po svome dolasku iz Velike Britanije. Isto tako je bilo i drugih represivnih mera. U Češkoj je počinila era progona. Istina, oni nikada nisu uzimali ni izdaleka one srazmere, koje su bile svakodnevnice naprimer u Jugoslaviji.

HEYDRICHOV NASLEDNIK

KALTENBRUNNER

Na čelu RSHA, Heydrich-a nasleđuje austrijski nacista Ernst Kaltenbrunner. On ni izdaleka nema politički značaj i uticaj svoga prethodnika, ali ne zaostaje za njim u okrutnosti i bezobzirnosti svojih metoda. U Nürnberg-u je osuđen na smrt vešanjem

Posle Heydrich-ove smrti, Himmler je li no preuzeo rukovo enje RSHA-om. Vodio ga je oko devet meseci, sve do januara 1943 godine. O igledno je on, za to vreme, tražio oveka koji nebi mogao, kao Heydrich, da mu se jednoga dana izmakne iz ruku i da postane isuviše mo an. Vrlo je teško bilo na i oveka koji bi mogao da ispuni mesto, upražnjeno Heydrich-ovom smr u, ne samo što se ti e brutalnosti u planiranju sopstvenih poduhvata i u sprovo enju Himmler-ovih ideja, nego i u pogledu radne sposobnosti i mogu nosti da savlada ogroman aparat, koji je pretstavljalo izgra eni RSHA. Heydrich je bio sam izgradio taj džinovski kompleks i poznavao ga je stru no i personalno do u sitnice. Imao je obi aj da li no rešava ponekad bezna ajna akta, kako bi time izazvao kod podre enih organa utisak da sve zna i o svemu vodi ra una.

Najzad je, posle dugog oklevanja, Himmler-ov izbor pao na Austrijanca Kaltenbrunner-a, višeg vo u SS-a i policije u Be u. Himmler je time u inio potez, koji je bio sra unat i na to da e Hitler rado prihvatiti poveravanje važnog položaja nekom svom zemljaku.

Kaltenbrunner nije bio dorastao zadatku koji mu je postavljen ovim naimenovanjem. On nije imao pregled nad aparatom RSHA. Starešine pojedinih uprava nau ili su, posle Heydrich-ove smrti, da rade neposredno sa Himmler-om. Nerado su primili ranije podre enog novajliju za šefa. S druge strane je i Himmler, u želji da unapred spre i da Kaltenbrunner sebi stvori makakvu samostalnu poziciju, nastavio da radi sa starešinama pojedinih uprava. Tako je Kaltenbrunner bio šef jednog aparata koji je radio punom parom, ali kojim on nije bio u stanju da diriguje. Može se re i da ga je tai aparat vukao, umesto da bude on taj koji aparat pokre e. Usled toga je Kaltenbrunner ostavio gotovo punu slobodu starešinama uprava, a naro ito Mueller-u, Schellenberg-u i Ohlendorf-u.

Novi šef RSHA našao se pred komplikovanim unutrašnjim problemima koji su bili vezani za složene zadatke u oblasti delokruga aparata unutrašnje bezbednosti. Odnosi izme u nacisti ke državne uprave i crkvenih zajednica postajali su sve zategnutiji.

Prema Hitler-ovom nare enju su neizle ivo nasledno optere ena lica, slaboumnici i lu aci, sistematski likvidi-

rani trovanjem. Ova akcija, prvo držana u tajnosti i sprovedena u manjim srazmerama, kasnije je postala javnim sastavnim delom nacističke populacione politike, pod izgovorom da se radi o stvaranju zdrave rase, zbog čega treba eliminisati sve opterećenje i neželjene individue. Crkve su se ovome suprostavile, ali Gestapo se uzdržavao od akcija protiv visokog klera i postupao na taj način, što su manastiri i razne crkvene zgrade zaplenjivani i pretvarani u bolnice, magazine, itd.

Prisustvo sve većeg broja inostranih radnika postavljalo je pred aparat RSHA ponekad gotovo nerešive zadatke. Inostrane obavешtajne službe, koje su neprekidno radile na teritoriji Reich-a, delom baš preko inostranih radnika, zadavale su RSHA-u dosta posla. U toku 1943 godine otkrivena je razgranata ruska špijunska organizacija, koja je imala veze u državnom aparatu Trećeg Reich-a, i dostizala do visokih funkcionera Ministarstva vazduhoplovstva i Ministarstva inostranih poslova. Ona je obrađivana pod imenom »Rote Kapelle« (Crvena Kapela) u okviru Gestapo-a. Oko 40 lica je tada osuđeno na smrt.

5) Obavешtajna služba u defanzivi na frontovima

Sa 1943 godinom nastupa, prvo, stagnacija na Istočnom frontu, a zatim, posle poraza kod Orela i Bjelgoroda, po njemu velika povlačenje. Plima nemačke vojne ekspanzije bila je izgubila svoju snagu. Razlivene bujice Wehrmacht-a su, pod sve snažnijim pritiskom antihitlerovske koalicije, počele da odstupaju, gube i poziciju za pozicijom, teritoriju za teritorijom. Sem toga su zapadni saveznici potpuno otvoreno počeli da tretiraju svoje planove o stvaranju drugog fronta.

Nemačka obavешtajna služba morala je, konačno, u svoje planove da unese izmenjenu situaciju na frontu i invaziju koja je pretila. U tu svrhu izvršila je ona svoje pripreme i izgradila je specijalizovanu službu, koja je imala da dejstvuje u pozadini neprijateljskog fronta. Njen zadatak nije bio da donosi samo obavешtenja o pozadini protivnika, već je ona imala, delimično sabotaže, osetno da ometa neprijateljski transport i da stvori zabunu.

U tu svrhu su Uprava VI i Abwehr, prvo na Zapadu, izgradili posebne mreže. RSHA je ovu svoju organizaciju

nazvao »Inzavionom mrežom« (Invasions-Netz — I-Netz), ili »Mrežom za razaranje« (Zerstoenungs-Netz, skraćeno Zer-Netz), a Abwehr se služio izrazom »Pozadinska mreža« (Rueck-Netz, skraćeno R-Netz). Dok je Uprava VI imala u vidu isključivo slučaj invazije, pripreme Abwehr-a bile su uslovljene operativnim i taktičkim razmatranjima koja su proizilazila iz opšte ratne situacije.

Zadatak »I-mreže« je bio, da nema ko rukovodstvo informiše o prilikama u područjima koja je protivnik zauzeo i da tamo izvršava primljena naređenja o obavještajnoj delatnosti i vršenju sabotaza. Pod šefovima grupa, koje su obrazovane u tu svrhu, nalazio se po jedan obavještajni rukovodilac sa dva do tri obavještajca, koji su imali sami da izgrade svoje obavještajne mreže, i rukovodilac odeljenja za ometanje (Stoertruppfuehrer) sa dva do tri diverzanta (Zer-Maenner), čiji je zadatak bio vršenje sabotaze. Pored njih se pri šefu grupe nalazio i radio telegrafista.¹⁾

Grupa je, po pravilu, nekoliko meseci obučavana u rukovanju radio emisionim aparatima i eksplozivima. Kod šefa grupe nalazila se jedna »akciona blagajna« u kojoj su se, u zalemljenim limenim kutijama, nalazili dolari i ostale potrebne devize. Kutije je trebalo otvoriti tek u slučaju akcije. Visina novčanog iznosa bila je proračunata tako, da je grupa mogla da radi pola godine i da se kroz to vreme mogla snabdevati. Pored toga je vršeno stalno pomaganje pripadnika grupe i njihovih porodica.

Grupe su bile opremljene odećom, asovnicima, radio-panicama, busolama, geografskim kartama, sanitetskim materijalom i drugim vatrenim oružjem. Diverzanti su, sem toga, raspolagali najrazličijim sabotажnim materijalom i britanskim plastičnim eksplozivom. Akcija je planirana u koordinaciji sa vojnim rukovodstvom.

Abwehr je 1943 godine takođe započeo sa pripremanjem za obavještajnu delatnost u onim područjima koja je, prema nemačkom planu, trebalo »prolazno« napustiti. Zbog toga su bili stvoreni »obavještajni punktovi pozadinske mreže«

Ovde treba ukazati da je nemačka obavještajna služba izbegavala upotrebu termina »sabotaža« zbog drastičnih mera koje su Britanci primenjivali protiv saboteru. Zato je za diverzante izabran naziv »ljudi koji razaraju«, tj. Zerstoenungsmaenner, skraćeno »Zer-Maenner«.

(Ruecknetz-Meldekoepfe, skraćeno R-Meldekoepfe), koji su kasnije dobili oznaku »Frontaufklaerungstrupp-R«, odnosno skraćeno »FAT-R« emu je dodat i broj trupa (na primer: FAT 129-R).

Glavnu tešku u oko formiranja ovih mreža predstavljalo je pomanjkanje vremena. Trebalo je posvetiti najveću pažnju brižljivom izboru agenata, koje je trebalo upotrebiti, i koje je za te zadatke trebalo obavestajno i radiotehnički školovati. Temeljitiya obuka trajala je, čak i kod sposobnih lica, 6 do 8 meseci. Agent, koga je trebalo upotrebiti — muškarac ili žena — morao je da raspolaže dovoljnom inteligencijom, odgovarajućim stepenom obrazovanja, sposobnošću da se neupadljivo kreće podrujem koje drži neprijatelj, tehničkom spretnošću, a i odlučnošću za akciju. Usto je zadatak ove mreže otežavalo i to, što je u pitanje dolazilo samo vojnicima koji izvištanje pokreta trupa, njihove jačine, naoružanja, aerodroma itd. Radilo se, dakle, samo o istim vojnim i operativnim informacijama, a ne o nekoj delatnosti političkog informisanja. To je, naravno, zahtevalo naročito prikladne agente.

Radi pripreme za svoj budući zadatak, agent je morao da posećuje kurs radio-telegrafije i kurs službe raspoznavanja. Na radio-telegrafskom kursu je učio nizove slova i brojeva, »Q«-grupe i šifrovanje. Učesnici kurseva poučavani su pojedinačno, jer oni na ulici nisu smeli da se uzajamno poznaju. Pri kraju kursa radio-telegrafije započela je paralelno i obavestajna obuka u užem smislu. Glavni deo obuke je predstavljala služba raspoznavanja (Erkennungsdienst). Ovde su agenti upoznavani, pre svega, pomoću tablica u bojama, sa svim uniformama koje su upotrebljavale protivničke vojske, sa oznakama i oznakama na rukavima, taktičkim znacima na automobilima, vojničkim putokazima, itd., siluetama tenkova, teških oružja, najviše upotrebljivanih tipova aviona, specijalnih amaca-brodova za iskrcavanje trupa, itd.

Nemačka katastrofa je došla isuviše brzo. Tako su samo u vrlo maloj meri stupile u akciju mreže koje su bile izgrađene uz znatne troškove.

U ove posebne, obimne mere nemačke obavestajne službe, spada i formiranje grupa za posebne zadatke. Ta-

kvu je grupu, naprimer, pretstavljala jedinica kojom je, pre nego što je dobio obimnije zadatke, rukovodio poznati SS-ovac ing. Otto Skorzeny. Jedinice za posebne zadatke dobile su, u toku svoga razvoja, naziv »Jagdverband«, tj. »lova ka jedinica«. To su bile, ustvari diverzantske grupe koje su postigle svoju kulminaciju za vreme poslednje nema ke ofanzive na Zapadu, decembra 1944 godine. Tada je trebalo da Skorzeny sa jakim jedinicama, odevenim u ameri ke i engleske uniforme, stvori zabunu u pozadini protivni kog fronta.

Na elo svih tih jedinica, kojima je upravljano iz centra RSHA, stavljen je Skorzeny. One su bile objedinjene štabom, koji je njima upravljao. Ovaj »Glavni štab Jagdverband-ova« imao je svoje sedište u Oranienburg-Friedenthal-u kod Berlina. Njemu su bili podre eni: Jagdverband Nordwest (severozapad), Jagdverband West (zapad), Jagdverband Suedwest (jugozapad), Jagdverband Sued (jug), Jagdverband Ost (istok), Jagdverband Suedost (jugoistok) i Jagdverband za srednju Nema ku (Jagdverband fuer Mitteldeutschland), sa školama u Oranienburg-Friedenthal-u i u Neustrelitz-u. Usto su još potpadale pod rukovodstvo Skorzeny-a, »Mornari ke borbene jedinice« (Marine-kampfverbaende), koje su svoje sedište imale u Heilighafen-u na Isto nom Moru.

Grupa VI/S RSHA formirala je i diverzantske grupe pod oznakom » uvari evropskih interesa« u Bugarskoj, SR, Ma arskoj, Jugoslaviji, Rumuniji, Austriji i u SSSR-u, koje su imale svoju školu u Ehrenhausen-u kod Graz-a.

Poja avanje partižanske delatnosti 1943 godine na Istoku, u zale u nema ke vojske, i u drugim okupiranim zemljama, prinudilo je Himmler-a da se najozbiljnije pozabavi tim problemom. U sporazumu sa OKW-om organizovao je tzv. »jedinice za suzbijanje bandi« (Bandenkampfverbaende), ije rukovo enje je poverio »Šefu jedinica za suzbijanje bandi«, SS-generalu von dem Bach-Zelewskom. Stvaranje ovih jedinica pretstavljalo je, ustvari, proširenje Himmler-ove nadležnosti i njegovih ovlaš enja. Me utim, Wehrmacht je na ovo pristao iz dva razloga. Prvo, ove posebne jedinice rasteretile su Wehrmacht, koji se borio na frontu, jer su policiskim sredstvima

osloba ale zale e vojske. Na drugoj strani je Himmler isticao da partizanima i oslobodila kim pokretima ve im delom rukovode komunisti ke partije, ili da bar na njih u znatnoj meri uti u. Koordinacija borbe ovih pokreta vršena je, po Himmler-u, prema odre enom sistemu pod rukovodstvom Moskve. RSHA je zato naglašavao potrebu da se ovoj jedinstveno vo enoj borbi suprostavi tako e jedinstvena organizacija, kako bi se i protivakcija vodila sistematski.

Von dem Bach-Zelewski imao je svoj glavni stan — koji je nosio kamuflirani naziv »Hochwald« — u neposrednoj blizini Himmler-ovog »bojnog komandnog stana« (Feldkommandostelle), prvo u blizini Žitomira, a zatim u Isto noj Pruskoj. On je pri višim vo ama SS-a i policije, u podru jima koja su dolazila u obzir, organizovao tzv. »Rukovodne štabove za suzbijanje bandi« (Fuehrungsstaebe fuer Bandenbekaempfung). Glavne snage, kojima su raspolagali ovi štabovi, davali su pukovi policije porotka. Sem toga su improvizovane i razne domoroda ke jedinice, delom pod okriljem SS-a, a pod nema kom komandom. Kao Ic-oficiri u štabovima i u jedinicama za suzbijanje bandi ctelovali su oficiri Sipo i SD-a.

Von dem Bach-Zelewski imao je dužnost da koordinira delatnost »rukovodnih štabova« i izra uje na elne direktive na temelju prikupljenih iskustava. Za neposredno takti ko rukovodstvo bili su nadležni više vo e SS-a i policije. Oficiri Ic ovih jedinica su, s vremena na vreme, svi ili po podru jima pozivani u »Hochwald« radi koordinacionih konferencija.

NA NIZBRDICI

Prvi teški udar pretrpele su Hitler-ove armije kod Staljingrada, februara 1943 godine. Bitka kod Staljingrada značila je prekretnicu u ratu i po etak nema kog poraza, jer je otada Hitler-ova ratna mašina trpela neuspeh za neuspehom, dok nije doživela potpuni slom. Nema ki

propagandni aparat, sa Goebbels-om na čelu, uložio je u toj situaciji sve snage da održava fanatizam i veru u Hitler-a i da psihološki mobilizuje narod za borbu do poslednjeg daha. Proklamovano je vođenje „totalnog rata“ i potpuna mobilizacija svih i svakoga isključivo za ratne potrebe. Tada počinje i intenzivna nacistička propaganda u Wehrmacht-u, u kome se cilju uvode i tzv. oficiri za nacionalsocijalističko izgrađivanje. Gore: feldmaršal Paulus, koji je poražen kod Staljingrada; dole: Goebbels u krugu nemačkih oficira

SLOM RUKOVODSTVA ABWEHR-a I PROPAST
NEMA KE

1) Akcija RSHA protiv Abwehr-a

a) Uklanjanje Oster-a

Ratna situacija postajala je za Nema ku iz dana u dan sve gorom. Nema ka vojska na Isto nom frontu je as brže, as sporije odstupala. Nije više bila u mogu nosti da, sem žilavog otpora, suprostavi sovjetskim trupama ma kakvu ofanzivnu akciju. Afrika je u to vreme ve bila izgubljena, a savezni ka vojska je polako napredovala preko Italije.

Tada je nema ka propaganda izbacila novu parolu o tome kako se ovaj rat ne e završiti nema kom kapitulacijom. Umesto ranijih porednih fanfara, koje su davale osnovni ton propagandi Goebbels-ovog aparata, sada se prešlo na negativne parole, koje su imale da izazivaju osećanje straha pred porazom i da otuda u nema kom narodu stvaraju spremnost za otpor po svaku cenu, do poslednjeg daha. Uporedo sa ovakvom propagandom išla su i Hitler-ova nare enja trupama na Isto nom frontu, po kojima se svaki metar zemlje ima braniti do kraja. Prilikom povla enja fronta, posade pojedinih gradova ostavljane su u beznađežnom položaju, iza sovjetskog talasa koji je napredovao pored i oko njih.

U ovoj situaciji, krug nezadovoljnika u vrhovima Wehrmacht-a i oko Abwehr-a smatrao je da je došlo krajnje vreme da se pre e na konkretnu akciju. Ovo utoliko više što su se ve pojavljivali prvi znaci kasnije sulude parole nacisti ke propagande o »Propasti bogova« i »Bici

pod Vezuvom«¹⁾). Videlo se da je Hitler daleko od toga da popusti, ustukne, blagovremeno kapitulira, i da je rešen na borbu do kraja, čak i na nema koj teritoriji. On je do poslednjeg trenutka gr evito verovao u nekakav preokret, u neko udo, u strašnu mo tajnog oružja. Sem toga, Ribbentrop ga je podržavao u uverenju da svakoga asa može do i do raspada Antihitlerovske koalicije, do sukoba izme u Zapada i SSSR-a, pri emu bi Nema ka mogla da se spase i da na toj bazi postigne svoje o uvanje i o uvanje Hitler-ovog režima. Ovu temu je Ribbentrop uporno razvijao, a imao je spremljene i njene razne varijante, prema pojedinim simptomima koje je mislio da vidi u me usavezni kim odnosima. Ali, ako bi sve bilo uzalud, Hitler je bio rešen da umre tako da njegova smrt i kraj nacisti kog režima u e u istoriju kao ogromna, totalna propast Nema ke, celog naroda i svih njegovih vrednosti. Nema ki gradovi, jedan za drugim padali su u to vreme pod udarcem masovnih, dotle nevi enih bombardovanja, koja oslabela nema ka vazдушna odbrana nije mogla ni da umanjuje, a kamoli da spre i.

Šef generalštaba vojne grupe »Sredina« (Mitte) na Isto nom frontu, general-major von Treskow, (iji je ordonans-oficir bio pruski plemi von Schlabrendorf), ina e lan užeg kruga nezadovoljnika koji su po eli da se pretvaraju u zaverenike, prihvatio se zadatka da na Hitler-a izvrši atentat. Pukovnik Lahousen doneo je, zajedno sa funkcionerom Abwehr-a von Dohnany-em, iz Berlina u Smolensk eksploziv, montiran u staklenim bocama. Jedna takva boca prokrijum arena je u Hitler-ov avion, kada se ovaj sa fronta vra ao u svoj štab u Isto noj Pruskoj. Na veliko zaprepaš enje zaverenika, avion sa Hitler-om se bez ikakvih smetnji spustio na poljski aerodrom kraj »Glavnog stana«. Paklena mašina, montirana u boci, nije eksplodirala. Zaverenici, koji su ekali u Hitler-ovom štabu u Isto noj Pruskoj, imali su mnogo muke dok su bocu neupadljivo opet uklonili iz aviona.

¹⁾ »Propast bogova« je legenda iz starogermanske mitologije o propasti sveta i bogova u plamen, kaos i mrak. Bitka pod Vezuvom odigrala se 552 g., kada je vizantiska vojska uništila Ostrogote zajedno sa njihovim poslednjim kraljem.

Od samog svog dolaska na čelo Uprave VI, Schellenberg je počeo da posmatra aktivnost Abwehr-ove centrale, a naročito Oster-a i grupe oko njega. Još od ranije, kao šef odbrambenog referata Gestapo-a, on je stekao utisak da se oko Oster-a skuplja veći i broj opoziciono nastrojenih lica. Kada mu je poverena Uprava VI, on je nastojao da delatnost Oster-a i njegovih saradnika kontroliše ne samo u Nemačkoj, nego i u inostranstvu. Aparat, koji je on organizovao, a koji je naporedo sa aparatom Abwehr-a delovao u stranim zemljama, omogućio mu je da bar u izvesnoj meri prati delovanje Abwehr-ovih poverenika i agenata.

Na svojoj strani je Canaris, primetivši podozrivost koja se pojavila u RSHA, izneo Hitler-u zamerke protiv Uprave VI, žaleći se da ona zahvata poslove iz delokruga vojske. Hitler je na to RSHA-u odlučno zabranio svaku obaveštajnu delatnost u okviru i domenu Wehrmacht-a. Ta je zabrana predstavljala dugo vremena siguran štitić za Canaris-a i Oster-a, kao i za centralu Abwehr-a uopšte, od nasrtaja RSHA, a i za prikrivanje opozicione delatnosti pojedinih funkcionera Abwehr-a.

Schellenberg je, međutim, preko svoje obaveštajne službe u inostranstvu, došao do uverenja da sa Abwehr-om nešto nije u redu. Zbog toga je iz potaje iščekivao priliku koja će mu omogućiti da prođe kroz zid kojim se ogradila centrala Abwehr-a. Najzad je u tome uspeo, i to okolnim putem.

Jedan bavarski industrijalac, koji je radio za Abwehr, uhapšen je zbog nekog deviznog prekršaja. Tom prilikom se, u svoju odbranu, pozvao na svoj odnos prema Abwehr-u i istakao da je do prekršaja došlo u izvršenju zadatka koji mu je poverio von Dohnany. Canaris je pokušao da izvuče svoga agenta, ali mu to nije pošlo za rukom. Gestapo je od uhapšenog dobio priznanje o pregovorima dr Josefa Mueller-a, tada poručnika Abwehr-a, sa papom. U tim pregovorima je učestvovao, u sporednoj ulozi, i uhapšeni industrijalac.

Za postupak po deviznim prekršajima bio je nadležan tada četverogodišnji plan, čiji je šef bio Goering. Na zahtev RSHA, kome je bilo zabranjeno da ulazi u službene prostorije Abwehr-a, Goering je ovlastio sudiju

vojnog vazduhoplovstva, Roeder-a, da u kancelariji Dohnany-a sprovede istragu i izvrši pretres. Kao vojni sudija, Roeder je imao pravo da zatraži pomoć Gestapo-a pri vršenju svojih službenih funkcija. Tako je zaobišla zabrana koja je štitila Abwehr, i Roeder se pojavio sa službenicima Gestapo-a u Dohnany-evoj kancelariji. Mada je Oster bio opomenut da se nešto sprema, ipak je iznenađenje uspelo.

Oster je pokušao da spreči i pretres Dohnany-eve kancelarije i hapšenje Dohnany-a na taj način, što je izjavio da preuzima za ovoga svaku odgovornost. Međutim, Roeder se obratio Canaris-u, pa pošto je hapšenje obrazloženo istim deviznim prekršajem, Canaris je morao da odobri i pretres. Tom prilikom su Gestapo-u pali u ruke dokumenti iz kojih je proizišlo da je Abwehr slao u inostranstvo i politički nepouzdanе agente. Pod pritiskom ovih činjenica morao je Canaris da ukloni Oster-a sa njegovog položaja.

Uprkos dokumenata, na kojima u Dohnany-evoj kancelariji, Gestapo nije ni izdaleka prozreo srazmere zavere koja se plela oko Abwehr-a. Sam šef Uprave IV, Heinrich Mueller, gledao je sa dosta uzdržljivosti na rezultate premetačine, pa je tako čelično slušao Oster-a predat na istragu glavnom sudiji nemačke vojske. Kako je ovaj bio i sam u esniku kruga nezadovoljnika iz koga je proistekla zavera, to je istragu otežao do krajnjih mogućnosti.

Međutim, Gisevius, koji je takođe pripadao užem krugu oko Oster-a, prebacio se po zadatku Abwehr-a u Švajcarsku. Zvanično je tamo upućen zbog organizovanja obavешtajnog rada, a ustvari je uspostavio vezu sa Allanom Dulles-om, povernikom američke obavешtajne službe za Evropu. Ovo njegovo povezivanje palo je u oči i jednome povereniku Abwehr-a, inače oficiru, koji je duže vremena radio u Švajcarskoj. On je o Gisevius-ovim kontaktima sa Dulles-om izvestio Canaris-a, smatrajući i to izdajom. Canaris je, međutim, na to opozvao tog oficira, a ne Gisevius-a. Tako je Gisevius ostao i dalje u Švajcarskoj, a vratio se u Berlin uoči atentata na Hitler-a od 20. jula 1944. godine. Posle toga je opet, ovoga puta ilegalno, prešao u Švajcarsku i ostao tamo do kraja rata, kada bi na nirn-

berškom procesu svedo io kao jedan od malobrojnih preživelih iz zavereni kog kruga u vrhu Abwehr-a.

Uklanjanjem Oster-a sa položaja koji je zauzimao u vrhu Abwehr-a znatno je oslabljena grupa zaverenika. Oster je u centralnom odeljenju Amt-a Ausland/Abwehr napravio klju ni položaj nezadovoljnika. On ih je krio, stavljao ih pod zaštitu Abwehr-a i pružao im na taj na in mogu nosti da se slobodno kre u po zemlji i inostranstvu. Veze prema Halder-u i Brauchitsch-u išle su preko njega. Uživaju i Canaris-ovo poverenje, on je u Abwehr-u postavljao svoja poverljiva lica na važne položaje.

Opstrukcija Oster-a usred centrale vojne obaveštajne službe, prirodno je mogla da pretstavlja izvesnu ko nicu za sprovo enje nekih Hitler-ovih namera. Oster, istina, nije mogao da uti e na tok doga aja, o kojima se odlu i-valo u najužem krugu oko Hitler-a, a sem toga je bio u ispoljavanju svojih pogleda vrlo oprezan. Ipak je njegovo sabotiranje moglo ponekad da ima izvesnog uticaja.

Što su odgovorni krugovi na Zapadu dobili nagoveštaje da u samom vrhu OKW-a postoji grupa, ija je opozicija protiv Hitler-a u izvesnoj krizi mogla da odigra zna ajnu ulogu, zasluga je Oster-a. On je okupio oko sebe i Lahousen-a, i njegovog naslednika von Freytag-a Loringhoven-a, zatim rukovodioca odeljenja I, pukovnika Hansen-a, rukovodioca Ast-a u Be u, pukovnika grofa Marogna-Redwitz-a i druge uticajne oficire na klju nim položajima Abwehr-a.

b) Držanje Himmler-a prema zaverenicima oko Abwehr-a

U kasno leto 1943 došao je u vezu sa zaverenicima oko Abwehr-a berlinski advokat Langbehn. On je bio prijatelj pruskog ministra finansija, dr. Popitz-a, koji je od ranije pripadao tome krugu. Langbehn je, sa svoje strane, bio poverijivi advokat Himmler-a i šefa njegovog li nog štaba, SS-generalu Karla Wolff-a. I Langbehn je bio ugra en u nema ku obaveštajnu službu, ali ne po liniji Abwehr-a, pa ni po liniji RSHA, ve kao li ni Himmler-ov poverenik. On je održavao veze sa izvesnim inostranim pravni kim krugovima, kao i sa izvesnim politi arima i

nau nicima, izme u ostaloga sa bivšim komesarom Društva naroda u Danzig-u, poznatim švajcarskim istori arom profesorom Burckhardt-om.

Kao pripadnik zavereni kog kruga, Langbehn je pokušao preko Wolff-a da ispita teren o Himmler-ovorn držanju, a naro ito je u tome cilju hteo da dovede u vezu svemo nog šefa nema ke policije i SS-a sa Popitz-om. Dovoljno intiman sa Volf-om, on je ovome nagovestio postojanje grupe koja radi na uklanjanju Hitler-a. Wolff — koji se pre završetka rata pro uo zbog svog u eš a u pokušaju ostvarivanja separatne kapitulacije Wehrmacht-a u Italiji — postavio je na to pitanje da li je Langbehn-u dosadio život. Me utim, on nije preduzeo ništa da od svoga sabesednika sazna kakve detalje o toj grupi, niti je pozvao Langbehn-a na odgovornost, niti je stvar prijavio dalje. Zadovoljio se time da Langbehn-u naglasi kako je Himmler svakako Hitler-u bezuslovno veran.

Nije se sve svršilo tim razgovorom. Wolff je ipak posredovao. Ubrzo posle postavljenja Himmler-a na položaj ministra unutrašnjih dela Reich-a, organizovan je više asovni razgovor izme u njega i Popitz-a. Pri tome, me utim, o samoj zaveri nije bilo re i. Popitz i Himmler su se uzajamno vrlo oprezno ispitivali, govore i o raznim politi kim brigama, ali Popitz se nije usudio da dodirne glavno pitanje.

Himmler nije znao za obim kruga nezadovoljnika, niti za karakter zavere, koji je taj krug postepeno sticao. Ipak je iz ovog razgovora mogao da oceni da kod Popitz-a postoje izvesna opoziciona nastrojenja prema Hitler-u. Ali, on nije preduzeo ništa, niti je dao nalog svom obaveštajnom aparatu da obrati pažnju na Popitz-a i taj krug. Po ovome izgleda da je Himmler ve tada imao izvesnih sopstvenih ideja, i da je uzeo u razmatranje i eventualnu promenu svoga držanja apsolutne vernosti prema Hitler-u. Kasniji razvoj, ispoljio je u punoj meri dvojstvo koje je Himmler-a razdiralo: s jedne strane odanost i vernost Hitler-u, a s druge prigušivana želja da se domogne vrha vlasti, — jedna želja koju su neki njegovi saradnici, a naro ito Schellenberg, na pogodan na in uporno pothranjivali.

Da ovakva Himmler-ova razmatranja, koja proizlaze iz njegovog držanja u ovoj stvari, nisu bila potpuno neosnovana, dokazuje karakteristično mišljenje jednog dela zaverenika, koji su smatrali da bi se u zaveru protiv Hitler-a možda mogao uvući i Himmler. Ta razmatranja rođena su iz želje za obezbeđenjem uspeha zavere, više nego iz hladnog uoavanja stvarnih činjenica. Ona su nekoliko zasnovana na situaciji koja je postojala u Treem Reich-u. Himmler je, sa svojim SS-ovskim aparatom predstavljao moćnu snagu. Znalo se za sve veći rascep između njega i rukovodstva političkih organizacija NSDAP, »zlatnih fazana«. Bilo je poznato da on na hijerarhiju te političke organizacije, a naročito na njene više funkcionere, gleda sa nipoštavanjem. Poznate su bile i njegove težnje za realizovanjem »SS-ovske države«, dakle države u kojoj bi bio uklonjen uticaj malograđanskog političkog aparata NSDAP. Na mesto toga aparata trebalo je, po njemu, da stupi rukovodstvo u kome bi bili zastupljena mlada ljuđi, koji su prošli kroz školu SS-a, koji su bili odgojeni u Himmler-ovim idejama i koji su sebe smatrali najistijim predstavnicima rasno-nacionalne i socijalne doktrine, koju je, po njihovom mišljenju, malograđansko rukovodstvo političke organizacije NSDAP bilo izneverilo.

Zaverenicima je bilo jasno da bi Himmler mogao da likvidira moć partiskog aparata NSDAP, ali da bi predstavljalo dosta težak zadatak jednovremeno uklanjanje kako Himmler-ove moći i SS, tako i partiskog aparata NSDAP i samog Hitler-a pomoću vojske koja ni izdaleka nije bila toliko homogena i vrsto organizovana kao SS. Teško opterećenje Himmler-a predstavljala je njegova odgovornost za strahovite zločine, za teror, za masovna uništavanja, itd., koje je sprovodio preko svoga aparata. Ipak su neki pripadnici kruga zaverenika smatrali da bi, pri svem tom, Himmler mogao da predstavlja poželjnog saveznika protiv Hitler-a, pogotovo što bi, kao protivnik zaverenika, bio najvažniji Hitler-ov saveznik i najjače njegovo oruđe. Na kraju, računalo se da bi se Himmler mogao možda pridobiti za zaveru, uz obećanje ili stavljanje u izgled vodeće uloge u budućoj državi. Po Hitler-ovom

uklanjanju i uništenju političkog aparata, tako su radili unali zaverenici, mogao bi se ukloniti i Himmler, pomoćnik u Wehrmacht-a, i to svakako lakše nego da se sa njim treba razraunavati dok je Hitler još živ i politički aparat NSDAP netaknut.

S druge strane, još od početka 1944 godine, na Himmler-a je počeo da utiče šef uprave VI, Schellenberg. Sam veoma ambiciozan, a pritom na osnovu svoje informisanosti uveren da će rat — ako se produži Hitler-ovom linijom — morati da se završi nemačkim totalnim porazom, Schellenberg se bavio mislima o zbacivanju ili uklanjanju Hitler-a, stičući na njegovo mesto doista i Himmler. Naravno, tu se nije radilo o konkretnim pripremama, niti je postojala ma kakva organizovana grupa.

Schellenberg je nastojao da u slučaju dodira sa Himmler-om pokuša da vrši uticaj na njega i da ga uveri kako treba preduzeti određene korake za spasavanje Nemačke. Sam isuviše neznatan u hijerarhiji Trećeg Reich-a, on je bio upućen na to da se veže za Himmler-a, smatrajući i da će uz njega, i kao njegov savetodavac i politički mentor, moći da ostvari svoje planove. Gurao je Himmler-a da pređe preko svoje odanosti Hitler-u, da zauzme vrhovni položaj u Reich-u i da povede pregovore o miru sa Zapadom. Trebalo je da rezultat tih pregovora sačuva Nemačku od totalnoga sloma, stičući da Himmler ostane na čelu Reich-a. Schellenberg bi uz njega, kao ministar inostranih poslova, imao otvoren put za ostvarenje svojih ambicija.

Razume se da je ova svoja nastojanja Schellenberg prema Himmler-u sprovodio diplomatski i okolišno. Bio je pridobio pomoć Himmler-ovog masera Kersten-a, o čijem veku koji je uživao puno poverenje Reichsfuehrer-a SS-a i koji je mogao da mu govori i sugeriše mnoge stvari. Glavno Schellenberg-ovo upijanje išlo je, u toj fazi, u pravcu podrivanja Himmler-ove vernosti Hitler-u. Naporedo s tim ulivao je Himmler-u samopouzdanje i uverenje da je on pozvan da spase Nemačku.

Značajno je da je Himmler, sa svoje strane, kada je po neuspelom atentatu na Hitler-a, jula 1944, došao do vrhunca svoje moći, po čemu sve više da sumnja u celishod-

nost Hitler-ove politike sa kojom je na najkrvaviji na in bio povezan.

c) Pad Canaris-a

Mada je prilikom afere oko Dohnany-a sav obim Oster-ove delatnosti ostao još skriven pred o ima Gestapo-a i mada se tada stvar završila samo Oster-ovim uklanjanjem, ipak je Canaris-ov položaj bio teško uzdrman. Bilo je jasno da se stvari ne e zaustaviti na tome i da e prvom udarcu slediti i drugi. Žrtvovanje Oster-a nije zadovoljilo Canaris-ove protivnike. Naprotiv, ovaj prvi uspeh u ofanzivi protiv Abwehr-a potstakao je RSHA na još odlu niju i bezobzirniju akciju. Himmler je hladnokrvno udešavao igru i ekao na pogodan trenutak da zgrabi Canaris-a i sebi podvrgne i njegov aparat.

Uprava VI, postavila je sebi naro iti zadatak da kontroliše kretanje svih važnijih — pa i manje važnih — agenata Abwehr-a u inostranstvu. Radilo se o tome, da se još jednom otkrije neki slu aj, kao što je bio onaj sa Oster-om, pa da poljuljana pozicija Canaris-a postane neodrživom. Ovakav se slu aj ukazao u Istanbulu.

Radi boljeg razumevanja treba istaknuti da su, za vreme Drugog svetskog rata, etiri centra u Evropi bila naro ito važna za rad obaveštajnih službi zara enih strana. To su bili: Stockholm, Lisabon, Švajcarska (u prvom redu Bern i Zuerich) i Istanbul. Britanska i ameri ka obaveštajna služba (a i službe drugih manjih savezni kih nacija) ustrojile su u ovim centrima mo ne aparate za rad u Nema koj ili za'posmatranje prema Nema koj. Tu su formirane prihvatne stanice za obaveštenja sviju vrsta, za agente itd. Isto tako se odavde dirigovalo ubacivanjem agenata na teritoriju pod nema kom okupacijom i u sam Reich. Odatle su išle bezbrojne radio-veze (koje su se esto prekidale, menjale i obnavljale) sa raznim agentima i grupama otpora u okupiranoj Evropi. Ukoliko je rat dalje odmicao i ukoliko se jasnije ocrtavao neminovni nema ki poraz, utoliko je stav zvani nih krugova Švedske, Švajcarske, Portugalije i Turske postajao otvorenije neprijateljskim prema nacizmu, a savezni ka obaveštajna služba nailazila je na sve ve u potporu i podršku u tim zemljama.

Sa svoje strane je i Nemačka u tim centrima, kao prozorima prema koaliciji svojih protivnika, stvorila moćna uporišta svoje obaveštajne službe. Ta su uporišta imala višestruki zadatak. Bavila su se prihvatanjem agenata i vesti iz saveznih zemalja, organizovala su aktivnu špijunažu iz neutralnih u zarađene savezne zemlje, vršila su špijunažu u samim neutralnim zemljama prema ustanovama zapadnih saveznika. Famosni slučaj »Cicero« pruža odličnu ilustraciju ovakve delatnosti.

Na, istovremeno su, s druge strane, nemačke obaveštajni punktovi u ovim centrima radili najaktivnije i na kontrašpijunaži, na suzbijanju saveznih špijunaže protiv Nemačke, na otkrivanju saveznih obaveštajnih kanala preko neutralnih zemalja prema Nemačkoj, itd. Za Nemačku su, sem toga, ovi centri bili naročito važni i zbog finansiranja obaveštajne službe u saveznim zemljama. Planiranje agentske mreže u neutralnom, a isto tako i u protivničkoj inostranstvu, vršeno je preko kamufliranih radnika u bankama neutralnih zemalja.

Bilo je neminovno da se, u Stockholm-u kao i u Lisabon-u, u Istanbulu kao i u Bernu, neprekidno susreću agenti i obaveštajni organi jedne i druge strane. Tu je, usled toga, dolazilo i do njihovih međusobnih transakcija, bilo da se radilo o smišljenom i samostalnom radu pojedinih agenata za obe strane, bilo da se radilo o namernom podmetanju lažnih informacija i dvojnih agenata protivniku, bilo, najzad, da je u pitanju bila igra izmeću u samih protivničkih obaveštajnih službi. Važni kontakti su održavani naročito izmeću u nekim organima Abwehr-a i britanske i američke obaveštajne službe.

U Abwehr-ovom aparatu u Istanbulu važnu je ulogu igrao Fiala, šef tamošnjeg dopisništva novinske agencije »Transkontinent Press«, stari nemački obaveštajac. Kao takav, igrao je značajnu ulogu u svojstvu inženjera Dollfuss-ovog kabineta u Austriji, pre Dollfuss-ovog ubistva, a kasnije je radio u Pragu. Pored Fiale, kao njegov pomoćnik u dopisništvu i kao njegov saradnik po obaveštajnim poslovima, radio je neki Hribovšek, poznati Slovenac, koji je nekada bio jugoslovenski aktivni oficir, a kasnije je, primivši nemačko državljanstvo, pro-

menio svoje prezime u Berge. Brat ovoga Hribovšek-Berge-a, dr. Josef Berge, bio je dugogodišnji ataše za štampu pri nema kom poslanstvu u Beogradu, gde je radio tako e godinama za Abwehr. U nema koj diplomatskog službi u Turskoj, pri ambasadi u Ankari, nalazio se mladi ataše Vermehren, sin poznate nema ke novinarku Petre Vermehren. I majka i sin bili su u službi Canaris-a. Dok je sin radio u Turskoj, dotle je majka sedela u Lisabon-u, odakle je slala veoma dobro informisane dopise najuglednijim nema kim listovima, naro ito o zbivanjima u Velikoj Britaniji. Grupa u Turskoj bila je uzrok Canaris-ovom padu.

Mada je Vermehren, kao ro ak von Papen-a po ženi, u ambasadi uživao najpunije poverenje, ipak je, kako po svemu izgleda, bio izazvao sumnju agenata Uprave VI u Turskoj. Svakako da su ovi budno pratili njegovo kretanje. Tako su uskoro приметili da on održava izvesne veze sa licima, za koja se pretpostavljalo da stoje u britanskoj službi. Konkretno je, jednom prilikom, na taj na in utvr eno da je on davao izvesna dokumenta britanskim agentima. Na osnovu izveštaja Uprave VI, Vermehren je opozvan u Nema ku. Istovremeno je opozvana i njegova majka iz Lisabon-a. Njoj je saopšteno da treba odmah da se vrati u Nema ku, pošto je u pitanju glava njenog sina. Izgleda da sin nije mogao blagovremeno da obavesti majku o svojoj situaciji, tako da se ona zaista vratila u Nema ku 1 tamo odmah bila uhapšena. Mladi Vermehren je, meutim, iz Turske prešao u Siriju i stavio se pod zaštitu britanskih vlasti, boje i - se da bi u Turskoj mogao da postane žrtvom agenata RSHA. Ovaj je slu aj pokrenuo istragu protiv celog aparata Abwehr-a u Turskoj. Položaj von Papen-a bio je teško poljuljan, a Fiala i Berge su tako e pozvani da se vrate u Nema ku. Me utim, i oni su otišli Britancima u Siriju.

Ovi su doga aji doveli, februara 1944, do Canaris-ovog pada i do odluke o ukidanju Abwehr-a, koja je sprovedena u toku narednih meseci. U isto vreme je pokrenuta i zamašna istraga koju su vodili organi RSHA. Ipak, oni nisu mogli da utvrde ništa što bi pretstavljalo konkretan dokaz o Canaris-ovim vezama sa inostranstvom. Pre svega,

pri uspostavljanju ovih veza postupilo se veoma oprezno, a sem toga je bilo moguće da se, pre nego što je Gestapo bio u stanju da dođe do njih, dobrim delom unište i oni malobrojni dokumenti koji su mogli predstavljati optužni materijal. Canaris je postavljen na drugi položaj, koji je bio neka vrsta mrtvog koloseka. Njemu je povereno rukovođenje štabom koji se bavio takozvanim trgovskim pomorskim ratom, a kome je, praktički, zadatak bio da organizuje pomorske transporte koji bi pokušavali da probiju savezničku blokadu.

Na tome položaju Canaris je ostao do atentata na Hitlera. Posle 20. jula 1944. godine uhapšen je i sproveden u podrum Gestapo-ove centrale u Prinz Albrecht Strasse u Berlinu, gde su se nalazili pohapšeni zaverenici. Postupak koji je vođen protiv njega potajno još od njegovog smenivanja sa mesta Abwehru sada je intenzivnije produžen. Iz iskaza ostalih zatvorenika postepeno se pomaljao optužni materijal.

Istraga protiv Canaris-a vukla se, tako, od početka 1944. pa sve do pred sam nemački slom, aprila 1945. godine. On je veoma vešto umeo da zavlači i rad istrage, da prikriva stvari, da istragu skrene na pogrešne puteve. Najzad je, sličeći noćnom Elsner-u, likvidiran neposredno pred dolazak savezničkih trupa. U njegovom slučaju, za razliku od Elsner-ovog, SS se potrudio da ovom smaknu u da izvesnu pravnu formu time, što je obrazovan nekakav ad hoc vojni sud, sastavljen od SS-ovskih oficira, koji je u sumarnom postupku izrekao smrtnu kaznu.

Ipak, istraga nije razjasnila pravu Canaris-ovu ulogu, niti je objasnila njegov rad više do jedino u konturama.

Canaris je, nesumnjivo, bio jedan od najznačajnijih figura savremene obaveštajne službe. On je dvadesetak godina stajao na odgovornom mestu ili na vrhu aparata nemačke obaveštajne službe. Organizacija, izgradnja i rad Abwehru bile su njegovo delo. Svoju sposobnost za konspirativni rad dokazao je još kao mlad oficir, u Prvom svetskom ratu, kada mu je pošlo za rukom bekstvo iz Južne Amerike u Nemačku. Zatim mu je poverena specijalna obaveštajna misija u Španiji. Pošto se svetski rat završio, igrao je značajnu ulogu u stvaranju »Crnog Reichs-

wehr-a«. Pre dolaska Hitler-a na vlast tražio je i uspostavio vezu sa NSDAP. Pri tome ga je rukovodilo uverenje da se tu radi o politici koja može sa uspehom da se suprotstavi takvom porastu komunizma u Nemačkoj, koji bi ugrozio pozicije građanske klase i naročito oficirske kaste.

Kada je NSDAP došla na vlast ubrzo je Canaris izbio na čelo Abwehru. On je na čelu ovog moćnog obaveštajnog aparata pedantno izvršavao namenjene mu zadatke i faktički pomagao ostvarenje Hitler-ovih planova. Ali, u isto vreme, u njemu se postepeno stvaralo uverenje da su Hitler-ovi planovi nerealni i da su neke radikalne metode nacista štetne po Nemačku. Canaris je bio uveren u nemački nacionalizam, i bojao se da će doći do kraha Hitler-ove politike, koji je predviđao, a u Nemačkoj u tešku katastrofu.

Zatvoren do kraja u svom privatnom životu, Canaris je bio uvek bez bližih prijatelja. U njegovom su se karakteru ispoljavale određene protivnosti. Bio je uveren vojnik, ali je gotovo uvek nosio civilno odelo. Prigovarao je, međutim, Osteru, što je i ovaj izbegavao da nosi uniformu. Izgradio je obaveštajni aparat, mašineriju koja je radila uspešno i predstavljala jedan od najsnažnijih obaveštajnih organizama našeg vremena. Bio je na ovaj ili onaj način donekle u toku zaverenih planova protiv Hitler-a, a u isto vreme je izvršavao najdelikatnije zadatke, koji su doprinosili uspehu Hitler-ovih planova.¹⁾

Pad Canaris-a predstavlja završetak poslednjeg poglavlja borbe Wehrmacht-a a protiv grubog mešanja i nadmoći NSDAP. U okupiranim zemljama su organi RSHA opredeljivali, umesto organa vojne uprave, pravac i praksu okupacione politike. Vrh Wehrmacht-a bio je potpuno potčinjen Hitler-u i izgubio je svaku samostalnost. Canaris nije mogao da spreči i da RSHA uspostavi svoju sopstvenu obaveštajnu službu u inostranstvu i da tamo stvori svoju mrežu agenata. Ali je sa uspehom sprečavao, dokle god je

*) O Canarisu i njegovoj ulozi vidi posebno poglavlje u sedmoj knjizi.

stajao na elu Abwehr-a, da se RSHA meša u njegov posao, pa i da dobije uvid u delatnost vrha Abwehr-ove mašinerije. Pošto je on uklonjen, Himmler je pred sobom imao otvoren put da prigrabi vojnu obaveštajnu službu i da time prodre u sam centar OKW-a.

Po etkom 1944 godine, u vezi sa aferom Vermehren, Hitler je izdao naredbu prema kojoj je imala da se obrazuje jedinstvena nema ka obaveštajna služba, stim da se njeno organizovanje poveri Reichsfuehrer-u SS. Na osnovu toga naloga, koji nosi datum od 12 februara te godine, Kaltenbrunner je izradio konkretan predlog o prevo enju pojedinih sektora i ustanova Abwehr-a pod nadležnost RSHA. Odeljenje »Ausland«, koje je bilo sastavni deo Canaris-ovog »Amt-a Ausland/Abwehr«, izdvojeno je i ušlo u sastav OKW-a.

U vezi sa proširenjem nadležnosti RSHA, u ijem se sastavu sada nalazila sveukupna obaveštajna služba u zemlji i prema inostranstvu, kako politička, tako i vojna, Himmler je sa ministrom inostranih poslova, von Ribbentrop-om, postigao posebni sporazum o regulisanju saradnje izme u diplomatskog i obaveštajnog aparata. Prema tome sporazumu, Ministarstvo inostranih poslova treba da stavi na raspolaganje RSHA-u sve informacije o spoljnopoličkom položaju i namerama nema ke spoljne politike, a isto tako da ga upozna i sa svim naložima u pogledu pribavljanja obaveštenja u inostranstvu. S druge strane, obaveštajna služba RSHA treba da stavi na raspolaganje Ministarstvu inostranih poslova spoljnopoličkim obaveštajni materijal koji prikupljaju njegovi organi, kao i ostali materijal od spoljnopoličkog značaja. Posebne akcije u inostranstvu koje mogu imati spoljnopoličkih reperkusija, preuzima e obaveštajna služba samo u sporazumu sa ministrom inostranih poslova. Dalje, Ministarstvo inostranih poslova dave e obaveštajnoj službi svu podršku. Ministar inostranih poslova ugradi e odredene organe obaveštajne službe u nema ka predstavništva u inostranstvu. Radi usklađivanja odnosa izme u Ministarstva inostranih poslova i obaveštajne službe RSHA odredi e se funkcioneri za vezu.

2) Abwehr pod Himmler-om

a) Formiranje Amt-a Mil RSHA

Na dan 1 maja 1944 godine došlo je do uklapanja Abwehr-a u RSHA. Himmler je na celoj liniji pobedio suparnika. To je uklapanje izvršeno na ovaj na in:

1) Odeljenja I i II Amt-a Ausland/Abwehr prisajedinjena su RSHA, kao zasebna uprava, pod navikom Amt Mil (tj. Militaer — vojska);

2) Odeljenje III Abwehr-a utopilo se u referatu IV A 3, koji je promenio naziv u IV E (kontrašpijunaža i zaštita industrije naoružanja), u sastavu Uprave IV. Abwehr III je time postao sastavnim delom Gestapo-a.

I pored svoje pobede nad vojskom i Canaris-om, Himmler nije sa najvažnijih vode ih položaja — a utoliko manje sa nižih rukovodnih mesta — uklonio Abwehr-ove oficire. Mada je vrh Abwehr-a bio podre en njemu i ušao u sastav RSHA, referati bivšega Abwehr-a ostali su personalno nepromenjeni. Čak i u Abwehr-u III, dakle, u onom delu Abwehr-a koji je ušao u Gestapo, referenti su i dalje ostali oficiri. Na elo novoga Amt-a Mil RSHA postavljen je dotadašnji šef odeljenja I Amt-a Ausland/Abwehr, pukovnik Hansen, prisni Canaris-ov saradnik i pripadnik tzv. kruga zaverenika.

Sam Amt Mil imao je ovakvu organizaciju:

1) Odeljenje Mil A. Obuhvatalo je poslove opšte organizacije, obuke, upravljanja bivšim Abwehr-ovim nastavnim pukom »Lehrregiment Kurfuerst«, vršenja zadataka dotadašnjeg centralnog pravnog odeljenja, proveravanja, odobravanja i registrovanja svih agentskih ugovora, kao i regulisanja svih obaveza i zahteva iz njih;

2) Odeljenja Mil B i Mil C predstavljala su ranije I odeljenje Abwehr-a i radila su obaveštajno prema Istoku, odnosno Zapadu;

3) Odeljenje Mil D vršilo je sve poslove ranijeg odeljenja II Abwehr-a;

4) Odeljenje Mil E preuzelo je zadatke ranijega odeljenja li, tojest poslove tehnike veze Abwehr-a, naro ito radiotelegrafiju. Njemu je bio podre en Abwehr-ov puk za vezu;

5) Odeljenje Mil F bilo je nadležno za izvi anje bojišta (Frontaufklaerung);

6) Odeljenje Mil G je preuzelo ranije nadležnosti Odeljenja Abwehr-a IG. To je bilo nau no-tehni ko odeljenje za unapre ivanje, ispitivanje i raspodelu sredstava za tajni pismeni saobra aj, za tajnu fotografiju — naročito za mikrofotografiju, —• za upotrebu ultra-zrakova, pre svega za ispitivanje dokumenata. Pod nadležnost toga odeljenja potpadalo je i kopiranje i falsifikovanje dokumenata i svih vrsta spisa.

U okviru odeljenja Mil D sprovedena je nova organizacija, razli ita od ranije organizacije Odeljenja II Abwehr-a. To odeljenje je obuhvatalo tzv. šefovsku grupu, koja je obra ivala pitanja personala, i to u dva oteka. Ovoj grupi pripadala je i blagajna koja je upravljala novcem Abwehr-a. Pod šefom toga odeljenja radili su referati za pojedine zemlje, odn. grupe zemalja, i to referati O (Ost — Istok), SO (Suedost — Jugoistok), na ijem elu je stajao poru nik Ferid; W (West — Zapad) i SW (Suedwest —• Jugoizapad). Pored ovih referata po zemljama postojali su i stru ni referati, i to referat A/P (Auswertung und Planung — Koriš enje i planiranje) i referat L (Luft — Vazduh). Ovaj poslednji referat tesno je sara ivao sa jednom vazduhoplovnom borbenom jedinicom koja je stajala na raspolaganju za vršenje Abwehr-ovih zadataka. Najzad je, u sastavu toga odeljenja, postojala i tehni ka grupa, smeštena na jednom imanju u provinciji, koja je imala svoj posebni laboratorijum za ispitivanje.

Mada je reorganizacija obuhvatila i niži aparat Abwehr-a, ipak se ona ose ala uglavnom u vrhu. U personalnom pogledu nije došlo do ve ih promena. I dalje je vojna obaveštajna služba sa svojim ustanovama bila domen oficira, bez obzira na to što je njen vrh bio uklopljen u RSHA. Na terenu je došlo jedino do izvesne ve pominjane, terminološke promene, pošto su dotadašnje Abwehrkommande i Abwehrtrupp-ovi (AK i AT) nazvani »Frontaufklaerungskommando«, skra eno: FAK, i »Frontaufklaerungstrupp«, skra eno: FAT. Izraz »Frontaufklaerung« zna i »izvi anje fronta«, a uveden je, po svoj prilici, da bi se eliminisao i sam naziv »Abwehr«.

U pogledu ranijeg Abwehr-a II, a sadašnjeg odeljenja Mil D RSHA, veze prema FAK-ovima i FAT-ovima išle su preko rukovodnih ustanova za frontna izvi anja (Leitstellen II fuer Frontaufklarung). Ovakve su ustanove postojale sa nadležnoš u prema Istoku, prema Zapadu i prema Jugoistoku, a nosile su, prema tome, službeni naziv Leitstelle II O, odnosno W ili SO. Leitstelle II SO nalazila se u Be u, a na elu joj je stajao pukovnik Fechner.

Kao što je pomenuto, Abwehr III je u vrhu, a tako isto i u ograncima, apsorbovan u Gestapo. Me utim, ranije Abwerkommande sektora III sa svojim odeljenjima na frontu i u okupacionim područjima nisu podre ene neposredno lokalnim komandama RSHA, tojest BdS-ovima, ve su primale svoja uputstva iz RSHA neposredno preko Ic-a vojne grupe, odnosno grupe armija.

Referat III N Abwehr-a, koji je bio nadležan za cenzuru, priklju en je Upravi IV. Ustanove za cenzuru pošte, koje su bile podre ene tome referatu, pridodate su ustanovama Gestapo-a, odnosno komandantima Sipo-a. Tehni ko i stvarno sprovo enje cenzure ostalo je nepromenjeno, ali je koriš enje njenih rezultata pojednostavljeno. Stapostelle su bile ovlaš ene da rezultate cenzure, iji je zna aj bio lokalan, neposredno dostavljaju odgovaraju im nadležtvima. Umesto raznih resora i ustanova, rezultate cenzure primale su uprave III, IV, V i VI, kao i Amt Mil. Ove rezultate, upotpunjene ostalim izveštajima, uprave su slale nadležnim resorima Reich-a.

Karakteristi no je, da je u okviru Amt-a Mil, i to u referatu Mil D — A/P, po ela obrada pitanja gerilskoga rata. Ovaj je problem obra ivan na osnovu zaplenjenih dokumenata i nare enja protivni ke gerile, kao i na osnovu izveštaja o borbenoj taktici partizana i gerilaca u raznim okpiranim zemljama. Na kratko vreme pre nema ke kapitulacije dato je, na osnovu toga, jedno uputstvo za gerilsko ratovanje, koje je razdato u okviru aparata Amt Mil.

Pred kraj rata pripremana je, u okviru RSHA, izgradnja posebne uprave za tehni ke veze, naprimer, za radio, telefon, teleprintere itd. Ta uprava, koja je trebalo

da nosi naziv »Uprava N« (Amt N), imala je, prema planiranju, da se stara i za obuku u službi veze itd.

Isto tako je, krajem 1944 godine, po elo organizovanje nove grupe RSHA, koja je nosila naziv »Uprava San« (Amt San). Ona je imala da obuhvati svu sanitetsku službu u okviru ogromno naraslog aparata Glavne uprave bezbednosti Reich-a.

Brojno stanje RSHA može se donekle utvrditi samo prema procenama koje su izneli njegovi visoki funkcioneri posle rata, izme u ostaloga i na nirbernškom procesu glavnim ratnim zloincima. Prema tim procenama, Gestapo je imao u periodu od 1943 do 1945 godine oko 40.000 do 50.000 pripadnika, kriminalna policija 15.000, a SD oko 3.000. Ovim su brojem obuhva eni samo službenici uprava IV, V i III RSHA, sa svima ispostavama i ograncima. Razume se da ogromna agentura ovde nije ubrojena; isto tako ni saradnici SD-a, iji se broj na teritoriji Reich-a ceni na oko 30.000.

Vredi, isto tako, pomena da je osoblje uprave VI i Amt-a Mil RSHA, prema proceni rukovodilaca ove dve obaveštajne organizacije, do 1943 godine (samo za Upravu VI) bilo sastavljeno sa 65 otsto od lica koja su dobrovoljno radila na zadacima obaveštajne službe prema inostranstvu, odnosno koja su dobrovoljno stupila u tu službu, a sa 35 otsto od lica koja su prekomandovana na te dužnosti bez svoje volje; po ev od 1944 godine premašivao je procenat prekomandovanih (za Upravu VI i Amt Mil) polovinu celokupnog personalnog stanja.

b) Delatnost zaverenika

Mada na papiru izgleda kao da je zaista Abwehr-ov aparat asimilovan u aparatu RSHA, ipak, ustvari, pravo stanje ne odgovara ovom utisku. Razgranati organi Abwehr-a ostali su, uglavnom, u ve oj ili manjoj meri samostalni i nezavisni od RSHA, priklju ivši se ad hoc organizmu Wehrmacht-a. Ovakvoj situaciji doprinela je i njenica da je itav aparat Abwehr-a I i II, zajedno sa poverenicima i agentima, prihva en u novu strukturu pod upravom Amt-a Mil RSHA. Izvesni lanovi toga aparata nastavili su svoju dotadašnju konspirativnu delatnost.

Ovakva situacija omogućila je da je Gisevius, koji je posle ove reorganizacije potpao pod RSHA i postao njenim službenikom, i dalje obavestavao rukovodioca američke obavestajne službe u Švajcarskoj, Allana Dulles-a (brata američkog državnika Johna Foster-a Dulles-a). Nekadašnji Oster-ov poverenik, advokat Waetjen, ugrađen je kao organ RSHA u nemački generalni konzulat u Zuerich-u. Rezervni kapetan Struenck, raniji najbliži poverenik Oster-ov, tako je preuzet u Amt Mil, putovao je neprekidno između Švajcarske i Nemačke u obavljanju konspirativnih zadataka. Cela ova delatnost, — za koju navedeni službenici predstavljaju samo primere — vršila se sada »pod okriljem« RSHA, koja, naravno, za tu delatnost nije znala.

S obzirom na osetljivost vojske, Himmler i Kaltenbrunner, prilikom preuzimanja Abwehr-a, nisu išli do kraja. Tako je i bilo moguće da se na čelu Amt-a Mil zadrži Hansen, i da Amt Mil ne bude podređen Schellenberg-u, šefu obavestajne službe RSHA u inostranstvu, već neposredno Himmler-u, odnosno Kaltenbrunner-u. Međutim, Schellenberg je, nezadovoljan ovakvim rešenjem koje je smatrao nepotpunim, radio i dalje aktivno na tome da se sam dočepa rukovodstva nad aparatom bivšeg Abwehr-a. Otuda je, preko poverenika i agenata Uprave VI, nadzirao i dalje rad dotadašnje Abwehr-ove mreže, mada je ova sada postala mrežom RSHA. Naročito veliku pažnju obrađivao je na agente bivšeg Abwehr-a u već ranije pomenutim evropskim zemljama kama obavestajne službe u inostranstvu. Jedan od ranijih Abwehr-ovih funkcionera, koji je Schellenberg-u pao naročito u oči, bio je Gisevius koji se nalazio u Švajcarskoj. Schellenberg je uskoro raspolažao izveštajima o Gisevius-ovoj delatnosti, u kojima je ona, u najmanju ruku, prikazivana u vrlo sumnjivoj svetlosti. Na Schellenberg-ovo insistiranje Himmler je naredio da se Gisevius vrati u Nemačku. Međutim, Hansen je ovome uputio blagovremenu opomenu i Gisevius se pozivu nije odazvao.

Gisevius-a su zaverenici pozvali u Berlin kada je pripremanje atentata na Hitler-a ušlo u završnu fazu. On je stigao u prestonicu Reich-a tajno, tako da Gestapo-u nije bilo poznato da se nalazi u Nemačkoj.

Gestapo je, sa svoje strane, po eo da sumnja sve više u krug oko generala Beck-a i Goerdeler-a. Pripremalo se njihovo hapšenje, mada nije bilo dokaza o njihovoj aktivnoj delatnosti, ili čak o pripremanju kakvog udara ili atentata. Prema podacima, kojima je Gestapo raspolagao, izgledalo je, da se ova grupa nezadovoljnika bavi jedino defetizmom i da zauzima izvestan opozicioni stav.

Hansen li no, mada na elu Amt-a Mil u RSHA, nastavio je sa svojom zavereni kom delatnoš u. Naro ito tesnu vezu održavao je sa na elnikom štaba tzv. pozadinske vojske, tojest vojnih rezervnih efektivna, kojima je upravljalo zasebno odeljenje OKH. Na elnik štaba je bio pukovnik grof Stauffenberg, jedna od najodlu njih li nosti u zavereni kom krugu. Hansen, koji je raspolagao sopstvenim avionom, ponudio je ovaj Stauffenberg-u radi uspostavljanja veze sa feldmaršalima Kluge-om i Rommel-om, koji su stajali na zapadnom frontu. Pored Stauffenberg-a, Hansen je bio jedan od onih lanova zavereni ke grupe, koji su najenergi nije insistirali na što skorijem izvršenju udara, smatraju i da je za ovo došlo krajnje vreme.

Zanimljivo je da se zavera, koja je dobijala sve konkretnije oblike, proširila i u samom domenu RSHA.

Sa Gisevius-om je bio povezan — a preko njega i sa drugim zaverenicima — šef Uprave V RSHA, tojest kriminalne policije, SS-general Arthur Nebe, koji je davao opozicionarima mnoga obaveštenja. Nebe, poznati stari kriminalista, proizišao iz aparata pruske policije, stajao je na elu kriminalne policije dugi niz godina. Na taj na in su, od osam starešina uprave RSHA, dvojica pripadali zaveri. Za samu zaveru su ova dvojica bili od velike važnosti. Svakodnevno u dodiru sa Kaltenbrunner-om, i to ne samo službeno nego i privatno, oni su imali znatan uvid u delatnost i planove RSHA. Tako su, preko njih, zaverenici saznali za nameru da se uhapsi Goerdeler, a i Beck i neki drugi pripadnici zavereni kog kruga.

Situacija Nema ke u ratu sve se više pogoršavala. Postajalo je sve o iglednije da pretstoji poraz i da je on blizu. Zaverenike je to prinudilo da, posle beskona njih tajnih razgovora, stvarno pre u na pripremanje akcije jer je ve bilo krajnje vreme za to. Mnogo vremena je ve

bilo izgubljeno u povezivanju, u pregovorima šta da se radi posle atentata, a pitanje samog atentata nije rešavano. I dok su tako ratne godine prolazile, zaverenici su — na svojim službenim mestima — ispunjavali poverene im zadatke u službi zahuktale Hitler-ove ratne mašine.

Mada su, posle ve opisivanih dužih oklevanja, zaverenici došli kona no do uverenja da je potrebna akcija pod svaku cenu — pogotovu pred opasnoš u da budu pohapšeni — me u njima još uvek nije bilo saglasnosti po pitanju, šta treba preduzeti posle Hitler-ovog smaknu a. Tu su se pojavila dva razli ita mišljenia. Zaverenici su se slagali da njihov prvi korak posle prigrabljivanja vlasti treba da bude zapo injanje pregovora oko sklapanja mira, ali su se razilazili po pitanju s kim treba pregovarati. Bili su podeljeni u dve struje. Jedna od njih, na elu sa Goerdeler-om i generalima, a naro ito i von Hassell-om, bivšim nema kim poslanikom u Beogradu i kasnijim ambasadorom u Rimu (koji je penzionisan ubrzo po dolasku von Ribbentrop-a na elo Ministarstva spoljnih poslova), smatrala je prirodnim da se rešenje traži u sporazumu sa zapadnim silama. Druga, manja grupa, iji je najistaknutiji predstavnik bio grof Stauffenberg, smatrala je da se treba povezati sa Sovjetima, protiv Zapada. Na posletku odluka je pala u smislu zapadnog rešenja.

Stauffenberg je tražio da mu se poveri da ubije Hitler-a. Smatraju i njegov život važnim za svoj poduhvat, zaverenici su tražili da atentat bude sproveden tako da Stauffenberg pri tome ostane svakako u životu. Pošto je on u estvovao, po svome službenome svojstvu, u izvesnim teku im generalštabnim savetovanjima u Hitler-ovom štabu, odlu eno je da on tom prilikom podmetne bombu, odnosno paklenu mašinu, stim da sam, u kriti nom trenutku, izbegne eksploziju.

c) Atentat na Hitler-a

Prema planu zaverenika, do atentata je došlo 20 jula 1944 godine. Što u planu nije bilo predvi eno, a što je u samom za etku uništilo zaveru i zaverenike, bila je injenica da je Hitler ostao u životu. Sama istorija atentata prelazi okvir ove knjige, za koju je atentat interesantan

samo utoliko, što on stoji u tesnoj vezi sa radom nema ke vojne obaveštajne službe i što je imao krupnih posledica na odnose kompleksa oko Himmler-a sa vojskom.

Ovde je interesantno pitanje, kako je bilo mogu e da je godinama u jednoj policiskoj državi totalitarnog tipa, a uz u eš e pojedinih organa obaveštajne službe, mogla da postoji i dela grupa nezadovoljnika, pa da se ona ak pretvori u zaveru, a da svemo ni Gestapo za nju nije blagovremeno saznao.

injenica je, da je Hitler li no zabranio, uz pretnju teškom kaznom, RSHA-u svaki obaveštajni rad u domenu Wehrmacht-a. Na osnovu te zabrane Heydrich je izdao odgovaraju e nare enje svojim pot injenim. On nije smatrao poželjnim društvene i li ne dodire sa oficirima Wehrmacht-a. Himmler i Heydrich su hteli da SS bude zatvoreno telo za sebe i želeli su da spre e da oficiri SS-a prime navike i shvatanja oficirskoga kora Wehrmacht-a. Da bi SS jednoga dana mogao da sprovede one ambiciozne zadatke, koji su Himmler-u i Heydrich-u stajali pred o ima, bilo je potrebno da bude slobodan od svakoga uticaja sa strane. I posle Heydrich-ove smrti celi aparat SS-a, zajedno sa RSHA i njegovim organima, držao se ovih na ela, koja su mu ve bila »ušla u krv«. Tako je bilo mogu e da ni o razgovorima, koji su se u navedenim oficirskim krugovima tajno vodili o promeni u rukovodstvu Tre eg Reich-a, obaveštenja nisu dospela do odgovornih funkcionera RSHA.

Najja a li nost u RSHA-u, posle Heydrich-ove smrti bio je starešina Uprave IV, Heinrich Mueller. On se ta no držao Heydrich-ovog pravca i nastavio je njegovu politiku. Himmler se, posle Heydrich-ovog nestanka, najviše na njega i oslanjao. Otuda su ga zaverenici smatrali, po sebe i svoje planove, posle Hitler-a i Himmler-a, najopasnijim ovekome u Nema koj.

Mueller se nije aktivno bavio širom politi kom problematikom Tre eg Reich-a. On je bio policajac koji je držao da nije njegovo da se bavi aktivnom politikom, ve stvorenim i postoje im injenicama. Pod tim uglom posmatrao je sva zbivanja oko sebe. Svoja velika iskustva i znanja, ste ena u dugim godinama borbe protiv ilegalnog

POSLE ATENTATA

Zavera protiv Hitler-a iz redova građanske opozicije i generaliteta dovela je 20. jula 1944. godine do atentata. Hitler je samo lako ranjen u noge i u desnu ruku. Istoga dana je primio i Mussolini-ja, koji je u to vreme bio šef marionetske vlade u gornjoj Italiji. Na fotografiji (slevo nadesno): Mussolini, Bormann, admiral Doenitz, Hitler, Goering, SS-general Fegelein, Himmler-ov predstavnik u Hitler-ovom „Glavnom stanu“, i Mussolini-jev maršal Graziani

rada KP Nema ke i Kominterne, on je koristio za izgradnju džinovske odbrambene mreže. Ta mreža je s uspehom onemogu ila makakav ozbiljniji poduhvat protiv unutrašnjeg reda u Nema koj.

Kada je Kaltenbrunner preuzeo rukovodstvo RSHA, on se unapred našao u slabijem položaju prema Mueller-u, koji je bio ja i od njega po znanju, iskustvu, spremi i sposobnostima. Tako je, i posle dolaska Kaltenbrunner-a na elo aparata bezbednosti, aparat funkcionisao, uglavnom, prema Mueller-ovim zamislima i pravcima. On je, me utim, glavnog protivnika gledao u komunizmu i u uba enim agentima, a gra anstvo i Wehrmacht je potcenjivao i smatrao ih je nesposobnim za kakvo odlu nije delo. A baš iz gra anskih i oficirskih krugova regrutovali su se lanovi zavere.

Interesantna je, u vezi stim, injenica da su neki od zaverenika, koji. su po nalogu Stauffenberg-a stupili u vezu sa nekim licima koja je Gestapo držao pod prismotrom kao komuniste, ubrzo bili uhapšeni. To je me u zaverenicima izazvalo veliku zabunu, mada Gestapo nije otkrio i pozadinu uhapšenih lica. Zaverenici su strahovali da su otkriveni, pa je otuda i ubrzano izvršenje atentata.

Kada je u Hitler-ovom štabu eksplodirala paklena mašina, Gestapo je uspeo ubrzo da objasni razloge i pozadinu atentata. Tome je doprineo i razvoj u Berlinu, gde su vojni zaverenici, obezglavljeni posle vesti da je Hitler ostao u životu, izgubili svaku inicijativu i dozvolili da ih pohapse. Nekoliko glavnih zaverenika izvršilo je samoubistvo. U istrazi je Gestapo-u mnogo pomogao stav jednog dela pohapšenih generalštabnih oficira, koji su bez ikakvog okolišenja objasnili motive svoga u estvovanja u zaveri. Sem toga su Gestapo-u u Berlinu pali u ruke i važni dokumenti.

Najzad je otkriven i Goerdeler. Podvrgnut saslušanjima Gestapo-a, on je dao kompletan prikaz cele zavere, navode i imena nekoliko stotina li nosti. Svakako bi stradalo još i više ljudi, da je Kaltenbrunner mogao da sprovede svoju nameru i da je, prema njoj, istraga imala vremena da temeljito razjasni svaku pojedinu li nost, njene veze i njenu pozadinu. Me utim, Hitler je katego-

ri ki tražio da se radi što brže i da zaverenici što pre do u pred sud.

Razjašnjenjem itavog kompleksa zavere atentata bila je zadužena vanredna komisija, sastavljena od oko 400 funkcionera RSHA. Tre eg dana po atentatu pala je sumnja na Hansen-a, koga je Mueller uhapsio za Kaltenbrunner-ovim stolom. On je u zatvoru izdao niz li nosti, upletenih u zaveru. Nekoliko dana posle Hansen-a uhapšen je predsednik berlinske policije, grof Helldorf. Istoga dana nestao je Nebe, koga je njegova sopstvena poterna služba otkrila tek šest meseci kasnije.

Sem Hansen-a iz rukovodstva Amt-a Mil uhapšeni su još i njegov zamenik, potpukovnik Engelhorn, i potpukovnik Kuehbart. Potpukovnik von Freytag-Lorringhoven, raniji rukovodilac Abwehr-a II, koji je nabavio eksploziv, izvršio je samoubistvo. Uhapšen je i Canaris.

Ukupno je »Narodni sud« izrekao oko 150 smrtnih presuda i oko desetinu oslobo enja. U vezi sa atentatom bilo je nekoliko samoubistava u vrhovima Wehrmacht-a. Tako su se ubili feldmaršali Kluge i Rommel, koji su stajali na elu nema kih trupa u Francuskoj. Tamošnji nema ki vojni zapovednik, general Heinrich von Stuelpnagel, pokušavši da izvrši samoubistvo, samo se oslepio, i obešen je. Uz ostale mere zavedena je tom prilikom i odgovornost lanova porodice u esnika u zaveri. Najbliži ro aci svih u esnika su pohapšeni. Kona no je proglašeno da se odgovornost proteže i na sve lanove porodice okrivljenika, po uzlaznoj i nizlaznoj liniji. Kaltenbrunner je sva ta lica, koja bi pala pod udar ovakve odgovornosti, hteo da internira do kraja rata u sudetskim planinama, što je, me utim, spre ila sovjetska ofanziva.

Na taj na in je Schellenberg postigao svoj dugogodišnji cilj. Ono, što je bilo Abwehr, kona no mu je podre eno. On je, pored svoje Uprave VI, dobio u nadležnost i Amt Mil. Predvi ao je potpuno politiko i obaveštajno utapanje ogranaka Abwehr-a u svoj aparat, ali je to spre io kraj rata. Otto Skorzeny, koji je u Upravi VI rukovodio grupom S, preuzeo je rukovodstvo grupe D u Amt-u Mil, ne napuštaju i svoj raniji položaj.

3) Vrhunac i kraj Himmler-ove moći

a) *Pokolebani Himmler*

Posle atentata od 20 jula uhapšen je komandant pozadinske vojske general Fromm. Hitler je na njegovo mesto postavio Himmler-a. Ovo naimenovanje trebalo je da obezbedi politici ku sigurnost u vojnom aparatu, koji se nalazio na teritoriji Reich-a. U isto vreme je, ubrzo po atentatu, Himmler-u poverena vrhovna komanda nad vojnom grupom u oblasti Gornje Rajne, a nešto kasnije i nad vojnom grupom »Visla« (Weichsel). Time je on došao do vrhunca svoje moći. Zaista je aparat, koji je stajao pod njim, bio daleko snažniji od moga, što bi u Treem Reich-u ranije bilo objedinjeno u rukama jednoga čoveka, sem u Hitler-ovim.

Himmler-u, kao ministru unutrašnjih poslova, bio je podređen itav unutrašnji upravni aparat. Preko RSHA, on je bio šef celokupne policije i obaveštajne službe. U njegovim rukama nalazile su se i vojna i politička obaveštajna služba u inostranstvu. Kao šef SS-a, on je raspolagao velikim političkim aparatom koji je bio razgranat nad celom teritorijom Reich-a. Ustanove SS-a su, u svima nemačkim gradovima, na strategiskim raskršćima gradskih centara imale svoje kuće, sa SS-ovskom posadom, pod vidom raznih SS-ovskih upravnih i drugih ustanova. Ova mreža uporišta po gradovima, neupadljiva ali vrlo temeljito izgrađena, trebalo je da posluži kao baza u slučaju potrebe za suzbijanje unutrašnjih nereda. Kao komesar Reich-a za izvršavanje nemačke narodnosti, zvanje koje je sebi stvorio radi kontrole nad svima Volksdeutscher-ima van granica Reich-a, Himmler je imao posebne veze sa inostranstvom i Ministarstvo spoljnih poslova nije ih moglo kontrolisati. Kao šef Waffen-SS-a, koji je obuhvatio znatan broj divizija, Himmler je mogao da se oslanja na elitnu borbenu trupu, sastavljenu od odabranog ljudstva i opremljenu najboljim oružjem koje je Nemačka mogla da proizvede. Kao zapovedniku nemačke vojske u pozadini, podređenom mu je osamnaest vojnih oblasti sa svima trupama, koje su u njima bile garnizonirane. Najzad, kao vrhovni komandant dve vojne grupe, komandovao je i velikim kombinovanim jedinicama Wehrmacht-a.

U ovome času svoje maksimalne snage — po etkom 1945 — on je postao svestan injenice da je put Hitler-a kona no put propasti Nema ke, a time i propasti itave džinovske tvorevine koju je on, Himmler, sebi iz skromnih za etaka tokom godina bio stvorio. Njegova okolina je navaljivala na njega da preduzme kakvu akciju kojom bi se prekratilo Hitler-ovo uporno teranje rata do kraja. U osnovi svih planova, predlaganih Himmler-u, ležalo je uverenje da sukob izme u zapadnih sila i SSSR-a neposredno pretstoji, i da jedino Hitler-ova upornost u vo enju rata do poslednjeg oveka spre ava da taj sukob otvoreno izbije. Tako su ti planovi išli na to, da se odstrani Hitler, pa da se zatim, pod Himmler-om, sveukupna nema ka vojna sila, kako Wehrmacht tako i SS, stavi na raspolaganje zapadnim silama za akciju protiv Sovjetskog Saveza.

U tom pogledu je najaktivniji bio Schellenberg, koji se nadao da e najzad da uzri žetva semena, koje je još godinu dana ranije posejao i iju je biljku brižljivo negovao svim pogodnim sredstvima. Naro ito kada se Himmler, u februaru 1945 — pošto se pokazao kao loš vojskovo a, — povukao na oporavak u sanatorium svoga prijatelja, dr Gebhardt-a, Schellenberg je krenuo u odlu ni napad. Da bi pokrenuo Himmler-a na akciju, on se služio i horoskopima i proricanjima astrologa, ijim je re ima i nalazima Himmler poklanjao naro itu pažnju. Od ovih je naro ito njegovo poverenje uživao astrolog Wulf. Pored toga, Schellenberg je udesio sastanak izme u Himmler-a i saradnika Uprave VI, psihijatra De Crinis-a, koji je Himmler-a uveravao da Hitler pati od neizle ive Parkinson-ove bolesti. Schellenberg je nastojao da na Himmler-a uti e i preko grofa Schwerin-Krossigk-a, ministra finansii Reich-a.

Mada je Schellenberg otvoreno nagovarao Himmler-a na uklanjanje Hitler-a, ovaj nije mogao da se odlu i na taj otsudni korak. Schellenberg-ov plan je bio, da Himmler prinudi Hitler-a da se povu e i da proklamacijom odredi Himmler-a za naslednika. Himmler bi, zatim, imao da ukine NSDAP i omrznute »narodne sudove« i da raspiše izbore. Me utim, Himmler se nije mogao da reii da plan sprovede u delo.

Godinama je Himmler verno išao stopama svoga Fuehrer-a, izvršavao sve njegove naloge, svim sredstvima obezbeđivao njegovu tvorevinu: nacisti ki režim i Tre i Reich. Zbog te krajnje odanosti i pokornosti Hitler-u, dobio je naziv: »verni Heinrich«, zbog koga je bio vrlo ponosan. Ali, kada je došlo vreme neposredno prethode eg poraza, kada je došla u opasnost njegova sopstvena tvorevina, organizovana oko SS-a, njegovi misti ki »ideali« i njegove ambicije, Himmler se pokolebao, razdiran izme u ukorenjene vernosti Hitler-u i onoga što je o igledno imao da izgubi ako bi mu ostao veran do kraja.

Himmler je bio svestan da u narodnim masama nije nimalo popularan. Me utim, on je verovao da ga Nemci smatraju jedinim ovekom, sposobnim da savlada probleme, koji su se pojavili u vezi sa pitanjima boravka dvanaest miliona inostranaca na teritoriji Reich-a. Jedino je on, sa svojim aparatom, mogao da savlada pitanje bezbednosti, koje bi se neminovno pojavilo u trenutku nema koga sloma. Himmler je verovao da e mu svojstvo jedinog oveka koji može u Nema koj da drži red priznati i zapadni saveznici. Pod uticajem i posredstvom Schellenberg-a, stupio je u vezu sa švedskim grofom Bernadott-eom, lanom švedske dinastije, koji je bio vode a figura u me unarodnom Crvenom Krstu (koji je posle rata poginuo u Palestini kao posrednik Ujedinjenih Nacija u arapsko-izraelskom sporu). Od ovakvih kontakata o ekivalo se da Himmler i njegova neposredna okolina stvore veze sa zapadnim kabinetima, iz kojih bi proizišlo eventualno sporazumevanje sa njima, a po Schellenberg-ovom o ekivanju i do uklanjanja Hitler-a, koga bi Himmler nasledio.

Himmler-u je bilo jasno da je on i za zapadne saveznike teško prihvatljiva li nost, s obzirom da je za njegovu ime i njegov aparat vezana neizbrisiva uspomena na milionske žrtve, na beskrajni teror, na logore za uništavanje itd. On je još ujesen 1944 bio pokušao da briše tragove SS-ovskih zlo ina. Obustavio je dalje uništavanje Jevreja i tražio je od uprave IV da utvrdi, koliko se Jevreja može uneti u spiskove tobože poginulih u bombardovanjima. Naredio je formiranje posebnih komandosa

SS-a, koji sui nosili naziv »Sonderkommando 1005« iji je zadatak bio da u okupiranim podru jima iskopaju leševe hiljada pobijenih i da ih spale, kako bi se uklonili tragovi i dokazi SS-ovskog terora.

Da bi dobio neku vrstu legitimacije koja bi mu omogu ila razgovore sa Zapadom, preduzeo je i neke korake koji su pred Zapadom imali da ga prikažu kao oveka koji ima obzira prema protivnicima. Tako je po etkom 1945 godine dopustio organizovanje transportovanja manjeg broja Jevreja u Švajcarsku, za šta se bio zauzimao Meunarodni Crveni krst. U tome je u estvovao i Kaltenbrunner, koji je, sa svoje strane, nastojao da do e u vezu sa zapadnim Saveznicima preko SS-majora Hoettl-a, svog austriskog zemljaka iz Uprave VI RSHA, koji je imao izvesne kanale do šefa obaveštajne službe Sjedinjenih Država u Švajcarskoj, Allena Dulles-a.¹⁾

U ovoj, poslednjoj fazi Tre eg Reich-a, rasplamsale su se i suprotnosti izme u političkog aparata NSDAP i SS-a, ogranka nacističke stranke, koji se osamostaljiavao iji su posebni pogledi i posebna politika dovodili do suprotnosti sa političkim aparatom stranke. Ako je Himmler išao na koncentraciju mo i u svojim rukama, služe i se aparatom SS-a, Martin Bormann — koji je posle leta Hess-a za Veliku Britaniju vodio partički aparat pod nazivom šefa partičke kancelarije — nastojao je da što više vlasti obezbedi funkcionerima partičke hijerarhije. Štaviše, njegovo je nastojanje išlo za tim, da se na partičke funkcionere i partičke organizacije prenese vlast koja je pripadala državnom upravnom aparatu. Po njegovim namerama trebalo je da rukovodioci lokalnih i teritorijalnih partičkih organizacija, od Gauleiter-a pa sve do rukovodilaca mesnih organizacija NSDAP, u svim instancijama preuzmu egzekutivne i rukovodne funkcije u državi. Prema Bormann-ovom planu trebalo je da mesni ili

i) Sa Dulles-om je, uostalom, Gicevius imao tako dobre veze da je, posle atentata na Hitler-a od 20 jula 1944 godine, pošto se neko vreme krio u Nema koj, uspeo da se uz pomo američke obaveštajne službe prebaci ponovo u Švajcarsku. Pritom se poslužio lažnim papirima kojima ga je snabdeo Dulles.

teritorijalni rukovodilac NSDAP bude šef i nadzorna i rukovodna vlast za celokupni državni aparat na području organizacije kojom je rukovodio.

U pozadini ovog Bormann-ovog nastojanja koje je pred sam slom Nemačke i krunisano uspehom, ležala je bojazan da bi, u završnom kritičnom momentu, bilo SS, bilo vojska, mogli da izvrše neki udar, preuzmu vlast u zemlji i uklone politički aparat NSDAP. Vojska, međutim, naročito posle 20. jula 1944, nije imala za to više ni snage, ni odlučnosti. Himmler je, naprotiv, zaista imao u vidu ovakav plan. Otuda se on suprotstavio Bormann-ovim težnjama. Pretio je da će raspustiti Ministarstvo unutrašnjih poslova i upravni aparat, ako bi po Bormann-ovom zahtevu Hitler stvarno preneo na partiju državne funkcije. Mada je Bormann, koji se stalno nalazio kraj Hitler-a, uspeo da postepeno, i najzad skoro u potpunosti sprovede svoje namere, ipak je Himmler-u nedostajalo odlučnosti da reaguje kakvim oštrim korakom.

On je oklevao, po svojoj prilici svestan da neposredno pretstoji konačni slom Nemačke i da je raširenje odnosa između SS-a i političkog aparata NSDAP postalo bespredmetnim, verovatno i u vezi sa planovima za koje je nastojao da ga pridobije Schellenberg. Razdiran između sumnji i ostataka nekadašnje vernosti Hitler-u, s jedne, i svojih želja za punom vlašću i za iznalaženjem nekakvog izlaza iz bezizgledne situacije, s druge strane, Himmler, u poslednjim mesecima Trećeg Reich-a, nije mogao sve do pred sam kraj da preduzme konačno kakve odlučne mere.

b) Poslednja reorganizacija RSHA i priprema za gerilu

Za vreme ovih zbivanja na političkom planu, RSHA je osvojio poslednje pozicije službe bezbednosti i policije, koje dotle još nisu bile prešle pod njegovu nadležnost. Takozvani Istražni ured Ministarstva vazduhoplovstva, koji je, uglavnom, pretstavljao centralnu ustanovu za kontrolu telefonskog saobraćaja, priključen je Upravi IV, i postao sastavnim delom Gestapo-a. Isto tako je rešen

dugotrajni spor izme u Carinske grani ne zaštite i pograni ne straže. Dok je ova poslednja bila pod Himmler-om i u sastavu šireg aparata RSHA, dotle je Carinska pograni na trupa stajala pod Ministarstvom finansija. Ovo je dovodilo do stalnih sukoba i nesporazuma. Himmler je iskoristio pogodni momenat — hapšenje (u vezi sa atentatom od 20 jula) generalnog inspektora carinske grani ne zaštite, Hossfeld-a, — i izvojevao da se i carinska straža stavi pod njegovu komandu.

Istovremeno je i u samom aparatu RSHA izvršena reorganizacija u smislu koncentracije rukovodjenja aparatom i njegovim pojedinim ograncima. Dotadašnji inspektori Sipo i SD-a pretvoreni su u zapovednike Sipo i SD-a, po primeru organizacione šeme u okupiranim oblastima. Neprekidna bombardovanja, koja su povlačila za sobom stalne prekide u vezama izme u centrale i njenih podređenih ustanova, a isto tako i približavanje borbi samoj teritoriji užeg Nema kog Reich-a, prinudili su Kaltenbrunner-a da oblasnim rukovodiocima službi RSHA da šira ovlašćenja i ve u samostalnost. Tako su teritorijalne ustanove Gestapo-a i kriminalne policije, zajedno sa carinskom granicom zaštitom, ujedinjene u komande Sipo. Oznaka »Gestapo« je time praktično bila nestala. Na mesto oznaka za pojedine grane aparata RSHA došlo je opšte obeležavanje toga aparata nazivom »Sicherheitspolizei« (Sipo). Ove, ovako stvorene nove komande Sipo i SD-a imale su iste oteke koje je, u formi uprava, imao RSHA. Ipak se nije moglo sprovesti potpuno ujedinjavanje SD-a sa Sipo-om zbog odlučnog otpora sve mo njegov Bormann-a. Ovaj je kategorički tražio da SD, kao partiska policija i obaveštajna služba, ne bude ujedinjen i izmešan sa državnom policijom. Štaviše, on je zapretio Kaltenbrunner-u, koji je hteo da sprovede ovakvo puno objedinjavanje, da će u takvom slučaju stvoriti sopstvenu novu partisku obaveštajnu službu.

U poslednje poduhvate Schellenberg-a, u završnoj fazi rata, spada pokušaj organizovanja atentata na vođe i ličnosti saveznih zemalja. Ovo je, u vezi sa njegovim jednovremenim nastojanjima za organizovanjem unutrašnjeg prevrata, interesantna poedinost za ocenu njegove

li nosti. Pod rukovodstvom pomenutog dr De Crinis-a, prikupljena je grupa patološki optere enih ljudi. Zamisao je bila da se ova lica na pogodan na in fanatizuju protiv rukovodilaca zapadnih saveznika i da se zatim ubace u savezni ke zemlje, sa zadatkom da tamo izvrše atentate i ubistva. Radilo se o nasledno optere enim slaboumnim licima sa izrazitim kriminalnim sklonostima. Pokušaji ospobljavanja tih lica za predvi enu aktivnost, do kraja rata nisu bili završeni.

U RSHA-u je bilo jasno da e do i do okupacije Nema ke od strane savezni kih trupa. Ipak je postojala, kao poslednja nada, predvi ena mogu nost da se jedan deo elitnih nema kih trupa povu e u Alpe, gde bi mogao da pruža duži otpor savezni kim vojskama. U tome cilju su na podru ju Alpa izvršene izvesne pripreme, kako u pogledu fortifikacija, tako i u pogledu stvaranja skladišta municije i hrane. Radi upotpunjavanja o ajni ke zamisli sa »Alpskom tvr avom« trebalo je organizovati u preostalim delovima Nema ke, koji bi stajali pod savezni kom okupacijom, organizaciju otpora i gerile. Ova bi organizacija stajala u vezi sa centrom u Alpima i vršila teroristi ka akta prvenstveno protiv lica koja bi sara ivala sa savezni kim vojnim okupacionim vlastima. Delatnost te gerile imala bi da zaplaši Nemce i da spre i da saveznici na u u Nema koj saradnike. kao što su ih Nemci nalazili u okupiranim zemljama ranijih godina. Sem toga je ova gerila imala da vrši akta sabotaže, naro ito na transporte i saobra ajne objekte, i da tako stalno uznemirava savezni ke okupacione vlasti.

Celi ovaj plan temeljio se na uverenju, zajedni kom glavnim rukovodiocima Tre eg Reich-a, da e zapadni saveznici neminovno morati za najkra e vreme da do u u konflikt sa Sovjetskim Savezom. Trebalo je, po zamisli vode ih nacista, izdržati do toga bliskoga asa, pa makar i simboli ki u »Alpskoj tvr avi« i sa organizacijom gerile. U momentu oružanog sudara izme u Zapada i Istoka, ponovo bi mogao da se pojavi nema ki faktor kao snaga koja bi, u tome trenutku, bila važna i jednoj i drugoj od zakrvljenih strana. Iz »Alpske tvr ave« bi onda preostalo nacisti ko rukovodstvo moglo da preduzme ponovo orga-

nizovanje Nemaca, naslanjaju i se na gerilsku organizaciju, koja bi, prema zamisli njenih inicijatora, vrsto povezanoj mrežom obuhvatila celu teritoriju Nemačke.

Zadatak stvaranja te mreže poverio je Himmler, u drugoj polovini 1944 godine, SS-generalu Pruetzmann-u. Organizacija je dobila naziv »Werwolf« (vukodlak). U cilju snabdevanja te organizacije stvarana su, na raznim mestima Reich-a, tajna skladišta municije, oružja, radio-stanica i drugog komunikacionog materijala, itd. članovi »Werwolf«-a uzimani su mahom iz Hitler-ove omladine. U ovoj delatnosti sarađivala je Uprava VI. Međutim, organizacija nije mogla da bude sprovedena do kraja, a sem toga su nacisti koji rukovodioci prevideli činjenicu da će slom totalno iscrpljenog Trećeg Reich-a dovesti i do potpunog psihičkog sloma. Zbog toga, »Werwolf« nije, po ulasku saveznika na nemačku teritoriju, preduzeo nikakve poduhvate, niti se uopšte oslanjao. Naprotiv, saveznicima je čak dostavljeno mesto pojedinih skladišta materijala za »Werwolf«, a ljudstvo, predviđeno za tu organizaciju, se rasturilo.

I Kaltenbrunner je pokušao da organizuje ilegalne grupe vojnih službenika iz Sipo i SD-a. Bilo je jasno da će ti službenici biti od saveznika pozvani na odgovornost zbog nedela, počinjenih u ranijim godinama, pa je zato trebalo da oni pređu u podzemlje u ilegalu. Imajući u vidu slučaj eventualnog sukoba Istok—Zapad, Kaltenbrunner je htio da ta ilegalna grupa bude ipak organizovana, pa je naredio stvaranje posebne organizacije, koja je dobila naziv »Bundschuh« (Opanak). Tu tajnu organizaciju, koja se imala vezivati za tajne organizacije nemačkih seljaka u srednjem veku i za tadašnje velike seljačke ustanke, imali su da stvaraju komandanti Sipo-a. Zamisao je bila, da se članovi organizacije prvo prikrivaju po dolasku saveznika, pa da onda jednoj određenoj tajnoj obavestajnoj centrali dostavljaju izveštaje o držanju stanovništva i okupacionih trupa. Isto kao i u slučaju »Werwolf«-a, stvorena su tajna skladišta oružja, municije i sredstava za sabotazu i komunikacije. Ipak je sprovedeno nekoliko konkretnih sabotaznih akata bilo uslovljeno prethodnim naredbama iz centralne.

HIMMLER SPREMA POSLEDNJI OTPOR

Savezne vojske su prodrle na nemačku teritoriju. Predviđajući i neizbežni skorbi slom Trećeg Reich-a, Himmler je pokušao da organizuje podzemnu organizaciju koja bi se u Nemačkoj borila pod saveznom okupacijom atentatima, gerilskim akcijama i terorom. Na čelo te organizacije, nazvane „Werwolf“ (vukodlak), postavio je svoga saradnika SS-general Pruetzmann-a. Na fotografiji (slevo): Pruetzmann, SS-major Sieberts i Himmler

I »Bundschuh« se raspao, na isti na in kao i »Werwolf«, a da nije ni stupio u život. Sva ova nastojanja nosila su jasno obeležje bezglavosti, neshvatanja situacije i naivne bespomo nosti pred katastrofom, iju totalnu srazmeru u krugu nacisti kih rukovodilaca niko nije mogao da shvati u njenom punom obimu.

Najzad, treba ovde pomenuti i još jedan pokušaj Skorzeny-a, koji je bio vezan za poslednju nema ku o ajni ku ofanzivu u Ardenima, decembra 1944 godine. Skorzeny je sastavio posebne jedinice od lica koja su znala engleski i od njih formirao male grupe. Ove bi grupe, u britanskim i ameri kim uniformama, u pozadini ameri kih armija imale da stvaraju zabunu, vrše sabotaže i eventualno ugrabljuju ili likvidiraju britanske i ameri ke komandante.

Ideja je propala zajedno sa ardenskom ofanzivom. Ipak je njeno moralno dejstvo bilo mnogo ve e od pravog realnog obima samog poduhvata. Saznavši od prvih pohvatanih Skorzeny-evih agenata za ovaj plan, ameri ki štabovi su izdali trupama nare enja u pogledu proveravanja i kontrolisanja svih lica, koja bi se kretala u liniji fronta ili iza nje. Došlo je i do komi nih scena, jer su ameri ke straže podvrgavale i najviše svoje rukovodioce ispitivanju i proveravanju, zadržavaju i ih po putevima u blizini fronta. Ve je i sama ardenska ofanziva izazvala nesrazmerno veliku zabunu u ameri kom vojnom rukovodstvu u Francuskoj, jer je za njega došla potpuno neokivano. Poduhvat Skorzeny-a je, ne po stvarnom domašaju, ve po psihološkom dejstvu, tu zabunu još uve ao. Ipak, posle nekoliko dana, pošto je ofanziva bila odbijena, likvidaran je istovremeno i Skorzeny-ev poduhvat.

c) *Himmler-ov kraj i slom Tre eg Reich-a*

U poslednjim danima Tre eg Reich-a, u drugoj polovini aprila 1945, Himmler je preko grofa Bernadotte-a ponudio Saveznicima kapitulaciju. On je izjavio Bernadotte-u, sa kojim se u prisustvu Schellenberg-a, sastao u Luebeck-u, 22 aprila 1945, da se s njim slagao odavno, ali da ga je vezivala vernost Hitler-u. Pošto je Hitler odluo

•toga jutra da e ostati u Berlinu, koji e opkoliti Rusi, j pošto e kroz nekoliko dana biti mrtav, to on — Himmler — ne vidi prepreke za kapitulaciju i sporazum. Na frontu prema Sovjetima nebi došlo do obustavljanja borbe, ve bi nema ke trupe Harno sa ekale da do njih stignu snage zapadnih saveznika. Danski i norveški internirci e biti preba eni u Švedsku. U potvrdu svojih re i, Himmler je Bernadotte-u za švedsku vladu predao sve to napismeno.

Posle rastanka sa Bernadotte-om, koji je odleteo za Stockholm, Himmler je sa svojom okolinom raspravljao, kakvo ime da nadene stranci koju je mislio da osnuje.

Bernadotte se 27 aprila vratio sa odgovorom. Saveznici nisu prihvatili ni delimi nu kapitulaciju — samo prema Zapadu — niti Himmler-a li no.

Ipak je Himmler i dalje ra unao da e naslediti Hitler-a. ak je sastavio i vladu, u kojoj su bili zastupljeni visoki šefovi njegovog aparata, a stranku je hteo nazvati »Strankom nacionalnog okupljanja«. Me utim, Hi'tler je saznao za Himmler-ove pregovore, koje su objavile savezni ke radio stanice, i pre svoga samoubistva odredio je admirala Doenitz-a za svoga naslednika.

Himmler se nalazio, zajedno sa vladom koju je obrazovao Doenitz u Flensburg-u blizu danske granice, na poslednjem do tada još neokupiranom deli u nema ke teritorije Prvih dana maja, on je iz Flensburg-a nestao. Nekoliko dana kasnije, britanska straža na jednome mostu uhapsila je manju sirupu nema kih vojnika. Tom prilikom je straži nalo u o i da se jedan ovek u naredni koj uniformi ponaša prema svojim pratiocima naro ito zat>ovedni ki a ovi prema niemu sa velikim Doštovanjem. Cela grupa, zajedno sa tim narednikom, iie su isDrave glasile na ime Hintzinger, sprovedena je radi saslušanja u logor kod Lueneburg-a.

Tamo je Himmler, koji se krio pod likom narednika Hintzinger-a. video niz viših funkcionera NSDAP i SS-a, pa je uvideo da svoj lažni identitet ne e mo i da održi. Zato se sam javio dežurnom podoficiru, koji je uzimao personalije, i rekao mu svoje pravo ime.

Himmler je na to odmah prevezen u jednu vilu, gde je nad njim izvršen detaljan telesni pregled, radi pron-

HITLEROV NASLEDNIK

Tre i Reich je pao pod udarcima Saveznika. U bunkeru pod svojom rezidencijom u Berlinu, opkoljenom sovjetskim armijama, Hitler je izvršio samoubistvo. Pred smrt je za naslednika postavio velikog admirala Doenitz-a. Na fotografiji: Doenitz (u sredini) sa dvojicom svojih oficira nad pomorskom kartom

laženja eventualno sakrivenih predmeta. Kada mu je lekar hteo da pogleda u usta, Himmler je progrizao malu staklenu ampulu sa narkotikom (kakvu su pred kraj rata držali pri sebi svi viši rukovodioci Tre eg Reich-a). Otrovanje je odmah dejstvovao. Kad je pokušano ispiranje stomaka, Himmler je već bio mrtav.

U to isto vreme Himmler-ov sekretar, SS-pukovnik Brandt, nosio je pismo koje je Himmler napisao maršalu Montgomery-u. U tome pismu ponovio je bezuspešni pokušaj od pre nekoliko dana. U njemu je skrenuo pažnju britanskom vrhovnom komandantu na opasnost sa Istoka, koja, po njemu, ugrožava Veliku Britaniju isto kao i Nemačku. Ponovo je ponudio podređivanje celokupnog SS-a — koji je u to vreme već rasturen, zarobljen i praktično više nije postojao — za akciju protiv »zajedničkog neprijatelja«. Kad je pismo stiglo u Montgomery-ove ruke, Himmler je već bio mrtav.

Tre eg Reich, tvorevina, za koju je obezbeđena Himmler izgradio sveobuhvatni SS-ovski i policiski aparat, slomio se i skrhao posle bezizgledne i očajne borbe, koja je, umesto željene svetske imperije, donela kao rezultat katastrofu samog Reich-a. Koalicija mnogih zemalja sveta, vojne snage kakve dotada u istoriji ove civilizacije nikada nisu bile mobilisane, tehnička sredstva kakva ranije nikada nisu u tako ogromnoj meri upotrebljena za razaranje i uništavanje, — sva vojna i industrijska snaga i ljudske rezerve najmanje njih zemalja mobilisani su da zdrobe Hitler-ovu imperiju. Preko dve i po godine se ona nalazila u povlačenju, stalnom i bezizglednom, pa ipak je davala otpora do poslednjeg daha. Iza toga otpora stajala je fanatična zaslepljenost nacista, bezizgledna situacija mnogobrojnih ratnih zločinaca kojima nije preostajalo ništa drugo nego da se bore do kraja i Hitler-ova suluda volja da ne prizna očajan poraz. Ovi su elementi do kraja vladali političkim aparatom i oružjem ima snage, na kojima je bio sazdan Tre eg Reich.

Kako je Hitler sam gledao na ovaj neminovni kraj — mada se uvek opet ponadao da će kakvim novim strateškim oružjem uspeti da promeni ono što je dugo smatrao »slabom ratnom srećom« — pokazuju reči koje je uputio

ministru naoružanja Speer-u, polovinom marta 1945, kada je ovaj tražio da se dokraj i rat da bi se spasla makar primitivna materijalna baza za dalji opstanak nema kog naroda. »Ako je rat izgubljen — odgovorio je Hitler — nacija treba, tako e, da propadne. Takva je sudbina neizbežna. Potpuno je beskorisno dalje razmatrati temelje čak i najprimitivnijeg opstanka. Naprotiv, bolje je da se i to uništi, i to tako da mi to sami učinimo. . . Oni, koji ostanu nakon bitke, od male su vrednosti jer su dobri pali.«

U isto vreme dok je Himmler pravio svoje jalove kombinacije sa Bernadotte-om, Hitler je preživljavao poslednje dane u bunkeru pod gigantskom megalomanskom zgradom svoje rezidencije u Berlinu, Reichs-kancelarije, poluporušene od avionskih bombi i teških granata. Fizički i duhovno bio je i on samo još ruševina nekadašnjeg diktatora.

Kao mnogi od vode ih ljudi njegovog Reich-a, i sam je sve više tonuo u bolesni misticizam, ne želeći da primi istinitost i neminovnost poraza, verujući i u neko čudo u poslednjem času, posvećujući i pažnju tumačenjima i prorocanstvima astrologa. Do kraja je izdavao naredjenja, a ljudi i snage Trećeg Reich-a, koji su još preostali, još su ta naredjenja izvršavali.

Veliki deo preostalog vojnog i upravnog aparata već je bio prebačen u Bavarsku, ili se spremao na taj put. Bilo je očigledno da će svako dalje oklevanje otežati Hitler-ovo prebacivanje, pošto je neposredno pretstojalo presecanje preostale Nemačke na dva dela brzim napredovanjem saveznčkih trupa. Sam Berlin su sovjetske trupe već počele da opkoljavaju. Bilo je predviđeno da će, na severu, komandu preuzeti admiral Doenitz, dok bi na jugu, dakle u Bavarskoj, komandovao sam Hitler.

Hitler je sam planirao odbranu Berlina. Izdavao je naredjenja sve do nivoa pojedinih bataljona. Ali ta naredjenja više nisu mogla biti izvršavana, delom zato što su bila nesprovodljiva, a delom zato što jedinice, kojima su bila upućena, nisu više postojale. Tako je 22 aprila održana konferencija u Hitler-ovom bunkeru kada je Hitler, u napadu besnila, govorio o opštoj izdaji, slomu, korupciji i lažima, i najzad izjavio da je došao svemu kraj, da je

Tre i Reich bio neuspeh i da njemu, kao njegovom tvorcu, ne preostaje drugo nego da umre. Zato on ne e oti i *iz* Berlina, ve e u njemu do ekati kraj. Sa Hitler-om su u Berlinu ostali Goebbels i Bormann, dok su se svi ostali njegovi bliži saradnici razišli.

Iz Bavarske, gde se bio sklonio, Goering je od Hitler-a, zatražio radiogramom da mu preda »celokupno vo - stvo Reich-a sa punom slobodom akcije u zemlji i u inostranstvu«. On se oslanjao na izvesne Hitler-ove izjave o tome kako bi Goering bio pogodniji da vodi pregovore od njega.

Hitler je zaista bio rekao na konferenciji 22 aprila da postoji pitanje pregovora i da bi ih Goering mogao voditi bolje, ali je Goering-ov radiogram smatrao izdajom, pogotovu zato što je ovaj na kraju dodao, da smatra svoje traženje odobrenim, ako na njega ne primi odgovor istoga dana do 22 asa uve e. Bormann je Goering-ov radiogram iskoristio da još više potstakne Hitler-ovu bolesnu, o ajni ku hysteriju, teže i da time skrha Goering-a, u kome je gledao ozbiljnog konkurenta u borbi oko Hitler-ovog politi kog nasledstva.

Svu neshvatljivu morbidnost i atmosferu fantasti nih iluzija, amosferu koja je vladala u onim poslednjim danima u vrhu Tre eg Reich-a, jasno ilustruje ovaj Bormann-ov gest, koji se zasnivao na dve pretpostavke: prvo, da e posle Hitler-ove smrti postojati nekakva vlast u Nema koj koja e preživeti poraz i koja e biti u rukama nekog od dotadašnjih vlastodržaca; drugo, da u tome opštem slomu još važi Hitler-ov politi ki testamenat, proklamovan na dan otpo injanja nema ko-sovjetskog rata, juna 1941, kojim je Hitler odredio Goering-a za svoga naslednika.

Rezultat je bio da je Hitler, pod uticajem Bormann-a, dao nalog radiogramom vo ama SS-ovske straže u Obersalzburg-u u Bavarskoj — Hitler-ovoj letnjoj rezidenciji, u kojoj se tada nalazio Goering — da Goering-a smesta uhapse, a Goering-u je radiogramom saopšteno da njegova akcija pretstavlja veleizdaju prema nacizmu i »Fuehrer-u« i da se on razrešava zato svih svojih funkcija. Oba ova ra iograma potpisao je Bormann.

U isto vreme, u poslednjim aprilskim danima, Hitler je saznao i za Himmler-ove pregovore preko Bernadotte-a, pa je i njega smenio. Ta odluka, me utim, nikada nije stigla da Himmler-a. Najzad se Hitler u prisustvu jednog opštinskog inoovnika, koji je doveden u bunker, ven ao sa svojom dugogodišnjom prijateljicom Evom Braun.

Posle ven anja Hitler je izdiktirao svoj testamenat.

Ovim testamentom je za pretsednika Reich-a i vrhovnog komandanta oružanih snaga postavljen veliki admiral Doenitz, a za Reichsfuehrer-a SS i šefa nema ke policije Gauleiter Karl Hanke, dok je položaj ministra untrašnjih poslova opet izdvojen, a na njega postavljen Gauleiter Paul Giesler. Kako je daleko ovaj poslednji Hitler-ov gest bio od realnosti, u trenutku kada je na nekoliko stotina metara od Reichskancelarije stajao prsten sovjetskih trupa, kojima su branioi pružali sve manje otpora, dokazuju re i, kojima Hitler obrazlaže lišavanje ina Goering-a i Himmler-a. On navodi da su ova dvojica »svojim tajnim pregovorima s neprijateljem, bez moga znanja i pristanka, i svojim nelegalnim pokušajima da prigrabe vlast u državi, ostavljaju i potpuno po strani njihovu izdaju prema mojoj li nosti, naneli nepopravljivu štetu domovini i itavom narodu«.

Postavivši Doenitz-a, za svoga naslednika, Hitler je naredio i sastav njegove vlade, navode i da e ova »nastaviti rat svima sredstvima«. Ovo postavljanje obuhvata devetnaest ministarskih položaja po ev od Goebbels-a, koji bi imao da bude kancelar Reich-a (jer je Doenitz trebalo da vrši ulogu pretsednika, kakvu je vršio ranije Hindenburg), zatim Bormann-a, koji se odre uje za »kancelara stranke« i Seyss-Inquart-a, koji je imao da nasledi Ribbentrop-a na položaju ministra spoljnih poslova, pa do grofa Schwerin-a von Krossigk-a, koji bi imao da ostane ministar finansija.

Hitler-ov testamenat tako e nije stigao do lica kojima je bio namenjen — izuzev onih koji su bili neposredno kraj Hitler-a u tim poslednjim danima. Doenitz je saznao za svoje naimenovanje putem radia. Me utim, komandant tvr ave u kojoj je Goering zatvoren dobio je od Bormann-a radiogram u kome se nalaže da Goering bude likvidiran ako Berlin padne. Pošto ovaj, me utim, nije pri-

NA OPTUŽENI KOJ KLUPI

Pre d Me unarodnim vojnim sudomu Nuernberg-u.n^

S aSSra! Doenitz

znavao Bormann-ov autoritet, Goering je bio pošte en sudbine koju mu je Borman spremao.

Agonija u Reichskancelariji završena je 30 aprila. Objavivši prisutnima svoju nameru, da zajedno sa svojom ženom Evom Braun izvrši samoubistvo, Hitler se od njih oprostio. Tražio je još da njegov i Evin leš spale, kako ne bi pali u ruke sovjetskoj vojsci. Hitler je samoubistvo izvršio iz pištolja, pucaju i sebi u usta. Eva Braun je progutala otrov. Leševi su zaista spaljeni.

Isto ve e su Bormann i Goebbels odlu ili da ponude kapitulaciju maršalu Žukovu. Po prethodno uspostavljenoj radio vezi sa Žukovljevim štabom, general Krebs, nekadašnji nema ki vojni ataše u Moskvi, koji se tako e nalazio u bunkeru pod Reichskancelarijom, odneo je Žukovu pismo Bormann-a i Goebbels-a, u kome ga ovi izveštavaju o Hitler-ovoj smrti i o položajima na koje ih je Hitler postavio. Pismo je predstavljalo ovlaš enje za generala Krebs-a da povede pregovore o primirju ili prekidu vatre dok ne stigne kona na odluka novog predsednika Reich-a, admirala Doenitz-a. Zukov, me utim, nije prihvatio razgovore, ve je tražio bezuslovnu kapitulaciju i izru enje svih lica koja su se nalazila u bunkeru.

Ovaj negativni odgovor bio je signal za kona ni razlaz. Bormann i još nekoliko lica pokušali su da se probiju kroz sovjetske linije. Pri tome pokušaju je, kako je to utvr eno iskazima o evidaca, Bormann poginuo.

Goebbels je otrovao, odavno pripremljenim otrovom, šestoro svoje dece, a zatim se zajedno sa ženom ubio. Bio je naredio da i njega spale, pa je to spaljivanje i pokušano, ali su tela samo ugljenisana.

U Flensburg-u, prema nema ko-danskoj granici, nalazio se u to vreme admiral Doenitz. On je sastavio i vladu, u kojoj je ministar spoljnih poslova bio grof Schwerin Krossigk. Izvesno kratko vreme, ta je vlada funkcionisala — bar na papiru — ali je ubrzo po kapitulaciji, koju je potpisao Keitel, pohapšena. Time se ugasio i poslednji ostatak Tre eg Reich-a.

U razrušenom Nuernberg-u, gradu koji je za Tre i Reich bio simbol jer je u njemu svake godine održavan kongres NSDAP uz milionsko u eš e uniformisanih naci-sta, prikupljeni su preživeli vode i ljudi skrhanog Reich-a.

Jedna od retkih zgrada koje su ostale sauvane usred ruševina, Palata pravde, bila je pozornica epiloga dvanaest godina nacističke vladavine. Međunarodni vojni sud, obrazovan na osnovu sporazuma vlada antihitlerovske koalicije, otpočeo je 20. novembra 1945. pretres protiv 22 optuženika. Velika Britanija, SAD, Francuska i SSR odredile su u taj sud po jednoga sudiju i jednoga zamenika. Pretsedavao je britanski viši sudija Lawrence. Iste četiri države odredile su po jednog glavnog tužioca i njihove pomoćnike. Na redu optuženih, u uniformi Reichsmarschall-a sa koje je bilo skinuto sve zlato i sve oznake, sedeo je pred sudijama Hermann Goering. Pored njega, odsutnog pogleda, upalih obraza, bio je Rudolf Hess, do njega von Ribbentrop, a zatim i ostali, čija su imena godinama bila simbol Hitlerovog Reich-a. Od 22 optuženika, jedan nije bio prisutan: Martin Bormann, kome se sudilo u odsustvu, jer nije bilo tačno utvrđeno da je mrtav. Pored lica, koja su sedela na optuženičkoj klupi, optužene su i organizacije, koje su predstavljale stub Trećeg Reich-a: vlada Reich-a, vojska NSDAP, SS sa SD-om, Gestapo, SA, Generalštab i OKW.

Dvojici optuženih, koji su prvobitno bili takođe predviđeni za pretres, nije moglo biti sudeno. Jedan od njih, Robert Ley, šef nemačkog Fronta rada, izvršio je samoubistvo u zatvoru. Industrijalac Gustav Krupp bio je fizički i duhovno toliko onemogućen da je sud smatrao da se ne može izvesti na pretres.

Sud je održao 403 javne sednice. Pred njim su dali usmena svedočanstva 33 svedoka optužbe i 61 svedok odbrane, a 143 svedoka dali su svoja svedočanstva pismenim odgovorima na pitanja. Dalji svedoci saslušani su putem sudskih komisija. Pregledano je 38.000 pismenih svedočanstava sa 155.000 potpisa po predmetu političke organizacije NSDAP. 136.000 svedočanstava se odnosilo na SS, 10.000 na SA, 7.000 na SD, 3.000 na Generalštab i OKW, a 2.000 na Gestapo.

Presudu je doneo sud 1. oktobra 1946. godine. Osudio je na smrt vešanjem: Hermann-a Goeringa, von Ribbentrop-a, Kaltenbrunner-a, Keitel-a, Rosenberg-a, Frank-a (guvernera okupirane Poljske), Frick-a, Streicher-a (Gaulleiter-a u Nuernberg-u i vodećeg antisemita), Sauckel-a (posebnog opunomoćenika za regrutovanje radne snage),

OBRA UN

Dvadeset i jedan optuženi sedeo je na optuženi koj klupi dok su se, pred o ima celoga sveta, raspravljale javne i skrivene strahote kojima je Tre i Reich Adolf-a Hitler-a obeležio svoj put. Me u njima nije bilo Goebbels-a, koji se sa porodicom otrova u Berlinu, posle Hitler-ovog samoubistva; nije bilo ni Bormann-a, koji je poginuo; nije bilo Ley-a, koji se obesio u zatvorskoj eliji, ni Krupp-a, koji je ležao na umoru. U dva reda su, pred sudijama, sedeli: (prvi red) Goering, Hess, Ribbentrop, Keitel, Kaltenbrunner, Rosenberg, Frank, Frick, Streicher, Funk i Schacht; (drugi red) Doenitz, Raeder, Schirach, Saukel, Jodl, Papen, Seyss-Inquart, Speer, Neurath i Fritzsche

generala Jodl-a, Seyss-Inquart-a (austrijskog nacistu, kasnijeg guvernera okupirane Holandije) i Martina Bormann-a (u odsustvu). Na doživotni zatvor osu eni su Hess, admiral Raeder i predsjednik Reichsbanke Walter Funk. Na po 20 godina zatvora osu eni su vođa Hitlerovske omladine i Gauleiter u Beču, von Schirach, i šef organizacije »Todt« i ministar Reich-a za naoružanje i ratnu proizvodnju, Albert Speer. Na 15 godina zatvora osu en je bivši ministar spoljnih poslova i kasniji protektor Reich-a za Poljsku i Moravsku, Konstantin von Neurath, a na 10 godina admiral Doenitz. Oslobođeni su optužbe i pušteni Hjalmar Schacht, Franz von Papen i šef nemačke radio službe, Hans Fritzsche.

Vešanje osu enih izvršeno je u jednoj dvorani, u kompleksu zgrada Palate pravde u Nuernberg-u. Goering je, međutim, uspeo da zadrži kod sebe ampulu sa snažnim otrovom. Na nekoliko asova pre nego što je trebalo da bude izveden iz ćelije na vešanje, pregrizao je tanko staklo ampule. Straža ga je našla mrtvog u postelji.

Od optuženih organizacija proglašene su zločinačke: NSDAP, SS i Gestapo. Njihovi pripadnici morali su pravdati svoje postupke pred nemačkim sudovima za denacifikaciju.

POGOVOR

Proučavanje istorijata, izgradnje i delatnosti obaveštajne službe Tre eg Reich-a, ma koliko bilo zanimljivo kao deo upoznavanja sa opštom istorijom Drugog svetskog rata i zbivanjima koja su se odigravala u njegovoj senci i iza njegovih kulisa, ipak nije stvar koja bi bila samo od istoriskoga značaja. Naprotiv, to proučavanje i upoznavanje sa strukturom i na inom rada, sa metodama i ostalim karakteristikama obaveštajne službe Hitler-ove Nemacke i danas su veoma aktuelni.

Istina, obaveštajna služba Tre eg Reich-a, kao organizovani instrument nacista u ratne i imperijalističke politike, potonula je zajedno sa Hitler-ovim Reich-om, ali su važni faktori i saradnici te službe ne samo ostali u životu, već se nalaze ponovo u akciji. Iskustva koja su stekli, metodi koje su razradili, veze koje su zasnovali, znanja koja su postigli, predstavljaju činjenice koje kažu da ti ljudi budu interesantni, s jedne strane, za pobedničke sile koje su u ratu pogazile Nemacku, a, s druge, za obnovljenu Nemacku, koja se brzim tempom ponovo razvija u prvorazredni faktor evropske, a preko toga i svetske politike.

U mesecima u kojima se Hitler-ovom Reich-u nezadržljivo približavala katastrofa, razni činjenici, razne interesne grupe nastojali su da nađu u makar za sebe izlaz, koji bi im omogućio da neoštećeni prođu kroz otkrivani opšti slom, a da pritom sačuvaју ne samo svoje živote, već i svoje materijalne, pa eventualno čak i političke pozicije. Kako daleko je to išlo, pokazuje činjenica da je šef partijske kancelarije Martin Bormann poslednjih dana Tre eg Reich-a upućivao Gauleiter-ima poruke da sačuvaју svoje živote, koji će biti potrebni za stvaranje nove NSDAP.

Izvesne grupe krupnih kapitalista, koji su držali u rukama najveće firme, kao preduzeća I. G. Farbenindustrie, Krupp A. G., Rheinmetall A. G. i dr., još su pre kraja rata našle mogućnosti da postignu sporazume sa zapadnim — u prvome redu američkim — poslovnim i finansijskim krugovima. Ovi su sporazumi išli na to da se, na bazi zajedničkih ili uzajamnih interesa u međunarodnim kartelima i koncernima, postigne otklanjanje finansijskih sredstava i imovinskih interesa, u cilju obnavljanja i nastavljanja rata posle otklanjanja nemačkog sloma. Počev od decembra 1944 godine, održavani su u neutralnim zemljama u više mahova sastanci ovih interesenata s obe strane fronta.

Što važi za druge grupe, važi i za pripadnike raznih grana nemačke obavешtajne službe. U osnovi je sve ove razne grupe nadahnjivalo, kao nada na kojoj su mislili da grade svoju budućnost, uverenje u neminovni sukob između Zapada i Istoka, između zapadnih sila i SSSR-a u kome bi oni opet stekli mogućnost za zadobijanje širokog polja rada, važnosti i uticaja. Uverenje o neizbežnosti sukoba, koje je predstavljalo važnu činjenicu i gr evito produženje nemačkog otpora 1945, davalo je naročito organima nemačkih obavешtajnih službi mogućnost za realnu pretpostavku da će oni, sa svojim znanjem, iskustvom i kvalitetima, biti potrebni zapadnim silama i da će ih ove prihvatiti i upotrebiti.

Pri ovakvom posmatranju stvari, u vreme nemačkog sloma, za nemačke obavешtajne organe nije bilo bitno hoće li pre ili posle biti ponovo organizovana kakva nemačka obavешtajna služba, eventualno pod okriljem i vođstvom zapadnih sila, ili će ove ugraditi organe obavешtajne službe Trećeg Reich-a u svoje sopstvene obavешtajne organizacije. Za njih je bilo najvažnije da se sa uvaju od stradanja i zato su bili spremni da se stave na uslugu pobednicima, a u prvome redu Britancima i Amerikancima.

Zaista su pobedničke sile pri ulasku u Nemačku, a naročito po njenom konačnom slomu i u toku »seciranja« stečajne mase Trećeg Reich-a, pokazale izvanredno veliki interes za pripadnike nemačkih obavешtajnih službi. Već i deo ovih lica je nastojao da na svaki način u trenutku zarobljavanja ili hapšenja bude u zapadnim okupacionim

zonama. Znatno je manji broj onih, koji su pali u ruke sovjetskim snagama. Naročito su pripadnici Abwehr-a, od kojih je jedan dio znao za veze koje je vrh njihove organizacije bio još u toku rata uspostavio sa zapadnim silama, smatrali da su, manje-više, obezbedili svoju budućnost. S druge strane, pripadnici Uprave VI RSHA — iako nisu mogli da se pozivaju po potrebi na ovakve veze, a usto su bili pripadnici žigosanoga SS-a — smatrali su da mogu na i put do Britanaca ili Amerikanaca, pa su neki čak i neposredno sa svojim saradnicima prilazili britanskim i američkim vojnim vlastima i stavljali im se na raspolaganje. Već u uzdržljivost su, u tome pogledu, pokazivali jedino pripadnici Gestapo-a. Mada su oni držali za sebe da su nedostižni i nezamenljivi poznavalci »komunističkog pitanja« — koje, po njihovom mišljenju, i za zapadne sile treba da predstavlja centralni problem budućeg obaveštajnog rada — smatrali su oportunistički da se bar u prvom vremenu prikrivaju, s obzirom na oštru propagandu protiv Gestapo-a u savezničkim krugovima.

Sa svoje strane su Amerikanci kao i Britanci stigli u Nemačku o igledno sa određenim instrukcijama u pogledu pripadnika nemačkih obaveštajnih službi. Oni su ih, pre svega, pohapsili i smestili u logore, ali držali pod posebnim, obično povoljnijim režimom od ostalih masa nemačkih zatvorenika i zarobljenika. Britanci su važnija lica raznih nemačkih obaveštajnih organizacija propustili kroz posebni logor za internaciju i saslušavanje, koji je nosio naziv »Camp 031«, a nalazio se pri štabu maršala Montgomery-a. Tako isto su i Amerikanci značajnije funkcionere Abwehr-a i obaveštajnih organizacija RSHA koncentrisali u posebnom logoru u Oberursel-u kraj Frankfurt-a. Odatle su onda lica, za koja je postojao naročiti interes, transportovana u cilju daljnjeg saslušavanja u London, odnosno u Belgiju ili Francusku, drugim britanskim ili američkim vojno-obaveštajnim ustanovama.

Već pri prvom dodiru sa britanskom i američkom obaveštajnom službom, koja je vršila saslušavanje ovih lica, obično je postavljeno pitanje o njihovoj spremnosti za saradnju. Pri tome se, naravno, ispoljilo da postoji sklonost za prihvatanje usluga pripadnika nemačkih obaveštajnih službi.

U prvom periodu po okončanju rata, dakle u toku 1945 i 1946, o ekivanja pripadnika nemačkih obavještajnih službi se nisu u punoj mjeri ispunila. Izuzetak bi mogao predstavljati slučaj nekolicine, koji su još za vrijeme rata neposredno radili za zapadne obavještajne službe, kao naprimjer Bernd Gisevius. Zapadni saveznici su u periodu neposredno posle rata, iz političkih i drugih razloga pokazivali izvesnu uzdržljivost i saradnju sa organima nemačkih obavještajnih službi ograničavali na izvesne istaknutije i — po njihovom merilu — prikladnije funkcionere. Ima podataka da su još tada kod Amerikanaca radili pripadnici uprave VI, Loos i Kraus, verovatno i Hoettl, kao i rukovodilac Abwehr-a II, Lahousen.

Već od 1946, naročito od leta te godine, vrbovanje organa nemačkih obavještajnih službi je vršeno u veoma srazmerama. Pri tome su, kako Britanci tako i Amerikanci, pa i Francuzi, nastojali da zavrбуju ona lica koja su im izgledala najprikladnija, ugrađuju ih u svoje obavještajne službe, koriste i njihova iskustva i njihove veze. Ni Sovjeti nisu u tome pogledu zaostajali. Počev od tada prestali su zapadni saveznici i sa izručivanjem onih lica, za koja su imali obavještajnog interesa.

Od propasti Trećeg Reich-a i njegovog obavještajnog aparata protekle su mnoge godine. Nemačka, koja je pretrpela slom koji je izgledao gotovo nepopravljivim, pridigla se s neslućeno brzim tempom. Ona opet ima i svoju vojsku. Naporedno s tim, ona izgrađuje i svoju novu obavještajnu službu. Već je bilo, u vezi sa tom službom, i nekoliko afera, koje su zabeležene i na stupcima svetske štampe. Na polju obavještajnih organizacija izbijaju stari obavještajci. U Zapadnoj Nemačkoj važnu ulogu igra bivši Hitler-ov general Gehlen, nekadašnji rukovodilac otkada Fremde Heere Ost u generalštabu Trećeg Reich-a. I druga poznata imena iz nekadašnjeg nemačkog obavještajnog aparata ponovo su se pojavila na pozornici obnovljene nemačke obavještajne službe.

Mnogi su nemački obavještajni organi uveliko na poslu, bilo u sastavu obavještajnih službi velikih sila, bilo u izgradnji nove nemačke obavještajne službe. A u tome leži aktuelnost izručivanja njihove prošlosti, okvira iz kojih su

oni proizišli, njihovih shvatanja i metoda, njihovih veza i njihovog mentaliteta.

Obaveštajna služba Tre eg Reich-a nestala je zajedno sa Hitler-ovom tvorevinom. Ali ono što je ona u personalnom i metodološkom pogledu stvorila, nastavilo je svoj život u drugom vidu i predstavlja — iz dana u dan u sve ve o j meri — objekt koji se mora upoznati i prou iti u njegovim korenima, baš iz potreba koje proisti u iz današnjice i koje propisuje sutrašnjica.

PRILOZI

Prilog I

Policiski sistem Tre eg Reich-a

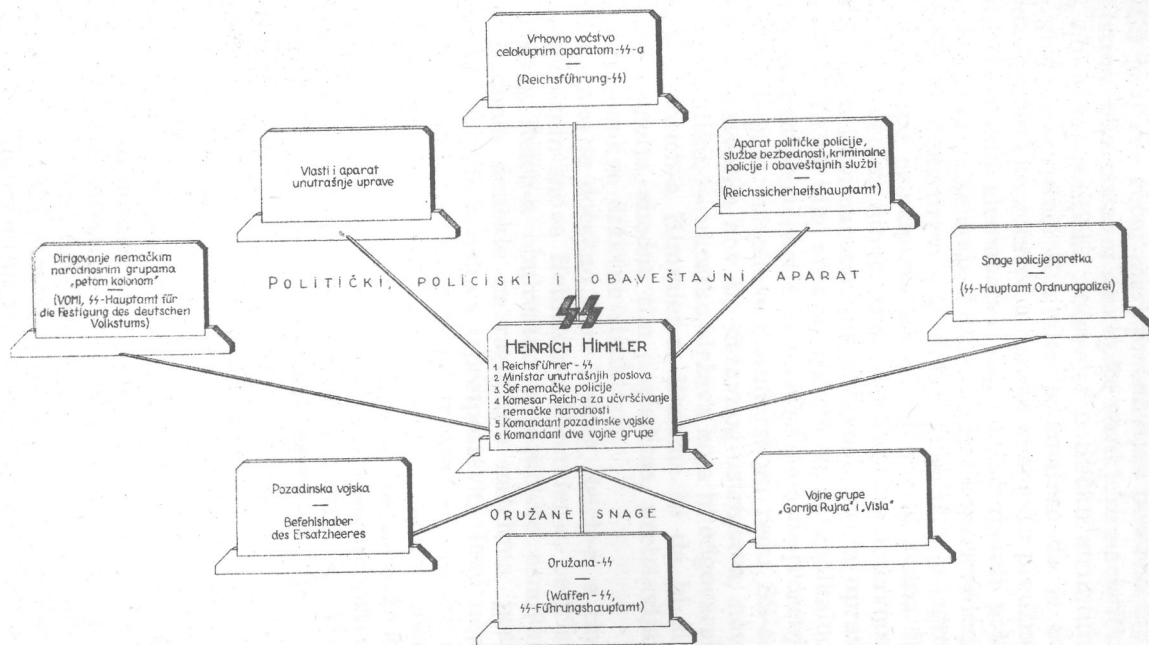
U svome završnom obliku, dostignutom u vreme sloma Tre eg Reich-a, policiski sistem nacisti ke države još nije pretstavljao u svemu izgra enu i zaokrugljenu celinu, kakvu je želeo da stvori njegov tvorac i šef Himmler. Pojedine grane toga sistema, kao Tajna državna policija (Gestapo), policija poretka (Ordnungspolizei) i dr. razvile su se iz ustanova policiske službe koje su postojale još pre nego što je NSDAP preuzeo vlast u Nema koj. Druge, kao u prvom redu SD, a zatim i aparat uprave VI, nastale su u toku nacisti ke vladavine, razvijale se u njoj i spojile se raznim organizaciskim oblicima sa policiskim granama prve vrste. Dalja karakteristika, koja važi za celokupni policiski sistem Tre eg Reich-a, jeste uloga koju je u njemu igrao SS, a koja se izražavala u stvarnom ili formalnom uklju ivanju svih grana policiske službe u strukturu SS-a.

Sa razvojem i stanjem nema kog policiskog sistema, koji je pretstavljao važan stub vladavine NSDAP u Nema koj, neodvoivo je povezana li nost Heinrich-a Himmler-a. Postepeno i sistematski, ovaj je u svojim rukama i pod svojom nadležnoš u koncentrisao sve grane policiske službe, stvorivši od njih jedinstveni sistem, jedinstvenu celinu, mada do sloma Tre eg Reich-a još nije bio u mogu nosti da u potpunosti okon a izgradnju koja mu je lebdela pred o ima. Još i više od toga, Himmler je uspeo da svojim policiskim funkcijama doda i vojne, prekršivši time na elo koje je bilo proklamovano u prvim godinama Tre eg Reich-a, a po kome je Wermacht imao da bude »jedini nosilac oružja nema ke nacije«. Stvaraju i Waffen-

SS, Himmler je formirao rno ni vojni aparat koji je obuhvatao prvorazredno opremljene divizije i koji je, u zajednici sa njegovim političkim, policijskim i obavštajnim aparatom predstavljao celinu. Taj aparat je — u velikom opštem planu prema kome su bila usmerena Himmler-ova nastojanja — igrao važnu ulogu u upotpunjavanju Himmler-ove misli, a time i u dopuni razgranatog i mnogostranog policijskog sistema kome je on bio na čelu. Posle prodora u Wehrmacht, koji je izvršen na taj način što mu je podređena i sva vojska u pozadini, dakle celokupni aparat vojnih oblasti (Generalkommando), zajedno sa poslovima regrutacije, pitanjem zarobljenika itd., Himmler je krenuo nedvosmisleno u pravcu stvaranja nove pozicije koja bi, po njegovoj zamisli, trebalo da kulminira jednoga dana u spoju njegovog policijskog sistema sa sistemom oružanih snaga Tre eg Reich-a. U tome smeru ležalo je i njegovo postavljenje na čelo armijske grupe »Gornja Rajna«.

Poznato je da je Himmler-ov cilj bio stvaranje »Korpusa državne zaštite« (Staatsschutzkorps), koji bi predstavljao jedinstveno izgrađenu organizaciju kojom bi bio zamenjen policijski aparat svih grana. Taj korpus apsorbovao bi sve razne organizacije policijskog sistema Tre eg Reich-a, ali njegova organizacija u obliku jedne jedinstvene i potpuno homogene celine zbog rata i nema kog sloma nije mogla da bude dovršena. Kao krajnja tačka njegovoga puta ka vrhu vlasti — bilo da je želeo da sebi obezbedi Hitler-ovo nasledstvo ili da ga jednom zameni — Himmler-u je lebdelo pred očima stvaranje pozicije dvostrukog karaktera. S jedne strane bi mu bio podređen, u vidu jedinstvene organizacije, celokupni sistem policijskog aparata u najširem smislu, uključivši tu i obavštajnu službu, a s druge strane sva vojna snaga Tre eg Reich-a. Pri tome bi, naravno, bila izmenjena i osnova te vojne snage, zajedno sa njenim dotadašnjim bitnim karakteristikama, koje su vukle koren još iz tradicionalizma, nekadašnjeg prusko-nemačkog oficirskog kora. Vojska, kojoj je Himmler mislio da bude na čelu, trebalo je da bude prožeta onim istim duhom i da bude izgrađena na onim istim idejnim i organizacionim temeljima, na kojima je on izgrađivao svoj policijski aparat.

KONCENTRACIJA MOĆI U HIMMLEROVIM RUKAMA

Ambicije Heinrich-a Himmler-a išle su još i dalje. Njegov SS je u sve ve o j meri pretstavljao posebno telo, koje je, istina, bilo sastavni deo opšte strukture nacisti ke stranke, ali je na politi ko vo stvo i politi ku strukturu stranke gledalo s visine. Himmler je smatrao da je SS pozvan da to politi ko vo stvo u danom momentu preuzme od »malogra anskih elemenata« koji su sa injavali politi ki aparat. Time bi se onda došlo, u daljoj konzekvenciji, do »ideala« SS-ovske države, tj. države koja bi bila izgra ena u svemu po principima SS-a, u kojoj bi svima životnim i društvenim funkcijama, celokupnom državnom administracijom i svima oblicima državnog života upravljali SS-ovci. To bi bila država, izgra ena na radikalnoj primeni na ela rasne selekcije i eugenike, na oživotvorenju misti nih pogleda o »viteškom kalu erskom redu SS-a«, država koja bi stvorila nov tip državnog ustrojstva, novu kulturu, novu etiku, — ukratko, država koja bi odgovarala pogledima Heinrich-a Himmler-a. Razume se da bi sila iznutra i sila spolja, shodno tim pogledima, pretstavljala bitnu osnovu ovakve državne strukture.

Onako, kako je do e kao slom Tre eg Reich-a, a tima i kraj ambicioznih snova Heinrich-a Himmler-a, policiski sistem Tre eg Reich-a obuhvatao je nekoliko osnovnih grana, izgra enih donekle na razli itim na elima, pošto su izrasle iz raznolikih uslova i pretpostavki. Iako nejedinstven u pogledu organizaciske strukture, iako su se rukovodioci pojedinih grana u me usobnoj konkurenciji takmi ili pa i nastojali da jedan drugom otmu nadležnosti i ovlaš enja, ipak je taj sistem pretstavljao jedinstven organizam, jer je bio podre en jednoj glavi i jer je u njemu, na kraju, SS-ovski element uspeo da do e do odlu noga izražaja.

Osnovni stub Himmler-ovog policiskog sistema bio je SS. Razvoj je išao u tome pravcu, da se sva policija, u svima svojim formama, u vrhu objedini u centralnom I rukovodstvu SS-a, a pod rukovodstvom Himmler-a. Na SS treba, pri ovom posmatranju, gledati kao na pojavu sa više lica, dakle na višestrani fenomen. S jedne strane je sam SS, kao deo NSDAP, pretstavljao politi ku silu u *samoj monopolisti koj stranci koja se identifikovala sa državom*. U toj stranci on je pretstavljao najborbeniji deo,

u neku ruku njenu borbenu elitu, a svakako strankin ogranak koji je nastojao u sve ve o j meri da stekne uticaj na život stranke, uz potiskivanje ne-SS-ovskih elemenata NSDAP. Drugo, u državi je SS predstavljao borbenu i dobrim delom naoružanu grupu, koja je težila da sebi podvrgne u prvome redu one državne funkcije koje su skop ane sa silom. Tre e, pot inivši sebi sve vrste policiskih funkcija, SS je apsorbovao u sebi i policiski aparat, koji je u totalitarnoj zemlji tipa Tre eg Reich-a predstavljao izvanredno važnu, osnovnu komponentu u državnom i narodnom životu. Apsorbuju i ga, SS se, me utim, nije kao takav identifikovao sa tim aparatom policije. On je tim aparatom rukovodio, dao je svim njegovim pripadnicima SS-ovske inove i uklopio ih u svoj širi organizam, ali je, kao SS, ostao organizacijom koja je bila iznad, a dobrim svojim delom i izvan tog policiskog aparata.

Dalje, preko Waffen-SS-a, SS je imao svoju posebnu vojsku sa svima atributima oružane snage, koja je, s jedne strane, predstavljala instrumenat SS-ovske mo i, a s druge nesumnjivo bila zamišljena kao za etak preformiranja nema kog Wehrmacht-a u SS-ovskom smislu. Karakteristino je da lica koja su služila u Waffen-SS-u nisu samim tim još postala i lanovima politi koga organizma SS-a, tzv. »Opšteg SS-a«. (Allgemeine SS).

Najzad, SS je vodio svoju posebnu državnu i nacionalnu politiku u širem, izvan-nema kom planu. Stvaraju i SS-ovske legije i divizije od pripadnika drugih naroda (francusku legiju, valonsku, flamansku, skandinavsku, muslimansku itd.), SS je prešao okvire Nema ke i ocrtao pravac jedne politike koja bi, u ekstenzivnom tuma enju rasno-bioloških postulata, a uz primenu odre enih i za praksu prekrojenih ideoloških na ela, formirala pomo u SS-a oko Nema ke niz satelita iji bi vode i elemenat predstavljao deo SS-a i svakako stajao pod SS-ovskim vo stvom.

Drugi faktor, u Himmler-ovom policiskom sistemu, bio je aparat politi ke policije, službe bezbednosti i obaveštajne službe, objedinjen u Reichssicherheitshauptamt-u, dakle Glavnoj upravi bezbednosti Reich-a. RSHA je bio sastavni deo strukture SS-a i predstavljao je jednu od

dvanaest glavnih uprava, na koje je vrhovno rukovodstvo SS-a bilo podeljeno. Bilo je to složeno telo i predstavljalo je spoj državno-policiskih i partisko-policiskih elemenata.

Treći inilac bila je policija poretka, dakle uniformisana policija za vršenje opšte policiske službe, održavanje reda itd. I ova je grana policije ugrađena u SS na taj način, što je njen vrh predstavljao jednu od dvanaest SS-ovskih glavnih uprava, pod nazivom SS-Hauptamt Ordnungspolizei. Za ovu granu policije karakteristično je, isto kao i za RSHA, što su njeni pripadnici naknadno bili delirni no primljeni u SS, nosili SS-ovske uniforme, ali u ideološkom pogledu nisu predstavljali onakvu »partisku elitu«, kao što ju je predstavljao opšti SS u užem smislu. Ova pojava, po kojoj bi se mogli izdvajati »titularni SS-ovci«, postojala je u kriminalnoj policiji i Gestapo-u, kao ograncima RSHA, u manjoj meri no u policiji poretka, u koju je primljen, uglavnom, stari prehitlerovski aparat, sa relativno malo ubacivanja pravih, ideološki izgrađenih SS-ovaca.

četvrti ogranak, četvrti inilac policiskog sistema Heinrich-a Himmler-a — a istovremeno i ogranak koji je samo delom pripadao tom policiskom sistemu u užem smislu — predstavljao je aparat unutrašnje uprave od trenutka, kada je Himmler došao na položaj ministra unutrašnjih dela, pošto je smenio sa toga položaja Frick-a. Na elno odvajanje, aparata bezbednosti od aparata unutrašnje uprave ostavilo je ovom drugom vrlo malo funkcija koje bi se mogle smatrati policiskim u užem smislu. Međutim, i upravne funkcije, dakle funkcije same državne administracije u svima svojim oblicima, usklađene preko Himmler-a sa celokupnom aparaturom njegove vlasti, postale su sastavnim delom njegove opšte politike, pa time i njegovog policiskog sistema u širem smislu.

U vezi sa ovim četiri inilaca treba svakako pomenuti i specifičnu pojavu nemačkih narodnih manjina, rasutih u raznim zemljama Evrope, koje je takođe Himmler uzeo pod svoje okrilje. To je izvršeno putem stvaranja ustanove nazvane »Volksdeutsche Mittelstelle«, poznate više pod skraćenim nazivom VOMI, koja je takođe predstavljala jednu od SS-ovskih glavnih uprava. Da se ne bi izazvala prevelika podozrivost, toj je ustanovi i dat njen

namerno nejasni i prividno bezazleni naziv koji se može prevesti sa: »Ustanova za posredovanje u volksdeutscherkim pitanjima« ili »Ustanova za vezu sa Volksdeutscherima«. Ustvari, to je bila centrala odakle je vršena smišljena politika prema nema kim narodnosnim grupama u drugim zemljama, i politika u kojoj su ove bile oru em opšte nacisti ke — a posebno SS-ovske — imperijalisti ke i ekspanzionisti ke politike.

U ovoj vezi igrao je ulogu i »Stabsamt des Reichskommissars fuer die Festigung des deutschen Volkstums«, tojest, — Štabna uprava komesara Reich-a za u vrš ivanje nema ke narodnosti. Ovo je bila ustanova koja je dirigovala germanizacijom, pri emu su narodnosne grupe tako e igrale ulogu bitnoga oslonca politike ponem ivanja.

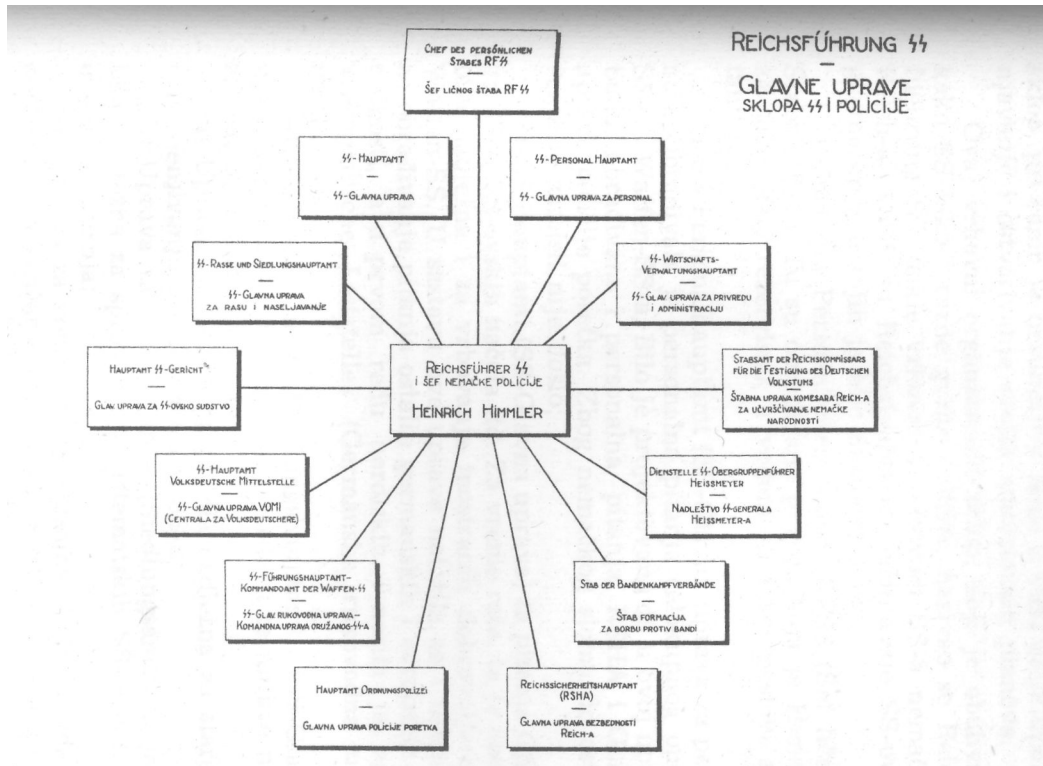
Ove dve SS-ovske glavne uprave bile su, u svojoj delatnosti, važni saradnici opšteg SS-ovskog politi kog i policiskog sistema. Odatle se organizovala peta kolona, odatle se vršila indoktrinacija nema kih narodnosnih grupa u stranim zemljama, a naro ito njihove omladine, nacisti kim i SS-ovskim duhom. Rezultat rada tih uprava ogledao se i u ulozi koju su igrali Volksdeutscher-i u nema koj obaveštajnoj službi i u nizu politi kih poduhvata Tre eg Reich-a.

Potpunosti radi, ov e treba dodati da je u ovaj opšti policiski sistem bio uklopljen organizam pograni ne policije, i da su i vatrogasci, pod nazivom vatrogasne policije, predstavljali jedan njegov deo.

Prilog II

Struktura vrhovnog rukovodstva SS-a

Za izgradnju vrhovnog rukovodstva SS-a, kakvo je ostvareno 1939 godine, Himmler-u je poslužilo dvojstvo njegovih funkcija. S jedne strane on je bio vrhovni rukovodilac SS-a (Reichsfuehrer SS), a s druge šef nema ke policije (po ev od 1936) i komesar Reich-a za u vrš ivanje nema ke narodnosti (od oko 1938). Organizacije koje su mu, u ovim njegovim funkcijama, bile podre ene, Himmler je uklopio u jedan jedinstveni organizaciski

sklop, pri emu je nesumnjivo imao u vidu dalje upotpunjavanje i ostvarivanje svojih ambicioznih planova.

Ovaj vrhovni organizaciski sklop, koji je obuhvatao kako SS tako i razne grane policije, nazivao se Reichsfuehrung SS, dakle vrhovnim vo stvom SS-a nema kog Reich-a. Ovaj su Reichsfuehrung sa injavale SS-ovske glavne uprave kojih je bilo dvanaest, i to:

1) Chef des Persoenlichen Stabes RFSS (Šef li noga Štaba RFSS). Tu su obra ivana pitanja koja je Himmler za sebe li no rezervisao, a vo eni su i svi poslovi a u-anture;

2) SS Personalhauptamt (SS-Glavna uprava za personal). Obra ivala je personalna pitanja celokupnog opšteg SS-a i Waffen-SS-a. Bilo je projektovano da u ovoj upravi budu obra ivana i personalna pitanja RSHA i Glavne uprave policije poretka. Zbog nema kog sloma do ostvarenja te zamisli nije došlo;

3) SS Hauptamt (SS-Glavna uprava) za pitanja Opštega SS-a, SS-ovskih na ela itd. Za vreme rata, ta je uprava bila nadležna i za vrbovanje inostranih dobrovoljaca za Waffen-SS. U sastavu ove uprave nalazila se i ustanova za obra ivanje pitanja ostalih germanskih i evropskih narodnosti, a u prvom redu nordiskih, i nosila je naziv »Germanische Leitstelle« (Germanska rukovodna ustanova);

4) SS-Rasse- und Siedlungshauptamt (SS-Glavna uprava za rasu i naseljavanje). U sastavu te uprave nalazile su se tri ustanove, i to:

a) Uprava za rasu, koja je bila nadležna za staranje o primenjivanju rasnih na ela u SS-u;

b) Uprava za naseljavanje (Siedlungsamt), koja je bila nadležna za sprovo enje sistematskih SS-ovskih na-ela naseljavanja;

c) Uprava za ven anja (Heiratsamt), koja je izdavala odobrenje za ven anje pripadnicima SS-a. Ova je proveravala, da li budu i bra ni drug svakog pojedinog SS-ovca ispunjava sve rasne i nasledne preduslove koje iziskuju SS-ovska na ela;

5) SS Fuehrungshauptamt — Kommandoamt der Waffen SS (SS Glavna rukovodna uprava — Komandna

uprava oružanog SS-a), nadležna za obuku Waffen-SS-a, ali ne i za njegovu operativnu upotrebu, za koju je bio nadležan isključivo Wehrmacht, pošto rukovodstvo Waffen-SS-a nije vršilo nikakvu generalštabnu delatnost;

6) SS-Wirtschafts-Verwaltungshauptamt (SS-Glavna uprava za privredu i administraciju) bavila se administrativnim i privrednim pitanjima SS-a. Značajno je da je ovoj glavnoj upravi bilo dodeljeno upravljanje koncentracijskim logorima. Ona je formirala i velike logore za prisilni rad, u vezi sa industriskim i ostalim privrednim postrojenjima proizvodnje za naoružanje i ratne privrede;

7) Hauptamt SS-Gericht (Glavna uprava za SS-sudstvo), nadležna za vršenje posebnog sudstva u okviru SS-a i policije;

8) Dienststelle SS Obergruppenfuehrer Heyssmeyer (Nadleštvo SS-general-a Heyssmeyer-a), nadležna za političko školstvo SS-ovskog naraštaja;

9) SS Hauptamt Volksdeutsche Mittelstelle (SS-Glavna uprava za posredovanje u volksdeutscher-skim pitanjima, ustvari SS-ovska centrala za Volksdeutscher-e). Ova glavna uprava obrađivala je pitanje nemačkih narodnosnih grupa u inostranstvu;

10) Stabsamt des Reichskommissars fuer die Festigung des deutschen Volkstums (Štabna uprava komesara Reich-a za uvršćivanje nemačke narodnosti), bavila se obradom pitanja u vezi sa funkcijom koju je Himmler imao kao komesar Reich-a za uvršćivanje nemačke narodnosti, dakle, problemima germanizacije;

11) Hauptamt Ordnungspolizei (Glavna uprava policije poretka), predstavljala je vrhovno rukovodstvo policije poretka, koja je formalno bila u sastavu Ministarstva unutrašnjih poslova Reich-a;

12) Reichssicherheitshauptamt (Glavna uprava bezbednosti Reich-a). O strukturi ove uprave govori se posebno u Prilogu III.

Na čelu svake od ovih dvanaest glavnih uprava vrhovnog rukovodstva SS-a stajao je po jedan šef. Ovi su šefovi bili neposredno podređeni Himmleru-u. Delokrug i nadležnost 4, 9 i 10 Glavne uprave delimično su se poklapali i dodirivali, pa je stoga postojala tendencija da se one ujedine, što, međutim, do kraja rata nije bilo sprovedeno.

Kada je, pod SS-generalom von dem Bach-Zelewski-m, obrazovana posebna ustanova za rukovođenje borbom protiv partizana pod nazivom »Stab der Bandenkampfverbaende« (Štab formacija za borbu protiv bandi), ušla je i ova ustanova u red glavnih uprava SS-a. Zdravstvena služba u SS-u stajala je pod posebnim šefom, koji je bio neposredno podređen Himmler-u, ali nije predstavljao posebnu glavnu upravu.

Uklapanje policije poretka i policiskih grana koje su ušle u sastav RSHA (Tajne državne policije i Kriminalne policije) u okvir Reichsfuehrung SS, izvršeno je u vreme, kada veliki deo pripadnika ovih policiskih organizacija još nije bio u lanjen u SS-u. Svi su oni tada primljeni u SS, dobivši i odgovarajuće inovacije, ali se dešavalo da mnogi od njih ipak nisu bili i članovi NSDAP, — jedan paradoks koji pokazuje posebnost uloge SS-a u nacističkoj državi. Reichsfuehrung SS, ovako kako je organizovan, predstavljao je mešovitu državno-partisku organizaciju. Dok su, uglavnom, uprave u okviru Reichsfuehrung-a SS bile isto partijske SS-ovske ustanove, dotle su Kriminalna policija, Tajna državna policija (Gestapo) i policija poretka (Orpo) bile državne ustanove. U ovome je izražena Himmler-ova tendencija da pre i preko formalizama i da policiski sistem izgradi bez obzira na zakonodavstvo Reich-a, s tim da ga uklopi u SS.

Glavna uprava policije poretka obuhvatala je dve uprave, od kojih je jedna, nazvana »Kommandoamt« (Komandna uprava), obuhvatala pitanje uniformisane policije, u koju su spadale: tzv. »Zaštitna policija« (Schutzpolizei) koja je vršila opšte policijske funkcije, žandarmerija, vatrogasna policija i Tehnička pomoć protiv udesa (Technische Nothilfe). Druga uprava, nazvana »Verwaltungsamt« (Administrativna uprava) obuhvatala je pitanja administrativne policije.

U teritorijalnim oblastima koje su odgovarale vojnim okruzima, postojao je, pored tamošnjeg Višeg vođe SS i policije, za poslove policije poretka naročiti inspektor policije poretka, kome su u stvarnom pogledu bili — po policiskim poslovima — podređeni:

1) Policiski predstavnici sa svojim podređenim policiskim organima i ustanovama;

2) Komandanti zaštitne policije, koji su, sem toga» stvarno bili podređeni policiskim pretsednicima;

3, Komandanti žandarmerije po oblastima,

4) Pretsednici gradskih opština kao rukovodioci lokalne policiske vlasti. Opštine su vršile funkciju policiskoga karaktera u odnosu na racionirane životne namirnice, zdravstvo i vatrogastvo. Krajem rata, ovo se poslednje nalazilo u fazi prebacivanja pod nadležnost policiskih pretsedništava;

5) »Technische Nothilfe«, organizacija koja je uspostavljena još pre dolaska NSDAP na vlast, sa zadatkom da u slučaju štrajkova obezbedi funkcionisanje neophodnih javnih službi, kao i da pruži pomoć pri elementarnim nesrećama. Uključena u opšti aparat policije poretka, ova je organizacija igrala naročito ulogu u pasivnoj protivavionskoj odbrani, zaštiti od bombardovanja, spasavanju postradalih itd.

Kada je Himmler 1943 godine došao na položaj ministra unutrašnjih poslova, nastojao je da i inovnike unutrašnje uprave prevede u SS. Do kraja rata su svi administrativni šefovi oblasti (koji su nosili naziv »vlastinski pretsednika«) preuzeti u SS u rangu brigadnoga generala, uz istovremeno uključena u štabove viših vođa u SS i policije.

Prilog III

Struktura Reichssicherheitshauptamt-a (prema stanju od 1 marta 1941)

Na čelu RSHA nalazio se Reinhard Heydrich sa rangom SS-general, a sa titulom »Sefa Sipo i SD-a«.

Njegov kabinet obuhvatao je: glavnog asistenta, dva asistenta za opšte poslove, po jednog asistenta za registraturu i za posebne zadatke, kao i još referenta za štampu.

RSHA je podeljen na uprave. Svaka od njih ima svoga rukovodioca, njegovu asistenturu, administrativnu kancelariju za opštu administraciju uprave i određeni

broj odeljenja, podeljenih dalje na oteke i referate. U pojedinostima, ustrojstvo je bilo slede e:

UPRAVA I

(Personalije, organizacija)

Sef uprave I, SS-brigadni general i general-major policije Streckenbach (tako e i inspektor škola Sipo i SD-a).

Administrativna kancelarija I

Na elu administrativne kancelarije bio je njen rukovodilac, sa dva zamenika. U nadležnost kancelarije spadala su personalna pitanja uprave I, njena unutrašnja delatnost, raspore ivanje rada, statistika, raspodela prostora, poslovna potraživanja, tajni registar, biblioteka vrhovnog suda i službena delatnost kancelariskih nameštenika.

Grupa I A

(Personalije)

Pod rukovodiocem grupe SS-pukovnikom i višim vladinim savetnikom Brunner-om, bili su ovi oteci:

- I A 1 — Opšta pitanja personala Sipo i SD-a;
- I A 2 — Personalna pitanja Gestapo-a;
- I A 3 — Personalna pitanja Kripo-a;
- I A 4 — Personalna pitanja SD-a;
- I A 5 — Personalna pitanja partije i SS-a;
- I A 6 — Socijalno staranje.

Grupa I B

(Obrazovanje, obuka i školovanje)

Rukovodilac grupe: SS-pukovnik Schulz, sa zamenikom, SS-majorom dr Sandberger-om. Grupa je imala oteke:

- I B 1 — Ideološko obrazovanje;
- I B 2 — Podmladak;
- I B 3 — Plan obuke u školama;
- I B 4 — Ostali planovi obuke.

Grupa I C

(Fizi ko vaspitanje)

Rukovodilac grupe: SS-pukovnik, viši vladin savetnik von Daniels. Otseci:

I C 1 — Opšta pitanja fizi kog vaspitanja;

I C 2 — Fizi ko vaspitanje i vojni ke vežbe.

Grupa I D

(Krivi ni poslovi)

Rukovodioca grupe, premeštenog SS-generala Streckenbach-a zamenjivao je SS-major Haensch. Otseci:

I D 1 — Službeni krivi ni predmeti;

I D 2 — Disciplinski predmeti SS-a.

UPRAVA II

(Organizacija, administracija i pravo)

Šef uprave II bio je SS-pukovnik, potpukovnik policije dr Nockemann.

Administrativna kancelarija II

Položaj rukovodioca nepopunjen, kancelarijom rukovodi njegov zamenik, SS-poručnik, policijski inspektor Tempelhagen.

U nadležnost kancelarije spadali su, u okviru uprave II, isti predmeti koje je obrađivala u okviru uprave I njena administrativna kancelarija. Pored toga je, administrativnoj kancelariji II priključen njen tzv. glavni ured, sa zadacima: Opšta delatnost celokupnog RSHA, službene veze i korespondencija me u nadležstvima, stiču što je taj ured podređen neposredno i šefu Sipo i SD-a.

Dalje je u nadležnost ovog glavnog ureda spadalo:

1) Centralno rukovanje poštom, njeno primanje i otvaranje, etiketiranje i vođenje centralne kartoteke;

2) Službeno poslovanje RSHA i službena veza me u njegovim upravama, kao i štamparija, ured za vezu i izdavanje službenih potvrda.

Najzad je, u sastavu administrativne kancelarije II, bilo i zapovedništvo zgrade, sa slede om nadležnoš u:

- 1) Držanje i ponašanje svih lica, zaposlenih u RSHA;
- 2) Obezbe enje zgrada RSHA;
  - a) Komandovanje stražama i odre ivanje njihovih zadataka;
  - b) vojna vežba straža;
  - c) obuka o stražarskim propisima;
  - d) nadzor nad zgradama i stražarskim sobama, staranje za karte identiteta i pasoše, za brave i klju eve, za ispravno zatvaranje, za posetioce, radnike i nadni arke;
  - e) upravljanje sistemom uzbune;
- 3) Održavanje isto e i reda;
- 4) Isticanje zastava;
- 5) Vazdušna uzbuna i zaštita od požara;
- 6) Mere obezbe enja u RSHA-u (u saradnji sa otsecima II A 4 i IV E);
- 7) Kasino i kantina.

Grupa II A

(Organizacija i pravo)

Položaj rukovodioca grupe bio je nepopunjen, zamenjivao ga je SS-major, viši vladin savetnik dr Bilfinger. Grupa je imala slede e otseke:

- II A 1 — Organizacija Sipo i SD-a;
- II A 2 — Zakonodavstvo;
- II A 3 — Sudski poslovi; oštetna prava;
- II A 4 — Poslovi u ve,zi sa odbranom Reich-a;
- II A 5 — Razne odluke o neprijateljstvu prema narodu i državi, konfiskacija imovine neprijatelja naroda i države u Berlinu, oduzimanje nema kog državljanstva.

Grupa II B

(Osnovna pitanja sistema pasoša i policije za strance)

Rukovodilac grupe: Savetnik ministarstva Krause.

Otseci:

- II B 1 — Pasoši, putne isprave;

- II B 2 — Pasoši II;
- II B 3 — Legitimacije i karte identiteta;
- II B 4 — Osnovna pitanja policije za strance i pogranične bezbednosti.

Grupa II Ca

(Budžet i privreda policije bezbednosti)

Rukovodilac grupe: SS-pukovnik, savetnik ministarstva dr Siebert. Otseci:

- II C 1 — Budžet i plate;
- II C 2 — Ishrana i materijalni troškovi;
- II C 3 — Stan i zatvorenici;
- II C 4 — Poslovna kancelarija.

Ovoj su grupi priključeni i: kancelarija raunskog kontrolora šefa Sipo i SD-a, kancelarija za obradu odeljenja za pograničnu policiju Gestapo-a, osek za izveštaje šefa Sipo i SD-a.

Grupa II Cb

(Budžet i privreda službe bezbednosti)

Položaj rukovodioca grupe nepopunjen, zamenik: SS-potpukovnik Brocke. Otseci:

- II C 7 — Budžet i plate SD-a;
- II C 8 — Nabavke, osiguranje, ugovori, nepokretno imanje, gradnja, vozila;
- II C 9 — Pregled i ispitivanje raunski;
- II C 10 — Novogodišnje poslovanje i obrada raunski.

Grupa II D

(Tehnički poslovi)

Rukovodilac grupe: SS-potpukovnik Rauff. Otseci:

- II D 1 — Radiotelegrafija, fotografija, filmovanje;
- II D 2 — Teleprinterske i telefonske komunikacije;
- II D 3a — Motorna vozila Sipo-a;
- II D 3b — Motorna vozila SD-a;
- II D 4 — Oružje;

- II D 5 — Vazduhoplovstvo;
II D 6 — Rukovanje tehničkim fondovima Sipo
i SD-a.

UPRAVA III

(Nemačka životna područja)

Šef uprave III bio je SS-pukovnik (kasnije general)
Ohlendorf.

Administrativna kancelarija III

Rukovodilac: SS-poručnik Klaus. Kancelarija je obra-
đivala, u okviru uprave III, iste predmete kao i ostale ad-
ministrativne kancelarije u okviru svojih uprava.

Grupa III A

(Pitanje pravnog poretka i strukture Reich-a)

Rukovodilac grupe: SS-majordr Gengenbach, zame-
nik SS-kapetan dr J. Beyer. Otvori:

III A 1 — Opšta pitanja rada po »životnim područ-
jima«;

III A 2 — Pravni poslovi;

III A 3 — Državno ustrojstvo i administracija
uključujući i praćenje svih zakonodavnih poslova u slede-
ćim područjima: Državno i administrativno pravo (izu-
uzev onoga koje spada u delokrug odeljenja II A 2), gra-
đansko pravo Reich-a, pravo o državljanstvu, kolonijalno-
administrativno pravo; u estvovanje u svima zakonodav-
nim pitanjima koja spadaju pod upravu drugih odeljenja
RSHA;

III A 4 — Opšti život naroda.

Grupa III B

(Narodnost)

Rukovodilac grupe: SS-potpukovnik dr Ehlich, zame-
nik SS-majordr, vladin savetnik dr Mueller. Neposredno
pod rukovodiocem grupe nalaze se:

- a) Lektorat;
- b) specijalna pitanja i inspekcija.

Grupa je imala ove otseke:

- III B 1 — Narodnosni rad;
- III B 2 — Manjine;
- III B 3 — Rasa i narodno zdravlje;
- III B 4 — Useljavanje i preseljavanje;
- III B 5 — Okupirane oblasti.

Grupa III C

(Kultura)

Rukovodilac grupe: SS-major dr Spengler, zamenik SS-kapetan von Kielpinski. Neposredno direktoru grupe podvrgnut je posebni otsek za obradu specijalnih pitanja i vršenje nadzora, koji je tako e nosio oznaku III C. Ostali otseci:

- III C 1 — Nauka;
- III C 2 — Vaspitanje i religiozni život;
- III C 3 — Narodna kultura i umetnost;
- III C 4 — Štampa, književnost, radiofonija.

Grupa III D

(Privreda)

Položaj rukovodioca grupe nepopunjen, zamenik SS-major Seibert. Neposredno su podre eni rukovodiocu grupe ovi pomo ni otseci:

- a) Lektorat, uklju ivo privrednu štampu, asopise i književnost;
- b) Posebna pitanja i inspekcija; merodavna saradnja po svim predmetima zakonodavstva u stvarima privrednog, trgova kog i radni kog prava.

Otseci su bili ovi:

- III D 1 — Prehrambena privreda;
- III D 2 — Trgovina, zanatstvo i saobra aj;
- III D 3 — Finansiranje, nov ani opticaj, banke i berze, osiguranje;
- III D 4 — Industrija i energetika;
- III D 5 — Radni ka i socijalna pitanja.

UPRAVA IV

(Traganje za protivnicima i njihovo suzbijanje)

Sef: SS-general, generalmajor policije Mueller.

Neposredno pot injena šefu uprave su dva ureda:

IV (N) — Informativno sabirni ured;

IV (P) — Veza sa inostranim policijama.

Dalje je šef uprave vršio i dužnost Glavnog pograni -
nog inspektora, i time stajao na elu pograni ne policije.
U tome mu je bio zamenik SS-pukovnik Krichbaum.

Administrativna kancelarija IV

Položaj rukovodioca kancelarije nepopunjen, zamenik
SS-kapetan, policiski savetnik Pieper.

Pored redovnih administrativnih poslova uprave IV,
ova je kancelarija obra ivala još i ove predmete:

Izveštavanje,

Objave o incidentima,

Službeni zatvor (u samoj zgradi),

Stalna (permanentna) služba,

Služba identifikacije,

Ured za vezu.

Grupa IV A

Rukovodilac grupe: SS-potpukovnik, viši vladin sa-
vetnik Panzinger. Otseci:

IV A 1 — Komunizam, marksizam i s njima pove-
zane organizacije, zlo ini u ratno doba, ilegalna i nepri-
jateljska propaganda;

IV A 2 — Odbrana od sabotaža, suzbijanje sabota-
ža, odbrambena politi ko-policiska delatnost, politi ki fal-
sifikati;

IV A — Reakcija, opozicija, legitimizam, liberali-
zam, emigranti, podrivka delatnost;

IV A 4 — Zaštitna služba, izveštaji o pokušajima
zlo ina itd., stražarska služba, specijalni poslovi, poterni
vod (Detektivi).

Grupa IV B

Rukovodilac grupe: SS-major Hartl, zamenik SS-major, vladin savetnik Roth. Otseci:

- IV B 1 — Politi ki katolicizam;
- IV B 2 — Politi ki protestantizam — sekte;
- IV B 3 —• Ostale crkve; slobodni zidari;
- IV B 4 — Poslovi koji se odnose na Jevreje, poslovi koji se odnose na evakudsanja.

Grupa IV C

Rukovodilac grupe: SS-potpukovnik, viši vladin savetnik dr Rang; zamenik SS-major, vladin i kriminalni savetnik dr Berndorf. Otseci:

- IV C 1 — Ocenjivanje, glavna kartoteka, upravljanje personalnom arhivom, ured za informacije, A-kartoteka, nadzor nad strancima, centralni ured za vize;
- IV C 2 — Pitanja zaštitnog zatvora;
- IV C 3 — Pitanja štampe i literature;
- IV C 4 — Pitanja partije i njenih ogranaka; specijalni slu ajevi.

Grupa IV D

Rukovodilac grupe: SS-pukovnik dr Weimann, zamenik SS-major, vladin savetnik dr Jonak. Otseci:

- IV D 1 — Poslovi protektorata eške i Moravske; Cesi u Reich-u;
- IV D 2 — Poslovi Generalnog guvermana; Poljaci u Reich-u;
- IV D 3 — Povereni ke ustanove inostrane organizacije, stranci neprijateljski raspoloženi prema državi;
- IV D 4 — Okupirani krajevi: Francuska, Luxemburg, Alzas i Lorena, Belgija, Holandija, Norveška, Danska.

Grupa IV E

Rukovodilac grupe: SS-major, vladin savetnik Schellenberg. Otseci:

- IV E 1 —• Opšta pitanja odbrane od špijunaže, davanje mišljenja u stvarima veleizdaje i si., industriska zaštita i obezbe enje objekata, kao i njihove pravne norme;

IV E 2 — Opšti ekonomski poslovi; odbrana od ekonomske špijunaže;

IV E 3 — Kontraobaveštajna služba — Zapad;

IV E 4 — Kontraobaveštajna služba — Sever;

IV E 5 — Kontraobaveštajna služba — Istok;

IV E 6 — Kontraobaveštajna služba — Jug.

UPRAVA V

(Suzbijanje kriminaliteta)

Šef uprave V: SS-general, general-major policije Nebe.

Administrativna kancelarija V

Rukovodilac kancelarije: SS-major, vladin i kriminalni savetnik Hasenjaeger. Delokrug kancelarije obuhvata normalne administrativne poslove, kao u administrativnim kancelarijama ostalih uprava.

Grupa V A

(Kriminalna politika i prevencija)

Rukovodilac grupe: SS-major, viši vladin i kriminalni savetnik Werner; zamenik vladin i kriminalni savetnik dr Wächter. Otseci:

V A 1 — Pravna pitanja, meunarodna saradnja, kriminalno-istraživa ki rad;

V A 2 — Prevencija;

V A 3 — Ženska kriminalna policija.

Grupa V B

(Aktivna policiska delatnost)

Rukovodilac grupe: vladin i kriminalni savetnik Galzow; zamenik vladin i kriminalni savetnik Lobbes. Otseci:

V B 1 — Kapitalni zlo ini;

V B 2 — Prevare;

V B 3 — Zlo ini protiv morala.

Grupa V C

(Služba identifikacije i potema služba)

Rukovodilac grupe: viši vladin i kriminalni savetnik Berger; zamenik kriminalni direktor dr Baum. Otseci:

- V C 1 — Centralni ured Reich-a za identifikaciju;
- V C 2 — Potema služba.

Grupa V D

(Kriminološki institut Sipo-a)

Rukovodilac grupe: SS-major, viši vladin i kriminalni savetnik dr ing. Hesse; zamenik SS-kapetan, kriminalni savetnik dr ing. Schade. Otseci:

- V D 1 — Identifikovanje tragova;
- V D 2 — Hernija i biologija;
- V D 3 — Ispitivanje dokumenata.

UPRAVA VI

(Inostranstvo)

Šef uprave VI: SS-general, general-major policije Jost.

Administrativna kancelarija VI

Rukovodilac SS-porucnik, policiski savetnik Sauer; zamenik SS-kapetan Horn. Kancelarija je obradivala redovna administrativna pitanja ove uprave.

Grupa VI A

(Glavni obaveštajni zadaci u inostranstvu)

Rukovodilac grupe: SS-potpukovnik dr Filbert; zamenik SS-major, vladin savetnik Finke.

Rukovodilac grupe bio je, u isto vreme, opunomoćenik Uprave VI za ispitivanje svih obaveštajnih veza, uključivo i obezbećenja obaveštajnih i kurirskih puteva i upotrebe obaveštajnih sredstava Uprave VI u zemlji i u inostranstvu.

Njemu su bili podređeni poverenici Uprave VI za ispitivanje i obezbećenje obaveštajnih zadataka prema

inostranstvu, koji su povereni SD-otsecima i rukovodnim otsecima. Ti su poverenici odnosno opunomo enici (Beauftragte) bili:

Opunomo enik I (Zapad) za SD-otseke: Muenster, Aachen, Bielefeld, Dortmund, Koeln, Duesseldorf, Koblenz, Kassel, Frankfurt na Majni, Darmstadt, Neustadt, Karlsruhe, Stuttgart.

Opunomo enik II (Sever) za SD-otseke: Bremen, Braunschweig, Lueneburg, Hamburg, Kiel, Schwerin, Stettin. Neu Stettin.

Opunomo enik III (Istok) za SD-otseke: Danzig, Koenigsberg, Allenstein, Tilsit, Thorn, Posen, Hohensalza, Litzmannstadt, Breslau, Liegnitz, Oppeln, Kattowitz, Troppau, Generaini Guvernman.

Opunomo enik IV (Jug) za SD-otseke: Wien, Graz, Innsbruck, Klagenfurt, Linz, Salzburg, Muenchen, Augsburg, Bayreuth, Nuernberg, Prag.

Opunomo enik V (Centar) za SD-otseke: Berlin, Potsdam, Frankfurt na Odri, Dresden, Halle, Leipzig, Dessau, Weimar, Magdeburg, Reichenberg, Chemnitz, Karlsbad.

Grupa VI B

(Nema ko-italijanska sfera uticaja u Evropi i na Bliskom Istoku)

Mesto rukovodioca grupe je upražnjeno.
Grupa ima deset otseka.

Grupa VI C

(Rusko-japanska sfera uticaja)

Rukovodilac grupe: Mesto nepopunjeno.
Grupa ima jedanaest otseka.

Grupa VI D

(Anglo-ameri ka sfera uticaja)

Rukovodilac grupe: Mesto nepopunjeno.
Grupa ima devet otseka.

Grupa VI E

(Istraživanje ideoloških protivnika na strani)

Rukovodilac grupe: SS-potpukovnik dr Knochen, zamenik SS-kapetan Loose.

Grupa se delila na šest oteka. Šef uprave IV imao je pravo izdavanja stru nih direktiva ovoj grupi.

Grupa VI F

(Tehni ka pomo na sredstva za obaveštajnu službu na strani)

Rukovodilac grupe: SS-potpukovnik Rauff, zamenik SS-potpukovnik Fuhrmann.

UPRAVA VII

(Ideološka istraživanja i koriš enje)

Šef uprave VII SS-pukovnik prof. dr Six.

Administrativna kancelarija VII

Rukovodilac kancelarije SS-kapetan Braune.

Kancelarija je obavljala redovne administrativne poslove grupa u okviru uprave VII.

Grupa VII A

(Dobavljanje materijala)

Rukovodilac grupe: SS-potpukovnik, viši vladin savetnik Mylius. Otseci:

VII A 1 — Biblioteka;

VII A 2 — Podnošenje izveštaja, prevodila ka služba, pregled materijala iz štampe i rukovanje njime;

VII A3 — Centar za informacije i ured za vezu.

Grupa VII B

(Koriš enje)

Rukovodilac grupe: Mesto upražnjeno. Otseci:

VII BI — Slobodni zidari i Jevreji;

- VII B 2 — Politi ke crkve;
- VII B 3 — Marksizam;
- VII B 4 — Druge protivni ke grupe;
- VII B 5 — Individualno nau no istraživanje unu-
trašnjih problema;
- VII B 6 — Individualno nau no istraživanje inostranih
problema.

Grupa VII C

(Arhiva, muzej i posebni nau ni zadaci)

Rukovodilac grupe: Mesto nepopunjeno. Otseci:

- VII C 1 — Arhiva;
- VII C 2 — Muzej;
- VII C 3 — • Posebni nau ni zadaci.

POSEBNE USTANOVE

Neposredno pot injene šefu Sipo i SD-a su ove ustanove:

- 1) SS i policisko pravosu e (SS-major, vladin savetnik dr Haensch);
- 2) Vo a štaba inspektora za fizi ko vaspitanje (SS-pukovnik von Daniels);
- 3) Posebni opunomo enik predsednika Me unarodne komisije kriminalne policije (SS-pukovnik, savetnik ministarstva dr Zindel);
- 4) Škole Sipo i SD-a (inspektor: SD-brigadni general Streckenbach):
  - a) Škola Sipo-a — Fuerstenberg (SS-pukovnik dr Trummler);
  - b) Škola za rukovodioce Sipo-a —• Berlin Charlottenburg (SS-pukovnik Schultz);
  - c) Škola SD-a u Bernau;
  - d) Sportska škola u Pretsch-u (SS-pukovnik von Daniels).

Ova škola bila je privremeno škola pograni ne policije pod SS-pukovnikom dr. Trummler-om;

- e) Radio škola Sipo i SD-a u zamku Gruneberg kod Nepomuka, češko-Moravski Protektorat (SS-major Hoffmann);
- f) Škola ga anja Zella Mehlis (SS-pukovnik von Daniels).

Struktura RSHA 1943 godine

Godine 1943, pod Kaltenbrunner-om, unutrašnja struktura RSHA je u izvesnim svojim delovima izmenjena. O tome je donesena specijalna unutrašnja uredba, u vidu plana o rasporedu poslova, na dan 1 oktobra 1943 godine. Prema tome planu, struktura je bila ova: Na čelu RSHA stajao je, kao šef Sipo i SD-a, SS-general i general policije dr Kaltenbrunner. On je imao dva pomoćnika za redovne, i jednoga za posebne poslove. Neposredno pod njegovim šefu RSHA bile su ove ustanove:

I. Islednik (SS-kapetan i SS-sudija dr Dillersberger). Pod ovim su se nalazila dva odeljenja, od kojih je prvi bio nadležan za SS-ovsko i policijsko sudstvo u okviru RSHA, a drugi za SS-ovske disciplinske krivice i službene prekršaje;

II. Grupa atašea (SS-major dr Ploetz);

III. Nadležnost RSHA pri međunarodnoj komisiji kriminalne policije (SS-major i vladin i kriminalni savetnik Thomas);

IV. Inspektor škole Sipo i SD-a (generalmajor policije, SS-brigadni general Schulz), pod kojim su se nalazile ove škole:

- 1) Škola za oficire Sipo-a, Berlin-Chariottenburg (SS-potpukovnik Hotzel);
- 2) Škola Sipo-a Fuerstenberg u Mecklenburg-u (SS-pukovnik i pukovnik policije dr. Trummeler);
- 3) Škola SD-a u Bernau kod Berlina (SS-major Nickol);
- 4) Škola Reich-a za Sipo i SD u Pragu (SS-potpukovnik i viši vladin savetnik dr. Rennau).

UPRAVA I

(Osoblje, obuka i organizacija policije bezbednosti i SD-a)

Na elu Uprave stajao je SS-general i generalmajor policije Schulz. Delokrug te uprave, uglavnom, nije promenjen. Ona je imala i dalje svoju administrativnu kancelariju koja se bavila poslovima, opisanim u prikazu strukture RSHA od 1 marta 1941 godine. Nov je bio samostalni referat I Org., pod rukovodstvom SS-majora i vladinog savetnika Venninger-a. Ovaj se referat bavio opštim organizacionim pitanjima celoga Sipo i SD-a, organizacijom Sipo i SD-a u posebnim akcijama, saradnjom u svima pitanjima organizacije policije, raspodelom poslova u samoj RSHA, rasporedom spisa RSHA, propisima o službenim pe atima Sipo i SD-a, rasporedom predmeta svih podre enih ogranaka Sipo i SD-a, koriš enjem izveštaja inspektora Sipo i SD-a, izdavanjem liste službenih naredaba RSHA i ure ivanjem zbirke uredaba RSHA.

Isto tako je nov referat I San. (rukovodilac sanitetske službe pri šefu Sipo i SD-a). Referatom je upravljao SS-potpukovnik dr Kirchert.

Grupa I A

(Osoblje)

Rukovodilac grupe bio je SS-potpukovnik, viši vladin savetnik von Felde. Struktura grupe bez promena.

Grupa I B

(Podmladak, vaspitanje i obuka)

Rukovodilac grupe: SS-potpukovnik Hotzel, njegov zamjenik SS-potpukovnik, viši vladin i viši kriminalni savetnik. dr Rennau. Grupa se delila na ove referate:

- I B 1 politi ko-ideološko i SS-ovsko vaspitanje;
- I B 2 podmladak;
- I B 3 obuka, usavršavanje i specijalno školovanje;
- I B 4 fizi ko vaspitanje i vojna obuka;
- I B 5 usmeravanja službene karijere, ispitni ured, uprava fondovima, opšti poslovi grupe, personalni poslovi i registratura grupe I B.

UPRAVA II

(Budžet i privreda)

Šef uprave: SS-pukovnik Pritezel, šef kancelarije: SS-major Graetz. Kancelarija je obavljala iste poslove kao ranije.

Grupa II A

(Budžet, plate i ra unska služba)

Rukovodilac: SS-potpukovnik, viši vladin savetnik Kreklow. Referati:

II A 1 budžet policije bezbednosti, devize itd.;

II A 2 plate, zbrinjavanje, putni troškovi itd. policije bezbednosti;

II A 3 ra unski ured RSHA, uprava zgrada RSHA, uključivo raspored prostorija;

II A 4 budžet, plate i ra unska služba SD-a.

Istoj grupi bili su podre eni i blagajna RSHA (policije bezbednosti) i ra unska služba RSHA (policije bezbednosti).

Grupa II B

(Privredna pitanja, pitanja zarobljenika, pravni poslovi itd.)

Rukovodilac: nepopunjeno. Zamenjuje ga po poslovima referata 1 do 3 SS-potpukovnik, viši vladin savetnik dr Bergmann. Referati:

II B 1 smeštaj, sirovine, uzap ena imovina itd.;

II B 2 odevanje, poslovne potrebe;

II B 3 pitanje zarobljenika;

II B 4 pravni poslovi itd.

Grupa II C

(Tehni ki poslovi)

Rukovodilac grupe: SS-potpukovnik, viši vladin savetnik Hafke. Njemu je neposredno podre en funkcioner za vezu sa vazduhoplovstvom, SS-potpukovnik i potpukovnik Policije poretka Leopold. Referati:

II C 1 radiofonija, fotografija i film, kriminalno-tehni ki aparati;

- II C 2 teleprinterske i telefonske komunikacije;
- II C 3 automobilizam;
- II C 4 oružje;
- II C 5 dotur.

UPRAVA III

(Nema ka životna podru ja)

Šef: SS-general i generalmajor policije Ohlendorf.
Rukovodilac administrativne kancelarije: SS-kapetan.
Schack.

Grupa III A

(Pitanja pravnog poretka i strukture Reich-a)

Referatima te grupe jedino je dodat referat III A 5, nadležan za opšta pitanja policiskoga prava i sve vrste policiskoga zakonodavstva. Na elu toga referata stajao je SS-potpukovnik, viši vladin savetnik Neifeind, u isto vreme i zamenik rukovodioca grupe.

Grupa III B

(Narodnost)

Jedine promene prema ranijem stanju: zamenik rukovodioca je SS-potpukovnik von Leow, a referat III B 4 promenio je svoj naziv u Državljanstvo i sticanje državljanstva.

Grupa III C

(Kultura)

Nema promena prema ranijem stanju.

Grupa III D

(Privreda)

Rukovodilac grupe: SS-potpukovnik Seibert, a njegov zamenik SS-major May. Struktura grupe je nepromenjena, uz ranije su dodati još jedino ovi referati:

- III D b kolonijalna privreda;
  - III D West okupirane zapadne teritorije;
  - III D Ost okupirane isto ne teritorije.
- Raniji pomo ni otsek b dobio je naziv III D S.

UPRAVA IV

(Traganje za protivnicima i njihovo suzbijanje)

Promene prema ranijem stanju:

Iz nadležnosti ove grupe izdvojen je rad sa policiskim atašeima i podređen neposredno šefu RSHA.

Na položaju generalnog inspektora pogranične policije zamenjivao je šefa uprave SS-potpukovnik Huppenkothen.

Na delu kancelarije stavljen je SS-major Pieper.

Rukovodilac grupe IV B je smenjen, njegov položaj je nepopunjen, a poslovima rukovodi njegov zamenik, SS-major i vladin savetnik Roth.

Referat IV B 4 promenio je svoj naziv u: Jevrejska pitanja, pitanja evakuacije, konfiskacija imovine narodnih i državnih neprijatelja, oduzimanje nemačkog državljanstva.

Na delu grupe IV C ne nalazi se više raniji rukovodilac, njegov položaj nije popunjen, a poslovima rukovodi njegov zamenik.

Grupu IV D preuzeo je SS-pukovnik dr Rang, raniji rukovodilac grupe IV C. Ta grupa dobila je dva nova referata, i to: referat IV D (Ausl. Arb.), nadležan za inostrane radnike, i referat IV D 5, nadležan za okupirane istočne oblasti.

Grupa IV E je bez promena, a na mesto SS-majora Schellenberg-a nalazi se na njenom delu SS-potpukovnik, viši vladin savetnik Huppenkothen.

Upravi IV dodata je naknadno grupa IV F, nadležna za pasoška pitanja i policiju za nadzor nad inostrancima. Ova grupa, na čijem je delu savetnik ministarstva Krause, sa zamenikom, SS-potpukovnikom, višim vladinim savetnikom Kroening-om, imala je ove referate:

IV F 1 pogranična policija;

IV F 2 pasoška pitanja;

IV F 3 legitimacije i karte identiteta;

IV F 4 policija za nadzor nad inostrancima i na delu pogranična pitanja;

IV F 5 centralna ustanova za vize.

UPRAVA V

(Suzbijanje kriminaliteta)

Prema stanju od 1 marta 1941 godine nastupile su ove promene:

Na elu administrativne kancelarije nalazio se SS-major Kant.

Na elu grupe V C nalazio se vladin i kriminalni savetnik dr Schulze, sa zamenikom, SS-majorom, kriminalnim savetnikom Amend-om. Toj grupi dodat je referat V C 3, nadležan za policijske pse, davanje informacije i kriminalno-policijske li ne spise. Stari referati V C 1 i V C 2 promenili su naziv, i to V C 1 u »poterne centrale«, a V C 2 u »poterna sredstva«.

Referat V D 1 podeljen je u dva podreferata, i to: identifikaciju tragova i identifikaciju lica. Sem toga je grupi V D dodat još referat V D W za tehni ke radionice.

U sastavu grupe nalazio se kriminalno-biološki institut policije bezbednosti sa dr Ritter-om na elu i kriminalno-medicinski centralni institut Sipo-a.

UPRAVA VI

(Obaveštajna služba prema inostranstvu)

Šef uprave: SS-pukovnik, viši vladin savetnik Schellenberg; rukovodilac administrativne kancelarije SS-kapetan Metz.

Grupa VI A

(Organizacija obaveštajne službe u inostranstvu).

Rukovodilac drupe: SS-major, vladin savetnik Herbert Mueller. Grupa je imala pet referata.

Grupa VI B

(Zapadna Evropa)

Rukovodilac grupe: SS-potpukovnik Steimle. Grupa je imala etiri referata.

Grupa VI C

(Rusko-japansko uticajno podru je)

Rukovodilac: SS-potpukovnik, viši vladin savetnik dr Graete. Grupa je imala 13 referata, kao i specijalni referat VI C Z pod referentom SS-majorom Kurrek-om.

Grupa VI D

(Anglo-ameri ko uticajno podru je)

Rukovodilac: SS-major, vladin savetnik dr Paeffgen. Grupa je imala tri referata.

Grupa VI E

(Srednja Evropa)

Rukovodilac: SS-major, viši vladin savetnik dr Hammer. Grupa je imala šest referata.

Grupa VI F

(Tehni ka pomo na sredstva za obaveštajnu službu prema inostranstvu, u inostranstvu)

Rukovodilac: SS-major Joerner. Grupa je imala šest referata.

Grupa VI G

(Nau no-metodi ka istraživa ka služba)

Rukovodilac (v.d.): SS-kapetan dr Krallert.

Grupa VI S

Rukovodilac: SS-major Skorzeny. Grupa je imala tri referata.

Samostalni referat VI Wi

(Ugra ivanje privrede u obaveštajnu službu prema inostranstvu)

Referent: SS-major, vladin savetnik Zeidler.

Samostalni referat VI Kult

(Ugra ivanje kulturne delatnosti u obaveštajnu službu
prema inostranstvu)

Referent: SS-major, vladin savetnik Moeller.

UPRAVA VII

(Ideološko istraživanje i koriš enje)

Šef: SS-potpukovnik dr Wittel. Rukovodilac admi-
nistrativne kancelarije: SS-potporučnik dr Bruederle.

Neposredno podre en šefu je specijalni referat za pi-
tanja nau ne organizacije i publikacije. Referent: SS-ka-
petan Stein.

Grupa VII A

(Dobavljanje materijala — biblioteka, štampa, centar
za informacije)

Položaj rukovodioca grupe nije popunjen. Poslove
vodi zamenik, SS-major Burmester. U referatima nema
promene.

Grupa VII B

(Koriš enje)

Položaj rukovodioca grupe nepopunjen, poslove vodi
zamenik SS-major Ehlers. Referati:

VII B 1 slobodno zidarstvo;

VII B 2 jevrejstvo;

VII B 3 politi ke crkve;

VII B 4 marksizam;

VII B 5 liberalizam;

VII B 6 druge protivni ke grupe (emigracija, sepa-
ratizam, pacifizam, reakcija, itd.).

Grupa VII C

(Arhiva, muzej i posebni nau ni zadaci)

Rukovodilac: SS-potpukovnik dr Wittel; zamenik:
SS-major Richter. Struktura grupe nepromenjena.

Prilog IV

**Nazivi ustanova u organizaciji RSHA i njihov uobičajeni
prevod**

- Geheimes Staatspolizeiamt — Gestapa
  - Uprava tajne državne policije
- Geheime Staatspolizei — Gestapo
  - Tajna državna policija
- Sicherheitspolizei — Sipo
  - Policija bezbednosti
- Ordnungspolizei — Orpo
  - Policija poretka
- SD-Hauptamt
  - Glavna uprava SD-a
- SD-Leitabschnitt
  - Rukovode i otek SD-a
- SD-Abschnitt
  - SD-otsek
- SD-Aussenstelle
  - SD-istpostava
- SD-Aussenposten
  - SD-istanica
- SD-Stuetzpunkt
  - SD-uporište
- SD-Blockstelle
  - SD-blok
- Staatspolizeileitstelle
  - Rukovode a ustanova Gestapo-a (teritorijalna di-
rekcija Gestapo-a)
- Stattpolizeistelle — Stapostelle
  - Ustanova Gestapo-a
- Stapoaussenstelle
  - Ispostava Gestapo-a
- Reichssicherheitshauptamt — RSHA
  - Glavna uprava bezbednosti Reich-a
- Grenzpolizei
  - Pograni na policija
- Forschungsamt
  - Istraživa ka uprava

Prilog V

INOVI U VOJSCI, SA-u i SS-u

Organizuju i SA i SS kao partisku vojsku, Roehm i Himmler dali su svojim organizacijama sva obeležja vojske, pa prema tome i vojni ke inove. Kada je formiran Waffen-SS, on je zadržao nazive i oznake svojih inova, mada je predstavljao ne samo partisku nego pravu vojsku. Oznake, odnosno nazivi SA i SS-a ne poklapaju se sa me unarodno uobi ajenim, mada su po svom zna enju bili identni ni sa oficirskim i podoficirskim inovima. Nazivi su bili slede i:

INOVI U JNA	inovi u Wehrmacht-u	inovi u SA-u	inovi u SS-u
General ¹⁾ General-pukovnik	Generalfeldmarschall Generaloberst General ²⁾	Stabschef der SA Obergruppenfuehrer	Reichsfuehrer SS Oberstgruppenfuehrer Obergruppenfuehrer
General-potpukovnik General-major	Generalleutnant Generalmajor	Gruppenfuehrer Brigadefuehrer	Gruppenfuehrer Brigadefuehrer
Pukovnik Potpukovnik	Oberst Oberstleutnant	Oberfu ehre ³⁾ Standartenfuehrer Oberstrumbann- fuehrer	Oberfuehrer Standartenfuehrer Obersturmb ann- fuehrer
Major	Major	Sturmbannfuehrer	Sturmb annfuehrer
Kapetan ⁴⁾ Poru nik Potporu nik	Hauptmann Oberleutnant Leutnant	Sturmhauptfuehrer Obersturmfuehrer Sturmfuehrer	Hauptsturmfuehrer Obersturmfuehrer Untersturmfuehrer
Podoficirski inovi	Stabsfeldwebel Hauptfeldwebel Oberfeldwebel Feldwebel Unterfeldwebel Unteroffizier	Obertruppfuehrer Truppfuehrer Oberscharfuehrer Scharfuehrer	Sturmscharfuehrer Hauptscharfuehrer Oberscharfuehrer Scharfuehrer Unterscharfuehrer
Bora ki inovi	Stabsgefreiter Obergefreiter Gefreiter Oberschuetze Schuetze	Rottenfuehrer Sturmmann SA-Mann	Stabsrottenfuehrer ⁵⁾ Rottenfu hrer Sturmmann Oberschuetze ⁵⁾ SS-Mann

Za vreme rata dat je posebni in Sonderfuehrer-a, za funkcije koje su povla ile podoficirske i oficirske inove, licima koja su upotrebljena u Wehrmacht-u zbog posebnih znanja a koja nisu imala vojnih kvalifikacija za te inove. Postojali su Sonderfuehrer-i G (Gruppe-rang podoficira), Z (Zug = vod — rang potporu nika), K (Kompanie = eta — rang kapetana), B (Bataillon = bataljon — rang majora), R (Regiment = puk — rang pukovnika) i D (Division = divizija — rang general-majora).

1) Generalfeldmarschall je bio najviši in u Wehrmacht-u, kao što je to maršal u Sovjetskoj armiji, marechal u francuskoj vojsci, Field-marschal u britanskoj, itd. Generalfeldmarschall-u odgovara in generala JNA, kao najviši jugoslovenski vojni in (kod nas maršal nije in nego vojno zvanje koje se dodeljuje Vrhovnom komandantu). U Wehrmacht-u tako e nije bilo ina generala — armije, koji postoji u JNA.

2) Nema ki in General ne postoji u JNA. U Wehrmacht-u je to bio in koji su nosili obi no komandanti vojnih oblasti i armiskih korpusa.

3) Cin Oberfuehrer-a u SS-u i SA-u nalazi se izme u ina pukovnika i ina general-majora.

4) Ni u Wehrmacht-u, ni u SS-u i SA-u, nije bilo ina kapetana I klase, ve samo jedinstven kapetanski in.

5) Samo u Waffen SS-u.

Prilog VI

**Nazivi organizacija i ustanova u vojnoj obaveštajnoj službi
i njihov uobičajeni prevod**

- Amt Ausland/Abwehr
  - Uprava za inostranstvo/Odbrana (Centrala Abwehr-a)
- Abwehr Leitstelle — Alst
  - Rukovodeća ustanova Abwehr-a
- Abwehrstelle — Ast
  - Ustanova Abwehr-a
- Nebenstelle — Nest
  - Podustanova (podružnica)
- Aussenstelle — Aust
  - i Ispostava
- Meldekopf — MK
  - Obaveštajni punkt
- Stuetzpunkt — Stpkt
  - Uporište
- Hauptvertrauensmannstelle — NVM St
  - Punkt rezidenta
- Stadtbuero
  - Gradski biro
- Abwehrkornmando — AK
  - Komanda Abwehr-a
- Abwehrtrupp — AT
  - Trup Abwehr-a
- Meldekömmmando
  - Obaveštajna komanda
- Meldegruppe — Obaveštajni trup

Frontaufklaerungskommando — FAK

— Frontna izvi a ka komanda

Frontaufklaerungstrupp — FAT

— Frontni izvi a ki trup

Leitstelle

— Rukovode a ustanova

Ruecknetz — Pozadinska mreža

Ic

Heer

— Suvozemna vojska

OKW

• Vrhovna komanda oružanih snaga

OKH

— Vrhovna komanda kopnene vojske

Fremde Heere

— Inostrane kopnene vojske

Operationsgebiet

— Operaciono podru je

Kriegsgebiet

— Okupaciono podru je

Wehrmachtsbefehlshaber — WB

— Teritorijalni zapovednik Wehrmacht-

Militaerbefehlshaber

— Teritorijalni vojni zapovednik

Heeresgruppe — He Gru

— Vojna grupa

GFP

Geheime Feldpolizei — GFP

— Tajna vojna policija

Leitender Feldpolizeidirektor

• Rukovode i direktor GFP-a

GFP Aussenstelle

— Ispostava GFP-a

GFP Einzelposten

— Stanica GFP-a

Prilog VII

Stepeni tajnosti u službenoj prepisci i rukovanju aktima

Posebnim propisima, obuhva enim Uputstvima o poverljivim predmetima (Verschlussachenanweisung) regulisano je u Tre em Reich-u postupanje sa predmetima službene prepiske i aktima. Za uvo enje odre enih stepena tajnosti i njihovo održavanje vodio je brigu Abwehr III.

Prema ovim propisima postojali su slede i stepeni tajnosti:

1) N.z.D. («Nur zum Dienstgebrauch» = »Samo za službenu upotrebu«).

Ovako ozna eni predmeti tekli su normalnim službenim putem bez posebnih ograni enja. uvani su, me utim, odvojeno od obi nih akata. Oznaka je zna ila da je sadržaj doti nog spisa namenjen samo informisanju u okviru ustanove. Sli no zna enje imala je i primedba »Streng vertraulich« tj. »Strogo poverljivo«, s tom razlikom što je, u ovom drugom slu aju, spis bio namenjen jednom adresatu li no.

2) »G«, »Geh«, »Geheim« (tj. »Tajno«),

Tajni predmeti registrovani su u posebnom tzv. tajnom delovodniku. Nosili su ovu oznaku crvenim pe atom i donošeni su, u toku poslovanja, u naro itoj mapi, no bez potrebe posebne potvrde prijema. Po završetku poslovanja morali su se zatvarati u eli noj blagajni. Transport je vršen putem kurira, ili u formi vrednosnog pisma.

3) »Geheime Reichssache« (Tajni predmet Reich-a na civilnom sektoru), »Geheime Kommandosache« (Tajni komandni predmet — fia vojnom sektoru).

Ovi predmeti dostavljani su preko kurira ili poštom kao vrednosno pismo. Adresirani su neposredno primaocu ili njegovom zameniku li no, a ne službenoj ustanovi ili nadležtvu, i samo ova dvojica su imali pravo da otvore omot takvog predmeta. Na omotu, koji je morao biti ispitan u pogledu neošte enosti, nalazila se potvrda koju je trebalo odmah vratiti ustanovi, odakle je predmet upuen. U glavi akta utisnuta je crvenim pe atom — ili crvenom štampom — gornja oznaka tajnosti. Sem toga je na spisu trebalo da bude zabeleženo koiu kopiju predmeta pretstavlja poslati, odnosno primljeni akt. Primalac je

imao da se stara da akt bude unesen u posebni delovodnik za predmete toga stepena tajnosti, da raspiše odakle mu je akt vraćen, da ga obradi i da potvrdi prijem toga akta. Isto tako je svako dalje davanje akta u druge ruke, u vezi sa njegovom obradom, moralo biti obavljeno uvek uz pismenu potvrdu. Predmet ove vrste tajnosti nije smeo da se ostavlja na stolu napuštene sobe, već se u takvom slučaju morao zatvarati u šifri noj blagajni.

Na vojnom sektoru postojalo je još jedno dalje poštovanje tajnosti, koje je obeleženo izrazom, »Geheime Kommandosache — Chefsache« (Tajni komandni predmet — predmet za šefa). Ovakvi su predmeti prenošeni samo putem oficira, što je takođe i naznačeno odgovorom primedbom na samom aktu. Akt se morao uvek nalaziti na stolu u šifri noj blagajni šefa štaba.

Svaka službena ustanova, civilna ili vojna, bila je ovlašćena da za svaki predmet utvrdi stepen njegove tajnosti. Međutim, svaka postpostavljena ustanova imala je pravo da ovaj stepen tajnosti smanji ili da ga ukine.

REGISTRI

REGISTAR LICA

- Abramov, beloemigrant, agent Abwehr-a, 277.
Althonen,- policiski direktor, Helsinki, 130.
Amend, SS-major, krim. savetnik, 371.
Antonescu Jon, maršal, diktator Rumunije, 270—272.
- Bach-Zelewski vom dem, SS-general, 293, 294, 351.
Bamler, pukovnik, šef Abwehr-a III, 44.
Baum, major, šef štaba »Walli« I, 276.
Baum dr, krim. direktor, 362.
Beck Ludwig, general, na elnik generalštaba, 25, 145,
147—149, 153, 175, 314.
Behrends, SS-general, viši vo a SS i policije u okupiranoj
Srbiji, 107.
Benigni, grofica, nem, agent, 234.
Bentivegni, pukovnik, šef Abwehr-a III, 44.
Berchtold, šef SS-a, 11.
Berge-Hribovšek, novinar, 304, 305.
Berge Hribovšek dr Josef, nema ki ataše za štampu, Beo-
grad, 305.
Berger, viši vlad. i krim. savetnik, rukovodilac grupe
V C RSHA, 362.
Bergman,, SS-potpukovnik, viši vlad. savetnik, 368.
Bernadette Folke, grof, funkcioner Me unarodnog Crve-
nog krsta, 321, 327, 328,330, 332.
Berndorf dr, SS-major, krim. savetnik, 360.
Best Payne, oficir britanske ob. službe, 267—269.
Best dr Werner, SS-general, 132, 244.
Beumelburg, SS-potpukovnik, 257.
Beyer J., SS-kapetan, 357.

Bilfinger dr, SS-major, rukovodilac grupe II A RSHA, 355.
Bismarck Otto von, knez, nema ki kancelar, 10, 17.
Blomberg von, feldmaršal, ministar rata, 23, 24, 34.
Bohle, Gauleiter, šef Inostrane organizacije NSDAP, 62.
Bonaparte Napoleon, 16, 17, 177.
Bormann Martin, šef Partiske kancelarije NSDAP, 287,
322—324, 330, 332—336.
Brandt, SS-pukovnik, Himmler-ov sekretar, 329.
Brandt Rolf, nema ki publicista, 223.
Brauchitsch von, feldmaršal, vrhovni komandant suvo-
zemne vojske, 25, 147, 153, 155, 181, 183, 184, 199,
253, 254, 263, 299.
Braun Eva, 322, 333.
Braune, SS-kapetan, 364.
Brocke, SS-potpukovnik, 356.
Brueckner, Gauleiter Šleske, 119.
Bruederlein, SS-potporu nik, 373.
Brunner, SS-pukovnik, rukovodilac grupe I A RSHA, 353.
Buerkner Leopold, admiral, šef odeljenja Ausland Amt-a
Ausland/Abwehr, 36.
Burckhardt dr, švajcarski istori ar, 300.
Burmester, SS-major, 373.

Canaris Wilhelm, admiral, šef Abwehr-a, 20—23, 34, 38,
44, 47, 142, 145, 152, 156, 175, 198, 260—263, 280,
297—299, 303, 305—309, 318.
Cankov Aleksandar, bugarski politi ar, 272.
Chamberlain Neville, predsednik britanske vlade, 32, 133,
148, 149.
Collard Edith von, nema ki agent, 234.

Dahlems ing., švedski industrijalac, 156.
Daluge Kurt, general policije i SS-a, šef policije poretka,
89, 91.
Daniels von, SS-pukovnik, rukovodilac grupe I C RSHA,
354, 365, 366.
De Crinis dr, 268, 320, 325.
De Gaulle Charles, francuski general, 258.
Diels Rudolf, šef Gestapo-a, 67, 70, 71.
Dillersberger, SS-kapetan, 366.
Dimitrov Georgi, 102.

Doenitz, veliki admiral, 328, 330, 332, 333, 335.
Dohnany von, pripadnik Abwehr-a, 175, 296—298, 303.
Dollfuss dr Engelbert, austriski savezni kancelar, 97, 143, 304.
Dulles Allan, šef ob. službe SAD, 298, 313, 322.
Dulles John Foster, drž. sekretar SAD, 313.

Eberstein, baron von, SS-general, viši voda SS i policije, Muenchen, 267.
Ehlers, SS-major, 373.
Ehlich dr, SS-potpukovnik, rukovodilac grupe II B RSHA, 357.
Eicke, SS-general, komandant koncentracionih logora, 135, 138.
Eisner, atentator na Hitler-a, 266, 267, 269, 306.
Engelhorn, potpukovnik, zamenik šefa Amt-a Mil, 318.

Fechner Friedrich, pukovnik, šef Leitstelle II — Jugostok, Be , 311.
Felde von, SS-potpukovnik, rukovodilac grupe I A RSHA, 367.
Ferid, poru nik, pripadnik Abwehr-a, 310.
Fiala, šef dopisništva »Transkontinent Press«, Istanbul, 304, 305.
Filbert, SS-potpukovnik, rukovodilac grupe VI A RSHA, 167, 362.
Finke, SS-major, vlad. savetnik, 362.
Formis Heinz, socijalisti ki aktivista, 125.
Forster, Gauleiter Danzig-a, 154.
Franco Francisco, španski diktator, 108.
Franc Hans, guverner okupirane Poljske, 334.
Frank Hermann, SS-general, državni ministar u eško-Moravskom protektoratu, 144, 151, 288.
Fräser, predsednik Banke za me unarodna pla anja, 262, 263.
Freissler dr Roland, predsednik »Narodnog suda«, 174.
Freytag-Lorringhoven, baron, pukovnik, šef Abwehra II, 44, 299, 318.
Frick dr Wilhelm, ministar unutrašnjih poslova Reich-a, protektor Reich-a za ešku i Moravsku, 88, 334, 347.

Fritsch von, general, 23—25, 34, 119.
Fritzsche Hans, šef radio-sluzbe, 335.
Fromm, general, komandant pozadinske vojske, 319.
Fuhrmann, SS-potpukovnik, 364.
Funk Walter, ministar privrede Reich-a i guverner Reichsbanke, 335.

Galzow, vlad. i krim. savetnik, rukovodilac grupe V B RSHA, 361.
Gebhardt dr, lekar, 320.
Gehlen, general, šef otseka »Fremde Heere Ost«, 52, 339.
Gempp, pukovnik, šef Abwehr-a, 21.
Gengenbach, SS-major, rukovodilac grupe II A RSHA, 357.

Giesler Paul, Gauleiter, 322.
Gisevius Hans Bernd, vlad. savetnik, 149, 175, 298, 299, 313, 314, 339.
Gneisenau, pruski general, 16.
Goebbels dr. Josef, ministar propagande Reich-a, 119, 174, 267, 269, 277, 295, 330, 332, 333.
Goerdeler dr, nema ki politi ar, 153, 175, 314, 315, 317.
Goering Hermann, maršal Reich-a, 23, 24, 61, 62, 66—73, 86, 97, 117, 118, 132, 134, 135, 147, 192, 297, 330, 332—335.
Goetsch, SS-major, 151.
»Gospo ica Doktor«, nema ki ob. agent, 19.
Graefe, SS-potpukovnik, rukovodilac grupe VI C RSHA, 372.
Graetz, SS-major, 368.
Grosscourth, pukovnik, šef Abwehr-a II, 44.
Grybowski Franz, sekretar Srednjeevropskog komiteta Komiinterne, 102.
Grynszpan, jervrejski aktivista, 115.
Guderian Heinz, general, 183.
Guertner dr, ministar pravosu a Reich-a, 174.

Haehling von Lanzenauer, potpukovnik, komandant puka »Brandenburg«, 198.
Haensch, SS-major, vlad. savetnik, 354, 365.
Hafke, SS-potpukovnik, rukovodilac grupe II C RSHA, 368.
Hain Peter, zamenik šefa ma arske Državne policije, 131.

Halder Franz, general, na elnik generalštaba, 25, 44, 148—150, 153, 155, 156, 184, 260, 263, 299.

Hammer dr, SS-major, rukovodilac grupe VI E RSHA, 372.

Hanke Karl, Gauleiter, 332.

Hansen, pukovnik, šef Abwehr-a I i Amt-a Mil, 44, 299, 309, 313, 314, 318.

Hartl, SS-major, rukovodilac grupe IV B RSHA, 360.

Hasenjaeger, SS-major, vlad. i krim. savetnik, 361.

Hassell Ulrich von, nema ki diplomata, 149, 315.

Haushofer prof, dr Karl, 221.

Heid, šef SS-a, 11.

Helldorf, grof, predsednik berlinske policije, 147, 318.

Henderson Neville, britanski diplomata, 165.

Henlein Konrad, sudetski politi ar, 144, 145.

Hess Rudolf, zamenik »vo e« NSDAP, 11, 63, 322, 334, 335.

Hesse dr ing., SS-major, rukovodilac grupe V D RSHA — kriminolpškog instituta, 362.

Heydrich Reinhard, šef RSHA, šef policije bezbednosti i SD-a, 21, 22, 69, 70, 85—94, 96, 97, 105, 107, 111, 112, 116—121, 127—129, 131—133, 135—137, 141, 143, 144, 150, 151, 155—157, 159, 165, 173—175, 199, 244—246, 254, 255, 268, 270, 272, 279, 280, 284, 287—289, 316, 352.

Heyssmeyer, SS-general, 350.

Himmler Heinrich, Reichsfuehrer SS-a i šef nema ke policije, ministar unutrašnjih poslova Reich-a, 11, 13, 21, 22, 36, 65, 69—93, 97, 105, 106, 114, 119, 120, 127, 132—135, 137—140, 144, 147, 150, 151, 155—157, 165, 173—176, 199, 220, 235, 240, 243, 253—255, 257—259, 270, 272, 288, 289, 293, 294, 299—303, 308, 309, 313, 316, 319—323, 325, 327—330, 332, 343—352.

Hindenburg Paul von, feldmaršal, predsednik Reich-a, 332.

Hippel von, major, 197, 198.'

Hitler Adolf, 9—14, 24, 25, 32—36, 43, 54, 56—64, 66, 68, 69, 72—75, 77, 80, 83, 84, 86, 88, 91, 93, 94, 111, 114, 118, 120, 125, 134, 139, 142, 144, 146—157, 173—175, 178, 181, 182, 240, 253, 258—267, 269—272, 277, 286—288, 295—302, 306—308, 312—321, 323, 327—330, 332, 333, 336, 344.

Hoesch, prof, dr, 221.
Hoettl, SS-major, 322, 339.
Hoffmann, SS-major, 366.
Hohenlohe, princeza, 148.
Hohenzollern August Wilhelm, princ, 116.
Horn, SS-kapetan, 362.
Hossfeld, generalni inspektor Carinske grani ne zaštite, 324.
Hotzel, SS-potpukovnik, 265, 366, 367.
Huber, SS-general, inspektor policije bezbednosti i SD-a, Be , 131.
Huppenkothen, SS-potpukovnik, rukovodilac grupe IV E RSHA, 370.

Jodl Alfred, general, šef Rukovodnog štaba Wehrmacht-a, 182, 335.
Joerner, SS-major, rukovodilac grupe VI F RSHA, 372.
Jonak, SS-major i vlad. savetnik, 360.
Jost, SS-general, šef Uprave VI RSHA, 97, 159, 166, 270, 362.

Kailay, predsednik ma arske vlade, 271.
Kaltenbrunner dr Ernst, SS-general, šef RSHA, 143, 289, 313, 314, 317, 318, 322, 324, 326, 334, 366.
Kammerhofer, SS-general, 151.
Kant, SS-major, 371.
Kara or evi Pavle, knez, 116.
Karpenstein, Gauleiter Pomeranije, 119.
Kasper, sekretar poslani ke grupe KP Nema ke u Reichstag-u, 101, 104.
Keitel Wilhelm, feldmaršal, šef OKW-a, 24, 333, 334.
Keppler Wilhelm, privredni opunomo enik »Fuehrer-a«, 142, 143, 150.
Kersten, Himmler-ov maser, 302.
Kielpinski von, SS-kapetan, 358.
Killinger von, SA-general, nema ki diplomata, 272.
Kircher dr, SS-potpukovnik, 367.
Klaus, SS-poru nik, 357.
Klopp, holandski poru nik, 268.
Klotz, socijaldemokratski poslanik Reichstag-a, 67.
Kluge, feldmaršal, 314, 318.

Kniesche dr Herbert, prof. univerz., 226.
 Knochen, SS-potpukovnik, rukovodilac grupe VI E RSHA, 268, 364.
 Koch Erich, Gauleiter Isto ne Pruske, 119.
 Koppel Kurt, španski borac, agent Gestapo-a, 111.
 Krallert dr, šef Jugoisto nog instituta, Be , 170, 372.
 Kranefuss, direktor »Bravag«, 80.
 Kraus Karl, SS-major, 339.
 Krause, savetnik ministarstva, rukovodilac grupe II D i IV F RSHA, 355, 370.
 Krebs, Gauleiter NSDAP u SR, 114.
 Krebs, general, vojni ataše u Moskvi, 333.
 Kreklow, SS-potpukovnik, rukovodilac grupe II A RSHA, 368.
 Krichbaum, šef Tajne vojne policije Wehrmacht-a, SS-pukovnik, 199, 359.
 Kroening, SS-potpukovnik, viši vlad. savetnik, 370.
 Krupp von Bohlen und Halbach Gustav, 334.
 Kuehbart, potpukovnik, 318.
 Kurreck, SS-major, 372.

Lahousen Erwin von, pukovnik (general), šef Abwehr-a II, 44, 143, 296, 299, 339.
 Lampertsberger, socijaldemokratski narodni poslanik, 125.
 Langbehn, advokat, 299, 300.
 Lasser von, potpukovnik, pripadnik Abwehr-a, 277.
 Lawrence, lord-sudija britanski, 334.
 Leopold, potpukovnik SS-a i policije poretka, 368.
 Ley Robert, šef Nema kog fronta rada, 334.
 Lissner Ivar, nema ki publicista, 223.
 Lobbes, vlad. i krim. savetnik, 361.
 Loew, »Albrecht«, funkcioner KP Nema ke, 105.
 Loew von, SS-potpukovnik, 369.
 Loos, pripadnik Uprave VI RSHA, 339.
 Loose, SS-kapetan, 364.

Manstein von, feldmaršal, 25, 183.
 Marogna-Redwitz, grof, pukovnik, šef Ast-a Be , 299.
 Mata Hari, nema ki ob. agent, 19.
 May, SS-major, 369.
 Metz, SS-kapetan, 37.

Moeller, SS-major, vlad. savetnik, 373.
Moltke Helmuth von, pruski general, na elnik Velikog generalštaba, 17, 155.
Montgomery Bernard, viscount, britanski maršal, 329, 338.
Mueller dr, SS-major i vlad. savetnik, 357.
Mueller Heinrich, šef Gestapo-a, 70, 93, 112, 123, 129, 130, 132, 156, 159, 162, 213, 278, 279, 289, 298, 316—318, 359.
Mueller Herbert, SS-major, rukovodilac grupe VI A RSHA, 371.
Mueller dr Josef, advokat, 175, 262, 297.
Mussolini Benito, italijanski diktator, 170, 271.
Mylius, SS-potpukovnik, rukovodilac grupe VII A RSHA, 364.

Naujocks, SS-major, 156.
Nebe Arthur, SS-general, šef Uprave V RSHA, 159, 314, 318, 361.
Neifeind, SS-potpukovnik, rukovodilac grupe III A RSHA, 369.
Neubacher ing. Hermann, nema ki diplomata, 272.
Neuhausen Franz, generalni konzul, 62, 63.
Neurath Konstantin, baron von, ministar inostranih poslova Reich-a, 60, 61, 151, 287, 335.
Nickol, SS-major, 366.
Nicolai, pukovnik, šef nema ke ob. službe, 19—21.
Niemoeller, evangeli ki pastor, 114.
Nikisch Ernst, nema ki politi ar, 116.
Nockmann, SS-pukovnik, šef Uprave II RSHA, 159, 354.

Ohlendorf, SS-general, šef centralnog odeljenja II Glavne uprave SD-a, šef Uprave III RSHA, 95, 96, 159, 160, 166, 174, 280, 289, 357, 369.
Oster, general, šef centralnog odeljenja Amt-a Ausland/Abwehr, 36, 145, 146, 149, 153, 155, 156, 175, 259, 260—263, 295, 297—299, 303, 307, 313.
Osusky, poslanik SR u Parizu, 134.

Paeffgen dr, SS-potpukovnik, rukovodilac grupe VI B RSHA, 268, 269, 372.
Panzinger, SS-potpukovnik, rukovodilac grupe IV A RSHA, 359.

Papen Franz von, kancelar Reich-a, diplomata, 19, 111, 305, 335.

Patzig, admiral, šef Abwehr-a, 21, 22.

Pfuhlstein, general-major, komandant divizije »Brandenburg«, 198.

Pieckenbrock, pukovnik, šef Abwehr-a I, 44.

Pieper, SS-major, policiski savetnik, 359, 370.

Pije XII, papa, 262, 297.

Ploetz, SS-major, 366.

Poetsch, aktivista KP Nema ke, 128.

Pohl, SS-general, šef Glavne uprave SS-a za privredu i administraciju, 138, 139.

Popitz dr, pruski ministar finansija, 299, 300.

Prietzl, SS-pukovnik, šef Uprave II RSHA, 368.

Pruetzmann, SS-general, šef »Werwolf-a«, 326.

Quisling Vidkun, predsednik norveške kolaboracionisti ke vlade, 32, 256.

Raeder dr h.c., veliki admiral, komandant nema ke mornarice, 24, 335.

Rahn, nema ki diplomata, 60.

Rang dr, SS-potpukovnik, rukovodilac grupe IV C RSHA, 360, 370.

Rath vom, nema ki diplomata, 115.

Rauff, SS-potpukovnik, rukovodilac grupe II D i VI F RSHA, 356, 364.

Rennau dr, SS-potpukovnik i viši vlad. savetnik, 366, 367.

Ribbentrop Joachim von, ministar inostranih poslova Reich-a, 36, 59—61, 79, 147, 173, 296, 308, 315, 332, 334.

Richter, SS-major, 373.

Richthofen von, general, komandant legije »Kondor«, 108.

Ritter dr, šef krimdnalno-biološkog instituta, 371.

Roeder, vojni sudija vazduhoplovstva, 298.

Roehm Ernst, šef štaba SA, 65—72, 78, 119, 272.

Rommel, feldmaršal, 314, 318.

Roosevelt Franklin Delano, predsednik SAD, 262.

Rosenberg Alfred, Reichsleiter NSDAP, ministar Reich-a, ideolog nacizma, 62, 335.

Ross Colin, nema ki publicista, 223.
Roth, SS-major i vlad. savetnik, 360, 370.
Rowel, vazduhoplovni pukovnik, 31.
Runciman, lord, britanski političar, 148.

Salisch von, SS-potpukovnik, 268.
Sandberger, SS-major, 244, 245, 353.
Saukel, opunomoćenik za regrutovanje radne snage, 334.
Sauer, SS-poručnik, polic. savetnik, 362.
Schacht dr Hjalmar, bankar i ekonomista, ministar privrede Reich-a, 61, 149, 153, 262, 335.
Schack, SS-kapetan, 369.
Schade, dr ing., krim. savetnik, 362.
Schaefer dr Emanuel, SS-pukovnik, zapovednik policije bezbednosti i SD-a, Beograd, 157.
Scharnhorst, pruski general, 16.
Schellenberg Walter, šef Uprave VI RSHA, 108, 166—168, 229, 230, 246, 268—270, 279, 289, 297, 300, 302, 313, 318, 320, 321, 323—325, 327, 360, 370, 371.
Schirach Baidur von, vođa Hitler-ove Omladine, 335.
Schlabrendorf von, major, 296.
Schmalschlaeger, potpukovnik, šef štaba »Walli«, 276.
Schlageter Leo, 50.
Schlieffen von, nema ki general, načelnik generalštaba, 17.
Schmidt, šef Tajne vojne policije suvozemne vojske, 199.
Schmitz dr, direktor kriminalne policije, 108.
Schultz, SS-general, inspektor škola policije bezbednosti i SD-a, šef Uprave I RSHA, 353, 365—367.
Schulze dr, vlad. i krim. savetnik, rukovodilac grupe V C RSHA, 371.
Schuschnig Kurt von, austriski savezni kancelar, 143.
Schwarz Franz Xaver, glavni blagajnik NSDAP, 87.
Schwerin-Krossigk, grof, ministar finansija Reich-a, 320, 332, 333.
Seeckt von, general, 19, 153, 155.
Seibert, SS-potpukovnik, rukovodilac grupe III D RSHA, 358, 369.
Semenski, beloemigrantski pukovnik, 277.
Seydlitz von, general, 281.
Seyss-Inquart dr Arthur, austriski političar, guverner Holandije, 143, 150, 332, 335.

Severing, socijaldemokratski rukovodilac, 106.
Siebert dr, ŠS-pukovnik, šef Uprave II RSHA, 159, 356.
Sima Horia, šef »Gvozdene garde«, 270—272.
Six, prof. dr, SS-pukovnik, šef Uprave VII RSHA, 159,
364.
Skoblin Nikolaj, beloemigrantski general, 107, 126.
Skorzeny ing Otto, SS-pukovnik, šef grupe VI/S RSHA,
170, 252, 293, 318, 327, 372.
Sosnovski, poljski ob. oficir, 49, 50.
Spacil, SS-pukovnik, šef Uprave II RSHA, 159.
Spann dr Othmar, sociolog, 144.
Speer ing Albert, ministar naoružanja Reich-a, 160, 192,
330, 335.
Speidel, general, 29.
Spengler dr, SS-major, rukovodilac grupe III C RSHA,
358.
Staljin Josif Visarionovi , 154, 156.
Stauffenberg, grof, pukovnik, 314, 315, 317.
Steimle, SS-pukovnik, pomoćnik šefa Uprave VI RSHA,
267, 371.
Stein, SS-kapetan, 373.
Stevens, britanski major, 268, 269.
Strasser Gregor, nacistički disident, 116.
Strasser Otto, šef »Crnog fronta«, 116, 125, 266.
Streckenbach, SS-general, šef centralnog odeljenja I
Glavne uprave SD-a, 95, 158, 353, 354, 365.
Streicher Julius, Gauleiter Franačke — Nuernberg, 119,
120, 334.
Strojil, potpukovnik, komandant FAK-a 201, 196.
Struenck, kapetan, pripadnik Abwehr-a, 313.
Stuelpnagel Heinrich von, general, 29, 318.

Tempelhagen, SS-poručnik, 354.
Terboven, Gauleiter, komesar Reich-a u Norveškoj, 256.
Thaelmann Ernst, rukovodilac KP Nemačke, 100.
Thierack, ministar pravosuđa Reich-a, 139.
Thomas, general, šef ureda Wi/Rue OKW-a, 192.
Thomas dr, SS-major, vlad., i krim. savetnik, 366.
Tippelskirch von, general, Oberquartiermeister, 25, 29.
Tiso, slovački političar, 150.
Torgler, član politbiroa KP Nemačke 101, 104, 105.

Toussaint, general, vojni ataše u Beogradu, 29.
Treskow von, general-major, 296.
Trummler, SS-pukovnik, 365, 366.
Tuhaoevski, sovjetski maršal, 22, 107, 126,

Udet, general, šef vazduhoplovnog naoružanja, 192.

Veesenmayer dr Edmund, 143, 150, 153.
Verbeek, kapetan, 250.
Vermehren, ataše pri nemačkoj ambasadi, Ankara, 305,
308.
Vermehren Petra, novinarka, 305.
Viljem II, nemački car, 116.
Vlasov Andrej Andrejevič, sovjetski general, 284, 286, 287.

Wächter dr, vlad. i krim. savetnik, 361.
Waetjen, advokat, organ Abwehr-a, 313.
Wagner, general, 279, 280.
Wagner (»dr Delius«), pukovnik, šef KO Sofija, 277.
Weimann, SS-pukovnik, rukovodilac grupe IV B RSHA,
360.
Weinert Erich, funkcioner KP Nemačke, 281.
Wenninger, SS-major i vladin savetnik, 367.
Werner, SS-major, rukovodilac grupe V A RSHA, 361.
Wiedemann Fritz, Hitler-ov a utant, 148.
Wietersheim vom, general, prvi Oberquartiermeister, 25.
Willich, SS-pukovnik, 244.
Winzer, SS-major, policijski ataše u Španiji, 108.
Wirsing Giselher, nemački publicista, 223.
Wittel dr, SS-potpukovnik, šef Uprave VII RSHA, 373.
Wittelsbach Albrecht, princ, 116.
Wittelsbach Rupprecht, princ, bavarski pretendent, 116.
Witzleben von, feldmaršal, 147, 148.
Wolff Karl, SS-general, 299, 300.
Wulf, astrolog, 320.

Zeidler, SS-major i vlad. savetnik, 372.
Zikov, sovjetski oficir, 286, 287.
Zindel, SS-pukovnik, savetnik ministarstva, 365.
Zischka Anton, nemački publicista, 223.

Žukov, sovjetski maršal, 333.

PREDMETNI REGISTAR

- A-kartoteka, 123, 138, 163, 360.
- Abwehr, opšte, 28—31, 34—52, 61, 96, 98, 120—122, 133, 142, 145—147, 149, 153, 154, 156, 165, 166, 174, 175, 179, 186—190, 192, 200—211, 225, 235, 236, 246—251, 259, 260, 262, 263, 272—277, 278, 290, 291, 295—299, 303—313, 318, 338.
- I, 27, 35, 37—39, 43, 46, 50, 188, 189, 240, 246, 247—250, 252, 276, 309, 312.
  - II, 35, 38—41, 50, 175, 188, 196—198, 242, 250—252, 276, 309—312.
  - III, 35, 38, 41—43, 46, 47, 49, 50, 96, 98, 120—122, 188, 189, 240, 246, 250, 253, 276, 309, 311.
  - Abwehrkommande, pokretne, 186, 187.
  - Abwehrkommande pri vojnim grupama (armijama) — AK, 188—200, 252, 310, 311.
  - Abwehrkommando 201, 196.
  - Abwehrstellen (Ast), 45—49, 121, 176, 185, 187, 194, 195, 200, 246, 252, 272, 273.
  - Abwehrtrupps — AT, 189, 190, 252, 292, 310, 311.
  - Agentska mreža, vidi Agentura Abwehr-a.
  - Ast Be , 143, 226, 246, 299.
  - Ast Berlin, 246.
  - Ast Breslau, 246, 274.
  - Ast Hamburg, 246.
  - Ast Koenigsberg, 274.
  - Ast Muenchen, 246.
  - Ast Muenster, 246.
  - Ast Salzburg, 142, 143.

- Ast Stettin, 246, 274.
- Frontaufklaerungskommando — FAK, Frontaufklaerungstrupp — FAT, vidi Abwehr, Abwehrkommande, Abwehrtrupps.
- Frontni Ast-ovi, 276.
- Gruppe AO, 189.
- Insurgententaetigkeit (I-Taetigkeit), podbunjivaka delatnost, 40.
- Kleinkriegsfuehrung (K-Arbeit), gerila, 40, 318.
- Kriegsorganisation — KO, 188, 210, 276.
- Kriegsorganisation Sofija, 277.
- Lehrregiment »Brandenburg«, vidi »Brandenburg«, specijalne jedinice, divizija.
- Leitgruppe AO, 189.
- Leitstelle fuer Frontaufklaerung, 189, 190, 311.
- Leitstelle II Jugoistok, Be , 311.
- M-Akta, 208, 209.
- Meldekommando, Meldetrupp, vidi Abwehr, Abwehrkommande, Abwehrtrupps.
- Meldekopf, 46, 189.
- Nazivi ustanova, 375.
- Nebenstellen (Nest), 46, 188.
- Pozadinska mreža — Ruecknetz, R-Netz, 206, 291, 292.
- Sabotaže, vidi Sabotažna delatnost. Abwehr-a.
- »Spielmaterial« — materijal za dezinformaciju, 43, 49.
- Stadtbuero — gradski biro, 203.
- školovanje organa, 246—251.
- uklapanje u RSHA, 309.
- V-Akta, 206—208.
- veze sa inostranstvom, 259—264, 297—299, 304, 305, 338.
- Vorgeschobene Abwehroffiziere (VAO) — istureni oficiri Abwehr-a, 48.
- »Walli«, štab za obaveštajni rad prema SSSR-u, 276.
- Zersetzungsarbeit (Z-Arbeit) — demoralizatorski rad, 40, 41.

Abwehrbeauftragter, vidi Opunomo enik za odbranu.

Abwehr-Offizier — AO, 184, 240.

AEG, Allgemeine Elektrizitäts-gesellschaft, industrijski koncern, 274.

Agentura nema ka, opšte, 38, 46, 47, 50, 51, 95, 122, 142, 153, 157, 190, 202—242, 291, 292, 304, 315.

- Abwehr-a, 38, 46, 47, 50, 51, 95, 122, 142, 153, 157, 190, 203—210, 225, 229, 235, 236, 274—278, 292, 303—305.
- agentski logori Abwehr-a, 235, 276.
- agentske i sabotažne škole Uprave VI RSHA, 170, 292.
- Gestapo-a, 95, 99—103, 107, 108, 110, 112, 113, 116, 126, 127, 130, 136, 194, 210—215, 226—229, 285.
- GFP-a, 201.
- pismene obaveze, 203, 217, 232, 233.
- SD-a, 95, 97, 160, 215, 216.
- Službe Ic, 51, 52, 186.
- školovanje, opšte, 251, 252.
- u industrijskim preduze ima, 238—242.
- Uprave VI RSHA, 169, 170, 210, 216—225, 229, 230, 291, 305, 313.
- veze sa agentima, 236, 237.

Akademski ured za inostranstvo, Jena, 221.

»Alpska tvrava«, 325.

Amt Ausland/Abwehr, 26, 27, 37—52, 60, 179, 187, 189, 190, 195, 198, 204, 207—209, 236, 240, 259, 273, 297, 299, 303—308.,

- Centralno odeljenje, 36, 299.
- Odeljenje Ausland, 35—37, 308.

Amt Mil, 309—314, 318.

- odeljenje Mil D, 310, 311, 318.

Antikominterna, 104, 105.

Antisemitizam, 115, vidi i: Jevrejstvo, Jevreji.

AO, vidi Abwehroffizier.

Arbeitsamt — Uprava rada, 238, 239.

Arbeitsstab Zips — Radni štab Spiš, 196.

Arhive, zaplenjene, 37, 179, 256.

Arizacija, 117, 143.

Ast, vidi Abwehr, Abwehrstellen.
AT — Abwehrtrupp, vidi pod Abwehr.
Atašei, policiski, 108, 127—129, 131, 171, 213, 255.
— vojni, 30, 37, 210.
Atentat na Hitler-a od 20.VII.1944, 29, 36, 44, 106, 240,
257, 260, 298, 302, 306, 313—319, 323, 324.
Attachegruppe, vidi pod Generalštab, nema ki.
Aussenposten Gestapo-a, vidi pod Gestapo.
Aussenposten SD-a, vidi pod SD.
Aussenstellen Gestapo-a, vidi pod Gestapo.
Aussenstellen SD-a, vidi pod SD.
Auslandbriefpruefstellen, cenzurne ustanove, 42, 43, 123,
311.
Austrija, aneksija, 32, 33, 44, 97, 142, 143, 145, 151, 166,
176, 262.

Bandenkampfverbaende — jedinice za suzbijanje bandi,
293, 294, 351.
Bavarska narodna stranka — Bayerische Volkspartei,
70. 262.
Beloemigracija, ruska, 274, 276—278, 287.
Blockstelle SD-a, vidi pod SD.
»Brandenburg«, specijalne jedinice, divizija, 41, 196—198,
250.
»Braunmeldungen« — »sme a saopštenja«, 133.
Bravag, Braunkohle—Benzin, hemiski koncern, 80.
Buero Ribbentrop, 59—61.
»Bund«, organizacija Nemaca u SAD, 63.
Bundschuh, ilegalna organizacija policije bezbednosti,
326, 327.

Camp 031, britanski logor, 338.
Carinska grani na zaštita, 324.
Centralni nacionalni-revolucionarni odbor ehoslova ke,
282.
Cenzura poštanskoga saobra aja, vidi Auslandsbriefpruef-
stellen.
Crkve, opšte, 96, 111—114, 163, 223, 227, 289, 290, 360,
365, 373.

- evangeli ka, 114, 163, 227, 360.
- Istraživa i biblije (Jehovini svedoci), 114.
- katoli ka, 111—114, 163, 227, 360.
- verske sekte, 114, 360.
- »Crni fondovi«, 56.
- »Crni front«, 116, 125, 266.
- »Crni Reichswehr«, 306.
- Crvena Armija, 273—275, 285.
- Crveni krst, Me unarodni, 222, 321, 322.

- Cehoslova ka, nema ka agresija, 22, 32, 33, 64, 97, 144—151, 166, 265.
- etvorogodišnji plan, vrhovno privredno nadleštvo Reich-a, 61, 62, 97, 118, 192, 297.
- » udo na Marni«, 18.
- » uvari evropskih interesa«, 293.

- Demoralizatorska-poddriva ka delatnost, vidi Abwehr, Zersetzungsarbeit.
- Deuxieme bureau, drugo odeljenje francuskog generalštaba, obaveštajno, 16, 256.
- Devizni prekršaji, Ured za gonjenje, 117, 118.
- Dezinformacija, 43, 234, 277, 304.
- DNB, Deutsches Nachrichtenbuero, novinska agencija, 221.
- Drugi Reich, 10, 18, 19, 23.
- Društvo »Casino«, 223.
- Državna trupna policija, 84.
- Državni institut za istoriju nove Nema ke, 222.
- Dunavsko parobrodarsko društvo — DDSG, 216.

- Einsatzgruppe policije bezbednosti i SD-a — EG, 253—256, 278—280.
- Einsatzkommande policije bezbednosti i SD-a — EK, 253—257, 279, 280.
- Europa-Press, novinska agencija, 221.

- FAK — Frontaufklaerungskommando, vidi pod Abwehr.
- »Feindlage«, položaj kod neprijatelja, 28, 33, 178, 180.

Forschungsamt, Istraživa ka uprava, ustanova za kontrolu telefonskog saobraja, 132—134, 219, 323.

Fremde Heere, obaveštajni otsek generalštaba, 25—34, 37, 50—52, 60, 176, 177, 179, 339.

- informacione knjige 177.
- obaveštajni elaborati, 32.

Fremde Luftwaffen, obaveštajni otsek OKL-a, 27—29, 33.

Fremde Marinen, obaveštajni otsek OKM-a, 27—29, 33.

Frontni Ast-ovi, vidi pod Abwehr.

Generalitet, nema ki, 10, 23, 24, 32, 34, 146—148, 150, 152—155, 181, 254, 257—260, 295.

Generalštab, nema ki, 24—34, 50, 145, 147, 148, 152, 153, 176, 181—184, 188, 259, 277, 312, 334, 339.

- Attachegruppe, 25—27, 33, 37.
- Oberquartiermeister, 24—27.
- tre e odeljenje, 17, 19, 25, 26, 33.

Generalštab vazduhoplovstva, nema ki, 27.

Gestapo, Geheime Staatspolizei — Tajna državna policija, opšte, 48, 49, 67—73, 85—133, 135, 139, 143, 144, 151, 156—160, 171, 173—175, 192—194, 199, 202, 210—215, 226—229, 234, 235, 241, 243, 246, 254, 262, 266, 267, 278, 279, 281—284, 290, 297, 298, 303, 306, 309, 311—314, 316, 317, 323, 324, 334, 335, 338, 343, 347, 351, 359—361, 370.

- agentura, vidi Agentura, Gestapo-a.
- Aussenposten — stanice, 88.
- Aussenstellen — ispostave, 87.
- Geheimes Staatspolizeiamt (Gestapa) — Uprava tajne državne policije, Uprava IV RSHA, 67, 73, 89, 97, 108—110, 113, 117, 123, 133, 135, 158, 159, 212, 268, 311, 323, 359—361, 370.
- nazivi ustanova, 374.
- rad u inostranstvu, 124—132.
- saradnja sa inostranim policijama, 103, 126—132, 162.

- Staatspolizeistellen, teritorijalne ustanove (direkcije) Gestapo-a, 87, 89, 98, 109, 112—114, 117, 120, 121, 124, 133, 135, 157, 164, 165, 172, 193—195, 214, 215, 219, 238, 311, 324.
- ustanova Be , rukovodna, 131.
- ustanova Brno, 151.
- ustanova Celovec (Klagenfurt), 143.
- ustanova Graz, 143.
- ustanova Innsbruck, 143.
- ustanova Linz, 143.
- ustanova Prag, 151.
- ustanova Salzburg, 143.
- • ustanova Stuttgart, 131.
- GPF — Geheime Feldpolizei — Tajna vojna policija, 179, 184, 198—202, 256, 283.
- nazivi ustanova, 376.
- Glavna uprava bezbednosti Reich-a, vidi RSHA.
- Glavna uprava policije bezbednosti, vidi pod Policija bezbednosti.
- Glavna uprava SD-a, vidi SD, SD-Hauptamt.
- Glavni štab Jagdverband-a, Berlin—Oranienburg, 293.
- Goerres-ovo društvo, versko, 223.
- Gradski biro, vidi Abwehr, Stadtbuero.
- Gra anske stranke, nema ke, 54, 57, 58, 68, 125.
- Gra anski rat, španski, 23, 108—110.
- Graf-Reischach-Pressedienst, novinska agencija, 221.
- Grenzwachtre Regiment Zips — pograni ni stražarski puk, Spiš, 197.
- »Gvozdena garda«, rumunska fašisti ka organizacija, 270, 272.
- Grupa atašea, vidi Generalštab nema ki, Attachegruppe.
- Grupa VI/S RSHA, vidi pod Uprava VI RSHA.
- Grupa AO, vidi pod Abwehr.
- Heeresleitung, rukovodstvo vojske, 18, 19, 26, 34.
- Hitler-ova Omladina, nema ka opšta omladinska organizacija, 326.
- Homoseksualizam, 98, 115, 119, 144.
- Humboldt-Klub, 221.

I-Taetigkeit, Insurgententaeiigkeit, vidi pod Abwehr.
IG Farbenindustrie, nema ki hemiski trust, 22, 23, 337.
Industrija naoružanja, 42, 48, 103, 118, 123, 165, 190—196, 287, 350.
Industrijski trustovi i preduzeća, 22, 23, 45, 56, 80, 111, 126, 274, 337.
Inostrana organizacija NSDAP, vidi NSDAP, Inostrana organizacija.
Inspekcija industrije naoružanja — Ruestungsinspektion, 192, 194.
Inspekcija koncentracionih logora, vidi pod Koncentracioni logori.
Inspektor škola policije bezbednosti i SD-a, vidi pod RSHA.
Inspektori policije bezbednosti i SD-a, 89—91, 121, 151, 172, 254, 324.
— Beč, 143.
— Duesseldorf, 113.
— pretvaranje u Zapovednike policije bezbednosti i SD-a, 324.
— Salzburg, 143.
Inspektori policije poretka, 351.
Institut za inostranstvo, Stuttgart, 222.
Institut za proučavanje jevrejskog pitanja, 222.
Institut za svetsku privredu, Hamburg, 221.
Institut za inostranstvo, univerzitetski, 221.
Intelligence Service, vidi Obaveštajna služba, britanska.
Internacionalna, droga, 106, 107.
Internacionalne brigade, 109, 110.
Invaziona mreža, vidi pod Uprava VI RSHA.
Ispostave Gestapo-a, vidi Gestapo, Aussenstellen.
Ispostave SD-a, vidi SD, Aussenstellen.
Ispostave Službe Ic, vidi pod Služba Ic.
Izviđačka grupa Rowehl, 31.
Izviđačke, vazduhoplovno, 30, 31, 179.

Jagdverbaende — diverzantske jedinice, 252, 293, vidi i Glavni štab Jagdverband-a.
Jedinice za suzbijanje bandi, vidi Bandenkampfverbaende.

Jevrejstvo, Jevreji, 77, 96, 115, 117, 127, 135, 141, 163,
222, 254, 255, 280, 285, 321, 322, 360, 364, 370, 373.

Jevrejska zajednica, Nema ka, 115.

Johaniti, religiozni red, 223.

Jugoisto ni institut, Be , 170.

K-Arbeit, Kleinkriegsfuehrung, vidi pod Abwehr.

Kapital, nema ki, 22, 23, 45, 56, 80, 337.

KO — Kriegsorganisation, vidi pod Abwehr.

Kolonijalni savez Reich-a, 222.

Komandant politiki policija nema kih zemalja, 86.

Komandanti policije bezbednosti i SD-a — KdS, 151, 255,
256, 311, 324.

Komande policije bezbednosti i SD-a u zarobljeni kim lo-
gorima, 284, 285.

Komesar Reich-a za u vrš ivanje nema ke narodnosti,
319, 348, 350.

Kominterna — Komunisti ka internacionala, 23, 99, 101,
102, 105, 106, 128, 129, 278, 285, 317.

Komore, industrijske i trgovinske, 222.

Komunisti ka partija, Austrije, 282.

— Belgije, 283.

— SR, 282.

— Francuske, 283.

— Italije , 283.

Komunisti ka partija Nema ke, 55—57, 65 66, 68,
98—106, 117, 125, 135, 194, 226, 227, 278, 281, 282,
317.

— AM-Antimilitaristi ki aparat, 102, 226, 278.

— BB-Betriebsberichtsapparat, 102, 103.

Komunisti ka partija SSSR-a, 280, 281, 285.

Komunisti ke partije, 257, 278, 280—287, 294.

Komunizam, opšte, 70, 92, 98, 107, 127—130, 162, 164,
280—287, 317, 338, 359.

Koncentracioni logori, opšte, 69, 80, 84, 99, 107, 111,
114—117, 134—141, 226, 235, 255, 266, 350.

— Inspekcija koncentracionih logora, 138.

— Klasifikacija zatvorenika, 136, 137.

— Lekarski eksperimenti, 140.

—• pogubljenja, 140.
Korpus državne zaštite — Staatsschutzkorps, 344.
Kriminalna policija — Kripo, 88—90, 139, 158—160, 172, 199, 243, 246, 254, 266, 279, 312, 324, 347, 351, 361, 362, 371.
— Uprava kriminalne policije Reich-a — Uprava V RSHA, 159, 311, 314, 347, 361, 362, 371.
Krupp Friedrich A.G., 45, 103, 190, 337.
Kulturni instituti — obaveštajne veze, 45, 168, 221, 225.

»Lebensborn«, vidi pod SS.
Legija »Kondor«, 108.
Leibstandarte »Adolf Hitler«, vidi pod SS.
Leipziški sajam, 222.
Leitbefugnis — rukovodno ovlaš enje, 87.
Leitgruppe, Leitstelle, vidi pod Abwehr.
Logor Oberursel, 338.
Logor Tours, španskih dobrovoljaca, 110.
Logori koncentracioni, vidi Koncentracioni logori.
— radno-vaspitni, 141.
— uništavanja, 255.
— za prinudni rad, 350.
—• zarobljeni ki, 240.

Lufthansa, vazduhoplovno društvo, 222.

M-akta, vidi pod Abwehr.
Manjine nema ke, obaveštajna upotreba, 40, 64, 175, 176, 217, 221.
Marineleitung, rukovodstvo mornarice, 18.
»Marita«, nema ki operativni plan protiv Gr ke, 271.
Marksizam, 96, 98, 111, 162, 164, 359, 365, 373.
Maquis, francuski pokret otpora, 258.
Mastila, hemiska, 237.
Me unarodni savez pomorskih i lu kih radnika, 128.
Me unarodni vojni sud, 334.
Meldekopf Abwehr-a, vidi pod Abwehr.
Meldkommando, Meldetrupp, vidi pod Abwehr.
Ministarstvo finansija Reich-a, 324.

- inostranih poslova Reich-a, 35—37, 60, 61, 133, 173, 216, 217, 220, 290, 308, 319.
  - pravosu a Reich-a, 139, 174.
  - privrede Reich-a, 160, 168, 174, 273.
  - propagande Reich-a, 104, 108, 119, 134, 174, 185.
  - Reich-a za naoružanje i municiju, 160, 192.
  - Reichswehr-a, vidi Ministarstvo vojske, nema ko.
  - unutrašnjih poslova Reich-a, 68, 88, 160, 174, 319, 323, 347, 352.
  - vazduhoplovstva Reich-a, 133, 290, 323.
- Ministarstvo vojske, nema ko, 18, 24, 25, 33, 34, 86, 191.
- Wehrmachtsamt, 18, 24.
- Mitropa, nema ko društvo spava ih kola, 222.
- MK — Meldekopf, vidi pod Abwehr.
- Mornari ke borbene jedinice — Marinekampferbaende, 293.
- Muenchenski sporazum 1938 godine, 149, 150.
- Nacionalni komitet »Slobodna Nema ka«, 281, 282.
- »Narodni sud« — Volkgerichtshof, politi ki sud Tre eg Reich-a, 116, 174, 318, 320.
- Nastavna gra evinska eta, prva, 197.
- Nastavni puk »Brandenburg«, vidi »Brandenburg«, specijalne jedinice.
- Nastavni puk »Kurfuerst«, 198, 251, 309.
- Nationalpolitische Lehranstalten, Napola, politi ke škole, 76.
- Nema ka akademska razmena, 221.
- Nema ki Autoklub, 222.
- Nema ki front rada — Deutsche Arbeitsfront, DAF, 101, 105, 106, 334.
- Nema ki Klub, Berlin, 222.
- Nema ki Klub za inostranstvo, 221.
- Nema ko-francuski rat 1870/71, 17.
- Nema ko-sovjetski pakt 1939 godine, 110, 154—156, 265
- NKVD, 108, 241, vidi i Obaveštajna služba, sovjetska.
- Nest, vidi Abwehr, Nebenstellen.

- NSDAP, Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei, 9—15, 21, 22, 55, 57—59, 62—65, 67, 68, 70—75, 77—79, 82, 83, 87, 88, 90, 93, 96, 99, 116, 119, 124, 129, 132, 134, 144, 146, 150, 155, 156, 158, 159, 163, 165, 166, 174, 190, 223, 226, 243, 258, 266, 278, 287, 301, 302, 307, 320—323, 328, 333—336, 343, 345, 346, 351, 352.
- austriska, 97, 142, 143.
  - Gauleiteri, župske vođe, 13, 83, 86, 93, 96, 119, 222, 322.
  - Inostrana organizacija — AO-Auslandsorganisation, 62, 63.
  - obaveštajni aparat partiskih ustanova i funkcionera, 13, 58—65, 166.
  - Spoljnepolitički ured, Aussenpolitisches Amt, 62.
  - totalitarizam, 10, 58, 63, 114.
- NS-Savez ratnika, 222.
- Nuernberški proces glavnim ratnim zloincima, 280, 298, 299, 312, 333—335.
- Obaveštajna služba, austriska, 44.
- britanska, 129, 131, 210, 257, 267—269, 303—305.
  - francuska, vidi Deuxieme bureau.
  - katoličke crkve, 112.
  - nacističkih ustanova i funkcionera, vidi pod NSDAP.
  - nemačka privredna, 61, 62.
  - SAD, 298, 303, 304, 313, 322.
  - sovjetska, 107, 108, 281, 282, 290.
- Obaveštajni materijal, analiza i korišćenje, 27, 28, 37, 52, 209.
- Obaveštajni osek nemačkog generalštaba, vidi Fremde Heere, i Generalštab nemački, treće odeljenje.
- Oberquartiermeister, vidi pod Generalštab, nemački.
- Odeljenje Ausland, vidi pod Amt Ausland/Abwehr.
- Oficirski kor, nemački, 23, 34, 86, 146, 183, 344.
- pruski, 17, 344.
- OKH, Oberkommando des Heeres — Vrhovna komanda suvozemne vojske, 24, 27, 29, 31—33, 279, 280, 314.
- OKM, Oberkommando der Kriegsmarine — Vrhovna komanda ratne mornarice, 27, 181, 182, 199.

OKW, Oberkommando der Wehrmacht — Vrhovna komanda Wehrmacht-a, 25—27, 34, 35, 37, 40, 50, 80, 84, 85, 142, 182, 185, 198, 284, 293, 308, 334.
— Amt Wi/Rue — ured za privredu i naoružanje, 192.

Opozicija nacisti kom režimu, nema ka, 36, 115, 116, 146—149, 162, 261—264, 281, 298, 300, 314, 316, 350, vidi i Zavera protiv Hitler-a.

Opunomo enik za odbranu — Abwehrbeauftragter, 48, 49, 192—195, 238.

»Ordensburgen«, vidi pod SS.

Ordnungspolizei — Orpo, vidi Policija poretka.

Oružani SS, vidi SS, Waffen-SS.

Oružja, tajna, 118, 191, 193, 329.

Otpor, pokreti u okupiranim zemljama, 165, 258, 282—284, 294, 303.

Papsko društvo za širenje vere, 224.

»Peta kolona«, 64, 176, 275, 348.

Pertrarcova ustanova, Bonn, 221.

Philips, koncern radio-industrije, Eindhoven, 126, 127.

Pograni na policija, opšte, 121, 324, 348.
— generalni inspektor, 121, 162, 324.
— inspektori, 98, 121.
— komesarijati, 121.

Policija bezbednosti — Sicherheitspolizei, Sipo, 88, 89—92, 122, 157, 180, 202, 219, 244—246, 253, 255, 258, 283, 294, 324, 326, 351.
— Einsatzgruppe, vidi Einsatzgruppe policije bezbednosti i SD-a.
— Glavna uprava- policije bezbednosti — Hauptamt Sicherheitspolizei, 159, 174.
— Komande policije bezbednosti, 324, 326.
— sistem organizacije, 89—92.

Policija poretka — Ordnungspolizei, Orpo, 88, 89, 91, 123, 158, 294, 343, 347, 350, 351.

Politi ka policija, bavarska, 69

Politi ka policija Weimarske republike, 53—58, 66, 67, 92, 99, 126.

Poljska, nema ka agresija, 22, 152—157, 177, 197, 298, 242, 253, 254, 265, 275.

»Pooštreno saslušanje«, 132.

»Posebni postupak«, vidi Sonderbehandlung.
Poternice, posebni spiskovi — Sonderfahndungslisten, 202, 285.
Povereni ke ustanove za inostranu emigraciju — Vertrauensstellen, 108, 163.
Pozadinska mreža, vidi pod Abwehr.
Privredna penetracija, nema ka — obaveštajne veze, 61, 62, 168, 274.
Propagandna odeljenja Wehrmacht-a, 185.
Prusko-austriski rat 1866 godine, 17.

Quenzgut, vežbalište Abwehr-a II, 41.

R-Netz, Ruecknetz, vidi Abwehr, Pozadinska mreža.
Radnici, inostrani u Nema koj, 165, 238, 239, 242, 290, 321.
Radni ki pokret, nema ki, 20, 21, 56.
Rasizam, 74—77, 81, 85, 255, 278, 301, 345, 346, 349.
Reakcija, nema ka, 20, 21, 36, 162, 164, 261, 359.
Reichsfuehrung SS, vidi pod SS.
Reichstag, paljevina, 66, 98.
Reichswehr, oružane snage Weimarske republike, 9, 13, 16, 18, 19, 22—26, 273.
Rheinmetall, industrijski koncern, 45, 337.
Robovska radna snaga, 84, 138, 139, 141.
ROND, organizacija ruskih beloemigranata, 108.
»Rote Kapelle« — »Crvena kapela«, sovjetski ob. centar u Berlinu, 290.
RSHA — Reichssicherheitshauptamt — Glavna uprava bezbednosti Reich-a, 139, 157—176, 193, 195, 196, 210—226, 235, 238, 241—246, 253—259, 264—272, 278—290, 295, 297, 303, 305, 307—319, 323—325, 346, 350—373.
— grupa atašea, 161, 366.
— Inspektor škola policije bezbednosti i SD-a, 173, 366.
— nazivi ustanova, 374.
— Sportska škola, Pretsch, 245, 279, 365.
— Škola ga anja, Zella-Mehlis, 245, 366.
— Škola policije bezbednosti, Fuerstenberg, 245, 365, 366.

- Škola policije bezbednosti, Berlin-Charlottenburg, 130, 243, 365, 366.
  - Škola policije bezbednosti i SD-a, Prag, 246, 366.
  - Škola za radio-veze, Gruenberg, 245, 366.
  - Škola SD-a, Bernau, 245, 365, 366.
  - škole policije bezbednosti i SD-a, 173, 245, 365, 366.
  - školovanje organa, 242, 246.
  - Uprava N, 311, 312.
  - Uprava San, 312.
  - Uprava III, vidi SD-Sicherheitsdienst des RFSS.
  - Uprava IV, vidi Gestapo, Geheime Staatspolizei.
  - Uprava V, vidi Kriminalna policija.
  - Uprava VI, vidi Uprava VI RSHA.
- Rukovodni štab Wehrmacht-a vidi Wehrmachtsfuehrungsstab.
- Rukovodni štabovi za suzbijanje bandi, 294, vidi i Bandenkampfverbaende.
- Rukovodno ovlaš enje, vidi Leitbefungnis.
- SA-Sturmabteilungen, jurišni odredi NSDAP-a, 55, 65—72, 74, 78, 135, 272, 334.
- likvidacija rukovodstva 30.VI.1934, 72, 74, 116.
- Sabotažno-diverzantska delatnost, Abwehr-a, 39, 40, 50, 251, 277, 291, 292.
- Uprave VI RSHA, 168, 170, 171, 252, 291, 293, 327.
- Sajmovi, me unarodni, 222.
- Savez boraca Crvenoga fronta, 55.
- Savez nema kih oficira, 281.
- Schenker & Komp., transportno preduze e, 274.
- Schutzpolizei, vidi Zaštitna policija.
- SD-Sicherheitsdienst des Reichsfuehres SS, 11, 85—97, 111, 112, 125, 143, 144, 150, 151, 157—162, 165—167, 172, 211, 215, 216, 219, 243—245, 253—255, 279, 280, 312, 324, 334, 343, 357, 358, 369.
- Abschnitte, sektor (otsek), teritorijalne ustanove SD-a, 87, 89, 95, 151, 162, 172, 219, 220, 224.
  - agentura, vidi Agentura, SD-a.
  - Aussenposten, stanice, 88.
  - Aussenstellen, ispostave, 88.
  - Blockstelle, blok, ispostava, Be , 97.

- Hauptamt — Glavna uprava SD-a, 89, 95, 97, 159, 280, 311, 357, 358, 369.
  - Lebensgefciete — »životna podru ja«, 93, 95, 96, 160—162, 243, 357, 358, 369.
  - nazivi ustanova, 374.
  - otsek Be , rukovodni, 143, 150, 151.
  - otsek Celovec (Klagenfurt), 143.
  - otsek Graz, 143, 172.
  - otsek Innsbruck, 143.
  - otsek Linz, 143.
  - otsek Salzburg, 143.
- Sicherheitspolizei — Sipo, vidi Policija bezbednosti.
- Siegfriedova linija — Westwall, 152.
- Siemens A. G., industrijski koncem, 274.
- Slobodno zidarstvo, 96, 114, 115, 163, 360, 364, 373.
- Služba I a, 177, 181, 186.
- Služba I c, 17, 29, 31, 33, 34, 51, 52, 176—190, 200, 201, 280, 294.
- Ic/AO, 185
  - Ic/Flivo, 185.
  - ispostave, 186.
  - ^ kursevi, 186.
- Socijaldemokratska stranka, nema ka, 54, 55, 57, 68, 106, 107, 117, 125, 135, 194.
- Socijalisti ki radni ki sindikati, nema ki, 106.
- Sonderbehandlung — »posebni postupak«, likvidacija, 139, 140, 235.
- Sonderfahndungslisten, vidi Poternice.
- Sonderkommando 1005, za iskopavanje leševa, 322.
- »Spielmaterial«, vidi Abwehr, Spielmaterial.
- Spoljnopoliti ki ured NSDAP, vidi pod NSDAP.
- SS-Schutzstaffeln der NSDAP, 10, 11, 13, 21, 65, 69, 71, 72, 74—85, 88—94, 132, 134, 140, 143, 150, 156, 157, 174, 176, 243, 246, 253, 255, 257—259, 272, 278, 286, 294, 301, 306, 316, 319, 320, 322, 323, 328, 329, 334, 335, 338, 343, 344, 346, 348—352.
- Allgemeine SS — opšti SS, 81—83, 193, 346.
  - brigada »Wallonie«, 82, 346.
  - divizija »Charlemagne«, 82, 346.
  - divizija »Handžar«, 82, 346.

- divizija »Nordland«, 82, 346.
  - glavne uprave SS-a, 349—352.
  - Himmler-ov »Wirtschaftlicher Freundeskreis« — »prijatelji iz privrede«, 80.
  - jedinice inostranaca, 82—84, 346.
  - »Lebensborn«, organizacija za odgoj dece, 76.
  - Leibstandarte »Adolf Hitler«, Hitler-ova li na garda, 80.
  - objedinjavanje policije sa SS-om, 10, 11, 71, 78, 157, 158, 346, 347, 351.
  - »Ordensburgen«, više SS-ovske političke škole, 76.
  - pomažu i članovi, 73.
  - privredna preduzeća, 84.
  - Reichsfuehrung, vrhovno rukovodstvo SS-a, 158, 348—352.
  - sektori (viši sektori) SS-a, teritorijalne komande, 89.
  - »SS-Staat« — država SS-a, 74, 259, 301, 345.
  - SS-Totenkopfverbaende — jedinice »mrtvačke glave«, 80, 81, 137.
  - SS-Verfuegungstruppen — jedinice za posebne zadatke, 80, 81.
  - Waffen-SS — oružani SS, 81—84, 90, 185, 193, 240, 279, 319, 344, 346, 349, 350.
  - Wirtschafts-Verwaltungshauptamt — SS-Glavna uprava za privredu i administraciju, 117, 138, 139, 350.
- SSSR, 22, 28, 29, 52, 114, 182, 240, 271—280, 315, 320, 325, 329, 337.
- Staatspolizeistellen, vidi pod Gestapo.
- Staatsschutzkorps, vidi Korpus državne zaštite.
- Stadtbuero, vidi pod Abwehr.
- »Strelasti krstovi«, maarska fašistička organizacija, 271.
- Sudetska kriza, 32, 61, 97, 134, 144—150, 176.
- Sudetsko-nemački otadžbinski front, 144.
- Surete generale, francuska policija bezbednosti, 129, 130.
- Svetski rat, prvi, 17—20, 23, 34, 50, 53, 190, 265.
- Svetski rat, drugi, 30, 61, 80, 82, 129, 145, 152, 157, 203, 242, 262, 336.

Šef policije bezbednosti i SD-a, 88, 91, 157, 159, 352, 366.
Šef policije poretka, 89.
Školovanje u Abwehr-u, vidi Abwehr, školovanje.
— agenata, vidi Agentura, školovanje.
— u RSHA, vidi RSHA, škole.
— Službe Ic, vidi Služba Ic, kursevi.
Španski borci, 107, 109—111.

Tajna državna policija, vidi Gestapo.
Tajna vojna policija, vidi GFP.
Tajnost službene prepiske, stepeni, 43, 44, 377, 378.
Tehni ka pomo — Technische Nothilfe, 351, 352.
Telefonski saobraćaj, kontrola, vidi Forschungsamt.
»Totalna špijunaža«, 63.
Transkontinent Press, novinska agencija, 304.
Transocean Press, novinska agencija, 221.
Treće odeljenje, vidi Generalštab, treće odeljenje.
Treći Reich, 10—15, 21, 24, 32, 37, 51, 58, 60—64, 73—75,
77, 81, 83, 84, 92—94, 105, 111, 114—116, 125, 127,
130, 132, 134, 143, 144, 148, 149, 157, 158, 166, 176,
217, 242, 259, 264, 301, 302, 316, 319, 320—323,
325—337, 339, 340, 343—346, 348.
— paralelizam državnih i partiskih ustanova, 11,
12, 92.
— unutrašnje surevnjivosti i borbe. 10, 12, 13, 59,
65, 68, 69, 71, 72, 78, 80, 83, 92—94, 96, 98, 101,
102, 106, 119, 121, 122, 173—175, 192, 216, 257—259,
301, 322, 323, 345.

Trgovinske veze, među narodne, obavestajno korišćenje, 45,
62, 222, 225.

Truppenamt — Trupni ured, 19, 26.

Udruženje katolika Nemaca u inostranstvu, 223.
Udruženje za Nemce u inostranstvu — VDA, 221.
Ujedinjene nacije, 321.
Union-Klub, 223.
UNO, organizacija ukrajinskih emigranata, 108.
Uprava rada, vidi Arbeitsamt.
Uprava Tajne državne policije, vidi Gestapo, Geheimes
Staatspolizeiamt.
Uprava VI RSHA, 133, 158—160, 165—172, 175, 210, 211,

216—225, 229, 230, 235, 246, 252, 268—272, 278,
286, 290, 291, 297, 303—305, 311—313, 318, 320,
322, 338, 343.
— agentski dosijeji, 218—220.
— agentura, vidi Agentura, Uprava VI RSHA.
— glavni opunomo enici, 169, 170, 210, 216—218, 255.
— grupa VI/S, 170, 171, 293, 318.
— invaziona mreža — Invasionsnetz, I-Netz, 291.
— Wannseeinstitut, radio-tehni ki centar, 169, 170.
Ured Šefa bavarske policije, 69.
Ured za privredu i naoružanje, vidi OKW, Amt Wi/Rue.
Ustanove Gestapo-a, vidi Gestapo, Staatspolizeistellen.
Ustaška emigracija u Nema koj, 108, 126.

V-akta, vidi pod Abwehr.

VAO-Vorgeschobene Abwehroffiziere, vidi Abwehr, Vor-
geschobene Abwehroffiziere.

Vatikan, 111, 170, 262.

Vatrogasna policija, 348.

Veliki generalštab, pruski, 16, 17, 26.

— tre e odeljenje, 17, 26.

Versailleski ugovor, 9, 18, 20, 22, 24.

Viši vo a SS i policije — Hoeherer SS-und Polizeifuehrer,
89—92, 151, 240, 257, 294, 351.

Voelkischer Beobachter, glavni organ NSDAP, 73.

Vojne oblasti, komande, 29, 45, 46, 89, 90, 122, 319, 344.

— XVII, Be , 143.

— XVIII, Salzburg, 143.

Vojno-privredni štabovi — Vehrwirtschaftsstaebe, 196.

Volksdeutsche Mittelstelle — VOMI, 64, 221, 279, 347,
348, 350.

Volksdeutscher-i, 64, 153, 154, 175, 176, 221, 279, 319, 347,
348, 350.

Volksggerichtshof, politi ki sud Tre eg Reich-a, vidi »Na-
rodni sud«.

Vrhovna komanda ratne mornarice, vidi OKM.

Vrhovna komanda suvozemne vojske, vidi OKH.

Vrhovna komanda Wehrmacht-a, vidi OKW.

Vrhovni upravni sud, pruski, 69.

Vrhovno rukovodstvo SS-a, vidi SS, Reichsleitung.

»Walli«, štab, vidi pod Abwehr.
Waffen-SS, vidi pod SS.
Wannseeinstitut, vidi pod Uprava VI RSHA.
Wehrmacht, oružane snage Tre eg Reich-a, 25, 35, 37, 41, 47, 50, 57, 80—82, 84, 86, 89—91, 94, 96, 107, 120, 123, 142, 144, 146, 149, 152, 155, 157, 177, 178, 182, 184, 192—194, 197, 199—202, 239, 253—255, 257—259, 276, 279, 280, 286, 290, 293, 295, 297, 302, 307, 312, 316—318, 323, 343, 344.
— nazivi ustanova, 376.
Wehrmachtsamt, vidi Ministarstvo vojske, nema ko, Wehrmachtsamt.
Wehrmachtsfuehrungsstab, WFSt — Rukovodni štab Wehrmacht-a, 182.
Weimarska republika, 18, 20, 23, 24, 33, 53—58, 67, 68, 126, 132., 262, 272.
Werkpolizei, industriska policija, 190.
Werkschutz, industriska zaštita, 190, 191, 193, 194, 277.
Werwolf, nacisti ka gerilska organizacija, 326, 327.

Z-Arbeit, Zersetzungsarbeit, vidi pod Abwehr.
Zapovednici policije bezbednosti i SD-a, BdS, 202, 255—258, 311, 324.
Zarobljenici, ratni, 39, 43, 165, 178, 179, 239—242, 250, 276, 281, 284—286, 344.
Zaštitna policija — Schutzpolizei, 351, 352.
Zaštitni zatvor — Schutzhaft, 68, 69, 73, 98, 114, 116, 135, 136, 163, 360.
— • nedopustivost pobijanja sudskim putem, 69, 116, 117, 136.
Zavera protiv Hitler-a, 36, 146—149, 155, 156, 175, 259, 260, 263, 264, 295—303, 306, 307, 309, 312—318, vidi i Atentat na Hitler-a.
Zeiss, industrisko preduze e, 45.
Zer-Maenner, saboteri, 291.

Životna podru ja, vidi SD, Lebensgebiete.
»Životni prostor«, 146.

Ic, vidi Služba Ic.

SPISAK SKRA ENICA

- Abw.** — Abwehr.
- AK** — Abwehrkommando, komanda (odjeljenje) Abwehr-a.
- AM-Apparat** — Antimilitaristischer Apparat, Antimilitaristi ki aparat KP Nema ke.
- Amt Ausl./Abw.** — Amt Ausland/Abwehr, centrala Abwehra u sastavu Vrhovne komande Wehrmacht-a.
- Amt Wi/Rue** — Amt Wirtschaft-Ruestung, odeljenje Vrhovne komande Wehrmacht-a za ratnu privredu i industriju naoružanja.
- AO** — Abwehroffizier, oficir Abwehr-a, ili oficir u štabu, zadužen obaveštajnim ili kontraobaveštajnim zadacima.
- AO der NSDAP** — Auslandsorganisation der NSDAP, Inostrana organizacija nacisti ke partije.
- Ast** — Abwehrstelle, teritorijalna ustanova Abwehr-a.
- AT** — Abwehrtrupp, jedinica Abwehr-a u operativnom području.
- BB-Apparat** — Betriebsberichtungsapparat, aparat KP Nema ke za obaveštajnu službu u preduzeima.
- Bds** — Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des SD, Zapovednik policije bezbednosti i SD-a.
- EG** — Einsatzgruppe, operativna (akciona) grupa, formacija policije bezbednosti i SD-a na okupiranim teritorijama.

EK — Einsatzkommando, operativna (akciona) komanda, niža formacija policije bezbednosti i SD-a na okupiranim teritorijalna.

FAK — Frontaufklaerungskommando, komanda za frontno izvi anje, odeljenje Abwehr-a u operativnom podru ju, pridruženo komandi vojne grupe ili armije (isto što i AK).

FAT — Frontaufklaerungstrupp, jedinica za izvi anje fronta, podre ena jedinica FAK-a (isto što i AT).

Gruppe AO — Gruppe Abwehroffiziere, grupa Abwehrovih oficira, odeljenje kontraobaveštajne službe Abwehr-a, pridruženo teritorijalnim komandantima na okupacionim podru jima.

I-Netz — Invasionsnetz, invaziona (pozadinska) mreža Uprave VI RSHA.

I-Taetigkeit — Insurgententaetigkeit, podbunjiva ka delatnost Abwehr-a.

K-Arbeit — Kleinkriegsfuehrungsarbeit, organizovanje gerile, delatnost Abwehr-a.

KdS — Kommandant der Sicherheitspolizei und des SD, Komandant policije bezbednosti i SD-a, teritorijalna ustanova na okupiranim teritorijama, podre ena BdS-u (kasnije i na teritoriji Reich-a).

KO — Kriegsorganisation, Ratna organizacija, ustanova Abwehr-a u neutralnim zemljama i u zemljama nema kih saveznika.

MK — Meldekopf, obaveštajni punkt.

Nest — Awehr-Nebenstelle, niža teritorijalna ustanova Abwehr-a, podre ena Ast-u.

NSDAP — Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei, Nationalsocijalisti ka nema ka radni ka partija, nacisti ka partija.

OKH — Oberkommando des Heeres, Vrhovna komanda suvozemne vojske.

OKL — Oberkommando der Luftwaffe, Vrhovna komanda ratnog vazduhoplovstva.

OKM — Oberkommando der Kriegsmarine, Vrhovna komanda ratne mornarice.

OKW — Oberkommando der Wehrmacht, Vrhovna komanda Wehrmacht-a.

Orpo — Ordnungspolizei, policija poretka.

R-Netz — Ruecknetz, pozadinska mreža Abwehr-a.

ROND — Rossijskoje obš estvennoje narodnoje dviženije, beloemigrantska aktivisti ka organizacija.

SA — Sturmabteilungen, jurišni odredi NSDAP.

Schupo — Schutzpolizei, zaštitna policija (u sastavu policije poretka).

SD — Sicherheitsdienst, Služba bezbednosti, partiska obaveštajna služba.

Sipo — Sicherheitspolizei, policija bezbednosti.

SS — Schutzstaffeln der NSDAP, zaštitni odredi NSDAP.

UNO — Ukrajinskaja nacionalnaja organizacija, udruženje ukrajinskih beloemigranata.

V-Akten — Vertrauensmaenner-Akten, agentski dosije Abwehr-a.

VAO — Vorgeschobener Abwehroffizier, istureni oficir Abwehr-a.

VDA — Verein fuer das Deutschtum im Auslande, Udruženje za Nemce u inostranstvu, organizacija za rad sa Volksdeutscher-ima.

VOMI — • Volksdeutsche Mittelstelle, Ustanova SS-a za rad sa Volksdeutscher-ima, jedna od 12 glavnih uprava vrhovnoga rukovodstva SS-a.

WFSst — Wehrmachtsfuehrungsstab, Rukovodni štab Wehrmacht-a.

Z-Arbeit — Zersetzungsarbeit, podriva ka (demoralizatorska) delatnost Abwehr-a.

Zer-Maenner — Zerstoerungsmaenner, saboteri.

Ic/AO — Abwehroffizier, obaveštajni oficir u sastavu odeljenja Ic u višim štabovima.

Ic/Flivo — Fliegerverbindungsoffizier, oficir za vezu sa vazduhoplovstvom u sastavu odeljenja Ic u višim štabovima.

RASPORED ŠEMA

	Strana
I Struktura nemačke obavestajne službe 1939—1944 —	15
II Amt Ausland/Abwehr, organizaciona struktura 1939—1944 —	41
III Organizacija teritorijalnog Abwehr-a u Nemačkoj (do priključenja Austrije) — — — — —	45
IV Organizacija Sipo i SD-a 1936 — — — — —	87
V RSHA — krajem 1944 — — — — —	159
VI Služba Ic — — — — —	179
VII Abwehr u ratu — opšta organizacija (1940—1943)	187
VIII Tajna vojna policija — GFP — — — — —	199
IX Agenturna mreža Abwehr-a (V-Netz) — — —	205
X Agenturne mreže Gestapo-a (I) —• — — — —	211
XI Agenturne mreže Gestapo-a (II) — — — — —	213
XII Mreža SD-a — — — — —	215
XIII Agenturna mreža Uprave VI RSHA — — — —	217
XIV Sipo i SD u okupiranim područjima — — — —	255
XV Koncentracija moći u Himmler-ovim rukama — —	345
XVI Reichsfuehrung SS — Glavne uprave sklopa SS i policije — — — — —	349

RASPORED FOTOGRAFIJA

		Strana
I	Po etak Hitler-ovog uspona Hitler kao vojnik; Hitler kao agent Reichswehr-a	10
II	Za eci SA — — — — — — — — — —	11
III	Neumorna haranga Hitler govori na ulici —• — — — — —	12
IV	Novi kurs: za masovnu nacisti ku partiju Dolazak Hitler-a na zbor — — — — —	13
V	U borbi za vlast ^ Hitler posle govora — —• — — — — —	14
VI	Savez sa kapitalom Hitler pred industrijalcima — — — — —	15
VII	Preuzimanje vlasti Hitler kao kancelar Reich-a — — — — —	17
VIII	Graditelji tradicije prusko-nema kog militarizma Moltke; Schlieffen — — — — — — —	19
IX	Suton pruske tradicije Hindenburg; Ludendorff, Hitler, Roehm • —	21
X	Likvidacija mo i generaliteta Blomberg; Fritsch — • — — — — —	24
XI	Generali — oru a Hitler-ovih planova Keitel; Brauchitsch — — — — — — —	25
XII	Šef vojne obaveštajne službe Canaris — — — — — — — — — —	35
XIII	Abwehr stvara veze na sve strane Lahousen sa velikim muftijom El Huseini-jem	41
XIV	Najbliži Hitler-ovi saradnici Goering; Hess — — — — — — — •	55
XV	Ideolog i propagator nacizma Rosenberg; Goebbels — • — — — — —	57
27*		419

XXVI	Diplomata i šef partiskog aparata Ribbentrop; Bormann	— — — — —	61
XXVII	SS maršuje Himmler na elu SS-a	— — — — —	71
XXVIII	Najpouzdaniji stub Hitler-ove vlasti Himmler	— — — — —	75
XIX	Šef Sipo i SD-a Heydrich	— — — — —	89
XX	Fabrike smrti Krematorijum u logoru Dachau	— — — — —	135
XXI	Omladina pod kukastim krstom Nacisti ka omladinska smotra	— — — — —	145
XXII	Hitler vojskovođa Hitler, Keitel, Jodl	— — — — —	183
XXIII	Oružje za ratnu mašinu Speer, Milch	— — — — —	193
XXIV	Savez za podjarmljivanje sveta Potpis vojne konvencije	— — — — —	257
XXV	Rukovodioci Hitler-ovih armija Rundstedt; Rommel	— — — — —	259
XXVI	Dva diktatora Hitler, Mussolini, Ciano	— — — — —	269
XXVII	Himmler-ov saradnik u Pragu Daluge, Hacha	— — — — —	287
XXVIII	Heydrich-ov nasljednik Kaltenbrunner	— — — — —	289
XXIX	Na nizbrdici Paulus; Goebbels sa oficirima	— — — — —	295
XXX	Posle atentata Hitler, 20 jula 1944 godine	— — — — —	317
XXXI	Himmler sprema poslednji otpor Pruetzmann, Sieberts, Himmler	— — — — —	327
XXXII	Hitler-ov nasljednik Doenitz	— — — — —	329
XXXIII	Na optuženi koj klupi Goering, Hess, Doenitz	— — — — —	333
XXXIV	Obračun Suđenice u Nuernberg-u	— — — — —	335

S A D R Ź A J

	Strana
PREDGOVOR.	7
UVOD.	9

I

VOJNA OBAVEŠTAJNA SLUŽBA.	16
1) Obaveštajna služba Reichswehr-a.	16
2) Organizacija vojne obaveštajne službe posle 1935 g.	24
a) Šema reorganizacije nemačke vojske	24
b) Obaveštajni rad »Treći otklon« (Fremde Heere — Ić-služba).	26
c) Abwehr.	34

II

POLITIČKA OBAVEŠTAJNA SLUŽBA.	53
1) Opšti pregled.	53
a) Nemačka policijska policija do 1933.	53
b) Obaveštajni rad partiskih i drugih ustanova Trećeg Reich-a.	58
2) Izgradnja političkog obaveštajnog aparata	65
a) Stvaranje Gestapo-a.	65
b) Himmler i SS.	73
c) Heydrich-ova uloga u izgradnji političkog i oba- veštajnog aparata.	85
3) Struktura i delatnost Gestapo-a.	97
a) Organizacijska šema i glavni pravci delatnosti	97
b) Zahvat u inostranstvo.	124

c) Nadzor nad telefonskim saobraćajem — »Forschungsamt«	.132
d) Koncentracioni logori	.134

III

RAT I REORGANIZACIJA OBAVEŠTAJNIH SLUŽBI	142
1) Razvoj od prisajedinjenja Austrije do izbijanja rata	142
a) Obaveštajna služba i prigrabljivanje čehoslovačke	142
b) Priprema rata protiv Poljske	.152
2) Stvaranje Glavne uprave bezbednosti Reich-a	157
a) Koncentracija svih policijskih funkcija pod ru- kovodstvom SS-a	.157
b) Organizovanje SS-ovske obaveštajne službe u inostranstvu	.165
c) Odnos RSHA prema Abwehr-u i državnom aparatu	.172
3) Izgradnja vojne obaveštajne službe	.176
a) Značaj službe Ic u ratu	.176
b) Delatnost i zadaci službe Ic	.178
c) Abwehr u ratu	.186
d) Obezbeđenje industrije naoružanja	.190
e) Nastavni puk »Brandenburg«	.196
f) Tajna vojna policija	.198
4) Agenturni rad nemačkih obaveštajnih službi	202
a) Agenturna mreža	202
b) Rad sa agentima	.226
c) Agentura u industriskim preduzećima, me u inostranim radnicima i zarobljenicima	238
5) Školovanje organa i agenata obaveštajne službe	242
a) Školovanje u okviru RSHA	242
b) Školovanje u Abwehr-u	.246
c) Školovanje agenata	251

IV

OBAVEŠTAJNE SLUŽBE U PERIODU 1939—1944	253
1) Zaoštavanje sukoba	253
a) Prodiranje RSHA u vojni sektor	253
b) Abwehr-ov dodir sa inostranstvom	.259

2) RSHA u dejstvu	264
a) Događaji u »Građanskoj pivnici«	264
b) Poduhvati u Rumuniji	270
3) Obaveštajna služba i nemačko-sovjetski rat	273
a) Delatnost Abwehr-a	273
b) Akcija RSHA u SSSR-u i akcija protiv komunističkih partija	278
4) Personalne promene u RSHA	287
5) Obaveštajna služba u defanzivi na frontovima	290

V

SLOM RUKOVODSTVA ABWEHR-a I PROPAST NEMAČKE	295
1) Akcija RSHA protiv Abwehr-a	295
a) Uklanjanje Oster-a	295
b) Držanje Himmler-a prema zaverenicima oko Abwehr-a	299
c) Pad Canaris-a	303
2) Abwehr pod Himmler-om	309
a) Formiranje Amt-a Mil RSHA	309
b) Delatnost zaverenika	312
c) Atentat na Hitler-a	315
3) Vrhunac i kraj Himmler-ove moći	319
a) Pokolebani Himmler	319
b) Poslednja reorganizacija RSHA i priprema za gerilsku borbu	323
c) Himmler-ov kraj i slom Trećeg Reich-a	327
POGOVOR	336
PRILOZI	341
Prilog I — Policijski sistem Trećeg Reich-a	343
Prilog II — Struktura vrhovnog rukovodstva SS-a	348
Prilog III — Struktura Reichssicherheitshauptamt-a (prema stanju od 1. marta 1941)	352
— Struktura RSHA 1943. godine	366
Prilog IV — Nazivi ustanova u organizaciji RSHA i njihov uobičajeni prevod	374

	Strana
Prilog V — inovi u vojsci, SA-u i SS-u	375
Prilog VI — Nazivi organizacija i ustanova u vojnoj obaveštajnoj službi i njihov uobičajeni prevod	357
Prilog VII — Stepeni tajnosti u službenoj prepisci i rukovanju aktima	379
REGISTRI	381
Registar lica	383
Predmetni registar.	395
SPISAK SKACENICA.	415
RASPORED ŠEMA.	417
RASPORED FOTOGRAFIJA.	419

ISPRAVKE
VAŽNIJIH ŠTAMPARSKIH GREŠAKA

Sirana	pasus	red	stoji	treba
11	IV	5	nadležnost	nadležnosti
41	I	2	(Gruppe Tecnick)	(Gruppe Technick)
59	IV	3	spoljni	spoljnih
79	II	7	Drugi	Drugu
99	I	9	tada i bili	tada bili
107	II	17/18	(koji su, uostalom, isto tako, falsifikovani).	(koje su, uostalom, isto tako, falsifikovane).
116	II	6	Volksgerichtsof	Volksgerichtshof
119	III	2	naroda. Himmler	naroda, Himmler
153	III	8	Volksdeutscher-ima	Volksdeutscher-ima
158	III	4	(Reichssicherheits-	(Reichssicherheits-
164	III	9/10	podru ijama	podru jima
177	III	17	operatno	operativno
180	III	3	revalvantna	relevantna
187	III	7	(Wehrfachtsverbindungsstelle)	(Wehrmachtsverbindungsstelle)
188	II	9	Istaknuo	Istaknuto
189	IV	3	(Meldkopf)	(Meldekopf)
189	V	4	Frontaufklaerungstrupeove	Frontaufklaerungstruppove
191	I	5	dokle pruduze a	dakle pruduze a
191	III	1	U grupu	U grupi
195	II	3/4	opuno enici	opunomo enici
198	III	2	Amt-a Auslan/	Amt-a Ausland/
203	III	9	veza sa	vezu sa
204	IV	4	Auwehr-a	Abwehr-a
219	II	6	šifarskom	šifarskim
291	I	1	„Inzavionom mrežom“	„Invazionom mrežom“
307	IV	2	Vehrmacht-a	Wehrmacht-a
311	I	4	Frontaufklarung	Frontaufklaerung
321	II	12	Bernadott-eom	Bernadotte-om
326	III	2	grupe vojih	grupe svojih
376	III	3	I eitender	Leitender
399	-	14	GPF	GFP
402	-	35	Meldkommando	Meldekommando

/